

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

FINDIKLILI İSMET EFENDİ'NİN *TEKMİLETÜ'Ş-ŞAKĀ'İK FÎ HAKKİ EHLİ'L-
HAKĀ'İK'I*

(İnceleme-Metin-Dizin)

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan

İsmail YILDIRIM

Danışman

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

2018

Kırıkkale

KABUL-ONAY

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK danışmanlığında İsmail YILDIRIM tarafından hazırlanan “Fındıklılı İsmet Efendi’nin *Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik*’ı” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

.../.../2018

(Başkan)

.....

.....

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2018

Prof. Dr. İsmail AYDOĞAN

SBE Müdürü

Kişisel Kabul Sayfası

Doktora tezi olarak sunduğum “Fındıklılı İsmet Efendi’nin *Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik*” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

Tarih

Adı-Soyadı

İsmail YILDIRIM

İmza

ÖN SÖZ

Klâsik Türk edebiyatı biyografik kaynaklar açısından oldukça zengin bir görünüm arzeder. Anadolu sahası Türk edebiyatında henüz XVI. asırdan itibaren te'lif edilmeye başlanan bu tür eserler, gelenek hâlini alarak XX. yüzyıla kadar yazımına devam edilmiştir. Meydana getirildiği her yüzyılda devrin muteber kaynakları olarak ön plana çıkan biyografik eserler, genel olarak bahis konusu ettiği şair, âlim, bilgin, edip, şeyh veya müverrihin doğum tarihi ve yeri, hizmetinde bulunduğu devlet görevleri, varsa eserleri ve bunlardan örnekler, ölümü veya ölüm tarihi gibi hayatına dair önemli bilgiler verir.

Edebiyat, tarih ve tasavvuf gibi ilim dallarıyla iştigal eden araştırmacılar için söz konusu eski harfli biyografik eserler, birinci elden kaynak eser konumundadır. Dolayısıyla bu tür metinlerin, yerlerinin tespit edilip, bilimsel bir metotla yeni harflere aktarılması mühim bir yer teşkil eder. Bu bağlamda konu ile alâkalı ilk olarak şair tezkireleri yeni harflere aktarılmış; günümüzde neşri yapılmayan hemen hiçbir tezkire kalmamıştır.

Şair tezkirelerinden sonra Osmanlı kültür hayatını yansıtan bir diğer önemli biyografik eser kanaatimizce *Şakā'iku'n-Nu'māniyye ve Zeyilleri*'dir. Silsile hâlinde kaleme alınan ve yaklaşık altı asır gibi bir dönemi ihtiva eden bu eserlerde ilmiye ve meşâyih sınıfına mensup kadı, şeyh, müderris ve mutasavvıfın hâl tercümeleri mevcuttur. Söz konusu eser, sadece Türk edebiyatı için değil; Osmanlı hukuk ve eğitim sistemi ayrıca tasavvuf tarihi için de ayrı bir önemi haizdir.

Nev'î-zâde Atâyî ile başlayan Türkçe zeyil geleneği Fındıklılı İsmet Efendi'nin *Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik* adlı eseri ile son bulmuştur. 1989 yılında Abdülkadir Özcan tarafından *Şakā'iku'n-Nu'māniyye ve Zeyilleri* adı altında tıpkıbasım ve dizini yapılarak neşredilen bu eserler Osmanlı Türkçesine vâkıf araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Fakat Özcan'ın söz konusu neşri Osmanlı Türkçesi bilmeyenlere hitap etmemesi, tafsilatlı bir dizin barındırmaması bunun yanı sıra Fındıklılı İsmet Efendi'nin zeyli dışında diğer Türkçe zeyillerin doktora

tezleri olarak hazırlanıp; İsmet Efendi'nin zeyli üzerine herhangi bir ilmî çalışma yapılmaması bizi bu konuda çalışmaya yönlendirdi.

İsmet Efendi'nin zeyli kendisinden önce kaleme alınan zeyillerden hem şekil hem de muhteva olarak farklı bir görünüm teşkil eder. Bunda, hem eserin te'lif edildiği yüzyılın hem de giderek modern bir hâl almaya başlayan biyografi yazıcılığının tesiri büyüktür. Ayrıca *Tekmiletü's-şakā'ik*'ın zeyil silsilenin son halkası olması, *Şakā'ik* geleneğinin bu zeyille son bulması eserin ehemmiyetini bir kat daha artırmıştır.

Çalışmamız bir giriş ve dört bölümü ihtiva etmektedir. Giriş bölümünde biyografi hakkında genel bilgilerin yanı sıra Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında biyografi türünün gelişimiyle alakalı umumî bilgi verildi.

Tezin birinci bölümünde, *Şakā'iku'n-Nu'māniyye* müellifi Taşköprü-zâde İsmâmeddin Ahmed'in biyografisi; eserin mahiyeti ve gelenekte teşkil ettiği yer; esere yazılan tercüme, telhis ve zeyiller üzerinde duruldu.

Çalışmamızın ikinci kısmı, *Tekmiletü's-şakā'ik* müellifi Fındıklılı İsmet Efendi'nin hayatı, şahsiyeti ve eserlerine ayrıldı. Bilhassa İbnülemin Mahmud Kemal'in *Kemâlü'l-İsme* adı altında İsmet Efendi'nin hâl tercümesini müstakil olarak kaleme aldığı eserden hareketle tafsilatlı bilgi verildi.

Tezin asıl kısmını teşkil eden üçüncü bölümde ise *Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik*'ın bilinen mevcut nüshası, tertip ve tasnifi, dil ve üslûp husûsiyetleri, yazarın biyografi yazma metoduna değinildi. Zeyil silsilesinin son halkasını teşkil etmesi nedeniyle eserin edebiyat tarihindeki yeri ve önemi ayrı bir başlık altında değerlendirildi. Ayrıca Şeyhî'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'sına zeyil olarak kaleme alınan *Tekmiletü's-şakā'ik*, Şeyhî'nin zeyliyle mukayese edilerek muhtelif yanlarına vurgu yapıldı. Son bölümde ise metin teşkilinde esas alınan hususlar ve transkripsiyon harflerine yer verildi. Çalışmanın sonuna araştırmacı açısından faydalı olacak şahıs, eser ve yer adları dizini eklendi.

Tüm bu çalışma ve gayretlerimize rağmen gözden kaçmış hata veya noksanlıklarımız olacaktır, bunlardan dolayı da özür diler, okuyucu tarafından mazur görölmek isteriz.

Tanıştığım günden itibaren bilgi ve birikimden sürekli istifade ettiğim, verdiği fikirle bizi bu yönde çalışma ve araştırmaya sevk eden hocam Doç. Dr. Ramazan Ekinci'ye öncelikle teşekkür ederim. Daha önce biyografik mahiyette hazırladığı tezlerle tecrübe sahibi olmuş, bizi de bu tecrübesinden mahrum etmeyerek sürekli doğru yolu işaret eden değerli hocam Prof. Dr. Aysun Sungurhan'a; tez izleme komitesi için kendisine teklif götürdüğümüz ve bu teklifi nazik bir şekilde kabul ederek bizi kırmayan ayrıca Arap ve Fars edebiyatlarının biyografi kısmı ile alâkalı her hususta yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Yusuf Öz'e şükranlarımı bir borç bilirim.

Tezin tayin edildiği günden itibaren teşviklerini esirgemeyen, tezin her aşamasında bilgi birikiminden istifade ettiğim; değerli vakitlerini ayırarak sağlıklı bir metnin ortaya çıkmasına gayret eden danışman hocam Prof. Dr. Muhittin Eliaçık'a ayrıca teşekkür ederim.

ÖZ

Yıldırım, İsmail, “Fındıklılı İsmet Efendi’nin *Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik*”, Doktora Tezi, Kırıkkale, 2018.

Taşköprü-zâde İsâmeddin Ahmed Efendi tarafından kaleme alınan ve Osmanlı ilim ve kültür hayatının bir yansıması olarak ön plana çıkan *Şakā’iku’n-Nu‘mâniyye*, ulema ve mutasavvıfların hâl tercümelerine yer verildiği bir eserdir. Esere Taşköprü-zâde henüz hayattayken tercüme, telhis ve zeyiller yazılmış; XIX. asrın sonlarına kadar devam edecek olan bir gelenek zinciri meydana getirilmiştir.

Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik*’ını, Şeyhî Mehmed Efendi’nin *Vekāyi’ü’l-fuzalâ*’sına zeyil olarak kaleme almış; fakat eseri 1896 Fındıklı yangınında yanmıştır. Daha sonra müellif hatırlayabildiği zâtları iki cilt hâlinde yeniden derlemiş; Sultan II. Abdülhamid Hân’a takdim etmiştir. İsmet Efendi eserinde, 1143/1730 – 1314/1896 yılları arasında Sultan I. Mahmûd devrinde vefât eden ulemâ ve meşâyihiin biyografilerini konu edinmiştir. Osmanlı Devleti’nin modernleşme çabalarının olduğu bir zamanda yazılan *Tekmiletü’ş-şakā’ik* modern biyografik eserlerden de izler taşımaktadır. Bu hâliyle eser, mensubu olduğu *Şakā’ik* zeyillerinden hem şekil hem de muhteva olarak farklı bir görünüm arz etmekte olup; söz konusu zeyil silsilesinin son halkasını meydana getirmektedir.

Bu çalışmada, evvela biyografi kavramı ve mahiyetinde üzerinde durulacak; akabinde *Şakā’iku’n-Nu‘mâniyye* müellifi Taşköprü-zâde İsâmeddin Ahmed’in hayatı, eserleri ile birlikte *Şakā’iku’n-Nu‘mâniyye*’ye yazılan tercüme, telhis ve zeyiller mevzu bahis edilecektir. Daha sonra Fındıklılı İsmet Efendi’nin şahsiyeti ve eseri *Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik* ayrıntılı bir incelemeye tâbi tutulup; eserin şu an elimizde mevcut tek ve eksik nüshası üzerinden transkripsiyonlu metni verilecektir.

Anahtar Sözcükler: Biyografi, *Şakā’iku’n-Nu‘mâniyye*, XIX. Asır, Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik*

ABSTRACT

Yıldırım, İsmail, “Fındıklılı İsmet Efendi’nin *Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik*”, Doctoral Thesis, Kırıkkale, 2018

Şakā’iku’n-Nu‘māniyye which is written by Taşköprü-zâde İsâmeddin Ahmed Efendi and come into prominence as a reflection of Ottoman knowledge and cultural life, is a work including ulema and sufi’s life history. The work is translated, epitomized and postscripted, it is created achain of custom which continues until the end of the XIX. Century.

Fındıklılı İsmet Efendi, wrote *Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik* as a postscript to Şeyhî Mehmed Efendi’s *Vekāyi’ü’l-fuzalâ*, but the work burned in the 1896 Fındıklı fire. Later, the writer recompiled the people that he remembered as two volumes and presented to Sultan II. Abdülhamid Hân. In his work, İsmet Efendi included biographies of scholars and sheikhs who died in Sultan I. Mahmûd period between the years of 1143/1730 - 1314/1896. *Tekmiletü’ş-şakā’ik* which is written in the time of Ottoman’s modernization attempts also contains over tones from modern biographic works. As it is, the work which is a member of *Şakā’ik* postscripts presents a different profile both as form and content when it is compared to the mand composes the last ring of the mentioned postscript chain.

In this study, first of all; it is going to be dwelled upon the biography termandits essence, and then, the writer of *Şakā’iku’n-Nu‘māniyye*, Taşköprü-zâde İsâmeddin Ahmed’s life, his works, the translations, epitomes and postscripts of *Şakā’iku’n-Nu‘māniyye* is going to be discussed. Later, Fındıklılı İsmet Efendi’s personality and his work *Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik* is going to be scrutinized and it is going to be presented the transcribed text of the work through the incomplete and single existing copy.

Key Words: Biography, *Şakā’iku’n-Nu‘māniyye*, XIX. Century, Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik*

KISALTMALAR

age	: Adı Geçen Eser
agm	: Adı Geçen Makale
agmd	: Adı Geçen Madde
agt	: Adı Geçen Tez
agy	: Adı Geçen Yazar
AKMB	: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı
AY.	: Arapça Yazmalar
Bak.	: Bakanlığı
bkz.	: Bakınız
çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Fak.	: Fakültesi
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazret-i
HK	: Halk Kütüphânesi
Ktp.	: Kütüphâne
İA	: İslâm Ansiklopedisi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
Nr.	: Numara
Or.	: Orient
ö.	: Ölüm Tarihi

SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Sel.	: Selimiye
TALİD	: Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TOEM	: Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TY.	: Türkçe Yazmalar
t.y.	: Tarihi Yok
Üni.	: Üniversite
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZ	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
GİRİŞ	1
EDEBİYAT TARİHİNİN BAŞLICA KAYNAKLARI.....	1
A. Arap Edebiyatında Biyografi (Tabakât) Geleneği.....	2
A.1. İlk Tabakât Kitapları.....	3
B. Fars Edebiyatında Biyografi (Tezkire) Geleneği	6
B.1. Fars Edebiyatında Tezkireler.....	7
C. Türk Edebiyatında Biyografi	9
C. 1. Tezkiretü’ş-şu‘arâ Geleneği.....	10
C. 2. <i>Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye</i> Geleneği	20
D. Diğer Biyografik Eserler.....	20
D. 1. Mevki Sahiplerine Göre Hazırlanmış Eserler	20
D. 1. 1. Padişahlar	20
D. 1. 2. Sadrazamlar.....	21
D. 1. 3. Şeyhülislâmlar.....	22
D. 1. 4. Nakîbüleşrâflar.....	22
D. 1. 5. Kaptan Paşalar	22
D. 1. 6. Reisülküttâblar	23
D. 1. 7. Dârüssaâde Ağaları	23
D. 2. 1. Hattat ve Mûsikîşinâslara Dair Eserler	23
D. 2. 2. Vefeyâtnâme ve Şehir Monografileri	25
D. 2. 3. Bazı Tarikat Büyüklerine Dair Biyografiler.....	27
I. BÖLÜM	29
1. <i>ŞAKÂ’İKU’N-NU’MÂNİYYE</i> GELENEĞİ.....	29
1.1. Taşköprü-zâde Ebu’l-hayr İsmâmeddîn Ahmed Efendi	29
1. 2. <i>eş-Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye fî ‘Ulemâ’i’l-Devleti’l-‘Osmâniyye</i>	30
1. 2. 1. Eserin Sebeb-i Te’lifi	30

1.2.2. Eserin Te'lif Tarihi	31
1.2.3. Eserin Muhtevası ve Tabakaları	31
1. 2. 4. Eserin Tesirleri	34
1. 2. 5. Eserin Nüshaları	36
1. 2. 6. Eserin Osmanlı İlim-Kültür Hayatındaki Yeri ve Önemi.....	36
1. 3. <i>Şakā'iku'n-Nu'mâniyye</i> Tercümeleri	37
1. 3. 1. Muhtesib-zâde Mehmed Hâkî - <i>Hadâ'iku'r-reyhân</i>	37
1. 3. 2. Ahmed bin Derviş Efendi - <i>ed-Devhatü'l-irfâniyye fî Ravzati Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye</i>	38
1. 3. 3. Mehmed bin Sinânüddin Yûsuf - <i>Menâkıbu'l-Ulemâ</i>	39
1. 3. 4. Âşık Çelebi - <i>Terceme-i Şakā'iku'n-Nu'mâniyye</i>	39
1. 3. 5. Seyyid Mustafa - <i>Hakā'iku'l-beyân fî Terceme-i Şakā'iku'n-Nu'mân</i>	40
1. 3. 6. Edirneli Mehmed Mecdî Efendi - <i>Hadâ'iku's-şakā'ik</i>	41
1. 3. 7. İbrahim bin Ahmed el-Amasî - <i>Terceme-i Şakā'ik-ı Nu'mâniyye</i>	42
1. 3. 8. Mehmed bin Yûsuf el-Çerkes'in <i>Şakā'iku'n-Nu'mâniyye</i> Tercümesi	42
1. 4. <i>Şakā'iku'n-Nu'mâniyye</i> Telhisleri	43
1. 4. 1. <i>Muhtasar eş-Şakā'iku'n-Nu'mâniyye</i> – (?)	43
1. 4. 2. Mektûbî-zâde Abdülazîz Efendi - <i>Telhis-i Şakā'ik-ı Nu'mâniyye</i>	43
1. 4. 3. <i>Müntehabât-ı Şakā'ik-ı Nu'mâniyye</i> – (?)	43
1. 5. <i>Şakā'iku'n-Nu'mâniyye</i> Zeyilleri.....	44
1. 5. 1. Âşık Çelebi - <i>Tetimmetü's-Şakā'iku'n-Nu'mâniyye</i>	44
1. 5. 2. Alî bin Bâlî - <i>el-'Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzılı'r-Rûm</i>	45
1. 5. 2. 1. İbrahim bin Ahmed el-Amasî - <i>el-'Ikdu'l-manzûm fî Zikri Efâzılı'r-Rûm</i> 'un Türkçe Tercümesi.....	45
1. 5. 3. İştibli Hüseyin Sadrî Çelebi - <i>Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli</i>	46
1. 5. 4. Mehmed bin Mustafa Lutfî Beg-zâde - <i>Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli</i>	46
1. 5. 5. Saçlı Emîr-zâde Abdülkâdir Yılcık Efendi - <i>Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli</i>	46
1. 5. 6. Seyrek-zâde Emrullah Mehmed Efendi - <i>Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli</i> ..	47
1. 5. 7. Hamidli Karaca Ahmed Efendi - <i>Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli</i>	47
1. 5. 8. Hüsrev-zâde Hüsrev Efendi - <i>Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli</i>	47
1. 5. 9. Abdülkerîm bin Sinân-ı Akhisarî - <i>Terâcim-i Kibârü'l-ulemâ ve'l-vüzerâ</i>	48
1. 5. 10. Nev'î-zâde Atâyî – <i>Hadâ'iku'l-hakā'ik Fî Tekmiletî's-şakā'ik</i>	48
1. 5. 10. 1. Mektûbî-zâde Abdülazîz Efendi – <i>Hadâ'iku'l-hakā'ik</i> Telhisi	51

1. 5. 10. 2. <i>Müntehabât-ı Zeyl-i Atâyî</i>	51
1. 5. 11. Uşşâkî-zâde Seyyid İbrahim Hasîb – <i>Zeyl-i Şakâ'ik</i>	52
1. 5. 12. Simkeş-zâde Mehmed Şeyhî Efendi - <i>Vekâyi'ü'l-fuzalâ</i>	53
1. 5. 13. Âkif Efendi-zâde Abdürrahîm Efendi – <i>Kitâbü'l-meşhûd ve'l-mesmû' fî Terâcimi'l-meşâyih ve'l-ulemâ</i>	56
1. 5. 14. Fındıklılı İsmet Efendi – <i>Tekmiletü's-şakâ'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakâ'ik</i> ...	57
II. BÖLÜM	58
2. 1. FINDIKLILI İSMET EFENDİ'NİN HAYATI	58
2. 1. 1. Doğum Yeri ve Yılı	58
2. 1. 2. Eğitimi ve Mesleği	59
2. 1. 3. Memuriyet Yılları.....	59
2. 1. 4. Devlet Adamı Olarak İsmet Efendi ve Roma Seyahati.....	60
2. 1. 5. Hastalık Zamanları ve Vefâtı.....	62
2. 2. EDEBÎ ŞAHSİYETİ	64
2. 2. 1. Kaynakların Edebî Kişiliği Hakkındaki Görüşleri	64
2. 2. 2. Yakın Çevresinin İsmet Efendi İle İlgili Şahsî Düşünceleri	66
2. 3. ESERLERİ	71
2. 3. 1. <i>Zeyl-i Atrabü'l-Âsâr</i>	71
2. 3. 2. <i>Zeyl-i Tuhfe-i Hattâtîn</i>	72
2. 3. 3. <i>Tekmiletü's-şakâ'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakâ'ik</i>	72
III. BÖLÜM	73
3. TEKMİLETÜ'S-ŞAKÂ'İK FÎ HAKKI EHLİ'L-HAKÂ'İK	73
3. 1. <i>Tekmiletü's-şakâ'ik</i> ın Şekil Husûsiyetleri	73
3. 1. 1. Zeylin Adı	73
3. 1. 2. Zeylin Te'lif Tarihi	73
3. 1. 3. Zeylin Nüshası	74
3. 2. <i>Tekmiletü's-şakâ'ik</i> ın Muhteva Husûsiyetleri	76
3. 2. 1. Zeylin Bölümleri	76
3. 2. 1. 1. Mukaddimesi	76
3. 2. 1. 2. Sebeb-i Te'lifi	79
3. 2. 1. 3. Tabakası	81
3. 2. 1. 4. Tabakanın Tertip ve Tanzimi.....	84
3. 2. 1. 4. 1. Bilginlerin Tercüme-i Hâli.....	85
3. 2. 1. 4. 2. Âlim ve Mutasavvıfların Tercüme-i Hâli	90

3. 2. 1. 5. Hâtimesi	93
3. 2. 1. 6. Zeyilde Yer Alan Anekdotlar	96
3. 2. 1. 7. Zeylin Dili ve Üslûbu	96
3. 2. 1. 8. Ölümün İfade Ediliş Şekli ve Kabir Tasvirleri	101
3. 2. 1. 9. Zeyilde Yer Alan Eser Değerlendirmeleri	104
3. 2. 2. 0. Biyografi Yazım Metodu	105
3. 3. <i>Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik</i> ta Biyografisi Yazılan Zevât	110
3. 4. <i>Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik</i> ın Umûmî Şablonu.....	114
3. 5. <i>Tekmiletü's-şakā'ik</i> ile <i>Vekāyi'ü'l-fuzalâ</i> nın Mukayesesi.....	114
3. 5. 1. Her İki Eserin Tabakalarının Mukayesesi	114
3. 5. 2. Biyografisi Yazılan Kişi Sayılarının Mukayesesi	116
3. 5. 3. Biyografi Yazım Metodlarının Mukayesesi	117
3. 5. 4. Her İki Eserin İhtiva Ettiği Bilgiler Açısından Mukayesesi	128
3. 6. Şeyhî'nin <i>Vekāyi'ü'l-fuzalâ</i> sında Görülmeyen Bazı Şahısların <i>Tekmiletü's-şakā'ik</i> ta Değerlendirilmesi	129
3. 7. <i>Tekmiletü's-şakā'ik</i> ta Yer Alan Şair Biyografilerinin Devrin Tezkireleri ile Mukayesesi	131
3. 8. <i>Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik</i> ın Geleneğe Mensup Diğer Zeyiller İçindeki Yeri ve Önemi.....	135
IV. BÖLÜM	138
4. 1. Metin Teşkilinde Esas Alınan Hususlar	138
4. 2. Transkripsiyon Alfabesi	140
SONUÇ	141
METİN	143
<i>TEKMİLETÜ'S-ŞAKĀ'İK Fİ HAKKİ EHLİ'L-HAKĀ'İK</i>	144
ŞAHİS, ESER VE YER ADLARI DİZİNİ	398
KAYNAKLAR.....	419

GİRİŞ

EDEBİYAT TARİHİNİN BAŞLICA KAYNAKLARI

Edebiyat tarihinin kaynaklarını teşkil eden eserlerin başında şüphesiz biyografik eserler önemli bir yer tutar. Biyografi, bir kişinin hayatının tamamını veya bir kısmını anla(t)ma girişimidir. O kimse hangi sahada meşhursa, hakkındaki hâl tercümesi de o tarih kolunun bir kısmını teşkil eder.¹ Edebiyat terimi olarak, “yaşayış ve yaptıkları diğer insanlardan farklı olan ve ilgi çekici özelliğe sahip önemli kişilerin hayatını inceleyen, bu alandaki bütün bilgileri derleyip anlatan yazı türü” şeklinde tarif edilebilir.² Tarihin en mühim kaynaklarından biri olan biyografi, sahip olduğu uzun geçmişi içerisinde gelişmiş ve çeşitli alt bölümlere ayrılmış, anlattığı şahsın veya şahısların vasıflarına, husûsiyetlerine; anlatılanın kısalığına, uzunluğuna, edebî değerine göre farklı şekillere bürünmüştür.³

Tarih biliminin alt dalı olarak ortaya çıkan ve sonradan müstakil bir hüviyete bürünen biyografi, İslâm edebiyatlarında “terâcim-i ahvâl” adıyla yer almış; İslâm’ın zuhurundan sonra yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu türün adı, bir kişi için “tercüme-i hâl”, birden fazla kişiyi ihtiva edenler için “terâcim-i ahvâl” olmakla beraber, Şark zevki hemen bütün kitap adlarında olduğu gibi bu sahada da zengin bir başlık koleksiyonu sergiler. Hz. Peygamber’in hayatını anlatan siyerlerden başlayarak tabakât, vefeyât, tezkire, esâmî, sicil, şecere, sefine, mecâlis, hadîka, ravza, riyâz, gülzâr, gülşen gibi birçok sayıda kitap adı, zengin muhtevalarıyla kütüphanelerde bulunmaktadır.

Tanınmış kişilerin hayat hikâyelerinden bahseden bir tür olan biyografi, denebilir ki insanlıkla yaşıt bir bilim dalıdır. Başlangıçta tarih içinde yer alan bu tür, zamanla bağımsız bir bilim dalı hâlinde gelişip serpildi. Bilindiği gibi tarih, günümüzden önce yaşayanların yüzyüze geldikleri olayları ve onların kahramanlarını anlatır. O olaylarda etkili olmuş kişi ya da kişilerin hayat

¹ Fevziye Abdullah Tansel, *İyi ve Doğru Yazma Usulleri III*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 1978, s. 187.

² Komisyon, “Biyografi” *Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, İstanbul, t.y., II. Cilt, s. 419.

³ Nuri Akbayar, “Hâl Tercümesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, IV. Cilt, 1981, s. 33.

hikâyeleri, bizzat hâdisenin kendisi kadar mühimdir. Hâdiseleri meydana getirenler insanlar olduğuna göre, onların hayat hikâyelerini tespit etmek de biyografinin konusudur. Bu yüzden doğulu ve batılı tarihçilerin büyük çoğunluğu, tarih içinde biyografiye büyük önem vermişlerdir.⁴

A. Arap Edebiyatında Biyografi (Tabakât) Geleneği

İslâm tarihçilerinin Hz. Peygamber'in hayatına dair yaptığı araştırmalar, hâl tercümesinin bir bilim dalı olarak ortaya çıkmasında mühim bir yer teşkil etmiştir. Hz. Peygamber'in yanı sıra toplumun diğer önemli şahıslarının biyografileri de ilave edilince biyografi ilmi önemini bir kat daha artırmıştır. Dolayısıyla Arap edebiyatında biyografik çalışmalar *tabakât* kitaplarında ele alınıp, derlenmiştir.

Sözlükte “üst üste olan iki şeyin birbiriyle uyuşması, derece, mertebe ve konum bakımından örtüşmesi” anlamındaki tabak (tabaka, çoğulu tabakât) “sınıf, zümre” mânâlarına da gelir. Kelimenin aslı olan tabk az kullanılır. İslâm geleneğinde sahâbe, tâbiîn, âlimler, edip, şair ve sanatkârlar, sûfiler, düşünürler ve ayırcı niteliklere sahip olan kişilerden söz eden te'lif türünü ifade eder. Sınıf, derece ve dönem ayrımı yapılmadığı hâlde muhtevaları alfabetik düzenlenen bazı biyografi eserlerine tabakât adının verilmesi, müelliflerin eserlerine aldıkları kişileri bağımsız birer sınıf ve kategori oluşturacak derecede önemli kişiler olduğunu kabul etmesi veya tabakât kavramının zamanla asıl anlamını yitirerek toplu biyografilerin yer aldığı kitapları ifade eden bir terim hâline gelmesinden kaynaklanmıştır.⁵

İslâm tarihinde biyografi (biyografya) kitapları “siyer, terâcim, tabakât, vefeyât” gibi isimlerle anılır. Bunlardan siyer/sîret özellikle Hz. Peygamber'in hayatına dair eserler için kullanılan bir terim şeklinde yaygınlık kazanmış olmakla birlikte diğer biyografiler için de kullanılmaktadır. Meselâ, Bahâeddin İbn Şeddâd'ın Selâhaddin-i Eyyûbî'ye dair *en-Nevâdirü's-sultâniyye ve'l-mehâsinü'l-Yusûfiyye* adlı eseri *Sîretü Salâhiddîn (es-Sîretü'l-Yusûfiyye)* adıyla da bilinmektedir. Zehebî'nin çok

⁴ Adnan Adıvar, “Tarih ve Biyografi”, *Tarih Dergisi*, Sayı 3-4, 1952, s. 2.

⁵ İsmail Durmuş, “Tabakât”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 288.

sayıda meşhur kişilerin biyografisini içeren *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*'sı da böyledir.

Terâcim “biyografi” (tercüme-i hâl) anlamındaki “terceme” kelimesinin çoğuludur. Tabakât, temelde belirli bir yaş, meslek, görev, nesil, unvan, mezhep, tarikat ve coğrafyaya mensup olmaları dolayısıyla ortak bir grup (tabaka) oluşturan kişilerin biyografilerine yer verilen bir tür olmakla birlikte genellikle biyografi kitaplarına da bu ismin verildiği görülmektedir. Vefeyât kitapları ise kişilerin vefât tarihini esas alan biyografik eserlerdir. İslâm tarihinde biyografi yazımının özellikle Hz. Peygamber'in, sahâbe, tâbiîn ve sonraki nesillerin, hadisleri nakleden râvilerin hayatını tespit etmek amacıyla orijinal bir tür olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir.⁶ Hadis ilminin öncülük yaptığı bu alan, zamanla muhteva zenginliği kazanarak toplumun hemen her kesiminden çeşitli alanlarda (İslâm tarihi⁷, tefsir⁸, hadis⁹, fıkıh¹⁰, kelâm¹¹, tasavvuf¹² vb.) meşhur kişileri konu edinmiş ve İslâm'ın ilk asırlarından itibaren çok sayıda biyografi kitabı te'lif edilmiştir.

A.1. İlk Tabakât Kitapları¹³

İbn Sellâm el-Cumahî (ö. 231/846[?]), zamanımıza ulaşmış en eski kaynaklardan olan *Tabakâtü fuhûli's-su'arâ* adlı eserinde Arap şairlerini sanatkârlıkları itibariyle en iyiden en kötüye doğru sıraladığı gibi yaşadıkları dönem açısından Câhiliyyûn, muhadramûn ve İslâmiyyûn kategorilerine ayırmış, eserlerinin değeri birbirine yakın olanları bir tabaka kabul ederek on üç Câhiliyyûn ve on İslâmiyyûn tabakası belirlemiş, toplam 114 şaire yer

⁶ Câsim Avcı, “Tabakât (İslâm Tarihi)”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 297.

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Câsim Avcı, agmd.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülhamit Birişik, “Tabakât (Tefsir)”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 290-291.

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Efendioğlu, “Tabakât (Hadis)”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 291-292.

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Eyyüp Said Kaya, “Tabakât (Fıkıh)”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 292-294.

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Öz, “Tabakât (Kelâm)”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 294-295.

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. Reşat Öngören, “Tabakât (Tasavvuf)”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 295-296.

¹³ Bu bölüm, İsmail Durmuş'un *DİA*'ya yazdığı “Tabakât (Arap Edebiyatı)” maddesinin özetlenmiş hâlidir. Bkz. İsmail Durmuş, “Tabakât (Arap Edebiyatı)”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 288-289-290.

vermiştir. Devirlere göre bu üçlü tasnifi, Cumâhî'den önce Asmaî (ö. 216/831) *Fuhûletü's-su'arâ*'sında yapmıştır.

İbn Kuteybe, *Tabakâtü's-su'arâ* adıyla da anılan *eş-Sî'r ve's-su'arâ*'sında şiir ve türlerine ilişkin giriş niteliğindeki bir bölümün ardından “evâilü's-su'arâ” diye bir kategori belirlemiş, daha sonra toplam 206 şairi Câhiliyyûn, İslâmiyyûn, Emeviyyûn ve Abbâsiyyûn şeklinde ayırarak biyografileri yanında şiirlerinden örnekler yer vermiştir. Şair ve edip İbnü'l-Mu'tez, *Tabakâtü's-su'arâ'l-muhdesîn* adlı eserinde Abbâsî halife, vezir ve vali ve kumandanlarını öven şairlerden, Abbâsî Devleti'nin kuruluşundan kendi vefât yılı olan 296'ya (908) kadar gelenlerin biyografileriyle şiirlerinden örnekler kaydetmiş, vefât yıllarına göre sıraladığı 121 erkek, 6 kadın ve ilavet ettiği 5 şairi incelemiştir.

Ebû Zeyd el-Kureşî, *Cemheretü eş'âri'l-'Arab*'ında Arap şairlerini meşhur kasidelerine göre yedi tabakaya ayırmış, her tabakada yedi şairi ve her şairin meşhur kasidesini zikretmiştir. Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Hizânetü'l-edeb*'inde Arap şairlerini Câhiliyyûn, muhadramûn, İslâmiyyûn ve muhdesûn (müvelledûn) diye ayırmıştır.

Arap şairlerini yetiştikleri ve yaşadıkları bölgelere göre tasnif eden tabakât kitapları da vardır. Bunlarda şairler Hicaz, Mekke, Medine, Suriye (Şâm), Irak, Mısır, Azerbaycan, Cezîre, Endülüs, Mağrib, Rey, Cibâl, İsfahan, Fars, Kirman, Cürcân, Esterâbâd, Hârizm, Horasan ve Sicistan gibi yerlere göre gruplandırılmıştır. Hârûn b. Ali İbnü'l-Müneccim, (ö. 288/901) *el-Bârî*; Seâlibî, *Yetîmü'd-dehr*; Bâharzî, *Dümyetü'l-kasr*; Ali b. Zeyd el-Beyhakî, *Vişâhu Dümyeti'l-kasr*; Dellâlülkütüb, *Zînetü'd-dehr*; İmâmüddîn el-İsfahânî, *Haridetü'l-kasr*; İbnü's-Şa'ar, *Ukûdü'l-cümân*; Şehâbeddîn el-Hafâcî'nin *Reyhânetü'l-elibbâ*'sı ile ona tetimme olarak yazılan Muhibbî'nin *Nefhatü'r-Reyhâne*'si ve İbn Ma'sûm'un *Sülâfetü'l-asr*'ı da bu tür içinde sayılır. Yine Osman b. Rebîa el-Endelüsî *Tabakâtü's-su'arâ bi'l-Endelüs*'ü; İbnü'l-Faradî *Tabakâtü (Ahbâru) su'arâ'l-Endelüs*'ü yazmıştır.

Ali b. Muhammed el-Medâinî (ö. 228/843), Muhammed b. Habîb, Sükkerî, İbn Ebû Tâhir Tayfûr, Abdülazîz b. Yahyâ el-Celûdî kaleme aldıkları eserlerde farklı kategorilere yer vermişlerdir. Medâinî, *Kütüb fî ahbâri's-*

şu‘arâ adlı bir dizi eserinde annelerinde nispet edilen şairler, şüyûh şairler, gazâ yapan, hastalığında bir şiirle temessül eden veya bir ölüm dolayısıyla şiirler yahut sözle temessül eden, şiirlerinde bedevî kadınlarını şehirli kadınlara tercih eden, irticâlen şiir söyleyen, yabanî hayvanlar hakkında şiir yazan, söylediği bir şiirle isim alan, hükûme (hakemlik, devlet idaresi) hakkında şiir söyleyen, övgü veya yergisiyle nedîm olan, söylediği şiire nesirle cevap verilen, anne ve babasına itaat eden veya âsi olanlar şeklinde bir tasnife tâbi tutmuştur. İbn Habîb, Sükkerî, İbn Ebû Tâhir ve Celûdî de benzer gruplandırmalar yapmışlardır. Ebü'l-Ferec el-İsfahânî hacimli eseri *el-Egânî*'de şiirlerin bestelenip okunmuş olmasını esas alıp şairlerin biyografilerini vermiş, onlarla ilgili bazı anekdotları aktarmış, bestelenip okunan şiirlerinden ve diğer eserlerinden örnekler zikretmiştir.

Bazı yazarlar kadın şairlere dair müstakil eserler yazmışlardır. İbn Kuteybe *en-Nisâ ve'l-gazel*; Hârûn İbnü'l-Müneccim *Ahbâru'n-nisâ*; Muhammed b. Halef *en-Nisâ ve'l-gazel*; Ebü'l-Ferec el-İsfahânî *el-İmâ'ü's-şevâ'ir*; Üsâme b. Münkız *Ahbâru'n-nisâ*; Nâcî b. Abdülvâhid İbnü't-Tarrâh *en-Nisâ'ü's-şevâ'ir* gibi eserler te'lif etmiş; Zeyneb Fevvâz el-Âmiliyye, *ed-Dürrü'l-mensûr fî tabakâti rabbâti'l-hudûr*'unda İslâm'ın ünlü kadınlarının biyografileriyle çeşitli yönlerini incelemiştir. İbn Sa'd'a da *Tabakâtü'n-nisâ* adında bir eser nispet edilir.

Şuarâ biyografilerinin bir kısmı özgün başlıklara sahipken birçoğu önem verdikleri konuyu vurgulayacak biçimde *Tabakâtü's-şu‘arâ*, *Ahbârü's-şu‘arâ*, *eş-Şu‘arâ*, *eş-Şi‘r ve's-şu‘arâ*, *Mu‘cemu's-şu‘arâ*, *Fuhûlü(fuhûletü)s-şu‘arâ* gibi genel başlıklar taşır. Nitekim kâtip ve yazarların biyografileriyle sanat ve eserlerine dair Lührâsb b. Kevgân'ın *Tabakâtü'l-küttâb*, Akuştin ile Seken b. Saîd'in *Tabakâtü'l-küttâb bi'l-Endelüs* adlı eserleri vardır. Cehşiyârî'nin *el-Vüzerâ ve'l-küttâb*'ı, İbn Dürüstevyeh'in *el-Küttâb*'ı, İzzet Edîb'in *Mu‘cemü Küttâbi Sûriyye*'si de bu bağlamda zikredilmelidir.

Arap lugat ve gramer âlimleriyle ediplerinin biyografî, anekdot ve eserlerine ilişkin çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Birçoğu tabakât adını taşıyan bu te'liflerin bazılarında lugat ve gramer âlimleri birlikte veya müstakil olarak ele alınmış; nesil, ekol ve faaliyet gösterdikleri şehirler itibariyle tasnife tâbi

tutulmuş, bir kısmı da “üdebâ” başlığı altında edip, kâtip ve şairlerle lugat ve gramer âlimlerini bir arada ele almıştır. İbn Sellâm el-Cumahî’nin Basra mektebine mensup kadim nahiv âlimlerini beş nesil hâlinde sınıflandırması kendisinden sonra gelen Ebu’t-Tayyib el-Lugavî, Ebû Saîd es-Sîrâfî ve Zübeydî gibi müellifleri etkilemiştir. Cumahî, Basra gramercilerini Ebû’l-Esved ed-Düelî’den başlayarak beş kuşağa ayırmıştır. Ebu’t-Tayyib el-Lugavî, *Merâtibü’n-nahviyyîn*’de tabakât yerine onun eş anlamlısı olan “merâtib” kelimesini kullanmış; Ebu’l-Esved’den başlayıp nesiller hâlinde elli dokuz nahiv ve lugat âliminin ilimdeki düzeylerini, aktardıkları rivayetleri, mensup oldukları ekoller ve hoca-öğrenci ilişkilerini Basra, Kûfe, Bağdat, Mekke ve Medine şehirlerine göre tasnif ederek anlatmıştır.

B. Fars Edebiyatında Biyografi (Tezkire) Geleneği

Arapça “zîkr” kökünden türeyen tezkire; sözlüklerde hatırlamaya, anmaya vesile olan şey¹⁴, bazı meslek sahibi kimseler için yazılan biyografi¹⁵, anlamlarına gelir. Bütün bunların ötesinde tezkire, belli bir meslekte tanınmış kişilerin, başta şairler olmak üzere velilerin, hattatların, mimar ve musikî ustalarının, hatta usta bir çiçek yetiştiricisinin hayat ve sanatından söz eden edebî türün adı olmuştur. Şairlerin toplandığı bu tür biyografik eserler, *tezkire-i şu‘arâ*, *tezkiretü’ş-şu‘arâ* ya da sadece *tezkire* olarak zikredilirler.¹⁶ Arap edebiyatında “tabakât” adıyla ifade edilen tezkire; genellikle Fars ve Türk edebiyatlarında şair biyografilerine dair eserlerin ortak adıdır.

Fars edebiyatında biyografi, müstakil bir tür olarak Arap edebiyatına nazaran oldukça geç bir dönemde zuhur etmiştir. Bunun sebebi İslâm’ın ilk beş asrında ilim ve sanatın hemen hemen tamamıyla Arapların elinde olmasının yanı sıra Arapçanın hakimiyeti de gösterilebilir. Farsça daha ziyade bir edebiyat dili olarak gelişmiş; hâl tercümesi sahasında da yazılan

¹⁴ Ahmet Kartal, (haz.), *Muallim, Nâcî, Lûgat-i Nâcî*, TDK Yay., Ankara, 2009, s. 722.

¹⁵ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2007, s. 1107.

¹⁶ Filiz Kılıç, “Edebiyat Tarihimizin Vazgeçilmez Kaynakları: Tezkireler”, *TALİD*, S. 10, Güz 2007, s. 543.

ilk mühim eserler de edebiyatçılara ait olmuştur.¹⁷ XII. yüzyıl sonlarına kadar Arapça olarak devam eden bu gelenek, müteakip yüzyıldan itibaren yerini Farsça örneklerle bırakmaya başladı.

B.1. Fars Edebiyatında Tezkireler

Fars edebiyatında şu‘arâ tezkiresi geleneği Avfî’nin Hindistan’da 618’de (1221) hazırladığı *Lübâbü’l-elbâb* ile başlamıştır. Nizâmî-i Arûzî’nin *Çehâr Makâle’si*¹⁸, Zekerîyya el-Kazvînî’nin *Âsârü’l-bilâd*¹ gibi kendilerinden önce yaşamış şairlerin hayatına dair bilgiler ve şiirlerinden örnekler yer almaktadır. Farsça şu‘arâ tezkiresi geleneğinin en değerli ikinci örneğini Devletşah’ın 892’de (1487) tamamlayıp Ali Şîr Nevâî’ye ithaf ettiği *Tezkiretü’ş-şu‘arâ*’dır. Abdurrahman-ı Câmî’nin otuz sekiz şairi tanıttığı edebî ve ahlakî eseri *Bahâristân* ve bazıları şair 600’den fazla sûfinin biyografisini içeren *Nefehâtü’l-üns* adlı eser tezkire geleneği içerisinde anılmaktadır.

Safevîler döneminde hazırlanan ilk Farsça tezkireler Ali Şîr Nevâî’nin Doğu Türkçesi’yle kaleme aldığı *Mecâlisü’n-nefâis*’in tercümesi ve devamı niteliğindedir. *Mecâlisü’n-nefâis*, Sultan Muhammed Fahrî-i Herâtî tarafından 928 (1522) yılında *Letâ’if-nâme* adıyla Farsçaya çevrilip Şah İsmâîl’e ve oğlu Sâm Mirza’ya ithaf edilmiştir. Mütercim *Mecâlisü’n-nefâis*’te bulunmayan 188 şairi esere ilave etmiştir. Devletşah’ın *Tezkiretü’ş-şu‘arâ*’sından sonra tezkire yazıcılığı İran sınırları dışında özellikle Hindistan’da yaygınlık kazanmış, bu bölgede doksan kadar tezkire kaleme alınmıştır. Bunlardan bazıları Hint asıllı, bazıları da Hindistan’da bulunmuş İran asıllı yazarlar tarafından te’lif edilmiştir. Fahrî-i Herâtî’nin 960 (1533) yılında hazırladığı *Ravzatü’s-selâtin* şair sultanların biyografilerine yer veren ilk tezkirelerdendir. Tacik asıllı ve “Nisârî” mahlaslı şair Hasan-ı Buhârî’nin *Müzekkir-i Ahbâb*’ı, Nevâî’nin *Mecâlisü’n-nefâis*’ine 974’te (1566) tekmile şeklinde kaleme alınmıştır. Eser, XVI. yüzyılda yaşamış 276 şairin hâl tercümesini ihtiva eder.

¹⁷ Nuri Akbayar, agmd, s. 34.

¹⁸ Abdülkadir Karahan, “Tezkire”, *İA*, XI. Cilt, 1997, s. 226.

Alâüddevle el-Kazvînî (ö. 998/1590'dan sonra), *Nefâ'isü'l-me'âsir*'inde İran ve Hint asıllı 350 şaire yer vermiştir. Tâkî-i Kâşî'nin *Hulâsatü'l-eş'âr* adlı eseri 985'te (1578) tamamlanmış, 1585-1607 yılları arasında müellif tarafından yeniden gözden geçirilmiştir. Eserde 631 şairin biyografisi vardır. Emîn Ahmed-i Râzî'nin *Heft İklîm*'inde yedi coğrafi bölge esas alınarak bu bölgelerde yetişmiş sultan, emir, âlim, şair ve mutasavvıflardan 1560 kişinin biyografisi bulunmaktadır. Tacik asıllı Sultan Muhammed-i Mutribî'nin *Tezkiretü's-su'arâ-yı Mutribî* sinde XVI. yüzyılın ilk yarısı ile XVII. yüzyılın ilk yarısında yaşamış 350 Buharalı şair ve edip tanıtılmıştır. Takî-i Evhadî'nin *Arâfatü'l-âşîkîn* adlı eserinin Hindistan'ta yaşayan, müellifin yakından tanıdığı İran asıllı şairlere ayrılan kısmı tezkirenin en önemli bölümüdür. Ebû Talib Han'ın 1790-1792 yıllarında kaleme aldığı *Hulâsatü'l-efkâr*'ı Lutf Ali Beg'in 1779'dan sonra tamamladığı *Âteşgede'si*, Ali İbrâhim Han'ın *Suhuf-ı İbrâhîm*'i, Hint asıllı Kudretullah Hân-ı Kupâmevî'nin 1842 yılında bitirdiği *Netâ'icü'l-efkâr*'ı şair kadrosu zengin tezkirelerdendir. Muhammed Tâhir-i Nasrâbâdî'nin 1672-1680 yılları arasında yazdığı *Tezkiretü's-su'arâ* (*Tezkire-i Nasrâbâdî*) adlı eseri de Safevîler döneminin önemli tezkirelerindendir. Bismil-i Şîrâzî'nin *Tezkire-i Dil-küşâ'sı* Feth Ali Şah döneminde yaşayan 185 şair hakkındadır. Rızâ Kulı Hân'ın *Riyâzü'l-ârifîn*'i mutasavvıf, âlim ve şairlerin biyografilerini içerir. Rızâ Kulı Hân'ın 1871'de Nâsirüddin Şâh Kaçar adına yazdığı *Mecma'u'l-fusahâ* İran şiir tarihinin temel kaynaklarından biridir.

Genel tezkirelerden başka, bir bölümünde kadın şairlere yer verilen tezkireler olduğu gibi yalnızca kadın şairlere ait tezkireler de kaleme alınmıştır. Farsça ilk kadın şu'arâ tezkiresi olan *Cevâhirü'l-acâ'ib* Fahrî-i Herâtî tarafından Ekber Şâh'ın cülûsundan (1556) sonra yazılmıştır. Yirmi üç kadın şairin tanıtıldığı eser *Tezkiretü'n-nisâ* adıyla da anılır. Şîr Ali Hân-ı Lûdî'nin 1102'de (1690) te'lif ettiği *Mir'âtü'l-hıyâl*'inde on beş kadın şair yer almaktadır. XVIII. yüzyılın önemli tezkirelerinden *Âteşgede*'nin birinci bölümünün “fûrûğ” başlıklı kısmı da kadın şairlere ayrılmıştır. Muhammed Sıddîk Ahund-zâde-i Herevî'nin *Tezkiretü'n-nisâ'sı*, Keşâverz-i Sadr'ın *Ez Râbî'a tâ Pervîn*'i, Ali Ekber Müşîr-i Selîmî'nin *Zenân-i Sulenver*'i kadınlara ait diğer tezkirelerdir.

Bunların dışında yine Fars edebiyatında aynı nazım türünde şiirleri olan şairlerin hâl tercümelerinin ve şiirlerinin bulunduğu tezkireler, mahallî tezkireler, XIX. ve XX. yüzyıllarda Afganistan ve Tacikistan'da Farsça şiir yazan şairler için kaleme alınmış tezkireler mevcuttur. Farklı coğrafyalarda Farsça şiir yazan şairlere dair çok sayıda tezkire üzerinde çalışmalar yapılmış, bu çalışmalarda tezkirelerin yüzyıllara göre dağılımına ilişkin rakamlar verilmiştir. Buna göre XIII. yüzyılda bir, XIV. yüzyılda iki, XV. yüzyılda yedi, XVI. yüzyılda otuz üç, XVII. yüzyılda elli sekiz, XVIII. yüzyılda yetmiş iki, XIX. yüzyılda 151 ve XX. yüzyılda 200 kadar tezkire yazılmıştır. Bunlardan birçoğu basılmıştır.¹⁹

Sözü edilen bu biyografiler, konularına ve bakış açılarına göre farklılık göstermekle birlikte belli ortak noktalara da sahiptirler. Biyografisi yazılan kişi, hemen daima belli bir yaşa geldikten sonra böyle bir değerlendirmeye hak kazandığı için bu eserlerde doğum tarihleri pek yer almaz. Buna karşılık ölüm tarihlerine dikkat edilmektedir. Biyografisi yazılan kişinin hayatında geçen belli başlı hadiseler kısaca nakledilir. Bilim adamlarının eğitimleri, başlıca hocaları ve eserleri önemlidir. Şairlerin ise şiirlerinden örnek verilir. Bu hâliyle gelenek, biyografik künye yazıcılığını esas aldığı için bütünüyle insan unsuruna yöneliktir, çizilen portre son derece canlı fakat verilen bilgilerin belgelendirilmesi her zaman mümkün değildir.²⁰

C. Türk Edebiyatında Biyografi

Anadolu sahası Türk edebiyatında ilk örneklerine, Osmanlı tarihlerinin vefeyât kısımlarında rastladığımız hâl tercümelerinin ortaya çıkış tarihi, bu tarih kitaplarının yazıldığı dönemden itibaren başlatılabilir. Osmanlı devri müstakil tarih kitaplarının zuhuru, devletin tesisinden yaklaşık iki asır sonrasına tekabül eder.²¹ İlk Osmanlı kronikleri incelendiğinde bunların bazılarında tam mânâsıyla olmasa da yer yer biyografik malzeme kırıntılarına rastlanmaktadır. Benzerleri arasında, buna benzer bilgilere en

¹⁹Yusuf Öz, "Tezkire (Fars Edebiyatı)", *DİA*, XLI. Cilt, 2011, s. 68-69.

²⁰ Mustafa İsen, *Ötelerden Bir Ses – Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997, s. 7.

²¹ Necib Âsım, "Osmanlı Târîh-nüvisleri ve Müverrihleri-Medhal", *TOEM*, İstanbul, 1328, s. 41.

çok rastlanan eser Âşıkpaşa-zâde'nin *Tevârih-i Âl-i 'Osmân'* ıdır.²² Doğrudan biyografik eserlerin ortaya çıkışı ise XV. asrın sonlarına rastlar.

Osmanlı döneminde kaleme alınmış müstakil biyografik eserler, üç ana çizgide toplanabilir: Bunların ilki ve en istikrarlı silsilesini “tezkiretü’ş-şu‘arâ” adıyla bilinen, şairlerin hayat hikâyelerinin anlatıldığı metinler teşkil eder. İkincisi âlim, mutasavvıf ve şair biyografilerinin anlatıldığı *Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye* tercüme ve zeyilleridir. Üçüncü grup ise bunların dışında kalan diğer eserlerdir. (Çeşitli meslek gruplarının bahis konusu edildiği *Menâkıb-ı Hünerverân*, *Devhatü’l-meşâyih*, *Hadikatü’l-vüzerâ* vb., belli tarikat büyüklerinin anlatıldığı *Sefîne-i Nefise-i Mevleviyân*, *Lemezât-ı Hulviyye*, *Hediyetü’l-ihvân* vb. eserler; vefeyât-nâmeler)²³

C. 1. Tezkiretü’ş-şu‘arâ Geleneği

Bilindiği üzere tezkirelerin menşei, tabakât kitaplarına dayanmaktadır. Arapların hâl tercümelerine karşı çok yakın ilgileri olması ve neseplerine olan bağlılıkları nedeniyle doğup gelişen tabakât kitapları, birçok konuya ve bilhassa fakih ve şairlere tahsis olunurdu.²⁴ Türk biyografi geleneği Arap ve Fars edebiyatları öncülüğünde gelişmiş olmasına rağmen şu‘arâ tezkiresi türü, en güzel ve başarılı örneklerini Türkçe’de, özellikle Osmanlı Türkçesi çerçevesinde vermiştir. Osmanlı alanında XVI. yüzyıldan XX. yüzyılın başlarına kadar hiç kopmadan ve boşluk bırakmadan sürüp giden bu gelenek sayesinde hiçbir şairimiz yoktur ki onunla ilgili yazılı bir biyografik bilgiye rastlanmasın.²⁵

Tezkirecilik geleneği, İslâm kültürüne has bir olaydır. Kökeni, müslümanların ilk dönemlerinde başlatılan tefsir ve hadis çalışmalarına kadar gider. Arapların tabakât adını verdikleri çalışmalar, İranlılar ve Türkler arasında geliştirilerek tezkire adını almıştır. Kelimenin bu isimle yaygınlık kazanmasında XII. yüzyılın tanınmış İran düşünürü Feridüddin

²² Feridun Emecen, “Osmanlı Kronikleri ve Biyografi”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, S. 3, 1999, s. 85.

²³ Ramazan Ekinci, (haz.), *Zeyl-i Şakâ’ik*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2017, s. 34.

²⁴ Abdülkadir Karahan, “Tezkire”, *İA*, XII/I. Cilt, 1974, s. 226.

²⁵ Mustafa İsen, vd., *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yay., Ankara, 2011, s. 5.

Attar'ın *Tezkiretü'l-evliyâ* adıyla bir eser yazıp bunun İslâm dünyasında çok rağbet görmesinin büyük rolü olmuştur.²⁶

Şu'arâ tezkireleri genellikle şairlerin mahlaslarına veya adlarına göre alfabetik düzenlenmiştir. Şairleri devirlere ve tabakalara göre ayırarak ele alan, her tabakaya giren sanatkârların kendi içinde yine alfabetik olarak sıralandığı tezkireler de kaleme alınmıştır. Âşık Çelebi'nin *Meşâ'irü's-şu'arâ*'sı gibi ebced tertibinde düzenlenmiş az sayıda örnekler de vardır. Sehî Bey'in *Heşt Behişt*'i gibi bazılarının özel adı olmakla birlikte şu'arâ tezkireleri çoğunlukla müellifin ismine nispetle anılır. Tezkireler genelde mukaddime (dîbâce), şairler hakkındaki bilgilere yer veren esas metin ve hâtimeden meydana gelir. Tezkirenin esasını oluşturan biyografiler bölümünde mümkün olduğu ölçüde söz konusu edilen şairin ailesi, hayatı ve yetişmesi, hocaları, yakın arkadaşları ve meslektaşları, diğer eserleri, bazen ilmî-edebî hüviyetine dair bilgiler, hakkındaki rivayetler, devrinde çok beğenilmiş nükteleri, fikirleri ve sanatı üzerine eleştiriler ve şiirlerinden örnekler yer alır. Ancak bütün tezkirelerde bunların hepsine rastlanmadığını belirtmek gerekir. Bunda müellifin ulaşabildiği bilgiler yanında onun çağdaş veya arkadaş olması, sosyal kişiliği ve çevresi de etkili olmaktadır.

Tezkirelerde biyografik mâlûmat yanında Türkçe'nin Anadolu'da edebî bir dil olarak gelişim süreciyle ilgili dolaylı bilgiler yanında, devrin şiir dili ve şiir anlayışına dair önemli açıklamalar da yer alır. Ayrıca tezkire müelliflerinin bazı şiirleri değerlendirirken yaptıkları açıklamalarda divan şiiri dünyasını kavramaya yardımcı bilgiler bulunabilir. Özellikle mahallî tabirler, kelimeler ve bunların mânâlarıyla ilgili açıklamalar tezkirelerin değerini artıran hususlardır. Şu'arâ tezkirelerinde ve tezkire türü diğer eserlerde kullanılan dil ve üslûp ise Farsça örneklerde görüldüğü gibi genellikle sadelikten uzak olup sanatkâranedir. Bunların dili ve üslûbu Osmanlı Türkçesi'nde inşâ dili olarak adlandırılan secili ve sanatkârane nesir özellikleri göstermektedir. Meselâ, Sâkib Dede'nin *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*'ı, Esrar Dede'nin *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*'si Türk

²⁶ Mustafa İsen, age, s. 29.

nesrinin en ağır metinleri arasına girecek kadar secili ve tahkiyeye dayalı bir inşâ üslûbunda yazılmıştır.²⁷

Muhammed Avfî'nin *Lübâbü'l-elbâb*'ı, Ferîdüddin Attâr'ın *Tezkiretü'l-evliyâ*'sı²⁸, Abdurrahman-ı Câmî'nin *Bahâristân*'ı²⁹, Devletşah'ın *Tezkiretü's-şu'arâ*'sı³⁰ Türk edebiyatında kaleme alınan tezkirelere model ve kaynaklık ettiğinden Türkçe şu'arâ tezkireleri, Farsçadakilerle ortak özelliklere sahiptir. Abdurrahman-ı Câmî'nin *Bahâristân*'ı ile *Nefehâtü'l-üns*'ü başta Ali Şîr Nevâyî ve Sehî Bey olmak üzere Türkçe tezkire müelliflerini büyük ölçüde etkilemiştir. Nevâyî'nin *Nesâyimü'l-mahabbe*³¹ adlı eseri *Nefehât*'ın, 170 kadar Türk ve Hint sûfisinin biyografisinin eklenmesiyle hazırlanmış Çağatayca tercümesidir. *Nefehât*, Lâmiî Çelebi tarafından *Fütûhü'l-mücâhidîn li-tervîhi kulûbi'l-müşâhidîn*³² adıyla ve bazı ilavelerle Anadolu Türkçesi'ne çevrilmiştir. 927 (1521) tarihli bu çeviri Anadolu sahasında –bugünkü bilgilerimize göre– yazılmış ilk müstakil biyografi kitabıdır.³³

Türk edebiyatında³⁴ ilk tezkire Ali Şîr Nevâyî tarafından kaleme alınan *Mecâlisü'n-nefâis*'tir.³⁵ 896'da (1491) yazımı tamamlanan eser, bir önsöz ve sekiz tabakadan oluşmaktadır. Toplamda 459 şairin yer aldığı eser, Osmanlı sahasında yazılacak olan tezkirelere modellik etmiştir.

Sehî Bey'in 945 (1538) yılında te'lif ettiği *Heşt Behişt*'i³⁶ Anadolu sahasında kaleme alınmış ilk tezkiredir. Eser bir önsöz, her birine behişt (cennet) adı verilen sekiz tabaka ve bir hâtimeden müteşekkildir. Sehî Bey, Abdurrahman-ı Câmî'nin *Bahâristân*'ından ve Devletşah'ın *Tezkiretü's-*

²⁷ Mustafa Uzun, "Tezkire (Türk Edebiyatı)", *DİA*, XLI. Cilt, 2012, s. 69-70.

²⁸ Süleyman Uludağ, (çev.), *Ferîdüddin Attâr, Tezkiretü'l-evliyâ*, Kabalcı Yay., İstanbul, 2007.

²⁹ Adnan Karaismailoğlu, (çev.), *Molla Câmî, Baharistan*, Akçağ Yay., Ankara, 2004.

³⁰ Necati Lugal, (çev.), *Devletşah, Tezkiretü's-şu'arâ (Şair Tezkireleri)*, Pinhan Yay., İstanbul, 2011.

³¹ Kemal Eraslan, (haz.), *Ali Şîr Nevâyî, Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimi'l-Fütüvve*, TDK Yay., Ankara, 1996.

³² Süleyman Uludağ-Mustafa Kara, (haz.), *Evliyâ Menkıbeleri*, Pinhan Yay., İstanbul, 2011.

³³ Ramazan Ekinci, age, s. 34-35.

³⁴ Türk edebiyatında tezkireler kısmı yazılırken Mustafa Uzun'un *DİA*'ya yazdığı "Tezkire (Türk Edebiyatı)" maddesi ve Mustafa İsen ve diğerlerinin hazırladığı *Şair Tezkireleri* isimli eserden istifade edilmiş; bazı bölümlere ilaveler yapılarak kullanılan diğer kaynaklara işaret edilmiştir. Bkz. Mustafa Uzun, agmd; Mustafa İsen vd, age.

³⁵ Kemal Eraslan, (haz.), *Ali Şîr Nevâyî, Mecâlisü'n-Nefâis I-II*, TDK Yay., Ankara, 2001.

³⁶ Günay Kut, (haz.), *Heşt Bihişt, The Tezkire by Sehî Beg*, Harvard Üni. Yay., 1978.

şu‘arâ’sından etkilenmekle birlikte asıl model olarak Ali Şîr Nevâyî’nin *Mecâlisü’n-nefâis*’ini almıştır.

Garîbî’nin 54 şairi bahis konusu ettiği eseri *Tezkire-i Şu‘arâ-yı Rûm*,³⁷ Anadolu sahasında kaleme alınan ilk tezkire olarak düşünülmektedir.³⁸ Fakat söz konusu tezkirenin *Sehî Tezkiresi*’nden sonra kaleme aldığı düşünülmektedir.³⁹

Kastamonulu Latîfî’nin 953’te (1546) tamamladığı *Tezkiretü’s-şu‘arâ ve Tabsıratü’n-nuzamâ*’sı⁴⁰ bir mukaddime, üç fasıl ve bir hâtimeden meydana gelmiştir. Latîfî, eserinde Sehî Bey’in tezkiresini model almakla birlikte kronolojik tasnifine karşılık, elifbâ sırasını tercih etmiştir. 334 şairi ihtiva eden eser iki bölüm hâlinde teşkil edilmiş; birinci bölümde, mutasavvıf Türk ve İran şairlerin yanı sıra şair padişah ve şehzadelere yer verilmiş, ikinci bölümde ise eserin yazıldığı tarihe kadar ölmüş bulunan şairlerle düzenlediği sırada hayatta olanlar anlatılmıştır.

Bağdatlı Ahdî tarafından kaleme alınan ve 971’de (1564) yılında yazımı tamamlanan *Gülşen-i Şu‘arâ*,⁴¹ mukaddime, dört ravza ve hâtimeden oluşmaktadır. Eserin ismi ebced hesabıyla yazım tarihini (971) vermektedir. *Gülşen-i Şu‘arâ*’nın en önemli tarafı büyük çoğunluğu Osmanlı İmparatorluğu’nun doğu bölgesindeki şairleri ihtiva etmesi ve bunlar hakkında ilk ve tek kaynak durumunda olmasıdır.

Âşık Çelebî’nin 976 (1568) yılında tamamladığı *Meşâ’irü’s-şu‘arâ*,⁴² devrin padişahı II. Selim’e sunulmuş olup, bir giriş ve şair biyografileri olmak üzere iki bölümü hâvidir. Kendisinden önce kaleme alınan tezkirelerden farklı olarak tezkireside ebced tertibini esas almıştır. Eserin mukaddimesi poetika niteliğinde olup, şiir ve şaire dair müellifin düşünceleri yer almaktadır. Tezkirenin en mühim yanı Âşık Çelebi’nin bizzat şairlerden öğrendiği veya yakınlarından duyduğu en doğru ve geniş bilgiyi vermesi, bir

³⁷ İsrail Babacan, (haz.), *Garîbî, Tezkire-i Şu‘arâ-yı Rûm*, Vizyon Yay., Ankara, 2010.

³⁸ Filiz Kılıç, agm, s. 546.

³⁹ Ahmet Sevgi, “Garîbî Tezkiresi...”, *Yeniçağ Gazetesi*, 22 Ekim 2010.

⁴⁰ Rıdvan Canım, (haz.), *Latîfî, Tezkiretü’s-şu‘arâ ve Tabsıratü’n-nuzamâ*, AKMB Yay., Ankara, 2000.

⁴¹ Süleyman Solmaz, (haz.), *Ahdî, Gülşen-i Şu‘arâ*, AKMB Yay., Ankara, 2005.

⁴² Filiz Kılıç, (haz.), *Âşık Çelebi, Meşâ’irü’s-şu‘arâ*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay., İstanbul, 2010.

psikolog gibi şairleri ve olayları tahlil etmesidir. Ayrıca müellif, ele aldığı şahısların tasviri ve ruhî tahlillerinin yanı sıra; çevre, mekân anlatımına, devrin sosyal yapısına, gelenek ve göreneklerine dair bilgiler de vermiştir.

Kınalı-zâde Hasan Çelebi tarafından 994'te (1586) yılında yazılan *Tezkiretü's-şu'arâ*,⁴³ yer verdiği şairlerin sayıca çokluğu bakımından kendisinden önce kaleme alınan tezkireler arasında ikinci sırada gelmektedir. Müellifin, hocası Sâdeddin Efendi'ye ithaf ettiği eser üç bölümden meydana gelmekte, birinci bölümde şair padişahlara, ikinci bölümde şehzâdelere, üçüncü bölümde diğer şairlere alfabetik sırayla yer verilmektedir. İnşâ üslûbunu kullanan Hasan Çelebi dilinin sadeliğinden dolayı Latîfî'yi eleştirmekte, şairleri anlatırken onları sanat seviyelerine uygun bir üslûp ortaya koyarak nesirdeki kudretini göstermektedir. Ayrıca kendi zamanında yaşayan şairler hakkında başka yerlerde bulunamayacak bilgiler vermektedir.

Cârullah-zâde lakabıyla tanınan Mustafa Beyânî'nin 1006 (1597) yılında tamamladığı *Tezkiretü's-şu'arâ*sı,⁴⁴ *Kınalı-zâde Tezkiresi*'nin özeti mahiyetindedir. Tezkirede padişah ve şehzâdelerle birlikte toplam 377 şairin biyografisini veren Beyânî, *Kınalı-zâde Tezkiresi*'nde olmayan bazı şairleri tezkiresine ilave etmiştir.

Şair, tarihçi ve aynı zamanda devlet adamı olan Gelibolulu Âlî 1007'de (1598-99) yılında tamamladığı *Künhü'l-ahbâr*'ı,⁴⁵ rûkn adı verilen dört bölümden müteşekkildir. Aslında tarih kitabı vasfı taşıyan bu eser, son rûknünde ihtiva ettiği şair biyografileriyle bir tezkire olarak değerlendirilmiştir.

Sâdıkî'nin Doğu Türkçesi ile kaleme aldığı *Mecma'u'l-havâs*'ı, Şah İsmail devrinden yazıldığı döneme kadarki devre içerisinde yer alan İran ve Türk

⁴³ Aysun Sungurhan, (haz.), "Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şu'arâ*", **Kültür Bak. e-kitap**, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78466/kinalizade-hasan-celebi---tezkiretus-suara.html>, (erişim tarihi: 20.03.2016)

⁴⁴ Aysun Sungurhan, (haz.), Beyânî, *Tezkiretü's-şu'arâ*, **Kültür Bak. e-kitap**, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78462/beyani---tezkiretus-suara.html>, (erişim tarihi: 20.03.2016)

⁴⁵ Mustafa İsen, (haz.), *Gelibolulu Âlî, Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısım*, AKMB Yay., Ankara, 2005.

asilli şairleri içine almaktadır. Tezkire, *Devletşah Tezkiresi*, *Mecâlisü'n-nefâis* ve *Tuhfe-i Sâmî*'nin zeyli mahiyetindedir.

Mehmed Riyâzî'nin I. Ahmed'e ithaf ettiği *Riyâzü's-şu'arâ*⁴⁶ başlangıçtan tezkirenin yazıldığı 1018 (1610) yılına kadar 424 şaire yer vermektedir. Eser, şiir anlayışı ve şairler hakkında dîbâcesinde mevcut değerlendirmeler yanında şairlerin ölümüyle ilgili bilgiler ve düşürülen tarihlerin aktarılmasıyla ön plana çıkmaktadır.

Kaf-zâde Fâizî'nin *Zübdetü'l-eş'âr*⁴⁷ antolojik mahiyetteki ilk tezkiredir. Tezkirede, XV. yüzyıl ortalarından yazıldığı 1621 yılına kadar yaşamış 14'ü kadın olmak üzere 515 şair alfabetik olarak verilmiştir. Bu şairlerden 57 tanesi sadece *Zübdetü'l-eş'âr*'da zikredilmiş olup başka hiçbir tezkirede bu şairler hakkında bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Seyyid Mehmed Rızâ'nın 1050 (1641) yılında tamamladığı *Tezkire-i Rızâ*⁴⁸ veya *Rızâ Tezkiresi*, *Kınalı-zâde Tezkiresi*'nin zeylidir. Eser, bir önsöz ve iki bölümden müteşekkil olup, 266 şair hakkında bilgi vermektedir.

Mehmed Sâlih Yümnî'nin yazdığı *Tezkire-i Yümnî*⁴⁹ müellifin ölümü üzerine yarım kalmıştır. Tezkirede 29 şairin biyografisi mevcuttur.

Seyrek-zâde Âsım'ın *Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*⁵⁰ Fâizî'nin eserine zeyil olup antoloji türünde kaleme alınmıştır. Yazar 1030 (1621) tarihinden başlayarak ölümüne kadar 55 yıl içindeki şairlerin biyografilerini konu edinmiştir.

Edirneli Güftî'nin *Teşrifâtü's-şu'arâ*⁵¹ Türk edebiyatında ilk manzum tezkiredir. Müellif, 106 şairi anlatmış; başka tezkirelerde olmayan 25 şaire yer vermiştir.

⁴⁶ Namık Açıkgoz, (haz.), *Riyâzü's-şu'arâ*, *Riyâzî Mehmed Efendi*, **Kültür Bak. e-kitap**, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/54137.540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0>, (erişim tarihi: 15.09.2018)

⁴⁷ Bekir Kayabaşı, *Kaf-zâde Fâizî'nin Zübdetü'l-Eş'âr*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üni. SBE, Malatya, 1997.

⁴⁸ Gencay Zavotçu, (haz.), *Rızâ Tezkiresi*, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul, 2009.

⁴⁹ Sadık Erdem, "Mehmed Sâlih Yümnî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Yümnî", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 55, İstanbul, 1988; Sadık Erdem, (haz.), *Mehmed Sâlih Yümnî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Yümnî*, TTK Yay., Ankara, 2013.

⁵⁰ Ali Osman Coşkun, *Seyrek-zâde Mehmed Âsım'ın Hayatı ve Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr Adlı Eseri*, Yayımlanmamış YL Tezi, Gazi Üni., SBE, Ankara, 1985.

⁵¹ Kaşif Yılmaz, (haz.), *Güftî ve Teşrifâtü's-şu'arâ'sı*, AKMB Yay., Ankara, 2001.

XVIII. yüzyılın ilk tezkiresi Mustafa Mucîb'in 1122'de (1710) yazdığı *Tezkire-i Mucîb*'idir.⁵² IV. Murad ile 100 civarında şairi anlatmıştır.

Mustafa Safâyî'nin 1132 (1720) yılında tamamladığı *Nuhbetü'l-asâr min fevâi'di'l-eş'âr*,⁵³ *Rıza Tezkiresi*'nin zeylidir. Damat İbrahim Paşa'ya sunulan eser 476 şairi muhtevidir.

Mehmed Sâlim Efendi tarafından 1722 yılında yazılan *Tezkiretü's-şu'arâ*'da⁵⁴ 1688-1722 yılları arasında yaşamış 428 şairin hayatı nevcuttur. Safâyî'nin tezkiresinin sade bir dille kaleme alındığı tenkit edilerek sanatlı bir inşâ üslûbuyla yazılmıştır. Uzun bir mukaddime ve biri padişaha, diğerleri şairlere ayrılmış iki bölümden meydana gelmektedir.

Bursalı Ahmed Hasîb Efendi'nin *Silkü'l-le'âlf-i Âl-i 'Osmân*'ı⁵⁵ manzum olarak kaleme alınmış, hacimli bir eserdir. Bu hâliyle edebiyat tarihimizde yazılmış ikinci manzum tezkiredir. Eserde, Fatih devri şairlerinden, tabiplerinden, şeyhlerinden, vüzerâ ve ümerâsından, bazı tarikat ehlinin menâkıbından ve Fatih devrinde tamir edilen cami, türbe gibi binalarla bazı yeni yapılardan bahsedilir.⁵⁶

İsmail Belîğ'in 1139 (1727) yılında tamamladığı *Nuhbetü'l-âsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-eş'âr*⁵⁷ adlı eserini, Kaf-zâde Fâizî'nin *Zübdetü'l-eş'âr*'ına zeyl olarak kaleme almıştır. Antolojik mahiyetteki eser, Sultan III. Ahmed'den sonra 414 şairin biyografisine yer vermiştir.

Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa'nın 1197'de (1783) kaleme aldığı *Nuhbetü'l-âsâr min ferâidi'l-eş'âr*'da,⁵⁸ *Safâyî Tezkiresi*'ndeki şairlerin bir kısmını çıkarıp aldıklarını kısaltarak, bazıları "hâtıra" başlığı altında fıkralar eklediği 330 civarında şaire yer vermiştir.

⁵² Kudret Altun, (haz.), *Mucîb, Tezkire-i Mucîb*, AKMB Yay., Ankara, 1997.

⁵³ Pervin Çapan, (haz.), *Mustafa Safâyî Efendi, Tezkire-i Safâyî*, AKMB Yay., Ankara, 2005.

⁵⁴ Adnan İnce, (haz.), *Sâlim Efendi, Tezkiretü's-şu'arâ*, AKMB Yay., Ankara, 2005.

⁵⁵ Menderes Coşkun, (haz.), *Manzum Bir Şairler Tezkiresi Silkü'l-Le'âlf-i Âl-i Osmân*, Bizim Büro Yay., Ankara, 2002.

⁵⁶ Günay Kut, "Ahmed Hasîb Efendi", *DİA*, II. Cilt, 1989, s. 87.

⁵⁷ Abdülkerim Abdülkadiroğlu, (haz.), *İsmail Belîğ, Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*, AKMB Yay., Ankara, 1999.

⁵⁸ Bilal Güzel, (haz.), *Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa ve Nuhbetü'l-Âsâr min Ferâidi'l-Eş'âr*, Yayımlanmamış YL Tezi, Gazi Üni., SBE, Ankara, 2012.

Râmiz Hüseyin tarafından 1198'de (1784) *Sâlim Tezkiresi*'ne zeyil olarak yazılan *Âdâb-ı Zurafâ*,⁵⁹ 1132-1198 (1720-1784) yılları arasında yetişmiş 376 şair hakkında bilgi verir.

Silâhdâr-zâde Mehmed Emin tarafından 1204 (1790) yılında kaleme alınan *Tezkire-i Şu'arâ*,⁶⁰ bir tertip fikrine bağlı olmadan 1164-1790 yılları arasında yaşayan 60 şair biyografisini ihtiva eder. Antoloji niteliğinde olan eser, *Belîğ Tezkiresi*'nin zeyli durumundadır.

Esrar Dede'nin, Şeyh Gâlib'in isteği üzerine kaleme aldığı *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*⁶¹ 200'ü aşkın Mevlevî şairi ihtiva etmektedir. 1797 yılında tamamlanan tezkirede şairlerin biyografileri Esrar Dede'ye, şiirlerin seçimi ise Şeyh Gâlib'e aittir. Belli bir meslek ya da grubun temsilcilerini anlatan ilk tezkiredir.

Enderunlu Âkif'in 1211 (1797) yılında yazdığı *Mir'ât-ı Şi'r*⁶² bir önsöz, dört bölüm ve bir hâtmeden müteşekkil olup, toplamda 24 şairi ihtiva etmektedir.

XIX. asrın ilk tezkiresi Seyyid Abdülfettah Bağdadî'nin 1229 (1814) yılında kaleme aldığı *Tezkire-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bağdâdî*⁶³ 125 şairi içerir. Antoloji mahiyetindeki tezkire, *Belîğ Tezkiresi*'ne zeyil sayılabilir.

Abdülkadir Muhtar bin Fethî el-Hatîbî tarafından kaleme alınan *Tezkire-i Şu'arâ-yı Bağdâd*⁶⁴ XVIII. asrın ikinci yarısından 1829'a kadar Bağdat ve civarında yaşamış 75 şairin hayatına yer verilmiştir. Süslü bir dille yazılmış eserin değeri, diğer tezkirelerde ve kaynaklarda isimleri zikredilmeyen şairlere yer vermesindendir.⁶⁵

⁵⁹ Sadık Erdem, (haz.), *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı*, AKMB Yay., Ankara, 1994.

⁶⁰ Furkan Öztürk, (haz.), *Tezkire-i Silâhdâr-zâde*, DBY Yay., İstanbul, 2016; Ramazan Duran-Halil Çeçen, (haz.), *Silâhdâr-zâde Mehmed Emin Efendi, Tezkire-i Silâhdâr-zâde*, Kesit Yay., İstanbul, 2016.

⁶¹ İlhan Genç, (haz.), *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, AKMB Yay., Ankara, 2005.

⁶² Mehmet Kılıç, *Enderunlu Âkif'in Mir'ât-ı Şi'r'i*, Yayınlanmamış YL Tezi, Çukurova Üni., SBE, Adana, 2001.

⁶³ Filiz Kılıç, (haz.), *Tezkire-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bağdâdî*, **Kültür Bak. e-kitap**, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78468/sefkat-i-bagdadi---tezkiretus-suara.html>, (erişim tarihi: 20.03.2016)

⁶⁴ Mehmet Akkuş, (haz.), *Hatîbî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Bağdâd*, Marmara Üni., İlahiyat Fak.Yay., İstanbul, 2008.

⁶⁵ Ramazan Ekinci, age, s. 42.

Esad Efendi'nin *Bâğçe-i Safâ-endûz*'u⁶⁶ 1251'de (1835) kaleme alınmıştır. Eserin ismi, ebced hesabıyla yazılış tarihini verir. *Sâlim Tezkiresi*'ne zeyl olarak yazılan eser, 1134-1251 (1722-1835) yılları arasında yaşayan 209 şair hakkında bilgi vermiştir.

Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey'in 1000-1252 (1592-1837) yılları arasında yetişen 203 şairin biyografisine yer verdiği *Tezkire-i Şu'arâ*'sı⁶⁷ alfabetik olarak düzenlenmiştir. Bugün Ali Emirî Efendi'nin yazısıyla elde mevcut tek nüshasında, bazı şairlerin hayatları anlatıldıktan sonra şiirlerinden örnek verilmeyip yerlerinin boş bırakılmış olmasından eserin müsvedde hâlinde kaldığı anlaşılmaktadır.

Fatîn Davud Efendi'nin *Hâtîmetü'l-eş'âr*,⁶⁸ *Sâlim Tezkiresi*'nin bıraktığı 1134/1721 yılından 1269/1853'e kadar uzanan zaman içinde Osmanlı ülkesinde yetişen 672 şairin hayatından söz eder.

Mehmed Tevfik Efendi tarafından kaleme alınan *Mecmû'atü't-terâcim*,⁶⁹ 1000 (1595) yılından başlayarak, yazıldığı 1276 (1859-60) yılına kadar yetişen 542 kişinin hayatları hakkında kısaca bilgi vermiştir.

“Çaylak Tevfik” ya da “Çopur Tevfik” adıyla tanınan Mehmed Tevfik, *Kâfile-i Şu'arâ*'sının⁷⁰ başına Osman Gazi'den başlayarak 12 padişah ve 5 şehzade almış, sonra sırasına göre 260 şair hakkında bilgi vermiştir. Verdiği bilgiler önceki tezkirelerden alınmıştır.

Mehmed Sirâceddîn'in *Mecma'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ*'sı,⁷¹ Hammer'in yazdığı Osmanlı Şiir Sanatı Tarihi'nin dördüncü cildindeki

⁶⁶ Rıza Oğraş, (haz.), Esad Mehmed Efendi ve Bâğçe-i Safâ-Endûz'u, **Kültür Bak. e-kitap**, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78463/esad-mehmed-efendi---bagce-i-safa-enduz.html>, (erişim tarihi: 20.03.2016)

⁶⁷ Sadık Erdem, (haz.), *Ârif Hikmet, Tezkire-i Şu'arâ*, TTK Yay., Ankara, 2014.

⁶⁸ Ömer Çiftçi, (haz.), *Fatîn Davud, Hâtîmetü'l-eş'âr*, **Kültür Bak. e-kitap**, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78465/fatin-davud---hatimetul-esar.html>, (erişim tarihi: 20.03.2016)

⁶⁹ Ruhsar Zübeyiroğlu, *Mehmed Tevfik, Mecmûatü't-terâcim*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üni., SBE, , İstanbul, 1989.

⁷⁰ F. Sabiha Kutlar Oğuz vd., (haz.), *Mehmed Tevfik, Kâfile-i Şu'arâ*, Doğu Kütüphanesi Yay., İstanbul, 2012.

⁷¹ Mehmet Arslan, (haz.), *Mehmed Sirâceddîn, Mecma'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ*, DilekMatbaası, Sivas, 1994.

eksiklikleri tamamlamak ve yanlışlarını düzeltmek suretiyle Almancadan tercüme edilmiş bir eserdir. 75 şairin biyografisine yer verilmiştir.

Ali Emîrî tarafından yazılan *Tezkire-i Şu‘arâ-yı Âmid’de*,⁷² Diyarbakır’da yetmişmiş 217 şair hakkında bilgi verilmektedir.

Ağa Muhammed Müctehid-zâde tarafından kaleme alınan *Riyâzü’l-âşıkîn*’de⁷³ şairler ölüm tarihine göre sıralanmış olup, Karabağlı 78 şairin hayatlarından söz edilip eserlerinden örnekler verilmiştir.

İbnülemin Mahmud Kemal’in *Son Asır Türk Şairleri*⁷⁴ adlı eseri, *Fatîn Tezkiresi*’ne zeyil olmakla beraber başlangıcı bazı hâl tercümelerinde bu çerçeveyi geriye doğru aşarak 1800’lü yıllara ve daha öncesine çıkan, son sınırı ise 1941’e kadar gelen bir zaman içindeki şair mevcudunu içine alır. 2352 sayfa hacmindeki eser 566 şairin hâl tercümesini bir araya getirmektedir.⁷⁵

Mehmet Nâil Tuman tarafından kaleme alınan ve 1949 yılında yazımı tamamlanan *Tuhfe-i Nâilî*’de⁷⁶ yazar, başta tezkireler olmak üzere yaklaşık 75 eserden faydalanmış; her biyografiden sonra ilgili eserleri cilt ve sayfa numarasıyla vermiştir. Eser, XX. yüzyıldaki tezkirecilik geleneğinin son örneğidir.

Daha sonra da şairlerle ilgili olarak tezkire türünde veya buna benzer antoloji-toplu biyografi özelliklerine sahip bazı eserler kaleme alınmıştır. Bunların başlıcaları arasında Muallim Nâcî’nin *Osmanlı Şairleri*⁷⁷ ile

⁷² Abdurrahman Adak, (haz.), *Ali Emîrî’nin Gözüyle Diyarbakır Şairleri*, Kent Işıkları Yay., İstanbul, 2012.

⁷³ Recep Toparlı-Sadi Çöğenli, (haz.), *Karabağlı Müctehid-zâde Mehmed Aka, Riyâzü’l-âşıkîn*, Erzurum, 1992.

⁷⁴ Müjgan Cunbur, (haz.), *İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri C. I*, AKMB Yay., Ankara, 1999; M. Kayahan Özgül, (haz.), *İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri C. II*, AKMB Yay., Ankara, 2000; Hidayet Özcan, (haz.), *İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri C. III*, AKMB Yay., Ankara, 2000; İbrahim Baştuğ, (haz.), *İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri C. IV*, AKMB Yay., Ankara, 2002; Ayşegül Celepoğlu, (haz.), *İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri C. V*, AKMB Yay., Ankara, 2013.

⁷⁵ Ömer Faruk Akün, “İbnülemin Mahmud Kemal”, *DİA*, XXI. Cilt, 2000, s.259.

⁷⁶ Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, (tıpkıbasım), *Tuhfe-i Nâilî, Divân Şairlerinin MuhtasarBiyografileri*, Bizim Büro Yay., Ankara, 2001.

⁷⁷ Cemal Kurnaz, (haz.), *Muallim Nâcî, Osmanlı Şairleri*, Akçağ Yay., Ankara, 2000.

*Esâmî*⁷⁸ sını zikretmek gerekir. Hacıbey-zâde Ahmed Muhtar ise tezkirelerden derlediği bilgilerle *Şair Hanımlarımız*⁷⁹ adlı eserinde yirmi beş kadın şair hakkında bilgi vermiştir.

Sadettin Nüzhet Ergun'un şu'arâ tezkirelerini ve belli başlı kaynakları tarayarak hazırladığı *Türk Şairleri*,⁸⁰ ölümü üzerine (ö. 1946) yarım kalmış olup 1074 şair ve eserlerinden örnekler içermektedir.

Bursalı Mehmed Tâhir'in 3 ciltlik *Osmanlı Müellifleri*⁸¹ eseri, şair, yazar, müverrih, mutasavvıf vs. birçok Osmanlı aydınının biyografisini içermektedir. Fâik Reşâd tarafından kaleme alınan *Eslâf*⁸² ise Osmanlı şair ve âlimlerinin hayatlarıyla beraber eserlerinden örnekler ihtiva etmektedir.

Bu grupta son olarak 1893-1897 yılları arasında kaleme alınan Mehmed Süreyyâ Bey'in *Sicill-i Osmânî yahut Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye*'si⁸³ ve bu esere zeyil olarak kaleme alınan Mehmed Zeki Pakalın'ın *Sicill-i Osmânî Zeyli*⁸⁴ zikredilebilir.

C. 2. *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* Geleneği

Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye ve etrafında teşekkül eden tercüme, telhis ve zeyiller hakkında çalışmamızın birinci bölümünde ayrıntılı bilgi verilecektir.

D. Diğer Biyografik Eserler

D. 1. Mevki Sahiplerine Göre Hazırlanmış Eserler

D. 1. 1. Padişahlar

Osman-zâde Tâib (ö. 1723-24) tarafından kaleme alınan *Hadîkatü'l-Mülûk* adlı eserde müellif, Osman Gazi'den başlayarak 1703'te "Edirne Vak'ası"

⁷⁸ Muallim Nâcî, *Esâmî*, İstanbul, 1308.

⁷⁹ Âdem Ceyhan, "Ahmed Muhtar Bey'in Şair Hanımlarımız İsimli Eseri", *Türkiyat Araştırmaları*, S. 8, Konya, 2000, s. 299-350.

⁸⁰ Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri, C. I-III*, İstanbul, 1936.

⁸¹ Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, (tıpkıbasım), *Osmanlı Müellifleri I-III*, Bizim Büro Yay., Ankara, 2009.

⁸² Şemsettin Kutlu, (haz.), *Fâik Reşâd, Eslâf*, Tercüman Yay., t.y.

⁸³ Nuri Akbayar, (haz.), *Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1996.

⁸⁴ Mehmed Zeki Pakalın, *Sicill-i Osmânî Zeyli*, TTK Yay., Ankara, 2008.

üzerine tahttan indirilen II. Mustafa'ya dek padişahların doğum, cülûs ve ölüm tarihleriyle, yaptıkları hayrattan söz eder.

Padişahların hâl tercümelerinden bahseden bir diğer eser Şehrî-zâde Mehmed Said (ö. 1764-65) tarafından yazılan *Gülşen-i Mülûk*'tur.⁸⁵ Eser, Tâib'in *Hadîkatü'l-Mülûk*'una zeyildir. II. Mustafa'dan sonra tahta çıkan III. Ahmed'in hayatından, saltanatından, savaşlarından, başarılarından ve yaptırdığı hayır eserlerinden söz eder.⁸⁶

D. 1. 2. Sadrazamlar

Sadrazamlarla ilgili bilgilerin yer aldığı ilk eser yine Osman-zâde Tâib'in *Hadîkatü'l-Vüzerâ*'sıdır.⁸⁷ Eserde, Osman Gazi'nin oğlu ilk vezir Alâeddin Paşa'dan, II. Mustafa'nın son sadrazamı Ramî Paşa'ya dek 108 sadrazamın biyografisi yer almaktadır.

Dilâver Ağa-zâde Ömer Vahîd'in (ö. 1758-59) *Hadîkatü'l-Vüzerâ Zeyli*'nde 1703'te III. Ahmed'in ilk veziri Kavanoz Ahmed Paşa'dan, son sadrazamı olup 1730'da öldürülen Damad İbrahim Paşa'ya kadar 13 sadrazamın hayatından bahseder. Yine Tâib'in eserini *Gül-i Zibâ* ismiyle tezyil eden Şehrî-zâde Mehmed Said, eserinde III. Ahmed'in ilk veziri Kavanoz Ahmed Paşa'dan, III. Osman'ın vezirlerinden Yirmisekiz Çelebi-zâde Said Mehmed Paşa'ya dek 30 sadrazamın biyografisini anlatır. Cavid Ahmed'in (ö. 1803) *Verd-i Mutarrâ*'sı, Bağdatlı Abdülfettah Şefkat'in *Hadîkatü'l-Vüzerâ Zeyli*, Ahmed Rif'at'ın (ö. 1876) *Verdü'l-Hadâ'ik*'i, Mü'min-zâde Seyyid Ahmed Hasîb'in *Ravzatü'l-Küberâ*'sı,⁸⁸ Behcetî Seyyid İbrahim tarafından kaleme alınan *Silsiletü'l-Âsafîyye fî Devleti'l-Hâkâniyyeti'l-Osmâniyye*, İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın *Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar* ve son olarak Mehmed Zeki Pakalın'ın *Son Sadrazamlar ve Başvekiller* isimli eseri bu grubun diğer eserleridir.⁸⁹

⁸⁵ Hanefi Aydın, *Şehrî-zâde Mehmed Said, Gülşen-i Mülûk ve Gül-i Zibâ Adlı Eserleri*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Mimar Sinan Üni., Fen-Edb. Fak., İstanbul, 1986.

⁸⁶ Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yay., Ankara, 2008, s. 364-66.

⁸⁷ Mehmet Arslan, (haz.), *Hadîkatü'l-Vüzerâ ve Zeyilleri*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2013.

⁸⁸ Mesut Aydın, (haz.), *Mü'min-zâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, Ravzatü'l-Küberâ*, TTK Yay., Ankara, 2003.

⁸⁹ Ağâh Sırrı Levend, age, s. 366-70.

D. 1. 3. Şeyhülislâmlar

Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin Efendi'nin 1744'te kaleme aldığı *Devhatü'l-Meşâyih*⁹⁰ adlı eseri ilk Şeyhülislâm Molla Şemseddin Fenârî'den Feyzullah Efendi-zâde Seyyid Mustafa'ya kadar olan 63 kişinin biyografisi yer almaktadır.

Ayntablı Mehmed Münîb'in *Devhatü'l-Meşâyih Zeyli*, Süleyman Fâik'in Münîb'in zeylini tezyil eylediği *Devhatü'l-Meşâyih Zeyli'nin Zeyli*, Ahmed Rif'at'ın *Devhatü'l-Meşâyih* ve zeyillerini topladığı *Devhatü'l-Meşâyih Ma'a Zeyl*⁹¹ ve Mektûbî-zâde Abdülaziz'in *Devhatü'l-Meşâyihin Son Zeyli* diğer eserlerdir.

D. 1. 4. Nakîbüleşrâflar

Ahmed Nazîf'in (ö. 1858-59) kaleme aldığı *Riyâzu'n-nukabâ* Seyyid Mahmud Efendi'den 1834 yılına kadar göreve getirilen 56 kişinin biyografisini ihtiva eder. Bu grubun bir diğer eseri Ahmed Rifat'ın *Devhatü'n-nukabâ*'sı⁹² 1494-95'te nakîbüleşrâf olan Seyyid Mahmud Efendi'den başlayarak 1861'de bu göreve getirilen 56 kişinin biyografisinden bahseder.⁹³

D. 1. 5. Kaptan Paşalar

Mehmed Hafîd'in (ö. 1811) *Sefînetü'l-vüzerâ*'sı⁹⁴ Fatih'in İstanbul'u kuşattığı sırada Kaptan-ı Derya olan Baltaoğlu Süleyman Bey'den başlayarak 1792'de Kaptan-ı Derya olan Küçük Hüseyin Paşa'ya kadar bu görevde bulunan vezirlerin hayat hikâyeleri mevcuttur.

Kaptan paşalarla ilgili bir diğer eser *Harita-i Kapudan-ı Derya* ise Mehmed İzzet'e aittir. Müellif, eserinde ilk Kaptan-ı Derya Baltaoğlu Süleyman

⁹⁰ Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin, *Devhatü'l-Meşâyih*, Çağrı Yay., İstanbul, 1978.

⁹¹ Ahmed Rif'at, *Devhatü'l-Meşâyih Ma'a Zeyl*, Çağrı Yay., İstanbul, 1978.

⁹² Hasan Yüksel - M. Fatih Köksal, (haz.), *Osmanlı Toplumunda Sâdât-ı Kirâm ve Nakîbüleşrâflar*, Ahmed Rif'at Devhatü'n-Nukabâ, Sivas, 1998.

⁹³ Geniş bilgi için bkz. Agâh Sırrı Levend, age, s. 373-74.

⁹⁴ İsmet Parmaksızoglu, (haz.), *Kazasker Mehmed Hafid, Sefînetü'l-vüzerâ*, Şirket-i Mürettebiye Basımevi, İstanbul, 1952.

Bey'den başlayarak Abdülmecid'in tahta geçtiği sırada görevinden azledilen Said Paşa'ya dek kaptan-ı derya olanları almış ve asıl babası Râmiz Abdullah Paşa'dan geniş çapta söz etmiştir.⁹⁵

D. 1. 6. Reisülküttâblar

Divan-ı Hümâyûn kâtiplerinin başı olan reisülküttâblar hakkında yazılan ilk eser Resmî Ahmed Efendi'nin (ö. 1782-83) *Halîfetü'r-rü'esâ* diğer adıyla *Sefînetü'r-rü'esâ*, 1524-25'te ilk kez bu göreve getirilen Koca Nişancı Celâl-zâde Mustafa Çelebi'den başlar. 1744'te bu görevden ayrılan Koca Râgıb Paşa'ya dek 64 şahsın biyografisini kapsar. Süleyman Fâik'in *Halîfetü'r-rü'esâ Zeyli* ve İbrahim Nâilî'nin *Hadîkatü'r-rü'esâ*sı bu grubun bir diğer eseridir.⁹⁶

D. 1. 7. Dârüssaâde Ağaları

Kızlarağası denilen Dârüssaâde Ağalarının biyografilerinden bahseden tek eser, Ahmed Resmî Efendi'nin *Hamîletü'l-küberâ*sıdır.⁹⁷ Eser, III. Murad zamanında ilk kez bu göreve getirilen Mehmed Ağa'dan Beşir Ağa'ya kadar 37 ağanın biyografisini muhtevidir.⁹⁸

D. 2. 1. Hattat ve Mûsikîşinâslara Dair Eserler

Hattatlarla alâkalı ilk eser, Gelibolulu Mustafa Âlî (ö. 1600) tarafından kaleme alınan *Menâkıb-ı Hünerverân*'dır.⁹⁹ Eser önsöz, 5 fasıl ve hâtimeden müteşekkil olup, hat tarihinden, ünlü hattatlar, nakkaşlar ve diğer sanatkârlardan bahseder.

Nefes-zâde İbrahim'in *Gülzâr-ı Savâb*'ı,¹⁰⁰ Suyolcu-zâde Mehmed Necîb'in *Devhatü'l-küttâb*'ı,¹⁰¹ Kadı-zâde Ahmed b. Halil b. Mustafa'nın *Tuhfetü'l-*

⁹⁵ Bkz. Agâh Sırrı Levend, age, s. 375-76.

⁹⁶ Bkz. Agâh Sırrı Levend, age, s. 376-78.

⁹⁷ Ahmet Nezihi Turan, (haz.), *Ahmed Resmî Efendi, Hamîletü'l-Küberâ*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2000.

⁹⁸ Bkz. Agâh Sırrı Levend, age, s. 378-79.

⁹⁹ Müjgan Cunbur, (haz.), *Gelibolulu Mustafa Âlî, Menâkıb-ı Hünerverân*, Büyüyen Ay Yay., İstanbul, 2012.

¹⁰⁰ Kilisli Muallim Rifat, (haz.), *Nefes-zâde İbrahim, Gülzâr-ı Savâb*, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, İstanbul, 1938.

küttâb ve *Minhâtu't-tullâb*'ı, Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin'in alfabetik olarak Türk, Arap ve Fars hattatlarından 1645 kişinin biyografisini konu aldığı *Tuhfe-i hattâtîn*'i,¹⁰² İranlı Habîb'in *Hat ve Hattâtîn*'i,¹⁰³ Veli Sabri Uyar'ın *Hattatlar Armağanı*, İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın 331 hattatın biyografisini ihtiva eden *Son Hattatlar*'ı,¹⁰⁴ Şeyhülislâm Sadeddin Efendi'nin *Defter-i Pâk-i Erbâb-ı Dâniş*'i, Müftü Mehmed Şem'î'nin *Tezkiretü'l-hattâtîn*'i, Eğinli Süleyman'ın *Mir'ât-ı hattâtîn*'i, İsmail Baykal'ın 1941'de yazılmış *Enderunlu Sanatkârlar ve Hocalar*¹⁰⁵ isimli eseri, Nurullah Tilgen'in *Eyüplü Hattatlar*'ı,¹⁰⁶ Şevket Rado'nun *Türk Hattatlar*'ı,¹⁰⁷ Ali Alparslan'ın *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*,¹⁰⁸ Muhittin Serin'in *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*'ı¹⁰⁹ hat ve hattatlara dair yazılmış diğer eserlerdir.

Mûsikî üstatları hakkında kaleme alınan ilk eser, Şeyhülislâm Esad Efendi'nin (ö. 1752) *Atrabü'l-Âsâr fî Tezkireti 'Urefâ-yı Edvâr*'ıdır.¹¹⁰ Eser, XVI. ve XVII. asırda yetişen 98 mûsikî üstadının biyografisini vermektedir.

Yine İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın *Hoş Sadâ*'sı,¹¹¹ Rauf Yekta'nın *Esâtîz-i Elhân*'ı,¹¹² Sadeddin Nüzhet Ergun'un *Türk Mûsikîsi Antolojisi*,¹¹³ Mustafa Rona'nın *50 Yıllık Türk Mûsikîsi*,¹¹⁴ Vural Sözer'in *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*¹¹⁵ ve Yılmaz Öztuna'nın *Büyük Türk Mûsikîsi*

¹⁰¹ Kilisli Muallim Rifat, (haz.), *Suyolcu-zâde Mehmed Necîb, Devhatü'l-küttâb*, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, İstanbul, 1942.

¹⁰² Mustafa Koç, (haz.), *Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin Efendi, Tuhfe-i Hattâtîn*, Klasik Yay., İstanbul, 2011.

¹⁰³ Habîb, *Hat ve Hattâtîn*, Ebuzziya Matbaası, İstanbul, 1305.

¹⁰⁴ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, MEB Yay., İstanbul, 1970.

¹⁰⁵ İsmail Baykal, *Enderunlu Sanatkârlar ve Hocaları, Enderun Mektebi Tarihi*, İstanbul Fethi Derneği, 1953.

¹⁰⁶ Nurullah Tilgen, *Eyüplü Hattatlar*, Aydınlık Basımevi, İstanbul, 1950.

¹⁰⁷ Şevket Rado, *Türk Hattatlar*, Tifdruk Matbaacılık, İstanbul, 1984.

¹⁰⁸ Ali Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 1999.

¹⁰⁹ Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2008.

¹¹⁰ Cem Behar, (haz.), *Şeyhülislâm'ın Müziği, Şeyhülislâm Esad Efendi'nin Atrabü'l-Âsâr*, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2010.

¹¹¹ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Hoş Sadâ, Son Asır Türk Musikişinasları*, Maarif Basımevi, İstanbul, 1958.

¹¹² Rauf Yekta, *Esâtîz-i Elhân*, Pan Yay., İstanbul, 2000.

¹¹³ Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Mûsikîsi Antolojisi*, İstanbul Üni., Edebiyat Fak. Yay., İstanbul, 1943.

¹¹⁴ Mustafa Rona, *50 Yıllık Türk Mûsikîsi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960.

¹¹⁵ Vural Sözer, *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, Atlas Yayınevi, İstanbul, 1964.

*Ansiklopedisi*¹¹⁶ ve *Türk Bestecileri Ansiklopedisi*¹¹⁷ mûsikî ve üstatlarına dair örnek verilecek diğer eserlerdir.¹¹⁸

D. 2. 2. Vefeyâtnâme ve Şehir Monografileri

Birden fazla meslek grubuna ait kişilerin öncelikle ölüm tarihlerini vermeyi hedefleyen, kimi zaman ölüm yılının yanı sıra söz konusu edilen şahsın “nasb, nakil ve azil” yıllarını da kaydeden eserlere vefeyâtnâme adı verilir.¹¹⁹ Umumiyetle Bursa, Edirne, Bağdad vb. belli şehirlerde yetişen, ölen ve mezarları adı geçen şehirlerde olan meşhur şahısları anlatan vefeyâtnâmeler ve belli bir şehre bağlı kalmaksızın belirli bir dönemde hayat sürmüş kimseler bahis konusu eden vefeyâtnâmeler iki grupta incelenebilir.¹²⁰

Bursa üzerine kaleme alınmış ondan fazla vefeyâtnâme vardır. Bunlardan ilki Baldır-zâde Selîsî Şeyh Mehmed tarafından 1649 yılında te’lif edilen *Ravza-i Evliyâ*’dır.¹²¹ Eser, Emir Sultan’dan başlayarak Bursa’da medfûn 217 âlim, mutasavvıf ve şairin biyografisini ihtiva etmektedir. İsmail Belîğ’in *Ravza-i Evliyâ*’yı tezyil eylediği *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*’ı¹²² beş gülbünden (bölüm) meydana gelmekte ve 495 kişinin biyografisini vermektedir. Bursalı Eşref-zâde Şeyh Ahmed Ziya’nın *Güldeste*’ye zeyil olarak yazdığı *Gülzâr-ı Sulehâ Vefeyât-ı Urefâ*, Narlı Şeyhi Mehmed Fahreddin’in *Gülzâr-ı İrfân*’ı,¹²³ Gazzî-zâde Şeyh Abdüllatif’in *Ravzatü’l-müflihûn* ve *Hulâsatü’l-vefeyât*’ı, Bakırcı Râşid Mehmed’in *Zübdetü’l-vekâyi’ der-Belde-i Bursa*’sı, Derviş Hasan’ın

¹¹⁶ Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Müsikîsi Ansiklopedisi*, Kültür Bak. Yay., Ankara, 1990.

¹¹⁷ Yılmaz Öztuna, *Türk Bestecileri Ansiklopedisi*, Hayat Yay., İstanbul, 1967.

¹¹⁸ Geniş bilgi için bkz. Agâh Sırrı Levend, age, s. 397-402.

¹¹⁹ Agâh Sırrı Levend, age, s. 422.

¹²⁰ Abdülkerim Abdülkadiroğlu, *Bursalı İsmail Belîğ*, Gazi Üni. Yay., Ankara, 1985, s. 170.

¹²¹ Mefail Hızlı-Murat Yurtsever, (haz.), *Baldır-zâde Selîsî Şeyh Mehmed, Ravza-i Evliyâ*, Arasta Yay., Bursa, 2000.

¹²² Abdülkerim Abdülkadiroğlu, (tıpkıbasım), *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*, Anıl Matbaa Yay., Ankara, 1998; Suat Donuk, (haz.), *Türk Edebiyatında Vefeyâtnâme ve İsmail Belîğ’in Güldeste-i Riyâz-ı İrfân’ı*, Gece Kitaplığı Yay., Ankara, 2016.

¹²³ Eser üzerine Gazi Üniversitesi’nde Bilal Güzel tarafından doktora tezi hazırlanmaktadır.

Bursa'da Medfûn Bazı Meşâyihin Menâkıbı ve Mehmed Şemseddin'in *Yâdigâr-ı Şemsî*'si¹²⁴ Bursa üzerine kaleme alınan diğer eserlerdir.

Edirne şehrine ilişkin Abdurrahman Hibri'nin (ö. 1676) *Enîsü'l-müsâmirîn*'i¹²⁵ Edirne'de yetişen âlim, sultan, kadı ve şair biyografilerinin yanı sıra Edirne'nin sokakları, camileri, medreseleri vs. hakkında bilgi veren ilk eserdir. Bâdî Ahmed (ö. 1908) *Enîsü'l-müsâmirîn*'e zeyil olarak kaleme aldığı *Riyâz-ı Belde-i Edirne*'de¹²⁶ ise *Enîsü'l-müsâmirîn*'deki yanlışları düzelterek 3 cilt hâlinde meydana getirmiştir.

Bağdat şehriyle ilgili olarak Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ'nın *Gülşen-i Hulefâ*'sı,¹²⁷ *Câmiü'l-envâr fî Menâkıbı'l-envâr*'ı ve *Devhatü'l-vüzerâ*'sının yanı sıra Nâsır'ın *Menâkıb-ı Evliyâ-yı Bağdâd* isimli eseri mevcuttur.¹²⁸

Halim Giray, *Gülbün-i Hânân* adlı eserinde Kırım hanları hakkında bilgi vermiş; Ahmed Lutfi ise *Tezkire-i Şu'arâ*'sında Tekirdağ'da yetişen 20 şairden söz etmiştir.

Şehir tarihi hüviyetinden ziyade belli bir dönemde yaşamış kimselerin hâl tercümesini ihtiva eden vefeyât-nâmeler ise Alaybeyi-zâde Mehmed Emin'in *Vefeyât-ı Pür-iber li-Uli'l-elbâbi men i'teber*'i, Seyyid Hasîb-i Üsküdarî'nin *Vefeyât-ı Ekâbir-i İslâmiyye*'si, Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî'nin *Vefeyât-ı Selâtîn ve Meşâhir-i Ricâl*'¹²⁹ ile *Vefeyât-ı Ayvansarâyî*'sidir.¹³⁰

Yine Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî *Hadîkatü'l-cevâmi*'¹³¹ adlı eserinde Üsküdar ve Boğaziçi semtlerinde bulunan camilerle mescitleri alfabetik sırayla ele almış; bunları yaptırانların kısa biyografilerini vererek, bu cami ve mescitlerde medfûn şahıslar ve türbeleri hakkında bilgi vermiştir. Ali Satı

¹²⁴ Mustafa Kara, Kadir Atlansoy, (haz.), *Mehmed Şemseddin, Bursa Dergâhları, Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, Uludağ Yay., Bursa, 1997.

¹²⁵ Ratip Kazancıgil, (haz.), *Abdurrahman Hibri, Enîsü'l-Müsâmirîn*, Edirne Valiliği Yay., İstanbul, 1999.

¹²⁶ Niyazi Adıgüzel, *Edirneli Ahmed Bâdî'nin Riyâz-ı Belde-i Edirne Eserinin Tezkire Kısmı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üni., SBE, Edirne, 2008.

¹²⁷ Mehmet Karataş, (haz.), *Nazmî-zâde Murtazâ, Gülşen-i Hulefâ*, TTK Yay., Ankara, 2014.

¹²⁸ Bkz. Agâh Sırrı Levend, age, s. 413-414.

¹²⁹ Fahri Ç. Derin, (haz.), *Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, Vefeyât-ı Selâtîn ve Meşâhir-i Ricâl*, İstanbul Üni. Yay., İstanbul, 1978.

¹³⁰ Ramazan Ekinci, (haz.), *Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, Vefeyât-ı Ayvansarâyî*, Buhara Yay., İstanbul, 2013.

¹³¹ Ahmet Nezih Galitekin, (haz.), *Hadîkatü'l-cevâmi*, İşaret Yay., İstanbul, 2001.

Efendi daha sonra *Hadikatü'l-cevâmi'* adlı esere zeyil yazmış; Süleyman Besim Efendi de Ali Satı Efendi'nin eserini tezyil etmiştir. Şeyhülislâm Ahmed Reşîd (ö. 1834) ise *Hadikatü'l-cevâmi'*i özetlemiş başka yerde ölmüş olan dört mezhep ve yedi kırâat imamının, ünlü velî, bilgin ve şeyhlerin medfûn oldukları yerleri de ekleyerek 1832 yılında eserini tamamlamıştır.¹³²

D. 2. 3. Bazı Tarikat Büyüklerine Dair Biyografiler

Tanınmış tarikatların kurucu ve halifelerinin yanı sıra meşhur şeyhlerin biyografilerinden meydana gelmiş müstakil eserler de mevcuttur.

Anbarcı-zâde Derviş Ali b. İsmail, *Esrârü'l-ârifîn ve Sıracü't-tâlibîn* adlı eserinde Mevlânâ ve silsilesi hakkında bilgi vermiştir. Sâkıb Mustafa Dede'nin (ö. 1735) *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyye'si*,¹³³ üç cilt hâlinde teşkil edilmiş; birinci ciltte Mevlânâ soyundan gelen çelebiler, ikinci ciltte Mevlevî şeyhler, üçüncü ciltte ise Mevlevî dervişlere yer verilmiştir.

Yusuf Sinan (ö. 1581), *Silsile-i Tarikat-ı Sünbülüyye'sinde* Sünbülüyye tarikatı şeyhlerinin menkabelerini anlatmıştır. Kayyım-zâde Mehmed ise manzum *Silsiletü'n-nûr* adlı eserinde Halvetiyye şeyhlerinin menkabelerini konu edinmiştir. Belgradlı Münîrî (ö. 1635) *Silsiletü'l-mukarrebîn ve Menâkıbu'l-müttekîn*'inde I. Ahmed zamanına kadar yetişen 121 tarikat şeyhinin hayat hikâyesi yer almaktadır. Ömer Fuâdî'nin *Menâkıb-ı Şa'bâniyye'si*,¹³⁴ Cemâleddin Hulvî'nin *Lemezât-ı Hulviyye ez-Leme'ât-ı Ulviyye'si*,¹³⁵ Sarı Abdullah'ın *Semerâtü'l-Fu'âd*,¹³⁶ La'î-zâde Abdülbâkî'nin *Menâkıb-ı Melâmiyye-i Bayrâmiyye'si*,¹³⁷ Amasyalı Ali'nin *Tuhfetü'l-Mücâhidîn Behcetü'z-Zâkirîn*'i, Şeyh Mehmed Nazmî'nin

¹³² Daha fazla bilgi için bkz. Ağâh Sırrı Levend, age, s. 426.

¹³³ Eser üzerine İstanbul Üniversitesi'nde Fatih Odunkıran tarafından doktora tezi hazırlanmaktadır.

¹³⁴ Nihal Yazar, (haz.), *Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî ve Türbenâme*, Mas Matbaacılık, Ankara, 1985.

¹³⁵ Serkan Tayşi, (haz.), *Cemâleddin Mahmud Hulvî, Lemezât-ı Hulvî ez-Leme'ât-ı Ulvî*, Tercüman Yay., İstanbul, 1980.

¹³⁶ Yakub Kenan Necef-zâde, (haz.), *Sarı Abdullah, Gönül Meyveleri (Semerâtü'l-Fu'âd)*, Neşriyat Yurdu, İstanbul, 1967.

¹³⁷ Ayşe Yücel, *Lalî-zâde Abdülbâkî'nin Menâkıb-ı Melâmiyye-i Bayrâmiyyesi*, Yayınlanmamış YL Tezi, Gazi Üni., SBE, Ankara, 1988.

Hediyyetü'l-ihvân'ı,¹³⁸ Celvetî İsmail Hakkı'nın *Silsile-nâme-i Tarîk-ı Celvetî*'si, Seyyid Mehmed Şâkir'in *Gülşen-i Azîz*'i, Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin'in *Menâkıb-ı Melâmiyye-i Şuttâriyye-i Bayrâmiyye*'si,¹³⁹ Şeyh Osman b. Şeyh Ömer'in *Esâmî-i Mesâlik-i Tarîkati'l-Mü'minîn*'i tarikat büyükleri ve silsilesi hakkında bilgi veren diğer eserlerdir.¹⁴⁰

¹³⁸ Osman Türer, (haz.), *Osmanlılarda Tasavvufî Hayat (Hediyyetü'l-ihvân)*, İnsan Yay., İstanbul, 2006.

¹³⁹ Abdürrezzak Tek, *Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin'in Risâle-i Melâmiyye-i Bayrâmiyye Adlı Eserinin Metni ve Tahlili*, Yayınlanmamış YL Tezi, Uludağ Üni., SBE, Bursa, 2000.

¹⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Agâh Sırrı Levend, age, s. 427-435.

I. BÖLÜM

1. ŞAKĀ'ĪKU'N-NU'MÂNİYYE GELENEĞİ

1.1. Taşköprü-zâde Ebu'l-hayr İsmâmeddîn Ahmed Efendi

Taşköprü-zâde Ebu'l-hayr İsmâmeddîn Ahmed Efendi, eseri *Şakā'īku'n-Nu'māniyye*'de verdiği bilgiye göre 14 Rebûlevvel 901 (2 Aralık 1495) tarihinde Bursa'da doğdu. Babası Taşköprü-zâde nisbesiyle anılan Muslihiddin Mustafa Efendi'dir. İlk çocukluk yıllarını Bursa'da geçirdi; daha sonra Ankara'da Akmedrese müderrisi olan babasının yanına gitti, burada Kur'ân'ı ezberledi. Babasının Üsküp'e tayin edilmesiyle Bursa'ya döndü. Ardından babası onu ve kardeşi Nizâmeddin Mehmed'i İstanbul'a "Yetim" lakabıyla tanınan Alâeddin Efendi'nin yanına götürdü. Medresede sarf-nahiv okuduktan sonra Bursa Molla Hüsrev Medresesi'nde müderrislik yapan amcası Kıvâmüddin Kâsım Efendi'nin yanında kardeşiyle birlikte tahsiline devam etti fakat kardeşi burada vefat etti. Ahmed Efendi, babasının Amasya Hüseyniye Medresesi'ne tayin edilmesi üzerine Amasya'ya giderek onun yanında öğrenimini sürdürdü. Dayısının yanı sıra Şeyh-zâde Muhyiddin Mehmed Kocavî, Mahmûd b. Kadı-zâde-i Rûmî, Muhammed et-Tunisî gibi âlimlerden ders aldı ve tahsilini tamamladı.¹⁴¹

İsmâmeddin Ahmed Efendi, ilk defa Receb 931'de (Mayıs 1525) 25 akçe ile Dimetoka'da Oruç Paşa Medresesi'ne müderris oldu. Burada Arap dili ve edebiyatı ile ferâize dair dersler verdi. Daha sonra Receb 933'te (Nisan 1527) İstanbul'da bulunan Hacı Hasan Medresesi'ne tayin edildi. Babasının ölümünü müteâkip 936 Zilhicce'si (Temmuz 1530 sonları) Üsküb'ün İshak Paşa Medresesi'ne naklolundu. 17 Şevval 942 (9 Nisan 1536) tarihinde tekrar İstanbul'a dönerek Kalenderhâne Medresesi'nde dersler verdi. Nihayet 23 Rebûlevvel 946'da (8 Ağustos 1539) İstanbul Semâniye Medresesi müderrisliğine yükseldi ve 951 (1544) yılına kadar burada kaldı, sonradan Edirne'de Sultan Bayezid Medresesi'ne müderris olarak gönderildi. Recep 954'te (Eylül 1547) Sahn müderrisi oldu. 958 (1551) yılında İstanbul kadılığına getirildi; fakat burada ancak birkaç sene çalışabildi. Gözleri görmez olduğu için 961'te (1554) vazifeden ayrılmak zorunda kaldı. 30 Receb 968

¹⁴¹ Yusuf Şevki Yavuz, "Taşköprü-zâde Ahmed Efendi", *DİA*, XL. Cilt, 2011, s. 151.

(13 Nisan 1561) tarihinde vefat eden Ahmed Efendi, Fatih Câmî'i civarında bulunan Âşık Paşa Tekkesi haziresine defnolundu.¹⁴²

Kelâm, fıkıh, tefsir, ahlâk, mantık, biyografi, Arap dili ve edebiyatı, ilimler tarihi, tıp gibi değişik alanlarda çeşitli kitaplar yanında otuza yakın risâle te'lif eden Taşköprî-zâde Ahmed Efendi eserlerini Arapça yazmış ve büyük ölçüde şerh ve hâşiye geleneğini sürdürmüştür. Şüphesiz onun en önemli eseri Osmanlı ilim ve kültür hayatını yansıtan *eş-Şakā'iku'n-Nu'mâniyye fî 'Ulemâ'i'd-devleti'l-'Osmâniyye* isimli eseridir.

1. 2. *eş-Şakā'iku'n-Nu'mâniyye fî 'Ulemâ'i'd-Devleti'l-'Osmâniyye*

1. 2. 1. Eserin Sebeb-i Te'lifi

Taşköprî-zâde ilim adamlarının menkıbelerine düşkün olduğunu, Arap ve İran âlimlerinin menkıbelerinin kaleme alındığı hâlde Osmanlı ulemasına dair böyle bir eser yazılmadığını belirterek ulemadan birinin ricası üzerine *eş-Şakā'ik*'ı te'lif ettiğini belirtir.¹⁴³ Müellif bu durumu eserini mukaddime kısmında şöyle ifade eder:

“Sağı soldan, doğruyu eğriden ayırmaya başladığım günden beri ulema menkıbeleri ve onların haberlerini öğrenmeye çok meraklıydım. Yaşadıkları ilginç olayları ve sözlerini ezberlemeye bayılırdım. Bu sayede onlarla ilgili kitaplar ve defterler dolusu bilgi zihnimde birikmişti. Sonraki dönemde yaşayan âlimler geçmiş büyük âlimler ve hakkında nakil yoluyla veya bizzat görerek öğrendikleri bilgileri kitaplaştırmışlar, fakat hiç kimse şu memleketin âlimlerinin hayatları hakkında bilgi toplamaya iltifat etmemişti. Neredeyse gelip giden nesillerin dillerinde ne isimleri ne resimleri kalmayacaktı. Bu durumu fark eden bir fazilet ve kemal sahibi benden Anadolu ve Rumeli ulemasının menkıbelerini toplamamı istirham etti. Ben de Melikü Hayyu Kayyum Allah'ın yardımını dileyerek bu istirham sahibine olumlu cevap verdim. Yalnız din âlimlerinin tarihçelerine, tarikat şeyhlerinin hâllerini de eklemeyi uygun gördüm. Allah nurlarını arttırsın ve sırlarını mukaddes kılsın.

Bu kitapta, ilim ve fazilet bakımından farklı seviyelerde olsalar da yüksek makam ve mevkilere gelenleri zikrettiğim gibi söz konusu makamları hak ettikleri hâlde oralara gelemeyen zevâtı da zikrettim. Ama her hâlükârda zikretmediklerimin sayısı,

¹⁴² Münir Aktepe, “Ebu'l-Hayr İsmâeddin Ahmed Efendi”, *İA*, XII/I. Cilt, 1997, s. 42-43.

¹⁴³ Abdülkadir Özcan, “eş-Şakā'iku'n-Nu'mâniyye”, *DİA*, XXXVIII. Cilt, 2010, s. 485.

zikrettiklerimden daha fazladır. Bir çok âlimin vefat tarihlerini bilemediğim için kitabı, Osmanlı sultanlarının tertibine göre sıralayıp düzenleyerek “eş-Şakā’iku’n-Nu‘māniyye fī ‘ulemā’i’d-Devleti’l-‘Osmāniyye” adını verdim.”¹⁴⁴

1.2.2. Eserin Te’lif Tarihi

Taşköprü-zâde, Arapça kaleme aldığı eserinde, Osman Gazi’den başlayarak Kânûnî Sultan Süleyman devri ortalarına kadar yetişmiş ulema ve meşayihin hâl tercümesine yer vermiştir. Müellifin gözlerinden rahatsız olduğu bir zamanda meydana getirilen eser 30 Ramazan 965 (16 Temmuz 1558) tarihinde bitmiş ve 26 Şevval’de (11 Ağustos) mukâbelesi tamamlanmıştır.¹⁴⁵

1.2.3. Eserin Muhtevası ve Tabakaları

Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan te’lif tarihi olan 965 (1558) yılına kadar gelen eserde her padişah dönemi “tabaka” başlığı altında ele alınmış, dönemin uleması ve meşayih hakkında bilgi verilmiştir. On tabakadan oluşan eserde 371’i âlim, 150’si şeyh olmak üzere toplam 521 kişinin hayatı anlatılmıştır.¹⁴⁶ Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü’ş-şakā’ik*’ında ilk Osmanlı hükümdarı Osman Gazi döneminden başlayarak, 965 (1558) yılına kadar yaşamış ulema ve meşayihin tercüme-i hâllerinin *Şakā’iku’n-Nu‘māniyye* ismiyle Taşköprü-zâde tarafından Arapça kaleme alınmak sûretiyle bir araya getirildiğini şöyle ifade etmektedir:

“*Salṭanat-ı seniyye-i ‘Osmāniyye’niñ maşrık-ı envār-ı diyānet-nişārdan şeref-tāli’ olduğu altıncı ‘aşr-ı hicriyyeden ya’nî cedd-i emced-i Hākān-ı mu‘azzamları olan Hudāvendigār-ı ‘illiyīn-mekān Sultān ‘Osmān Hān ibn Ertuğrul ibn Süleymān Şāh ḥazretleriniñ ‘aşr-ı ma‘ālī-i mışr-ı mülkdārīlerinden 965 tārīhine kadar ravza-i cināna gūzerān eden ‘ulemā-yı kāmilīn ve meşāyih-ı kümmelīn ḥazāratınıñ aḥvāl-i celīle vü mübeccelelerini*

¹⁴⁴ Muharrem Tan, (çev.), *Taşköprülül-zâde – Osmanlı Bilginleri (eş-Şakā’iku’n-Nu‘māniyye fī ‘ulemā’i’d-Devleti’l-‘Osmāniyye)*, İz Yay., İstanbul, 2007, s. 14-15.

¹⁴⁵ Behcet Gönül, “İstanbul Kütüphanelerinde Al-Şakā’ik Al-Nu‘māniya Tercüme ve Zeyilleri”, *Türkiyat Mecmuası*, S. VII-VIII/2, 1945, s. 141.

¹⁴⁶ Abdülkadir Özcan, agmd, s. 485; Franz Babinger’e göre eserde 522, Ahmed Suphi Furat neşrinde 521, Muharrem Tan çevirisinde ise 502 âlim ve şeyhin biyografisine yer verilmiştir. Tabakalarda verilen isimler Muharrem Tan’ın söz konusu çevirisinden alınmıştır. Bkz. Ahmed Suphi Furat, (haz.), *Eş-şakā’iku’n-nu‘māniyye fī ‘Ulemā’i’d-devleti’l-‘Osmāniyye – Taşköprülül-zâde*, Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1985, s. V; Coşkun Üçok, (çev.), Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Kültür Bak. Yay., Ankara, 1992, s. 95; Muharrem Tan, age, s. 14.

‘ulemā-yı devrān ve efḍal-i nükte-dān olan şudūr-ı ‘izāmīdan Taşköprülî-zāde Ahmed ‘İşāmü’l-dīn Efendi ḥazretleri ‘Arabîyyü’l-‘ibāre cem‘ ü tedvīn ve Şakāyîku’n-Nu‘māniyye ismiyle neşr buyurmuşlar idi.”¹⁴⁷

Taşköprü-zāde, *Şakā’ik*’ta tabakalara geçmeden önce konuya bir mukaddime ile giriş yapar. Klâsik mensur eserlere nazaran kısa diyebileceğimiz bu bölümde yazar, Allah’a şükürlerini sunar. Hz. Peygamber’e, âline ve ashabına salât eder. Eserinin sebeb-i te’lifini ifade ettikten sonra kitabın ismini verir. Dönemin hükümdarı olan Kānûnî Sultan Süleyman’a (ö. 1566) dua ederek mukaddime bölümünü bitirir.¹⁴⁸ *Şakā’iku’n-Nu‘māniyye* tabakalarının kısaca mahiyeti şöyledir:

- Birinci Tabaka, Osman Gazi (1299-1326) Devri

Toplamda 7 şahsın anlatıldığı bu tabaka, Osman Gazi’nin kayınpederi olan Şeyh Edebâlî’nin biyografisiyle başlar ve Şeyh Ahî Hasan Efendi’nin hayat hikâyesiyle tamamlanır. Dört şeyhe yer verilen bu tabakada, Şeyh Edebâlî hem âlim hem de şeyh olarak değerlendirilmiştir. Âlimlerle şeyhler herhangi bir tasnife tâbi tutulmaksızın karışık vaziyette tertip edilmiştir.

- İkinci Tabaka, Orhan Gazi (1326-1362) Devri

Toplamda 11 kişinin bahis konusu edildiği bu tabakanın âlimler kısmı Dâvûd el-Kayserî’nin biyografisiyle başlar ve Muhsin el-Kayserî’nin hayat hikâyesiyle biter. Bu tabakada yer alan şeyhlerden ilki Geyikli Baba, sonuncusu Toklu Baba’dır. Âlimlerle şeyhler herhangi bir tasnife tâbi tutulmaksızın karışık vaziyette tertip edilmiştir.

- Üçüncü Tabaka, I. Murad (1362-1389) Devri

Toplamda 7 şahsın anlatıldığı bu tabakanın âlimler kısmı Kadı Mahmûd Efendi’nin tercüme-i hâliyle başlar ve Burhâneddin Ahmed Efendi’nin biyografisiyle son bulur. Bu tabakada yer alan üç şeyhten ilki Hacı Bektaş-ı Velî, sonuncusu Postîn Pûş Efendi’dir. Âlimlerle şeyhler herhangi bir tasnife tâbi tutulmaksızın karışık vaziyette tertip edilmiştir.

¹⁴⁷ Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü’s-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY. 9290, vr. 2a.

¹⁴⁸ Suat Donuk, (haz.), *Hadā’iku’l-Hakā’ik Fî Tekmiletü’s-Şakā’ik*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2017, s. 47-48.

- Dördüncü Tabaka, Yıldırım Bayezid (1389-1402) Devri

Toplamda 30 kişinin anlatıldığı bu tabakanın âlimler kısmı Molla Fenârî'nin hayat hikâyesiyle başlar ve Molla Necmüddin el-Hanefî'nin biyografisiyle tamamlanır. Bu tabakada yer alan şeyhlerin ilki Şeyh Yâr Alî eş-Şîrâzî, sonuncusu işe Şeyh Abdurrahman Erzincanî'dir. Âlimlerle şeyhler herhangi bir tasnife tâbi tutulmaksızın karışık vaziyette tertip edilmiştir.

- Beşinci Tabaka, I. Mehmed (1413-1421) Devri

Toplamda 21 kişinin anlatıldığı bu tabakanın âlimler kısmı Molla Burhâneddin Haydar'ın hayat hikâyesiyle başlar ve Şeyh Lutfullah Efendi'nin biyografisiyle tamamlanır. Âlimlerle şeyhler herhangi bir tasnife tâbi tutulmaksızın karışık vaziyette tertip edilmiştir.

- Altıncı Tabaka, II. Murad (1421-1451) Devri

Toplamda 40 kişinin anlatıldığı bu tabakada yazar, âlimler ve şeyhler arasında bir ayırım yaparak her iki grubu da ayrı ayrı zikreder. 31 âlimin yer aldığı ilk kısım Molla Yegân'ın hayat hikâyesiyle başlar ve Molla Süleyman Çelebi'nin biyografisiyle tamamlanır.

- Yedinci Tabaka, II. Mehmed (1451-1481) Devri

Toplamda 89 kişinin anlatıldığı bu tabakada yazar, âlim ve şeyhleri ayrı ayrı tertip etmiştir. 62 müderrisin anlatıldığı bu kısımda anlatılanların ilki Molla Hüsrev, sonuncusu Altıncı-zâde'dir. 27 şeyhin bahis konusu edildiği bu bölümde anlatılanların ilki Akşemseddin, sonuncusu Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî'dir.

- Sekizinci Tabaka, II. Bayezid (1481-1512) Devri

Toplamda 101 kişinin anlatıldığı bu tabakada 68 âlim ve 33 şeyhin hâl tercümesi bulunmaktadır. Âlimler bahsinde anlatılanların ilki Molla Niksarî, sonuncusu Molla Hekim Hacı'dır. Şeyhler kısmındakilerin ilki Şeyh Muhyiddin Mehmed İskilîbî, sonuncusu Şeyh Baba Yusuf'tur.

- Dokuzuncu Tabaka, I. Selim (1512-1520) Devri

Bu tabakada 70 kişinin biyografisine yer verilmiştir. Âlimler bahsinde anlatılanların ilki Molla Kemal Paşa-zâde, sonuncusu Molla Bedreddin'dir. Şeyhler kısmındakilerin ilki Şeyh Muslihuddin, sonuncusu Şeyh Suhte Sinan'dır.

- **Onuncu Tabaka, Kânûnî Sultan Süleyman (1520-1558 [Eserin te'lif tarihi])
Devri**

Müellifin vefatıyla yarım kalan bu tabakada 143 kişiye yer verilmiştir. Âlimler bahsinde anlatılanların ilki Molla Hoca Efendi, sonuncusu Molla Hekim İshak'tır. 30 şeyhin bahis konusu edildiği tabakada anlatılanların ilki Müftü Şeyh, sonuncusu ise Muslihuddin Mustafa'dır.

Şakā'iku'n-Nu'māniyye'nin tabakalara padişahın ismini ve cülûs tarihini vermek, açıklama yapmadan biyografilere geçmek, biyografilere alt başlık vermeden tabakaya bağlamak şeklindeki metin tertibi tüm eser boyunca devam etmektedir. Metin sonunda ise küçük bir farklılık göze çarpmaktadır. Bu değişiklik, Taşköprü-zâde'nin *Şakā'ik*'in bitimine kendi biyografisini yerleştirip genelde eserin yazılış şekli ve tarihi, Allah'a şükür, Hz. Peygamber'e selam ve dönemin padişahına duanın bulunduğu hâtime bölümünü hayatı hakkında bilgilerle birleştirerek yapıtını tamamlamasıdır. Bazen sanatlı, ağır bir metne dönüşebilen hatime bölümünün böylesi pratik bir yöntemle biyografik bilgiler içerisinde eritilip verilmesi bu eserin herkesin kabul ettiği okuyucuyu yormaması, kolay hazmedilmesi özelliklerini var eden pek çok nedenden biri olmuştur.¹⁴⁹

1. 2. 4. Eserin Tesirleri

Nazire mecmuaları, mutasavvıf ve velîler için yazılmış monografik menâkıbnâmeler, Sehî'nin, Latîfî'nin şu'arâ tezkirelerinden sonra *Şakā'ik*'in zuhuru Anadolu Türk edebiyatında ulema ve meşayih tabakatçılığını da başlatıyor ve Anadolu Türk biyografya edebiyatı, mühim bir şubenin ilavesiyle daha da zenginleşiyordu.

Şakā'ik'tan önce *Miftâhü's-sa'âde* ve *Misbâhü's-siyâde* ile *Nevâdirü'l-ahbâr fî Menâkıbî'l-ahyâr* adlı Arapça eserleri ile terâcim-i ahvâl vadisindeki yorulmaz gayretini göstermiş bulunan Taşköprü-zâde, bu iki ilim kolundan kazandığı tecrübe

¹⁴⁹ Suat Donuk, age, s. 48-49.

ve ustalıktan kuvvet alarak, *Şakā'ik*'ı vücuda getirdi ve yalnız devrinin değil, ondan sonraki asırların da hayranlık ve minnettarlığını kazandı.

Şakā'iku'n-Nu'māniyye'nin te'lifi biter bitmez iyi bir kabule mazhar olmuştur. Eser ortaya çıktığı sıralarda yaşayan ve *Emîr* lakabı ile maruf Muhammed Şerîf'in (ö. 1579), *Şakā'iku'n-Nu'māniyye* istinsâhını kendisine âdeta ihtisas edinmesi ve geçimini bununla temin etmesidir. Güzel ve çabuk yazan Tireli bu zât, Atâyî'nin ifadesine göre, "kitâb-ı *Şakā'ik*'in evâil-i zuhuru olmakla, her ay bir nüshasını mâh-ı tamâm itmâm edip, tesviye-i umûr u libâs u taam ederdi." Atâyî'nin, ismini hatırlayamadığı için kaydetmediği ve sadece *Küçük Emîr* diye meşhur olduğunu yazdığı bu müstensihin elinde çıkmış bir *Şakā'ik* nüshasının sonunda gördüğümüz istinsah kaydı, eserin 40 günde yazıldığını söylemekle Atâyî'yi te'yid eder.

Medreselerde ilim dili Arapça olduğu için özellikle tahsil çevrelerince ilgi ile karşılanan ve hızlı bir şöhret kazanan eser, bu şöhretini Arapça bilmeyen sınıflar arasında da duyurmuş; dolayısıyla te'lif edildiği günden itibaren Türkçeye tercümesi ihtiyacı baş göstermiştir. Bu ihtiyaç, *Şakā'ik*'in gördüğü rağbetin bir delili oldu. Âşık Çelebi, eseri hemen Türkçeye çevirip müellife takdim ettiği gibi Belgradlı Hâkî İstanbul'a gelerek, Taşköprü-zâde'nin iznini alır almaz tercüme koyuldu. Müellife çalışmasının mükâfatını daha sağlığında vermiş olan bu iki hadise, *Şakā'ik* tercümeleri için âdeta bir başlangıç teşkil etti. Ayrı ayrı yıllar ve farklı şehirlerde yapılan diğer tercümeler *Şakā'ik*'in yazıldığı XVI. asrın ikinci yarısına kadar rastlamaktadır.

Yarım asırlık bir zaman zarfında bu kadar fazla örnek veren söz konusu tercümeler devri, XVII. yüzyılda kapanmakla beraber, Taşköprü-zâde'nin ölümünden sonraki yıllarda vefat eden ulema ve meşayihin isim ve hatıralarının unutulmaktan kurtarılma endişesi, *Şakā'ik*'a zeyiller yazılmasına vesile oldu. Daha Taşköprü-zâde'nin sağlığında ve Atâyî'ye kadar gelen sonraki devirlerde ulemadan muhtelif kimseler, *Şakā'ik*'in çeşitli yerlerine ilhâkât adını verdikleri küçük notlar, hâşiyeler ilave etmekle bu kitaba bağlılıklarını devam ettirmişler ve Taşköprü-zâde'nin söylediklerini tamamlar ve düzeltir mahiyetteki bu notlardan bir kısmı Mecdî tarafından *Şakā'ik* tercümesinde kullanılmıştı.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Behcet Gönül, agm, s. 137-140.

1. 2. 5. Eserin Nüshaları

Şakā'iku'n-Nu'māniyye'nin yurtdışı ve yurtiçi olmak üzere yüz elli civarında yazma nüshası vardır.¹⁵¹ Ayrıca eser, şimdiye kadar dört defa basılmıştır:

- Kahire Bulak (1299/1881): İbn Hallikan'ın *Vefeyâtü'l-a'yân* isimli eserinin sayfaları kenarlarında.
- Kahire (1310/1892): el-Matbaatü'l-meymenetü'l-Mısriyya baskısı.
- Beyrut (1975): Dârü'l-kitâbi'l-Arabi, Ali b. Bâli'nin *el-'Ikdu'l-manzûm fi Zikri Efâzili'r-Rûm* isimli eseriyle birlikte.
- Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1985, (haz.) Ahmet Suphi Furat.

Söz konusu eseri Oskar (Osman) Rescher, *es-Saqaiq en-no'maniyye* adı ile Almancaya çevirmiştir.¹⁵² 2007 yılında Muharrem Tan tarafından yapılan tercüme¹⁵³ ise *Şakā'ik*'in güncel Türkçe çevirisidir.¹⁵⁴

1. 2. 6. Eserin Osmanlı İlim-Kültür Hayatındaki Yeri ve Önemi

Eserin en temel niteliği, klâsik Osmanlı ilim hayatı ve muhiti hakkında özgün bilgiler içermesi, bu konuda temel kaynak olmasıdır. Kânûnî döneminde yaşamış olan müellifin, bir dünya devleti olduğu dönemde Osmanlı'nın entelektüel hayatına ayna tutuyor olması; klâsik Osmanlı zihniyet dünyasını doğrudan yansıtmaması eseri önemli kılmaktadır. Özellikle temel ilimler tasnifine dair naklî/aklî ilimler bütünlüğünü vurgulayan değerlendirmeler ve Osmanlı klâsik dönemindeki medrese-tekke münasebetleri hakkında fikir veren yaklaşım dikkat çekicidir.

Eserin biyografik niteliği okuyucunun eseri öncelikle “Osmanlı entelektüel hayatında kim kimdir?” sorusunun ışığında algılamasına yol açacaktır; bunun yanı sıra eser,

¹⁵¹ Bazı nüshalar için bkz. Süleymaniye Yazma Eserler Ktp. Pertev Paşa nr. 493, Râgıp Paşa nr. 976-1027-1028, Şehzâde nr. 361, Âtîf Efendi nr. 1898-1899-1900, Âşir Efendi nr. 666, Veliyyüddin Efendi nr. 2435-2436-2437, Yahyâ Efendi nr. 2461-4451, Lala İsmail nr. 358, Carullah Efendi nr. 1613, Bağdadlı Vehbinr. 1066, Çelebi Abdullah nr. 264, Nazif Efendi nr. 44, Fâtih nr. 4414-4415-4416, Mihrişâh nr. 315, Amca Hüseyin nr. 362, Hüsrev Paşa nr. 420; Nuruosmaniye Ktp. nr. 3378-3380-3382; Köprülü Ktp. nr. 236-1098; İstanbul Arkeoloji Müzesi Ktp. nr. 402-403-404; Millet Ktp. Ali Emîrî-AY. nr. 2503; İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. AY. nr. 1228-1627; Ankara Millî Ktp. AY. nr. 5312-964; Berlin Devlet Ktp. nr. 9881/2; Leipzig Üni. nr. 716; Viyana Millî Ktp. nr. 1182-311; Paris Millî Ktp. nr. 2157/62-5945-5981-5991-6644; Leiden Üni. Ktp. nr. 874/5.

¹⁵² Oskar (Osman) Rescher, *es-Saqaiq en-no'maniyye*, Biblio Verlag, Osnabrück, 1978.

¹⁵³ Bkz. Muharrem Tan, age.

¹⁵⁴ Suat Donuk, age, s. 169-172.

âlimlerin hayatlarına ilişkin birçok yönün tasviri, biyografik malumatın ötesine geçmemizi ve arka plâna ait birçok tarihî veriye ulaşmamızı da mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla eseri bir tabakât kitabı olmasının yanında özelde ele alınan kişilerin sosyo-kültürel arka plânlarını, genelde ise Osmanlı kültür dünyasını yansıtan bir klâsik olarak görmek ve öylece yararlanmak gerekmektedir.

Müellif eserinde biyografilerini yazdığı âlimlerin bir bölümüyle hoca-öğrenci ilişkisi yaşamış, bir kısmıyla aynı şehirde görev yapmış, birçoğunun çocuk ve torunlarıyla tanışma fırsatı bulmuş bir insandır. Öte yandan ulema geleneğine sahip bir âile ortamında yetişmiş olması da bu konuda yeterince donanım kazanmasını sağlamıştır. Bu durum müellifin eserini, bazı durumlarda tanıklıklara dayalı olmak üzere içeriden bir bakışla yazmasını mümkün kılmıştır.

Eseri ilgi çekici kılan bir diğer özellik, müellifin otobiyografilerine yer vermiş olmasıdır. Tabakât geleneğinde pek sık rastlanmayan bu uygulamayı Taşköprü-zâde’de görmekteyiz. O, kitabının son tercüme-i hâlini otobiyografisine ayırmak sûretiyle okuyucusuna eserin müellifi hakkında kaynağından bilgi etme imkânı sunmuştur.

Müellifin eserine verdiği “eş-Şakā’iku’n-Nu‘mâniyye” ismi de derin bir anlam içermektedir. Türkçe’de bu kelimenin karşılığı gelincik çiçeğidir. Gelincik çiçeğinin simgesel anlamı ölümsüzlük uykusudur. Müellif bu latif ve manidar seçimiyle biyografilerini yazdığı bilginlerin, kırlarda açılan gelincik tarlası misali, her yıl yeniden doğarak ölümsüz bir uykuya yattıklarına işaret etmektedir.

Eserin bir diğer özelliği Osmanlı ilim tarihinde belki de emsali görülmemiş bir şekilde müellifi henüz hayattayken dilimize tercüme edilmeye başlanmış olması ve bu tercüme girişimlerinin vefatının hemen ardından da devam etmiş olmasıdır. Esere yazılan zeyiller de bu eserin ana gövdesiyle ansiklopedik özelliğini uzun süre devam ettirdiğini göstermektedir.¹⁵⁵

1. 3. Şakā’iku’n-Nu‘mâniyye Tercümeleri

1. 3. 1. Muhtesib-zâde Mehmed Hâkî - Hadâ’iku’r-reyhân

¹⁵⁵ Muharrem Tan, age, s. 15-16.

Muhtesib-zâde Mehmed Hâkî (ö. 975/1567-68?) Belgradlıdır; orada doğup büyüdü. 948'te (1541) tahsil için Edirne'ye geldi ve Hüsâmiye Medresesi'ne dânişmend oldu. Edirneli Veli Çelebi Efendi'nin kadılığı zamanında bir müddet Belgrad mahkemesinde hizmet etti, orada Yûsuf-ı Sîneçâk (ö. 953) ile tanıştı. 968 (1560) başlarında İstanbul'a geldi. Receb'in ilk günlerinde Taşköprü-zâde ile görüştü ve ay sonunda *Şakâ'ik* müellifinin cenaze namazında hazır bulundu. Ölüm tarihi 975'ten (1567) sonra olmalıdır.¹⁵⁶

Mehmed Hâkî Efendi'nin *Hadâ'iku'r-reyhân*'ı elde mevcut olan ilk *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* tercümesidir. Yazar, eserin bazı nüshalarında hâtime bölümünde 968 yılının Receb ayında (Mart-Nisan 1561) Taşköprü-zâde ile görüşüp izin alarak tercümeyle başladığını ifade eder.¹⁵⁷ Hâkî, eseri kısaltarak önce 968'de¹⁵⁸ (1560) Türkçeye tercüme etmiş; sonradan bu çeviriyi olgunlaştırarak 972'de¹⁵⁹ (1564-65) yeniden kaleme almıştır. Eldeki nüshaların farklı olması bundan kaynaklanmaktadır.¹⁶⁰ Tercümenin 972 (1564-65) yılını taşıyan çevirisi gerek mukaddime, gerek hâtime ve gerekse muhteva itibariyle birinci tercümeden farklıdır. Bu çeviride eserin adının *Hadâ'iku'r-reyhân* olduğu belirtilmiştir.¹⁶¹

1. 3. 2. Ahmed bin Derviş Efendi - *ed-Devhatü'l-irfâniyye fî Ravzati Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye*

Eserin yazarı Derviş Ahmed Efendi (ö. ?) hakkında yaptığımız araştırmalar neticesinde herhangi bir bilgi sahibi olamadık. Behcet Gönül'ün bildirdiğine göre Kâhire Hidiv Kütüphânesi'nde bu isimde bir *Şakâ'ik* tercümesi bulunmaktadır ki eserin te'lifi 972'de (1564-65) tamamlanmıştır.¹⁶² Ülkemizde yazma nüshası bulunmayan eserin yurtdışı kütüphânelerinde iki nüshası bulunmaktadır: İlki Mısır Millî Kütüphânesi Türkçe yazmalar 148 numarada Ahmed bin Derviş adına kayıtlı

¹⁵⁶ Behcet Gönül, agm, s. 146.

¹⁵⁷ Suat Donuk, age, s. 31.

¹⁵⁸ **968 tarihli nüshalar için bkz.** İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. TY. nr. 470-557-1349- 2487- 3790; Millet Ktp. Ali Emîrî Târih nr. 729; İstanbul Arkeoloji Müzesi Ktp. nr. 1545; Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Hazine nr. 1263; Nuruosmaniye Ktp. nr. 3234-3379; Süleymâniye Yazma Eserler Ktp. Şehzâde Mehmed nr. 355, Lâleli nr. 2022, Hamidiye nr. 924; Berlin Devlet Ktp. Orient 2092; Paris Millî Ktp. c.r. nr. 137.

¹⁵⁹ **972 tarihli nüshalar için bkz.** Köprülü Yazma Eser Ktp. nr. 230; İstanbul Arkeoloji Müzesi Ktp. nr. 1307-1308; İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. TY. nr. 15; Süleymâniye Yazma Eserler Ktp. Ayasofya nr. 3153; Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Revan nr. 1436-1437.

¹⁶⁰ Agâh Sırrı Levend, age, s. 354.

¹⁶¹ Behcet Gönül, agm, s. 147. Eser üzerine Kırıkkale Üniversitesi'nde Mehmet Yunus Yazıcı tarafından doktora tezi hazırlanmaktadır.

¹⁶² Behcet Gönül, agm, s. 149.

müellif hattı nüshadır. İkincisi ise Kâhire’de Hidiv Kütüphânesi Türkçe yazmalar bölümünde 8944 numarada kayıtlı 338 varak ve satır sayısı 10 olan nüshadır.¹⁶³

1. 3. 3. Mehmed bin Sinânüddin Yûsuf - *Menâkıbu’l-Ulemâ*

Nev’î-zâde Atâyî’nin *Hadâ’iku’l-Hakâ’ik Fî Tekmileti’s-Şakâ’ik*’inde Mehmed Çelebi bin Sinân olarak kayıtlı müellif Muhaşşî Sinân Efendi’nin oğludur. Atâyî, müellif için “Menâkıb-ı ulemâyı Türkî inşâ ve ol vâdîde dahi mahâretin ifşâ itmiş idi.” diyerek yazarın bu türde bir eser kaleme aldığını bize bildirmektedir.¹⁶⁴ Taşköprü-zâde’nin *Şakâ’iku’n-Nu’mâniyye*’sini tercüme ettiğini ifade eden Edgar Blochet, *Bibliothèque Nationale Catalogue Des Manuscrits Turcs*’de Schefer yazmaları numara 1159’da kayıtlı eserin isminin *Menâkıbu’l-ulemâ*, müellifinin Mehmed bin Sinânüddin Yûsuf (ö. Rebûlâhir 989/Mayıs-Haziran 1581) olduğunu ayrıca söz konusu eserin 18 Aralık 1595’te istinsah edildiğini ifade etmektedir.¹⁶⁵ Ülkemizde yazma nüshası bulunmayan eserin tercüme olup olmadığı belli değildir.

1. 3. 4. Âşık Çelebi - *Terceme-i Şakâ’iku’n-Nu’mâniyye*

Asıl adı Pîr Mehmed olan Âşık Çelebi 926’da (1520) Prizren’de doğdu. Âşık Çelebi’nin babası Seyyid Ali, Zeynelâbidin’in oğlu olup babası hayatta iken ona yardımcı olmuş, ölümünden sonra ise çeşitli yerlerde kadılıklarda bulunmuş ve Filibe kadısı iken vefat etmiştir. Tahsilini devrin önde gelen ilim adamlarından Sürûrî, Ebussuûd, Emîr Gîsû Efendi ve Muhyiddin-i Fenârî’nin yanında tamamlayan Âşık Çelebi, dedesi Müeyyed-zâde ve babasının arkadaşları sayesinde geniş bir çevre edindi.

Önce Bursa mahkemesinde kâtiplik vazifesi alan Âşık Çelebi, daha sonra Emîr Sultan vakfına mütevellî tayin edildi. Bir süre Ebussuûd’a kâtiplik yapan Âşık Çelebi, hocası Muhyiddin’in ölmesi nedeniyle zorlukla da olsa icâzetnâmesini aldı. Mülâzım olabilmesi için kendisini yine eski hocası Emîr Gîsû destekledi ve kazasker Bostan-zâde müracaatını kabul ederek onu mülâzım kaydetti. Böylece Âşık Çelebi ilk kadılık görevine Silivri’de başladı. Daha sonra kendisini Silivri’den Priştine’ye naklettirdi. Priştine’den Serfiçe’ye alınan Âşık Çelebi burada bir süre maddî sıkıntı

¹⁶³ Ramazan Ekinci, age, s. 61.

¹⁶⁴ Suat Donuk, age, s. 33-34.

¹⁶⁵ Edgar Blochet, *Bibliothèque Nationale Catalogue Des Manuscrits Turcs*, Paris, 1933, s. 183-84.

çekti ve Narda'ya tayin edildi. Burada kısa süre kalarak Alâiye'ye kadı olarak gönderildi. Tezkiresinde her şeyden bıktığını dile getiren Âşık Çelebi, padişahın nakîbüleşrâflık talep etti. Bütün bu çabalarının sonuncunda Üsküp kadılığına getirildi. Ancak Âşık Çelebi burada zâtülcenp hastalığına yakalanarak 979 Şaban sonlarında (Ocak 1572) vefat etti.

Müellifin manzum, mensur birçok eseri olmakla birlikte ona asıl şöhretini kazandıran *Meşâ'irü's-şu'arâ*, *Tercüme-i Ravzatü's-şühedâ*, *Divan* ve *Tetimetü's-Şakâ'ik'u-Nu'mâniyye*'si olmuştur.¹⁶⁶

Şakâ'ik'a Arapça zeyil yazan Âşık Çelebi'nin bu zeyilden önce eseri Türkçeye çevirdiğini Nev'î-zâde Atâyî bize haber vermektedir. Âşık Çelebi, tercümesini Taşköprü-zâde'ye bizzat göstermiş, *Şakâ'ik* müellifi de “Mevlânâ Âşık, biz bunu Türkî yazmış idik, tercümede bîhûde zahmet ihtiyâr itmişsiz” diyerek kitabın kolay, anlaşılır bir Arapça ile yazıldığını anlatmak istemiştir.¹⁶⁷ Yurtiçi ve yurtdışı kütüphânelerinin katalog kaydında bu eserin herhangi bir nüshasına rastlanamamıştır.

1. 3. 5. Seyyid Mustafa -*Hakâ'iku'l-beyân fî Terceme-i Şakâ'iku'n-Nu'mân*

Agâh Sırrı Levend'in tespitlerine göre çevirinin İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphânesi Türkçe yazmalar bölümü 6192'de kayıtlı nüshası *Şakâ'ik* çevirisidir. Fakat çevirinin adı söz konusu nüshada adı geçmez. 340 yapraktan müteşekkil eserin mukaddimesinde müellifin ifadesinden anlaşıldığına göre bazı eklemelerde bulunulmuştur. Dolayısıyla eser hem çeviri hem de zeyil mahiyeti göstermektedir.¹⁶⁸

Tercümenin bilinen yazma nüshasını göremeyen Behcet Gönül ise Seyyid Mustafa (ö. ?) isimli müellifin *Hakâ'iku'l-beyân fî Terceme-i Şakâ'iku'n-Nu'mân* adında bir *Şakâ'iku'-Nu'mâniyye* tercümesi olduğunu beyan eder. Gönül, edindiği bilgileri ise iki çalışmadan¹⁶⁹ hareketle dile getirirken eserin kütüphâne ve katalog kaydını ise Yıldız-Terâcimiahvâl 12 olarak verir.¹⁷⁰

¹⁶⁶ Günay Kut, “Âşık Çelebi”, *DİA*, III. Cilt, 1991, s. 549-50.

¹⁶⁷ Behcet Gönül, agm, s. 150; Rüştü Balcı, (çev.), *Kâtip Çelebi, Keşfü'z-zunûn*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2015, s. 845.

¹⁶⁸ Agâh Sırrı Levend, age, s. 355.

¹⁶⁹ Gönül'ün söz konusu ettiği iki çalışma şunlardır: Süheyl Şemseddin'in 1933-34'te hazırladığı *Nev'î-zâde Atâyî* adlı Türkoloji tezi ile Davud Zeki'nin *Bursa Vefeyâtı* adlı travaydır.

¹⁷⁰ Behcet Gönül, agm, s. 150.

1. 3. 6. Edirneli Mehmed Mecdî Efendi - *Hadâ'iku's-şakâ'ik*

Edirne'de doğan Mecdî ilmiye ailesine mensup olmasından dolayı “Çelebi” unvanıyla anılır. Dönemin âlimlerinden Kaf Ahmed Çelebi'nin dânişmendi olarak onun yanında yetişti ve kısa sürede temayüz etti. Erken yaşlarda edebiyatla meşgul oldu, şiirler yazdığı gibi okuduğu Arapça ve Farsça eserlere tenkitlerde bulundu. Karamanî Ahaveyn Mehmed Çelebi'nin bir rivayete göre Sultan Bayezid Medresesi müderrisliğinden, diğer bir rivayete göre Sahn müderrisliğinden mülâzımı olan Mecdî Çelebi kadılık görevini tercih ederek Rumeli kazaskerliğine bağlı Ösek'te ve diğer bazı kaza merkezlerinde kadılık yaptı ve günlük 150 akçe kapasiteli kadılığa kadar yükseldi. Daha sonra İstanbul'a geldi ve burada 999'da (1591) vefat etti.¹⁷¹

Mecdî, tercümesini 995/1586-87 yılında tamamlamıştır. Müellifin *Hadâ'iku's-şakâ'ik*'ı, *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* tercümelerinin en başarılısı olarak kabul edilmektedir. Osmanlı kültür hayatından günümüze intikâl eden yazmalar içerisinde nüshası¹⁷² en fazla olan *Şakâ'ik* tercümesinin bu eser olması, bunun bir göstergesidir. Mecdî Efendi sonradan kendisini elde ettiği bilgileri ve bazı yeni hâl tercümelerini çevirisine eklemiştir.¹⁷³

İsmet Efendi, *Tekmiletü's-şakâ'ik*'ında, âlimlerin fazıllarından Edirneli Mehmed Mecdî Efendi'nin Taşköprü-zâde'nin eserini Türkçeye çevirdiğini, yaklaşık olarak 1000/1591-92 tarihlerine kadar getirdiğini ifade etmektedir:

“Büleğâ-yı ‘ulemâ-yı kiramîñ ercümendi Edirneli Mehemmed Mecdî Efendi müşârün ileyh Taşköprüli-zâde hazretleriniñ te’lîf ve Mehemmed Efendi’niñ tezyîl

¹⁷¹ Abdülkadir Özcan, “Mehmed Mecdî”, *DİA*, XXVIII. Cilt, 2003, s. 228-29.

¹⁷² İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. TY. nr. 1551; Süleymâniye Yazma Eserler Ktp. Yahyâ Tevfik nr. 4158-4526, Es'ad Efendi nr. 2220, Hamidiye nr. 924, Râgıp Paşa nr. 1000-1002, Hacı Mahmud Efendi nr. 4526; Nuruosmaniye Ktp. nr. 3379/82; Viyana Millî Ktp. nr. 1225; Paris Millî Ktp.nr. 138; Kahire Hidiv Ktp. nr. 8908, Mısır Millî Ktp. Târihî Türkî nr. 111-112-155; Pertev Niyâl Vâlîde Câmîi nr. 740-741.

¹⁷³ Hamit Dikmen, *Edirneli Mecdî Efendi, Şakâ'ık-ı Nu'mâniye Çevirisi İndeksi*, Yayınlanmamış YL Tezi, Ankara Üni., SBE, Ankara, 1980; *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*'de bulunmayıp *Hadâ'iku's-şakâ'ik*'a eklenen biyografiler şunlardır: Baba İlyâs-ı Acemî, Şerîf-i Cürcânî, Ahmed b. Mehmed b. Arabşah, Şeyh Abdulmu'tî, Şeyh Zeynüddin Ebû Bekr Mehmed b. Mehmed Hafî, Hasan b. Emîr Alî, Mehmed Çelebi b. Sinan Paşa, Veliyyüddin b. İlyâs Hüsnî, Mustafa b. Zekerîyya b. Aydoğmuş, Mustafa b. Mehmed, Mehmed b. Bayezid, Şeyh Abdülmü'min, Tabîb Kemal, Baba Haydar-ı Semerkandî, Şeyh Ahmed b. Şeyh Merkez, Şeyh Sâlih Muslihiddin Mustafa. Bkz. Suat Donuk, age, s. 255-1891.

*eylediği âsâr-ı nefâyis-perverânı lisân-ı Türki'ye terceme ve bir miqdâr zeyl edip 1000 târîhlerine kadar getirdi.”*¹⁷⁴

Eser, İstanbul'da H. 1269'da basılmıştır. 1989 yılında ise Abdülkadir Özcan tarafından faksimile neşri bir ön söz ve indeks ilâvesi yapılarak neşredilmiştir.¹⁷⁵

1. 3. 7. İbrahim bin Ahmed el-Amasî - *Terceme-i Şakā'ik-ı Nu'mâniyye*

Amasya'da doğan İbrahim, Ahmed isminde bir zâtın oğludur. Bir müddet dayısı Şeyh Abdürrahim'den ders aldı. Amasya müftüsü Köprücük-zâde'nin (ö. 1544-45) dânişmendliğinde bulunduktan sonra Bursa'ya geldi. Niksârî-zâde Emir Hasan Efendi'den Muallim-zâde Ahmed Çelebi'den ders alarak, İstanbul'da Arab-zâde'den mülâzım oldu. Amasya'da, Sonisa'da müderrislik yaptıktan sonra, doğduğu şehrin kadısı oldu. Ölümü 998'den (1590) sonradır. Müellif, Amasya kadılığı esnasında *Şakā'ik*'ı Türkçeye çevirmiş ve tercümesini 998 Cemâdiyelâhire'sinde (Nisan-Mayıs 1590) tamamlamıştır. Yurtiçi ve yurtdışı kütüphânelerde birçok yazma nüshası mevcuttur.¹⁷⁶

1. 3. 8. Mehmed bin Yûsuf el-Çerkes'in *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* Tercümesi

Beyrut kalesi dizdârı Mehmed b. Yûsuf el-Çerkes'in hayatı hakkında bilinenler sınırlı olup, sadece Bursalı Mehmed Tâhir onun Diyarbakırlı olduğunu Ali Emîrî'den rivayet eder.¹⁷⁷ Ölümü 1098'den (1686-87) sonra olmalıdır.

Ârif¹⁷⁸ ve Bursalı Mehmed Tâhir'in¹⁷⁹ bildirdiğine göre müellif, Vâkidî'nin *Fütûhu's-Şâm*'ını, İmam Sa'lebî'nin *Kısâs-ı Enbiyâ*'sını ve Taşköprî-zâde'nin *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'sini tercüme etmiş, fakat müellifin *Şakā'ik* tercümesine rastlanamamıştır.¹⁸⁰

¹⁷⁴ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 2b.

¹⁷⁵ Abdülkadir Özcan, (tıpkıbasım), *Mecdi Mehmed Efendi, Hadâ'iku's-Şakā'ik*, Çağrı Yay., İstanbul, 1989.

¹⁷⁶ Ankara Millî Ktp 06 Hk 3260; Süleymâniye Yazma Eserler Ktp. Murad Molla nr. 158; Millet Ktp. Ali Emîrî Târih nr. 727; Londra Millî Ktp, Or. 5966; Kahire Hidiv Ktp. nr. 8925; Mısır Millî Ktp. Târihi Türkî nr. 162. Behcet Gönül, agm, s. 152; Coşkun Üçok, age, s. 96.

¹⁷⁷ Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, age, s. 148.

¹⁷⁸ Ârif, “*Devlet-i Osmâniye'nin Teessüs ve Takarrürü Devrinde İlim ve Ulemâ*”, Edebiyat Fakültesi Mecmuası, S. 2, İstanbul, 1332, s. 137.

¹⁷⁹ Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, age, s. 148.

¹⁸⁰ Behcet Gönül, agm, s. 153.

1. 4. *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* Telhisleri

1. 4. 1. *Muhtasar eş-Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* – (?)

Edgar Blochet, *Catalogue des Manuscrits Arabes des Nouvelles Acquisitions (1884-1924)* isimli Arapça yazmaları tanıttığı katalog çalışmasında 6644 numaralı kayıta *Muhtasar eş-Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* adlı bir eserden söz eder. Eserin *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'nin kısaltılmış hâli olduğunu ayrıca nüshanın sonunun eksik ve sekizinci bölümün başına yer alan Sinânüddin Yûsuf'un biyografisi ile bittiğini ifade eder.¹⁸¹ Muharrem Tan'ın *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* tercümesinde ise sekizinci tabakada “Sinan Gulam” başlığıyla Sinânüddin-i Yûsuf'un hâl tercümesi olduğu görülmektedir. Eser bu hâliyle sondan eksik olduğu için mi muhtasar denmiştir yoksa gerçekten bir *Şakā'ik* telhisi midir bilinmemektedir, üstelik eserin müellifi hakkında bilgimiz yoktur.¹⁸²

1. 4. 2. Mektûbî-zâde Abdülazîz Efendi - *Telhis-i Şakā'ik-ı Nu'mâniyye*

İstanbul'da doğan Mektûbî-zâde, Mustafa İzzet'in oğludur. 1235 (1819) yılında müderris oldu. 1268 Şaban'ında (1852 Mayıs) kadılık vazifesi için Şam'a gitti. Sonra Mekke ve İstanbul payelerini aldı. 1279 Safer'inde (1862 Ağustos) evkaf müfettişi oldu. Aynı senenin Cemâdiyelevvel'inde 1279 (1862) yılında ölecek Hüdâi dergâhı haziresine defnedildi.¹⁸³

Mektûbî-zâde, *Şakā'ik*'ı Türkçe olarak telhis etmiştir. Yazar eserinin mukaddimesinde Nev'î-zâde Atâyî ve Uşşâkî-zâde Hasîb'in zeyillerini de telhis etme arzusu duyduğunu bildirmiştir. Müstakil bir ismi bulunmayan kütüphâne kataloglarında *Telhis-i Şakā'ik-ı Nu'mâniyye* adıyla kayıtlıdır. Eserin bugün itibarıyla bilinen iki yazma nüshası vardır. Atâyî zeylini III. Murad devri ortalarına kadar hulâsa ettiyse de eserini tamamlayamamıştır.¹⁸⁴

1. 4. 3. *Müntehabât-ı Şakā'ik-ı Nu'mâniyye* – (?)

¹⁸¹ Edgar Blochet, *Catalogue des Manuscrits Arabes des Nouvelles Acquisitions (1884-1924)*, Paris, 1925, s. 326-27.

¹⁸² Behcet Gönül, agm, s. 153-154.

¹⁸³ Behcet Gönül, agm, s. 154.

¹⁸⁴ Ramazan Ekinci, age, s. 66-67.

Fatih Millet Kütüphânesi, Ali Emîrî Efendi 734/1 numarada “*Müntehabât-ı Şakā’ik ve Zeyli*” isminde bir yazma eser kayıtlıdır. Eski katalogda bu eserin müellifi olarak Hamid Vehbi (ö. ?) gösterilmiştir. Yapılan incelemeler neticesinde eserde herhangi bir yazar adına rastlanılamamış, Hamid Vehbi isminin kaynağı tespit edilememiştir.¹⁸⁵

Eserin mukaddimesinde yer alan “Ma’lûm ola ki bundan evvel işbu mecmua-i müntehabda iltizam ve derc olunan nevâdir-i garîbe-i *Şakā’ik-ı Nu‘mânîya* ... bu mahalde tamam olup, bundan sonra *Zeyl-i Şakā’ik*’ta münderic olan” ifadesinden böyle bir eserin varlığından haberdar olmaktadır.¹⁸⁶

Söz konusu kısmın akabinde *Hadâ’iku’l-hakā’ik fî Tekmiletî’s-şakā’ik*’ta yer alan ilginç hikâyeler toplanarak adı geçen eser meydana getirilmiştir. Tarikat şeyhlerinin silsileleri ve din ile devlet büyüklerinden bazı önemli şahısların hâl tercümelerini de barındıran bu eserle birlikte bir müntehabat külliyyatı oluşturulmuştur. Adı geçen külliyyatın ilk parçası olan ve *Hadâ’iku’l-hakā’ik fî Tekmiletî’s-şakā’ik* müntehabatından önce gelmesi gereken *Şakā’iku’n-Nu‘mânîyye* müntehabatı niteliğindeki te’lif Fatih Millet Kütüphânesi’nde mevcut değildir. Nitekim külliyyatın 734. Numarasında *Hadâ’iku’l-hakā’ik fî Tekmiletî’s-şakā’ik*’ın eksik bir nüshası kayıtlıdır.¹⁸⁷

1. 5. *Şakā’iku’n-Nu‘mânîyye* Zeyilleri

1. 5. 1. Âşık Çelebi - *Tetimetü’s-Şakā’iku’n-Nu‘mânîyye*

Taşköprü-zâde’nin ölümünden önce (1561), *Şakā’ik*’ı Türkçeye tercüme ederek müellifin kendisine göstermiş olan Âşık Çelebi 976’da (1568) Kırtova kadılığından azli sıralarında esere bir de Arapça zeyil yazdı. Bu zeyil II. Selim ortalarına kadar gelir ve 42 şahsın hâl tercümesini ihtiva eder.¹⁸⁸

¹⁸⁵ Suat Donuk, age, s. 35-36.

¹⁸⁶ Behcet Gönül, agm, s. 154.

¹⁸⁷ Suat Donuk, age, s. 35-36.

¹⁸⁸ Behcet Gönül, agm, s. 155.

Sokullu Mehmed Paşa'ya ithaf edilen eserde mevzu bahis edilen şahısların ilki Taşköprü-zâde (ö. 1561), sonuncusu ise Abdurrahman bin Mustafa'dır (ö. 1569). Eserin yurtiçi ve yurtdışı kütüphânelerinde birkaç nüshası bulunmaktadır.¹⁸⁹

1. 5. 2. Alî bin Bâlî -*el-'İkdu'l-manzûm fî Zikri Efâzîlî'r-Rûm*

Munuk Alî veya Hısım Alî Çelebi adıyla da bilinen Alî bin Bâlî 934'te (1527) doğmuştur. Babası Alanyalı Bâlî Efendi'dir. Birçok medresede müderrislik yapan müellif, kadılık mesleğini tercih etmiş ve 991'de (1583) Maraş kadısı olmuştur. Vazifesini yaptığı yerde 992'de (1584) vefat etti.¹⁹⁰

Zeylini Arapça kaleme alan yazar, Taşköprü-zâde'nin bıraktığı yerden başlayarak zamanına kadar getirmiştir. Eser, 968/1560-61 – 991/1583-84 yılları arasında hayatını kaybeden yaklaşık 85 bilgin ve şeyhin hâl tercümelerini ihtiva eder. Diğer bir deyişle Kânûnî Sultan Süleyman (ö. 1566), Sultan II. Selim (ö. 1574) ve Sultan III. Murad (ö. 1595) tabakalarından oluşmaktadır.¹⁹¹ Eser, Mısır'da H. 1299, 1310'da *Vefeyâtü'l-a'yân*'ın kenarında ve 1975 yılında Beyrut'ta *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* ile birlikte basılmıştır.¹⁹² Eser, ayrıca Oskar Rescher tarafından Almancaya çevrilmiş¹⁹³ olup yurtiçi kütüphânelerinde yazma nüshaları mevcuttur.¹⁹⁴

1. 5. 2. 1. İbrahim bin Ahmed el-Amasî - *el-'İkdu'l-manzûm fî Zikri Efâzîlî'r-Rûm*'un Türkçe Tercümesi

Edgar Blochet,¹⁹⁵ Franz Babinger'den¹⁹⁶ nakille *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'yi Türkçeye tercüme eden İbrahim bin Ahmed'in, Alî bin Bâlî'nin Arapça zeylini de Türkçeye

¹⁸⁹ Süleymâniye Yazma Eserler Ktp. Fâtih nr. 4413, Yahyâ 4597; Ankara Üni. İlahiyat Fak. Ktp. nr. 36903; Konya Bölge Yazmalar Ktp. nr. 1100/2; Berlin Devlet Ktp. Or. 2135; Paris Millî Ktp. Or. 137; İlahiyat Fak. nr. 36903, Konya Bölge Yazmalar Ktp. nr. 1100/2.

¹⁹⁰ Coşkun Üçok, age, s. 125-126.

¹⁹¹ Agâh Sırrı Levend, age, s. 356; Suat Donuk, age, s. 37.

¹⁹² Taşköprü-zâde Ahmed İsâmeddin Efendi, *eş-Şakā'iku'n-nu'mâniyye fî 'Ulemâ'i'd-devleti'l-Osmâniyye*, Dârü'l-kitâbü'l-Arabiyye, Beyrut, 1975.

¹⁹³ Oskar Rescher, *Taşköprü-zâde eş-Şaqa'ik en-No'manije fortgesetzt von 'Ali Miniq unter dem Titel el-'iqd el-manzûm fî zikr afâdil er-Rûm*, Mit Zusaetsen, Verbesserungen und Anmerkungen nach dem Randdruck Cairo, Stuttgart, 1934, s. 139.

¹⁹⁴ Süleymâniye Yazma Eserler Ktp. Bağdatlı Vehbinr. 1065, Veliyyüddin nr. 2421-2435-2439, Lala İsmail nr. 339, Yahyâ Tevfik nr. 4597, Râgıp Paşa nr. 976, Hekimoğlu nr. 749, Hamidiye nr. 972; İstanbul Arkeoloji Müzesi Ktp. nr. 402-405; Nuruosmaniye Ktp. nr. 3316; Kayseri Râşit Efendi Yazma Eser Ktp. nr. 898; Manisa İl Halk Ktp. nr. 45 Hk 5069.

¹⁹⁵ Edgar Blochet, *Catalogue de la Collection de Manuscrits Orientaux, Arabes, Persans Et Turcs*, Paris, 1900, s. 184.

¹⁹⁶ Coşkun Üçok, age, s. 126.

tercüme ettiğini ifade eder. Edgar Blochet'in bildirdiği *el-'Ikdu'l-manzûm* Türkçeye tercüme değil, Arapça aslı olduğu görülmüştür. Bu durumda ya Babinger yanılmış ya da bildirilen katalog numarası yanlıştır.¹⁹⁷

1. 5. 3. İştibli Hüseyin Sadrî Çelebi - *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli*

Şeyhülislâm Şeyhî Efendi'den ders alarak mülazım olan Sadrî Çelebi İştibli'dir. Nev'î-zâde Atâyî'nin bildirdiğine göre 993'te (1585) vefat eden Sadrî Çelebi, Taşköprü-zâde'nin *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'sini 900 (1494-95) yılına kadar getirmiştir.¹⁹⁸ Eserin herhangi bir nüshasına henüz rastlanamamıştır.

1. 5. 4. Mehmed bin Mustafa Lutfî Beg-zâde - *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli*

Behcet Gönül bildirdiği üzere *Şakā'ik*'a zeyil yazanlardan biri de Mehmed bin Mustafa'dır. Gönül, müellifin Meylî mahlaslı Mustafa Efendi'nin oğlu; Defterdar Lutfî Bey'in ise torunu olduğunu işaret eder.¹⁹⁹ Atayî'nin, “*Şakā'ik* ulemâsını hurûf-ı teheccî üzere tertîb ü tebvîb ve müte'ahhirîn-i ulemâ ile her bâbı teznîb itmiş idi ve *Tezkiretü's-su'arâ* yazup Türkî vü Tâzî inşâ-perdâzî kılmış idi. İkisini dahi itmâma eyyâm müsâ'id olmadı.” ifadelerinden anlaşıldığına göre yazar, *Şakā'ik*'a dair bir eser kaleme almış; kendi zamanına kadar yaşamış bilginleri de eserine dâhil etmiştir. Üstelik şairlerin hayatını muhtevî bir de *Tezkire* yazmaya başlamış fakat her ikisini de bitiremeden vefat etmiştir.

1. 5. 5. Saçlı Emîr-zâde Abdülkâdir Yılcık Efendi - *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli*

Saçlı Emîr'in (ö. 1556) küçük oğludur. Müderrisliğin yanı sıra Maraş ve Kütahya'da kadılık yaptı. 1000 Rebîülâhîr'inde (1591-92) Yenişehir kadılığında iken azle uğradı ve çok geçmeden öldü.²⁰⁰ “*Zeyl-i Şakā'ik* yazmışdur. Elfâzı süst ve terâkibi nâ-dürüstür.”²⁰¹ ifadelerini kullanan Nev'î-zâde üslûbunun başarısız olduğunu ifade eder. Kâtib Çelebi, *Fezleke*'sinde,²⁰² Na'imâ Mustafa Efendi ise *Tarih*'inde²⁰³

¹⁹⁷ Ramazan Ekinci, age, s. 69-70.

¹⁹⁸ Suat Donuk, age, s. 43.

¹⁹⁹ Behcet Gönül, agm, s. 158-159.

²⁰⁰ Behcet Gönül, agm, s. 159.

²⁰¹ Suat Donuk, age, s. 44.

²⁰² Zeynep Aycibin, *Kâtip Çelebi - Fezleke - Tahlil ve Metin*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni., SBE, İstanbul, 2007, s. 224.

Atâyî'nin verdiği söz konusu bilgiyi tekrarlamışlardır. Babinger, eserin Paris Millî Kütüphânesi'nde bir nüshası olduğunu belirtmekle²⁰⁴ beraber ülkemizde henüz bu eserle ilgili herhangi bir kayıt yoktur.

1. 5. 6. Seyrek-zâde Emrullah Mehmed Efendi - *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli*

“*Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'ye zeyli ve kenarında ilhakât” olduğunu ve “ekserî şütûm olmağın, şöhret bulmamadığını” ifade eden Atâyî'ye göre Seyrek-zâde'nin (ö. 1008/1615-16) bir *Şakā'ik Zeyli* mevcuttur fakat eserin üslûbundan ötürü gereken ilgiyi görmediğini dile getirir.²⁰⁵ Maalesef eserin henüz herhangi bir nüshası tespit edilebilmiş değildir.

1. 5. 7. Hamidli Karaca Ahmed Efendi - *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli*

Atâyî, zeylinde Hamidli Karaca Ahmed'in (ö. 1024/1615/16) kendi zamanına kadar yetişen ulemânın hâl tercümelerini muhtevî bir zeyil kaleme aldığını, fakat bu zeylin sonbahar yaprakları misali dağılıp yok olduğunu ifade eder.²⁰⁶ Bu zeylin de tespit edilmiş herhangi bir nüshası mevcut değildir.

1. 5. 8. Hüsrev-zâde Hüsrev Efendi - *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye Zeyli*

Nev'î-zâde Atâyî *Şakā'ik Zeyli*'nin mukaddimesinde “Saçlı Emîr-zâde Yılcık ve Lutfî Beg-zâde mahdûmı ve Seyrek-zâde ve İştibâ Sadrî Çelebi ve Husrev-zâde zeyl yazmışlardır. ‘Abdu'l-Kerîm Efendi dahi bir kaç tercemeye hayli revnak vermişlerdür.” cümleleriyle *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye*'ye zeyil yazan kişilerin isimlerini vermektedir. Bu isimlerden biri olan Hüsrev Efendi, zeylinde kendisi dâhil pek çok şahsın biyografisini vermiştir. Yine Atâyî'nin mukaddimesinden anlaşıldığına göre Atâyî bu eserden de istifade etmiştir. Yukarıda zikredilen bazı zeyiller gibi *Hüsrev-zâde Zeyli* de şu an mevcut değildir.²⁰⁷

²⁰³ Mehmet İpşirli, (haz.), *Nâimâ, Tarih*, TTK Yay., Ankara, 2007, C. 1, s. 55.

²⁰⁴ Coşkun Üçok, age, s. 96.

²⁰⁵ Behcet Gönül, agm, s. 159; Ramazan Ekinci, age, s. 71.

²⁰⁶ Suat Donuk, age, s. 45; Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, age, s. 402; Coşkun Üçok, age, s. 96.

²⁰⁷ Suat Donuk, age, s. 41-42.

1. 5. 9. Abdülkerîm bin Sinân-ı Akhisarî -*Terâcim-i Kibârü'l-ulemâ ve'l-vüzerâ*

Akhisarlı Sinânüddin Yûsuf'un oğludur. 977 (1569) yılında doğmuştur. 997'de (1589) müderris olmuş; Yenişehir, Kudüs, Halep, Mısır, Bursa ve Edirne kadılıklarında bulunmuştur. 1038 Receb'inde (1629 Şubat) vefat ederek Emîr Buhârî zaviyesine babasının yanına defnedilmiştir.²⁰⁸

Müellif, *Şakā'ik*'a benzer Arapça bir vefeyât kitabı yazmış, daha sonra bu eseri *Terâcim-i Kibârü'l-ulemâ ve'l-vüzerâ* adıyla Türkçeye tercüme etmiştir. Eserde yedisi sadrazam, yedisi ulema olmak üzere toplamda 14 kişinin hâl tercümesi vardır.²⁰⁹

1. 5. 10. Nev'î-zâde Atâyî – *Hadâ'iku'l-hakā'ik Fî Tekmileti's-şakā'ik*

Nev'î-zâde Atâyî Efendi, 991 Şevval'inde (Ekim/Kasım 1583) İstanbul'da doğdu. Sultan III. Murad devri kazaskerlerinden tanınmış şair ve âlim Nev'î Yahyâ Efendi'nin (ö. 1007/1599) oğludur. Önce babasından daha sonra Kaf-zâde Feyzullah Efendi'den ders okudu. 1601 yılında Ahî-zâde Abdülhalim Efendi'den mülâzım olarak tahsilini tamamladı. İstanbul kadısı Zekerîyyâ Yahyâ Efendi'nin yardımıyla 1605'te kırk akçelik Canbaziye Medresesi müderrisliğine tayin edildi. 1608'de müderrisliği bırakarak kadılığa başvurdu ve Lofça kadılığına gönderildi. Bir süre kadılıktan alındı. 1610'da Babaeski kadısı, ardından Varna, Rusçuk ve 1618'de Silistre kadısı oldu. 1620 yılında Tekirdağ, arkasından da Hezargrad kadılıklarına tayin edildi. Buradan azledilince bir süre Tırnova ve Sahra kadılıklarının gelirleri kendisine verildi. 1624'te Tırhala kadılığına gönderildi. Manastır ve yeniden Tırhala kadılıkları yaptıktan sonra 1632'de Üsküp kadısı oldu. Üç yıl sonra azledilerek İstanbul'a döndü ve çok geçmeden yeni bir tayin beklerken vefat etti.²¹⁰ Mezarı Şeyh Vefâ Tekkesi haziresinde babasının yanındadır. Ölüm tarihi hususunda kaynaklarda ihtilaf vardır. Atâyî'nin vefat tarihi *Keşfü'z-zunûn*'da 1044, *Tezkire-i Rızâ*'da 1046, Şeyhî Mehmed'in *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'sında 1045, Muhibbî'nin *Hulâsatü'l-eser*'i ve Âsım'ın *Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*'ında 1045 olarak gösterilmiştir. Tunca Kortantamer ise müellifin ölüm tarihini 1045 Receb'inden (Aralık 1635) sonra olması fikrini

²⁰⁸ Behcet Gönül, agm, s. 160.

²⁰⁹ Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, age, s. 360; Coşkun Üçok, age, s. 96; Rüştü Balcı, age, s. 846.

²¹⁰ Haluk İpekten, "Nev'î-zâde Atâyî", *DİA*, IV. Cilt, 1991, s. 40-41.

savunur. Tunca Kortantamer'in ileri sürdüğü "Atâyî'nin ölüm senesi için Seyyid Mehmed Rızâ'nın verdiği 1046/1636-37 tarihinin doğru olabileceği" fikri bütün bilgiler ışığında bizce de gerçeğe uygun görünmektedir.²¹¹

Atâyî'nin şahsiyeti ve edebî kişiliği hakkında bilgi veren kaynaklardan hareketle şair ve müellif için şu tespitlerde bulunulabilir: Öncelikle kaynaklar onun edebî özellikleri hakkında kapsayıcı yorumlar yapmamaktadır. Özellikle ilk kaynak eserler "Anlam icat etmeye kudreti olan bir şairdir; etkileyici satırları, zarif fikirleri vardır" benzeri genel ifadeler kullanmaktadır. Kaynakların üzerinde hemfikir görüldükleri konu onun eserleridir. Hemen hemen tüm kaynaklar Atâyî'nin aynı eserlerini saymakta ve en önemli te'lifinin *Şakā'ik Zeyli* olduğunu söylemektedir. Bazı şair ve yazarlar ise farklı görüşler taşımaktadır. Mesela Şeyh Gâlib ve Ziyâ Paşa onun *Hamse'sini* beğenmezlerken Babinger ise *Hamse'nin* döneminde örnek gösterildiğini belirtir. Yukarıda fikirlerini verdiğimiz tarih yazarları içerisinde Atâyî'nin edebî kişiliği hakkında en kısa ve en öz yorumun Muallim Nâcî tarafından yapıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.²¹²

Nev'î-zâde Atâyî'nin eserleri, manzum ve mensur olarak iki kısma ayrılabilir. Manzum eserleri arasında *Dîvân'ı* ve *Âlem-nümâ (Sâkî-nâme)*, *Nefhatü'l-ezhâr*, *Sohbetü'l-ebkâr*, *Heft Hân*, *Hilyetü'l-efkâr* mesnevilerinden müteşekkil *Hamse'si* yer almaktadır. Mensur eserleri ise aşağıda ayrıntılı bir biçimde ifade edilecek olan *Hadâ'iku'l-hakâ'ik Fî Tekmileti's-şakâ'ik*'i, Arapça kaleme aldığı *el-Kavlü'l-hasenfi Cevâbi'l-kavli li-Men'i*, *Münşeât* ve *Zeyl-i Siyer-i Veysî* adlı eserleridir.²¹³

Atâyî'nin şüphesiz en meşhur eseri 1042 (1632-33) senesinde yazmaya başladığı *Hadâ'iku'l-hakâ'ik Fî Tekmileti's-şakâ'ik* tır. Üsküp'te kadılık vazifesinde bulunurken yazmaya başladığı eserini 1044 Rebîulâhîr'inin evvelinde (Eylül 1634) yine Üsküp'te tamamlamıştır. Mecdî'nin tercümesini kendine örnek alan Atâyî, Taşköprü-zâde'nin bıraktığı yerden başlar ve kendi zamanına kadar gelir. Nev'î-zâde

²¹¹ Suat Donuk, age, s. 118-120.

²¹² Suat Donuk, age, s. 120-125. Geniş bilgi için bkz. Bekir Kayabaşı, age, s. 405; Namık Açıkgoz, age, s. 168-69; Rüştü Balcı, age, s. 846; Gencay Zavotcu, age, s. 102-03; Ramazan Ekinci, age, s. 73; Ali Osman Coşkun, agt, s. 112-13; Coşkun Üçok, age, s. 188-90; Abdülkadir Özcan, (tıpkıbasım), *Şeyhî, Vekâyi'ü'l-fuzalâ*, Çağrı Yay., İstanbul, 1989, s. 4-6; Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin Efendi, *Mecelletü'n-nisâb*, Kültür Bak. Yay., Ankara, 2000, vr. 320b; Muallim Nâcî, *Esâmî*, İstanbul, 1308, s. 410-11; Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, age, C. III, s. 95-96; Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, C. II, s. 541-543.

²¹³ Abdülkadir Karahan, "Nev'î-zâde Atâî", *İA*, IX. Cilt, 1997, s. 226-27.

bu eserinde kendinden önce yazılmış hemen bütün zeyil ve ilhakatlarından da istifade etmiştir.²¹⁴ *Nev‘î-zâde Atâyî Zeyli* 940/1533-34 ile 1044/1634-35 yılları arasındaki yüz bir senelik süre zarfında vefat eden kadı, müderris, şeyh, mutasavvıf ve devlet adamlarının biyografilerini içermektedir. Bu özelliği onu çağının en hacimli biyografik eserlerinden biri kılmaktadır.²¹⁵

Nev‘î-zâde’nin zeylinden övgüyle söz eden İsmet Efendi eserinin mukaddime kısmında şu ifadeleri kullanmaktadır:

*“Fuzalâ-yı ‘ulemâ-yı zevi’l-ihtirâmdan Nev‘î-zâde ‘Aṭā’î Efendi de 1000 târiḥlerinden bi’l-i’tibâr 1043 târiḥinde nihâyet bulmaḡ üzere Türkçe laṭîf bir zeyl te’lîf etti.”*²¹⁶

Müellif, her padişah dönemine birer tabaka tahsis etmiş; Taşköprü-zâde’nin bıraktığı yerden devam ederek Kânûnî Sultan Süleyman, II. Selim, III. Murad, III. Mehmed, I. Ahmed, I. Mustafa, II. Osman, IV. Murad zamanına (1634-35) kadar getirmiştir.²¹⁷ Bu tabakalarda 843’ü kadı ve müderris, 202’si şeyh ve mutasavvıf, 88’i devlet olmak üzere 1133 biyografi yer almaktadır.²¹⁸ Ayrıca şair ve ediplerin hacimli biyografilerini de ihtiva etmesi, önemli edebî tenkitlerde bulunması söz konusu eseri Türk edebiyatı tarihi için de önemli bir kaynak hâline getirmektedir.

Bütün kaynaklar bu eserden övgüyle bahsetmektedir. *Şakā’iku’n-Nu‘māniyye* külliyyatının en meşhur zeylidir. Çağdaşı Kâtib Çelebi, Atâyî ve zeyli hakkında şöyle demektedir: “Kalemimi belâgatla ve üstün bir bilgi ile yürüttü. Kaleminden ne bir nâdire ne de bir nükte kaçmıştır. Âlimlerin ahvâli ve onların zamanlarındaki sultanlar hakkında yedi tabakalık tam bir tarih olan bu eserin benzeri Osmanlı ülkesinde yazılmamıştır.” Gerek ihtiva ettiği dönemin uzunluğu gerek bahis konusu edilen şahsiyet sayısı bakımından oldukça mühim bir kaynaktır. Dil ve üslûbundaki belîğ ve fasih ifadelerle Türk nesrinin en süslü örnekleri arasında yer almıştır.

²¹⁴ Behcet Gönül, agm, s. 161.

²¹⁵ Suat Donuk, age, s. 207-208.

²¹⁶ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 2b. İsmet Efendi burada yanılmıştır. Çünkü Atâyî’nin zeyli 940/1533-34 ile 1044/1634-35 yılları arasını kapsamaktadır.

²¹⁷ Agâh Sırrı Levend, age, s. 356-57.

²¹⁸ Suat Donuk, age, s. 207-208.

Eserin İstanbul kütüphanelerindeki nüshaları Zâhir Güvemli tarafından²¹⁹ tespit edilmiş olup, yurtiçi ve yurtdışı kütüphanelerde pek çok yazma nüshası vardır.²²⁰ Ayrıca eser, 1268/1851-52 yılında matbû nüsha olarak iki cilt hâlinde yayınlanmıştır. Abdülkadir Özcan ise söz konusu matbû nüshadan hareketle eserin indeksini hazırlamış, 1989 yılında tıpkıbasım olarak neşretmiştir.²²¹

1. 5. 10. 1. Mektûbî-zâde Abdülazîz Efendi – *Hadâ'iku'l-hakâ'ik* Telhisi

Mektûbî-zâde Abdülazîz Efendi (ö. 1862), *Şakâ'ik*'tan sonra *Atâyî Zeylî*'ni de telhis etmek istemiş fakat III. Murad (12. tabaka) devrinin sonuna kadar getirerek bitirmeden bırakmıştır.²²²

1. 5. 10. 2. *Müntehabât-ı Zeyl-i Atâyî*

Behcet Gönül'ün bildirdiğine göre eser, *Müntehabât-ı Şakâ'ik-ı Nu'mâniyye*'nin devamı niteliğinde ve Atâyî'nin zeylindeki ulema ve meşayihin “ahvallerinden birer şemme yazılmak” maksadı ile ortaya konulmuştur. Eserin kim tarafından ve ne

²¹⁹ Zahir Güvemli, “Hadâ'ikü'l-hakâ'ik fî Tekmileti's-Şakâ'ik”, *Yeni Türk Dili*, VI, İstanbul 1938, s. 66; Zahir Güvemli, “Hadâ'ikü'l-Hakâ'ik fî Tekmileti's-Şakâ'ik, İstanbul Kütüphanelerindeki Yazma Nüshaları”, *Yeni Türk Yurdu*, VII, İstanbul 1939, s. 75-76.

²²⁰ *Zeyl-i Atâyî*'nin bazı nüshaları iki, üç veya daha fazla cilt şeklinde tanzim edilmiştir. Çeşitli nedenlerden dolayı bu ciltler birbirinden ayrılmış ve çoğu zaman bu husûsa dikkat edilmeden kütüphâne kayıtlarına işlenmiştir. Birkaç nüsha ise bazı tabaka ve biyografilerin çıkarılması sûretiyle istinsah edilmiştir. Suat Donuk bu nüshaları Tam ve Eksik nüshalar olmak üzere iki grupta tavsif etmiştir: **Tam Nüshalar:** Topkapı Sarayı, Revan nr. 1438; Süleymâniye Es'ad Efendi nr. 2309; Edirne Selimiye nr. 22 Sel 4702; Sadberk Hanım TY. nr. 485; Topkapı Sarayı, Revan nr. 1441; Topkapı Sarayı, Revan nr. 1440; Topkapı Sarayı, EH. nr. 1441; Süleymâniye Reisülküttab (Âşir Efendi) nr. 649; Süleymâniye Râgıp Paşa nr. 1010-1011; Süleymâniye Râgıp Paşa nr. 1013; Süleymâniye Ayasofya nr. 3181-3182; Bayezid Ktp. nr. 5000; Bayezid Ktp. Veliyyüddin Efendi nr. 2422; Kastamonu İl Halk Ktp. nr. 37 HK 3027; Kayseri Râşit Efendi Ktp. nr. 895; Kayseri Râşit Efendi nr. 938; İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. nr. TY. 1201; Süleymâniye Bağdatlı Vehbi Efendi nr. 1284; Süleymâniye Fâtih nr. 4318; Süleymâniye Fâtih nr. 4319; Süleymâniye Hasan Hüsnü Paşa nr. 853; Süleymâniye Beşir Ağa nr. 477; Süleymâniye Beşir Ağa nr. 478; Süleymâniye Hamidiye (Murad Molla) nr. 934; Süleymâniye Nuruosmaniye nr. 3311; Süleymâniye Nuruosmaniye nr. 3314; Süleymâniye Nuruosmaniye nr. 3315; Süleymâniye Hacı Selim Ağa nr. 818; Süleymâniye Hâlet Efendi nr. 604; Süleymâniye Hâlet Efendi nr. 631; Süleymâniye Âtîf Efendi nr. 34; Avusturya Millî Ktp. nr. 124; KKTC II. Mahmûd Ktp. nr. 1853; Hidiv Ktp. TY. nr. 8909. **Eksik Nüshalar:** Süleymâniye Es'ad Efendi nr. 2341-2342-2343-2344; Topkapı Sarayı Revan nr. 1442; Topkapı Sarayı Revan nr. 1443; Topkapı Sarayı Revan nr. 1439; Topkapı Sarayı Eski Eser Ktp. nr. A3101; Süleymâniye Râgıp Paşa nr. 1012; Süleymâniye Es'ad Efendi nr. 2310; Fatih Millet Ktp. Ali Emîrî nr. 734; İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. nr. TY. 2571; İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. nr. TY. 2404; İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. nr. TY. 2390; Konya Mevlânâ TY. nr. 5433; Edirne Selimiye nr. 22 Sel 2298; Nevşehir Damad İbrahim Paşa Ktp. nr. 50 Damad 40; Sadberk Hanım TY. 486; Sadberk Hanım TY. nr. 487; İngiltere-Oxford Bodleian Ktp. TY. nr. MS Turk e. 21; İngiltere Millî Ktp. TY. nr. Or. 9504. Bkz. Suat Donuk, age, 172-201.

²²¹ Abdülkadir Özcan, (tıpkıbasım), *Nev'î-zâde Atâyî, Hadâ'iku'l-hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik*, Çağrı Yay., İstanbul, 1989.

²²² Behcet Gönül, agm, s. 164.

zaman yazıldığına dair herhangi bir bilgi de mevcut değildir. Eserin bilinen iki yazması mevcuttur: Bunlardan ilki Millet Kütüphanesi Ali Emîrî – Tarih 734/1’de kayıtlı nüsha; diğeri ise İstanbul Üniversitesi TY. 1323 numarada kayıtlı nüshadır. Mevcut iki yazmanın birinde 1069 (1658-59) istinsah tarihi kayıtlıdır. Bu bilgidен hareketle zeylin tamamlanmasından hemen sonra meydana getirildiği söylenebilir.²²³ Eser üzerinde yapılan incelemede, yazarın genellikle meşhur kimseler hakkında anlatılan latife, hikâye, fıkra tarzındaki anekdotlardan bir seçki meydana getirdiği tespit edilmiştir.²²⁴

1. 5. 11. Uşşâkî-zâde Seyyid İbrahim Hasîb – *Zeyl-i Şakâ’ik*

1075’te (1664) İstanbul’da doğdu. İlmiye sınıfı arasında özeli bir yeri olan Uşşâkî-zâde ailesinden Abdülbâkî Efendi’nin oğludur. İbrahim Efendi önce babasından, onun ölümü üzerine Muttalib-zâde Mehmed Sâlih Efendi, Kazasker Ak Mahmûd Efendi ve Kazasker Abdülbâkî Ârif Efendi’den ders aldı. Babasının Receb 1090’da (Ağustos 1679) Mekke kadılığına tayin edilmesiyle mülâzemetе kabul edildi. Bir süre alt derece medreselerde görev yaptı. Çeşitli medreselerde görev yaptıktan sonra 14 Şevval 1113’te (14 Mart 1702) Edirnekapı’daki Ayşe Sultan Medresesi’ne tayin edildi. 1702’de Şeyhülislâm Seyyid Feyzullah Efendi tarafından Edirne’ye davet edildi. Burada Feyzullah Efendi ile samimiyetini ilerleterek onun meclisinde yer aldı. Edirne Vak’ası’nda zarar görerek Hayreddin Paşa Medresesi’nde görevlendirildi. Buradaki görevinden sonra yine birkaç medrese ve kadılık vazifesinde bulunan İbrahim Hasîb Efendi 2 Şevval 1136 (24 Haziran 1724) tarihinde vefat etti. Müellifin *Zeyl-i Şakâ’ik*, *Târîh-i Uşşâkî-zâde* ve *Siyer-i Nebî* olmak üzere üç eseri mevcuttur.²²⁵

Uşşâkî-zâde zeylini 1699 yılında yazmaya başlamış ve 1702’de bitirmiştir. Şeyhî, Uşşâkî-zâde’nin bu zeyli kaleme almaya Şeyhülislâm Feyzullah Efendi tarafından

²²³ Behcet Gönül, agm, s. 164.

²²⁴ Ramazan Ekinci, age, s. 74.

²²⁵ Raşit Gündoğdu, “Uşşâkî-zâde İbrâhim Efendi”, *DİA*, XVIII. Cilt, 2012, s. 233-34. Yazarın hayatına dair geniş bilgi için bkz. Adnan İnce, age, s. 285-86; Abdülkerim Abdülkadiroğlu, age, s. 68; Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin, age, vr. 184a; Sadık Erdem, age, s. 74-75; Rıza Oğraş, age, s. 113-14; Ruhsar Zübeyiroğlu, age, s. 252-53; Nuri Akbayan, age, s. 649; Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, age, C. III, s. 17; Coşkun Üçok, age, s. 283-84; Ali Cânib Yöntem, “Vekâyi’ü’l-fuzalâ”, *HayatMecmuası*, III/75, Ankara, 1928, s. 2-3; Hans Georg Majer, “Uşşâkî-zâde”, *İA*, XVIII. Cilt, 1997, s. 77-80; Ramazan Ekinci, “HASİB, Uşşâkî-zâde Seyyid İbrahim” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1134> (erişim tarihi: 30.04.2016).

Şubat 1703'te memur edildiğini belirtmekteyse de bunun Zeyl'in tamamlanma tarihini gösterdiği kabul edilmelidir.²²⁶ *Zeyl-i Şakā'ik, Şakā'iku'n-Nu'māniyye* külliyyatının en temel husûsiyeti olan her padişah devrinin bir tabaka kabul edilmek kaydıyla te'lif edilme esasına uygun şekilde yazılmıştır. 1044-1106 (1633-1695) yılları arasında yaşamış 562 kişinin hayat hikâyesinin yer aldığı eser; 17. tabaka olan IV. Murad döneminin ikmâli, 18. tabaka Sultan İbrahim, 19. tabaka IV. Mehmed, 20. tabaka II. Süleyman, 21. tabaka II. Ahmed devri olmak üzere beş tabakadan meydana gelmektedir.²²⁷ Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü 'ş-şakā'ik*'inde Uşşâkî-zâde'nin tezyil eylediği yılları 1043 ilâ 1111 göstererek, Uşşâkî-zâde'nin söz konusu zeylinde yanılmıştır.

*“Hâzret-i Hüsâmü'd-dîn-i ‘Uşşâkî aḥfâdından ve mevâlî-i zevi'l-ifdâlden İbrâhîm Efendi de 1043 târîḥinden 1111 târîḥine kadar yine Türkçe olarak nefîs bir zeyl tedvîn etmiş idi.”*²²⁸

Zeyl-i Şakā'ik'in yurtiçi ve yurtdışındaki kütüphânelerde tespit edilen on dört nüshası bulunmaktadır.²²⁹

1. 5. 12. Simkeş-zâde Mehmed Şeyhî Efendi - *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*

1078 Receb ayı sonlarında (Ocak 1668) İstanbul'da doğdu. Babası dönemin şairlerinden Simkeş-zâde diye tanına Hasan Feyzi Efendi'dir. İlk eğitimini Nakşî şeyhi olan babasından aldı. Medrese tahsilini tamamlayarak 1096 Cemâziyelâhir'inde (Mayıs 1685) Anadolu Kazaskeri Ebûsaîd-zâde Feyzullah Efendi'den mülâzım oldu. 1690 yılında babasının ölümü üzerine onun yerine Edirnekapı dışında Otakçılar'da bulunan Emîr Buhârî Dergâhı'nın şeyhliğine getirildi. Burada yaklaşık kırk yıl ders verdi ve postnişinlik yaptı.²³⁰ Kaynaklar müellifin ölüm tarihi ile alâkalı farklı bilgiler vermektedir. Râmiz, Ayvansarâyî,

²²⁶ Raşit Gündoğdu, agmd, s. 234.

²²⁷ Ramazan Ekinci, age, s. 127; Ayrıca Uşşâkî-zâde'nin zeylinde yer alan şahsiyetlerin başlıcaları için bkz. Ağâh Sırrı Levend, age, s. 358-59-60.

²²⁸ Fındıklılı İsmet Efendi, age, vr. 2b.

²²⁹ Ramazan Ekinci, age, s. 118. Ekinci'nin tespit ettiği nüshalar şöyledir: İstanbul Üni. Ktp. TY. nr. 6191; Süleymaniye Ktp. Çelebi Abdullah nr. 260; Süleymâniye Ktp. Râgıp Paşa nr. 1009; Saraybosna Gazi Hüsrev Begova Ktp. nr. 168; Süleymâniye Ktp. Hamidiye nr. 943; Süleymâniye Ktp. Murad Molla nr. 1455; Yapı Kredi Sermer Çifter Ktp. nr. 262; Topkapı Sarayı Müzesi TY. Revan nr. 1444; Süleymâniye Ktp. Hafid Efendi nr. 242; Kayseri Râşit Efendi Yazma Eser Ktp. nr. 949; Avusturya Viyana Millî Ktp. HO. nr. 125; Mısır Millî Ktp. TY. nr. 171; Mısır Millî Ktp. TY. Talat nr. 97; Mısır Hidiv Ktp. TY. nr. 8967.

²³⁰ Abdülkadir Özcan, “Şeyhî Mehmed Efendi”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 82-83.

Mehmed Celâleddin, Mehmed Süreyyâ ve Bursalı Mehmed Tâhir'e göre 1145 (1732-33); *Tekmiletü's-şakā'ik* yazarı Fındıklılı İsmet Efendi'ye göre ise 1144'tür. İsmet Efendi müellifin ölümüne “‘abd-i hüceste (1144)’” ve “‘zamân-ı hâtime (1144)’” kayıtlarını düşmüştür.²³¹ Ayvansarâyî ise yazarın ölümünü “‘pederi gibi altmış altı yaşında vefat edip a‘zamü'l-esmâ’ sene 1145’” şeklinde bildirmiştir. *Şakā'ik*'a zeyil yazanlardan Fındıklılı İsmet'e göre 15 Muharrem 1144'te (20 Temmuz 1731) vefat etmiştir.²³²

Çağdaşı Sâlim²³³ tarafından iyi huylu, edepli, zekî her şeyin doğrusunu öğrenme ve gerçeği yazma husûsunda özenli, dünya hırsından uzak bir kişi olarak nitelendirilmiştir. Râmiz²³⁴ ise onu edebiyat, tarih, şiir ve inşâda üstün bir şahsiyet olarak tanımlamıştır. Müellifin *Takvîmü't-tevârîh Zeyli*, *Cihân-nümâ-yı Avrupa*, *Dîvân*'ı ve aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacak olan *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* isimli eserleri mevcuttur.

Vekāyi'ü'l-fuzalâ, Nev'î-zâde Atâyî'nin *Hadâ'iku'l-hakā'ik*'inin zeylidir. Eserde “‘tabaka” genel başlığıyla 1043-1144 (1632-1731) yılları arasında yaşayan âlim ve şeyhler hakkında bilgi verildikten sonra dönemin şairleri ayrı başlık altında anlatılır ve şiirlerinden örnekler verilir. Üç cilt olan eserin müellifin bizzat kaleme aldığı ilk iki cildi dönemin sadrazamı Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'ya sunulmuş, Hekimoğlu Ali Paşa'nın emriyle oğlunun temize çektiği III. cilt I. Mahmûd'a takdim edilmiştir. *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'nın te'lif sebebi ise daha önce Uşşâkî-zâde İbrahim Efendi tarafından kaleme alınan *Zeyl-i Şakā'ik*'in beğenilmemesidir. Şeyhî Mehmed Efendi bu kitabı tertip bakımından hatalı, bilgi yönünden eksik ve itinadan yoksun bulmuş, kendi zeylini Nev'î-zâde'nin bıraktığı yerden başlatmış ve eserini 1130'da (1718) tamamlamıştır. Kitabın adı ebced hesabıyla te'lif yılını verir.²³⁵ *Şakā'ik* zeyillerinin son silsilesini teşkil eden Fındıklılı İsmet Efendi'nin *Tekmiletü's-şakā'ik*'inde, Şeyhî'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* zeylinin 1111-1143 arasını kapsadığı ifade edilmektedir:

“‘*Hâzret-i Emîr Buḥārî Dergāhı'nıñ şeyhi aşḫāb-ı feẓā'ilden Şeyhî Meḥammed Efendi de 1111 senesinden i'tibâren 1143 senesine kadar*

²³¹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 167b.

²³² Ramazan Ekinci, age, s. 75.

²³³ Adnan İnce, age, s. 442-43.

²³⁴ Sadık Erdem, age, s. 177.

²³⁵ Abdülkadir Özcan, agmd, s. 82-83.

*nefâsetli ve belâğatlı bir zeyl-i mükemmel taştır ederek kütüb-hâne-i ‘âleme yâdigâr eylemişidi.”*²³⁶

Şeyhî, zeylini Atâyî’nin zeylinde yer almayan âlim ve şeyhleri bahis konusu ederek başlatmıştır. Yazar, Nev‘î-zâde’nin vefatıyla yarım kalan *eş-Şakâ’iku’n-Nu‘mâniyye* külliyyatının 17. Tabakası olan IV. Murad devrini ikmâl etmiştir. Selefleri gibi her padişah dönemine bir tabaka tahsis etmiş ve o dönemin müderrislerini, tarikat şeyhlerini ve seleflerinden farklı olarak şairleri de kitabına dâhil etmiş ve ölüm tarihlerine göre sıralamıştır. Ayrıca her padişah döneminin sonuna görevde bulunmuş Kırım hanlarının ve sadrazamların biyografisini eklemiş; çeşitli yerlerde kadılık yapanların listesini vererek her padişah dönemine ait siyasal olayları da özetlemiştir.²³⁷

Vekâyi‘ü’l-fuzalâ, üç cilt hâlinde tertip edilmiştir. Birinci cilt 1043-1098 (1633-1687), ikinci cilt 1099-1130 (1688-1718) arasında ölen meşâhirin hâl tercümelerini ihtiva eder. 1131-1143 (1718-1730) yılları arasındaki hâdiselerden bahseden üçüncü cilt, babasının topladığı notları ikmâl ve tanzim sûretiyle Şeyhî’nin oğlu Hasan tarafından meydana getirilmiştir.²³⁸ Birinci cilt IV. Murad, Sultan İbrahim ve IV. Mehmed dönemlerini muhtevi olup 1062 şahsın biyografisini ihtiva etmektedir. İkinci cilt II. Süleyman, II. Ahmed, II. Mustafa ve III. Ahmed devrinin 1130 (1718) yılına kadar yaşamış 779 kişinin biyografisini barındırmaktadır. Eserin son cildi ise 1718’den Sultan III. Ahmed devrinin sonu olan 1730 tarihine kadar yaşamış 237 kişinin hâl tercümesini mevzu bahis etmektedir.²³⁹

Bir asır gibi uzun bir dönemin vefeyâtını içeren *Vekâyi‘ü’l-fuzalâ*’da 2078 kişiden söz edilir. Şeyhî eserini te’lif ederken yazılı ve şifâhî kaynaklardan istifade etmiştir. Yazılı kaynakların en önemlisi Şeyhülislâm defterleridir. Müellif diğer kaynaklarını eserinde yer yer zikreder. Bunlardan Cemâleddin Hulvî’nin *Lemezâf*’ı, Riyâzî Mehmed’in *Riyâzü’ş-şu‘arâ*’sı, başta *Ravzü’l-ebrâr* olmak üzere Karaçelebi-zâde’nin bazı eserleri, Şeyh Mehmed Nazmî Efendi’nin *Hediyyetü’l-ihvân*’ı, Naîmâ’nın

²³⁶ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 2b; Nitekim müellif, hem Nev‘î-zâde hem de Uşşâkî-zâde zeylinde yanıldığı gibi Şeyhî’nin zeylinde de yanılmıştır. Nev‘î-zâde Atâyî’nin zeylini tezyil eden Şeyhî Mehmed Efendi’nin *Vekâyi‘ü’l-fuzalâ*’sı 1043 tarihinden itibaren başlamaktadır.

²³⁷ Ramazan Ekinci, age, s. 75-76.

²³⁸ Behcet Gönül, agm, s. 166.

²³⁹ Ramazan Ekinci, (haz.), *Vekâyi‘u’l-Fuzalâ*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2018, s. 94.

Târîh'inin esasını teşkil eden Şârihu'l-Menâr-zâde'nin meçhul eseriyle Vak'anüvîs Râşid Mehmed Efendi'nin *Târîh*'i isimlerini zikrettiği eserlerdir. Kendisinden övgüyle söz ettiği Kâtib Çelebi'nin kitaplarından faydalandığı da söylenebilir. Babası Hasan Feyzî Efendi'den sadece şifâhî nakillerde bulunmaz, başta tarih düşürme olmak üzere diğer konularda da yararlanır. Her ne kadar beğenirse de eserinin 1106 (1694-95) yılına kadar gelen kısmı için Uşşâkî-zâde'nin *Zeylû'z-zeyli Şakâ'ik*'ını kullanır. Uşşâkî-zâde ile Şeyhî arasındaki ifade benzerlikleri her ikisinin aynı kaynakları kullanmış olmasıyla açıklanabilirse de Şeyhî'nin, Uşşâkî-zâde zeylinin doğruluğuna kanaat getirdiği kısımlarından faydalanmasını tabii karşılamak gerekir.

Nev'î-zâde Atâyî'nin *Zeyl-i Şakâ'ik*'ı gibi ünlü bir eserin zeyli olmasına rağmen onun kadar şöhrete kavuşamayan *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'dan sadece tarihçiler faydalanmış, ihtiva ettiği yüzlerce şair biyografisi dolayısıyla tezkiretü's-şu'arâ müellifleri de eserden yararlanmıştır. Sâlim ve halefi *Âdâb-ı Zurefâ* yazarı Râmiz bunlardan sadece ikisidir.²⁴⁰

Eserin ülkemiz ve yurtdışı kütüphânelerinde birçok yazma nüshası bulunmaktadır.²⁴¹ Eserin, Bayezid Devlet Kütüphânesi'nin Veliyyüddin Efendi'deki yazma nüshaları diğer nüshalarla mukâyese edilmek sûretiyle Abdülkadir Özcan tarafından giriş, içindekiler ve dizin ilâvesiyle 1989 yılında faksimile neşri yapılmıştır.²⁴² Ayrıca eserin II. cildinin müsveddeleri İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphânesi TY 2489'da kayıtlıdır. Eser üzerine İsmail Kayacıoğlu²⁴³ ve Cemal Karabaşoğlu²⁴⁴ birer tez hazırlamış, Burcu Karakaya²⁴⁵ ise bir bildiri sunmuştur. Ramazan Ekinci tarafından *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'nın üç nüshadan hareketle tenkitli metni hazırlanmıştır.

1. 5. 13. Âkif Efendi-zâde Abdürrahîm Efendi – *Kitâbü'l-meşhûd ve'l-mesmû' fî Terâcimi'l-meşâyih ve'l-ulemâ*

²⁴⁰ Abdülkadir Özcan, agmd, s. 82-83.

²⁴¹ Topkapı Sarayı Müzesi TY. Revan nr. 1445-1446-1447-1448, Emanet Hazinesi nr. 1210-1211-1212, Hazine nr. 1308, 1309; Süleymâniye Beşir Ağa nr. 479; Veliyyüddin Efendi nr. 2361- 2362; Hamidiye nr. 939-940- 941; Ayasofya nr. 3198; Millet Ktp. Ali Emîrî nr. 731-732; Nuruosmaniye Ktp. nr. 3312-3313-3453; İstanbul Üni. Nadir Eserler Ktp. TY. nr. 81-1535-2489-3216; Tunus Millî Ktp. TY. nr. 1240-1241; Viyana Millî Ktp. TY. nr. 1236; Mısır Millî Ktp. TY Tarihî Türkî nr. 170.

²⁴² Abdülkadir Özcan, (tıpkıbasım), *Şeyhî, Vekâyi'ü'l-fuzalâ*, Çağrı Yay., İstanbul, 1989.

²⁴³ İsmail Kayacıoğlu, *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye Zeyillerinden Vekâyi'ü'l-fudalâ'daki ŞairBiyografileri*, Yayımlanmamış YL Tezi, Gazi Üni., SBE, Ankara, 1998.

²⁴⁴ Cemal Karabaşoğlu, *Sâlim ve Safâyi Tezkireleriyle Vekâyi'ü'l-fuzalâ'daki MusikîşinaslaraDair Bilgiler*, Yayımlanmamış YL Tezi, Marmara Üni., SBE, İstanbul, 2003.

²⁴⁵ Burcu Karakaya, *Vekâyi'ü'l-fuzalâ'nın Tezkire Kısımının Önemi ve Dönem Tezkireleri ArasındakiYeri*, İKÜ III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi, İstanbul, 2010.

Aslen Amasyalı olan Âkif Efendi-zâde Abdürrahîm 1177 Rebîülevvel’inde (Eylül-Ekim 1763) doğdu. 1200 yılında (1785-86) İstanbul’da müderrislik vazifesinde bulundu. Amasya’da müftülük yapan müellif, 1228’de (1813) Edirne mollası oldu. 1232 Rebîülevvel’inin sonlarında (Şubat 1817) İstanbul vefat ederek, Şehzâde Câmî’i mezarlığına gömüldü.

Müellifin 1221 Şevval’i sonlarında (Ocak 1807) tamamladığı ve 1150-1221 (1737-1806) arasında ölmüş ulema ve meşayıhten bahseden Arapça vefeyât kitabını *Şakā’ik Zeyilleri* arasına katabiliriz. Kısmen 1150’den (1737) öncelere ait vefeyâtlar da bulunduğu için hemen hemen Şeyhî’nin bıraktığı yerden başlayan bu eser, tabakalara ayrılmış olmakla birlikte *Şakā’ik* tarzındadır.²⁴⁶

1. 5. 14. Fındıklılı İsmet Efendi – *Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik*

Müellif ve eser hakkında çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı bilgi verilecektir.

²⁴⁶ Behcet Gönül, agm, s. 167-68; Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, age, s. 374-75; Eserin bir nüshası için bkz. Millet Ktp. Ali Emîrî Arapça Yazmalar nr. 2527.

II. BÖLÜM

2. 1. FINDIKLILI İSMET EFENDİ’NİN HAYATI²⁴⁷

2. 1. 1. Doğum Yeri ve Yılı

İsmet Efendi ile ilgili hemen bütün kaynaklar onun doğum yeri ve yılı husûsunda müttefiktirler. Mekteb-i İdâdî-i Askerî muallimlerinden Çorumlu Hoca Osman Efendi’nin²⁴⁸ oğlu olan müellif, 17 Zilhicce 1261 (17 Aralık 1845) tarihinde İstanbul’un Fındıklı semtinde²⁴⁹ dünyaya gelmiştir.

İsmet Efendi, daha hayattayken kendi tercüme-i hâlinin yazılmasını uygun görmez; bu konuda ısrar edenlere olumsuz cevaplar verirdi. Müellifin hastalığının nüksettiği zamanlarda ziyaretine giden İbnülemin Mahmûd Kemâl, İsmet Efendi’nin bir an dalgınlığından yararlanarak latife yoluyla onun doğum yılını öğrenmeye çalışmış, nitekim bu konuda da başarılı olmuştur:

*“Mükerreren târîh-i vilâdetini sordum. Söylemedi. Bir gün -ber-mutâd-râhatsızlığından bahsettiği sırada “Efendim ihtiyâr olduk” dedi. “1275’te tevellüd eden bir zât ihtiyâr olur mu?” dedim. “Hayır, 75’te değil 1261 senesi Zilhicce’sinin 17. Çihârşenbe günü doğdum.” dedi. Ben kakhaha ile gülmeye başladım. Hud’anın zevkine vararak o da vakf-ı dıhk oldu.”*²⁵⁰

²⁴⁷ Müellifin hayatı ve şahsiyetine dair mevcut bilgiler yazılırken aşağıda verilen kaynaklardan istifade edilmiştir. Ayrıca gerekli görülen yerlerde ilgili kaynaklara dipnot yardımıyla işaret edilmiştir: Abdülkadir Özcan, “İsmet Efendi, Fındıklılı”, *DİA*, XXIII. Cilt, 2001, s. 139-40; Müjgan Cunbur, (haz.), *İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri C. I*, AKMB Yay., Ankara, 1999, S. 12-13; Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, (tıpkıbasım), *Osmanlı Müellifleri C. III*, Bizim Büro Yay., Ankara, 2009, s. 109; Coşkun Üçok, (çev.), *Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Kültür Bak. Yay., Ankara, 1992, s. 416-17; Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yay., Ankara, 2008, s. 364; Abdülkadir Özcan, (tıpkıbasım), *Fındıklılı İsmet Efendi, Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik*, Çağrı Yay., İstanbul, 1989, s. IV-VII; İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, *Kemâlî’l-İsme*, İstanbul, 1328; Fındıklılı İsmet Efendi, Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, No: 12/89 (1925); 13/90 (1926); 14/91 (1926); 15/92 (1926); Yavuz Selim Karakışla, “Arşivden Bir Belge: Fındıklılı İsmet Efendi’nin Uluslararası Tarih Kongresi’ne Delege Atanması (1902)”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, S. 72, C. 12, Aralık 1999, s. 42-44; Behcet Gönül, “İstanbul Kütüphanelerinde Al-Şakā’ik Al-Nu’māniya Tercüme ve Zeyilleri”, *Türkiyat Mecmuası*, S. VII-VIII/2, 1945, s. 168; Mehmet Arslan, “İSMET EFENDİ, Fındıklılı” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3106> (erişim tarihi: 04.05.2016).

²⁴⁸ Hoca Osman Efendi, Nakşibendî tarikatına mensup olup 1296 (1880) yılında vefât etmiştir.

²⁴⁹ Cengiz Orhonlu, “Fındıklı Semtinin Tarihi Hakkında Bir Araştırma” *Tarih Dergisi*, S. 11-12, İstanbul, 1956, s. 68.

²⁵⁰ İbnülemin Mahmûd Kemâl, age, s. 35.

2. 1. 2. Eğitimi ve Mesleği

İsmet Efendi, eğitim hayatına Mekteb-i İdâdî-i Askerî’de başlamış fakat askerlik mesleğinin kendisine uygun olmadığını düşünerek tahsil hayatını tamamlamadan bırakmıştır. Yazarın biyografî ve menakıba duyduğu ilgi eğitim hayatına yansımış; bu ilgi yazarın mesleğini icrâ edememesine neden olmuştur. İsmet Efendi, okuldan ziyade meşâhire ait hâl tercümeleri dinliyor, onların mezar taşlarını okuyordu. Dolayısıyla okulda aldığı dersleri takip edemiyor, ulemâ ve meşâyihin biyografilerine dair kayıtlarla ilgileniyordu:

*“Mektebe gidip geldikçe tesâdüf ettiği makberlerin pencerelerine tırmanarak kitâbeleri okur, meşâhîre âit bir fıkra işitse kemâl-i lezzetle dinlerdi. Binâen aleyh dâhil olduğu Mekteb-i İ’dâdî-i Askerî’de tadrîs olunan ulûm u fûnûnu -arkadaşları gibi- takîb edemezdi. Ders defterlerine bedel, meşâhîr-i milletin esâmîsini, tercüme-i hâlleriyile medfenlerini, makberlerini, fıkralarını mübeyyen defterler tertîb eder, rufekâsına mazbûtâtından malûmât verirdi.”*²⁵¹

Bir süre alay kâtipliği yapan müellif buradan emekli olarak tarihe, özellikle terâcim-i ahvâle olan rağbetinden dolayı 1902 yılında Yıldız Sarayı Kütüphânesi memurluğuna getirilmiştir.²⁵²

2. 1. 3. Memuriyet Yılları

Yıldız Sarayı Kütüphânesi’nde Sultan II. Abdülhamid’in (ö. 1918) kitapçılarından (kitâbî) olan İsmet Efendi, burada görevini başarıyla devam ettiriyordu. İsmet Efendi burada sultanın kitaplarıyla ilgilenmesinin yanı sıra Sultan’ın yurtiçi ve yurtdışı yazışmalarını da takip etmekle yükümlüydü.

XIX. yüzyılda yaşanan “tarih bir bilimdir”, “hayır değildir” tartışmalarının sonucunda, tarih disiplini her geçen gün artan oranda bilimsel yöntemlerden biraz daha faydalanmaya ve giderek daha “bilimsel” bir hâle gelmeye başladı. Tarihin, bütün sosyal bilimlerin anası olduğu inancına sahip olan ondokuzuncu yüzyıl tarihçileri, bu “bilimsellik” tartışmalarına bütün diğer

²⁵¹ İbnülemin Mahmûd Kemâl, age, s. 4-5.

²⁵² Abdülkadir Özcan, agmd, s. 139.

“bilim” dallarının kullanılmakta olduğu bir yöntemi hayata geçirerek katılmaya başladılar: Kongre düzenlemek.²⁵³ Kongrenin Osmanlı ayağını temsil edecek kişisi ise Yıldız Sarayı Kütüphânesi’nin kitâbîsi Fındıklılı İsmet Efendi idi.

2. 1. 4. Devlet Adamı Olarak İsmet Efendi ve Roma Seyahati

Tarih biliminin bilimsel çerçevesi, konusu ve mahiyeti üzerine Roma’da İtalya kralı III. S. M. Vittorio Emanuele’nin talimatıyla 12-25 Nisan tarihleri arasında Congresso Internazionale di Scienze Storiche (Uluslararası Tarih Bilimi Kongresi) adıyla bir kongre yapılmasına karar verildi.

Uluslararası Tarih Bilimi Kongresi’nin adı ile aynı başlığı taşıyan dört sayfalık İtalyanca kongre davetiyesinden anlaşıldığı kadarıyla, kongre XIX. yüzyılın son elli yılında tarih biliminin karşı karşıya kaldığı sorunların tartışmaya açılması amacıyla düzenlenmişti.²⁵⁴ Kongreye tebliğ sunmak isteyen katılımcıların genel dinleyici kitlesini ilgilendirmeyecek kadar dar kapsamlı tebliğler vermemeleri, tarih disiplinin önemli problemlerine çözüm önermeleri ve mümkünse basılma aşamasına getirilmiş olan çalışmalarının kısa bir özetini sunmaları beklenmekteydi. Kongreye katılmak isteyen yerli ve yabancı bütün araştırmacıların sunmak istedikleri tebliğlerin birer özetini 1902 yılının Ocak ayı içinde Kongre Genel Sekreterliği’ne ulaştırmaları gerekiyordu. 1902 yılının bahar aylarında yapılacak olan kongrenin kesin tarihleri adaylara daha sonra bildirilmişti. Buna göre, kongre 12-25 Nisan 1902 tarihleri arasında yapılacaktı.

İtalyan hükümeti konferans davetiyesinin bir kopyasını Roma’da bulunan Osmanlı sefâretine iletmiş ve Osmanlı hükümetinin de kongreye delegeler tayin edilmesini istemişti. Roma sefâretinden Hâricîye Nezâreti’ne, oradan da dönemin sadrazamı Said Paşa’ya iletilen bu yazışmalar sonucunda, konu Osmanlı hükümet toplantısında (Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ) görüşülmüş ve Osmanlı Devleti’nin kongreye delege yollamasına gerek olmadığı kararına varılmıştı.

²⁵³ Yavuz Selim Karakışla, agm, s. 42.

²⁵⁴ *Congresso Internazionale di Scienze Storiche*, Roma, 1901, s. 4.

Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ kararına göre, Roma sefâreti memurlarından Fransızcaya hâkim birisinin kongreyi izlemekle görevlendirilmesi yeterliydi. Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ mazbatası Sultan II. Abdülhamid tarafından onaylanması için Yıldız Sarayı'na gönderildiğinde, önceden umulmayan bir şey oldu. Roma sefâreti tarafından görevlendirilecek “Fransızcaya bihakkın âşinâ” bir memurun yanı sıra Yıldız Sarayı Kütüphânesi'nin kitapçıbaşısı (kitâbî) Fındıklılı İsmet Efendi'nin “fenn-i târîhiye vukûf-ı tâmmı cihetiyle” yani bugünkü dille “tarih bilimine tam hâkimiyeti nedeniyle” Uluslararası Tarih Bilimi Kongresi'ne Osmanlı delegesi olarak gönderilmesi için bir irâde-i seniyye çıkarıldı. Ancak 12-25 Nisan 1902 tarihleri arasında yapılması beklenen Uluslararası Tarih Bilimi Kongresi bir türlü toplanmayı başaramayınca Fındıklılı İsmet Efendi'nin İtalya seyahati de suya düştü.²⁵⁵

Kongre ile alâkalı İtalya sefâretinden Hâriciye Nezâreti'ne gönderilen yazının tercümesi şu şekildedir:

“*Bâbîâlî*

Dâire-i Hâriciye

Tercüme Odası

Hâriciye Nezâreti'ne 5 Temmuz sene 1901 tarihiyle İtalya sefâretinden vârid olan 32 numarolu takrîr-i şifâhînin tercümesidir.

Yevm-i ictimâi bilâhare tayîn olunmak ve aaleb-i ihtimâlê nazaran Nisan'ın on ikisinden yirmi birine kadar imtidâd eylemek üzere önümüzdeki ilkbaharda Roma'da haşmetli kral hazretlerinin taht-ı himâyesinde olarak bir tarih kongresi in'ikâd edeceğinden sefâret İtalya Hâriciye Nezâreti'nden aldığı mâlûmâta tevfiķan kongre hey'eti nâmına olarak hükümet-i seniyyeyi işbu cemiyet-i fenniyyeye davet vakt u zamânıyla delegelerinin tayînini ricâ eyler. Mezkûr kongrenin programı leffen irsâl kılındı.”²⁵⁶

Fındıklılı İsmet Efendi, Sadrazam Said Paşa'nın tavsiyesiyle Roma'da düzenlenecek olan kongreye harcırahı karşılanmak üzere gönderilmeye karar verilmiştir. Said Paşa da Sultan II. Abdülhamid'den İsmet Efendi'nin

²⁵⁵ Yavuz Selim Karakışla, agm, s. 42-43.

²⁵⁶ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *İrâdeler, İrâde-i Hâriciyye*, nr: 2381 (2284), Husûsî No: 8, Vesika: 2.

görevlendirilmesi husûsunda tezkere isteyerek, görevlendirmenin resmîyet kazanmasını istemektedir. Said Paşa'nın isteğini muhtevî tezkerenin sûreti ise şöyledir:

“*Sadr-ı A‘zam*

Said

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ta‘zîm olunan işbu tezkere-i sâmiye-i sadâret-penâhîleri Meclis-i Mahsûs-ı Vükelâ'nın mazbata-i marûzası ve melfûfu ile manzûr-ı âlî olarak kitâbî-i hazret-i şehriyârî İsmet Efendi'nin fenn-i târîhe vukûf-ı tâmmı cihetiyle kendisinin Roma sefâret-i seniyyesi memûrîninden Fransızcaya bihakkın âşinâ biri terfîk olunmak üzere mezkûr kongreye mûmâ ileyhin memûriyeti münâsib olacağından ona göre iktizâsının ve verilecek harcırâh mikdârının kararlaştırılarak arzı şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî icâb-ı celîlinden olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

fî 26 Şevvâl sene 1319 fî 23 Kânûn-ı Sâni sene 1317 [5 Şubat 1902]

Ser-kâtib-i hazret-i şehriyârî

*Tahsîn*²⁵⁷

2. 1. 5. Hastalık Zamanları ve Vefâtı

İsmet Efendi, uzun bir süre mide hastalığından muzdaripti. Hastalığın verdiği acı ve ızdırap nedeniyle müellif son günlerini hasta yatağında geçiriyordu. Giriftarı olduğu bu hastalık nitekim onun ölümüne de sebep olmuştu. Müellifin hastalığı zamanında ziyaretine giden İbnülemîn edindiği izlenimleri şu şekilde ifade etmiştir:

“Müşârûn ileyhin vefâtından bir gün evvel birâderle ziyâretine gitmiştik. Hânesinin civârında Hüdâî hazretlerinin dergâh-ı şerîfî dervîşânından bir zâta –ki haftada birkaç defa gelir, efendinin suyunu taşır, işlerini görürdü-

²⁵⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *İrâdeler, İrâde-i Hâriciyye*, nr: 2381 (2284), Husûsî No: 8, Vesika: 7.

tesâdüfle efendiyi sordum. Fart-ı ye's ile "Pek fenâ isterseniz gidiniz, görünüz" dedi. Efendinin yanına çıktık, yatıyordu. Solmuş, sararmıştı. Hâlet-i nez'in takarrüb ettiği ayânen görölüyordu. Elini öperek, başının ucuna oturduk. Midesinden fevkalâde muztarib olduğunu –inleyerek– anlattı. Tesliyetkârâne sözler söyledim.”²⁵⁸

Müellif, hastalığından kaynaklanan acılara aldırış etmeksizin midesine rahatsızlık verecek hemen her gıdayı almaktan ictinap etmiyordu. Ziyaretine gidenler, İsmet Efendi'nin hastalığına dikkat etmediğini gözlemliyor, ayrıca bu hastalığı iyileştirecek ilaçların da önemli bir yekûn tuttuğunu bildiriyorlardı. Gıda maddeleri, ziyaretçilerin gözünde birer düşman, ilaçlar ise bu düşmanları bertaraf edecek olan nöbetçilerdi. Fakat İsmet Efendi yine de sağlığına dikkat etmiyor, hasta yatağında inleyip duruyordu:

“Efendinin ziyâretine gidenlerin elbette nazar-ı dikkatlerini celbetmiştir ki yatağının bir tarafı yemiş sergisinin, diğer tarafı büyük bir eczâhânenin küçük bir numûnesi idi. Bir cânibinde –dîvâr yastığının üstünde– baştan başa armut, elma, ayva, portakal, limon, nar ve fevâkih-i sâire –adû-yı cân gibi– saf-beste durur. Hazretin -burc u bârûsu yıkılmış kalelere benzeyen– midesine hücûm için fırsat gözetirdi. Diğer cihette şişeler dolusu maden suları, çiçek suları kutular dolusu tozlar, haplar –karakol gibi– nöbet beklerdi. A'dâ birer birer mideye hücûm ile târâc u târmâr ettikten sonra nöbetçiler imdâda şitâb ederlerdi. Lâkin bir fâide temîn edemezlerdi. Hazret, bî-tâb u tüvân yatağına ilticâ eder, birkaç sâat inledikten sonra kalkardı. Artık râhat dursa ya, hayır...”²⁵⁹

Düzensiz beslenmenin verdiği tesirle İsmet Efendi son yıllarını acı içinde geçirmişti. İsmet Efendi'nin mutad olduğu üzere midesini doldurduktan sonra İbnülemin Mahmûd Kemâl'e dönerek verdiği şu cevabı İbnülemin'i şaşkınlık içinde bırakmıştır:

“Odanın bir köşesine birleştirilen dolabın önüne çökerdi. Bu dolap -yatağın sağındaki yastık üstüne dizilen- a'dâ-yı mahûdeyi solda sıfır bırakacak derecede dehşetli bir düşmen idi. Efendi, kırmızı saplı küçük birkaçı ile

²⁵⁸ İbnülemin Mahmûd Kemâl, age, s. 25-26.

²⁵⁹ İbnülemin Mahmûd Kemâl, age, s. 26-28

büyük bir dilim peynir, biraz da pastırma keser, kocaman bir ekmek parçasına terfiken mideye yolcu ederdi. Arkalarından bir de portakal yâhût armut yolladıktan sonra oturur, yâhût yatağına girer, kemâkân âheng-i enîne germî verirdi. Garîptir, bir gün yanında bulunduğum sırada –ber-minvâl-i muharrer– imlâ-yı mide ettikten sonra benden müsâade istedi. Elbisesini giymeye gitti. “Nereye gideceksiniz” dedim. “Sarâya yemek yemeye” dedi. Dem-beste-i hayret oldum..”²⁶⁰

Müellifin öteden beri hastalığını tetikleyen durum beslenmesine dikkat etmemesiydi. İbnülemin’in ifadesiyle “mütemâdiyen boğazıyla uğraşması” idi. “İnsân sevdiği şeyleri fikr ü zikrinden hâlî olamadığı gibi anları gözünün önünden ayırmak da istemez. Merhûmun ızdırâb-ı dâimiyyesine bâis olan ahvâlden biri, belki birincisi -şüphesiz ki- mütemâdiyen boğazıyla uğraşması idi..”²⁶¹ Uzun süredir müptela olduğu mide hastalığından kurtulamayarak 6 Şevvâl 1322/30 Teşrinisânî 1320 (14 Aralık 1904) tarihinde vefât etti. İsmet Efendi’nin naaşı Üsküdar’da Karacaahmet mezarlığında, babasının yanına defnedildi.²⁶²

2. 2. EDEBÎ ŞAHSİYETİ

2. 2. 1. Kaynakların Edebî Kişiliği Hakkındaki Görüşleri

Fındıklılı İsmet Efendi’nin küçüklüğünden beri ulemâ ve meşâyihin tercüme-i hâllerine hastalık derecesinde tutkun olduğu zikredilmişti. Evet o, hayatı boyunca pek çok kabristan ve kütüphâne dolaşmış, pek çok tarihî eser tetkik etmiş ve ünlülerden birçok kişiyle görüşmüştür:

“İsmet Efendi –yukarıda işaret edildiği vechile- sıgar-ı sinninden beri târîh ve terâcim-i ahvâl-i meşâhîr ile ibtilâ derecesinde tevaggul ederek gezmediği kabristan, girmedikleri kütübhâne, görmediği kütüb-i târîhiyye, meşâhîrden görüşmediği bir zât kalmamıştır. Kışın en soğuk bir gününde, yazın en sıcak bir deminde makberleri dolaşır, -ceplerine doldurduğu tuğla parçalarıyla-

²⁶⁰ İbnülemin Mahmûd Kemâl, age, s. 29-30.

²⁶¹ İbnülemin Mahmûd Kemâl, age, s. 31.

²⁶² Behcet Gönül, agm, s. 168; Agâh Sırrı Levend, age, s. 364.

*kitâbe-i seng-i mezârı okunacak bir hâle kalb eder, istihsâl edebildiği malûmâtı –koynunda taşıdığı- kâğıtlara kurşun kalemi ile kaydederdi.”*²⁶³

Hayatının büyük bir bölümünü biyografi ilmine sarfeden müellif son derece mütevâzi bir kişiliğe sahipti. Halkın nazarında tecrübesi ve biyografiye meyli vesilesiyle mühim bir yeri vardı. İsmet Efendi bu konumunu suistimal etmez, müşkülü olan herkese yardım ederdi. Aynı zamanda keskin bir zekâ ve hâfızaya sahip olan yazar, malumatını istenilen kişi ile alâkalı hemen her bilgiyi tahattur ettiği kaynaklardan tek tek haber verirdi:

*“Şahsında tasavvur ettiği kıymet ü ehemmiyeti enzâr-ı âmmeye isbât ü i’lâ etmek hûlyâsıyla medâyihi-nâstan istimdâd eden hod-furûşândan değildi. Had-şinâs, müeddib bir adamdı. Nezdine gittiğiniz zamân âilenizin nâmını haber verirdiniz. Yatakta ise arkası üstü uzanır, kanepesinde ise arkaya yaslanır. Enfiyesini çektikten, o parlak gözlerini gözlerinize diktikten sonra âbâ vü ecdâdınıza dâir malûmat verirdi. Verdiği malûmatı harfîyyen zabt ederdingiz. Bilâhire tedkîkâta girdiğiniz de o malûmât ile sizin târîhlerden, evrâk-ı kadîmeden, âilenize âit fermânlardan, berâtlardan, şecereleden el-hâsıl şuradan buradan topladığınız malûmâtı karşılaştırırdınız. İşte o zamân İsmet’in kemâlini anlardınız.”*²⁶⁴

Fıtratı gereği biyografi ilmine yatkın olan müellif, biyografi ilmi ile işgal etmenin kolay olmadığını belirtmiştir. İsmet Efendi, söz konusu ilimle uğraşmayı meşakkatli bir vadi telakkî ederken aynı zamanda bu vadinin yalnız başına feth edilmesi gereken bir kale olduğunu ifade eder. Çünkü tercüme-i hâli mevzu bahis edilecek şahsın hayatına dair bilgilerin toplanması son derece zor bir iştir. Müellif bu süreci yaşamış ve çektiği sıkıntıları elem olarak dile getirmiştir. İsmet Efendi’nin bu vâdide çektiği sıkıntıları onun ağzından dinleyelim:

“İstitrâd kabîlinden arz edeyim: Bizim diyârda târîh ve terâcim-i ahvâl gibi âsâra beynennâs âsâr-ı âdiyeden addolunuyor. Okur-yazar bir adam, ne zamân arzû etse birkaç cild târîh ile meşâhîrden birkaç yüz zâtın tercüme-i hâlini yazabilir zannediliyor. İş öyle değil efendiler! Bu vâdî-i meşâkk-

²⁶³ İbnülemin Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 6-7.

²⁶⁴ İbnülemin Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 11-13.

engîzde benim tecrübelerim var, hem de pek acı tecrübelerim var. Neler çektiğimi ben bilirim. Tarîf edemem çektiğim âlâmı, o yüzden zîrâ ki anın zikri de bir gûne elemdir... Eslâftan, yâhût muâsırından bir zâtın ahvâl-i hayâtıyyesine dâir malûmât istihsâl etmek, malûmât-ı müstahseleyi tertîb ü tedvîn etmek, rivâyât-ı muhtelifeyi te'lîf eylemek, yalnız başına kale feth etmek derecesinde bir emr-i müteassirdir.”²⁶⁵

Tasavvufa da meyli olan İsmet Efendi, Celvetî tarikatına müntesipti ve bu tarikatın büyüklerinden Rûşen Efendi’nin müridiydi.²⁶⁶ Ayrıca Mevlevîlik tarikatına da ilgi duyan müellifin, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’ye intisâbı vardı. Ölümünden birkaç ay önce ziyaretine giden İbnülemin Mahmûd Kemâl, yazarın Âyîn-i şerîf okuduğuna şahit olmuştur:

“İsmet Efendi, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ve Azîz Mahmûd Hüdâî kuddise sirruhumâya müntesib idi. Hâl-i ızdırâb u ıztırârında rûhâniyyet-i evliyâullâhtan istimdâd ve o sâyede kesb-i neşât ettiğini söylerdi. Vefâtından iki ay evvel mülâkât ettiğimiz sırada bir lahn-i müessir, bir tavr-ı hüzn ile Âyîn-i Şerîf okumuştur.”²⁶⁷

2. 2. 2. Yakın Çevresinin İsmet Efendi İle İlgili Şahsî Düşünceleri

Henüz çocuk yaşlarda Âlî Paşa ve Ebuzziyâ Tevfik Bey’in sohbetlerine katılan İsmet Efendi onlardan duyduklarını mütemâdiyen kaleme alır, mahfûz ederdi. Onun bu gayretine şahit olan Ebuzziyâ çocuk yaşlarda olan İsmet’e “Gel bakalım İsmet Hoca” tabirinde bulunur, onun bu gayretini taltif ederdi. İsmet Efendi kırk-kırk beş yıl süren bu çalışmaları neticesinde âdeta bir “târîh-i zî-hayât” yani canlı tarih hâline gelmişti.²⁶⁸

“Gel bakalım, İsmet Hoca” hitâbıyla nâil olur, o bezm-i irfân u dânişte bin dürlü nikât u fîkarât işiterek mahfûzâtını tenvîr, malûmâtını tevfîr ederdi. Kırk, kırk beş sene alettevâlî uğraşarak, mahâfil-i ahyâdan diyâr-ı hâmûşâna

²⁶⁵ İbnülemin Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 14-15.

²⁶⁶ Abdülkadir Özcan, age, s. VII.

²⁶⁷ İbnülemin Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 31.

²⁶⁸ Abdülkadir Özcan, agmd, s. 139.

*âmed ü şüd ederek (târîh-i müşahhas) yâhût (târîh-i zî-hayât) unvânını ihrâz edecek derecede malûmâtını tevsî etti.”*²⁶⁹

İbnülemîn Mahmûd Kemâl ise İsmet Efendi’nin meşâhirin tercüme-i hâline dair tam bir vukûfiyeti olduğunu ifade eder. Veled Çelebi Efendi ve Edîb Halûk Reşîd Fâik Bey, terâcim-i ahvâle vâkıf olma husûsunda *Sicill-i Osmânî* müellifi Süreyyâ Bey ile İsmet Efendi’den hangisinin muteber olduğunu İbnülemîn’e tevcih etmişler, İbnülemîn bu soru karşısında şöyle mukabelede bulunmuştur: “Anlar bir beytin iki mısra’ı mesâbesindedir. Fakat ma’nâ hangisinde tamam olur ise İsmet Efendi o mısra’dır” demiştim. Takdîrimi anlar da takdîr etmişlerdi.”²⁷⁰

Meşhur tarihçi Ahmet Cevdet Paşa’nın, Celvetî şeyhlerinden Büyük Rûşen Efendi’ye dair verdiği bilgileri düzelten İsmet Efendi, bu ünlü tarihçi tarafından Şeyhülislâm Ataullâh Efendi ile Şeyhülislâm Hüsâm Efendilerden bile üstün görülmekle iltifat edilmiştir:

*“Müverrih Fâzıl Cevdet Paşa, bir gün târîh-i meşhûrînin bir cildini İsmet Efendi’ye irâe eder. Açılan sahîfe Azîz Mahmûd Hüdâî kuddise sirruhu hazretlerinin dergâh-ı şerîfleri, meşâyihden Büyük Rûşen Efendi merhûmun tercüme-i hâline tesâdüf eyler. İsmet Efendi, o bahsi müdekkikâne mütâlaa ettikten sonra hatâlarını tadâd ve isbât-ı müddeî için birçok şevâhid-i târîhiyye îrâd eder. Cevdet Paşa –fazîletin lâzım-ı gayr-ı mufârnkı olan– insâf ile ittisâf eden uzmâ-yı fuzalâdan olduğu için târîhindeki hatâya kâni’ olur, itirâf-ı hatâdan ictinâb etmez.”*²⁷¹

Cevdet Paşa gibi çok yönlü bir zâtın takdirine mazhar olan, İbnülemîn tarafından da “Kâmûs-ı meşâhîr” unvanı verilen Fındıklılı İsmet Efendi gerçekten buna fazlasıyla layıktır. Geniş malumatı sayesinde, ziyaretine gelenlerin sülâleleri ve ecdâdı hakkında bile doğru bilgiler vermesi herkesi şaşırtırdı:

“Bilfarz Cevdet Paşa, takdîr etmemiş olsa da İsmet Efendi, mesleğinde iktisâb edildiği iktidâr-ı fevkalâdeyi her zamân isbât edebilirdi. Zîrâ imtîhân,

²⁶⁹ İbnülemîn Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 9.

²⁷⁰ İbnülemîn Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 9.

²⁷¹ İbnülemîn Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 9-10.

yâhût ikmâl-i noksân maksadıyla mürâca‘at edenler o târîh-i zî-hayâtın –îrâd olunan es‘ile-i bî-hisâba– derhâl ve kemâl-i talâkatla verdiği ucûbeyi işitince, işittiklerini mazbûtât-ı zâtîyeleriyle tatbîk edince İsmet Efendi’nin ilm-i ensâb ve terâcim-i ahvâldeki yed-i tûlâsına engüşt-ber-dehân-ı hayret olurlardı. Bu kıymettâr adama (kâmûs-ı meşâhîr) unvânını tevcîh etmek, bir tevcîh-i vecîhtir. Çünkü –ismi unutulmuş, nesli münkati olmuş– eşhâstan en meşhûr adamlara kadar her kimi arasanız onun hâfızasında bulurdunuz.”²⁷²

Kendisiyle sürekli görüşen ve sorduğu sorularla onu âdetâ defalarca imtihâna tâbi tutmuş olan İbnülemîn’in rivâyetine göre, İsmet Efendi’nin büyük bir meziyeti de terbiyesi ve gönül ehli olmasıydı. İsmet Efendi hasta yatağında dahi kendisine müracaat edenleri geri çevirmiyor, sorulara öksürerek, inleyerek de olsa cevap veriyordu:

“İsmet Efendi’nin en büyük bir meziyeti de terbiyesi, dil-nüvâzlığı idi. Esîr-i firâş olduğu demlerde bile mürâcaat edenleri reddetmezdi. Sorulan şeylere - öksürerek, inleyerek– cevâp verirdi. Zâten onu ne vakit gördümse yatak içinde gördüm. Dâimâ hasta idi. Gûyâ illet, hâl-i tabîi. sıhhat, hâl-i ârızı idi.”²⁷³

İsmet Efendi’nin tarih ve terâcime ilgisi olduğunu işiten Aziz Bey, hafîdi olduğu Pertev Paşa’nın tercüme-i hâlini sormak için İsmet Efendi’nin evine gider. Pertev Paşa ile ilgili gerekli malumatı veren İsmet Efendi, bunun yanı sıra Pertev Paşa’nın daha önce Osmanlı büyüklerinden birine takdim ettiği bir Arapça kasideyi de terennüm etmesi, Aziz Bey’i hayretler içinde bırakır:

“Aziz Beg, vaktiyle Mektûbî-i Sadâret muâvini müteveffâ Şeref Efendi’nin hânesinde tesâdüf ettiği esnâda İsmet’in, Pertev Paşa merhûm hakkında malûmât-ı mükemmele verdiğiinden başka ecdâdından birinin selâtîn-i Osmâniyye hazarâtından bir zât-ı mufahhama takdîm ettiği kasîde-i Arabiyye’yi ezberden kırâat etmesi üzerine vakf-ı hayret olduğunu hikâye etmişti.”²⁷⁴

²⁷² İbnülemîn Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 10-11.

²⁷³ İbnülemîn Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 13-14.

²⁷⁴ İbnülemîn Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 19.

Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmânî Erbâb-ı Ma‘ârif ve Kemâli* isimli eserindeki bazı noksan yerleri tamamlamak için İstanbul’a gelerek İsmet Efendi’nin tavsiye ve tecrübelerinden istifade etmiştir. Mehmed Tâhir, İsmet Efendi’den gördüğü hüsn-i kabûl üzerine teşekkürlerini iletmiştir:

“Daha sonra –o zamân Manastır Mekteb-i Rüşdî-i Askerîsi müdiriyyetinde bulunan– Bursa mebûsu Tâhir Beg, İstanbul’a gelerek Osmânî Erbâb-ı Ma‘ârif ve Kemâli nâmındaki eserinin nevâkısını ikmâl etmek için müşârûn ileyhle görüşmek arzusunda olduğunu söylemişti. Birkaç gün sonra –âşinâlarından birinin verdiği tavsiyenâmeyi hâmilen– müşârûn ileyhin hânesine giderek hüsn-i kabûl gördüğünü, pek çok istifade ettiğini ma‘etteşekkür anlatmıştı.”²⁷⁵

İsmet Efendi ile sürekli görüşen İbnülemîn, bir defasında yanına Ali Emîrî Efendi’yi de alarak müellifi ziyarete gitmişlerdir. İzlenimlerini anlatan İbnülemîn söz konusu ziyaretinde İsmet Efendi’nin fizikî vasıflarını dile getirmiştir:

“Müşârûn ileyhin vüs‘at-i malûmâtı nisbetinde mütevâzi ve müeddeb olduğuna dâir verilen temînât üzerine bana da cesâret geldi. Maârifmendân-ı ehibbâdan Diyârbekirli Ali Emîrî Efendi ile birlikte bir Salı günü İsmet Efendi’nin Beşiktaş’ta müste‘ciren mukîm olduğu hâneye gittik. Bir küçük kız, bizi Efendi’nin yanına çıkardı. Henüz tıraş olmuş, kır bıyıklı mülahhamca, orta boylu, parlak gözlü, beyâz yüzlü, münevver bir zât –üstünde entâri, başında takye, gözünden gözlük olduğu hâlde– bir kanepede oturuyordu. Bizi görünce kıyâm etti. Gösterdiği mevkie oturduk.”²⁷⁶

Hemen her fırsatta bu kıymetli zâtı ziyaret eden İbnülemîn, İsmet Efendi’den yeterince istifade edemediğini; bu tür nimetlerin de son dakikada fark edildiğini ifade eder. Dolayısıyla böyle bir nimetten faydalanılamadığını teessüfle dile getiren İbnülemîn’in dudaklarından şu cümleler dökülür:

²⁷⁵ İbnülemîn Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 20.

²⁷⁶ İbnülemîn Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 20-21.

“Hâlbuki mevânie ehemmiyet vermeyerek her gün ziyâretine koşmak, o kıymetli adamın ma‘lûmâtından intifâ etmek âdetâ ehemmi-i umûr, a‘zam-ı sÛrur imiş. Hezâr teessÛf ki vaktiyle bu dakıkayı takdîr edip de lâıyıkıyla müstefîd olamadık. Her nimetin kıymeti, hîn-i zevâlinde bilinir. Nimet elde iken kıymeti takdîr edilemez. Zuhûr eden nimeti ebediyyen zâil olmayacağına hükmederek istifâdede tekâsül göstermek, nimetten mahrûmiyetin mukaddeme-i fecîasıdır. İşte o mukaddeme-i fecîanın –lemh-i basarda– netîce-i nedâmet-engîzini görerek tesîrât-ı bî-pâyâna giriftâr olduk, yazık...”²⁷⁷

İbnülemin Mahmûd Kemâl, İsmet Efendi’nin alanında mütehassıs bir zât olduğunu, herkese karşı mütevâzi ve aldığı bin kuruş maaş ile iktifâ ettiğini ifade etmektedir. Bazı zamanlar hâinden şikâyetçi olsa da İbnülemin’e göre İsmet Efendi, derviş yaratılışlı, kanaatkâr biriydi. Devrinde “Ayaklı kütüphâne” nâmıyla tavsif edilen İsmet Efendi, verdiği bilgiler neticesinde herhangi bir ücret talep etmez –gerçi- bilgiyi temin edenlerin de bu yönde bir teşebbüsleri olmazdı:

“Mesleğinde mütehassıs, herkese karşı mütevâzi bir zât-ı vâcibü’l-ihtirâm idi. Hâinden şikâyet etmezdi. Gınâ-yı kalbe mâlik idi. Kitâpçılık hizmetinden bin kuruş maâşı vardı. İhtiyâr-ı kanâatla ahrârâne yaşardı. Bazen fe-bazen dehen-bâz-ı şikâyet olsa da der-akeb “Adam geçelim, muhabbete bakalım” derdi. Herhâlde bir dervîş-i hayr-endîş olduğu ahvâlinde, akvâlinde anlaşılırdı. Her istediklerini yapmağa muktedir olanlar “İsmet Efendi, ayaklı kütüphânedir” kavliyle müşârün ileyhin kıymet ve ehemmiyyetini takdîr ettikleri hâlde esbâb-ı maîşetini tevsi etmezlerdi. Takdîr sözde kalırdı, mevki fi’le çıkmazdı.”²⁷⁸

İsmet Efendi binlerce şahsın ahvâlini kaleme aldığı hâlde, kendi hâl tercümesinin yazılmasını istemezdi. Çünkü hayatta iken hâl tercümesi yazılanların fazla yaşamayacağı bâtil inancına sahipti. Müellifin söz konusu düşüncelerini beyân eden İbnülemin şunları söylüyor:

²⁷⁷ İbnülemin Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 25.

²⁷⁸ İbnülemin Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 32-33.

“Tercüme-i hâli için de “Yaparız, yazarız” dediği hâlde sonunda “Tercüme-i hâlimi yazmaktan doğrusu tevaşşuh ediyorum. Tercüme-i hâlimi yazmak, yazdırmak bana hoş gelmiyor. Hazîne-i hâssadan –nice senelerden beri– tercüme-i hâl-i resmîyi istiyorlar. Bir türlü yazamıyorum. Ricâ ederim, beni mazûr görünüz” dedi. Ne zamân tercüme-i hâl bahsi açsam bu cevâbla bahsi kapardı.

Bizde bazı zevât, tercüme-i hâlin ba‘delvefât yazılması lâzım geleceğine zâhiblerdir. Tercüme-i hâl, hâl-i hayâtta yazılırsa gûyâ hayât tenâkus edecekmiş gibi bir fikr-i bâtlı, bir vehm-i fâsid ezhânı tehvîş ediyor.”²⁷⁹

İsmet Efendi ile ilgili değerlendirmelerine son veren İbnülemin düşüncelerine şöyle son veriyor:

“Hâtıme-i makâl olarak şunu da söyleyeyim: İsmet Efendi’nin vefâtı -telâfisi gayr-ı kâbil- zâyîât-ı azîmedendir. Buna hem teessüf etmelidir, hem de etmemelidir. Teessüf fâidesizdir. Zîrâ hayât dediğimiz şey mâdâmki hayâttır, elbette bir gün memâta inkılâp edecektir. Leylin nehâra, nehârın leyle inkılâbı gibi..

Asıl te’essüf olunacak hâl, o merd-i kıymettârın -ömr-i sânisî olan- âsâr-ı mühimmesinin ebediyyen mahvolmasıdır ki zıyâ‘-ı azîm de budur. Ahvâl-i hayâtiyyesini yazmaması, yazdırması da o zıyâ‘dan mütevellid âlâmı –nâm-ı İsmet yad olundukça– tecdîd ü tezyîd edecektir.”²⁸⁰

2. 3. ESERLERİ

2. 3. 1. Zeyl-i Atrabü’l-Âsâr

İsmet Efendi’nin Şeyhülislâm Es‘ad Efendi’nin Atrabü’l-Âsâr’ını²⁸¹ 1314 (1896-97) yılına kadar tezyil ettiği bu eseri ne yazık ki 1896 yılında Fındıklı yangınında yanmıştır.

²⁷⁹ İbnülemin Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 35-36-37.

²⁸⁰ İbnülemin Mahmûd Kemâl İnâl, age, s. 40.

²⁸¹ Bkz. Cem Behar, (haz.), *Şeyhülislâm’ın Müziği, Şeyhülislâm Esad Efendi’nin Atrabü’l-Âsâr’ı*, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2010.

2. 3. 2. *Zeyl-i Tuhfe-i Hattâtîn*

Müstakîm-zâde Süleyman Sadeddin Efendi tarafından kaleme alınan *Tuhfe-i Hattâtîn*'in²⁸² zeylidir. İsmet Efendi bu eseri 1314 (1896-97) yılına kadar zeyletmiş fakat *Atrabü'l-Âsâr* gibi bu eser de malum yangında yanmıştır.

2. 3. 3. *Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik*

Eser üzerine detaylı bilgi üçüncü bölümde verilecektir.

Fındıklılı İsmet Efendi'nin hâl tercümesini müstakil olarak kaleme alan İbnülemîn Mahmûd Kemâl İnâl, söz konusu eseri *Kemâlü'l-İsme*'de, İsmet Efendi'nin *Lugat-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye* müellifi Ahmed Rif'at Efendi'nin biyografisini İbnülemîn'den istemesi, onun tarihçiler hakkında bir eser hazırlamakta olduğu düşüncesini de vermektedir.²⁸³

²⁸² Bkz. Mustafa Koç, (haz.), *Müstakîm-zâde Süleyman Sadeddin Efendi, Tuhfe-i Hattâtîn*, Klasik Yay., İstanbul, 2012.

²⁸³ "Rif'at Efendi'nin tercümesini ne yapacağını sorduğumda hâlâ te'essüf etmekteyim. Ma'amâfih bunu talep edişinden müverrihînin tercüme-i hâllerini de yazdığı yâhût yazmaya başladığı tahmîn olunabilir." İbnülemîn Mahmûd Kemâl İnâl, *Kemâlü'l-İsme*, İstanbul, 1328, s. 18.

III. BÖLÜM

3. *TEKMİLETÜ'Ş-ŞAKĀ'İK Fİ HAKKI EHLİ'L-HAKĀ'İK*

3. 1. *Tekmiletü'ş-şakā'ik*'ın Şekil Husûsiyetleri

3. 1. 1. Zeylin Adı

Şeyhî'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* adlı eserini tezyil eden Fındıklılı İsmet Efendi, eserinin mukaddime bölümünde “ ... *tedārik olunabilen terācim-i ahvālden bir miqdārını cüz' cüz' ve ilerisini pey-der-pey neşr etmek üzere 'ilāve-i 'acz u kuşūr-ı ahḡarānem ile müsta'inen bi-'ināyeti'llāhi'l-Meliki'l-Müste'ān Tekmiletü'ş-şakāyık fī Ḥaḡḡı Ehli'l-ḡakāyık 'unvānı altında bu def'a birkaç cüz' tehyi'e ve taḡdime mütecāsir olabildim.*”²⁸⁴ şeklindeki ifadeyle eserinin ismini bize bildirmektedir. Fakat *Tekmiletü'ş-şakā'ik Fî-Hakkı Ehli'l-hakā'ik* isminin uzun ve telaffuzunun zor olması nedeniyle kaynaklarda daha çok *Tekmiletü'ş-şakā'ik* olarak geçmektedir.

3. 1. 2. Zeylin Te'lif Tarihi

İsmet Efendi, *Tekmiletü'ş-şakā'ik*'ını sekiz cilt olarak kaleme almıştır. Yukarıda da zikredildiği üzere eser 1314 (1896-97) yılında Fındıklı'da meydana gelen yangında yanmıştır. Yazar, söz konusu zeyli için yirmi beş sene gibi bir emek vermiş diğer eserlerle birlikte bu eseri de yanmıştır. Müellif bu durumu şöyle ifade etmektedir: “*Şakāyık-ı Nu'māniyye nām tāriḡe zeylen yigirmi beş seneden beri biñlerce iḡtidārsızlığım ile cem' ü tesvīd edebildiğim evrāḡ-ı tāriḡide bundan yedi māḡ muḡaddem vuḡū' bulan ḡariḡde kitāblarım ile berāber muḡarraḡ olmaḡla ...*”²⁸⁵ şeklindeki beyânattan anlaşıldığına göre eser, yangının vukû bulduğu 1314 (1896-97) senesinde te'lif edilmiştir.

Ancak daha sonra yazar, hatırlayabildiği âlim ve tarikat büyüklerinin hâl tercümelerini dört ciltte toplar. Te'lifinin yirmi beşinci cüz'ünü ve yirmi altıncı cüz'ünün bazı kısımlarını Sultan II. Abdülhamid'e sunar:

²⁸⁴ Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü'ş-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY. 9290, vr. 3b.

²⁸⁵ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 239b.

“... ‘atebe-i ‘ulyā-yı hilāfet-penāhlarına şimdiye kadar taqdīmsiz mütecāsir olduğım yigirmi beşinci cüz’üñ kağı zātın terceme-i hālinde nihāyet bulunduğunu hātır-ı ‘ubeydānemde muhāfaza edemediğimi ‘arz ederim.

... eser-i ma‘rūfdan birkaç cüz’ taqdīm etmeyi vecībe-i zimmet-i ‘ubūdiyyet ‘add ettiğimden şahīḥan yigirmi altıncı cüz’den ve takrīben biñ raḳamından i‘tibāren huzūr-ı kemālāt-nüşūr-ı shehşāh-ı efḥamīlerine ‘arz ve taqdīm-i mübāşeret eyledim.”²⁸⁶

İbnülemin Mahmūd Kemāl de bu elīm hadiseyi hatırlatarak İsmet Efendi’nin 1314 yılında te’lif ettiği eserinin âkıbetini hüznölü bir şekilde dile getirmiştir: “İşte bîcāre İsmet Efendi’nin kırk beş sene –geceli gündüzlü– çalışarak mezar taşlarıyla konuşup başını taştan taş urarak vücûda getirdiği yedi sekiz parça eser-i kıymettâr, 1314 Sene-i Hicriyye’sinde bir gece Fındıklı’da zuhûr eden harîk-ı hâ’ilede hânesiyle berâber yanmış, İsmet –esîr-i firâş olduğu hâlde– yakaladığı bir şem‘dan ile zukaka fırlamıştır.”²⁸⁷

3. 1. 3. Zeylin Nüshası

Fındıklılı İsmet Efendi, eserini Şeyhî’nin *Vekāyi’ü’l-fuzalâ*’sına zeyil olarak kaleme almıştır. Şeyhî’nin 1143 (1730-31) yılına kadar getirdiği söz konusu zeylini İsmet Efendi tezyil ederek bu silsileyi 1314 (1896-97) yılına kadar getirmiştir. Eser bu hâliyle *Şakā’ik-ı Nu‘māniyye* ve zeyil silsilesinin de son halkasını teşkil etmektedir.

Tekmiletü’ş-şakā’ik’ın sekiz cilt olarak kaleme alındığını fakat eserin yandığını dile getirmiştik. Bu durumu İsmet Efendi şöyle ifade etmektedir: “*Şakāyık-ı Nu‘māniyye nām tārīḥe zeylen yigirmi beş seneden beri biñlerce iktidārsızlığım ile cem‘ ü tesvīd edebildiğim evrāk-ı tārīḥide bundan yedi māh muḳaddem vuḳū‘ bulan harīḥde kitāblarım ile berâber muḥarraḳ olmağla ...*”²⁸⁸ ifadesiyle müellif meydana getirdiği zeylinin yandığı haberini bize vermektedir.

²⁸⁶ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 239b.

²⁸⁷ İbnülemin Mahmūd Kemāl İnāl, *Kemālü’l-İsme*, İstanbul, 1328, s. 16.

²⁸⁸ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 239b.

Fakat İsmet Efendi, hatırlayabildiği bazı bilgin ve şeyhleri dört cilt hâlinde yeniden tertip ettiğini Bursalı Mehmed Tâhir’e söylemiştir. Bu husûsta Mehmed Tâhir şöyle demektedir: “*Ba‘de’l-harîk tahattur edebildiği ulemâ ve meşâyihin tercümesini dörd cild olarak yazdığını söyledi ki Tekmiletü’ş-şakāyık Fî Hakkı Ehli’l-hakāyık ismindedir.*”²⁸⁹ Tekmiletü’ş-şakā’ik’ta sermayesiz kaldığından eserinin yirmi beşinci cüz’ünü doğum yıldönümünde Sultan II. Abdülhamid’e takdim ettiğini belirten İsmet Efendi hangi zâtın biyografisinde kaldığını hatırlayamadığını, yirmi altıncı cüz’den de bazı bölümleri II. Abdülhamid’e sunduğunu ifade etmektedir:

“... yedi māh muḳaddem vuḳū‘ bulan ḫariḳde kitāblarım ile berāber muḫarraḳ olmaḡla pek sermāyesiz ḳaldığımı ve ‘atebe-i ‘ulyā-yı ḫilāfet-penāhlarına ṣimdiye ḳadar taḳdīmsiz mütecāsir olduğum yigirmi beşinci cüz’üñ ḳanḡı zātıñ terceme-i ḫālinde nihāyet bulduğunu ḫātır-ı ‘ubeydānemde muḫāfaḫa edemediğimi ‘arz ederim. Şafā-baḫşende-i ḫulūb-ı muvaḫḫidīn olan vilādet ve cülūs-ı hümāyūn-ı meymenet-maḫrūn-ı ḫalīfe-i ekremīleri avān-ı füyūzāt-niṣānda eṣer-i ma‘rūfdan birkaç cüz’ taḳdīm etmeyi vecībe-i zimmet-i ‘ubūdiyyet ‘add ettiğimden ṣaḫīḫan yigirmi altıncı cüz’den ve taḳrīben biñ raḳamından i‘tibāren ḫuzūr-ı kemālāt-nüṣūr-ı ṣehenṣāh-ı efḫamīlerine ‘arz ve taḳdīm-i mübāṣeret eyledim.”²⁹⁰

İsmet Efendi tarafından saraya sunulan bu kısımlar, İbnülemin Mahmūd Kemāl tarafından Yıldız Sarayı evrakı içerisinde daḡınık hâlde bulunmuş; diğerk formalarla birleştirilmek sûretiyle bir araya getirilmiştir.²⁹¹ Bir araya getirilen bu ciltler ünik eser olarak İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphānesi’nde yer almaktadır.²⁹² Eserin faksimile neşri kısa bir ön söz ve indeksiyle birlikte *Şekā’ik-ı Nu‘māniyye ve Zeylleri* ana başlığı altında bu külliyyâtın beşinci kitabı olarak Abdülkadir Özcan tarafından yapılmıştır.²⁹³

²⁸⁹ Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, (tıpkıbasım), *Osmanlı Müellifleri C. III*, Bizim Büro Yay., Ankara, 2009, s. 109.

²⁹⁰ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 239b-240a.

²⁹¹ Behcet Gönül, “İstanbul Kütüphānelerinde Al-Şakā’ik Al-Nu‘māniya Tercüme ve Zeyilleri”, *Türkiyat Mecmuası*, S. VII-VIII/2, 1945, s. 168; Müjgan Cunbur, (haz.), *İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri C. I*, AKMB Yay., Ankara, 1999, s. 12-13.

²⁹² Bkz. Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY. 9290.

²⁹³ Abdülkadir Özcan, (tıpkıbasım), *Fındıklılı İsmet Efendi, Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik*, Çaḡrı Yay., İstanbul, 1989. İncelemeye tâbi tutacağımız *Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-*

Tekmiletü's-şakā'ik'ın mevcut tek nüshası eksik olmakla beraber toplam 259 varaktır. Rik'a hattıyla kaleme alınan eserde satır sayısı 12 ilâ 15 arasında değişmektedir. Bazı varaklarda bu sayı 5-6'ya kadar düşmektedir. Eserin 4a, 112a'nın yarısı (yaklaşık 7 satır), 112b, 135a, 151b, 152a, 152b, 161a, 161b, 174b ve 179b varakları boştur. Eserin 203b ve 203a varakları ise mükerrer basılmıştır. Söz konusu mükerrer basım, eserin formlarının ciltlenmesi esnasında sehven yapılmış olmalıdır.

Tekmiletü's-şakā'ik, Ahmed Tevhid Efendi tarafından *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*'nda kısmen yayınlanmış fakat muhtemelen Ali Canib'in (Yöntem) bir tenkit yazısı dolayısıyla sonu gelmemiştir. Bu basılmış kısımda 65 kişinin biyografisi vardır.²⁹⁴

Sultan I. Mahmûd (ö. 1754) tabakasından müteşekkil olan *Tekmiletü's-şakā'ik* 240'ı bilgin ve 131'i şeyh olmak üzere toplamda 371 zâtın tercüme-i hâlini muhtevîdir.

3. 2. *Tekmiletü's-şakā'ik*'ın Muhteva Husûsiyetleri

3. 2. 1. Zeylin Bölümleri

3. 2. 1. 1. Mukaddimesi

Klâsik Türk edebiyatına mensup eserler dikkate alındığında müellif geleneğe uyarak eserine başlarken önce besmele, hamdele ve salvele'de bulunur, akabinde asıl konuya giriş yapardı. İsmet Efendi de *Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik*'ında evvela Allah'a hamd ve resûlü Hz. Peygamber, ashâbı ve yakın çevresine selâm ile başlar:

“Bi'smi'llâhi'r-Raḥmāni'r-Raḥîm

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا و سيد المرسلين محمد و على آله و اصحابه اجمعين.²⁹⁵

hakā'ik, Abdülkadir Özcan'ın adı geçen neşrinden hareketle ele aldık. Fakat söz konusu neşrin sayfa numaraları kullanılmayacak, tarafımızca uygulanan sayfa (varak) numaralandırma sistemi esas alınacaktır.

²⁹⁴ Abdülkadir Özcan, “İsmet Efendi, Fındıklılı”, *DİA*, XXIII. Cilt, 2001, s. 139-40.

²⁹⁵ (Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd, efendimiz ve peygamberlerin efendisi Muhammed'e, ailesine ve bütün ashabına salât ve selâm olsun.)

Bu kısımdan sonra İslâm medeniyeti âlemini süsleyen ve bilgiyi işleyenlerin âlimler olduğu ifade edilir. Bu âlimler, ilim ve irfanıyla memleketin her tarafını aydınlatmış, eserleri ile kütüphâneleri doldurmuşlardır:

"*‘Âlem-i medeniyet-i İslâmiyyeye zîb ü zînet veren esbâb-ı ‘azîme ve mühimmeden birisi belki birincisi ‘ulûm u ma‘ârif olup bunu da ‘alâ-vechi’l-îkân der-miyân eyleyen ‘ulemâ-yı a‘lâm ve ‘urefâ-yı kemâlât-ittisâmdır. Bu zâtlar memâlik-i maḥrûsetü’l-mesâlik-i ḥilâfet-penâhîleriniñ her tarafında envâ‘-ı envâr-ı ‘ulûmu intişâra bezl-i iktidâr etmişler ve pek çok kitâblar tedris ve te’lîfîne muvaffakıyyetle âşâr-ı mü’ellefât-ı müşikâfâne ve ḥaḳâyık-perverâneleriyle kütüb-ḥâneleri māl-â-māl ederek cihân-ı medeniyetiñ cihât-ı mütenevvi‘asını tenvîr buyurmuşlardır.*"²⁹⁶

Kendisinden önce ilim ve irfana hizmet eden bilgin ve âlim zâtları yâd eden İsmet Efendi, daha Hz. Peygamber’in hicretinden 700/1301 yılına kadar pek çok ilim adamının hâl tercümelerinin derlenerek kitaplar hâlinde kaleme alındığını beyan etmiş, bu bilgiler söz konusu kitaplardan okunarak fazilet sahibi bilginlerin ruhlarının şâd edildiğini de sözlerine eklemiştir:

"*Bu şüretle ḥaşr u ta‘dâdı nâ-ḳâbil bulunan ‘ulûm-ı celîleye himemât-ı fevḳa’l-gâyelerini şarf ederek ‘âlemiyânı şereflediren e‘âlî-i ‘ulemâ vü ‘urefâ ḥazarâtınıñ ba‘zılarınıñ terâcim-i ahvâl-i muḳaddeseleri ziyâ‘-ı ebediyyeden viḳâyeten a‘lem-i kâ’inât, efḍal-i maḥlûḳât, ‘aleyhi ekmelü’ş-şalāvât ve etemmü’t-teslîmât ve’t-ta‘zîmât efendimiz ḥazretleriniñ re’s-i târiḥ-i medeniyet ‘add olunan hicret-i bâhirü’l-meymenet-i ḥazret-i risâlet-penâhîlerinden yedi yüz târiḥlerine ḳadar bilâd u ḳıta‘atta ma‘ârif-perverân-ı zamân taraflarından zabt u taḥrîr edilerek o yolda ḳismen pek çok mücelledât-ı müfîde vü nâfi‘a teşkîl etmiş olan ‘âlimîn ü ‘ârifîn ḥazarâtınıñ menâḳıb-ı ‘aliyyeleri işitildikçe mütetebbi‘în cānibinden müṭâla‘a olunduḳça nām-ı füyûzât-ittisâmları rahmet ile yâd ve rûḥ-ı pür-fütûḥları şâd olunmaḳta olduğu ‘arz u beyāndan müstaḡnîdir.*"²⁹⁷

²⁹⁶ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 1b.

²⁹⁷ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 1b-2a.

Osmanlı Devleti'nin kurulduğu hicrî VI. asır ile 965/1557-58 yılları arasında vefât eden âlim, şeyh ve bilginlerin biyografilerinin devrin bilgini Taşköprü-zâde İsmâmeddin Ahmed tarafından *Şakā'iku'n-Nu'māniyye* ismiyle Arapça vücûda getirildiği yine bu bölümde ifade edilmiştir:

*“Salṭanat-ı seniyye-i ‘Osmāniyye’niñ maşrık-ı envār-ı diyānet-nişārdan şeref-tālî‘ olduğu altıncı ‘aşr-ı hicriyyeden ya‘nî cedd-i emced-i ḥākān-ı mu‘azzamları olan Hudāvendigār-ı ‘illiyyīn-mekān Sultān ‘Osmān Hān ibn Ertuğrul ibn Süleymān Şāh ḥazretleriniñ ‘aşr-ı ma‘ālî-ḥaşr-ı mülkdārīlerinden 965 tārīhine kadar ravza-i cināna güzērān eden ‘ulemā-yı kāmilīn ve meşāyiḥ-ı kümmelīn ḥazarātınıñ aḥvāl-i celīle vü mübeccelelerini ‘allāme-i devrān ve efḍal-i nükte-dān olan şudūr-ı ‘izāmıdan Taşköprülî-zāde Aḥmed ‘İşāmü’-d-dīn Efendi ḥazretleri ‘Arabiyyü’l-‘ibāre cem‘ ü tedvīn ve Şakāyīku’n-Nu‘māniyye ismiyle neşr buyurmuşlar idi.”*²⁹⁸

İsmet Efendi, gelenekte kaleme alınan *Şakā'ik* zeyillerini mukaddime kısmında kronolojik olarak zikretmiştir. Taşköprü-zâde'nin talebelerinden Mehmed Efendi'nin, *Şakā'iku'n-Nu'māniyye*'ye Arapça bir zeyil kaleme aldığını 965/1557-58'den 970/1562-63 yılına kadar getirdiğini ifade etmiştir:

*“Mevlānā-yı müşārūn ileyhiñ telāmizinden ve fuḫalādan Meḥemmed Efendi o zāt-ı kemālāt-simātūñ bıraktıkları 965 tārīhinden 970 tārīhine kadar yine ‘Arabî olarak bir zeyl yazdı.”*²⁹⁹

Âlimlerin belîğlerinden Edirneli Mehmed Mecdî Efendi ise Taşköprü-zâde'nin eserini hem Türkçeye tercüme etmiş hem de bir miktar tezyil ederek yaklaşık 1000/1591-92 senesine kadar getirmiştir:

*“Bülegā-yı ‘ulemā-yı kiramīñ ercmendi Edirneli Meḥemmed Mecdî Efendi müşārūn ileyh Taşköprülî-zāde ḥazretleriniñ te’lîf ve Meḥemmed Efendi’niñ tezyîl eylediği āşār-ı nefāyis-perverāneyi lisān-ı Türki’ye terceme ve bir miḳdār zeyl edip 1000 tārīhlerine kadar getirdi.”*³⁰⁰

²⁹⁸ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 2a.

²⁹⁹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 2a-2b.

³⁰⁰ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 2b.

Bunun ardından Nev'î-zâde Atâyî ve Uşşâkî-zâde İbrahim Efendi'nin zeyilleri anılır. Atâyî, Taşköprü-zâde'nin eserine Türkçe latîf bir zeyil yazmış; 1000/1591-92 ilâ 1043/1633-34 yılları arasında yaşamış âlim ve şeyhlerin biyografilerini kaleme almıştır. Uşşâkî-zâde İbrahim Efendi ise, Atâyî'nin 1043 yılına kadar getirdiği zeylini 1111/1699-1700 senesine kadar tezyil etmiştir:

*“Fuzalâ-yı ‘ulemâ-yı zevi’l-ihtirâmdan Nev‘î-zâde ‘Atâ’î Efendi de 1000 târihlerinden bi’l-i‘tibâr 1043 târihinde nihâyet bulmak üzere Türkçe latîf bir zeyl te’lif etti. Hâzret-i Hüsâmü’d-dîn-i ‘Uşşâkî aḥfâdından ve mevâlî-i zevi’l-ifḍâlden İbrâhîm Efendi de 1043 târihinden 1111 târihine kadar yine Türkçe olarak nefîs bir zeyl tedvîn etmiş idi.”*³⁰¹

İsmet Efendi bu kısımda son olarak eserini tezyil eylediği Emîr Buhârî Dergâhı şeyhi olan Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekâyi'ü'l-fuzalâ* sını zikretmiştir. Şeyhî Mehmed Efendi ise 1111/1699-1700'den 1143/1730-31 yılına kadar yaşamış ulemâ, şuarâ ve meşâyihin hâl tercümelerini kaleme aldığını böylece dünya kütüphanesine yadigâr bir eser bıraktığını ifade etmiştir:

*“Hâzret-i Emîr Buḥārî Dergâhı'nıñ şeyhi aşḥâb-ı feẓâ'ilden Şeyḥî Meḥemmed Efendi de 1111 senesinden i‘tibâren 1143 senesine kadar nefâsetli ve belâğatlı bir zeyl-i mükemmel taṣṭîr ederek kütüb-ḥâne-i ‘âleme yâdigâr eylemiş idi.”*³⁰²

3. 2. 1. 2. Sebeb-i Te'lifi

Tekmiletü's-şakâ'ik müellifi İsmet Efendi, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren 1143/1730-31 yılına kadar âhirete intikâl eden âlimlerin tercüme-i hâllerinin zeyil silsilesi hâlinde kaleme alındığını mukaddime kısmında sırasıyla zikretmişti. Fakat bu tarihten sonra yaşayan

³⁰¹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 2b. Fakat Fındıklılı İsmet Efendi, her iki zeyilde de yanılmıştır. Çünkü Nev'î-zâde Atâyî'nin zeyli 940/1533-34 ile 1044/1634-35 yılları arasını kapsamaktadır. Uşşâkî-zâde'nin zeyli ise 1044-1106 yılları arasında yaşamış zâtların hâl tercümelerini ihtiva etmektedir.

³⁰² Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 2b. Daha önce Atâyî ve Uşşâkî-zâde zeylinde yanılan müellif burada da yanılmıştır. Zira Şeyhî'nin zeyli 1043'ten 1143'e kadar yaşamış zevâtın biyografilerini konu edinmektedir.

faziletli ve ilim sahibi zâtların biyografilerinin kayıt altına alınamadığını yani gizli kaldığını dile getirmiştir:

“Zevât-ı müşārün ileyhiñ aḥvāl-i ferḥunde-fâlleri salṭanat-ı seniyye-i ‘Osmāniyye’niñ ibtidâlarından 1143 târiḥine kadar bu vechile birbirine zeylen zabṭ u taḥrîr olunaraḥ nâmları ve aḥvâlleri mevḳi’-i intişâra konulmuştu. İşbu 1143 târiḥinden beri zuḥûr ve ‘âlem-i ‘uḳbâya ‘ubûr eden zevât-ı feẓâ’il-nüşûruñ aḥvâli ‘alâ-târîḳi’l-icmâl böyle zabṭ u cem’ olunamayıp mektûmen ḳalmıştı.”³⁰³

İsmet Efendi ise Şeyhî Mehmed Efendi’nin zeylinden sonra vefât eden zâtların hâl tercümelerini anlatan özet mahiyetinde bir eser kaleme almayı düşünmektedir. Yazar, konuyla alâkalı tarihî tetkik ve incelemelerde bulunmakta fakat böyle bir eserin neşrine cesaret edemediğini ifade etmektedir:

“Muḥarrir-i ‘adîmü’l-istitâ’a ‘ilm-i târiḥe mütedâ’ir ba‘zı mü’ellefât-ı mütedâvileyi ve zeylleri ve zamânları gösterilen Şaḳâyıḳu’n-Nu‘māniyye’yi ‘âcizâne, ḳaşırâne müṭâla‘a edip Şeyḥî Efendi’niñ zeylinden soñra rıḥlet-i dâr-ı âḥiret eyleyen zevât-ı ‘âliyenin ba‘zılarını olsun bir eser-i muḥtaşar muḥteviyâtında yazmaḳlığı tasmîm ve bidâyeten bir miḳdâr tedḳîḳât-ı târiḥiyye tedârik ettim ise de kendimde müşâhede ettiḡim fevḳa’t-taṣavvur bir ehliyyetsizlik bunu mevḳi’-i intişâra vaz’ etmeye ḳullarını ictisârdan men’ ediyor idi.”³⁰⁴

Müellif, Sultan II. Abdülhamid’in kerem sahibi bir sultan olduğunu, böyle bir eserin müsvedde hâlinde kalmasının kendisini üzüntüye sevk ettiğini düşünmektedir. Temin ettiḡi biyografileri parça parça bir araya getirmiş ve geri kalanını da ilerleyen zamanlarda peyderpey sunmaya karar vermiştir. Allah’ın inayeti ile Tekmiletü’ş-şakā’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakā’ik adıyla vücûda getirdiḡi eserini sultana takdim etmeye cesaret etmiştir:

“Şehriyār-ı kemālât-semîr, tâcdâr-ı meḥâsin-vefîr, velî-ni‘met-i bî-minnetimiz, pâdişahımız şehenşâh-ı bi-müdānî Ġāzî Sultân ‘Abdü’l-ḥamîd

³⁰³ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 2b-3a.

³⁰⁴ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 3a.

Hân-ı Sâni efendimiz hazretleriniñ maşdar-ı elṭāf u aṭāf bulunan zamân-ı maʿālî-bünyân-ı tâcdâr-ı efhamîlerinde bu eşer-i kemterâneniñ müsvedde kalması zamîr-i nâçizânemi tekdîr etmekte olmasıyla tedârik olunabilen terâcim-i aḥvâlden bir miqdârını cüz' cüz' ve ilerisini pey-der-pey neşr etmek üzere 'ilâve-i 'acız u kuşûr-ı aḥḳarânem ile müsta'inen bi-'inâyeti'llâhi'l-Meliki'l-Müste'ân Tekmiletü's-şakâyiḳ fî Ḥaḳḳı Ehli'l-ḥaḳâyiḳ 'unvânı altında bu def'a birkaç cüz' tehyi'e vü taḳdîme mütecâsir olabildim.”³⁰⁵

Bu kısmın hemen altında yer alan “*Bende, Kitâbî-i Ḥazret-i Şehriyârîleri 'İşmet Kulları*”³⁰⁶ ibaresi metnin mukaddime kısmının müellifinden ziyade günümüzde kaleme alınan kitap ön sözlerinin alt köşesine eser sahibinin unvanıyla birlikte yazdığı ismi hatırlatmaktadır.

3. 2. 1. 3. Tabakası

Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye külliyyâtının temel belirgin özelliği olan her padişah devrinin bir tabaka kabul edilmesi düşüncesi İsmet Efendi'nin *Tekmiletü's-şakâ'ik*'inde yer almamaktadır.

İsmet Efendi'nin söz konusu eseri 1896 Fındıklı yangınında yandığı önceki bölümlerde ifade edilmişti. Müellif bu tarihten sonra hâtırında tuttuğu bazı bilgin ve şeyhlerin biyografilerini iki cilt hâlinde yeniden kaleme almış; kaleme aldığı bu iki ciltte Sultan I. Mahmûd devrinin ulemâ ve meşâyihi mevzu bahis etmiştir.

Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyi'ü'l-fuzalâ*'sının son cildini 1718 yılından başlatmış ve 23. tabaka olan Sultan III. Ahmed devrinin sonu yani 1730 tarihine kadar getirmiştir. İsmet Efendi bu tarihten sonra vefât eden zâtların tercüme-i hâllerini 19 Rebûlevvel 1143'te (2 Ekim 1730)³⁰⁷ tahta çıkan Sultan I. Mahmûd devrine yani 24. tabakaya tahsis etmiştir. Şayet *Tekmiletü's-şakâ'ik* malum yangında yanmasaydı eserin takdim edildiği Sultan II. Abdülhamid devrine kadar yaşayan âlim, bilgin ve şeyhlerin hâl

³⁰⁵ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 3a-3b.

³⁰⁶ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 3b.

³⁰⁷ Bkz. Abdülkadir Özcan, “I. Mahmûd”, *DİA*, XXVII. Cilt, 2003, s. 348.

tercümeleri elimizde kayıtlı olacaktı. Bu bilgiler ışığında eserin yanmadan önceki hâlini tabaka usûlüyle değerlendirmeye tâbi tuttuğumuzda İsmet Efendi'nin zeyli 34. tabaka olacak olan Sultan II. Abdülhamid zamanına kadar yaşayan ilim adamı ve şeyhlerin tercüme-i hâllerini muhtevîdir. Dolayısıyla *Tekmiletü's-şakā'ik*'ın şablonu yanmadan önce –müellifin ifadesiyle, yedi mâh mukaddem vukû' bulan harîkde kitâblarım ile berâber muharrek olmağla- şöyle bir görünüm arzetymekteydi:

- 24. Tabaka, Sultan I. Mahmûd (1730-1754) Devri³⁰⁸
- 25. Tabaka, Sultan III. Osman (1754-1757) Devri
- 26. Tabaka, Sultan III. Mustafa (1757-1774) Devri
- 27. Tabaka, Sultan I. Abdülhamid (1774-1789) Devri
- 28. Tabaka, Sultan III. Selim (1789-1807) Devri
- 29. Tabaka, Sultan IV. Mustafa (1807-1808) Devri
- 30. Tabaka, Sultan II. Mahmûd (1808-1839) Devri
- 31. Tabaka, Sultan Abdülmecid (1839-1861) Devri
- 32. Tabaka, Sultan Abdülaziz (1861-1876) Devri
- 33. Tabaka, Sultan V. Murad (1876-1876) Devri
- 34. Tabaka, Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) Devri

Yukarıda verilen bilgiler tetkik edildiğinde İsmet Efendi'nin Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* sını tezyil ettiğı eseri *Tekmiletü's-şakā'ik*, Sultan I. Mahmûd tabakasından (24. tabaka) müteşekkil olup 1143 (1730-31) - 1168 (1754-55) yılları arasında vefât eden 371 bilgin ve şeyhin biyografisini ihtiva etmektedir.

Dolayısıyla yazar, mukaddime kısmından sonra tabaka ile ilgili herhangi bir malumat vermeden “Sultan Mahmûd Hân-ı Evvel Hazretleri” başlığı altında devrin hükümdarı Sultan I. Mahmûd'un biyografisini vermeye başlar, hemen akabinde ise padişahın devrinde binâ ettirdiğı câmi, medrese, çeşme vs. yapılar hakkında bilgi verir. Bu yapılar için düşürülmüş tarih manzûmeleri de yine bu bölümde yer alır:

“Sultân Mahmûd Hân-ı Evvel Hazretleri

³⁰⁸ Parantez içerisindeki rakamlar, ilgili padişahın tahtta kaldığı süreyi ifade etmektedir.

Sultān Muṣṭafā Hān-ı Sānī ḥazretleriniñ şulbündendir. 1108 tārīhinde zīnet-sāz-ı mihr-i şühūd oldular. ‘Amm-i mükerrerleri Sultān Aḥmed Hān-ı Sālīs ḥazretleriniñ yerine 1143 Rebī‘ü’l-evvel’iniñ on dokuzunda cālīs-i taḥt-ı salṭanat-ı ‘Oṣmānī oldular. 1168 Şafer’iniñ yigirmi sekizinci Cum‘a günü sarāy-ı beḳāya intikāl eylediler. Müddet-i ‘ömrleri altmış sene bir ay ve yigirmi beş gündür. Müddet-i salṭanatları yigirmi dört sene, on bir ay ve yigirmi gündür.”³⁰⁹

“Şehenşāh-ı Müşārün İleyh Ḥazretleriniñ Āşār-ı Ḥayr-dişār-ı Mülūkāneleri

Top-ḥāne Meydānı’nda Kılıç ‘Alī Paşa Cāmi‘-i Şerīfī yanında 1145 senesinde leṭāfetli, zīnetli bir çeşme binā etti. Fāzıl-ı meşhūr Naḥīfī Efendi’niñ tārīḫi:

Didi bu çeşme-i zībāya Naḥīfī tārīḫ
Rāh-ı Ḥaḳda ḥasenāt eyledi Sultān Maḥmūd
1145

Ayaşofya-i Kebīr Cāmi‘-i envār-ı lāmi‘i miḥrāb tarafında ṭabaḳa-i ‘ulyāya 1155’de müzeyyen bir maḥfil-i hümāyūn yaptırdılar. Bu cāmi‘-i şerīfīñ bir tarafına bir kütüb-ḥāne bināsına şarf-ı naḳdīne-i himmet buyurdular. Kütüb-ḥāneye Zeynī Efendi’niñ tārīḫi:

Görenler tarḥ-ı maṭbū‘ uñ didiler Zeyniyā tārīḫ
Bu nev-dārü’l-kütüb icād-ı Sultān-ı cihān-ārā
1155”³¹⁰

Devrin padişahı ve inşâ ettirdiği yapılar hakkında bilgi veren müellif, zamanında cereyan eden bazı hâdiseler için de “Pâdişâh-ı Müşârün İleyh Hazretlerinin Zamân-ı Saltanatlarında Zuhûr Eden Ba‘zı Vukû‘ât” ismiyle ayrı bir başlık açar. Müellif, bu kısımda çağın askerî ve siyasî durumuyla ilgili tafsilatlı malumat vermez. Yapılan başarılı seferler, kazanılan zaferler kısaca özetlenir. Ayrıca diğer zeyillerin aksine İsmet Efendi’nin zeylinde padişahın çocukları ve yakın çevresi ile ilgili fazladan bilgiler yer almaz:

³⁰⁹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 4b.

³¹⁰ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 5a.

“Pâdişâh-ı Müşârün İleyh Hazretlerinin Zamân-ı Saltanatlarında Zuhûr Eden Ba‘zı Vuķû‘ât

Pâdişâh-ı müşârün ileyihiñ cülûs-ı hümâyûnları Yeñiçerilerin nüfuzu haddini tecâvüz etmiş bir zamâna teşâdüf etmesiyle 1144 senesi evâ‘ilinde Paţrona, Mûşlu gibi sâ‘î-i fesâd olan ba‘zı kimseler o ‘aşrın vükelâsı tarafından ħafiyyen Sarây-ı hümâyûn’a celb olunup pâdişâh ħazretlerinin ħukm-i ħakimâneleri ile te’dîb olundu...”³¹¹

“... Bosna Vâlisi Kaĥramân ‘Alî Paşa’da mevcûd ħamiyyeti olan yerli ‘asker ile Banaluķa muzafferiyyetini kazanıp Avusturyalıları oradan firâra mecbûr etti. Vidin fırķa-i ‘Osmâniyyesi Timok Nehri’niñ kenârındaki Avusturya ordusuna gerçek bir maĥlûbiyyet gösterdi.”³¹²

“Şofya Ordu-yı hümâyûnu Şehirköyü, Niş ħal‘alalarını istirdâd ederek 1151’de Özi üzerine gönderilen ‘asâkir-i ‘Osmâniyye, Özi ħal‘ası’nda ħaylî râĥatsızlık geçirdi ise de cân-siperâne, fedâkârâne ħarekâtta şebâtları, muzafferiyyetlerini intâc etmiş ve Özi ħal‘ası istirdâd edilmiştir.”³¹³

“Bu şırada Avusturyalıları ile edilen Mehâdiye Muĥârebesi üzerine 1153’de Belĥrad ile Semendire arasında kâ’in Ĥişârcık’ta vuķû‘ bulan meydân muĥârebesinde Avusturyalıları bozulup üçte ikisi taĥlîş-i cân edebildi.”³¹⁴

3. 2. 1. 4. Tabakanın Tertip ve Tanzimi

Tekmiletü’ş-şakâ’ik, bir mukaddime, sebep-i te’lif, asıl konu (biyografiler) ve ĥâtmeden müteşekkildir. Eserin, mukaddime ve te’lif sebebi önceki bölümlerde mütâlâa edilmişti. Eserin asıl mühim kısmını teşkil eden “biyografiler” bölümü ise 1143 (1730-31) - 1168 (1754-55) yılları arasında vefât eden ulemâ ve meşâyihin ĥâl tercümelerine tahsis edilmiştir.

Müellif bu bölümü “*Sultân Mahmûd Hân-ı Evvel Hazretlerinin Zamân-ı Saltanatlarında Âlem-i Ukbâya İntikâl Eden ‘Ulemâ-yı A’lâm*” ve “*Sultân Mahmûd Hân-ı Evvel Hazretlerinin Zamân-ı Saltanatlarında Tekyegâh-ı*

³¹¹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 8a.

³¹² Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 8b.

³¹³ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 9a.

³¹⁴ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 9a.

Hayy u Bâkî'ye '*Âzim Olan Meşâyih-i Zevî'l-ihirâm ve Turuk-ı 'Aliyyeye Nisbet İle İktisâb-ı Şöhret Eden Zevât-ı Kirâm*' adlarıyla ayrı ayrı iki başlık hâlinde tanzim etmiş; ilk başlık altında I. Mahmûd devrinde vefât eden âlim ve bilginleri, ikinci başlık altında ise yine I. Mahmûd devrinde vefât eden zamanın şeyh ve mutasavvıflarına yer vermiştir.

3. 2. 1. 4. 1. Bilginlerin Tercüme-i Hâli

İsmet Efendi, söz konusu ilk başlık altında devrin 240 bilginini kronolojik olarak ele almış, tercüme-i hâllerini mevzu bahis etmiştir. Yaklaşık 124 varakı (sayfayı) hâvi bu bölümde yer alan bilginlerin vefât yıllarına göre listesi şu şekildedir:

*“Sultân Mahmûd Hân-ı Evvel Hazretlerinin Zamân-ı Saltanatlarında Âlem-i Ukbâya İntikâl Eden ‘Ulemâ-yı A‘lâm”*³¹⁵

- **Vefât tarihi 1143 (1730-31) olan bilginler:** Bu bölümde İsmet Efendi, biri şair ve biri tezkire yazarı olmak üzere 19 bilgine yer vermiştir.³¹⁶

Şeyh ‘Alî, Şeyh Mehmed, ‘Abdülhâdî Efendi, *Ahmed Nedîm Efendi*, Mehmed Es‘ad Efendi, Şeyh Sâdık, Şeyh ‘Alî, Şeyh ‘Abdüllatîf, *es-Seyyid İsmâil Belîğ Efendi*, Şeyh Mustafâ, Muhammed Remzî Efendi, Seyyid Mustafâ Efendi, Mehmed Efendi, Mustafâ Efendi, Ahmed Nedîm Efendi, Mehmed Efendi, ‘Abdülhalîm Efendi, Ebû Bekir Beg, Mehmed Sâlih Efendi.

- **Vefât tarihi 1144 (1731-32) olan bilginler:** Bu kısımda yer alan âlim sayısı 9’dur.

Şeyh Ebû Bekir, Şeyh Cârullâh, Şeyh Mustafâ, Mehmed Sâlih Efendi, Şeyh Abdurrahman, Şeyh Sa‘îd, Mustafâ Efendi, Şeyh Halîl, Şeyh ‘Alî.

- **Vefât tarihi 1145 (1732-33) olan bilginler:** Bu bölümde bilgin sayısı 18’dir.

³¹⁵ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 11b.

³¹⁶ Edip, şair, müverrih, tezkire yazarı gibi herhangi bir mahfilde şöhret kazanmış zâtlar listede italik olarak gösterilmiştir.

Şeyh Muhammed, Şeyh Mehmed Efendi, es-Seyyid ‘Abdullâh Efendi, Şeyh Muhammed, Şeyh Muhammed Tabî‘at, Şeyh ‘Abdülcelîl, Hasan Efendi, Yûsuf Efendi, Süleymân ‘İsmet Efendi, Mehmed Efendi, ‘Abdûlfettâh Efendi, Mehmed er-Reşîdî Efendi, Mehmed Zekerîyyâ Efendi, Hasan Efendi, Ahmed Şenâ’î Efendi, Mehmed Efendi, ‘Alî Efendi, Mehmed Efendi.

- **Vefât tarihi 1146 (1733-34) olan bilginler:** Bu kısımda ikisi şair olmak üzere 9 kişi mevcuttur.

Seyyid Mehmed Sadrüddîn Efendi, Halîl Efendi, ‘Abdurrahman Efendi, Ahmed Efendi, ‘*Abdûlbâkî Efendi*, Mustafâ Zekî Efendi, ‘Osmân Efendi, ‘Osmân Efendi, Şeyh Ahmed.

- **Vefât tarihi 1147 (1734-35) olan bilginler:** Bu bölümde 19 kişinin biyografisi mukayyettir.

Şeyh Ahmed, Şeyh Ahmed, Şeyh Es‘ad, Şeyh Ramazân, es-Seyyid Mehmed Ebû Sa‘îd Efendi, Şeyh Sa‘îd, Şeyh ‘Alî, Şeyh Muhammed, Şeyh ‘Ömer, Şeyh ‘Abdüsselâm, es-Seyyid Dede Mehmed Efendi, Şeyh ‘Abdullâh, Şeyh Mehmed Efendi, İshak Efendi, Şeyh ‘Abdûlganî, Rif‘atî ‘Alî Beg, Mahmûd Efendi, ‘Abdullâh Efendi, Mustafâ Efendi.

- **Vefât tarihi 1148 (1735-36) olan bilginler:** Bu bölümde şair ve müverrih Mehmed Râşid Efendi ile birlikte 15 kişinin tercümesi hâli vardır.

es-Seyyid Mehmed ‘Abdullâh Efendi, Mehmed Râşid Efendi, Şeyh Muhammed, Şeyh Ahmed, es-Seyyid Mustafâ Efendi, Şeyh İbrâhîm, Mustafâ Efendi, Şeyh ‘Ömer, Mehmed Efendi, Hasan Efendi, Seyfullâh Feyzî Efendi, Feyzullâh Efendi, Mustafâ Efendi, ‘Atâ’î el-Hâcc Mustafâ Efendi, Şeyh Muhammed.

- **Vefât tarihi 1149 (1736-37) olan bilginler:** Bu bölümde ikisi şair olmak üzere 12 zât mevcuttur.

Dervîş Mehmed Efendi, es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi, Dürri Mehmed Efendi, el-Hâcc Mehmed Efendi, Pîrî Mehmed Efendi,

Seyyid Hüseyin Vehbî Efendi, Mehmed İkbâl Efendi, Ahmed Efendi, Şeyh Muhammed, ‘Ömer Efendi, ‘Alî Efendi, ‘Abdürrahîm Paşa.

- **Vefât tarihi 1150 (1737-38) olan bilginler:** Bu bölüm 22 şahsın biyografisini hâvidir.

Şeyh ‘Abdurrahman, Şeyh ‘Abdüllatîf, Şeyh ‘Abdüllatîf, Şeyh Muhammed Rahmetullâh, Şeyh Muhammed, Şeyh Es‘ad, ‘Abdullâh Efendi, Mehmed Efendi, Mustafâ Efendi, Mehmed Efendi, es-Seyyid Yahyâ Vâkıf, Mustafâ Nûrî Efendi, İbrâhîm Efendi, Şeyh Mahmûd Efendi, ‘Alî Efendi, es-Seyyid ‘Abdûlbâkî Efendi, ‘Abdullâh Efendi, ‘Alî Efendi, Mehmed Efendi, Şeyh Hasan, Ahmed Efendi, Şeyh Ni‘met.

- **Vefât tarihi 1151 (1738-39) olan bilginler:** Şair Süleymân Nahîfî Efendi’nin de mevzu bahis edildiği bu kısımda 11 kişi mevcuttur.

Şeyh Hasan, *Süleymân Nahîfî Efendi*, Nûh Efendi, Mustafâ Feyzî Efendi, Mehmed Efendi, Cârullâh Veliyyüddîn Efendi, es-Seyyid Mehmed Efendi, Mehmed Sâdık Efendi, Mehmed Efendi, Mehmed Efendi, Halîl Efendi.

- **Vefât tarihi 1152 (1739-40) olan bilginler:** Bu kısımda 6 kişi vardır.

Şeyh ‘Ömer, Şeyh Sâlih, Şeyh Hüseyin, ‘Osmân Efendi, ‘Abdullâh Efendi, Hasan Efendi.³¹⁷

İsmet Efendi, 1152 (1739-40) tarihinde vefât eden bilginleri konu edindikten sonra kronolojik olarak 1153-1154-1155-1156-1157-1158-1159-1160-1161-1162 vefât tarihli ilim adamlarının tercüme-i hâllerini vermek yerine 1163 (1751-52) tarihine geçer. Söz konusu tarih veya tarih aralığında vefât eden zevâtın biyografileri zeyilde mevcut değildir. Dolayısıyla eser, 1153 ilâ 1162 yılları arasında bilgi akışı bakımından sekteye uğrar. Kanaatimizce bu husûsu doğuran sebeplerin başında İsmet Efendi’nin söz konusu yıllarda vefât eden şahısların tercüme-i hâlini hatırlayamaması gelmektedir. Bir diğer

³¹⁷Üsküdarlı Kara Hasan Efendi’nin ölüm yılı 1152 olduğu bilinmekle beraber zeyilde hem 1152 hem de 1163 olarak geçmektedir. Bkz. “1152 Ramazân’ının on beşinde terk-i hayât-ı müste‘âr eyledi.” Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 82b; “Nüşa-i nefîse-i hayâtı ikmâl itdikleri 1163 senesi Rebî‘ü’l-âhîr’ini yigirmi beşinci günüdür.” Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 83a.

ihtimal ise malum yangından sonra kaleme alınan ve 1153-1162 yılları arasında vefât eden zevâtın biyografilerini kapsayan kısımların günümüze intikâl edememesidir.

- **Vefât tarihi 1163 (1749-50) olan bilginler:** Bu bölümde 9 kişi mevcuttur.

İbrâhîm Efendi, ‘Abdülhalîm Efendi, İsmâil Efendi, Yûsuf Efendi, ‘Abdullâh Efendi, Mehemed Efendi, Yûnus Efendi, Şeyh Mustafâ³¹⁸, Şeyh ‘Abdurrahman.

- **Vefât tarihi 1164 (1750-51) olan bilginler:** 22 zâtın biyografisini ihtiva etmektedir.

Şeyh Mehemed, Şeyh Ahmed, el-Hâcc İsmâil Efendi, Mehemed Lâyih Efendi, Mehemed Efendi, Mustafâ Efendi, Yûsuf Efendi, Hasan Efendi, ‘Abdülganî Efendi, el-Hâcc Mehemed Efendi, İsmâil Efendi, Ahmed Efendi, Hâfız Mustafâ Efendi, Süleymân Efendi, Feyzullâh Efendi, Mehemed Refî‘ Efendi, ‘Osmân Efendi, Ahmed Efendi, Mustafâ Sa‘dullâh Efendi, Mehemed Sa‘îd Efendi, Mehemed Zeynülâbidîn Efendi, İbrâhîm Efendi.

- **Vefât tarihi 1165 (1751-52) olan bilginler:** Bir önceki grup gibi 22 zâtın biyografisi vardır.

Mehemed Efendi, Mehemed Efendi, Şeyh Ebû Bekir Beg, es-Seyyid Mehemed Es‘ad Efendi, Şeyh Ahmed, Sa‘dî ‘Alî Efendi, Şeyh Hasan, Mustafâ Efendi, Şeyh ‘Alî, ‘Abdullâh Efendi, Mehemed Emîn Vâşık Efendi, Hüseyin Efendi, Mahmûd Efendi, Mehemed Yümnî Efendi, ‘Alî Efendi, Sâlih Efendi, Mehemed Sa‘îd Efendi, el-Hâcc Mustafâ Efendi, Nu‘mân Efendi, Mehemed Hıfzî Efendi, Mes‘ûd Efendi, İbrâhîm Halîl Efendi.

- **Vefât tarihi 1166 (1752-53) olan bilginler:** Bu kısımda ikisi şair olmak üzere 24 zâtın tercüme-i hâli mevcuttur.

³¹⁸ Şeyh Mustafâ eş-Şirvânî hazretlerinin vefât yılı 1164’tür. Eserde kronolojik olarak 1163 yılında vefât eden ulemânın arasında gösterilmiştir.

Şeyh Muhammed, ‘Abdullâh Efendi, Mehmed Emîn Efendi, el-Hâcc Mehmed Sa’îd Efendi, İsmâil Efendi, es-Seyyid Mehmed Efendi, Hüseyin Efendi, ‘Alî Efendi, Hâfız ‘Alî Efendi, Mehmed Efendi, el-Hâcc Mehmed Emîn Efendi, *Ahmed Hâsib Efendi*, *Mehmed Es’ad Efendi*, es-Seyyid ‘Abdülvehhâb, Seyyid ‘Ömer Efendi, Mehmed Emîn Efendi, Ahmed Efendi, Sâlih Efendi, el-Hâcc Mahmûd Efendi, el-Hâcc ‘Abdülkerîm Efendi, Mehmed Efendi, Seyyid ‘Alî Efendi, Hüseyin Efendi, Şeyh Muhammed.

- **Vefât tarihi 1167 (1753-54) olan bilginler:** Bu bölümde konu edinilen zevât adedi 15’tir.

Şeyh Muhammed, Şeyh Muhammed, Şeyh Muhammed, ‘Alî Efendi, Mehmed Bahtî Efendi, İbrâhîm Efendi, Mehmed Hudâdâd Beg, Mehmed Lutfullâh Efendi, Mahmûd Efendi, İbrâhîm Efendi, Ahmed Efendi, Hasan Efendi, Mehmed Hâzık Efendi, el-Hâcc Feyzullâh Efendi, es-Seyyid ‘Abdullâh Hilmî Efendi.

- **Vefât tarihi 1168 (1754-55) olan bilginler:** 1168 tarihli bilgin sayısı eserde 4’tür.

Şeyh ‘Abdülkâdir, Mustafâ Efendi, Şeyh ‘Osmân, Mahmûd Efendi.

1143 (1730-31) – 1168 (1754-55) yılları arasında vefât eden molla, âlim ve bilginlerin biyografilerini veren İsmet Efendi bu bölümün sonunda yer verdiği 4 şahsın vefât yıllarını tam olarak hatırlayamamaktadır. Söz konusu 4 şahsın ölüm yılına ilişkin bilgi eserde şu şekildedir:

“**Yahyâ Şiddîk Efendi:** 1134 Rebî‘ü’l-âhîr’iniñ yigirmi dördüncü Çihârşenbe günü kürsî-nişîn-i beķâ oldular.”³¹⁹

“**‘Abdü’l-laţîf Râzî Efendi:** ... ve fużalâ-yı benâmdan oldukları hâlde 1160 târihinden muķaddem terk-i manşıb-ı hayât etmişlerdir.”³²⁰

“**İbrâhîm Efendi:** Meşâhîr-i ‘ulemâdan 1160 târihlerinde nüşâ-i hayâtı itmâm etmiştir.”³²¹

³¹⁹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 132b.

³²⁰ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 133b.

“Seyyid Muştafâ Efendi: İtmâm-ı ders-i hayât 1160 târîhlerindedir.”³²²

3. 2. 1. 4. 2. Âlim ve Mutasavvıfların Tercüme-i Hâli

İsmet Efendi, *Tekmiletü’ş-şakâ’ik*’ında âlim, mutasavvıf ve şeyhlerin biyografileri için müstakil bir başlık açmış; bu başlık altında 1143 (1730-31) – 1168 (1754-55) yılları arasında vefât eden Sultan I. Mahmûd devri âlim, mutasavvıf ve tarikat şeyhlerinden müteşekkıl 131 şahsın biyografisine yer vermiştir. Söz konusu zevâtın eserde kronolojik olarak verilîşi şu şekildedir:

“Sultân Mahmûd Hân-ı Evvel Hazretlerinin Zamân-ı Saltanatlarında Tekyegâh-ı Hayy u Bâkî’ye ‘Âzım Olan Meşâyih-i Zevî’l-ihtirâm ve Turuk-ı ‘Aliyyeye Nisbet İle İktisâb-ı Şöhret Eden Zevât-ı Kirâm”³²³

- **Vefât tarihi 1143 (1730-31) olan şeyh ve mutasavvıflar:** Bu bölümde biyografisi zikredilen mutasavvıf sayısı 10’dur.

eş-Şeyh ‘Abdülğanî-i Nâblusî, Köstendilî Şeyh ‘Alî Efendi, Şeyh Mehmed Efendi, Şeyh ‘Abdülmeccid Efendi, Şeyh Ahmed Efendi, Şeyh Mahmûd Efendi, Dervîş Hâfız Efendi, İlham Dede, el-Hâcc Mustafâ Efendi, Şeyh ‘Abdüllatîf Efendi.

- **Vefât tarihi 1144 (1731-32) olan şeyh ve mutasavvıflar:** Bu tarihte vefât eden şahıs sayısı eserde 8’dir.

el-Hâcc ‘Alî Efendi, *Mehmed Şeyhî Efendi*, Seyyid Muhammed Dede, Dervîş Mehmed Efendi, Şeyh İbrâhîm Keşfî Efendi, Şeyh İbrâhîm Efendi, Mustafâ Efendi, ‘Alî Efendi.

- **Vefât tarihi 1145 (1732-33) olan şeyh ve mutasavvıflar:** 1145 yılında vefât eden şeyh sayısı zeyilde 19’dur.

eş-Şeyh el-Hâcc Mustafâ Efendi, eş-Şeyh ‘Abdullâh Efendi, Şeyh İsmâil Efendi, Şeyh İsmâil Efendi, Şeyh ‘Atâ’ullâh, Şeyh Hasan Efendi, Şeyh Ahmed Efendi, eş-Şeyh Âsîf Mehmed Dede, Şeyh Mehmed Efendi,

³²¹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 134a.

³²² Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 134a.

³²³ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 135a.

eş-Şeyh Halîl Efendi, Şeyh İbrâhîm Efendi, Şeyh Hüseyin Efendi, eş-Şeyh Mehmed Efendi, es-Seyyid eş-Şeyh ‘Ubeydullâh Efendi, Şeyh İbrâhîm Aga, ‘Abdüsselâm Dede, Mûnis Dede, Dervîş Mustafâ Efendi, Dervîş Mehmed Efendi.

- **Vefât tarihi 1146 (1733-34) olan şeyh ve mutasavvıflar:** Bu kısımda 8 mutasavvıfın tercüme-i hâli mevcuttur.

es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Şerefüddîn Efendi, Şeyh el-Hâcc Mehmed Efendi, es-Seyyid eş-Şeyh Mustafâ Efendi, Şeyh Mehmed Keşfi Efendi, Şeyh Murâd Efendi, Surûrî Mustafâ Efendi, Dervîş Mehmed Efendi, eş-Şeyh Sahhâfî Mehmed Efendi.

- **Vefât tarihi 1147 (1734-35) olan şeyh ve mutasavvıflar:** Bu bölümde biyografisi mevcut şeyh sayısı 13’tür.

eş-Şeyh Hüseyin Efendi, Şeyh Hasan Efendi, *Şeyh Receb Enîs Dede*, Şeyh ‘Alî Efendi, Şeyh Mustafâ Efendi, Şeyh ‘Osmân Efendi, Şeyh Mehmed Efendi, Şeyh ‘Osmân Efendi, eş-Şeyh el-Hâcc Ahmed Efendi, Şeyh Ahmed Efendi, Mustafâ Efendi, Hâfız Mehmed Efendi, Şeyh Hüseyin Efendi.

- **Vefât tarihi 1148 (1735-36) olan şeyh ve mutasavvıflar:** Bu kısımda 11 şahsın biyografisi mevzu bahistir.

Şeyh Veliyyüddîn Efendi, Şeyh Mustafâ Şâkıb Dede Efendi, Şeyh ‘Abdullâh Efendi, Şeyh Hasan el-Kürdî, Şeyh Mehmed Dede, Şeyh Mehmed Fahrüddîn Dede, Şeyh Ahmed Efendi, Şeyh el-Hâcc Mustafâ Efendi, Mahmûd Efendi, Şeyh Hamdî Efendi, Şeyh ‘Abdülazîz Efendi.

- **Vefât tarihi 1149 (1736-37) olan şeyh ve mutasavvıflar:** Bu bölümde tercüme-i hâli beyân edilen kişi sayısı 15’tir.

Şeyh Ahmed Efendi, Şeyh ‘Osmân Efendi, eş-Şeyh Ya’kûb ‘Afvî Efendi, Şeyh Veliyyüddîn Efendi, Şeyh Hâfız Ahmed Efendi, Şeyh ‘Abdullâh Efendi, Şeyh Mehmed Efendi, Şeyh ‘Osmân Efendi, Şeyh Hüseyin Efendi, eş-Şeyh ‘Abdûlmecîd Efendi, es-Seyyid eş-Şeyh ‘Alî Efendi, Hâfız Mustafâ Efendi, Şeyh ‘İlmî Efendi, ‘Alî Baba, Şeyh Ziyâüddîn Efendi.

- **Vefât tarihi 1150 (1737-38) olan şeyh ve mutasavvıflar:** Bu kısımda hâl tercümesi mevcut 9 kişi vardır.

Şeyh ‘Alî, Şeyh Muhammed ‘Ukayle, Şeyh İshak Efendi, Şeyh ‘Abdülazîz Efendi, es-Seyyid eş-Şeyh ‘Abdüllatîf Efendi, Şeyh Mehmed Lutfi Efendi, Şeyh ‘Alî Dede, Şeyh Mustafâ Efendi, Şeyh Dâvud Efendi.

Bilginler kısmında bazı yıllarda (1153-1154-1155-1156-1157-1158-1159-1160-1161-1162) tercüme-i hâlleri yazılmayan zevâtın durumu, şeyh ve mutasavvıflar bölümü için de geçerlidir.

İsmet Efendi, 1150 (1737-38) tarihinde vefât eden şeyh ve mutasavvıfları konu edindikten sonra kronolojik olarak 1151-1152-1153-1154-1155-1156-1157-1158-1159-1160-1161-1162-1163 vefât tarihli şeyh ve tarikat büyüklerinin tercüme-i hâllerini vermek yerine 1164 (1750-51) tarihine geçer. Söz konusu tarih veya tarih aralığında vefât eden zevâtın biyografileri zeyilde mevcut değildir. Dolayısıyla eser, 1151 ilâ 1163 yılları arasında bilgi akışı bakımından sekteye uğrar. Kanaatimizce bu husûsu doğuran sebeplerin başında -bilginler bahsinde de ifade ettiğimiz gibi- İsmet Efendi’nin söz konusu yıllarda vefât eden şahısların tercüme-i hâlini hatırlayamaması gelmektedir. Bir diğer ihtimal ise malum yangından sonra kaleme alınan ve 1151-1163 yılları arasında vefât eden zevâtın biyografilerini kapsayan kısımların günümüze intikâl edememesidir.

- **Vefât tarihi 1164 (1750-51) olan şeyh ve mutasavvıf(lar):** İsmet Efendi, *Tekmiletü’ş-şakā’ik*’ında 1164 yılında vefât eden 1 kişiye yer vermiştir.

eş-Şeyh ‘Abdurrahman Efendi.

- **Vefât tarihi 1165 (1751-52) olan şeyh ve mutasavvıflar:** Bu kısımda 12 şahsın hâl tercümesi mevcuttur.

Şeyh Hikmetî Mehmed Efendi, Şeyh Yûsuf Nizâmüddîn Efendi, Şeyh Mehmed ‘Alâüddîn Efendi, Şeyh Mehmed Efendi, Şeyh Mehmed Sa’îd Efendi, Şeyh Mehmed ‘Ârif Efendi, Şeyh Ahmed Vefkî Efendi,

Şeyh ‘Alî Efendi, Şeyh el-Hâcc Mustafâ Efendi, Şeyh ‘Ömer Efendi, Şeyh İbrâhîm Efendi, İbrâhîm Efendi.

- **Vefât tarihi 1166 (1752-53) olan şeyh ve mutasavvıflar:** Bu bölüm 6 şahsı muhtevîdir.

Şeyh ‘Abdûlbâkî Efendi, Şeyh ‘Abdûlbâkî Efendi, Şeyh Mustafâ Efendi, eş-Şeyh Hâce İshak Efendi, Sinobî es-Seyyid eş-Şeyh Mustafâ Efendi, Feyzullâh Hulûsî Efendi.

- **Vefât tarihi 1167 (1753-54) olan şeyh ve mutasavvıflar:** Bu kısım 7 zâtı ihtiva etmektedir.

Seyyid İbrâhîm Dede, Seyyid el-Hâcc Ahmed Efendi, Şeyh ‘Abdurrahman Efendi, İbrâhîm Efendi, eş-Şeyh Dede Mehemed Efendi, Şeyh Hâfız Mustafâ Efendi, Şeyh ‘Abdülkâdir Efendi.

- **Vefât tarihi 1168 (1754-55) olan şeyh ve mutasavvıflar:**
Tekmiletü’ş-şakā’ik’ın son vefât yılını konu edinen bu kısımda 12 şeyh ve tarikat büyüğünün hâl tercümesi mevcuttur.

Şeyh Ahmed Müsellem Efendi, eş-Şeyh Mehemed Sa’îd Efendi, Şeyh Hüseyin Efendi, Şeyh Ahmed Efendi, Şeyh Ahmed Hâtem Efendi, Şeyh Mustafâ Efendi, Şeyh Mustafâ Efendi, Şeyh Hüseyin Efendi, Süleymân Râcî Efendi, Şeyh ‘Abdülkerîm Efendi, Şeyh Veliyyüddîn Efendi, Şeyh ‘Abdurrahîm Efendi.

3. 2. 1. 5. Hâtimesi

Tekmiletü’ş-şakā’ik’ta diğer zeyillerde görülen hâtime kısmına benzer bir şablon görülmemektedir. Fakat İsmet Efendi bu bölümde, padişaha takdim etmeyi düşündüğü cüz’lerin mahiyeti hakkında bilgi verir. Takdimden kaynaklanacak kusurlarının da mazur görülmesini ister. Bölümün sonunda yer alan imza, cüz’lerin son bulduğuna delâlet etmekte dolayısıyla hâtime kısmı olduğu fikrini akla getirmektedir.

Müellif bu bölümde *Şakā’iku’-n-Nu‘mâniyye* adlı esere zeyil olarak yirmi beş seneden beridir meydana getirdiği evrakın malum yangında yandığını

ifade eder. Dolayısıyla padişaha daha önce takdim ettiği 25. cüz'ün hangi kişinin biyografisi ile son bulduğunu hatırlayamamaktadır:

“Şakāyık-ı Nu‘māniyye nām tārīḫe zeylen yigirmi beş seneden beri biñlerce iktidārsızlığım ile cem‘ ü tesvīd edebildiğim evrāk-ı tārīḫīde bundan yedi māh muḫaddem vukū‘ bulan ḫarīḫde kitāblarım ile berāber muḫarraḫ olmağla pek sermāyesiz ḫaldığımı ve ‘atebe-i ‘ulyā-yı ḫilāfet-penāhlarına şimdiye ḫadar taḫdīmsiz mütecāsir olduğum yigirmi beşinci cüz’üñ ḫaḅḅı zātūñ terceme-i ḫālinde nihāyet bulduğunu ḫātır-ı ‘ubeydānemde muḫāfāza edemedigimi ‘arz ederim.”³²⁴

Fakat yazar, elinde mevcut olan 26. cüz’ü sultana takdim etmeyi, ona karşı bir sorumluluk saydığını ayrıca söz konusu parçanın yaklaşık bin sayfayı ihtiva ettiğini anlatır:

“Şafā-baḫşende-i ḫulūb-ı muvaḫḫidīn olan vilādet ve cülūs-ı ḫümāyūn-ı meymenet-maḫrūn-ı ḫalīfe-i ekremīleri avān-ı füyūzāt-nişānda eṣer-i ma‘rūfdan birḫaç cüz’ taḫdīm etmeyi vecībe-i zimmet-i ‘ubūdiyyet ‘add ettiğimden ṣaḫīḫan yigirmi altıncı cüz’den ve taḫrībēn biñ raḫamından i‘tibāren ḫuḫūr-ı kemālāt-nüşūr-ı şehēnşāh-ı efḫamīlerine ‘arz ve taḫdīm-i mübāşeret eyledim.”³²⁵

İsmet Efendi, meydana gelen bütün bu kusurlarından dolayı hükümdardan affolunmasını diler. Bu metnin altında görülen imza, mukaddime kısmındaki imzayı hatırlatmaktadır:

“Vuḫū‘a gelen ḫuṣūr-ı nā-maḫşūr-ı a‘cizānemiñ ‘afv-ı ‘ālū’l-‘āl-i ḫazret-i ḫilāfet-penāhīleri ile mestūr buyurulmasını istirḫām eylerim. Ḳātibe-i aḫvālde emr ü fermān-ı veliyy-i ni‘met, velī-ni‘met-i ‘ālemiyān efendimiz ḫazretleriniñdir.

Bende

Kitābī-i Ḥazret-i Şehriyārīleri

³²⁴ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 239b.

³²⁵ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 239b.

Tekmiletü’ş-şakā’ik bu hâliyle eksik bir nüshadır. Çünkü müellif, söz konusu hâtime kısmından sonra 1164/1750-51 ilâ 1168/1754-55 yılları arasında vefât eden 38 şeyh ve mutasavvıfın tercüme-i hâlini zeyline eklemiştir.³²⁷ Eserin mevzu bahis ettiği son şahıs Şeyh Abdurrahîm Efendi’nin biyografisi de yarım kalmıştır.

“*Şeyh ‘Abdû’r-raḥîm Efendi: Tarîḳ-ı Nakşibendî fâzılân u ‘ârifânından Şeyh ‘Abdî Efendi ḥazretleri. Sulṭân Meḥammed Ḥân ‘aleyhü’r-raḥmeti’l-Meliki’l-Müste‘ân ḥazretlerinin cāmi‘-i şerîfleri civārında āsitân-ı pîrânelerinde defîn ve türbe-i muḳaddeseleri ziyâretgâh-ı erbâb-ı ta‘yîn olan gavş-ı Yezdânî Pîr Emîr Buḥârî ‘aleyhi taḳdîsi’l-Bârî ḥazretlerinin āsitân-ı ‘ulyâlarında seccâde-nişîn-i kemâlât-ḳarîn, ḳuṭbü’l-kâmilîn eş-Şeyh Hâce Faḫlu’llâh-ı Şânî ḥazretlerinin ḥıdmet-i ‘ârifânelerinden nisbet ve tekmi’l-i tarîḳat eden aşḫâb-ı ḥaḳîḳattendir.*

Müşārûn ileyh ḥazretlerinin tarîḳ-ı Nakşibendî’de yetiştirdikleri fâzıllardan ve kâmillerden biri de bu zât-ı şerîftir. O dergâh-ı feyz-penâhta pek çok sene ḥücre-nişîn olmuş ve otuz sene miḳdârı sâlikân u ṭalibânîn erkân-ı tarîḳatta teraḳḳî etmelerine mürşidâne sa‘y u himmet etmiştir.

Ba‘zı tekâyâda mürşidâna meşîḥatleri mesbûktur. Tekyegâh-ı Na‘îm’e naḳilleri 1168 târiḥinde ve medfen-i mübârekleri Ḥazret-i Emîr Buḥârî ḳaddesa’llâhu esrârehu’l-Bârî āsitân-ı füyûzât-nişârı ḳabristânındadır. Âdâb-

³²⁶ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 239b.

³²⁷ Hâtime kısmından sonra biyografisi yazılan zevâtın listesi için bkz. eş-Şeyh Abdurrahman Efendi, Şeyh Hikmetî Mehemmed Efendi, Şeyh Yûsuf Nizâmüddîn Efendi, Şeyh Mehemmed Alâüddîn Efendi, Şeyh Mehemmed Efendi, Şeyh Mehemmed Sa‘îd Efendi, Şeyh Mehemmed Ârif Efendi, Şeyh Ahmed Vefkî Efendi, Şeyh Ali Efendi, Şeyh el-Hâcc Mustafa Efendi, Şeyh Ömer Efendi, Şeyh İbrahim Efendi, İbrahim Efendi, Şeyh Abdülbâkî Efendi, Şeyh Abdülbâkî Efendi, Şeyh Mustafa Efendi, eş-Şeyh Hâce İshak Efendi, Sinobî es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi, Feyzullah Hulûsî Efendi, Seyyid İbrahim Dede, Seyyid el-Hâcc Ahmed Efendi, Şeyh Abdurrahman Efendi, İbrahim Efendi, eş-Şeyh Dede Mehemmed Efendi, Şeyh Hâfız Mustafa Efendi, Şeyh Abdülkâdir Efendi, Şeyh Ahmed Müsellem Efendi, eş-Şeyh Mehemmed Sa‘îd Efendi, Şeyh Hüseyin Efendi, Şeyh Ahmed Efendi, Şeyh Ahmed Hâtem Efendi, Şeyh Mustafa Efendi, Şeyh Mustafa Efendi, Şeyh Hüseyin Efendi, Süleyman Râcî Efendi, Şeyh Abdülkerîm Efendi, Şeyh Veliyyüddîn Efendi, Şeyh Abdurrahîm Efendi.

1 *ṭarīqat-i Nakṣibendiyye'ye dā'ir fāzılāne vü mürşidāne risālesi mesmū'dur. Mürşidleri.*"³²⁸

3. 2. 1. 6. Zeyilde Yer Alan Anektotlar

*Şakā'iku'n-Nu'māniyye ve Zeyilleri'*nde tanıtılan kişiyle alâkalı hikâye, latife, keramet vs. gibi anekdotlar kaleme alınmıştır. Müellif, böylece kaleme aldığı şahısla ilgili konuya canlılık kazandırmak istemiş; okuyucuyu tekdüzelik ve monotonluktan kurtarmak veya okuyucuya ilâve bilgi verme gayesi gütmüştür. 371 şahsın hâl tercümelerinin yer aldığı *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta da bu husûsa yer verilmiştir. Fakat kendinden önce kaleme alınan zeyillerde anekdot sayısı oldukça fazla iken *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta sadece iki hikâye, bir lâhika ve bir de muhtıra-i âcizâne olmak üzere dört yerde görülür ki diğer zeyillere³²⁹ nazaran bu oran oldukça düşüktür. Konuya örnek teşkil etmesi açısından Derviş Hâfız Ahmed Efendi ile ilgili bir anekdotu aşağıya alıyoruz:

“Hikâye. Hâşköy civârında Sütlüce sâkinlerinden ve Sultân Ahmed Hân-ı Şâliş ḥazretlerinin saltanat-ı mülükâneleri mütehayyızân-ı müstaḥdimininden Süleymân Beg'in ḥânesine farṭ-ı maḥabbetle müdâvim idi. Bir gün mîr, mûmâ ileyhi râḥatsız görmekle o gece o ḥânedede kalıp bağçede ḥavuzuñ kenârında şabâḥa kadar da'avât-ı mütemâdiye ile 'arz-ı 'ubûdiyyet ederek dergâh-ı luṭf-ı penâh-ı Perverdigâr'dan anıñ 'âkıbetini temennî eder. Ḥazret-i Mevlâ'nıñ luṭf u iḥsânı ile ârzûsu vechile Beg Efendi de kesb-i 'âkıbet eyler.”³³⁰

3. 2. 1. 7. Zeylin Dili ve Üslûbu

Kendinden önce kaleme alınan *Şakā'iku'n-Nu'māniyye* zeyillerinin aksine *Tekmiletü's-şakā'ik*'in dili sade ve açıktır. Bunda giderek modern bir tarz kazanmaya başlayan biyografi yazıcılığı ve meydana getirildiği yüzyılın dil husûsiyetleri tesirli olmuştur.

³²⁸ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 259a.

³²⁹ Meselâ, Uşşâkî-zâde Hasib'in *Zeyl-i Şakā'ik*'inde anekdot sayısı 52'dir. Bkz. Ramazan Ekinci, age, s. 131.

³³⁰ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 165a.

İsmet Efendi'nin yaşadığı yüzyıl, ilmî gelişmelere açık, ülkenin hemen her sahada değişim geçirdiği ve yeni bir atılımın meydana geldiği bir zaman dilimini kapsar. Burada, Tanzimat Dönemi'nin edebî eserlerine de az çok yansımış olan bir husûsa daha dikkat edilmesi gerekir. Bu, XVIII. yüzyıl ortalarından başlayan ve hemen bütün XIX. yüzyılda genişleyerek devam eden, Osmanlı'nın bilgi ve tekniğe açılma hadisesidir. Böylece Tanzimat yıllarından başlayarak önce sathî, daha sonra biraz derinlere nüfûz edecek bir seri yenileşme hareketi, XIX. yüzyılın özellikle ikinci yarısından sonra Osmanlı ülkesinin çehresini yavaş yavaş da olsa değiştirmeye başlamıştır.³³¹

Her türlü geleneksel unsurun değişimden geçtiği bir dönemde te'lif edilen *Tekmiletü'ş-şakā'ik*'in mukaddimesinde dönemin yenilikçi zihniyeti kendini hissettirmektedir. Mukaddime; besmele, tevhid, naat gibi klâsik nesir şablonunu gösterse de o dönemde bilim ve tekniğe yönelme değişim ve gelişim adına bir anahtar olarak görüldüğü için “âlem-i medeniyet, kütüphâneleri doldurmak, cihân-ı medeniyet aydınlatmak” gibi bilimselliğe vurgu yapan yeni ifadeler de dikkat çekmektedir.

Osmanlı dönemi Türk nesri hakkında bilgi veren M. F. Köksal, klâsik nesir üslûbunu sade, orta, süslü ve ağıdalı nesir olmak üzere dört grupta incelemek gerektiğini ifade etmiştir:

Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların az bulunduğu metinleri sade (üslûb-ı sâde); yer yer secilerle kurulmuş, sanat endişesi taşıyan ve Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların Türkçe kelimelere baskın şekilde yazılmış metinleri orta nesir (üslûb-ı mutavassıt); sanat kaygısının yoğun olduğu yabancı kelime ve tamlamaların, secilerin sıklıkla kullanıldığı metinleri süslü nesir (üslûb-ı müzeyyen); esas gayesi sanat olan külfetli bir dile sahip, yabancı sözcük ve terkiplerle meydana getirilmiş eserleri ağıdalı nesir (üslûb-ı âlî) grubuna dâhil etmiştir.³³² Bu bilgiler ışığında İsmet Efendi'nin üslûbunu orta nesir üslûbuna dâhil edebiliriz.

Nitekim, *Tekmiletü'ş-şakā'ik*'tan önce kaleme alınan zeyillerde âyet ve hadislerin veya Arapça, Farsça kelimelerle teşkil edilen uzun terkiplerin

³³¹M. Orhan Okay, “*Tanzimatçılar: Yenileşmenin Öncüleri (1860-1896)*”, Türk Edebiyatı Tarihi, C. 3, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul, 2006, s. 55-56.

³³²Cihan Okuyucu-Ahmet Kartal-M. F. Köksal, *Klâsik Dönem Osmanlı Nesri*, Kesit Yay., İstanbul, 2012, s. 16-18.

yoğun olarak kullanıldığını görüyoruz. *Tekmiletü's-şakā'ik* ta ise müellif, eserinin mukaddime bölümünde Arapça kaleme aldığı bir cümlelik dua ibaresinden başka herhangi bir Arapça veya Farsça unsura yer vermemiştir. Mukaddimenin devamı ise yine orta nesir üslûbunu yansıtmaktadır:

”الحمد لله رب العالمين واصلوة واسلام على سيدنا و سيد المرسلين محمد و الى و اصحابه
اجمعين³³³

‘Ālem-i medeniyet-i İslâmiyye’ye zîb ü zînet veren esbâb-ı ‘aẓîme ve mühimmeden birisi belki birincisi ‘ulûm u ma‘ârif olup bunu da ‘alâ-vechî’l-îkân der-miyân eyleyen ‘ulemâ-yı a‘lâm ve ‘urefâ-yı kemâlât-ittisâmdır. Bu zâtlar memâlik-i maḥrûsetü’l-mesâlik-i ḥilâfet-penâhîleriniñ her tarafında envâ‘-ı envâr-ı ‘ulûmu intişâra bezl-i iktidâr etmişler ve pek çok kitâblar tedrîs ve te’lîfine muvaffakiyyetle âşâr-ı mü’ellefât-ı mü-şikâfâne ve ḥaḳâyıḳ-perverâneleriyle kütüb-ḥâneleri māl-â-māl ederek cihân-ı medeniyetiñ cihât-ı mütenevvi‘ asını tenvîr buyurmuşlardır.”³³⁴

Yazar, söz konusu Arapça ve Farsça unsurları daha çok bahis konusu ettiği kişilerin hâl tercümelerini yazarken onların ölümlerine düşürülmüş tarih manzumeleri şeklinde vermekle yetinir. Eserin tamamında sadece beş yerde Arapça ve Farsça tarih manzumesine yer verilir.³³⁵ Mehemed Yümnî Efendi’nin ölüm tarihine düşürülmüş Farsça tarih şu şekildedir:

حالددار آمد جبین تاریخ

یمنی حاکم شد بفردوس برین³³⁶

Fındıklılı İsmet Efendi’nin üslûbunun sade ve açık daha çok orta nesre yakın olduğunu yukarıda ifade etmiştik. Hem dönemin dil husûsiyetleri hem de Tanzimat dönemi edebî eserlerinde görülen birtakım değişiklikler İsmet Efendi’nin zeylinde de kendisini hissettirir. Abdullah Efendi’nin biyografisi bunun açık bir göstergesidir:

³³³ “Allah’a, onun elçisi Hz. Muhammed’e, ashabına ve yakın çevresine salât u selâm olsun.”

³³⁴ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 1b.

³³⁵ Diğer tarih manzumeleri için bkz. Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 127b, 140a, 178b, 255a.

³³⁶ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 103a.

“**Abdu’llāh Efendi.** ‘Ulemā-zādelerden biriniñ oğlu ve tarīķ-ı ‘ilmî müteḥayyizānından Ḥalīm-zāde Efendi’niñ dāmādıdır. Üsküdar Mollası olduktan soñra 1147’de irtihāl etmiştir. Edirneķapısı ḥāricinde La‘lī Efendi Çeşmesi muķābilinde Ḥazret-i Ḥalid *raḍıya’llāhu ‘anh* sülāle-i fāḫirelerinden Şemsü’d-dīn Efendi ḥazretleriniñ civārında mefūndur.”³³⁷

Fakat eserde yer yer süslü nesrin tesirleri de görölür. Yazar, biyografisini kaleme aldığı kişinin edebî şahsiyetiyle alâkalı bilgi verirken bu üslûbu tercih etmektedir. Biyografisi takdim edilen şahıs herkesçe bilinen, devrinde ve yaşadığı bölgede şöhret kazanmış biri ise, yazar buna bilhassa dikkat etmektedir. Amasya âlimlerinin önde gelenlerinden es-Seyyid eş-Şeyh Ali Şeyh Efendi’nin hayatı anlatıldıktan sonra, ilmî şahsiyeti üzerinde durulurken sanatlı bir üslûp ön plana çıkmaktadır:

“Amasyalı-zāde Efendi niḥrīr-i bī-naẓīr, fāzıl-ı meḥāsin-semīr, evşāf-ı ‘ālimāneyi cāmi’ bir şeyḫ-ı rūşen-zamīr idiler. Tācdārān-ı te‘ālī-iķtirān-ı āl-i ‘Oşmān, ebbedu’llāhü salṭanatühü ve ḥalleda’llāhü mülkehü ilā-āḫiri’d-devrān ḥazarātınıñ ‘ulūm-ı ‘āliye ve āliyeye ve erbābı olan ‘ulemā-yı a‘lāma ve ṭurūķ-ı ‘aliyyeye ve erbābı bulunan meşāyiḫ-ı kirāma ve sā’ir ehl-i fūnūn u şānāyi’e ve ḥayrāt u ḥasenāt ve i‘mārāt u i‘mālāt ve envā’-ı teraķķiyāt ve bilād u ‘ubbād ḥaķlarında menāfi’-baḥş olacaķ umūr-ı mütenevvi’aya secāyā-yı ‘ulviyyāt-intimā-yı ḫilāfet-penāhileri muķtezā-yı ‘ālīsince meyl ü maḥabbet ve dā’imā maķāşıd-ı ḥayriyye-i şāhāneleriniñ mertebe-i ḫuşūl-i vuşūlüne luṭf u ‘ināyet buyurmaķta olduklarını biñlerce meşḥūrāt-ı ‘ālimendāne bildirmektedir.”³³⁸

Geleneķe mensup diğerk zeyillerde biyografisi verilen âlimlerin veya mutasavvıfların isimleri “el-Mevlā” ile başlayan uzun ve sanatlı ibarelerle başlıķa çevrilirdi. *Tekmiletü’ş-şakā’ik*’ta ise biyografik başlıklar, modern eserlerde olduğu gibi sadece şahısların isimlerinden meydana gelmekte ve takdim cümlesi şeklinde devam etmektedir:

“**Süleymān Naḫifī Efendi.** Fuṣalā-yı ricālden Naḫifī Efendi ḥazretleri.”³³⁹

³³⁷ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 45b.

³³⁸ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 229a-229b.

³³⁹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 72a.

“Şeyh ‘Alī Efendi. Aşhāb-ı kemālattan ve tarīk-ı Nakşibendī kıdve-i ‘ārifānından Şeyh ‘Alī Efendi hazretleri.”³⁴⁰

İsmet Efendi, eserine konu ettiği âlim ve mutasavvıfların müderrislik, kadılık vs. aldığı görevleri ve görev yaptığı yerleri ayrıntılı olarak vermeye gayret etmiştir:

“Peder-i fezā’ıl-güsteri Maḥmūd Efendi hazretleri Maḡnisa’da 1026 Zī’l-ḥicce’sinde tevellūd ve ‘ulemā-yı a‘lām ḥazarātının ḥalka-i ders-i niḥrīrānelerinden aḥz-ı ‘ulūm edip 1059 Zī’l-ka‘de’sinde müderris ve bu eşnāda Naḳībū’s-sādāt Anḳaravī Şofu Emīr Meḥemmed Es‘ad Efendi hazretlerine dāmād olmuşlar idi. 1081 Zī’l-ka‘de’sinde Ḥaleb ve 1087 Receb’inde Burusa ve 1090 Cumāde’l-āḥire’sinde Mekke-i Mükerrreme pāyesi ile Medīne-i Mūnevvere Mevleviyyetleri ve 1091 Cumāde’l-āḥire’sinde İstanbul pāyesi ve 1094 Rebī‘ü’l-evvel’inde Dārū’l-Ḥilāfeti’l-‘Aliyye kādīliği ve 1095 Muḥarrem’inde Ġalaṭa Mevleviyyeti ve 1104 Rebī‘ü’l-evvel’inde Anadolu kādī’askerliği tevcihiyle talṭīf olundular. Kādī’askerlikte müddet-i ma‘lūmesi olan bir seneyi bi’l-ikmāl 1115 Ramaẓān’ının evā’ilinde doksan yaşında bekāya intikāl eyledi.”³⁴¹

Tekmiletü’ş-şakā’ik’ın üslûp itibariyle geleneğe mensup diğer zeyillerden ayıran önemli farkların başında mevzu bahis ettiği şahsın sülâlesine dair bilinenleri silsile hâlinde ifade etmesidir:

“Seyyid Meḥemmed Şadrü’l-dīn Efendi. ‘Uşşāķī-zādelerden ve fuẓalā-yı mevālīden Şadrü’l-dīn Efendi. Peder-i fezā’ıl-güsteri, naḳībū’s-sādāt ve mükerreren Rūmili kādī’askeri olan ‘Abdu’llāh Efendi hazretleri 1139 tārīḡinde, bunların pederleri Mekke-i Mükerrreme kādīsı ‘Abdü’l-bāķī Efendi hazretleri 1090’da, müşārün ileyhiñ peder-i faẓīletmendi Üsküdar kādīsı ‘Abdü’r-raḥīm Efendi hazretleri 1078’de irtihāl ettiler.”³⁴²

“Yahyā Şiddīķ Efendi. Ayaşofya Şeyḡī-zāde Şiddīķ Efendi. Yahyā Şiddīķ Efendi ibnü’l-fāzıl eş-Şeyḡ Süleymān Efendi ibn Aḡmed Efendi ibn Muşṭafā Efendi ibn Faķīḡ Meḥemmed Efendi.”³⁴³

³⁴⁰ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 200a.

³⁴¹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 94a-94b.

³⁴² Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 33a.

³⁴³ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 131a.

İsmet Efendi, konu ettiği şahısların ilmî şahsiyetiyle alâkalı bilgi verirken âhenk unsurlarından seci ve aliterasyona da yer yer müracaat etmiştir:

“Amasyalı-zāde Efendi **niḥrīr**-i bī-**naḫīr**, fāzıl-ı meḥāsin-**semīr**, evṣāf-ı ‘ālimāneyi cāmi‘ bir şeyḥ-ı rüşen-**ḫamīr** idiler.”³⁴⁴

“Müşārün ileyh Refdī Efendi’niñ oğlu mūmā ileyh ‘İffetī Muṣṭafā Efendi müderrisinden **neşir** ve şi‘rde **muḫtedir** bir mecmū‘a-i **cevāhir**-i **nevādir** idi.”³⁴⁵

“Luṭfu’llāh Mollā demek ile **şehīr**, faḫīlet ü revīyyet, ḫilmiyyet ü nezāket ile ma‘lūm **şagīr** ü kebīr bir zāt-ı meḥāsin-vefīr idi.”³⁴⁶

Tekmiletü’ş-şakā’ik’ta dikkat çeken bir diğerk husûs, bazı kelimelerin yazılış şeklidir. Metinde özellikle “rāhatsızlık” kelimesinde görülen bu durum, başka bazı kelimelerde de müşahade edilmektedir. Anılan kelime, metnin tamamında **راحتسزلق** şeklinde değil, **راحتسزلك** biçiminde yazılmıştır. Kelimenin son eki olan –lık ekinin (**لق**); –lik (**لك**) şeklinde yazılması, metnin tamamında göze çarpmaktadır. Aynı eki alan diğerk kelimelerde bu husûs görülmezken sadece “rāhatsızlık” kelimesinde görülmesi, devrin gramatik husûsiyetlerinin bir sonucu olup kalın ünlülerle biten kelimelere ince sıradan eklerin getirilmesiyle alâkalıdır. Buna benzer olarak eserde doğru şekli olan maḫābir (**مقابیر**) yerine mekābir (**مكابر**); ekārim (**اكارم**) kelimesi ise yanlış bir şekilde ekārim (**اقارم**) olarak yazılmıştır.

3. 2. 1. 8. Ölümün İfade Ediliş Şekli ve Kabir Tasvirleri

Doğum ve ölüm, insanın bu dünyadaki kaderinin başlangıcı ve sonudur. Dünyaya gözlerini yeni açmış bir çocuğun verdiği neşe ve saadet her ne kadar çok güzel bir duygu ise de ölüm söz konusu olduğunda bu durum yerini hüznün ve acıya bırakır. Ölüm gerçeğinin vermiş olduğu hüznün karşısında sanatkâr, bu duyguyu edebî bir dil ile ifade etmiştir. Sanatkârın dünyaya ve hayata bakış açısı, aynı zamanda onun ölüm düşüncesini de etkilemiş, ölümü sorgulamadan kabullenmiştir. Özellikle Osmanlı

³⁴⁴ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 229a.

³⁴⁵ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 79a.

³⁴⁶ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 124b.

toplumunda İslâm dinine mensup şair ve müellifler, hem inançları gereği hem de toplumun içtimaî yapısı sebebiyle ölümün soğuk yüzünü şirin göstermeye çalışmışlardır.³⁴⁷

İsmet Efendi de *Tekmiletü's-şakā'ik*'inde mevzu bahis ettiği kişilerin ölümünü sanatlı ifadelerle şirin gösterir:

“... 1147 Rebî'ü'l-âhîr'inin on yedinci Pencşenbe gecesi yatsı vakti irtihâl-i dâr-ı na'îm eylediler.”³⁴⁸

... Dârü'l-hadîş-i Süleymâniyye râddesinde 1147'de ikmâl-i ders-i hayât eyledi.”³⁴⁹

... ‘Ömr-i nâzenîni yüz yigirmiye müteķâriben 575 sâlinde dergâh-ı Hâzret-i Mütē'âl'e intikâl eylediler.”³⁵⁰

Müellif, bu husûsta bazı farklı yorumlama yollarına da gitmiştir. Örneğin, biyografisini kaleme aldığı şahsın tarikatini kullanarak ilgili şahsın ölümü ile ilgili sanatlı ifadeler kullanmıştır. Ayrıca, Nev'î-zâde Atâyî'nin *Hadâ'iku'l-ħakā'ik*'ını zeyleden Şeyhî Mehmed Efendi'nin ölümü de bu üslûpta dile getirilmiştir:

“el-Hâcc ‘Alî Efendi. Târîķ-ı Celvetî hulefâsından İmâm ‘Alî Efendi ... 1144'de celvetgâh-ı beķâyâ gitti.”³⁵¹

“Dervîş Muştafâ Efendi. Târîķ-ı Halvetî ķudemâsından, erbâb-ı hâlden bir zât olup Üsküdar'da sâkin olurdu. 1145'de rûķu ħalvetgâh-ı Bâķî'ye gitti.”³⁵²

“eş-Şeyķ Āsîf Meķemmed Dede. Tavşanlı Mevlevî-ħānesi şeyķi, ‘ārifān-ı tārîķat-i Mevleviyye'den Āsîf Dede ĥazretleri. ... ‘Ālim ü ‘ārif, ‘ābid ü

³⁴⁷ Bu konu hakkında şu makalelere de bakılabilir: Mahmut Kaplan, “Göldeste-i Riyâz-ı İrfân'da Vefatlara Düşülen Notlar”, *Turkish Studies*, Volume 7/1, Winter 2012, s. 57-80; İlyas Yazar, “Şair Tezkirelerinde Ölüm Bağlamında Dil ve Üslup Üzerine Bir İnceleme”, *CBU Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 11, 2013, s. 457-466; Abdullah Aydın, “Asude Bahar Ülkesine Yolculuk Olan Ölümün Şair Biyografilerinde İfade Edilmesi”, *Turkish Studies*, Volume 8/8, Summer 2013, s. 161-188; Mustafa Durmuş, “Ölümü Güzelleştiren Eda: Türkçe Şair Tezkireleri İle Şairnâmelerde Ölümüne Bakış Ve Ölümün İfade Biçimleri Üzerine”, *Millî Folklor*, Sayı: 94, 2012, s. 105-122.

³⁴⁸ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 36a.

³⁴⁹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 45b.

³⁵⁰ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 136a.

³⁵¹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 166a.

³⁵² Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 188b.

‘āşık, evzā‘-ı mürşidānesi eslāf-ı kirāmīn sîretine muvāfık bir zāt olup semā‘-hāne-i ‘ālem-i ‘uqbāya ‘āzim olmaları 1145 tārīhindedir.”³⁵³

“**Mehemmed Şeyhī Efendi.** ... ifā etmekte iken 1144 Muḥarrem’iniñ on beşinde şakāyıkzār-ı beḳāyā intikāl eylemiştir.”³⁵⁴

Yazar, ayrıca kabirlerin yerleri ve tasviri konusunda da tafsilatlı bilgiler vermiştir. Eserde kabrin sağında, solunda, önünde veya arkasında nelerin olduğu; hangi cadde veya sokak üzerinde durduğu; karşı geldiği tekke, çeşme, pazar vs. her ne varsa belirtilmiştir. Dolayısıyla eser, hem ölümün ifade edilişi hem de mezarların yerlerinin tespiti ve tasviri açısından oldukça dikkat çekicidir:

“Üsküdar’da Seyyid Aḥmed Deresi ile Nūḥ Kuyusu Cāddesi’niñ arasındaki maḳābir-i vesī‘aniñ Dereler Mescidi’ne oldukça yakın bulunan maḥallinde Rūm Meḥemmed Paşa Cāmi‘’i mü‘ezzini ṭarīḳ-ı Ḥalvetiyye’den Şeyḫ ‘Alī Efendi’niñ merḳadi yakınında mütevārīdır.”³⁵⁵

“Üsküdar’da Ḳaraca Aḥmed Sultān etrāfında bulunan müte‘addid maḳābirden Dereler Mescidi ile Ḥarmenlik arasındaki cesīm ḳabristāniñ Ḥarmenlik’e yakın olan cihetinde ḳadīmen e‘āzım-ı ‘ulemādan ve şudūrdan Kevākibī-zāde Veliyyü’d-dīn Efendi’niñ medfen-i maḥşūşunda medfūndur.”³⁵⁶

“Ḥazret-i Ḥālid *raḍīye ‘anhu’l-Vāḥid* civār-ı raḥmet-medārında Kāşḡarī Tekyesi’niñ ilerisinde İdrīs Köşkü diye meşhūr olan mevḳi‘-i mürtefi‘de çeşmeniñ arkasındaki maḳberede birāderi Müderris Mūsā Efendi’niñ ḳabri ḳurbüne defn edildi.”³⁵⁷

“Zāviyesi ḳurbünde Ca‘ferābād nāmıyla yād olunan mevḳi‘-ki bir kısmı 1200 senesinden berü Ḥaşırci-zāde Tekyesi’dır- o mevḳi‘de ṭarīḳ-ı Mevlevī’niñ e‘āzım-ı şüyūḥundan ḳıdvetü’l-‘ārifīn Şeyḫ Yūsuf-ı Sīneçāk Dede *ḳuddise sirruhu* ḥazretlerinin merḳad-i meşhūrudan bir sedd aşağıda bulunan seddiñ üzerinde defn olundu.”³⁵⁸

³⁵³ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 182a-182b.

³⁵⁴ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 167b.

³⁵⁵ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 30b.

³⁵⁶ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 93b.

³⁵⁷ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 118a.

³⁵⁸ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 169a.

3. 2. 1. 9. Zeyilde Yer Alan Eser Değerlendirmeleri

İsmet Efendi'nin üslûp özelliklerinden biri de şüphesiz bahis konusu ettiği âlim ve bilginlerin te'lifleriyle ilgilidir. Müellif, yazar-eser değerlendirmesi yaparken gördüğü veya işittiği hemen her eseri zeyline eklemeyi ihmal etmemiştir. Ayrıca İsmet Efendi, müellefât sahibi yazarlar için ayrı bir başlık açmış; eserlerin listesi ve değerlendirmesini bu kısımda yapmıştır. Yazar bu suretle kaleme aldığı şahsı, eserlerine binaen ayrı bir yere koymuş; ansiklopedik madde yazım husûsiyetlerini daha belirgin hâle getirmiştir. *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta eserlerin listesi ve değerlendirilmesi genellikle şu başlıklar altında izah edilmeye çalışılmıştır:

“Mü'ellefât-ı Mütebahhirâne vü Mürşidâneleri”³⁵⁹

“Mü'ellefât-ı Nihirâneleri”³⁶⁰

“Âsâr-ı 'Aliyye-i 'İlmiyyeleri”³⁶¹

“Âsâr-ı 'İlmiyyeleri”³⁶²

“Âsâr-ı Kalemîyyeleri”³⁶³

“Âsâr-ı Fâzılâneleri”³⁶⁴

“Âsâr-ı 'Ârifâneleri”³⁶⁵

“Âsâr-ı 'Âlimâne vü 'Ârifâneleri”³⁶⁶

“Âsâr-ı Kemâlât-nisârları”³⁶⁷

Tekmiletü's-şakā'ik muteber kaynaklarda isimleri zikredilmeyen eserlerin listesini vermesi açısından da oldukça dikkat çekicidir. Ünlü Şâm âlim ve mutasavvıfı Abdülganî-i Nablusî'nin mevzu bahis edildiği bölümde İsmet Efendi söz konusu âlimin diğer kaynaklarda yer almayan hemen bütün eserlerine yer vermiştir.³⁶⁸

³⁵⁹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 140b.

³⁶⁰ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 83b.

³⁶¹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 132b.

³⁶² Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 65a, 160a.

³⁶³ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 114b.

³⁶⁴ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 116a.

³⁶⁵ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 198b.

³⁶⁶ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 221a.

³⁶⁷ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 233a.

³⁶⁸ Müellif İsmet Efendi, zeylinde bu kısım için “Mü'ellefât-ı Mütebahhirâne vü Mürşidâneleri” başlığı altında 18 sayfa yer ayırmıştır. Nablusî'nin eserleri için bkz. Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 140b – 149a.

İsmet Efendi, kaleme aldığı zâtın önem arzeden eserlerini değerlendirirken muhtevası hakkında da okuyuca bilgi verme gayesi gütmüştür. Nablusî'nin Hicaz, Mısır ve Şâm vilâyetlerine yaptığı seyahati beyan eden eserin içeriği şu şekilde dile getirilmiştir:

“Hâzret, 1105 târîhinde Şâm’dan hareket ve Mısır ve o havâliyi seyr ü seyâhat ve farîza-i hacc-ı şerîfini bi’l-îfâ on dört ay zarfında Şâm’a ‘avdet ettiklerini târîh tarzında hikâye ederek beher cildi yigirmi beş cüz’ olarak üç cildde el-Ḥaḳîkatü’l-mecâz fî rıḥleti bilâdi’s-Şâm ve’l-Mısır ve’l-Hicâz ‘unvânı altında bir eser-i kebîr-i müdekkikâne yazmışlardır.”³⁶⁹

Yine asrın faziletli ilim adamlarından Muhammed el-Bâûnî hazretlerinin *Manzûmetü’l-Hulefâ* isimli eseri hakkında İsmet Efendi şu ifadeleri kullanıyor:

“Şâm muḥaddisîn-i kemâlât-ḳarîninden ve Bâ’ûnî aḥfâdından efḍalü’l-‘aşr Şeyḥ Muḥammed el-Bâ’ûnî ḥâzretleri, Hâzret-i Ebî Bekîr raḳıya’llâhu ‘anh efendimiziñ ḥilâfet-i mufahḥamalarından i’tibâren Manzûmetü’l-Hulefâ nâm-ı ‘ulyâsı ile manzûm bir eser-i mu‘teber taşîr etmişler idi.”³⁷⁰

3. 2. 2. 0. Biyografi Yazım Metodu

Tekmiletü’s-şakâ’ik’in kendine has bir biyografi yazım metodu vardır. Geleneğe mensup kendinden önceki zeyillerde biyografisi tanzim edilen kişilerin isimleri “el-Mevlâ” sıfatı ile başlamakta ve akabinde süslü ve sanatlı bir üslûpla hâl tercümesi yazılmaktaydı. Ansiklopedik madde yazım metodunu andıran *Tekmiletü’s-şakâ’ik*’ta bu özellikler görülmez.

Tekmiletü’s-şakâ’ik’ta müellif, kaleme alacağı kişinin biyografisine başlarken onu ya ismiyle takdim eder veya isminin başına “Şeyh” sıfatı getirir. Eğer söz konusu zâtın doğum yeri, tarihi yahut şeceresi biliniyorsa tafsilatlı olarak okuyucuya aktarılmaya çalışılır. Müellif, o şahsın şeceresini vermekle kalmaz, aile büyüklerinin veya fertlerinin devlet hizmetinde aldıkları vazifeler hakkında da bilgi verir. Aşağıda biyografisi kaleme alınan Seyyid Yahyâ Vâkıf Efendi’den hareketle eserin biyografi yazım metodunu anlamaya çalışalım:

³⁶⁹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 144b.

³⁷⁰ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 149a.

“es-Seyyid Yahyā Vākıf Efendi

Fā'iz Efendi-zāde fuṣalādan Yahyā Vākıf Efendi. Ceddleri naḳībū's-sādāt Anḳaravī Meḥammed Es'ad Efendi ḫazretleri 1057'de ve müṣārūn ileyhiñ ferzendi Naḳībū's-sādāt Meḥammed Sa'īd Efendi ḫazretleri 1098'de müṣārūn ileyh Sa'īd Efendi'niñ maḥdūmu Mıṣır Mollası 'Abdü'r-raḫīm Fā'iz Efendi 1138'de vefāt etmişlerdir. Bu zātıñ oğlu Yahyā Vākıf Efendi'dir. Vākıf Efendi'niñ pederi tarafından silsilesi bu vechile olduğu gibi vālidesiniñ pederi de ebu'l-fezā'il ve'l-ma'ārif Ḳāḍī'asker 'Abdü'l-bāḳī 'Ārif Efendi ḫazretleridir ki 1125'de 'azm-i 'ālem-i bāḳī eylemiştir.”³⁷¹

Vākıf Efendi'nin dedeleri ve aile fertlerinden bahseden müellif, daha sonra söz konusu kişinin eğitimini tamamlamasıyla vazife aldığı kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi verilir. Görev yaptığı yerler, isimleriyle birlikte sırasıyla takdim edilir. Söz konusu kişinin kim(ler)den eğitim almış olduğu, bu eğitimin mahiyeti, şahsî kabiliyeti ve ilmi ne derece başarıyla öğrendiğini ifade eder:

“Vākıf Efendi, Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'de tevellüd etti. 'Ulemā-yı a'lāmiñ mecālis-i taḫḳīḳ-perverilerinden 'ulūm u fūnūnuñ daḳāyığını bi't-taḫṣīl, ma'ārif-i mütedāvileniñ ekṣerisine vākıf bir zāt-ı pūr-ma'ārif olmuştu. Ḥaṭṭ-ı ta'likıñ müretteb olan meṣḳlerini cedd-i māderi müṣārūn ileyh 'Ārif Efendi'den yazdı. Ebe-zāde 'Abdu'llāh Efendi meṣīḥatında 1120'de İbtidā-yı Ḥāric rāddesinden silk-i müderrisine bi'l-idḥāl pederiniñ Mıṣır Mevleviyyeti'nde Mıṣır naḳībū's-sādātı oldu. Bundan ṣoñra ḫaylī zamān ḫāline münāsib, menāṣıb-ı 'ilmiyyede istiḥdām olunarak meṣḫūr u mücerreb olan fezā'iline binā'en Ḳassām-ı 'Askerī me'mūriyyeti ve Ḥaleb Mevleviyyeti tefvīz olundu.”³⁷²

Şahsın tayin, atama vs. gibi bilgilerinden sonra vefâtı ve medfūn olduğu yer hakkındaki malumata geçilir. Vefât sebebi biliniyorsa zikredilir, bilinmiyorsa ölüm tarihi ve ölümü sanatkârâne bir üslûpta ifade edilir:

³⁷¹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 66a-66b.

³⁷² Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 66b-67a.

“İstanbul’da 1150 Ramazân’ınıñ on beşinci günü vefât etti. Hâzret-i Hâlid *radıye ‘anhu’l-Vâhid* türbe-i mu‘azzamaları harîminde vâkı‘ kabristân-ı laîfde cedd-i mâderi müşârün ileyh ‘Abdü’l-bâkî Efendi’niñ ma‘rûf olan merkadî civârında Bahâriyye’ye ve Bostân İskelesi’ne gidecek iki yola nâzır bulunan mevki‘ de defîn-i hâk-i ‘ıtrnâk olmuştur.”³⁷³

Hâl tercümesi yazılan kişinin vefâtından sonra, vefâtına düşürülmüş tarih manzûmeleri varsa yer verilir:

“Nazar

1150

lafzı irtihâline münâsebetli bir târihtir.”³⁷⁴

Biyografisi yazılan kişinin ölümünden sonra edebî ve şahsî husûsiyetleri anlatılır. Burada söz konusu kişinin bir değerlendirmesi yapılır, varsa eserlerinden bahsedilir, bahsedilen eserlerden örnekler verilir:

“İlmen derecât-ı maṭlûbeyi iḥrâz etmiş bir zât oldukları gibi ḥüsn-i aḥlâk u etvârda akṛânı arasında ḥâ’iz-i ehemmiyet olan mevâlî-i kirâmdan idiler. Vâkıf maḥlaşıyla fâzılâne eş‘ârı vardır.”³⁷⁵

Tekmiletü’ş-şakâ’ik’ta biyografisi verilen bazı kişiler, yazar için ayrı bir önemi hâizdir. Devrinde ilmî şahsiyeti ve eserleriyle ön plâna çıkmış âlim ve şeyhler, fazladan bilgilerle takdim edilir. Müellif, söz konusu kişilerin hâl tercümesini yazarken onları ayrı başlıklar altında değerlendirmeye tâbi tutar. Meselâ, meşhur Şâm âlim ve mutasavvıfı Şeyh Abdülganî-i Nablusî’nin biyografisini kaleme alan yazar, Nablusî’yi dört ayrı başlık altında takdim etmiş; her başlık altında tafsilatlı bilgi vermiştir. Birinci başlık altında Nablusî’yi kısaca takdim ettikten sonra soy ağacını zikretmiştir:

-1-

“eş-Şeyḥ ‘Abdü’l-ğani-i Nâblusî

Ekmel-i cihân, a‘lem-i ezmân Şeyḥ ‘Abdü’l-ğani-i Nâblusî ḥazretleri. ‘Abdü’l-ğani-i Nâblusî bin İsmâ‘îl bin ‘Abdü’l-ğani bin İsmâ‘îl bin Aḥmed

³⁷³ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 67a.

³⁷⁴ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 67a.

³⁷⁵ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 67a.

bin İbrāhīm bin İsmā‘īl bin İbrāhīm bin ‘Abdu’llāh bin Muḥammed bin ‘Abdu’r-raḥmān bin İbrāhīm bin ‘Abdu’r-raḥmān bin İbrāhīm bin Sa‘du’llāh bin Cemā‘e yāhūd Kudāme bin ‘Alī bin Cemā‘e bin Mālik bin Kināne.”³⁷⁶

“Mü’ellefâtı-ı Mütebahhirâne vü Mürşidâneleri” adlı ikinci başlıkta ise şeyhin eserlerinden, eserlerinin muhtevâsından, hatta bâblarına kadar fazlaca bilgi vermiştir. Müellif, bu kısımda Nablusî’nin yaklaşık 210 eserinin ismini vermiş, bu eserlerin de kısa bir değerlendirmesini yapmıştır. *Tekmiletü’ş-Şakā’ik* bu yönüyle verdiği nadir bilgilerle de ayrı bir öneme sahiptir:

-2-

“Mü’ellefât-ı Mütebahhirâne vü Mürşidâneleri

et-Taḥrîrû’l-ḥāvi şerḥu Tefsîri’l-Beyzâvi, Bevâṭnu’l-Ḳur’ân ve Mevâṭnu’l-Furḳân, Kenzû’l-Ḥaḳḳı’l-mübîn fî Eḥādîş-i Seyyidi’l-mürselîn, el-Ḥadiḳatü’n-nediyye şerḥu’t-ṭariḳati’l-Muḥammediyye, Zehâ’irü’l-mevâriş fî’d-delâleti ‘alâ mevâzi’i’l-eḥādîş, Cevâhiri’n-nuşûş fî ḥall-i kelimâti’l-Fuṣûş, Keşfü’l-esrâri’l-gâmiş şerḥu Dîvâni İbnü’l-Fârîz, Zehrü’l-ḥadiḳa fî Tercemet-i ricâli’t-ṭariḳa, Ḥamratü’l-ḥân Veznetü’l-elḥân, Şerḥu Risâle eş-Şeyḥ Arslan ...”³⁷⁷

Üçüncü başlık altında ise Nablusî’nin tarikat silsilesine yer verilir. Bu silsile, baştan son temsilcisine kadar zincirleme bağlantıyı gösterir:

-3-

“Ḥazarâtı

Müşārün ileyh ‘Abdü’l-ḡanî-i Nāblusî Ebu’l-feyz ḥazretleri Şeyḥ Sa‘îd-i Belḥî ḥazretlerinden, anlar Şeyḥ Aḥmed Yekdest-i Mekki ḥazretlerinden, anlar Miyân Muḥammed Ma‘şûm-ı Serhendî ḥazretlerinden, anlar pederleri ḳuṭb-ı Şamedânî İmām-ı Rabbânî Şeyḥ Aḥmed-i Fārūḳî-i Serhendî ḥazretlerinden, anlar ḳuṭb-ı ‘ārifîn Ḥāce Tācü’d-dîn-i Rūmî ḥazretlerinden, anlar ḳuṭb-ı ‘ārifân Muḥammed Bākîbi’llāh Tācü’d-dîn ḥazretlerinden, anlar ḳuṭb-ı vāşılân Muḥammed ḥazretlerinden, anlar vālidleri Ḳuṭbü’l-vāşılân Dervîş Muḥammed ḥazretlerinden anlar dayısı olan ḳuṭb-ı kāmilân Muḥammed Zāhid ḥazretlerinden, anlar Ḥāce ‘Ubeydu’llāh-i Aḥrār

³⁷⁶ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 135a.

³⁷⁷ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 140a-148b.

nāmıyla meşhūr-ı cihān olan, ğavṣ-ı edvār H̱āce ‘Ubeydu’llāh-i Semerkandī Nāẓirü’d-dīn-i Taşkendī ḥazretlerinden, anlar da ğavṣ-ı Yezdān, ser-levḥa-i ‘ārifān Mevlānā Ya‘kūb Çerḥī ḥazretlerinden, anlar da pīr-i pīrān-ı tariḳat, ğavṣ-ı aṣḥāb-ı vuṣlat H̱āce Muḥammed Bahā’ü’d-dīn Şāh-ı Naḳṣibend *ḳaddesa’llāhu esrārehu’s-Şamed* ḥazretlerinin zāt-ı ḥaḳāyık-simāt-ı pīrānelerinden bi’l-intisāb aḥz-ı füyūzāt u istiḥlāf ile ḥā’iz-i maḳāmāt-ı ‘āliyāt oldular. *Ḳaddesa’llāhu esrārehum.*”³⁷⁸

Son başlık altında ise sülâlesi takdim edilmiştir. Burada Nablusî’nin hangi soydan geldiği ya da soyunun hangi çocuk ve torunlarla devam ettiği gösterilmiştir. İsmet Efendi, burada daha önce herhangi bir *Şakā’ik* zeylinde görülmeyen bir çizim yardımıyla sülâleyi tablo hâlinde göstermek istemiştir. Bizim kendi çizimlerimiz yardımıyla meydana gelen tablo³⁷⁹ şu şekildedir:

-4-

Şeyḥ ‘Abdü’l-ġani-i Nāblusī Neseben Evlād u Aḥfād-ı
Mürşidāneleri³⁸⁰

³⁷⁸ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 150a-150b.

³⁷⁹ Diğer tablolar için bkz. Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 209a, 238a.

³⁸⁰ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 150b.

Muhammed, Şeyh Mehmed Tabî'at, Şeyh Abdülcelîl, Hasan Efendi, Yûsuf Efendi, Süleyman İsmet Efendi, Mehmed Efendi, Abdülfettâh Efendi, Mehmed er-Reşîdî Efendi, Mehmed Zekerîyyâ Efendi, Hasan Efendi, Ahmed Senâî Efendi, Mehmed Efendi, Ali Efendi, Mehmed Efendi, Seyyid Mehmed Sadrüddin Efendi, Halîl Efendi, AbdurrahmanEfendi, Ahmed Efendi, Abdülbâkî Efendi, Mustafa Zekî Efendi, Osman Efendi, Osman Efendi, Şeyh Ahmed, Şeyh Ahmed, Şeyh Ahmed, Şeyh Es'ad, Şeyh Ramazan, es-Seyyid Mehmed Ebû Sa'id Efendi, Şeyh Sa'id, Şeyh Ali, Şeyh Mehmed, Şeyh Ömer, Şeyh Abdüsselâm, es-Seyyid Dede Mehmed Efendi, Şeyh Abdullah, Şeyh Mehmed Efendi, İshak Efendi, Şeyh Abdülganî, Rif'atî Ali Beg, Mahmûd Efendi, Abdullah Efendi, Mustafa Efendi, es-Seyyid Mehmed Abdullah Efendi, Mehmed Râşid Efendi, Şeyh Muhammed, Şeyh Ahmed, es-Seyyid Mustafa Efendi, Şeyh İbrahim, Mustafa Efendi, Şeyh Ömer, Mehmed Efendi, Hasan Efendi, Seyfullah Feyzî Efendi, Feyzullah Efendi, Mustafa Efendi, Atâî el-Hâcc Mustafa Efendi, Şeyh Muhammed, Dervîş Mehmed Efendi, es-Seyyid Mehmed Emîn Efendi, Dürri Mehmed Efendi, el-Hâcc Mehmed Efendi, Pîrî Mehmed Efendi, Seyyid Hüseyin Vehbî Efendi, Mehmed İkbâl Efendi, Ahmed Efendi, Şeyh Muhammed, Ömer Efendi, Ali Efendi, Abdürrahîm Paşa, Şeyh Abdurrahman, Şeyh Abdüllatîf, Şeyh Abdüllatîf, Şeyh Muhammed Rahmetullah, Şeyh Muhammed, Şeyh Es'ad, Abdullah Efendi, Mehmed Efendi, Mustafa Efendi, Mehmed Efendi, es-Seyyid Yahyâ Vâkîf Efendi, Mustafa Nûrî Efendi, İbrahim Efendi, Şeyh Mahmûd Efendi, Ali Efendi, es-Seyyid Abdülbâkî Efendi, Abdullah Efendi, Ali Efendi, Mehmed Efendi, Şeyh Hasan, Ahmed Efendi, Şeyh Ni'met, Şeyh Hasan, Süleyman Nahîfî Efendi, Nûh Efendi, Mustafa Feyzî Efendi, Mehmed Efendi, Cârullah Veliyyüddin Efendi, es-Seyyid Mehmed Efendi, Mehmed Sâdık Efendi, Mehmed Efendi, Mehmed Efendi, Halîl Efendi, Şeyh Ömer, Şeyh Sâlih, Şeyh Hüseyin, Osman Efendi, Abdullah Efendi, Hasan Efendi, İbrahim Efendi, Abdülhalîm Efendi, İsmail Efendi, Yûsuf Efendi, Abdullah Efendi, Mehmed Efendi, Yûnus Efendi, Şeyh Mustafa, Şeyh Abdurrahman, Şeyh Mehmed, Şeyh Ahmed, el-Hâcc İsmail Efendi, Mehmed Lâyih Efendi, Mehmed Efendi, Mustafa Efendi, Yûsuf

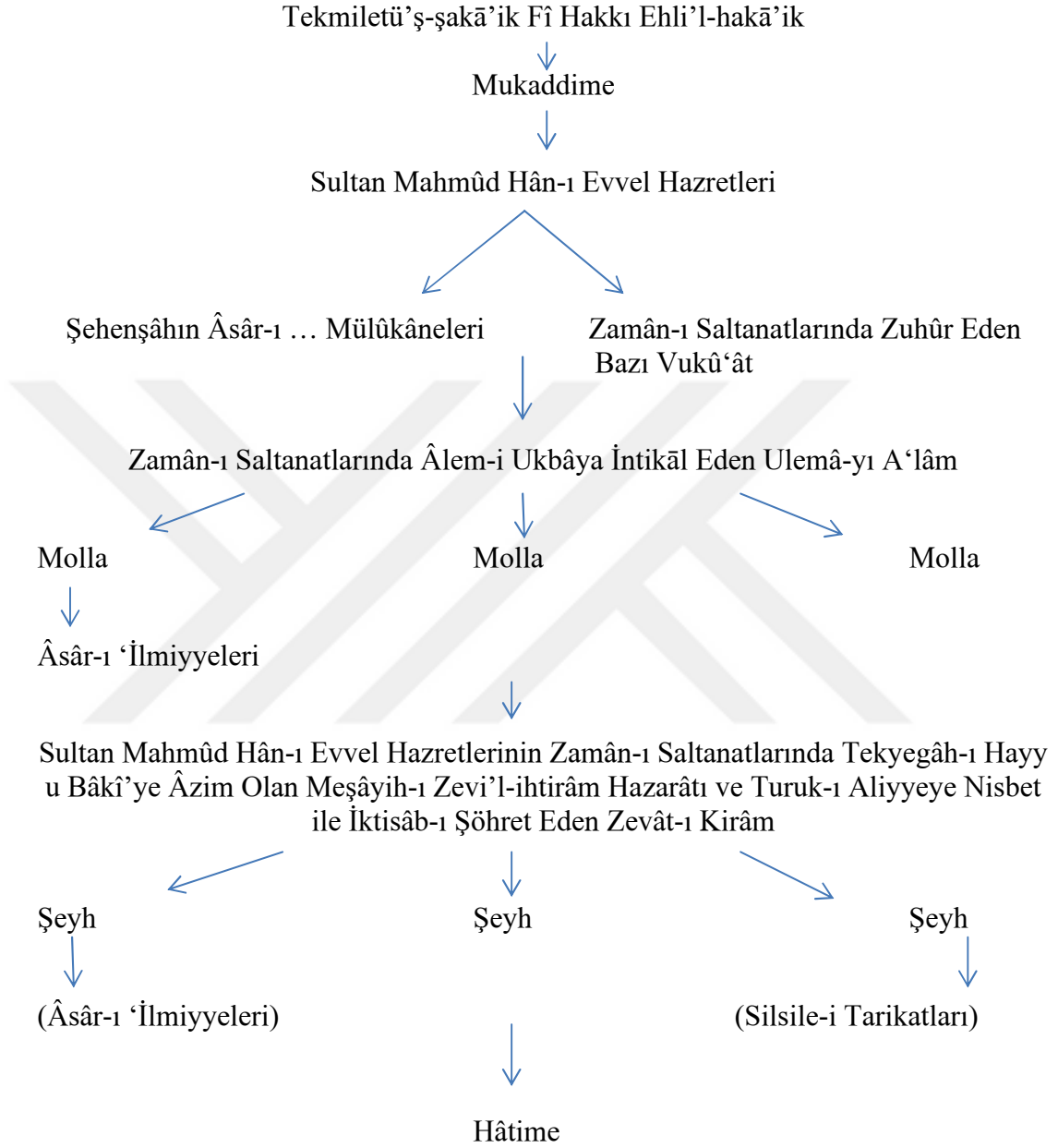
Efendi, Hasan Efendi, Abdülğanî Efendi, el-Hâcc Mehmed Efendi, İsmail Efendi, Ahmed Efendi, Hâfız Mustafa Efendi, Süleyman Efendi, Feyzullah Efendi, Mehmed Refî' Efendi, Osman Efendi, Ahmed Efendi, Mustafa Sa'dullah Efendi, Mehmed Sa'id Efendi, Mehmed Zeynülâbidin Efendi, İbrahim Efendi, Mehmed Efendi, Mehmed Efendi, Şeyh Ebû Bekir, es-Seyyid Mehmed Es'ad Efendi, Şeyh Ahmed, Sa'dî Ali Efendi, Şeyh Hasan, Mustafa Efendi, Şeyh Ali, Abdullah Efendi, Mehmed Emîn Vâsık Efendi, Hüseyin Efendi, Mahmûd Efendi, Mehmed Yümnî Efendi, Ali Efendi, Sâlih Efendi, Mehmed Sa'id Efendi, Nu'mân Efendi, Mehmed Hıfzî Efendi, Mes'ûd Efendi, İbrahim Halîl Efendi, Şeyh Mehmed, Abdullah Efendi, Mehmed Emîn Efendi, el-Hâcc Mehmed Sa'id Efendi, İsmail Efendi, es-Seyyid Mehmed Efendi, Hüseyin Efendi, Ali Efendi, Hâfız Ali Efendi, Mehmed Efendi, el-Hâcc Mehmed Emîn Efendi, Ahmed Hâsib Efendi, Mehmed Es'ad Efendi, es-Seyyid Abdülvehhâb, Seyyid Ömer Efendi, Mehmed Emîn Efendi, Ahmed Efendi, Sâlih Efendi, el-Hâcc Mahmûd Efendi, el-Hâcc Abdülkerîm Efendi, Mehmed Efendi, Seyyid Ali Efendi, Hüseyin Efendi, Şeyh Mehmed, Şeyh Mehmed, Şeyh Muhammed, Şeyh Muhammed, Ali Efendi, Mehmed Bahtî Efendi, İbrahim Efendi, Mehmed Hudâdâd Beg, Mehmed Lutfullah Efendi, Mahmûd Efendi, İbrahim Efendi, Ahmed Efendi, Hasan Efendi, Mehmed Hâzık Efendi, el-Hâcc Feyzullah Efendi, es-Seyyid Abdullah Hilmî Efendi, Şeyh Abdülkâdir, Mustafa Efendi, Şeyh Osman, Mahmûd Efendi, Yahyâ Sıddîk Efendi, Abdüllatîf Râzî Efendi, İbrahim Efendi, Seyyid Mustafa Efendi.

eş-Şeyh Abdülğanî-i Nâblusî, Köstendilî Şeyh Ali Efendi, Şeyh Mehmed Efendi, Şeyh Abdülmecîd Efendi, Şeyh Ahmed Efendi, Şeyh Mahmûd Efendi, Dervîş Hâfız Ahmed Efendi, İlham Dede, el-Hâcc Mustafa Efendi, Şeyh Abdüllatîf Efendi, el-Hâcc Ali Efendi, Mehmed Şeyhî Efendi, Seyyid Mehmed Dede, Dervîş Mehmed Efendi, Şeyh İbrahim Keşfi Efendi, Şeyh İbrahim Efendi, Mustafa Efendi, Ali Efendi, eş-Şeyh el-Hâcc Mustafa Efendi, Şeyh Abdullah Efendi, Şeyh İsmail Efendi, Şeyh İsmail Efendi, Şeyh Atâullah, Şeyh Hasan Efendi, Şeyh Ahmed Efendi, eş-Şeyh Âsîf Mehmed Dede, Şeyh Mehmed Efendi, eş-Şeyh Halîl Efendi,

Şeyh İbrahim Efendi, Şeyh Hüseyin Efendi, eş-Şeyh Mehmed Efendi, es-Seyyid eş-Şeyh Ubeydullah Efendi, Şeyh İbrahim Aga, Abdüsselâm Dede, Mûnis Dede, Dervîş Mustafa Efendi, Dervîş Mehmed Efendi, es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Şerefüddin Efendi, Şeyh el-Hâcc Mehmed Efendi, es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi, Şeyh Mehmed Keşfî Efendi, Şeyh Murad Efendi, Surûrî Mustafa Efendi, Dervîş Mehmed Efendi, eş-Şeyh Sahhafî Mehmed Efendi, eş-Şeyh Hüseyin Efendi, Şeyh Hasan Efendi, Şeyh Receb Enîs Dede, Şeyh Ali Efendi, Şeyh Mustafa Efendi, Şeyh Osman Efendi, Şeyh Mehmed Efendi, Şeyh Osman Efendi, eş-Şeyh el-Hâcc Ahmed Efendi, Şeyh Ahmed Efendi, Mustafa Efendi, Hâfız Mehmed Efendi, Şeyh Hüseyin Efendi, Şeyh Veliyyüddin Efendi, Şeyh Mustafa Şâkîb Dede Efendi, Şeyh Abdullah Efendi, Şeyh Hasan el-Kürdî, Şeyh Mehmed Dede, Şeyh Mehmed Fahrüddin Efendi, Şeyh Ahmed Efendi, Şeyh el-Hâcc Mustafa Efendi, Mahmûd Efendi, Şeyh Hamdî Efendi, Şeyh Abdülazîz Efendi, Şeyh Ahmed Efendi, Şeyh Osman Efendi, eş-Şeyh Ya'kûb Afvî Efendi, Şeyh Veliyyüddin Efendi, Şeyh Hâfız Ahmed Efendi, Şeyh Abdullah Efendi, Şeyh Mehmed Efendi, Şeyh Osman Efendi, Şeyh Hüseyin Efendi, eş-Şeyh Abdülmecîd Efendi, es-Seyyid eş-Şeyh Ali Efendi, Hâfız Mustafa Efendi, Şeyh İlmî Efendi, Ali Baba, Şeyh Ziyâ'üddin Efendi, Şeyh Ali, Şeyh Muhammed Ukayle, Şeyh İshak Efendi, Şeyh Abdülazîz Efendi, es-Seyyid eş-Şeyh Abdüllatîf Efendi, Şeyh Mehmed Lutfî Efendi, Şeyh Ali Dede, Şeyh Mustafa Efendi, Şeyh Dâvud Efendi, eş-Şeyh Abdurrahman Efendi, Şeyh Hikmetî Mehmed Efendi, Şeyh Yûsuf Nizâmüddin Efendi, Şeyh Mehmed Alâüddin Efendi, Şeyh Mehmed Efendi, Şeyh Mehmed Sa'îd Efendi, Şeyh Mehmed Ârif Efendi, Şeyh Ahmed Vefkî Efendi, Şeyh Ali Efendi, Şeyh el-Hâcc Mustafa Efendi, Şeyh Ömer Efendi, Şeyh İbrahim Efendi, İbrahim Efendi, Şeyh Abdülbâkî Efendi, Şeyh Abdülbâkî Efendi, Şeyh Mustafa Efendi, eş-Şeyh H'âce İshak Efendi, Sinobî es-Seyyid eş-Şeyh Mustafa Efendi, Feyzullah Hulûsî Efendi, Seyyid İbrahim Dede, Seyyid el-Hâcc Ahmed Efendi, Şeyh Abdurrahman Efendi, İbrahim Efendi, eş-Şeyh Dede Mehmed Efendi, Şeyh Hâfız Mustafa Efendi, Şeyh Abdülkâdir Efendi, Şeyh Ahmed Müsellem Efendi, eş-Şeyh Mehmed Sa'îd Efendi, Şeyh Hüseyin Efendi, Şeyh Ahmed Efendi, Şeyh Ahmed Hâtem Efendi, Şeyh Mustafa Efendi, Şeyh Mustafa Efendi, Şeyh

Hüseyin Efendi, Süleyman Râcî Efendi, Şeyh Abdülkerîm Efendi, Şeyh Veliyyüddin Efendi, Şeyh Abdurrahîm Efendi.

3. 4. *Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik* ın Umûmî Şablonu³⁸¹

3. 5. *Tekmiletü's-şakā'ik* ile *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* nın Mukayesesi

3. 5. 1. Her İki Eserin Tabakalarının Mukayesesi

Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* nın I. cildini *Nev'î-zâde Atâyî Zeyli* 'nde yer almayan âlim ve şeyhleri bahis konusu ederek başlatmıştır.

³⁸¹ Şablon, Suat Donuk'un eserinden alınmıştır. Suat Donuk, age, s. 100.

Yazar, Nev'î-zâde'nin vefatıyla yarım kalan *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* külliyyâtının 17. tabakası olan IV. Murad devrini ikmâl etmiştir. *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'nın I. cildi şu tabakalara tahsis edilmiştir:

- 17. Tabaka, Sultan IV. Murad (1623-1640) Devri³⁸²
- 18. Tabaka, Sultan İbrahim (1640-1648) Devri
- 19. Tabaka, Sultan IV. Mehmed (1648-1687) Devri

Eserin II. cildi ise şu tabakalardan meydana gelmiştir:

- 20. Tabaka, Sultan II. Süleyman (1687-1691) Devri
- 21. Tabaka, Sultan II. Ahmed (1691-1695) Devri
- 22. Tabaka, Sultan II. Mustafa (1695-1703) Devri

Eserin III. cildi tek tabakadan müteşekkil olup, oğlu tarafından tertip edilmiştir:

- 23. Tabaka, Sultan III. Ahmed (1703-1730) Devri

İsmet Efendi bu tarihten sonra vefât eden zâtların tercüme-i hâllerini 19 Rebûlevvel 1143'te (2 Ekim 1730) tahta çıkan Sultan I. Mahmûd devrine yani 24. tabakaya tahsis etmiştir. Şayet *Tekmiletü's-şakā'ik* malum yangında yanmasaydı eserin takdim edildiği Sultan II. Abdülhamid devrine kadar yaşayan âlim, bilgin ve şeyhlerin hâl tercümeleri elimizde kayıtlı olacaktı. Bu bilgiler ışığında eserin yanmadan önceki hâlini tabaka usûlüyle değerlendirmeye tâbi tuttuğumuzda İsmet Efendi'nin zeyli 34. tabaka olacak olan Sultan II. Abdülhamid zamanına kadar yaşayan ilim adamı ve şeyhlerin tercüme-i hâllerini muhtevîdir. Dolayısıyla *Tekmiletü's-şakā'ik*'ın şablonu yanmadan önce –müellifin ifadesiyle, yedi mâh mukaddem vukû' bulan harîkde kitâblarım ile berâber muharrak olmağla- şöyle bir görünüm arz etmekteydi:

- 24. Tabaka, Sultan I. Mahmûd (1730-1754) Devri
- 25. Tabaka, Sultan III. Osman (1754-1757) Devri
- 26. Tabaka, Sultan III. Mustafa (1757-1774) Devri
- 27. Tabaka, Sultan I. Abdülhamid (1774-1789) Devri
- 28. Tabaka, Sultan III. Selim (1789-1807) Devri

³⁸² Parantez içerisindeki rakamlar, ilgili padişahın tahtta kaldığı süreyi ifade etmektedir.

- 29. Tabaka, Sultan IV. Mustafa (1807-1808) Devri
- 30. Tabaka, Sultan II. Mahmûd (1808-1839) Devri
- 31. Tabaka, Sultan Abdülmecid (1839-1861) Devri
- 32. Tabaka, Sultan Abdülaziz (1861-1876) Devri
- 33. Tabaka, Sultan V. Murad (1876-1876) Devri
- 34. Tabaka, Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) Devri

Yukarıda verilen bilgiler tetkik edildiğinde İsmet Efendi'nin Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* sını tezyil ettiği eseri *Tekmiletü's-şakā'ik*, Sultan I. Mahmûd tabakasından (24. tabaka) müteşekkil olup 1143 (1730-31) - 1168 (1754-55) yılları arasında vefât eden 371 âlim ve şeyhin biyografisini ihtiva etmektedir.

3. 5. 2. Biyografisi Yazılan Kişi Sayılarının Mukayesesi

Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* sını üç ciltten müteşekkildir. İlk iki cilt, müellif tarafından kaleme alınmıştır. Eserin üçüncü cildi ise Şeyhî'nin oğlu tarafından hazırlanmıştır. Birinci cilt 1043/1633-34 – 1098/1686-87, ikinci cilt 1099/1687-88 – 1130/1717-18, üçüncü cilt ise 1131/1718-19 – 1143/1730-31 yıllarını kapsamaktadır.³⁸³ Birinci ciltte 1062 şahsın biyografisi mevcuttur. İkinci ciltte 779; üçüncü ciltte ise 237 zâtın tercüme-i hâli vardır. Bu üç ciltte, yedi tabaka altında toplam 2078 ulemâ, meşâyih, vüzerâ ve şuarânın tercüme-i hâli vardır.³⁸⁴

Yaklaşık bir asır gibi bir dönemin vefeyâtını içeren *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* da müellif, geleneğe mensup diğer eserlerden farklı olarak her tabakanın sonunda şairler için ayrı bir başlık açmıştır. “Sultan ... Döneminde İntikâl Eden Şairlerin Sınıfı” başlığa altında devrin şairlerine yer vermiştir. Eserin şairler kısmında hayatı mevzu bahis edilen şair sayısı 331'dir. Bu sayıya farklı bölümlerde hayat hikâyelerine yer verilen mutasavvıf ve müderris şairler de dâhil edildiğinde eser, edebiyat tarihimizde kaleme alınmış en hacimli şairler tezkiresi grubuna girer.³⁸⁵

³⁸³ Behcet Gönül, agm, s. 166.

³⁸⁴ Ramazan Ekinci, age, s. 94.

³⁸⁵ Ramazan Ekinci, age, s. 74-75-76.

İsmet Efendi'nin *Tekmiletü's-şakā'ik*'ı ise tek tabakadan müteşekkil ve iki bölümü hâvidir. Birinci bölüm âlim ve bilginleri; ikinci bölüm ise şeyh ve mutasavvıfları konu edinir. Birinci bölümde 240 âlim ve bilgin; ikinci bölümde 131 şeyh ve molların hayat hikâyesine yer verir. Toplamda 371 zâtın hâl tercümesi mevcuttur. Şeyhî'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'sına nazaran İsmet Efendi eserinde şairler için ayrı bir bahis açmadığı gibi çok fazla şaire de yer vermez. İsmet Efendi'nin zeylinde şair sayısı onu geçmez.³⁸⁶

3. 5. 3. Biyografi Yazım Metodlarının Mukayesesi

Bütün *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* ve *Zeyilleri*'nde ilk biyografi zeyl edilen eserin yazarına aittir. Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'da ilk olarak eserini zeyl ettiği Nev'î-zâde Atâyî'ye yer verir. İsmet Efendi ise *Tekmiletü's-şakā'ik*'inde gelenekten farklı olarak Şeyhî Mehmed Efendi yerine ilk biyografiyi devrin sultanı I. Mahmûd'a ayırır.

Şakā'iku'n-Nu'mâniyye ve geleneğe mensup zeyillerde söz konusu edilecek şahsın lakabı ya der-kenâra ya da metnin içine farklı renkte bir mürekkeple yazılır; metnin içine de şahsın ismi veya künyesi yazılırdı. Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'sında bu geleneğe uymuş; bahis konusu edeceği şahsın lakabını der-kenârda vermiştir. Aşağıda Hatîb-zâde Ahmed Efendi'nin tercüme-i hâli yer alan sayfada³⁸⁷ bu durum müşahade edilmektedir. İsmet Efendi ise *Tekmiletü's-şakā'ik*'inde³⁸⁸ ilgili şahsın (Mehammed Yümnî Efendi) lakabını veya ismini der-kenârda vermemiş; modern usûle riayet etmiştir:

³⁸⁶ Bu şairlerden bazıları şunlardır: Ahmed Nedîm Efendi, Seyyid Mehmed Sadrüddin Efendi, Abdülbâkî Efendi, Mehmed Râşid Efendi, Seyyid Hüseyin Vehbî Efendi, Mehmed İkbâl Efendi, Süleyman Nahîfî Efendi, Ahmed Hâsib Efendi, Mehmed Es'ad Efendi, Şeyh Receb Enis Dede.

³⁸⁷ Abdülkadir Özcan, (tıpkıbasım), *Şeyhî, Vekāyi'ü'l-fuzalâ*, Çağrı Yay., İstanbul, 1989, s. 300.

³⁸⁸ Abdülkadir Özcan, (tıpkıbasım), *Fındıklılı İsmet Efendi, Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik*, Çağrı Yay., İstanbul, 1989, s. 204.

سببيله نوندرخ منقصل ويرينه عبدالقادر افندي واصل اولدى يمشق ارج محمدده
 قوجايش محمد افندي بيرينه مضمينا قضاسى ويريلوب سنه مذكوره شوالنده قاضى
 ايكين عالم عقبايه انتقال ايماريله بربرى هواين زاده سيد محمد افندي اوصال اولدى
 محمد دوم مرقده هنرك ارباب رسوخ طرح اندازانسى والفت نقشبند كرامت وعشرت
 ايدى المولى احمد محروسه بروسه دن ظهور وخطيب زاده افندي يكله مشهور
 اولمشيدى تحصيل علمه كوشش ونيكى اداى طريقه ورزنى ابيسب علماي كرامت بيزان
 ملازمته كامر او سميت تدريسده منازل پيا اوله رق قرق نقيه مدرسه دن مغرول و
 مستظرف مال اموال ايكين بيلالتمش بيش مضانده عطا زاده محمد افندي بيرينه زيني چلبى
 مدرسه ويريلوب يمش مضانده نازك زاده مصطفى افندي بيرينه خواص محمد ديشا مدرسه

خطيب زاده احمد
 افندي

(محمد بنى افندي)

مكتوبى شيخ الاسلامى بنى افندي

بىرى شيخ عمار افندي حضرتى جاوش زاده رامارى رينك ايد
 معروف وفضل وفتوى ايد معروف برزانه سلطان بايزيد خان
 حضرتىك جامع شريفدى حمد واعطى ايكه ۱۱۱۴ هـ ربيع الاول
 شنبى بازار پيسى كرى ارحال ايتند

Şeyhî, zeylinde yine geleneğe mensup önceki eserlerde olduğu gibi bahis konusu edeceği zâtın ismini “el-Mevlâ” ile başlatmış; devamında ise uzun ve sanatlı ifadelerle yer vererek başlığını meydana getirmiştir. İsmet Efendi ise Şeyhî’nin zeylini, tezyil eylediği *Tekmiletü’ş-şakā’ik*’ta başlıkları modern eserlerde olduğu gibi sadece şahısların isimlerinden meydana getirmiştir. Bu isimler genelde sadece ilgili zâtın isminden meydana gelmekte veya “Şeyh” ile başlamakta, “Efendi” ile bitmektedir. Yine eseri modern biyografiye yaklaştıran sebeplerden biri de ansiklopedik madde yazımına uygun olarak takdim cümlesinin konulmasıdır.

Vekāyi’ü’l-fuzalâ dan:

“Nev‘î-zāde ‘Aṭāyî Efendi: el-Mevlā ‘Aṭā’ullāh İbnü’l-Mevlā Nev‘î Yaḥyā İbn Pîr ‘Alî bin Naşūḥ. ‘Ulemā-yı devlet-i Sultān Meḥammed Hān-ı Şālîş’den biñ yedi Zîl-ka‘de’sinde vedā’-ı ‘ālem-i fānî ve ‘azm-i beḳā-yı

cāvidānī eyleyen Nev‘ī Yahyā Efendi merhūmuñ ferzend-i fezā’ilmendi şāhibü’z-Zey/Nev‘ī-zāde ‘Aṭā’ullāh Efendi’dür.”³⁸⁹

Tekmiletü’ş-şakā’ik’tan:

“Muştafā Zekī Efendi: Müneccimbaşı Zekī Muştafā Efendi.”³⁹⁰

“Şeyh İsmā‘īl Efendi: Edirnekapısı dāhilinde Şarmaşık Tekyesi’niñ şeyhi, tarīk-ı Celvetī kümmelīninden Şeyh İsmā‘īl Efendi hāzretleri.”³⁹¹

Şeyhī Mehmed Efendi, *Vekāyi’ü’l-fuzalā*’sında bahis konusu ettiği şahısların görev yaptığı yerleri ve tarih aralıklarını ayrıntılı bir şekilde ifade etmeye çalışır. İsmet Efendi’nin *Tekmiletü’ş-şakā’ik*’ında ise görev kayıtlarının tafsilatlı tutulduğu söylenemez. Ayrıca kadı ve müderrislerin de atama derecelerinin bazı *Şakā’ik* zeyillerinde olduğu gibi ayrıntılı bir şekilde verilmediği söylenebilir:

***Vekāyi’ü’l-fuzalā* dan:**

“Tevfīkī-zāde Mehemmed Emīn Efendi. el-Mevlā Mehemmedü’l-Emīn İbnü’l-Mevlā Tevfīk. Tabaka-i Sultān Mehemmed Hān-ı Şāliş ‘ulemāsından tercemeleri *Zey-i ‘Aṭāyi*’de mezkūr olan Monlā Tevfīk-ı Geylānī’nūñ maḥdūm-ı mihter-i sa‘d-aḥter-i ve pertev-i neyyir-i tevfiğ-güsteridür. Kābiliyyet-i şān-ı maḥdūmī üzere vālid-i mācidlerinden kesb-i ‘ulūm u ma‘ārif itdükden sonra Şeyhü’l-İslām H‘āce Sa‘dü’d-dīn Efendi hıdmetlerinden şeref-i mülāzemetle bekām olup devr-i medāris ve ‘akd-i mecālis ederek kırk akçe medreseye vāsıl ve andan daḥi munfasıl olduğdan sonra biñ on Muharrem’inde vālid-i mācidleri mahlūlinden Cezerī Kāsım Paşa Medresesi virilüp sene-i mezkūre Rebī‘ü’l-evvel’inde İpekli Mehemmed Efendi yerine Haydar Paşa Medresesi’ne tahrīk olınmışlar idi. On bir Rebī‘ü’l-evvel’inde ‘azl olup medresesi Taşköprü-zāde maḥdūmı Ahmed Efendi’ye tevcih olındı. Yigirmi Şafer’inde Kara Süleymān Efendi-zāde Muştafā Efendi mahlūlinden Bağdād-ı behişt-ābād kazāsıyla ber-murād olup yigirmi bir Cemādi’l-āhire’sinde ma‘zūl ve yerlerine Hālebü’ş-sehbā kādīsī Nişāncı-zāde Seyyid Mehemmed Efendi menkūl, anlaruñ yerine ‘Uşşākī-zāde Muştafā Efendi mevsūl oldu. Yigirmi üç Receb’inde Bābā-

³⁸⁹ Topkapı Sarayı Ktp., Hazine 1308, vr. 3a.

³⁹⁰ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 35a.

³⁹¹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 176b.

zâdedâmâdı Sinân Efendi yerine Trablusşâm kazâsı in‘âm olup yigirmi dört Rebî‘ü’l-âhîr’inde Kaba Sakal Mustafâ Efendi yerine Sakız kazâsına nakl ve yerlerine Kara Süleymân Efendi vaşl olındı. Yigirmi altı Safer’inde Receb-zâde Mehemmed Efendi yerine sâniyen Bağdâd kazâsına menkûl ve yerlerine Pîr Mehemmed Efendi mevsûl oldu. Sene-i mezkûre Cemâdi’l-ûlâ’sında Arpacı-zâde Mehemmed Efendi yerine Diyârbekr kazâsına nakl olup yerlerine selefleri Arpacı-zâde Efendi halef oldu. Yigirmi sekiz Safer’inde Ca‘fer Efendi yerine Medîne-i Münevvere kazâsına nakl ü tahvîl ve yerleriyle Menteş-zâde Mehemmed Efendi tebcîl kılınmış iken sene-i merkûme Rebî‘ü’l-evvel’inde kazâ-yı mezkûr tekrâr selefleri Ca‘fer Efendi’ye ibkâ ve bunlar sıfrü’l-yed ‘azle mübtelâ oldular. Yigirmi tokuz Zi’l-kâ‘de’sinde ‘Abdü’l-halîm-zâde ‘Abdu’r-rahmân Efendi yerine sâniyen Trablusşâm kazâsında murabba‘-nişîn-i mesned-i ahkâm olup otuz Cemâdi’l-âhîre’sinde ma‘zûl ve yerlerine Halebî Ahmed Efendi vâsıl oldu. Otuz iki Rebî‘ü’l-evvel’inde Nakş-bend-zâde Mehemmed Efendi yerine Sofya kazâsı hükûmeti tefvîz olup otuz dört Receb’inde ma‘zûl ve yerlerine Bâbâ Hüseyin Efendi mevsûl oldu. Otuz yedi Cemâdi’l-âhîre’sinde halef-i sâlifleri Ahmed Efendi yerine Kuds-i Şerîf kazâsıyla teşrîf olup otuz sekiz Safer’inde munfasıl ve ol mansıb-ı celîle Karamanî Sefer Efendi nâ’il oldu. Kırk iki Şevvâl’inde Atlu Dâvûd Efendi yerine İzmir kazâsıyla tevkîr olunmuşlar idi. Lâkin Murtażâ Paşa ile beyinlerinde sâbıkâ şikâk u münâfere olmağın kırk üç Rebî‘ü’l-âhîr’inde intihâz-ı ruhşat ve izhâr-ı buğz u ‘adâvet edip vücûdını dâ’ire-i şühûddan nâ-bûd itdürdi. Belde-i mezkûrede defn olup mansıb-ı mahlûl Merhabâ-zâde Ahmed Efendi’ye mahâl görildi.”³⁹²

Tekmiletü’ş-şakā’ik’tan:

Yûsuf Efendi: Dârü’l-Hilâfeti’l-‘Aliyye’de doğmuştur. ‘Ulemâ-yı kirâm hazâratının mecâlis-i ‘ilmiyyelerinden ‘ulûm-ı mütedâvileyi tahşîl ve sınıf-ı müderrisinde merâtib-i mürettebeyi tekmiîl ederek Bilâd-ı Mahrec Mevleviyyetleri’nden biriniñ mu’ahharen Edirne Mevleviyyeti’niñ ve

³⁹² Topkapı Sarayı Ktp., Hazine 1308, vr. 7a.

Mekke-i Mükerreme pāyesiniñ tevcîhiyle tesrîr olunmuştur. 1145’de irtihāl eylemiştir.³⁹³

Şeyhî’nin zeyline konu ettiği şahıs şairse veya nâsirliğinin yanı sıra şairlik vasfı da varsa manzûmelerinden uzun uzun alıntılar yapar. İsmet Efendi ise zeylinde, Şeyhî kadar uzun alıntılara yer vermemiştir:

***Vekāyi’ü’l-fuzalâ* dan:**

“Naķībū’l-eşrāf ‘Allāme Şeyhî Efendi ...

Āsārlarından Şeyhî maħlaşı ile müretteb ü mükemmel Dīvān-ı belāğat-
‘unvānları vardır. Bu eş‘ār, nümüne-i güftār-ı dürer-bārlarıdır:

ez-Ķaşā’id Şıfat-ı Bahār

İrişüp tāze çemen ‘arz-ı cemāl itdi bahār
Dil-ber-i nev-ħaṭa döndi yine şahn-ı gülzār

Lāle vü nergis ile rişte-i bārānı görün
Bāğı kandīl ile zeyn oldı şanur cāmī‘ vār

İrgürince ħaber-i ħahrını emvāca şabā
Biri birin başaraq çizdiler ol demde kenār

Şimdi göstermese ol deñlü n’ola şi‘r-i terüm
Var dağı āyine-i ħāṭır-ı fātirde gubār

Zulmet-ābād-ı elemde çıkar iħsān eyle
Pertev-i luṭfi ṭarīķumda edip meş‘aledār

Şıfat-ı Şitā

Berfden soñra açıldı felek āyine-fām
Yüzi ağ alnı açık bir güzel oldu eyyām

Sāyesinde n’ola hoş geçseler anuñ enhār
Ķurdı şahrāda yine berfle eşcār hıyām

³⁹³ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 29a-29b.

Ṭoliya başdıracaq sâki-i devrân-ı şitâ
Niçe naḥl anda yıkıldı nitekim mest-i müdâm

Şıfat-ı Şubḥ

Hoşā şubḥ-ı ʔarabnākī hoşā vaḳt-i senā-ḥʔānī
Ki dehri rūşen itdi mihr ʔadl-i zıll-ı Yezdānī

Daḥi bir böyle gün doğmuş degüldür başına ḥalkuñ
Ḥudā gerdān idelden günbed-i gerdün-ı gerdānı

Kemān alduḳça destüñe mişāl-i Rüstem-i destān
Şanurlar burc-i ḳavse geldi ḥürşid-i dıraḥşānī

Şehā sensin o şems-i maʔdelet kim ḥazret-i Bārī
Senüñ devründe ḥayra döndürüpdür ḥāl-i devrānı

Şeb-i zılmüñ zālāmın maṭlaʔ-ı devletde maḥv itdüñ
Belī hengām-ı şubḥ irer cihāna feyz-i Rabbānī

ez-Ġazeliyyāt

Ḳarārüm yoḳ sefer ḳaşdın idelden ol semen-sīmā
Metāʔ-ı şabrı ḥayfā bir seferli eyledi yağma

Ḳaçan kim girye itsem ol dür-i yektāyı añduḳça
İki göz arasında zāḥir olur bir ʔaceb deryā

Yoliyla eyledüm pīr-i muḡāndan Şeyḥiyā tekmiḻ
Müdām elde toludur anuñ için sāḡar-ı şahbā

Ve lehū

Per-i zühd ü maʔārifle iden pervāz bī-hemtā
Uçar evc-i kerāmetde velāyetde olur ʔanḳā

Bulan lüʔlü-yi temkīni ḳarār-ı baḥre vāşıldur
Mişāl-i seyl-i seyyāl irdügiyle eylemez ḡavḡā

Ve lehū

Erenler gibi ʔālī-himmet ol ṭāḳ-ı semādan geḳ

İdüp kaç' -ı menâzil bu cisir-i pür- ' anâdan geç

Maḥabbet bezmine gel ḥûn-ı dil nûş it benüm cânım

Vefâ câmıyla ser-mest ol şarâb-ı dil-küşâdan geç

Özûñ câm-ı ta' alluḡdan ḡalâş it ey dil-i çâlâk

Olur sevdâ degüldür çenber-i zülf-i dü-tâdan geç

Yapış sūzen gibi dāmān-ı ' İsāya tecerrüd kıl

İrem dirseñ sipihr-i atlasa tâc u kabâdan geç

Ve lehû

Mihr-i ruḡsârına bād eyler dü-zülfın perdedâr

Âh elinden baña yüz göstermez oldu rûzigâr

Ve lehû

Ḳıl kadar söz yeri yok mûy-miyânında velî

Diḡḡat olınsa lebi söz götürür bir yerdür

Ḥâk-i râhı ter olur eşk-i terümden o şehûñ

Gelûñ inşâf idelüm ter düşicek yerlerdür

Ve lehû

Her ne raḡîb bâḡına degse raḡîb olur

Ol şûra ḡâk-i tîrede lâ-büdd diken biter

Ve lehû

Bûse luḡf eyle disem ol dil-rübâ yüz döndürür

Luḡf ider ma' nâda ammâ şûretâ yüz döndürür

Baḡma çarḡ-ı bî-sebâtuñ şûret-i iḡbâline

Aşılı âyînedür tırmaz dilâ yüz döndürür

Ḥalka-i zikre girer yüz dâne ser-gerdân ile

Râst geldükce baña ol meh-liḡâ yüz döndürür

Görseler ol kâfirûñ zülf-i çelîpâ peykerûñ

Şübḡa-i şad-dāneden ehl-i riyâ yüz döndürür

Rūzigār şarşar-ı kahruñ ile geçse muttaşıl
Şanma senden şem‘ aveş Şeyhī şehā yüz döndürür

Ve lehū

Emdürür la‘ lin o meh üftādesine cān virür
İstesem ammā der-āğüş-ı miyānın yan virür

Va‘ de-i vaşlı yakın oldu diyü şād olma kim
Esb-i nāzı zīr rān eylerse çok meydān virür

Ve lehū

Elin būs itmege ‘uşşāka hergiz ol güzel virmez
Bu istignā begüm böyle kalursa bize el virmez

Ve lehū

İderken evc-i istignāya bī-pervā çıkup pervāz
Gönül murğını gāfil avladı ol gözleri şehbāz

Ve lehū

Kākūli şeb yüzi meh nāhun-ı engüşti hilāl
Bir güzeldür depeden tırnağa dek hūsn ü cemāl

Ve lehū

‘İbādetle hemān cennet diler Hākdan olup gāfil
Ne fikre kulluğ eyler zāhid-i nā-dānı gör ey dil

Ve lehū

Ruḥ-ı pūr-tābuña öykünme fikrin eylesün tebdīl
Kulağından çıkarsun ol fetīli ey şanem kandīl

Vişāle va‘ de kılmış necm-i bahtumla barışmışken
Sipihriñ gerdişi ol āfītābı eyledi taḥvīl

Müdām elde toludur cām-ı mey nokşān pezīr olmaz
Yolıyla eyledüm pīr-i muğāndan Şeyhiyā tekmiḷ

Ve lehū

‘Ömrümdür ey perī didüm ol kākül-i siyāh
Luṭf ile didi ‘ömrüñ uzun eylesün İlāh

Ve lehū

Geçemez nesne şehā sīneme peykānlardan
Cebedür işte bu hem tīguña hem hañçerüñe

Münkesir gönlimüzi yap yeñiden ey sāķī
Bir iki şīşe üfür meykedede gel yerüñe

Ve lehū

Ṭut gūş-ı cānı kulkul-ı şahbā-yı şāfiye
Meclisde söyler oldı şurāhī şurāhiye

Sāķī-nāmelerinden

Gel ey mest-i peymāne-i ma‘ rifet
Getür rakşa sāķīyi sāgar-şifat

Dilüñde senüñ sırr-ı arz u semā
Şunuldu saña cām-ı ‘ālem-nümā

Elüñde olup cām u raṭl-ı girān
Terāzūdan aḡsun mey-i ergavān

Ola seyl-i meyden vücūdum tebāh
Baña olmaya bir daḡi sedd-i rāh

O şahbāyı Şeyḡīye yā Rab içür
Anı bir ayakla felekden geçür

Anuñ neşvesin eylemekle ‘ayān
Kabaḡ gibi Manşūr aşıldı hemān

Ḥaṭādur açılmaz bu pūşīde kār
Yaşaḡdur içilmez şarāb āşikār

Nühüfte gerek sırr-ı bezm-i elest
Anuñçün sūḡan cāmın itdüm şikest

İrüp ḡāyetine raḡīķ-ı kelām

Humıneyledüm ser-be-mühr-i hitām

Şurāhî-i hāme olup ser-nigün
Bu meydānı tutdı mey-i lāle-gün

Bitürdüm bu nazım-ı ter-i sādeyi
Düketdüm sebūda olan bādeyi

Hum-ı sîne pür-meydür ammā dilā
Harīfān-ı hem-meşrebe eş-şalā³⁹⁴

Tekmiletü'ş-şakā'ik'tan:

“Ahmed Nedim Efendi ...

Haremeyn-i Muhteremeyn'de vāki³ Mevlevî-hāne'leriñ şeyhi bulunan efāzıl-ı benāmdan Müneccimbaşı Aḥmed Dede ḥazretleriniñ ‘Arabî olarak yazmış olduğu târiḥi Şadr-ı A‘zam Dāmād İbrāhīm Paşa merḥūmuñ tensibiyle Türkçeye terceme eylemiştir. *Müneccimbaşı Târîḥi* nāmıyla üç cildde olarak maṭbū³ u mütedāveldir. Nedim maḥlaşıyla belāgat-perverāne bir kıt‘a *Dīvān-ı Eş‘ār*³ meşhūrdur. Dīvānından intihāb olunan gazeliyyātındandır:

Ġazel

Sīnede bir laḥza ārām eyle gel cānum gibi

Geçme ey rūḥ-ı revān ‘ömr-i şitābānum gibi

Perde-dār añlardım el-ḥaḳ goncayı gördüm seḥer

Ol daḥi leb-riz-i çāk olmuş girībānum gibi

Reşk-i Çīn olmaḳda fikrüm gelmedi ta‘bire līk

Vaşfi ol gīsūlaruñ ḥ‘āb-ı perīşānum gibi

³⁹⁴ Topkapı Sarayı Ktp., Hazine 1308, vr. 11b-12a-12b-13a.

Geçmem ol gülden gül-âb almazdan evvel müyinuñ

Her biri inbîk-ı zehr-âb olsa müjgānum gibi

Cüst ü cū itdim yine cānā Nedīmā bendeñe

Bir efendi bulmadım devletlü sulṭānum gibi”³⁹⁵

Şeyhî Mehmed Efendi, zeyli *Vekāyi’ü’l-fuzalā*’da hâl tercümelerini yazdığı meşâyihin tarikat silsilelerine fazla yer vermemiştir. İsmet Efendi ise şeyhlerin tarikat silsilelerini tafsilatlı olarak vermeye gayret etmiştir. Bazı şeyhlerin hâl tercümelerinde postnişinliğin kendilerine gelesiye kadar kimlerden geçtiği sıralanmıştır:

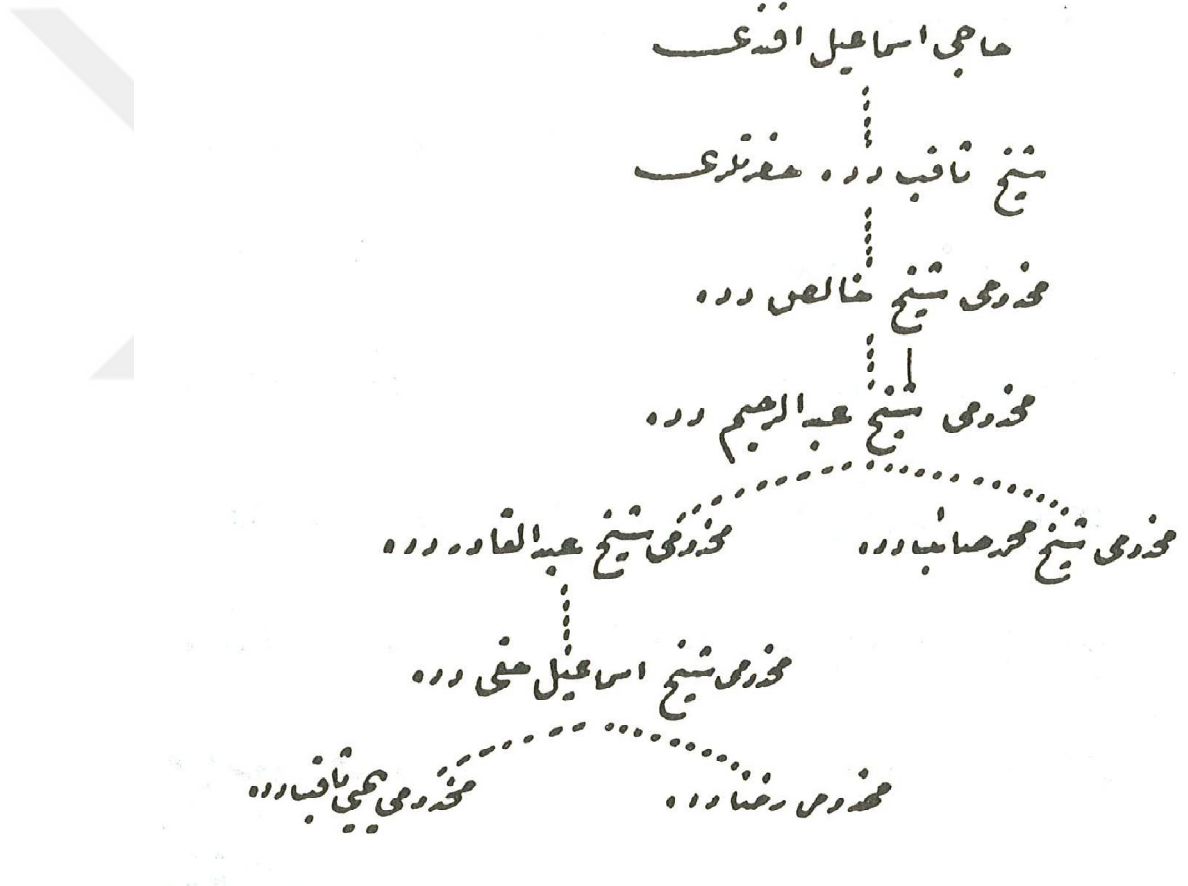
***Tekmiletü’ş-şakā’ik*’tan:**

“**Köstendilî Şeyh ‘Alî Efendi.** Şeyh ‘Alî Köstendilî ḥazretleri Lofcavî Fāzıl Şeyh Efendi ḥazretlerinden, anlar Şeyh Debbāğ ‘Alî er-Rūmî ḥazretlerinden, anlar Şeyh İbrāhīm er-Rūmî ḥazretlerinden, anlar Şeyh Mestçi ‘Alî er-Rūmî ḥazretlerinden, anlar Ḳuṭbū’l-vāşilīn Şeyh Ramażān-ı Maḥfî ḥazretlerinden, anlar Ḳuṭbū’l-‘āşikīn eş-Şeyh Muḥyi’d-dīn-i Ḳaraḥişārî ḥazretlerinden, anlar Ḳuṭbū’l-kāmilīn İnegöllü Şeyh Ḳāsım ḥazretlerinden, anlar ğavşū’l-vāşilīn eş-Şeyh el-Ḥācc ‘İzzü’d-dīn ‘Alî-i Ḳaramānî ḥazretlerinden, anlar Yiğitbaşı nāmıyla meşhūr-ı cihān olan ğavş-ı Şamedānî Şeyh Aḥmed Şemsü’d-dīn-i Marmaravî ḥazretlerinden, anlar ğavş-ı kāmilīn Şeyh ‘Alā’ü’d-dīn-i Uşşākî ḥazretlerinden, anlar ğavş-ı vāşilān Şeyh Tācū’d-dīn İbrāhīm Kāmil-i Ḳayserî ḥazretlerinden, anlar da ğavş-ı ehl-i yakīn, ferd-i ‘ārifīn Şeyh Pîr Meḥammed-i Erzincānî ḥazretlerinden, anlar da ṭarīkat-i Ḥalvetiyye’niñ şāḥibi olan ğavşū’l-kāmilīn olan tācū’l-‘ārifīn es-Seyyid eş-Şeyh Pîr Yahyā eş-Şirvānî *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-‘Ālî* ḥazretlerinden intisāb u istiḥlāf u istifāza buyurdular. *Ḳaddesa’llāhu esrārehum.*”³⁹⁶

³⁹⁵ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 13b-14a.

³⁹⁶ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 157b-158a.

Şakā'iku'n-Nu'māniyye ve geleneğe mensup zeyillerde görülmeyen bir husus *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta görülmektedir. İsmet Efendi zeylinde, kaleme aldığı bazı şahısların sülâle bilgisine ayrı bir yer vermiştir. Müellif hayatlarını konu ettiği kişinin tarikat silsilesini veya sülâlesini kendi çizimleriyle göstermiştir. Başka bir ifadeyle denebilir ki, müellif, bilgiyi okuyucuya tablo şeklinde aktarma gayreti içerisine girmiştir. *Tekmiletü's-şakā'ik* bu hâliyle, Şeyhî'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'sından çok farklı bir görünüm arz etmektedir. Mevlevî dedesi meşhur Şeyh Mustafa Sâkîb Dede'nin silsilesini gösteren tablo³⁹⁷ şu şekildedir:

3. 5. 4. Her İki Eserin İhtiva Ettiği Bilgiler Açısından Mukayesesi

Hem *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* hem *Tekmiletü's-şakā'ik* tabaka usûlüyle ele aldığı padişahın tercüme-i hâlini aktarır bunun yanı sıra söz konusu padişah devrinde meydana gelen önemli hadiselerle değinir. Her iki eserde de

³⁹⁷ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 209a.

padişahın yaptırdığı hayır eserleri mevzu bahis edilirken *Tekmiletü's-şakā'ik* padişah çocuklarına yer vermez. Dolayısıyla eser bu yönüyle *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* dan ayrılır.

Tekmiletü's-şakā'ik dönemin padişahı ve devrinde zuhur eden olaylara değindikten sonra o padişah devrinde yaşamış ulemâ ve meşâyihin hayat hikâyelerine geçer. Şeyhî ise *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* sında dönemin padişahı, padişahın çocukları, yaptırdığı hayır eserlerini beyân ettikten sonra Anadolu ve Rumeli kazaskerleri, Kırım hanları ve İstanbul kadılarının nasb ve azil tarihlerini bildirir.

Fındıklılı İsmet Efendi, zeylinde kadılık vazifesinde bulunan şahısların listesini vermemiş, ayrıca söz konusu kadıların nasb ve azil kayıtlarını gösteren herhangi bir vesika kaleme almamıştır. Şeyhî ise *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* sında nakîbüleşrâfların; başta İstanbul olmak üzere Ankara, Bağdat, Bosna, Bursa, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Eyüp, Filibe, Gence, Halep, Hemedan, Galata, İzmir, Kayseri, Konya, Kudüs, Kütahya, Lefkoşe, Manisa, Maraş, Medine, Mekke, Mısır, Revan, Sakız, Selanik, Sofya, Şam, Tebriz, Tokat, Trablusşam, Üsküdar ve Yenişehir-i Fenar gibi yerlerde kadılık yapanların listesini vermiş; nasb ve azil tarihlerini bildirilmiştir. Bunlar içinde en önemlisi ise her padişah devrine ait siyasal olayların özetinden sonra, o devirde yaşamış şairlerin, mahlaslarına göre elifbâ sırasına uygun şekilde biyografi ve şiirlerinden örnekler sunmuştur.

3. 6. Şeyhî'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* sında Görülmeyen Bazı Şahısların *Tekmiletü's-şakā'ik* ta Değerlendirilmesi

Fındıklılı İsmet Efendi, Şeyhî'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ* sını tezyil ettiği eseri *Tekmiletü's-şakā'ik* ta Şeyhî'nin zeylinde yer almayan bazı şahısların tercüme-i hâllerine de yer vermiştir. Halvetî tarikatına mensup ve bu tarikatın önde gelen şeyhlerinden Köstendilî Şeyh Ali Efendi, İsmet Efendi'nin zeylinde kendisine oldukça geniş yer bulmuştur. Halvetîliğin, Nûreddin kolunu tesis eden ve neşv ü nemâ bulmasına vesile olan Pîr Nûreddin el-Cerrâhî hazretlerinin biyografisi Şeyhî'nin zeylinde yer almadığından İsmet Efendi, söz konusu şeyhin tercüme-i hâlini Köstendilî

Şeyh Ali Efendi'nin biyografisi içinde yer vermeyi uygun görmüştür. Müellifin mevzu bahis ettiği kısım şöyledir:

“Müşārūn ileyhümden beri tarīḳ-ı Ḥalveti'niñ Nūrū'd-dīn Kolu'nu te'sīs ve neşr eden Pīr Nūrū'd-dīn el-Cerrāhī ḥazretleridir. Müşārūn ileyhiñ terceme-i hāl-i 'ārifāneleri Şeyhī Efendi'niñ 1111 tārīḥinden 1143 tārīḥine kadar yazdığı Şakāyık-ı Nu'māniyye zeylinde görülemediğinden ahvāl-i 'urefāt-ı iştimāllerini muhtaşaran zikr etmek münāsib görüldü. Pīr-i müşārūn ileyh ḥazretleri Sultān Meḥemmed Hān-ı Rābi' ḥazretleriniñ saltanat-ı hümāyūnlarında mīr-āḡırluḡ olup mu'aḡḡaren mütekā'id olarak İstanbul'da Cerrāhpāşa Cāmi'i kurbünde Hūbyor Mescidi muḡābilinde konağında muḡīm iken irtihāl etmiş ve Edirnekapısı ḡaricinde tedfīn edilmiş olan 'Abdu'llāh Aḡa'nıñ şulbünden Dār-ı Ḥilāfetü'l-'Aliyye'de 1089 tārīḥinde tekyegāh-ı şühūda ḡadem baştı ...”³⁹⁸

İsmet Efendi aynı husûsu bu kez Evliyâ Sâlih Dede için tekrar etmiştir. Müellif, Hazret-i Ümm-i Sinân dergâhının seccâde-nişinlerinden Şeyh Hüseyin Efendi'nin hayat hikâyesini naklederken, Şeyh Hüseyin'den önce tarikatın önde gelen simalarından Evliyâ Sâlih Dede'nin biyografisini de ifade etme gereği duyar. İsmet Efendi, Şeyh Hüseyin Efendi'nin biyografisini zikrettikten sonra Evliyâ Sâlih Dede için ayrı bir başlık (Muhtıra-i Âcizâne) açarak okuyucuya ihtarda bulunur:

“Muḡtırâ-i 'Âcizâne: Şeyh Hüseyin Efendi'niñ terceme-i hālinde zikr olunan Evliyâ Sâlih Dede ḥazretleriniñ ahvāl-i 'ārifāneleri Şeyhī Efendi merḡūmuñ tertīb ettikleri zeylde görülemediğinden ahvāl-i tārīḡlerinden bir nebze olsun zikr etmek münāsib gibi görüldü.

“Evliyâ Sâlih Dede ḥazretleriniñ vilādetleri 1016 tārīḡindedir. Ḥilāfetleri Ced Ḥasan Efendi ḥazretlerindendir. Dār-ı Ḥilāfet-i 'Ulyā'da bir maḡallede sākin olurlardı. Tarīḡ-ı Sinānī-i Ḥalveti'de derece-i kemāle vāşıl olan zevāt-ı 'āliyeden olup, tarīḡatta ḡaylī 'ārifleriñ nā'il-i füyūzāt-ı ma'neviyye olmalarına vāşiṭa-i mürşidāne ve ḡaḡāyık-perverānede bulundular. Yüz sekiz yaşında 1124'de ḡalvetgāh-ı beḡāya nāḡil oldular. Edirnekapısı ḡaricinde

³⁹⁸ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 154b.

Ḥazret-i Emīr Buḥārī Dergāhı'nıñ karşısında Otaqçılar Cāddesi'ne iltişāk eden yoluñ sağ cihetine defn edildi ...”³⁹⁹

3. 7. *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta Yer Alan Şair Biyografilerinin Devrin Tezkireleri ile Mukayesesi

Şakā'iku'n-Nu'māniyye ve Zeyilleri'nde gelenekten kaynaklı ortak bir biyografi yazım metodu vardır. Her müellif, selefinin uyguladığı biyografi yazım metoduna katkıda bulunmuş; Fındıklılı İsmet Efendi ile bu durum yerini çağdaş usullere bırakmıştır. Nitekim eserin te'lif edildiği 1314 (1896-97) senesi düşünüldüğünde bu yıllarda Türk aydını yeni bir uygarlık arayışına yönelmiş; değişen pek çok alan gibi edebî sahada da birçok yenilik meydana gelmiştir.

İsmet Efendi'nin *Tekmiletü's-şakā'ik*'ında şair biyografileri devrin tezkirelerine nazaran oldukça hacimlidir. *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta Süleyman Nahîfî'nin mevzu bahis edildiği kısım yaklaşık 4 varak iken, XIX. yüzyıl tezkirelerinde bu rakam 2 varakı geçmez.

Tekmiletü's-şakā'ik'ta biyografisi yazılan şahsın ilk öncesi nisbe yahut lakabı zikredilir, devamında ise müellif söz konusu şairi bir cümle ile takdim eder. Tezkirelerde ise genellikle şairin mahlası madde başıdır.

İsmet Efendi, biyografisini kaleme aldığı şairin doğum tarihini biliyorsa mutlaka bildirir. Bu durum genellikle devrin tezkirelerinde görülmez.

Tekmiletü's-şakā'ik'ta biyografisi yazılan şairin eğitim hayatı, hangi hocalardan ders aldığı, kimden mülâzım olduğu bilhassa bildirilir. Devrin tezkirelerinde bu kadar ayrıntıya girilmez.

Devrin tezkirelerinde edebî tenkit ön plandayken *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta bu husûs pek görülmez. Sadece şairin iyi hâllerine vurgu yapılır.

Tekmiletü's-şakā'ik'ta söz konusu şairin ölüm tarihi ve medfûn olduğu yer biliniyorsa mutlaka zikredilir. Devrin tezkirelerde bu hassasiyete hemen hiç riâyet edilmemiştir.

³⁹⁹ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 196a-196b.

Tekmiletü's-şakā'ik'ın en önemli özelliği biyografisi yazılan şairin doğumundan ölümüne kadar hayatı kronolojik olarak ifade edilir. Tezkirelerde anlatılan genelde kısa ve öz bilgilerdir.

İsmet Efendi, söz konusu şairlerin ölümüne düşürülmüş manzum tarihleri biliyorsa eserinde mutlaka zikreder. Tezkirelerde de aynı durum görülür fakat *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta zikredilen kadar değildir.

Tekmiletü's-şakā'ik'ta biyografisi yazılan şairin eserleri ayrı bir başlık altında değerlendirilir. İsmet Efendi bu husûsa özellikle dikkat eder. Tezkirelerde şairlerin eserleri bahsinde böyle bir durum söz konusu değildir.

İsmet Efendi, *Tekmiletü's-şakā'ik*'ında mevzu bahis ettiği şairin tarikat silsilesini biliyorsa mutlaka bildirilir. Tezkirelerde bu uygulamaya yer verilmez.

Tezkirelerde söz konusu şair olduğu için eserlerinden örneklerle mutlaka yer verilir. *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta ise böyle bir durum mevcut değildir.

Bu kısımda örnek teşkil etmesi bakımından *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta yer alan Süleyman Nahîfî'nin hâl tercümesi, *Tekmiletü's-şakā'ik* ile aynı devirde te'lif edilen Fatîn Davud'un *Hâtimetü'l-eş'âr*'ı ile mukayese edilmesi maksadıyla aşağıya alınmıştır:

“Süleymān Nahîfî Efendi

Fuzalā-yı ricālden Nahîfî Efendi hâzretleri. Süleymān bin ‘Abdu’r-raḥmān bin Şālih. Vilādetleri İstanbul’da 1056 senelerindedir. Ser-levḥa-i ḥaṭṭāṭin olan zevāttan Ḥāfız ‘Osmān Efendi’den şülüş ve nesih yazılarını yazıp o zāttan aḥz-ı icāzet etti.

‘Ulemā-yı zevi’l-iḥtirāmdan ‘ulūm-ı ‘Arabiyye vü Fārisiyyeyi okudu. Yeñiçeri aqlāmında, ḥulefā silkinde bulunarak ḥaylî me’muriyyetlerde bulunduruldu. 1110 tārīḥinde Īrān sefāretine ta’yīn olunan Ebū Fārūḫ Meḥemmed Paşa ile Īrān cānibine revān,

Nahîfî bir zamān Mısr u Şıfāḥān idi meşhūrūñ

Diyār-ı Beçde bilmem şimdi gurbetle nedir ḥālūñ

beytini giryān olarak 1130'da Viyana sefāretine ta'yīn edilen meşhūr Elçi İbrāhīm Paşa ma'iyyetiyle o şarafa bi'l-i'zām meşhūr olan faẓīlet ü dirāyetine binā'en 'avdetinde Şıkk-ı Şānī Defterdārılığı me'mūriyyet mührüyle talẓīf ve şeref ü meziyyeti taz'īf olundu.

Şoñraları meşāğil-i menāşıbdan ferāğat ve Topkapısı civārında kā'in konağında ihtiyār-ı 'uzlet edip mü'tāla'āt u 'ibādāta müdāvemmet eder idi. 1151 tārīhinde doksan beş yaşında müntakıl-i dār-ı beķā oldu. Topkapısı hāricinde bir sırada bulunan üç kıt'a maķābir-i cesīmeden ortadaki maķbereniñ nihāyetlerinde Maltepe hūdūdundan ma'dūd ve Şeyhler Kābristānı diye ma'lūm olan kābristānda *Meşnevi* şārihi ve sā'ir mü'ellefāt şāhibi re'īsü'l-küttāb Şarı 'Abdu'llāh Efendi hāzretleriniñ merķad-i şerīfine civār 'add olunabilen cihette defīn-i türāb ve kābri ziyāretgāh-ı şeyh ü şābb olmuştur. İntikālīne söylenilen müte'addid tārīhlerden levh-i kābrinde mastūr u mezkūr olan tārīh:

Göçdi dünyādan bu zāt-ı pāk-i mevşūfū'l-kemāl
Raḥmet-i Hāķ cānına olsun nişār-ı Fātiha
Kim gelürse kābrine tārīh-i fevtin okusun
Bu Süleymān Naḥīfī rūḥına el-Fātiha

1151

Mü'ellif-i meşhūr Müstaķīm-zāde Süleymān Sa'dü'd-dīn Efendi'niñ tārīhi:

O kāmīl dil ölince ber-küşā yazdı kalem tārīh
Süleymān devletüñ mūr-ı Naḥīfī uçdı me'vāya

1151

Kemālāt-ı 'ilmiyyeleri müselleme, ebu'l-kerem, muvaķķar u muḥaddem bir zāt idiler. Hacc-ı şerīfinden 'avdetinde Pīr Mevlānā ve Mevlā el-kāmīlīn *ķaddesa'llāhu esrārehu'l-Metīn* hāzretleriniñ Konya'da vāķi' āsitān-ı pīrānelerinde seccāde-nişīn bulunan zāt-ı şerīften aḥz-ı nisbet ve iktisā-yı Mevlevī etmiş, mu'aḥḥaren Kāsımpaşa Mevlevī-hānesi'niñ seccāde-nişīni Ḥalīl Sālik Dede hāzretleriniñ hulefāsından Meḥammed Dede Efendi'den ḥilāfet almış idi.

Meşhūr Olan Mü'ellefātı

Mefḥar-i kā'ināt, 'aleyhi efḍalü's-şalavāt ve ekmelü't-taḥiyyāt efendimiz hāzretleriniñ Hāķķ-ı celīl-i efḥamī-penāhīlerinde *Hilyetü'l-envār* isminde müstaķil

bir dīvān-ı ‘ārifāne, mevlid-i sa‘ādet-sürūr-ı Hāzret-i penāhī hakkında ma‘nīdār, rengīn bir manzūme-i ‘āşıkāne, bundan başka manzūm *Mi‘rāciyye* Ka‘b ibn Züheyr hāzretleriniñ *Kaşīde-i Bürde*’sine İmām Būşirī hāzretleriniñ *Kaşīde-i Bür’e*’sine ve *Muḍarriyye*’sine nefīs taḥmīsleri, ‘Aşere-i mübeşşere hāzarātınıñ manzūm esmā-yı celīleleri, *Kaşīde-i Bür’e*’ye manzūm bir tercemesi, *Risāle-i Hızriyye* ve *Āşaf-nāme* nām eşerleri, *Dīvān-ı eş‘ār-ı feşāḥat-şī‘ār*’ı ve bunlardan başka fāzılāne vü ‘ārifāneleri ve *Meşnevī-i Ma‘nevī*’niñ altı cildine manzūm ve maṭbū‘ tercemeleri meşhūr olan mü’ellefātandır.”⁴⁰⁰

“**Nahîfî:** Nâzım-ı mûmâ-ileyh Süleymân Nahîfî Efendi şehriyyü’l-asl olup bir müddet umûr-ı mehâm-ı seniyyede bi’l-istihdâm bin yüz târîhlerinde diyâr-ı Acem’e sefâretle azîmet itmiş olan müteveffâ Mehmed Paşa maiyetinde bulunduğu hâlde cânib-i merkûma yüz otuz târîhinde dahi Engerus elçisi İbrâhim Ağa maiyetiyle mahall-i mezkûra sevk u i‘zâm olunup bin yüz elli bir sâlinde dâr-ı bekâya hirâm eylemiştir. Topkapı hâricinde Maltepe nâm mevkide vâki kabristanda medfûndur. Seng-i mezârında işbu târîh-i nefîsi mukayyedir:

Bu Süleymân Nahîfî rûhuna el-fatiha

Mûmâ-ileyh bir şâir-i yegâne olup güftârı âşıkāne ve eş‘ârı gâyet üstadâne vâki olmuştur. Na‘t-ı cenâb-ı Peygamberîyi şâmil *Hilyetü’l-Envâr* isminde bir eser-i güzîni ve mevlîd-i saâdet-mevrûd-ı hazret-i risâlet-penâhîyi şâmil bir manzûme-i rengîni ve Mesnevî-i şerîfe manzûm ve matbû bir aded terceme-i sıhhat-karîni olduğundan başka *Sâlim Efendî Tezkiresi*’nde mukayyed bazı âsâr-ı dil-nişîni dahi vardır.

Gazel

Tahammül mülkünü yıkdın Hülâgû Hân mısın kâfir

Aman dünyâyı yakdın ateş-i sûzân mısın kâfir

Kızıoğlan nâzı nâzın şeh-levend âvâzı âvâzın

Belâsın ben de bilmem kız mısın oğlan mısın kâfir

⁴⁰⁰ Fındıklılı İsmet Efendi, agy, vr. 72a-73b.

Ne ma'nî gösterir dūşundaki ol âteşîn atlas

Ki ya'nî şu'le-i cân-sûz-ı hüsn-ı ân mısın kâfir

Nedir bu gizli gizli âhlar çâk-ı girîbânlar

‘Aceb bir şûha sen de ‘âşık-ı nâlân mısın kâfir

Sana kimisi hânım der kimi cânân deyü söyler

Nesin sen ben de bilmem cân mısın cânân mısın kâfir

Şarâb-ı âteşînin rengi rûyun şu'lelendirmiş

Bu hâletle çerâğ-ı meclis-i mestân mısın kâfir

Niçin sık sık bakarsın böyle mir'ât-ı mücellâya

Meger sen dahi kendi hüsnüne hayrân mısın kâfir

Nedîm-i zârı bir kâfir esîr itmiş işitmişdim

Sen ol cellâd-ı dîn ol düşmen-i îmân mısın kâfir”⁴⁰¹

3. 8. *Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik*'ın Geleneğe Mensup Diğer Zeyiller İçindeki Yeri ve Önemi

⁴⁰¹ Ömer Çiftçi, (haz.), *Fatîn Davud, Hâtimetü'l-eş'âr, Kültür Bak. e-kitap*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78465/fatin-davud---hatimetul-esar.html>, (erişim tarihi: 15.11.2016)

- İsmet Efendi'nin *Tekmiletü's-şakā'ik*'ı Osmanlı Devleti'nin askerî, siyasî, içtimaî vs. hemen her sahada yeni bir devre girdiği bir zaman diliminde te'lif edilmiştir. Dolayısıyla *Şakā'ik* geleneğine mensup bu eser, devrin edebî geleneklerinden etkilenecek, te'lif edilme safhasında bu geleneğin tesirleri eserde kendisini hissettirecektir.
- Eserin mukaddime kısmı, diğer zeyillere oranla tafsilatlı bir besmele, hamdele ve salvele kısımlarını barındırmaz. İsmet Efendi bu kısmı tek bir duâ cümlesi ile geçirir. Ayrıca ağdalı üslûp ve secili anlatımdan da oldukça uzaktır. Bu bölümde, o devrin edebî zihniyetini yansıtan “âlem-i medeniyet, cihanı aydınlatmak” gibi ibareler, değişimi göstermesi bakımından dikkat çekicidir.
- Mukaddime kısmının sonunda yer alan ve İsmet Efendi'nin unvanını ifade eden imza, son devir eserlerinin ön söz kısmında yer alan imzayı hatırlatmaktadır. Kendisinden önce kaleme alınan zeyillerde böyle bir durum görülmez.
- Eserde hayatları söz konusu edilen şahıslar, birer takdim cümlesi ile tanıtılır. Diğer zeyillerde biyografisi yazılan kişinin tanıtımında görülen “el-Mevlâ” ibaresine bu eserde rastlanmaz. *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta kişiler, modern eserlerde görüldüğü gibi ya ismiyle ya da “Şeyh” unvanı ile birlikte anılır, çok defa “Efendi” kelimesiyle biter.
- *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta mezarı bilinen kişinin gömüldüğü mekâna dair bilgiler, oldukça geniş yer tutar. Müellif, harita üzerinde işaret eder gibi tek tek kabrin dört tarafında binâ edilen yapıları veya yolları tasvir eder. Buna karşılık bahis konusu ettiği kişinin edebî şahsiyetine o kadar yer vermez. Kısa cümlelerle geçirirerek iyi hâllerine vurgu yapar.
- Biyografisi yazılan kişinin babası, oğlu, kardeşi, damadı gibi yakın akrabası biliniyorsa, tek tek zikredilir. Devrinde şöhret bulmuş ünlü kişiler için bu husûsta ayrı bir başlık açılır. *Şakā'ik* geleneği içerisinde ilk defa Atâyî zeylinde görülen bu durum, *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta da devam eder.
- *Tekmiletü's-şakā'ik*'ı diğer zeyillerden ayıran önemli bir fark ise yazarın, hayatlarını konu ettiği kişinin tarikat silsilesini veya sülâlesini kendi çizimleriyle göstermesidir. Başka bir ifadeyle denebilir ki, müellif, bilgiyi okuyucuya tablo şeklinde aktarma gayreti içerisine girmiştir.

- Eser, bazı kaynaklarda ölüm tarihi tam olarak tespit edilemeyen şahısların ölüm tarihini doğru vermesi; birçok eseri muteber kaynaklarda zikr edilmeyen kişilerin de eserlerinin listesini vermesi açısından oldukça dikkat çekicidir.
- *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye ve Zeyilleri*'nde tanıtılan kişiyle alâkalı hikâye, latife, keramet vs. gibi anekdotlar *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta pek görülmez. Eserde sadece iki hikâye, bir lâhika ve bir de “muhtıra-i âcizâne” olmak üzere anekdotlar dört yerde görülür ki diğer zeyillere nazaran bu oran oldukça düşüktür.
- Bütün bu özellikleri ile *Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik*, söz konusu *Şakā'ik* geleneğinin son halkasını teşkil etmektedir. Belirtilen özellikleriyle diğer zeyillerden ayrılan bu eser, günümüz ansiklopedik madde yazım metodunu andırmaktadır. Son devir tasavvuf ve edebiyat tarihi için kaynak bir eser konumundadır.

IV. BÖLÜM

4. 1. Metin Teşkilinde Esas Alınan Hususlar

- Arapça ve Farsça ek, terkip ve birleşik yazımlarda İsmail Ünver'in *Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler* adlı makalesindeki teklifler dikkate alındı.⁴⁰²
- Metnin çeviriyazısında Tanzimat devrinin getirdiği yenilikler ve dil husûsiyetleri göz önünde bulunduruldu. Şiir örneklerinde bu husus gözötilmedi, şiirin te'lif edildiği dönemin gramatik özellikleri dikkate alındı.
- Metinde yer alan “[]” köşeli parantez nüshanın yaprakları arasındaki varak geçişleri için kullanıldı.
- Bir cümle veya bilginin açıklayıcısı konumunda olan ara söz için metinde iki çizgi “- -” kullanıldı.
- Mensur kısımlarda noktalama işareti kullanıldı. Transkripsiyon harfleri ile karışık şiirin anlamını bozar endişesiyle manzum kısımlarda bu kurala uyulmadı.
- Zeyilde geçen Arapça, Farsça ibare ve manzûmeler Arap alfabesiyle yazıldı; tercümeleleri ise dipnotta gösterildi.
- *Tekmiletü’ş-şakā’ik*’ta geleneğe mensup diğer eserlere nazaran âyet ve hadisler görülmez. Sadece bir yerde görülen âyet iktibası transkripsiyon harfleri ile yazılmış; manası dipnotta verilmiştir. “Kur’ân, ... Sûresi, .../..., Meâl.”
- Metinde yer alan ebced hesaplı manzum tarihlerin işaret ettiği milâdî tarih yazılmadı.
- İsmet Efendi’nin zeylinde ismi mükerrer birçok şahıs mevcuttur. Eserin dizin kısmında bu karışıklığı giderebilmek için metinde geçen biyografi başlıklarında bazı tasarruflarda bulunuldu. Biyografisi kaleme alınan şahsın (isimliğin) yanına yay parantez “{ }” içinde o şahsı en belirgin (doğum yeri,

⁴⁰² İsmail Ünver, “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008, s. 1-46.

mesleği, mahlası vs) vasfı ile niteleyen ifade yazıldı. Bu şekilde aynı isim, lakap veya unvanla müsemma şahıslar arasındaki karışıklık giderilmiş oldu.

- Farsça bazı kelimelerde görülen “vâv-ı ma’dûle”, (ˆ) işareti ile gösterildi. Ĥˆāb, ĥˆāce, ĥˆān vs.

- “Muhammed” ismi Anadolu’da yaşamış şahıslar için “Mehammed”, Arap ve Fars olduğu bilinen kişiler için “Muhammed” şeklinde okundu.

- Metinde birçok manzum tarih ve şiir örneği vardır. Bu manzumelerde veznin aksadığı mısralar dipnot yardımıyla gösterildi.

- Yer isimlerinin yazımında uzun ünlüler sadece Arapça-Farsça kökenli olduğu kesin olarak bilinen isimler hâlinde gösterildi: Şām, Bağdād, İzmir.

- Şahıs isimlerinden önce ve sonra gelen unvanlar çeviriyazıda olduğu gibi yazıldı. Beg, Ağa vs.

- Müellif tarafından biyografisi kaleme alınan ve şahsın silsilesini gösteren şablon kendi çizimlerimiz yardımıyla farklı bir tablo hâline getirildi.

4. 2. Transkripsiyon Alfabeti

ء	ش ş
ا a, ā, e	ص ş
ب b, p	ض ḍ, ḏ
پ p	ط ṭ
ت t	ظ ḏ
ث ṭ	ع ʿ
ج c, ğ	غ ğ
چ ğ	ف f
ح ḥ	ق q
خ ḫ	ك/گ k, g, ñ
د d	ل l
ذ ḏ	م m
ر r	ن n
ز z	ه h, a, e
ژ	و v, o, ö, u, ü, ū
س s	ی y, ı, i, ī

SONUÇ

Taşköprü-zâde İsmâmeddin Ahmed Efendi tarafından 965/1557-58 tarihinde kaleme alınan *eş-Şakā'iku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye* isimli eser, yazıldığı tarihten itibaren büyük ilgi görmüş esere tercüme, telhis ve zeyiller yazılmıştır. XVI. asırdan itibaren başlayan bu gelenek XIX. asrın sonlarına kadar devam etmiştir. Silsile hâlinde kaleme alınan ve yaklaşık altı asır gibi bir dönemi ihtiva eden bu eserlerde ilmiye ve meşâyih sınıfına mensup kadı, şeyh, müderris ve mutasavvıfların hâl tercümeleri ile birlikte devrinde temayüz etmiş olan şairlerin biyografileri de mevcuttur. Söz konusu eserler, sadece Türk edebiyatı için değil; Osmanlı hukuk ve eğitim sisteminin yanı sıra tasavvuf tarihi için de ayrı bir öneme sahiptir.

Şair tezkirelerinden sonra Osmanlı ilim ve kültür hayatını yansıtan bir diğer önemli biyografik eser *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye ve Zeyilleri*'dir. Nev'î-zâde Atâyî ile başlayan Türkçe zeyil geleneği Fındıklılı İsmet Efendi'nin *Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik* adlı eseri ile son bulmuştur. Elinizdeki bu çalışma, Fındıklılı İsmet Efendi tarafından Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekāyi'ü'l-fuzalâ*'sına zeyil olarak kaleme alınmış olan *Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik* üzerinedir. Sultan II. Abdülhamid Hân'a takdim edilen eserde İsmet Efendi, 1143/1730 – 1314/1896 yılları arasında Sultan I. Mahmûd devrinde vefât eden ulema ve meşayihin biyografilerini konu edinmiştir. Dolayısıyla Sultan I. Mahmûd (ö. 1754) tabakasından müteşekkil olan *Tekmiletü's-şakā'ik*, 240'ı bilgin ve 131'i şeyh olmak üzere toplamda 371 zâtın tercüme-i hâlini ihtiva eder.

Osmanlı Devleti'nin modernleşme çabalarının olduğu bir zamanda yazılan *Tekmiletü's-şakā'ik* modern biyografik eserlerden izler taşımaktadır. Bu hâliyle eser, mensubu olduğu *Şakā'ik* zeyillerinden hem şekil hem de muhteva olarak farklı bir görünüm arz etmekte olup; söz konusu zeyil silsilesinin son halkasını meydana getirmektedir. Bunda, hem eserin te'lif edildiği yüzyılın hem de giderek modern bir hâl almaya başlayan biyografi yazıcılığının tesiri büyüktür. Ayrıca *Tekmiletü's-şakā'ik*'in zeyil silsilesinin

son halkası olması, *Şakā'ik* geleneğinin bu zeyille son bulması eserin ehemmiyetini bir kat daha artırmıştır.

Kendinden önce kaleme alınan *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* zeyillerinin aksine *Tekmiletü's-şakā'ik*'in dili sade ve açıktır. Münşiyâne bir üslûp ve ağır bir dil görülmez. Bunda giderek modern bir tarz kazanmaya başlayan biyografi yazıcılığı ve meydana getirildiği yüzyılın dil hususiyetleri etkili olmuştur. Mukaddime kısmının sonunda yer alan ve İsmet Efendi'nin unvanını ifade eden imza ise son devir eserlerinin ön söz kısmında yer alan imzayı hatırlatmaktadır.

Tekmiletü's-şakā'ik'i diğer zeyillerden ayıran önemli bir fark ise yazarın, hayatlarını konu ettiği kişinin tarikat silsilesini veya sülâlesini kendi çizimleriyle göstermesidir. Başka bir ifadeyle denebilir ki, müellif, bilgiyi okuyucuya tablo şeklinde aktarma gayreti içerisine girmiştir. Ayrıca *Şakā'iku'n-Nu'mâniyye* ve *Zeyilleri*'nde tanıtılan kişiyle alâkalı hikâye, latife, keramet vs. gibi anekdotlar *Tekmiletü's-şakā'ik*'ta yoğun olarak görülmemesi eseri diğer zeyillerden farklı bir hâle getirmiştir. Bütün bu özellikleri ile *Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik*, söz konusu *Şakā'ik* geleneğinin son halkasını teşkil etmektedir. Belirtilen özellikleriyle diğer zeyillerden ayrılan bu eser, günümüz ansiklopedik madde yazım metodunu andırmaktadır. Son devir tasavvuf ve edebiyat tarihi için kaynak bir eser konumundadır.

TEKMİLETÜ'Ş-ŞAKĀ'İK Fİ HAḲḲİ EHLİ'L-HAḲĀ'İK

[1b] Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا و سيد المرسلين محمد و على آله و

اصحابه اجمعين.⁴⁰³

‘Ālem-i medeniyet-i İslāmiyyeye zīb ü zīnet veren esbāb-ı ‘aẓīme ve mühimmeden birisi belki birincisi ‘ulūm u ma‘ārif olup bunu da ‘alā-vechi'l-ikān der-miyān eyleyen ‘ulemā-yı a‘lām ve ‘urefā-yı kemālāt-ittisāmdır.

Bu zātlar memālik-i maḥrūsetü'l-mesālik-i ḥilāfet-penāhīleriniñ her tarafında envā‘-ı envār-ı ‘ulūmu intişāra bezl-i iktidār etmişler ve pek çok kitāblar tedrīs ve te'līfine muvaffakiyyetle āsar-ı mü'ellefāt-ı mü-şikāfāne ve ḥaḳāyık-perverāneleriyle kütüb-ḥāneleri māl-ā-māl ederek cihān-ı medeniyetiñ cihāt-ı mütenevvi‘ asını tenvīr buyurmuşlardır.

Bu şüretle ḥaṣr u ta‘dādı nā-kābil bulunan ‘ulūm-ı celīleye himemāt-ı fevḳā'l-gāyelerini şarf ederek ‘ālemiyānı şereflendiren e‘ālī-i ‘ulemā vü ‘urefā ḥazarātınıñ ba‘zılarınıñ terācim-i ahvāl-i muḳaddeseleri ziyā‘-ı ebediyyeden viḳāyeten a‘lem-i kā’ināt, efḍal-i maḥlūḳāt ‘aleyhi ekmelü’ş-şalāvāt ve etemmü’t-teslīmāt ve’t-ta‘zīmāt efendimiz ḥazretleriniñ re’s-i tāriḥ-i medeniyet ‘add olunan [2a] hicret-i bāhirü'l-meymenet-i ḥazret-i risālet-penāhīlerinden yedi yüz tāriḥlerine ḳadar bilād u ḳıta‘atta ma‘ārif-perverān-ı zamān taraflarından zabt u taḥrīr edilerek o yolda kısmen pek çok mücelledāt-ı müfīde vü nāfi‘a teşkil etmiş olan ‘ālimin ü ‘ārifin ḥazarātınıñ menāḳıb-ı ‘aliyyeleri işitildikçe mütetebbi‘in cānibinden mütāla‘a olunduḳça nām-ı füyūzāt-ittisāmları rahmet ile yād ve rūḥ-ı pür-fütūḥları şād olunmaḳta olduḳ ‘arz u beyāndan müstaḡnīdir.

⁴⁰³ (Ālemlerin Rabbi olan Allah’a hamd, efendimiz ve peygamberlerin efendisi Muhammed’e, ailesine ve bütün ashabına salāt ve selām olsun.)

Salṭanat-ı seniyye-i ‘Osmāniyye’niñ maşrık-ı envār-ı diyānet-nişārdan şeref-ṭālī‘ olduğu altıncı ‘aşr-ı hicriyyeden ya‘nī cedd-i emced-i ḥākān-ı mu‘azzamları olan Ḥudāvendigār-ı ‘illiyyīn-mekān Sulṭān ‘Osmān Ḥān ibn Ertuğrul ibn Süleymān Şāh ḥazretleriniñ ‘aşr-ı ma‘ālī-ḥaşr-ı mülkdārilerinden 965 tārīhine kadar ravza-i cināna güzerān eden ‘ulemā-yı kāmīlīn ve meşāyiḥ-ı kümmelīn ḥazarātınıñ aḥvāl-i celīle vü mübeccelelerini ‘allāme-i devrān ve efdāl-i nükte-dān olan şudūr-ı ‘izāmıdan Taşköprili-zāde Aḥmed ‘İşāmü’d-dīn Efendi ḥazretleri ‘Arabiyyü’l-‘ibāre cem‘ ü tedvīn ve *Şakāyıkü’n-Nu‘māniyye* ismiyle neşr buyurmuşlar idi.

Mevlānā-yı müşārūn ileyhiñ telāmizinden ve fuzalādan Meḥammed Efendi o zāt-ı kemālāt-simātıñ [2b] bıraktıkları 965 tārīhinden 970 tārīhine kadar yine ‘Arabī olarak bir zeyl yazdı.

Büleğā-yı ‘ulemā-yı kiramīñ ercmendi Edirneli Meḥammed Mecdī Efendi müşārūn ileyh Taşköprili-zāde ḥazretleriniñ te’līf ve Meḥammed Efendi’niñ tezyīl eylediği āşār-ı nefāyis-perverāneyi lisān-ı Türkiye terceme ve bir miqdār zeyl edip 1000 tārīhlerine kadar getirdi.

Fuzalā-yı ‘ulemā-yı zevi’l-iḥtirāmdan Nev‘ī-zāde ‘Aṭā’ī Efendi de 1000 tārīhlerinden bi’l-i‘tibār 1043 tārīhinde nihāyet bulmaḡ üzere Türkçe laṭīf bir zeyl te’līf etti.

Ḥazret-i Ḥüsāmü’d-dīn-i ‘Uşşākī aḥfādından ve mevālī-i zevi’l-i ifdālden İbrāhīm Efendi de 1043 tārīhinden 1111 tārīhine kadar yine Türkçe olarak nefīs bir zeyl tedvīn etmiş idi.

Ḥazret-i Emīr Buḥārī Dergāhı’nıñ şeyḫi aşḫāb-ı fezā’ilden Şeyḫī Meḥammed Efendi de 1111 senesinden i‘tibāren 1143 senesine kadar nefāsetli ve belāgatlı bir zeyl-i mükemmel taştīr ederek kütüb-ḥāne-i ‘āleme yādigār eylemişidi.

Zevāt-ı müşārūn ileyhiñ aḥvāl-i ferḡunde-fālleri salṭanat-ı seniyye-i ‘Osmāniyye’niñ ibtidālarından [3a] 1143 tārīhine kadar bu vechile birbirine zeylen zabṭ u taḥrīr olunarak nāmları ve aḥvālleri mevḫi‘-i intişāra konulmuştu. İşbu 1143 tārīhinden berü zuḥūr ve ‘ālem-i ‘uḡbāya ‘ubūr eden

zевāt-ı feẓā'ıl-nüşūruñ aḥvālī 'alā-tārīķi'l-icmāl bile zabt u cem' olunamayıp mektūmen ḳalmış idi.

Muḥarrir-i 'adīmü'l-istitā'a 'ilm-i tārīḫe mütedā'ir ba'zı mü'ellefāt-ı mütedāvileyi ve zeylleri ve zamānları gösterilen *Şaḳāyıkū'n-Nu'māniyye*'yi 'ācizāne, ḳāşırāne müṭāla'a edip Şeyḫī Efendi'niñ zeylinden soñra rıḫlet-i dār-ı āḫiret eyleyen zевāt-ı 'āliyenin ba'zılarını olsun bir eşer-i muḫtaşar muḫteviyātında yazmaḳlıḡı tasmīm ve bidāyeten bir miḳdār tedḳīḳāt-ı tārīḫiyye tedārik ettim ise de kendimde müşāhede ettiḡim fevḳa't-taşavvur bir ehliyyetsizlik bunu mevḳi'-i intişāra vaż' etmeye ḳullarını ictisārdan men' ediyor idi.

Şehriyār-ı kemālāt-semīr, tācdār-ı meḫāsin-vefīr, velī-ni'met-i bī-minnetimiz, pādīşāhımız şehensāh-ı bi-müdanī Ġāzī Sultān 'Abdü'l-ḥamīd Ḥān-ı Sānī efendimiz ḫāzretleriniñ maşdar-ı elṭāf u a'tāf bulunan zamān-ı ma'ālī-bünyān-ı tācdār-ı efḫāmīlerinde bu eşer-i kemterānenin müsvedde ḳalması zamīr-i nāḳizānemi tekdīr etmekte olmasıyla [3b] tedārik olunabilen terācim-i aḥvālden bir miḳdārını cüz' cüz' ve ilerisini pey-der-pey neşr etmek üzere 'ilāve-i 'aciz u ḳuşūr-ı aḫḳarānem ile müsta'inen bi-'ināyeti'llāhi'l-Meliki'l-Müste'ān *Tekmiletü's-şāḳāyık fī Ḥaḳḳı Ehli'l-ḫaḳāyık* 'unvānı altında bu def'a birḳaç cüz' tehyi'e vü taḳdīme mütecāsir olabildim.

'Ālemi bir nūr-ı mücessem gibi istī'āb eden tecelliyāt-ı 'ulviyyāt-ḡāyāt ve biñlerce ḫüsn-i muvaffaḳiyyāt-ı şehriyār-ı ekremīleri sermāyesizliḡimi vuḳū'a gelen birḳoḡ sehv ü ḳuşūr-ı a'ceẓānemi göstermeyerek ḫaṭi'āt-ı mā-lā-nihāye-i 'ubeydānemin nazar-ı 'afv-ı 'ālū'l-'āl-i ḫilāfet-penāhilerine maẓhar buyurulması ümmīd-i ḳavīsiyle her daḳıḳa ve her zamān şedīden muḫtāc bulunduḡum sāye-i sa'ādet-sermāye-i şehensāh-ı a'zamīlerinde teyemmūnen taḳdīm ve intişārı istircāsıyla taşdı'āt-ı ḳākerānemi tetmīm eyledim. Ve minallāhi't-tevfīḳ ve hüve ni'me'r-refīḳ. Bende, Kitābī-i Ḥāzret-i Şehriyārīleri 'İşmet Ḳulları. [4a]⁴⁰⁴

[4b] Sultān Maḫmūd Ḥān-ı Evvel Ḥāzretleri

⁴⁰⁴ Bu sayfa nüshada boş bırakılmıştır.

Sultān Muṣṭafā Hān-ı Sānī ḥazretleriniñ şulbündendir. 1108 tārīhinde zīnet-sāz-ı mihr-i şühūd oldular. ‘Amm-i mükerrerleri Sultān Aḥmed Hān-ı Sālīs ḥazretleriniñ yerine 1143 Rebī‘ü’l-evvel’iniñ on doḡuzunda cālīs-i taḥt-ı salṭanat-ı ‘Oṣmānī oldular. 1168 Şafer’iniñ yigirmi sekizinci Cum‘a günü sarāy-ı beḳāya intikāl eylediler. Müddet-i ‘ömrleri altmış sene bir ay ve yigirmi beş gündür. Müddet-i salṭanatları yigirmi dört sene, on bir ay ve yigirmi gündür.

Bāḡçeḳapısı’nda Vālide Sultān Cāmi‘-i Şerīfī muḳābilinde Tarḥān Ḥadīce Vālide Sultān ḥazretleriniñ türbe-i şerīflerinde ceddleri Sultān Meḥammed Hān-ı Rābi‘ ve peder-i behişt-maḳarrları Sultān Muṣṭafā Hān ḥazarātınıñ merākıd-ı şerīfeleri yakınında selef-i maḥādimleri Sultān Aḥmed Hān-ı Sālīs ḥazretleriniñ kurbünde şandūka-i zīb-i raḥmet-i Yezdānī olmuşlardır. Şehriyār-ı maḡfūr ḥazretleri ḥalīm ü selīm, seḥā vü kerīm, ‘ulviyyet-şi‘ār, ḡāyet vefākār, intişār-ı ‘ulūma ḥayrān ve ḥasenāta i‘mār-ı memālike mā’ıl bir pādīşāh-ı maḥmūdū’l-ḥaşā’il ve şehensāh-ı memdūḥū’ş-şemā’il idiler.

[5a] Şehensāh-ı Müşārün İleyh Ḥazretleriniñ Āşār-ı Ḥayr-dişār-ı Mülūkāneleri

Top-ḥāne Meydānı’nda Kılıç ‘Alī Paşa Cāmi‘-i Şerīfī yanında 1145 senesinde leṭāfetli, zīnetli bir çeşme binā etti. Fāzıl-ı meşhūr Naḥīfī Efendi’niñ tārīḫi:

Didi bu çeşme-i zībāya Naḥīfī tārīḫ

Rāh-ı Ḥaḳda ḥasenāt eyledi Sultān Maḥmūd

1145

Ayaşofya-i Kebīr Cāmi‘-i envār-ı lāmi‘i miḥrāb tarafında ṭabaḳa-i ‘ulyāya 1155’de müzeyyen bir maḥfil-i hümāyūn yaptırdılar. Bu cāmi‘-i şerīfiñ bir tarafına bir kütüb-ḥāne bināsına şarf-ı naḳdīne-i himmet buyurdular. Kütüb-ḥāneye Zeynī Efendi’niñ tārīḫi:

Görenler tarḥ-ı maṭbū‘ uñ didiler Zeyniyā tārīḫ

Bu nev-dārū’l-kütüb icād-ı sultān-ı cihān-ārā

Bu cāmi‘iñ şoluna muṭanṭan bir şādırvān binā eylediler. Ayaşofya Cāmi‘i ile Bāb-ı hümāyūn arasında Kapağası Malatyalı İsmā‘īl Ağa’niñ eşer-i ḥayrı olan Celvetī Tekyesi’ni Bāb-ı hümāyūn şırasına Eski Maḥalle’niñ karşıısına naql ederek yerine metānetli, zīnetli bir ‘imāret binā ettiler. Şeyhü’l-İslām Piri-zāde Şā‘ib Efendi’niñ tārīḫi:

[5b] Tamām olduḡda tārīḫin didi Şā‘ib bu mısra‘ıla

Ayaşofya ābād oldı el-ḥaḡḡ bu ‘imāretle

Ni‘met Efendi’niñ tārīḫi:

Bu Ni‘met bendesi vech-i cemīl ile didi tārīḫ

‘İmāret eyledi Sulṭān Maḥmūdū’n-nevāl iḫyā

Cedd-i a‘zamları Ebu’l-fütūḥ Sulṭān Meḥammed Ḥān ḥazretleriniñ cāmi‘-i şerīfleriniñ miḥrāb cihetine metīn bir kütüb-ḥāne, yanına *Buḥārī-i Şerīf* tilāvetine maḥşūş bir dā‘ire inşā buyurdular. Boğaziçi’nde Rūmili Ḥişārı Sāḫili’nde Ḥācī Kemālī Efendi’niñ binā-kerdesi olan cāmi‘, muḥterika olmasıyla maḥall-i aṣlīsine 1159’da furḡānī bir cāmi‘-i ‘ālī inşasıyla oralarını şereflendirdiler. Kerküklü Nevres Efendi’niñ tārīḫi:

İşte Nevres bu o tārīḫ-i dil-ārādur kim

Yeridir itseler āvīze-i nūh-tāḡ-ı kebūd

Qıldı iḫlāş ile bu cāmi‘-i dılcūyı binā

Himmet-i şāmīle-i kāmīl-i Sulṭān Maḥmūd

[6a] Beşiktaş kurbünde ‘Arab İskelesi’nde Çinili Qaşrı’na yakın bulunan Tekerlek Muştafā Efendi Cāmi‘i ve mütenevvi‘atı müşrif-i ḥarāb

olmasıyla tecdiden inşasına şarf-ı himmet buyurdular. Ni‘met Efendi’nin tārīhi:

Yazdı tārīhini Ni‘met dü-zebān-ı hāme

Oldı pākīze-eşer cāmi‘ -i Sultān Maḥmūd

1161

‘Azīz Maḥmūd Hüdā’i ḥazretleriniñ Üsküdar’da vāki‘ üstād-ı ‘ulyāları, seccāde-niṣni, kümmelīn-i meşāyiḥ-ı zevi’l-iḥtirāmdan Revānī-zāde Şeyḥ Muştafā Efendi ḥazretleriniñ Aḥmediyye Cāmi‘’i meydānında binā ettiḡi cāmi‘ ḥarāb bir ḥālde bulunmasıyla 1162’de müceddeden inşā buyurdular. Ni‘met Efendi’nin tārīhi:

Şehriyār-ı zī-himem ḥākān-ı ferḥunde-şiyem

Pādişāh-ı pūr-kerem Sultān-ı dīn Maḥmūd Ḥān

Gūş idince bu mu‘allā ma‘bed-i feyż-āverūñ

İnhidāma meylini ol dāver-i çarḥ-āsītān

Bī-bedel tecdīd ü i‘mārını fermān eyleyüp

[6b] Eyledi Şeyḥ Revānī rūḥ-ı pākin şādumān

Ol maḥām-ı lāmi‘ ü’l-envār-ı zībā tarḥıla

Oldı bir nev-cāmi‘ -i pākīze-i feyż-āşiyān

Ol şehenşāh-ı kerāmetkārı böyle nev-be-nev

Nice āşāra muvaffaq ide Ḥayy u Müste‘ān

Yek kalemle yazdı Ni‘ met bendesi tārīh̄ini

Ƙıldı ihyā bu müzeyyen cāmi‘ i Maḥmūd Ḥān

1162

Bāğçeköyü’nde Ʀopuzlubendi nāmıyla şöhret bulan Bend’i 1163’de yaptırmışlardır. Ni‘ met Efendi’niñ tārīh̄i:

Ānd-bend itdi bir Bend-i āb-ı ḥayātı sū-be-sū

1163

Boğaziçi’nde Ƙandilli Sarāyı civārında 1165 sālinda bir cāmi‘ ve civārına ḥamām, çeşme, dükkān inşā buyurarak o ṭarafa zīnet verdiler. Ğalaṭa’da Ƙurşunlu Maḥzen Cāmi‘’i -ki Yeraltı Cāmi‘’i diye meşhūrdur- bu cāmi‘-i şerīf birkaç yüz sene maḥzen ittiḥāz olup zāten Hicret-i nebeviyye’niñ 1000 tārīh̄inde cāmi‘ olarak binā, biraz vaḳit soñra maḥzene taḥvīl olunduğı [7a] ḥazret-i pādīşahıñ mu‘allimleri olmağla tecdīdini irāde, derūnu ve bīrūnunu taṭhīr velāyetiyle ta‘mīr ettiler. Şekl-i dāḥilisi ile münāsib minber ve mażbūt bir maḥfil-i ḥümāyūn yaptılar.

Şudūrdan Altunuçok-zāde ‘Abdī Efendi’niñ söylediğı tārīh̄ cāmi‘ iñ sāḥil ṭarafındaki ḳapısı üzerinde mevcūddur:

Şehenşāh-ı cihān Sulṭān Maḥmūd Ḥān Ğāzī kim

Cihānı pertev-i āsar-ı ḥayrı itmede tenvīr

İdince himmet-i şāhānesin icrā bu mevḳi‘ de

Bu dīlcū cāmi‘ i aşḥābı ḳıldı bī-bedel ta‘mīr

Muvaffaḳ olmadı bir pādīşāh-ı ma‘delet-pīrā

Egerçi ḥayra sāk-ı ihtimāmı ḳıldılar teşmīr

Bu daḡi uvvet-i beḡcet ŗehenŗāh-ı cihāndur kim

Ola aŗında byle ḡayra nā'ıl ecre ālemḡir

Ḥudā kılsun hemiŗe zāt-ı pākin maḡhar-ı tevḡik

Sikender gibi ser-tā-ser cihānı eylesün teŗḡir

[7b] Didim bu mıŗra' -ı ḡarrā ile Abdī aḡa tāriḡ

Bu zibā cāmi' i Sulṡān Maḡmūd eyledi ta' mır

1166

Enderūn-ı hūmayūn'uḡ mūnŗā-yı feyz ü kemāli olan Ġalaŗasarāyı'nıḡ büyük, orta, kuk oda i' tibāriyle u odayı ŗāmil olması o vaḡte nazaran tezyināt-ı intizām-perverāneden olup her odanıḡ teneffūs ü mūtāla'a maḡallini ve ḡamām ve sā'ir mütenevvi'ātını teŗkıl eyleyen hey'et-i muntazama ḡarāb olmaḡla bunları tecdīd ve büyük oda muḡābiline bir kütüb-ḡāne, yanına bir ders-ḡāne, ders-ḡāneniḡ ŗaḡına, ŗoluna manᗑarası güzel iki eŗme binā ve oralarını ḡaḡiḡaten dil-niŗin bir ḡāle ifrāḡ buyurdular. İtmāmı da 1167 tāriḡinde vuḡū' buldu.

Nūru' oŗmānī Cāmi' -i nūr-lāmi' -ki ŗeyḡū'l-İslām Ḥ'āce Sa'dū'd-dīn Efendi'niḡ ḡaremi Fāṡıma Ḥānım'ıḡ cümle-i ḡayrātındandır- bināŗı ḡarābiyyete yüz tıtmıŗ olmasına binā'en yerine fenn-i mi'māriye muvāfiḡ ᗑarīf bir cāmi' -i ŗerīf bināŗına mūbāŗeret ve bezl-i luṡf u mürüvvet buyurmuŗlar idi. Ḳarībū'l-ḡitām olduḡu ḡāle resm-i kūŗādına ömrleri mūsā'id olamadı.

[8a] Pādiŗāh-ı mūŗārūn ileyh ḡazretleri Dārū'l-Ḥilāfeti'l-Aliyye'niḡ sā'ir memālik-i ŗāḡāneniḡ mevāḡi' -i mūnḡaḡiyyesinde iŗbu āŗār-ı ḡayriyyelerinden mā'adā cāmi', medrese, tekye, mekteb, kıŗla, ḡamām, ārŗū, ḡaraḡol-ḡāne, köprü, eŗme gibi memleketleri tezyin eyleyecek

menāfī'-i 'umūmiyyeye teshīlāt baḥş edecek 'umrān-perverāne āsār-ı mekārīm-niṣār-ı mülūkāneleri ile eṭrāfı ma'mūr, ahālīyi her şüretle mesrūr buyurmağa şarf-ı maḥşūd buyurdukları kütüb-i tāriḥiyyede mezkūrdur.

Pādişāh-ı Müşārün İleyh Hāzretleriniñ Zamān-ı Saltanatlarında Zuhūr Eden Ba'zı Vuḳū'āt

Pādişāh-ı müşārün ileyiñ cülūs-ı hümāyūnları Yeñiçerileriñ nüfuzu ḥaddini tecāvüz etmiş bir zamāna teşādūf etmesiyle 1144 senesi evā'ilinde Paṭrona, Müşlu gibi sā'ī-i fesād olan ba'zı kimseler o 'aşrın vūkelāsı tarafından ḥafīyyen Sarāy-ı hümāyūn'a celb olunup pādişāh ḥāzretleriniñ ḥükm-i ḥakīmāneleri ile te'dīb olundu. Tensīb olanlar [8b] 1144'de Bağdād Vālisi Aḥmed Paşa bir mükemmel ordu ile Kirmān, Hemedān ḳal'alarını rehā, ba'zı ḳilā'-ı Īrāniyye'yi Ḥekīm-zāde 'Alī Paşa Tebrīz'i zabṭ u istirdād eyledi. 1146'da Bağdād'a hücum eden Īrān büyük ordusu bir hezīmete dūcār olarak mecbūren 'avdet eyledi.

Bir buçuk sene soñra Rusyalı baḡteten 'ahd ederek Azak Ḳal'ası'nı muḥāşara etti. Bu eşnāda Qırım zādegānı beyninde vuḳū' bulan ihtilāfdan istifāde etmişler, Tatarları maḡlūb ve Qırım'ı zabṭ etti. Mu'aḥḥaren barınamayıp ric'ate mecbūr oldu.

1150'de Rusyalılar yüz seksen biñ kişilik bir kuvve-i mevcūd ile Özi, Derbend ḳal'alarını muḥāşara vū zabṭ etti. Müttefikleri olan Avusturya da naḳz-ı 'ahd eyleyip sevḳ ettiḡi ordu İzvornik, İstrovıçe, Budin, Veçnin ḳal'alarını taḥt-ı muḥāşaraya aldı. Lākin ḳilā'-ı mezkūrede ve eṭrāfında birtakım nuḳāṭ-ı ḡayr-ı ma'lūmede taḥaşşun ve ihtifā eden zūkūr u ināş-ı [9a] ahālī silāḥ-ı muḳāvemete şarılaraq Avusturya 'askerini geldiklerine peşimān ettiler. Bosna vālisi Ḳaḥramān 'Alī Paşa'da mevcūd ḥamiyyeti olan yerli 'asker ile Banaluḳa muzafferiyyetini kazanıp Avusturyalıları oradan firāra mecbūr etti. Vidin fırḳa-i 'Oşmāniyyesi Timok Nehri'niñ kenārındaki Avusturya ordusuna gerçek bir maḡlūbiyyet gösterdi.

Şofya Ordu-yı hümāyūnu Şehirköyü, Niş ḳal'alalarını istirdād ederek 1151'de Özi üzerine gönderilen 'asākir-i 'Oşmāniyye, Özi Ḳal'asında ḡaylī

rāhatsızlık geçirdi ise de cān-siperāne, fedākārāne harekātta şebātları, muẓafferiyetlerini intāc etmiş ve Özi Qal‘ası istirdād edilmiştir.

Bu sırada Avusturyalılar ile edilen Mehādiye Muḥārebesi üzerine 1153’de Belğrad ile Semendire arasında kā’in Hışārcık’ta vuḳū‘ bulan meydān muḥārebesinde Avusturyalılar bozulup üçte ikisi taḥlīş-i cān edebildi.

Nihāyet Fransa İmparatoru’nuñ muḳārenetkārāne tavassuṭ etmesi üzerine Rusya [9b] ve Avusturya ile ‘aḳd-i muşālaḥa eyleyip ḥasebü’l-mu‘āhede Şırbistān, Hırsova, Eflāk, Boğdan, Sabaç, Bögürdelen qal‘aları Avusturya tarafından ve Oḳufça Qofı Qal‘ası Qırım arasında bulunmaḳ şartıyla Rusya tarafından Devlet-i ‘Aliyye-i ‘Osmāniyye’ye terk edildi. Bunlar ile berāber Rusya sefīneleriniñ Qaradeñiz’de gezmesi ve Qabartay kıyılarıniñ Qırım irādesinden çıkarılıp serbest bir ḥālde bırakılması da şürūṭta gösterildi.

1154’de Avusturya qırallarından Altıncı Qarlos’uñ Roma’da terbiye olunan küçük oğlu Dār-ı Salṭanat-ı Seniyye’ye gelip misāfiren muḳīm olduğı müddette pādişāh-ı ‘ālī-cāh ḥazretleriniñ luṭf u iltifāt-ı miḥmāndārīleri ile iktisāb-ı mesārı etti. Ārzū-yı vicdānisi üzerine şeref-i İslām ile teşerrüf eyledi.

1163 tārīhinde Şaṭṭū’l-‘Arab muḥāfızı bulunan mīr-i mīrāndan Muştafā Paşa ‘işyāna kıyām ve Münāvī Qal‘ası’nı istīlāya iḳdām eyleyip Bağdād’dan ve vilāyāt-ı mütecāvireden berren ve nehren gönderilmiş olan ‘asākir-i ‘Osmāniyye cānibinden bir müddet muḥārebe edilerek gā’ilesi bir taraf. [10a], [10b], [11a]⁴⁰⁵

[11b] Sultān Maḥmūd Hān-ı Evvel Ḥazretleriniñ Zamān-ı Salṭanatlarında ‘Ālem-i ‘Uḳbāya İntikāl Eden ‘Ulemā-yı A‘lām

Şeyḥ ‘Alī {Fās}

Medīne-i Münevvere ekābir-i efāzılından Şeyḥ ‘Aliyy-i Mağribī ḥazretleri. Fās’da Şeyḥ Aḥmed nām zāt-ı kemālāt-ittisāmıñ şulbünden 1042

⁴⁰⁵ Bu sayfalar nüshada boş bırakılmıştır.

tārīḫi ḥudūdunda tevellüd etti. ‘Uzemā-yı fużalā-yı benāmdan Şeyḫ ‘Abdü’l-kādir ibn ‘Alī el-Fāsī ḥazretleriniñ dārü’l-kemālāt-ı ḥaḳāyık-perverlerinden istiḥşāl-i ‘ulūm ederek teferrüd etmişlerdir. Medīne-i Münevvere’de tedris ü te’līf ile iştiḡāl eyledikleri ḥālde 1143 Cumāde’l-ülā’nıñ evvelinde itmām-ı ders-i ḥayāt eylediler. Baḳī’-i Şerīf’de mütevārīdirler.

Ḳudemā-yı fużalā, küberā-yı ‘ulemādan, ‘ābid ü zāhid, müttaḳī vü mücāhid bir zāt-ı meḥāsin-şıfātırlar. Mü’ellefāt-ı feżā’il-perverānelerinden ba‘zıları zırde zıkr olunur.

[12a] Ḳāḍī ‘İyāz ḥazretleriniñ *Şifā-yı Şerīf* nām eşer-i ḥaḳāyık-penāhilerine üç cild bir şerḥ-i laṭīfī, yine ‘ilm-i ḥadīs-i şerīften ve bu ‘ilmiñ ıstılāḥātından *Manzūme-i ibn Zikrī* kitāb-ı meşhūrunu şerḥ etti. *Şerḥü’l-Muvaṭṭā* isminde sekiz cild bir eşer-i ‘ālimāne ve fūnūn-ı müte‘addideden te’līfāt-ı niḥrīrāneleri vardır.

Şeyḫ Meḥemmed {Üsküdarī}

Medīne-i Münevvere müftisi efḳah-ı fuḳahādan Şeyḫ Meḥemmed Üsküdarī ḥazretleri. Şeyḫ Es‘ad’ıñ şulbünden, Medīne-i Münevvere’de 1088 tārīḫinde tevellüd etti. O belde-i aḳdesiñ kümmelīn ü müctehidīninden olan zātlardan taḥşīl-i fūnūn eyledi. Müsellem olan fażl u feḳāhetine binā’en bir aralık müftilik ile i‘zāz edildi. Müteḥayyizān-ı fużalādan, eṭvār-ı ‘ālimāne vü ‘arīfāne aşḫābından olup 1143 Receb’iniñ on sekizinde irtihālleri vuḳū‘ buldu. Baḳī’-i Şerīf nām-ı mu‘azzamını ḥā’iz olan ḳabristānda tedfīn kılındı.

[12b] *Risāle-i fī taḳriri’n-niṣābi’ş-şer‘ī mine’d-denā’ir ve’d-derāhim* nām eşerleri sā’ir te’līfāt-ı fāzılāneleri vardır. OḒlu Şeyḫ ‘Abdü’l-muḥsin-i Üsküdarī pederi gibi Medīne-i Münevvere müftisi olmuştur. Kibār-ı fużalādan olup 1183’de vefāt etmiştir.

‘Abdü’l-ḥādī Efendi

Bursa ‘ulemāsından. Müteḥayyizān-ı mevāliden, Bāḳī-zāde Hādī Efendi. Bursa’da Hışār Cāmi‘-i Şerīfī Cum‘a şeyḫi ‘Abdü’l-bāḳī

Efendi'niñ veled-i şulbū olup Burusa'da doğdu. 'Ulemā-yı a'lām ḥazarātınıñ ders-i müdekkikānelerinden 'ulūm-ı mütedāvileyi ba'de't-taḥṣīl 1106 Muḥarrem'inde müderris, 1116'da Tire, 1119'da Trablusṣām nā'ibi, 1123 Cūmāde'l-āḥirīn'de Ḳayserī, 1129 Muḥarrem'inde Mağnisa, 1134 Rebī'ü'l-evvel'inde Diyārbekir, 1139 Cumāde'l-āḥire'sinde Üsküdar Mollası oldu. 1142'de ḥacc-ı şerīfe gidip 'avdetinde 1143 evā'ilinde beyne'l-ḥaremeyn 'azm-i 'ālem-i bākī eyledi.

Erbāb-ı 'ilm ü 'irfāndan, meḥāsin-i aḥlāk ile tezyīn-i zāt edenlerden [13a] olup Hādī maḥlaşıyla 'Arabī, Fārisī, Türki eş'ār-ı belāḡat-şī'ārı vardır. *Rūḥü'l-beyān* 'unvānını ḥā'iz olan tefsīr-i şerīf tamām olduḡta bulduḡu tāriḫ-i belīḡānedir:

Leb-i tefsīr-i kelāmü'l-Bārī

1114

Aḥmed Nedīm Efendi

Şā'ir-i şehīr, müderris Nedīm Efendi. 'Uzemā-yı ders-i 'āmm ve fuṣalā-yı şudūr-ı 'izāmdan Çeşmī Meḥemmed ḥazretleriniñ dāmādı, şudūr-ı fezā'il-mevfūrdan Mülākḡab laḡabıyla şöret olan Merzifonlu Muṣṭafā Efendi ḥazretleriniñ kerīme-zādesi ve ḡuzāttan ve erbāb-ı ma'lūmāttan Meḥemmed Efendi'niñ oḡludur. Vālidesi tarafından nesebi *Ravzatü'l-Ebrār*, *Süleymān-nāme* tāriḫlerini tedvīn eden Ḳara Çelebi-zāde Şeyḡü'l-İslām 'Azīz Efendi ḥazretlerine vāşıl olur.

Nedīm Efendi İstanbulludur. 'Ulemā-yı kirāmiñ ders-i muḥaḡḡikānelerinden [13b] istifāde eylemiştir. İbtidā-yı Ḥāric rāddesinden silk-i müderrisīn-i kirāma dāḡil olarak, Mūşıla-i Şaḡn rāddesine vāşıl olmuştur. Maḡmūd Paşa maḡkeme-i şer'iiyeniñ niyābetinde 1143 Rebī'ü'l-evvel'inde Dāmād İbrāḡīm Paşa'nıñ vefātını mütē'ākiben Paṭrona ve Mūşlu Ḥalīl ḡorḡularından Beşiktaş'taki ḡānesinde iḡtifā etti ise de birkaç ḡün zarfında anlar tarafından buldurulup manṡūme-i ḡayātınıñ itmām edildiḡi ve Beyoḡlu Ḳabristānı'nıñ bir cihetine defn olunduḡu erbāb-ı tettebbu' mecmū'alarında ḡörülerek merḡūm-ı mūmā ileyh erbāb-ı ma'ārifiñ

güzîdelerinden, zırafâ-yı dehrden şehâ vü kerîm, ekâbir ü akırânı mecâlisinde nedîm, hâlîm ü selîm, mehâsin-i vesîm bir zât idi.

Haremeyn-i Muhteremeyn'de vâkı‘ Mevlevî-hâne’lerin şeyhi bulunan efâzıl-ı benâmdan Müneccimbaşı Aḥmed Dede ḥazretlerinin ‘Arabî olarak yazmış olduğu târîhi Şadr-ı A‘zam Dāmād İbrâhîm Paşa merḥûmuñ tensîbiyle Türkçeye terceme eylemiştir. *Müneccimbaşı Târîhi* nâmıyla üç cildde olarak matbû‘ u mütedâvildir. Nedîm maḥlaşıyla belâğat-perverâne bir kıt‘a *Dîvân-ı Eş‘âr*’ı meşhûrdur. Dîvânından intihâb olunan gazeliyyâtındandır:

[14a] Ğazel

Sînede bir lahza ârâm eyle gel cānum gibi

Geçme ey rûḥ-ı revân ‘ömr-i şitâbānum gibi

Perdedâr añlardım el-ḥaḳ goncayı gördüm şehir

Ol daḥi leb-rîz-i çāk olmuş girîbānum gibi

Reşk-i Çîn olmakda fikrüm gelmedi ta‘ bire lîk

Vaşfı ol gîsûlaruñ ḥ‘âb-ı perîşānum gibi

Geçmem ol gülden gül-âb almazdan evvel müyinuñ

Her biri inbîḳ-ı zehr-âb olsa müjgānum gibi

Cüst ü cū itdim yine cānâ Nedîmâ bendeñe

Bir efendi bulmadım devletlü sulṭānum gibi

[14b] Meḥammed Es‘ad Efendi

Fāzıl-ı şehīr, Yanyavī Es‘ad Efendi hāzretleri. Es‘ad bin ‘Alī bin ‘Osmān’dır. Yanya’da doğmuştur. ‘Aşrının esātizesi lisānında Es‘ad H‘āce Efendi diye söylenir idi. Yanya müftisi, fużalā-yı muḥaḳḳikīnden Meḥemmed Efendi’den ve fāzıl-ı meşhūr İbrāhīm Efendi’den ve müşārün ileyhüm emsālī zevāt-ı ‘āliyeden nesh-i ‘ulūm-ı mertebeyi okuduktan sonra 1098 tārīhinde Dār-ı Saltanat-ı Seniyye’ye muvāşalat ve Tatar ‘Abdü’l-ḥalīm Efendi ve Akşehirli-zāde İbrāhīm Fazlu’llāh Efendi ve Dāmād-zāde Ebu’l-ḥayr Aḥmed Efendi, ḥ‘ācesi Muştafā Efendi ḥazarātı gibi feẓā’il-perver zevātın mecālīs-i pūr-nefāyīs-i muḥaḳḳikānelerinden ‘ulūm-ı ‘āliye vü āliyeyi müceddidāne ve ḥ‘āhişkerāne bir şürette taḥşile ḡayret edip nesh-i mertebeyi müşārün ileyh Akşehirli-zāde İbrāhīm Efendi’de tekmīl etti. Uşul-i irtifā‘ı ve ba‘zı ḥesābātı re’isü’l-müneccimīn Meḥemmed Efendi’den ve ḥesāb u hey’et fenlerini Tekfūrtaḡı müftisi fużalā-yı dehrden Meḥemmed Efendi’den ve ‘ulūm-ı Fārisiyyeyi Mollā Müncil diye bilinmiş olan Fārisī-ḥ‘āndan aḡz u telāḳḳī ve aḳrānı arasında [15a] teraḳḳī eyledi.

1111 Cumāde’l-āhire’sinde İbtidā-yı Hāric rāddesinden müderris, 1138’de Ġalaṭa Mollası olup mevleviyyette müddet-i ‘örfiyyesi olan bir seneyi ikmāl ettikten sonra yine tedris ü te’līf ile iştiḡāl eder idi. 1143 tārīhinde dārü’l-ifāde-i beḳāya intikāl etti. Tarīḳ-ı Naḳşibendī efāḡhiminden Emīr Buḡārī hāzretlerinin Edirnekapısı ḡāricinde vāḳi‘ dergāh-ı şerīfleri kurbündeki meḳābirde defīndir.

Fużalādan tarīḳ-ı Naḳşibendī müntesibātından ḳālī ḡālīne muṭābıḳ, aḳrānına fā’iḳ bir zāttır. Birçok kitāblarının kenārında ta‘līḳātı, fūnūn-ı muḡtelifeden müte‘addid resā’ili, Es‘ad maḡlaşıyla elsine-i şelāşede ḡüftarı vardır. Hükemā-yı müteḳaddimīnīñ eñ meşhūrlarından, Aristo’nuñ yedi yüz kırk yedi te’līfātından birisi ‘ilm-i ḡikmet-i ṭabī‘iyye ve riyāziyyeden olan [15b] kütüb-i şemāniyyedir ki ‘Arabī, Fārisī, Lātin, Rūm lisānlarına naḳl olunmuştur.

Cennet-mekān Sultān Aḡmed Hān-ı Evvel hāzretlerinin zamān-ı saltanatlarında Selānik-Rūm Patriki naşb buyurulup 1020 sāl-i hicrīsinde vefāt iden Ḳaraferyeli Yuvannes Ḳoninos fūnūn-ı ḡikemiyyede, Rūmcada

olan iktidārı üzerine işbu kütüb-i şemāniyyeyi yine sekiz cildde Rūmcaya nakl eylemişdi.

Es'ad H'âce Efendi Lātin, Rūm lisānlarının hürdesine vākıf bir zāt olmağla Şadr-ı A'zam Dāmād İbrāhīm Paşa ve Şeyhü'l-İslām Yeñişehirli 'Abdu'llāh Efendi hāzarātının ihtār u tensībleri ile yine sekiz cild teşkıl etmek üzere lisān-ı leṭāfet-resān-ı 'Arabī nakl ü terceme etmişdi. Beher cildi yigirmişer cüz'den ziyāde bir eşer-i mu'teber olup, H'âce Efendi'nin 'ulūm-ı hikemiyye ve riyāziyyede kemāline dāldır.

[16a] Şeyh Şādık

Şām meşāhīr-i 'ulemāsından Şeyh Şādık. Şādık bin Muḥammed bin Hüseyin bin Muḥammed. Küberā-yı 'ālimin ü 'ārifinden Şeyh 'Abdü'l-ğani-i Nāblusī hāzretlerinin akrabāsından olmağla hāzretiñ ders-i daḳāyık-penāhilerinden fūnūn-ı keşīreyi ahz u telakḳī etti.

'İlm-i fıkıhta ve teferru'ātında liyākāt-ı fevka'l-'ādeye mālİK olmasıyla bir müddet Şām bāb-ı niyābeti me'muriyyet-i şer'iyyesiyle bekām oldu. 1143 Şa'bān'ının yigirmi dördüncü Bāzāertesi günü vefāt edip Şām'da Bābü's-şagīr kabristānına defn olundu. Fıkıh, şakk, mantık, naḥv, şarf fenlerinde, edebiyyatta liyākāt-ı müsellemeyi hā'iz idi.

Şeyh 'Alī {Şām}

Şām müteḥayyizān-ı 'ulemāsından Şeyh 'Aliyy-i Mīnīnī. 'Alī bin Aḥmed bin 'Alī. Şām fuḳalā-yı zevi'l-ihtirāmından Şeyh Aḥmed-i Mīnīnī hāzretlerinin maḥdūm-ı mūkerremleridir. Şām'da 1117 sālinda [16b] tevellūd etmiştir. Qur'ān-ı 'azīmü's-şānı üstād-ı şehīr Şeyh 'Aliyy-i Mısrī'den daḳāyıkıyla berāber telakḳī ettikten soñra pederi müşārün ileyhten istiḥşāl-i 'ulūm eylemiştir. Pederi bir aralık Dārü'l-Ḥilāfe'ye bir müddet oturmağla o müddette Cāmi'-i Benī Ümeyye'de yerinde tedris-i 'ulūm ederdi. Ezkiyā-yı ders-i 'āmmadan olup, tã'undan 1143'de vefāt etti. Merc-i Daḥdāh Kabristānı'nda defndir.

Şeyh 'Abdü'l-laṭif

Trablusgarb ‘ulemāsından Şeyh ‘Abdü’l-laṭîf-i Mağribî. Trablusgarb ‘ulemāsından Şeyh ‘Abdü’l-haḳḳ’ın oğludur. Büyük birāderi Trablusgarb fuḳahāsından Şeyh Meḥammed’dir ki fıkıhtan *Dürer* nām eşer-i mu‘teberi dā’imā tedrīs etmesiyle *Dürer* Ḳāri‘’i diye ma‘rūftur. 1140’da vefāt etmiştir. Cümlesi Trablus’da tevellüd etmişlerdir. Şeyh ‘Abdü’l-laṭîf pederinden, birāderinden okumuştur. Beldesiniñ fuḳahāsından olduğu hâlde 1143 târiḥinden şoñra itmām-ı ders-i ḥayāt eylemiştir. Beldesinde tedrīs-i ‘ulūm ederek ḥaylî erbāb-ı fuhūm yetiştirmiştir.

[17a] es-Seyyid İsmā‘îl Belîğ Efendi

Bursa’da Şāhîn Emîr-zāde meşhūr Belîğ Efendi. Bursa’da Mantıcı Maḥallesi’niñ imāmı Seyyid İbrāhîm Efendi’niñ şulbündendir. O maḥalde tevellüd ve ulemā-yı benāmdan istiḥşāl-i ‘ulūma sa‘y-i belîğ etti. Pederiniñ vefātında maḥalle-i mezkūr mescidinde imām ve Emîr Sulṭān ḥazretleriniñ ‘imāreti meşîḥatıyla bekām oldu. Bir müddet şoñra Bursa’da mevcūd olan Haremeyn-i Muḥteremeyn evḳāf-ı celīlesi maḥkemesiniñ ‘uhdesine ‘ilāveten verildi. 1143’de rıḥlet eyledi. Bursa’da Yeñi Mezārîstān’da defîn-i turābdır.

Rind-i zarîf, merd-i ‘arîfneşirde, şi‘rde güzel söz bulmakta nazmen târiḥ söylemekte liyākatlı bir zāttır. Bursa’ya müte‘allik *Vefeyāt* nām eşer-i belîğānesi olup bu kitāba *Güldeste-i Riyāz-ı ‘İrfān* nāmını vermiş, kāl u ḥāl aşḥābından nice zevāt-ı ma‘ālî-simātı zikr eylemiştir.

[17b] Şeyh Muştafā {Şām}

Şām fuḳalā-yı benāmından Şeyh Muştafā el-‘Ömerî ḥazretleri. Muştafā bin ‘Abdü’l-ḳādir bin Bahāü’d-dîn el-ma‘rūf bin el-Hādî. Şām’da 1097 senelerinde tevellüd etti. 1100’de peder-i feżā’il-eşeri Şeyh ‘Abdü’l-ḳādir ḥazretleri irtihāl eylediler. Aḳrabāsından ba‘zılarınıñ terbiyesiyle taḥşîl-i ‘ulūma teşvîḳ edilerek ‘allāme-i zamān, ferîd-i ezmān Şeyh ‘Abdü’l-ḡanî-i Nāblusî ḥazretlerinden ‘ulūm-ı ‘āliye vü āliyeyi müceddidāne taḥşîl edip ḥaylî seneler o niḥrîr-i kemālāt-semîrîñ tevecühāt-ı ‘ilmiyyelerini iktisāb etmiş, sā’ir zevāttan daḥi istiḥşāl-i fūnūn eylemiş idi.

Fużalādan fūnūn-ı mütedāvileniñ ekşerisinde kemālâtı zāhir olan meşāhirdendir. Üstād u mürşidi müşārūn ileyhten biraz şoñra 1143 senesi evāhırinde irtihāl eyledi. Bābü’ş-şagīr Kābristānı’nda defīndir.

Muhammed Remzī Efendi

Bursa fużalā-yı ders-i ‘āmmından Remzī Efendi. Konya muzāfātından Karaman denilen memlekette doğdu. [18a] Birāderi ‘Abdü’l-bākī ve ‘Abdü’l-vehhāb Efendi’ler ile Bursa’ya bi’l-vuşūl ‘ulemā-yı kirāmiñ halka-i tedrisine müdāvemet eylemiş ve ‘ulūm-ı ‘āliye vü āliyeyi lāyıkıyla tahşil etmiş idi.

Hareket-i Altmışlı rāddesi müderrislerinden kudemā-yı esātize-i benāmdan şāhib-i maḳāl, ehl-i hāl bir zāt olup 1143 tārīhinde irtihāl eyledi. Bursa’da Veled-i Bevvāb Maḳallesinde olan mescid-i şerīfiñ ḫazīresinde medfūndur. Remzī maḳlaşıyla da rengīn eş‘arı vardır. Tārīḳ-ı Celveti ‘ārīfānından Şeyḫ İsmā‘īl Ḥaḳḳī ḫazretleri Bursa’nıñ Tuzbāzārı diye şöhret bulan mevḳi’inde 1133’de bir dergāh-ı laṭif yaptırmışlar idi. O dergāha söylediği tārīhtir:

Bāreka’llāh cilvegāh-ı etkıyā

1133

Seyyid Muştafā Efendi {Paşmaḳçı-zāde}

Paşmaḳçı-zāde mevāliden Muştafā Efendi. 1000 tārīhinden beri tārīḳ-ı ‘ilmīde bulunan küberādan ve Paşmaḳçı-zādelerden Şeyḫü’l-İslām ‘Alī Efendi ḫazretleriniñ oğlu Şeyḫü’l-İslām Muştafā Efendi [18b] ḫazretleriniñ küçük birāderidir. Peder ü cediti gibi feżā’il-i ‘ilmiyye ve aḥlāḳ-ı cemīle ile tezyīn-i zāt eden meḫādīmdendir. Meslek-i müderrisinde merātib-i mu‘tādeyi iḫrāz ederek Yeñişehir mollası olmuş ve orada vezā’if-i mevleviyyetle meşḡul iken vefāt etmiştir.

Meḫammed Efendi {Karaḫarmanlı}

Karaḫarmanlı’da doğdu. Erbāb-ı ‘ilm ü ‘amelden bir zāt-ı şerīf olup Kasımpaşa’da Yeñişeme Mescidi’nde ‘ālimāne imāmet eyledi. Vefātı

1143'de, medfeni Oğmeydānı'nda tarīḫ-ı Bayrāmī ricālinden İdrīs-i Muḥtefī ḥazretleriniñ civārındadır.

Muṣṭafā Efendi {Mısır}

Mısır ḳuzātı silkinde ḥaylī memleketleriñ umūr-ı şer'ıyyesinde işbāt-ı iḳtidār ettikten soñra Dārü's-saltāna'da 1143 Şevvāl'iniñ dördünde vefāt etti. Sultān Selīm-i Ḳadīm Cāmi'ı ile Çihārşenbe Bāzārı Cāddesi arasında Saḳızağacı nām mevḳi'de Ḥazret-i Şeyḫ Yāvşī Dergāhı sāḥasında küçük bir maḳberede def'ındır.

[19a] Aḥmed Nedīm Efendi

Ders-i 'āmm Nedīm Aḥmed Efendi. Ders-i 'āmm-ı fazīlet-ittisāmdan münevverü'l-efkār bir zāt-ı meḥāsin-şi'ār olup, Dār-ı Saltanat-ı Seniyye'de tedris-i 'ulūm eder idi. 1143 tārīḫinde nüṣḥa-i nefīse-i ḥayātı itmām eyledi.

Üsküdar'da Tūnusbāğı'ndan Şıraserviler'e ve İbrāhīm Ağa Çayırı'na tevāşül eden cāddenin şol tarafında Çiçekçi Bāğçesi ḥudūdunda ma'dūd olan maḥalde kā'in maḳberede ser-kātibi Ḥaṭṭāṭ 'Oşmān Beg'in ve ḥafīdi olan ricālden meşhūr Lala-zāde Nūrī Beg'in şuffe-i maḥşūşu önünde mütevārī-i laḥd-i Ğufrān oldu. İrtihāline söylenilen tārīḫ:

Nedīm Aḥmed Efendi kārı tedris idi rüz u şeb

'Ulūm içre kemāle irişdi ol şāfi-meşreb

Ḥiṭāb-ı *irci'*⁴⁰⁶ irdikde sem'ine lebbeyk diyüp

Ḳoyup cān u cihānı kıldı ḳurb-ı Bārīyi maṭlab

Revā olur düşerse fevtine işbu du'ā tārīḫ

[19b] Nedīm ola nedīm-i şāh-ı ceyş-i enbiyā yā Rabb

⁴⁰⁶ *Kur'ân-ı Kerīm, Fecr Sûresi* 89/28. “ارجع الى ربك راضية مرضية” “Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön.”

Meĥammed Efendi {Bosna}

Bosna dāhiline Vize'de doğdu. Zamānıñ fuḫalāsından tederrüs ü telemmüz ettikten ōnra üstād-ı meşhūr Yekçeşm Süleymān Efendi nām fāzıldan ḥaṭṭ-ı ta' līķi lāyıkı vechile görmüş, ḥaṭṭātın arasında da ehliyeti görülmüş idi. Müdderisinden iken 1143 Rebī'ü'l-evvel'inde vefāt etti. Edirnekapısı ḥāricinde merākıd-ı ' ulemā arasında defındır.

' Abdü'l-ḥalīm Efendi

Ḥazret-i Ḥalid civārında Defterdār İskelesi semtlerinde vāķi' Cezeri Kāsım Paşa Cāmi' 'niñ imāmı olan 'Abdu'llāh Efendi'niñ oğludur. Erbāb-ı iktidārdan, ḥüsn-i ḥāl şāḥibi idi. Vefātı 1143 senesi Rebī'ü'l-evvel'indedir. Üsküdar'da Dereler Mescidi dā'iresiniñ üst tarafındaki maķbereniñ Saraçlar Çeşmesi'ne yakın olan maḥallinde mütevārīdır.

[20a] Ebū Bekir Beg

Nūḥ Efendi-zāde İstanbul kādīsı Ebū Bekir Beg Efendi ḥazretleri. Şudūr-ı ' ulemādan olduĝu ḥālde 1119 tāriḫinde vefāt eden Ḥekimbaşı Nūḥ Efendi ḥazretleriniñ necl-i ekberi ve mükerreren Şadr-ı A'zam olan Ḥekim-zāde 'Alī Paşa ḥazretleriniñ birāderidir. Dārü's-saḷḥana'da mütevellid ve gençliğinde müderris olmuştur. Pederiniñ yazı ḥ'ācesi ta'yın ettiĝi müderrisın ü ḥaṭṭātinden Ḥekim Süleymān Efendi'den ḥaṭṭ-ı ta' līķiñ uşul ü rüsümünü ve sâ'ir ' ulemā-yı kirāmdan ' ulüm-ı mütedāvileyi öğrendi.

1123 Şevvāl'inde Edirne pāyesi zamīmesiyle Selānik, 1131 Rebī'ü'l-evvel'inde Edirne, 1128 Muḥarrem'inde Medīne-i Münevvere, 1143 Cumāde'l-ülā'sında İstanbul kādīliği tevciḥ olundu. İrtihālleri de 1143 Receb'indedir. Koca Muştafā Paşa semtinde Pīr Sünbül Sinān *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-Müste'ān* ḥazretleriniñ āsitān-ı pīrāneleri ittişālinde pederi Nūḥ Efendi merḥūmuñ ḥayātında ḳonaĝından efrāz ve kendine ve müte'alliḳātına maķbere taḥşiş eylediĝi seddiñ üzerinde merḥūmuñ yanına defn olundu. Meşāḥir-i şā'irāndan Emru'llāh Rūḫī Efendi'niñ söylediĝi [20b] tāriḫ-i belīgānedir:

Du‘ā edip didi tārīḥ-i sāl-i rıḥletin Rūḥī

Ola Ebū Bekr Efendi hem-niṣn ḥadīka-i me‘vāda

1143

Meḥemmed Şālīḥ Efendi

İmām-ı evvel-i sultānī, Topkapılı Şālīḥ Efendi ḥazretleri. Babası Sivaslı Muḥarrem Ağa Üsküdar’da çok sene mutavaṭṭın ve mu‘ammer olarak 1106’da vefāt etti. Karaca Aḥmed Cāmi‘i ile Tūnusbāğı arasındaki kabristānıñ bu cāmi‘e pek yakın bir maḥallinde defīndir.

Oğlu Şālīḥ Efendi şebābeti zamānında Qur‘ān-ı celīlū‘ş-şānı bi’t-tamām zamānıñ esātīze-i benāmından ‘ulūm-ı vücūhāt-ı Qur‘āniyyeyi ve fūnūn-ı sā‘ireyi vech-i maṭlūb üzere taḥşīl etmiş ve fenn-i edvār-ı mūsīqīyi erbāb-ı ṭabī‘inden öğrenerek bu fende ḥüsn-i ṭabī‘ata mālīk olmuştı. Sultān Meḥemmed Ḥān-ı Rābi‘ ḥazretlerinin zamān-ı saltanatlarında Üsküdar’da vāqı‘ [21a] ‘Atīḫ Vālide Sultān Cāmi‘inde ḥaṭīb-i ḥoş-nevā olarak nice seneler sāmi‘a-i ‘āşīkānı tenşīṭ eylemişidi.

Aradan birçok zamān geçtikden sonra ḥüsn-ārā vü leṭāfet şadāsı Sultān Muṣṭafā Ḥān-ı Şānī ḥazretlerinin mesmū‘-ı hümāyūnları olmağla Edirneli ‘Alī Efendi yerine imām-ı şānī ve nā‘il-i rū‘us-ı cihānbānī etmişler ve 1109’da imām-ı evvel ta‘yīn eylemişler idi. 1114’de imāmetten ‘afv ile bir ḥaylī ma‘āş iḥsān buyuruldu. Ancak muḳteżā-yı ḥilkāt ve ibtilā-yı seḥā-yı ṭabī‘at ile dūyūna mübtelā olmasıyla dāyinleri kendisini iz‘āc ve żarūrī menāşīb-ı ‘ilmiyyeye muḥtāc ettiler. Bunuñ üzerine 1117 Rebī‘ü’l-āḥir’inde Filibe sonra Haleb, 1126 Receb’inde Mekke-i Mu‘azzama Mevleviyyetleri, 1131 Rebī‘ü’l-evvel’inde İstanbul kādīliği, 1142 Receb’inde Anadolu kādī-‘askerliği tevcīḥ ü iḥsān buyurularak memnūn edilmişidi.

Topkapısı’nda kā’in konağında oturmakta oldukları ḥālde 1143 Receb’inde Rūmili pāyesi tevcīhiyle talṭīf olundu. Bir buçuk ay sonra sene-i mezbūr Şa‘bān’ında meflūcen irtihāl eyledi. [21b] Topkapısı dāḥilinde Aḥmed Paşa Cāmi‘i’niñ miḥrāb tarafındaki maḳbereniñ vasaṭına defn kılındı. İrtihālīne inşād ve levḥ-i kabrine taḥrīr olunan tārīḥdir:

Eyleyüp kabrin ziyâret didiler târîhini

Şadr-ı firdevsi kıla Şâlih Efendi cilvegâh

1143

Meşâhîr-i mü'ellifinden Müstaķîm-zâde Efendi de:

Huzûr-ı Şâlih

1143

terkîbini târîh bulmuştur.

Müşârün ileyh ekşer-i fûnundan vâyedâr olmalarıyla berâber hûsn-i şadâ vü edâda ve sehâvet ü mekremet ve hûkûk-ı sâbıkaya ri'âyette fâ'ikü'l-akrân ve nice aşhâb-ı faẓl u isti'dâda mürebbî ve mu'în olmuş, hânde-rû, hoş-hû bir zât-ı 'âlî-şân idiler. Müddet-i medîde Topkapısı semtinde temekkün etmeleri Topkapılı Şâlih Efendi diye teşehhür etmelerine bâdî oldu. Maḥdûmları Meḥemmed Emîn Efendi, mesned-nişîn-i Şeyḥü'l-İslâmî olmuştu. 1191'de [22a] vefât etmiştir. Âtîde ahvâli beyân idiler.

Şeyḥ Ebû Bekir {Kudûs}

Kudûs meşâhîr-i fuẓalâsından Şeyḥ Ebû Bekir 'Ulî ḥâzretleri. Vâlid-i kemâlât-medârı Şeyḥ Aḥmed 'Ulî ibn Şalâḥü'd-dîn ḥâzretleri. Kudûs'te 1055 Şevvâl'iniñ altıncı Cum'aertesi günü tevellüd ve e'âlî-i efâzıldan Kudûsî Şeyḥ 'Abdu'r-raḥmân 'Ulî ḥâzretlerinden taḥşîl-i 'ulûm edip tarîk-ı Şâzelî ekâbir-i mürşidîn-i kemâlât-ķarîninden Şeyḥ Muztârî-i Mağribî ḥâzretlerinden aḥz-ı nisbet ve ikmâl-i tarîkat ettikten soñra mürşidi müşârün ileyh tarafından Kudûs'te mevcûd sâlikîn-i Şâzeliyye'yi yetiştirmeye me'mûr buyuruldu.

Kemâl-i faẓl u kemâl ve hûsn-i ķâl ü ḥâl aşhâbından olmaları ile Mescid-i Akşâ ḥiṭâbeti ve tedrîs ü teslîk ile iştiğâl buyururdu. Zât-ı 'ârifânelerinden pek çok tâlibîn ü sâlikîn aḥz-ı füyûzât ederlerdi. İrtihâlleri 1110 Şa'bân'ınıñ onuncu Bâzâr gecesidir. Medfen-i şerîfleri, Kudûs-i Şerîf'de ziyâret olunan merâķıd-ı mebrûkedendir. Necl-i mübecceli Şeyḥ Ebû Bekir 'Ulî ḥâzretleri Kudûs'te tevellüd etmişlerdir. [22b] Peder ü

ecdād-ı kemālāt-eşerleri ‘Ulbi şöhretini hâ’iz olan zevâttandır. Pederi müşārün ileyhten ahz-ı ‘ulüm ettikten sonra tarikat-i ‘aliyye-i Şazeliyye erkân-ı ‘âlî-şanı üzere hâzretten müntesib ü müstaḥlif olmuşlar ve sâ’ir ‘ulemâ-yı a’lâmdan daḳâyıḳ-ı ‘ulümü telaḳḳî eylemişlerdir. Kudüs’te bir müddet Hanefî Müftiliği’nde bulundular. Faḳîh, muḥaddis, ‘âbid ü zâhid, ef’âl-i ḥayriyyeyi sâ’î bir zât-ı bâhirü’l-ma’âlî idiler. İstanbul’da irtihâlleri 1144 târihindedir.

Şeyh Cârü’llâh

Kudüs fuḳahâ-yı benâmından Şeyh Cârü’llâh ḥazretleri. Cârü’llâh bin Muḥammed Ebi’l-luṭf künyesiyle ma’rûf u mevşûftur. Kudüs’de ‘ulemâ-yı a’lâmîñ ders-i niḥrîrânelerinden taḥşîl-i ‘ulüm ederek temeyyüz eden fuḳahâ vü fuḳalâdandır. ‘Ammi-zâdesi Şeyh Muḥammed ibn ‘Abdü’r-raḥîm’in vefâtında Kudüs Hanefî Müftiliği’ne bi’t-ta’yîn, 1144’de irtihâl etmiştir. Medfen-i fâzılânesi Kudüs’tedir. Fâzıl-ı refîḳ, edîb-i dîniyye bir zattır.

Şeyh Muştafâ {Şâm}

Şâm ‘ulemâ-yı benâmından Şeyh Muştafâ ibn Süvâr ḥazretleri. [23a] Şeyh Muştafâ nâm zât-ı meḥâsin-şifâtıñ şulbünden, Şâm’da 1073 târihinde doğdu. Ekâbir-i efâzıldan Şeyh Ḥasan Münîr, Şeyh Ebi’l-vehhâb, Şeyh Necmü’d-dîn Ferâ’izî, Şeyh İbrâhîm Fettâl, Şeyh ‘Abdü’l-kerîm-i Gazzî ḥazâretîniñ mecâlis-i ders-i muḥaḳḳikânelerinden istiḥşâl ü istikmâl-i ‘ulüm etti. Şâm’da ‘Azam İsmâ’îl Paşa Medresesi’nde, Câmî-i Emevî’de tedris eder idi. Fâzıl u ‘âḳil, kâmil ü şâliḥ, zâhid ü ‘âbid bir zât idi. 1144 Şevvâl’inde intikâlleri vuḳûc buldu. Ḥazret-i ‘Âtike *raḳıya’llâhu te’âlâ* ‘*anhâ* merḳad-i muḳaddeseleri dâ’iresinde pederi eslâfı arasında defîndir.

Meḥammed Şâliḥ Efendi {Bursa}

Bursa ḳudemâ-yı ‘ulemâsından Ḳâḍî-zâde Şâliḥ Efendi. Ḳaştamonu ḳuzâtından Uzun Ḳâḍî derler bir adamıñ oḡludur. Evâ’il-i ḥâlinde Bursa’ya bi’l-vuşûl fuḳalânîñ ders-i müdeḳḳikânelerinden taḥşîl-i ‘ulüm ederek icâzet almış, 1120’de İbtidâ-yı Ḥâric râddesinden Bursa müderrisliğini istiḥşâl eylemiş idi. [23b] Mûşıla-i Süleymâniyye râddesi müderrislerinden ve

ḳudemā-yı ‘ulemādan dervīṣ-nihād, kerem-mu‘tād bir zāt olup 1144’de vefāt etti. Pınarbaşı Hāmūṣānı’nda mütevārīdır.

Şeyh ‘Abdu’r-raḥmān {Şām}

Şām müteḥayyizān-ı ‘ulemāsından Ġazzī-zāde Şeyh ‘Abdu’r-raḥmān. ‘Abdu’r-raḥmān ibn Muḥammed bin ‘Abdu’r-raḥmān bin Zeynū’l-‘Ābidīn ibn Şeyḫū’l-İslām el-Bedrū’l-Ġazzī’dir. Peder ü ecdādı daḫi ecille-i fuḫalādandır. ‘Ālimīn ü ‘ārifīnīn küberāsından Cāmi‘ü’t-turuḫ Şeyḫ ‘Abdü’l-ġani-i Nāblusī ḫāzretlerinin kerīm-zādeleridir.

Şām’da 1134 Cumāde’l-ülā’nıñ dokuzunda doğmuştur. Cedd-i māderi ve pederi müṣārūn ileyhānıñ nezāret-i ḫuşūṣiyyeleriyle anlarıñ dār-ı kemālātlarından müstefīd olduḳtan soñra kibār-ı fuḫalādan şeyḫū’l-‘ulemā Şeyḫ ‘Abdü’l-ḳādir-i Şaḡlebī, Mollā İlyās-ı Gürānī, Şeyḫ Muḥammed Kāmili, Ḥamza-zāde Şeyḫ ‘Abdu’r-raḥmān ḫazarātı ve bunlar gibi zevāt-ı ‘āliyenīñ ders-i ‘āmmlarından zekāvet-i mefrāṭa-i fitriyyeleriyle az vakitte bir çok [24a] ‘ulūm ta‘allūm etmiṣidi. ‘Ömrü vefā etmeyip 1144 Zī’l-ḫicce’siniñ onuncu günü irtihāl-i dārū’s-selām eyledi. Merc-i Daḫdāḫ Ḳabristānı’nda ecdād u müte‘allikātı arasında medfūndur. Fazl u kemālī müselleḡ, pür-himem bir zāttır.

Şeyḫ Sa‘īd {Şām}

Şām meṣāḫīr-i fuḫalāsından Şeyḫ Sa‘īd. Sa‘īd bin Muḥammed Emīn ibn Ḥalīl bin ‘Abdü’r-raḥīm. Bunlardan Şeyḫ Ḥalīl, ‘Alā’iyyelidir. Anadolu ḳuzātından olup Ṭrablussām, Ḳayṣerī ḳāḫīsi olmuṣ ve müselleḡ olan faḫlına binā’en Maḫrec-i Ḳudūs pāyesi tevciḫiyle taltīf buyurularaḫ Şām Ḥanefī Müftiliḡi ile de ḳadri taz‘īf olunmuṣ idi. Vefātı Şām’da 1081 Cumāde’l-āḫire’sindedir. Fuḫalā vü müteḥayyizāndır. Refī‘ü’l-ḳadr bir zāttır.

Bu zāt vaktiyle Şām’a mülḫaḫ olan maḫallerden Sa’sa’ nām ḳaryeniñ imāmetinde bulunmaḫ ḫasebiyle kendi oḒlu Şeyḫ Emīn, bunuñ oḒlu Şeyḫ Sa‘īd-i Sa’sa’ diye telḳīb olundular.

[24b] Şeyḫ Sa‘īd Şām’da tevellūd etti. ‘Ulemā-yı benāmīñ ders-i ‘ālimānelerinden istiḫṣāl-i ‘ulūm eyledi. Aṣḫāb-ı kemālden ve

müderrişinden olup kemālât-ı muşaddakası nisbetinde şi‘ri daği vardır. 1144 Zî'l-ka‘de’siniñ yigirmi üçünde vefât etmiştir. Bâbü’s-şagîr Kabristânı’nda defîndir.

Muştafâ Efendi {Buḥūrî-zâde}

Velî Paşa Kayını, müderrişinden Muştafâ Efendi. Zurefâdan Buḥūrî-zâde’niñ oğlu ve Sulṭân Aḥmed Ḥân-ı Şâliş ḥazretleriniñ evâ’il-i salṭanatlarında ḥâ’iz-i maḳâm-ı ḳapudânî bulunan Velî Paşa’nıñ ḳayınbirâderidir. Ḳudemâ-yı müderrişinden olup 1144 Zî'l-ka‘de’siniñ yigirmi altısında rıḥlet etmiştir. Üsküdar’da Ḳaraca Aḥmed ḥazretleriniñ türbe-i şerîfleri arḳa cihetinde Ḥarmenlik’e gidecek câddeniñ şol tarafında medfûndur.

Şeyḥ Ḥalîl {Ġazzî}

Şâm kibâr-ı fuṣalâsından Şeyḥ Ḥalîl-i Ġazzî ḥazretleri. [25a] Ḥalîl bin Raḍıyü’d-dîn bin Mes‘ûdî ibn Şeyḥü’l-İslâm Muḥammed el-Ġazzî el-‘Âmirî. Şâḥib-i terceme Şeyḥ Ḥalîl Şâm’da 1087’de tevellüd etti. Pederi müşârün ileyh Şeyḥ Raḍıyü’d-dîn’den ‘ammi-zâdesi Şeyḥ Aḥmed-i Ġazzî’dir. Şeyḥ Ebi’l-vehhâb, Şeyḥ ‘Abdü’l-ġanî-i Nâblusî ḥazarâtından taḥşîl-i ‘ulûm edip, Şeyḥ Muḥammed ibn Muḥammed el-Maḳdisî ḥazretlerinden aḥz-ı icâzet eyledi.

Bundan soñra fâzılâne tedris ile iştiğâl buyurdu. 1144 Zî'l-ḥicce’siniñ yigirmi beşinci günü nüşha-i nefîse-i ḥayâtı itmâm eyledi. Şâm’da mü’ellifîn-i benâm ve tarîḳ-ı Şâzelî, e‘âzım-ı zevi’l-iḥtirâmından Şeyḥ Arslan ḥazretleriniñ merḳad-i şerîfleri ḳurbünde defîndir. Câmi‘ü’l-fezâ’il, eḥâsinü’l-ḥaşâ’il bir zât-ı ma‘âlî-simâttır.

Şeyḥ ‘Alî {Ḳudüs}

Ḳudüs Şâfi‘î müftisi, niḥrîr-i bî-naẓîr Şeyḥ ‘Alî ḥazretleri. ‘Alî bin Ḥabîbu’llâh bin Muḥammed bin Nûru’llâh bin Ebi’l-luṭf. Ḳudüs ekâbir-i efâzılından Şeyḥ Ḥabîbu’llâh ḥazretleriniñ necl-i mükerrerleridir. Vilâdetleri Ḳudüs’te vukû‘ bulmuştur. Peder-i fezâ’il-eşeri müşârün ileyhten taḥşîl-i ‘ulûm etmekte iken anlar irtihâl ettiler.

[25b] Şoñra Mışır'a gidip Cāmi'-i Ezher fużalāsından on beş sene istiḥşāl-i kemāl ederek İstanbul'a geldi. Meşāhīr-i muḥaddiṣīn-i kemālāt-ķarīnden Şeyḫ Aḥmed-i Ġazzī, Ayaşofya Cāmi'-inde ḥadiş-i şerīf taķrīr ü tedrīs etmekte olmalarıyla o zātın meclis-i taķrīr-i dil-peżīrlerine deḫāletle müddet-i vāfire ḥadiş-i celīl telaķķi etmişler, ḥazrete dāmād olmuşlardır.

Yigirmi beş sene miķdārı derslerinde ḥāzır olarak Ḳudūs'e 'avdet ettiler. Bir aralık Ḳudūs Şāfi'ī Müftīliği 'uhde-i fāzılānelerine tevcīh olundu. Tedrīs ile meşğūl oldukları ḥālde 1144'de dār-ı beķāya menķūl oldular. Ḳabr-i mebrūkleri Ḳudūs'de Bābü'r-Raḥme'dedir.

Şeyḫ Muḥammed {Medīne}

Medīne-i Münevvere kibār-ı fuķahāsından Şeyḫ Muḥammed-i Gūrānī ḥazretleri. Muḥammed İbrāhīm bin Ḥasan'dır. Künyesi Ebu't-Ṭāhir'dir. Medīne-i Münevvere'de 1081 Receb'iniñ on birinde tevellūd etmiştir. Pederi fużalā-yı muḥaķķikīnden Şeyḫ İbrāhīm-i Medenī ḥazretlerinin hücre-i terbiye-i kemālāt-perverānelerinde Ḳur'ān-ı 'aẓimü's-şānıñ ḥıfzını ve 'ulūm-ı mertebenīñ muḥaddemātını telaķķi ederek Şeyḫ Muḥammed Emīn Berzencī [26a] ve muḥaddiṣ-i Hicāz Ebi'l-Esrār Şeyḫ Ḥasan ve Şeyḫ Muḥammed-i Mağribī ve Şeyḫ 'Abdu'llāh bin Süleymān Başrī ve Şeyḫ Şihāb Aḥmed bin Muḥammed Naḥlī ḥazarātının ve bunlara mu'ādil zevāt-ı nādirü'l-emşālīñ ders-i ḥaķāyık-perverīlerinden istiḥşāl ve istikmāl-i kemāl buyurmuştu.

Medīne-i 'āliyede tedrīs-i 'ulūm ederek feyeżān-baḫşā-yı 'ālimān u ṭālibān olurdu. 1145 Ramazān'ının dokuzunda ders-i ḥayāt-ı ikmāl eyledi. Baķi'-i Şerīf'de medfūndurlar. 'İlm-i fıķıhta 'ulūm-ı sā'irede yed-i ṭulā şāḫibi bir zāt-ı ma'ālī-simāttırlar. Şevāhidü'r-Rızā'nıñ şerḫi olan *Bagdādī*'yi iḥtişār eyledi. *Leṭā'ifü'l-minne* nām eşeri de vardır.

Şeyḫ Meḥammed Efendi {Mar' aş}

Mar' aş'da e'ālī-i efāzıldan Saçaķlı-zāde Efendi ḥazretleri. Mar' aş'ta bulunan cevāmi'-i şerīfeden biriniñ ḫıdmet-i imāmetinde muḥteremen evķāt-güzār [26b] olan faẓıl-ı şāḫib-i iştihār Mar' aşlı Ebū Bekir Efendi ḥazretlerinin necl-i kemālāt-āşārları, vilādetleri o beldededir. 1090 tāriḫlerini

şereflendirmiş olan meşāhīr-i mü'ellifinden Tefsīrī Mehemmed Efendi hazretlerinin telāmizesinden olup fezā'il-i müsellemleri pīrāye-baḥş-ı mecālis-i 'ulemā vü üdebā bulunan Dārendeli Ḥamza Efendi hazretlerinin halka-i tedrīs-i ḥaḳāyık-şī'ārlarından iktisāb-ı 'ulūm buyurdu. Zamānında ser-levḥa-i 'ulemā-yı kāmīlīn ve meşāyih-ı vāşīlīn olan Şeyḫ 'Abdū'l-ḡanī-i Nāblusī hazretlerinden ṭuruk-ı Kādiriyye ve Nakşibendiyye erkānı vechile müntesib ü müstaḥlif olup zāhir ü bāṭını ma'mūr, ḳalb-i āḡāhīleri pūr-nūr olmuştu.

Peder-i ḥaḳāyık-eşerinden müntaḳil olan ḥıdmeti ḥüsn-i ifāya ve neşr-i 'ulūm-ı 'āliye vü āliyye bezl-i maḳderet buyurur idi. Bekāya intikālleri 1145 tārīḥindedir. Medfen-i mübārekleri Mar' aş'tadır.

eş-Şeyḫ Saçaklı

1145

Tācū'l-mürşidīn

1145

terkībleri irtihāllerine tevāriḥtir. Merḥūm, kemālāt-ı 'azīme ile mümtāz, fezā'il-i vefīre ile ser-efrāz, mü'ellefāt-ı 'ālimāneleri müsellim-i enām, ḥālāt-ı 'ārifāneleri maḳbūl-i ḥāş u 'āmm bir zāt-ı benām idiler. [27a] İmāmū'l-enbiyā ve'l-mürselīn *şalla'llāhu aleyhi fī ḡül-āb u hasīb* efendimiz hazretlerinin ebeveyn-i muḥteremeyn-i risālet-penāhīleri ḥaḳḳında 'Alī el-Ḳārī'niñ risālesine *Reddiyye'si* Ḳur'ān-ı 'azīmū's-şānīñ 'ilm-ārā kısmından *Cehdū'l-muḳıl* bu *Cehdū'l-muḳıl*1 iẓāḥ için *Beyān-ı Cehdū'l-muḳıl*, *Ḳur'ān-ı Kerīm*'iñ fūnūn-ı vücūhātından otuz cüz' miḳdārı *Tehzībū'l-Ḳur'ānāt* nef'iniñ envā' u aḳsāmını mübeyyen bir risāle, *Tarīḳat-i Muḥammediyye*'niñ dībācesine rabṭı pek güç olan bir maḥalle bir ḥāşiye-dād risālesi, on üç cüz' miḳdārı *Tertību'l-'ulūm* 'unvānları altında te'līfāt-ı niḥrīrāne sā'ir āşār-ı mütebahḥirāneleri vardır.

es-Seyyid 'Abdu'llāh Efendi

Şeyḫū'l-İslām Paşmaḳçı-zāde 'Abdu'llāh Efendi hazretleri. Mükerreren maḳām-ı meşīḥat-ı İslāmiyye'yi iḥrāz iden Paşmaḳçı-zāde

Seyyid ‘Alī Efendi Һazretleriniñ ferzend-i ma‘ārifmendi olup Dārü’s-salṭana’da 1091 Һudūdunda tevellüd etti.

[27b] Müderris olduqтан ‘ulemā-yı kirāmdan istiḥşāl ü istikmāl-i kemāl ettikden soñra Yeñişehir, 1124’de Mısır Mevleviyyetleri, 1127’de İstanbul kâdîliği, 1130 Zî’l-ka‘de’sinde ‘Uşşākî-zāde Seyyid ‘Abdu’llāh Efendi Һazretleriniñ yerine neķābet-i eşrāf, 1132 Cumāde’l-āḥire’sinde Anadolu, 1137 Şevvāl’inde Rūmili kâdî’askerliği, 1143 Şevvāl’inde Mîrzā-zāde Şeyḫ Meḥammed Efendi Һazretleriniñ yerine mesned-i celîl-i Şeyḫü’l-İslāmî tevcîh buyuruldu.

On ay maķām-ı meşîḥat-ı İslāmiyyede bulundu. Һacc-ı şerîfî îfā edip ‘avdetinde Konya’da 1145 evā’ilinde vefāt etti. Һazret-i Mevlānā *ḳuddise sirruhu’l-a‘lā* āsitān-ı refî‘ü’ş-şānlarınıñ dāḫilinde türbe-i şerîfeleri ḳapısı ḫāricinde defındır. Fāzıl, ‘afîf, şerîf ibn şerîf bir zāt idi.

Şeyḫ Muḥammed {Şām}

Şām müfessirîn-i benāmından niḫrîr-i şehîr Muḥammed el-Ḥabbāl Һazretleri. Muḥammed bin Muḥammed bin İbrāhîm bin ‘Ömer. Vilādetleri Şām’dadır. Cāmi‘-i Emevî ekābir-i efāzılından Müftî Şeyḫ İsmā‘îl Ḥā’ik, Şeyḫ ‘Abdü’l-ķadir el-‘Ömerî, [28a] Şeyḫ İbrāhîm Fettāl, Şeyḫ ‘Abdü’l-ġanî-i Nāblusî ḫazarātınıñ meclis-i mütebaḥḫirānelerinden sā’ir zevāt-ı fezā’il-simāttan taḥşîl-i ‘ulūm eylediler.

Cāmi‘-i Emevî’de Medrese-i Kelāse’de sinîn-i keşîre ‘ulūm-ı ‘āliye vü āliyeyi tedris ederek meclis-i ḫaķāyık-enîsi, menāfi‘-baḫş-ı ‘ālimān u ‘ārifān oldu. Ekşer-i icāzet-nāmeleriniñ bālaları nām-ı fezā’il-ittisām-ı daķāyık-şi‘ārîleri ile tezyîn olunurdu.

1145 Rebî‘ü’l-evvel’iniñ on doķuzunda mebḫaş-i ḫayātı ta‘ṭîl eyledi. ‘Ulūm-ı mütenevvi‘ada derķār olan fezā’il-i muḫaḳķikānelerinden nice zevāt aḫz-ı kemālāt eylediler.

Şeyḫ Muḥammed Ṭabî‘at

Şām fuķahā-yı ‘ulemāsından Şeyḫ Muḥammed Ṭabî‘at. Muḥammed Ṭabî‘at ibn Ḳays ibn Muşṭafā. Şām’da tevellüd etti. Küberā-yı fużalā-yı

benāmıñ hālka-i tedrislerinden taḥṣīl-i ‘ulūm edip mütenevvi‘ tedris ile iştigāl ederdi. Fıkh-ı şerīfe, fūnūn-ı mütedāvileyi müntesib zevāttan olduḡtan başka edebiyyatıñ hemān her cihetinde ḥüsn-i ṭabī‘ata mālīk idi. [28b] 1145’de vefāt edip Merc-i Daḥdāḥ Ḳabristānı’nda defn edildi.

Şeyḥ ‘Abdü’l-celīl

Ḥumuş fuḡalāsından Şeyḥ ‘Abdü’l-celīl ḥazretleri. Şeyḥ Yaḥyā’nıñ şulbünden Ḥumuş’da doğdu. Taḥṣīl-i ‘ulūm için Mısır’a gidip Ḥātīmetü’l-muḥakḳıkıñ Şeyḥ ‘Abdü’r-ra’ūf-ı Beṣīṣi, Şeyḥü’l-kebir Şeyḥ Aḥmed Ḥuleyfī ḥazarātınıñ ders-i ḥaḳāyık-penāhilerinden istiḥṣāl-i ‘ulūm ederek 1110 tārīḡinde memleketine ‘avdet etmiṣidi. Ḥumuş Müftīliḡi’nde taḳrīben 1145’de rıḡlet etti. Ḥumuş ḡaricinde aṣḡāb-ı fiḡāmdan Ḥālid bin Velīd *radıya’llāhu ‘anh* ḥazretleriniñ civār-ı sa‘ādet-medārında defn-i turābdır. Küberā-yı fuḡalā-yı zeṣi’l-iḡtirāmdan cemīlū’ş-şiyem, ‘ālī-himem bir zāttır.

Ḥasan Efendi {Re’īsü’l-‘ulemā}

Re’īsü’l-‘ulemā Ḥasan Efendi ḥazretleri. Sultān Meḡemmed Ḥān-ı Rābi‘ ḥazretleriniñ bir müddet imām-ı şānīlik ḡıdmetlerinde [29a] bulunduḡtan imām-ı evvel ta‘yīn buyurulmuṣtu. Ṭarīḡ-ı ‘ilmīde Rūmili ḳādī‘askerliḡine irtikā ve kesb-i ḳıdem etmesiyle Re’īsü’l-‘ulemā ‘unvānı verildi.

1145 Receb’iniñ ibtidāsı olan Cum‘a gūnū vefāt etti. Üsküdar’da Dereler Mescidi dā’iresiniñ önünden Saraḡlar Çeṣmesi’ne giden cāddenıñ ṣol ṡarafında ve ḳabristānıñ çeṣmeye olduḡça yakın bulunan cihetinde olan ve müte‘ālīḳatı arasında miyānında mütevārīdır.

Yūsuf Efendi {Evliyā Yūsuf}

Küberā-yı mevālīden Evliyā Yūsuf Efendi. Re’īsü’l-eṡṡibbā Nūḡ Efendi merḡūmuñ meḡādīm-i kemālāt u semīneden biri ve İstanbul ḳādīsi Ebū Bekir Beg’iñ ve Şadr-ı A‘ḡam Ḥekīm-zāde ‘Alī Paṣa ḥazretleriniñ birāderidir.

Dārü’l-Ḥilāfeti’l-‘Aliyye’de doğmuṣtur. ‘Ulemā-yı kirām ḥazarātınıñ mecālīs-i ‘ilmiyyelerinden ‘ulūm-ı mütedāvileyi taḥṣīl ve şımf-ı

müderrişinde merâtib-i mürettebeyi tekmîl ederek Bilâd-ı Mağrec Mevleviyyetleri'nden [29b] biriniñ mu'aḥḥaren Edirne Mevleviyyeti'niñ ve Mekke-i Mükerreme pāyesiniñ tevcīhiyle tesrîr olunmuştur. 1145'de irtihāl eylemiştir.

Ḥazret-i Sünbül Sinān *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-Müste'ān* āsitān-ı füyūzāt-bünyānı civārında pederleri merḥūmuñ maḳbere-i maḥşūşunda mütevārīdır. İrtihāllerine Vaḳ' a-nüvīs Şākir Beg'in söylediği tārīhtir:

Şākirā bir bir gelüp tārīḥ-i fevtin didiler

Evliyā Yūsuf Efendi rūḥına el-Fātiḥa

1145

Ma' ārifmendān-ı mevāliden, ḥaşā'il-i ḥaseneyi cāmī' zevāttan idi.

Süleymān 'İşmet Efendi

Pend-i 'Aṭṭār şāriḥi Enderūnī 'İşmet Efendi. Sarāy-ı hümāyūn-ı mülūkāne Aşçıbaşı Aḥmed Ağa'nıñ kerīme-zādesi ve Enderūn-ı hümāyūn Kılār-ı ḥāşşa odası müteḥayyizānından iken ḳurenā-yı ḥużur-ı şehriyārī olan Yeñişehir Ağası İbrāhīm Ağa'nıñ oğludur. Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'de tevellüd etmiştir.

Gençliğinde Enderūn-ı hümāyūn'a çerāğ olarak esātize-i kirāmdan 'ulūm-ı mütedāvileyi taḥşīl etmiş, müderrişlik ile çerāğ buyrulmuştur. [30a] Vefatı 1145 Şevvāl'iniñ ibtidāki günüdür.

Üsküdar'da Ḳaraca Aḥmed ḥazretleriniñ türbe-i şerīfesi yanından Ḥarmenlik'e giden cāddenin şol tarafındaki Şuterāzusu ilerisinde dört tarafı dīvār ile maḥdūd olan Şekerḳapısı Bostānı'nıñ arkasında müte'allikātı arasında medfūndur. Fużalā vü 'urefādan şöhretli bir zāttır. Şeyḥ Ferīdü'd-dīn-i 'Aṭṭār ḥazretleriniñ kütüb-i Fārisiyyeden *Pend* nām kitābını şerḥ eylemiştir.

Meḥammed Efendi {Bursa}

Bursa naķibü'l-eşrâfî Ma'âlî-zâde Mehemmed Efendi. Devlet-i 'Aliyye-i 'Osmâniyye'de ibtidâ maķâm-ı Şeyhü'l-İslâmî'ye iş'âd buyurulan e'âzım-ı mü'ellifinden Mevlânâ Şemsü'd-dîn Fenârî hâzretlerinin sülâlesinden Bursa'da Naķibü's-sâdât ve Sultâniyye Medresesi'niñ müderrisi iken 1131'de vefât etmiş olan e'âlî-i 'ulemâdan Ma'âlî-zâde İbrâhîm Efendi'niñ küçük birâderidir. Bursa'da doğmuştur.

Müderrisîn silkinde teraķķî ederek 1142'de [30b] Süleymâniyye râddesiyle Bursa naķibü'l-eşrâfî olmuş, 1145'de vefât etmiştir. Vâlidesi tarafından ceddi bulunan müşârûn ileyh Fenârî hâzretlerinin Bursa'da vâķi' câmi'-i şerîfî hâziresinde mütevârî-i mezâr-ı gufrân-medârdır.

'Abdü'l-fettâh Efendi

Fużalâ-yı mevâliden Fettâh Efendi. Mehemmed Sa'id Efendi'niñ necl-i sa'îdi olup silk-i müderrisinde refî'-i merâtib ederek Bilâd-ı Maḥrec Mevleviyyetleri'nden Yeñişehir Mevleviyyeti'ne nâ'il oldu. 1145 Zî'l-ka'de'siniñ ibtidâsında vefât etti.

Edirneķapısı hâricinde Topçular Câddesi'niñ şol tarafında Şiddîk-zâde meşâhîr-i şudûrdan Seyyid Ḥalîl Efendi hâzretlerinin şuffe-i maḥşûşu kurbünde vedî'a-i ḥâk kılındı. Oğlu Mehemmed Efendi kudemâ-yı müderrisinden olup 1156'da rıḥlet etti. Pederi yanında medfûndur.

Mehemmed er-Reşîdî Efendi

Ayaşofya Câmi'-i ders-i 'âmm, Şehirî Mehemmed Reşîdî Efendi. [31a] Mısır'a muzâf olan memâlik-i meşhûrede Reşîd'de 'âlem-i ḥayâta bedîd oldu.

'Ulemâ-yı 'alâm ḥazarâtınıñ mecâlis-i 'ilmiyyelerinden 'ulûm-ı muķteziyyeyi ta'allûm ü tefehhûm ettikten sonra müderrisîn şınıfına deḥâlet ve İstanbul'da te'evvî vü tavaṭṭun ederek Ayaşofya Câmi'-i envâr-ı lâmi'inde neşr-i 'ulûma müdâvemet etti. Farîza-i ḥacc-ı şerîfî bi'l-îfâ, İstanbul'da 1145'de intikâl-i dâr-ı beķâ eyledi.

Üsküdar'da Seyyid Aḥmed Deresi ile Nûḥ Kuyusu Câddesi'niñ arasındaki maķâbir-i vesî'anıñ Dereler Mescidi'ne oldukça yakın bulunan

maḥallinde Rūm Meḥammed Paşa Cāmi‘i mü‘ezzini ṭarīḳ-ı Ḥalvetiyye’den Şeyḫ ‘Alī Efendi’niñ merḳadi yakınında mütevārīdir. Oğlu ‘Arab-zāde müderrisinden Ḥācī Muştafā Efendi 1176 sālinda vefāt edip babasınıñ yanına defn olundu.

Meḥammed Zekerıyyā Efendi

Ders-i ‘āmm ve mevālī-i kirāmdan Zekerıyyā Efendi. Kudemā-yı ders-i ‘āmmıdan, erbāb-ı iḳtidārdan olup müderrisın arasında ḳaṭ‘-ı merātib ederek Kudūs-i Şerīf mollası olmuştı. 1145 tārīḫinde [31b] intıḳāl etti.

Ḥazret-i Ḥālid Cāmi‘’niñ Bostān İskelesi tarafında Ferīdūn Paşa Türbesi ile Şekerpāre Türbe ve Sebīli arasındaki ḳabristānıñ Şekerpāre Türbesi’ne yakın olan cihetinde şudūrdan Ceddī-zāde ‘Aṭā Efendi, Şeyḫü’l-İslām Şerīf-zāde Meḥammed Efendi, Ḥekīmbaşī Gevrek-zāde Ḥasan Efendi maḳābiri civārında maḳbūrdur.

Ḥasan Efendi

Ḳuzāt silkinde müstaḥdim-i ‘ulemādan olup ‘ilm-i ferā’iz tedrisi ile dā’imā iştiḡāl eylerdi. 1145’de vefāt etti. Edirneḳapısı ḥāricinde Otaḳçılar Ḥamāmı ḳarşısında Aḳtūrbe Ḥarābesi yanında mütevārīdir.

Aḥmed Şenā’ī Efendi

Mevālī-i benāmdan Ḥaṭṭaṭ Şenā’ī Efendi. ‘Alī Efendi’niñ şulbünden Kütahya’da doğdu. Esātize-i ḥaṭṭaṭından Ḳaraḳız şöhretiyle ricāl-i erbāb-ı ḥaṭṭ miyānında mütedā’ir olan Ḥ‘āce-zāde Meḥammed Efendi’den ‘ilm-i ḥaṭṭıñ rüsūmunu taḥşil ve o zāttan telemmüz eyledi.

[32a] Müderris olduḳtan soñra Kudūs ve Mışır Mevleviyyetleri tevcīhiyle ḳademe-i ehliyetine ri‘āyet olundu. Mekke-i Mükerreme Mevleviyyeti manşibında 1145’de vefāt etti. Mu‘allā Ḳabristānı’nda defndir. Kemālāt-ı vefīresiyle şāyān-ı medḫ ü şenā, meḥāsin-i aḥlāk u eṭvār ile tezyīn-i zāt etmiş bir vücūd-ı müsteşnā idi.

Meḥammed Efendi {Müderris}

‘Urefā-yı mevāliden Mehemmed Efendi. Burusalı’dır. Tārīķ-ı müderrisinde kaç‘-ı merātib ederek vaķtiyle Bilād-ı Maħrec menāşıbından ma‘dūd olan Üsküdar Mevleviyyeti tevciħ olunmuştur. 1145 senesinde vefāt etmiştir.

Boğaziçi’nde Kañlıca’da sāhil-ħānesi yakınında İskender Paşa Cāmi‘’i ĥazāresinde Şeyħü’l-İslām Yeñişehirli ‘Abdu’llāh Efendi ĥabri ĥurbünde mütevārīdir.

‘Arz-ı du‘ā

1145

terķibi tārīķ-i vefātıdır. ‘Ārif ü dāniştir. Bir zāt-ı kemālāt-eşer olup bir kıt‘a belīgāne *Divān-ı Eş‘ār*’ı vardır.

[32b] ‘Alī Efendi {Yūsuf Efendi-zāde}

Ekābir-i efāzıldan Şāriħ-i Buħārī Yūsuf Efendi-zāde ‘Abdu’llāh Efendi ĥazretlerinin ders-i ĥaķāyık-penāhilerinden istifāde vü istifāza eden ‘ulemādır. 1145’de tekmīl-i ders-i ĥayāt etmiştir. Topkapısı ĥāricinde üstādı müşārün ileyhiñ meşhūr olan merķad-i mebrūkü dā’iresinde maķbūr edilmiştir.

Mehemmed Efendi {Tarsūsī}

Tarsūs müftisi, *Mir’āt* muħaşşisi, eşher-i efāzıldan Tarsūsī Mehemmed Efendi ĥazretleri. Mütebaħħirīn-i ‘ulemādan, Tarsūs müftisi Aħmed Efendi’niñ necl-i mübeccelidir. Vilādetleri Tarsūs’tadır. Vālid-i fezā’il-medārı müşārün ileyhiñ mecālis-i ders-i ĥaķāyık-perverīlerinden ‘ulūm-ı ‘aķliyye vü naķliyyeyi istiħşāl etti. Pederinden sonra müftilik ‘uhde-i feķāhetine tefvīz edildi. İrtihālī 1145 tārīķlerindedir.

Mollā Ĥüsrev ĥazretleri ‘ilm-i uşulden *Mirķātü’l-uşul* ismiyle te’lif ettikleri kitābı mu’aħħaren *Mir’āt* ismiyle şerħ etmişler idi. Tarsūsī Mehemmed Efendi ĥazretleri işbu şerħiñ üzerine muħtaşaran bir ĥāşiyeye [33a] yazdı.

Luġat, vaż', iştikāk, şarf, naḥiv, ma'ānī, beyān, bedī', 'arūz, kāfiye, mantıq, ādāb-ı kelām, 'ilm-i isnād ya'nī 'ilm-i uşul-i ḥadīs, uşul-i fıkıh, tefsīr, tecvīd, ḥadīs, fıkıh, ferā'iz, taşarruf-ı irād, tıbb, ḥesāb. Bunlar yigirmi dört 'ilm olup, bu 'ilimlerden 'alā ṭarīqı'l-iḥtişār bahş u tezkār ederek *Enmūzecü'l-'ulūm* nāmiyla ma'lūm 'Arabī bir eşer-i nefīs daḡi tedvīn ü te'sīs buyurdu.

Seyyid Meḥammed Şadrü'd-dīn Efendi

'Uşşākī-zādelerden ve fuḡalā-yı mevāliden Şadrü'd-dīn Efendi. Peder-i fezā'il-güsteri, Naḡībü's-sādāt ve mükerreren Rūmili ḡaḡī'askeri olan 'Abdu'llāh Efendi ḡazretleri 1139 tārīḡinde, bunlarıñ pederleri Mekke-i Mükerreme ḡaḡīsı 'Abdü'l-bāḡī Efendi ḡazretleri 1090'da, müşārün ileyhiñ peder-i faẓiletmeni Üsküdar ḡaḡīsı 'Abdü'r-raḡīm Efendi ḡazretleri 1078'de irtihāl ettiler.

Müşārün ileyh 'Abdü'r-raḡīm Efendi'niñ vālidi ve ṭarīq-ı 'Uşşākī'niñ mü'essis-i ekmeli [33b] olan Pīr ḡüsāmü'd-dīn-i 'Uşşākī *ḡaddesa'llāhu esrārehu'l-Bāḡī* ḡazretleri 1002'de ḡalvetgāh-ı eḡadiyyete rıḡlet buyurdular.

Şāḡib-i terceme Seyyid Şadrü'd-dīn Efendi'niñ şu nisbet-i şāḡiḡesinden başḡa 800 tārīḡinden berü meşāḡir-i 'ulemā-yı a'lāmdan bulunan Seyrek-zādelerden Naḡībü'l-eşrāf 'Abdu'r-raḡmān Efendi ḡazretleriniñ kerīme-zādesidir. Nev'ī-zāde 'Aṭā'ī Efendi'den şoñra *Şakāyıḡu'n-Nu'māniyye*'ye zeyl-i nefīs taḡrīr eden İzmir Mollası İbrāḡīm Efendi'niñ de birāder-zādesidir.

Şadrü'd-dīn Efendi Dārü's-salṭana'da tevellüd etmiştir. Zamānında ser-levḡa-i 'ulemā olan fuḡalāniñ mecālis-i cāmi'ü'n-nefāyis-i üstādānelerinden 'ulūm-ı mütedāvileyi bi't-taḡşīl ḡaṭṭ-ı ta'līḡi aşḡāb-ı kemālden ve mevāliden Siyāḡi Aḡmed Efendi'den yazmıştır. Taḡşīlātınıñ cümlesinde akrānına tefevvūḡ etmiştir. Meslek-i müderrisinde ḡaṭ'-ı merāṭib ederek 1137 Receb'inde ḡaleb, 1140 Şa'bān'ında Şām-ı Şerīf mollası olup Şām'da mevleviyyetiniñ vezā'ifiyle meşḡul iken 1146'da 'uḡbāya menḡul olmuştur.

Fużalā vü ‘urefādan eṭvār-ı ḥasene ile muttaşif ‘ulemādan, aşıl ü nesīb [34a] edīb ü lebīb bir zāt-ı mekārim-sıfāt idi. Seyyid maḥlaşıyla fazılāne, belīgāne bir kıt‘a *Dīvān-ı Eş‘ār*’ı vardır.

Ḥalīl Efendi {Edirne}

Edirne ders-i ‘āmm-ı benāmından olup İstanbul’da 1146’da vefāt etti. Ḥazret-i Ḥalid civārında Bahāriyye Cāddesi üzerinde şudürdan Şa‘bān Efendi’niñ kabri kurbünde maḥbūr edildi.

‘Abdu’r-raḥmān Efendi

Şeyḥü’l-İslām Ebe-zāde ‘Abdu’llāh Efendi’ye bir tārīhte imāmet etmiştir. Qudemā-yı müderrisinden iken 1146’da vefātı vuḳū‘ bulmuştur. Edirnekapısı ḥāricinde Eski Nişāncı Cāmi‘’niñ karşıısında sedd üzerinde medfūndur. Oğlu Aḳ Mollā ‘Ömer Efendi ḥaṭṭātlıkta, nāyzenlikte şöhret-i kāmile şāḥibi bir zāttır. 1191’de vefāt edip babasınıñ yanına defn edilmiştir.

Aḥmed Efendi {Bolu} Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Ders-i ‘āmm, Ḥacī Aḥmed Efendi. Bolu mülḥakātından Mü’minler Karyesi’nde doğdu. [34b] Ders-i ‘āmmından olup Ayaşofya civārında ikāmet ederdi. 1146 Şevvāl’iniñ yigirmi altısında vefāt etti. Üsküdar’da Seyyid Aḥmed Deresi Qabristānı’niñ Saraçlar Çeşmesi’ne yakın olan tarafında Şadr-ı A‘zam Dāmād İbrāhīm Paşa’niñ pederi ‘Alī Ağa’ya yaptırdığı kārgir bir türbe yanında defīndir.

‘Abdü’l-bāḳī Efendi {Pārsā-zāde}

Pārsā-zāde, fużalā-yı mevāliden ‘Abdü’l-bāḳī Efendi. Pederi Pārsā Meḥammed Şābir Efendi Gelibolu’da doğdu. O belde Mevlevī Ḥanḳāhı’niñ seccāde-nişini, ‘umdetü’l-vāşılīn Ağa-zāde Meḥammed Dede ḥazretlerinden müntesib ü müstaḥlif olmuş, Edirne’de silk-i müderrisine dāḥil ve bi’d-defe‘āt Bilād-ı Devriyye Mevleviyyetleri’ne nā’il olduḳtan soñra silk-i mevāliden teḳā’üdlüğünü iḥtiyār ve Gelibolu’da 1091 Ramazān’ında ‘azm-i dārü’l-ḳarār eylemiştir. Vefātına,

Ramazān

lafzınıñ tārīḥ-i teşādūf etmesi ġarā'ibdendir. Oġlu 'Abdü'l-bāḳī Efendi, Gelibolu'da tevellüd etti. Şebābeti derece-i kemāle vāşıl olduġu eşnāda vüzerādan Bahrī Paşa'nıñ dār-ı kemāline muḳārenet ve ḥaṭṭ-ı ta'likī müşārün ileyhten aḥz u ta'allüm edip 'ulemā-yı a'lām ḥazarātınıñ [35a] mecālis-i muḥaḳḳikānelerinden 'ulūm-ı mütedāvileyi telāḳḳī eyledi.

Ṭarīḳ-ı tederīste ḥasebü'l-mu'tād terfī'-i merātib ederek Maḥrec Mevleviyyetleri'nden birine Nīl ile Şām mollası olmuştu. İstanbul'da konaġında kütüb-i mütenevvi'a mü'tāla'atıyla meşġul iken 1146'da dār-ı beḳāya menḳūl oldu.

Edirneḳapısı ḥāricinde Ḥazret-i Emīr Buḥārī Dergāh-ı Şerīfleri arḳa taraflarında aḳrabāsından ve 'ulemādan 'Abdü'l-ḥalīm Efendi'niñ ḳabri ḳurbünde vedī'a-i ḥāk-i ġufrān edildi.

Hużūr-ı ḳalb

1146

terkibi vefātına tārīḥtir.

Fużalā vü 'urefādan, ḥüsn-i eṭvār u mişvāra mālīk zevāttan idi. 'Alā'ü'd-dīn-i Kāşānī ḥazretleriniñ 'ilm-i fıkıhtan *Bedāyi'* nām kitābına fāzılāne taḥşīye etti. Fünūn-ı 'adīdeye dā'ir birḳaç resā'il-i nefīsesi vardır. Ḥaṭṭ-ı ta'likde, neşirde, şi'rde aḳrānınıñ ekmeli olup, Ekmelī maḥlaşıyla da mükemmel şi'ri vardır.

Muştafā Zekī Efendi

Müneccimbaşı Zekī Muştafā Efendi. Şudūr-ı fezā'il-mevfurdan La'li-zāde 'Abdü'l-bāḳī Efendi ḥazretlerinden sā'ir [35b] mihre-i erbāb-ı fünūndan 'ulūm-ı mütenevvi'ayı öğrendi.

Derviş Aḥmed, Mevlevī-zāde Muştafā Efendi'niñ yerine müneccim-i şānī ve müderris olup 1134 Zi'l-ḥicce'sinde mūmā ileyh Muştafā Efendi'niñ fevtinde Müneccimbaşı oldu. Mütēḥayyizān-ı müderrisinden iken 1146

Şevvāl'iniñ yigirmi dokuzunda vefāt etti. *Mücerrebāt-ı Zekī* isminde sekiz cüz' mikdārı bir eşer mesmū'-ı fakīrānem olmuştur.

‘Oşmān Efendi {Ḥaṭṭāt}

Fuṣalā-yı kuzāttan Ḥaṭṭāt ‘Oşmān Efendi. Muteḥayyizāndan İbrāhīm Efendi ibn Ḥasan Efendi'niñ oğlu ve müderrisīn-i feẓā'il-ḡarīnden Ātī't-terceme ‘İşmet Efendi'niñ küçük birāderidir. İstanbul'da doğmuştur.

Birāderinden ‘ulūm-ı mütēdāvileyi gördükten Şeyhü'l-İslām Veliyyü'd-dīn Efendi'den ḥaṭṭ-ı ta'likī yazdıktan soñra bi'l-istiḥkām Rūmili kuzātı silkine dāhil olmuştur. Kavala ḡāḍisi iken 1146'da vefāt etmiştir. Fuṣalādandır. Birāderi ‘İşmet Efendi'den ṭarīḡ-ı Naḡşibendī erkānı vechile nisbet ve tekmiḡ-i ṭarīḡat iden erbāb-ı ‘urefādandır.

[36a]‘Oşmān Efendi

‘Ulemādandır. 1146'da vefāt etmiştir. Edirneḡapısı ḡāricinde La'li Efendi Çeşmesi arḡa cihetinde ‘ulemādan Ḥaṭvānī-zādeler ḡurbünde medfūndur.

Şeyḡ Aḡmed {Meḡāsini}

Şām küberā-yı fuṣalāsından Şeyḡ Aḡmed el-Meḡāsiniḡ ḡāzretleri. Aḡmed bin Süleymān bin İsmā'il bin Tācü'd-dīn bin Aḡmed olup neseb-i şerīfleri meḡāsin-i vefīreyi cāmi' olan zevāt-ı feẓā'il-simāttan, vesā'it-i ‘adīde ile aşḡāb-ı fiḡāmdan Temīm-i Dārī *raḡḡye ‘anhū'l-Bārī* ḡāzretlerine mütevāşıldır.

Şeyḡ Aḡmed Meḡāsiniḡ ḡāzretleri Şām-ı Şerīf'te 1095 Muḡarrem'iniñ dokuzuncu Şalı gecesı mütevellid oldu. Peder-i ma'ālī-eşeri müşārūn ileyh Şeyḡ Süleymān'ıñ nezāretlerinde Ḳur'ān-ı ‘azīmü's-şāniñ ḡıfzını ba'de'l-itmām ‘ulūm-ı Ḳur'ānāt-ı Ḳur'āniyyeden seb'a, ‘aşere, taḡrīb cihetlerini taḡşīle şarf-ı iḡtidār eyledi. ‘Ulūm-ı ‘āliye vü āliyeyi Şeyḡ ‘Abdü'l-ḡanī-i Nāblusī, Şeyḡ Aḡmed-i Mīnīnī, Şeyḡ Aḡmed-i Ḡazzī, Şeyḡ Muḡammed Kāmiliḡ, Şeyḡ Muḡammed ibn Aḡmed ‘Uḡayletü'l-Mekkī ḡāzaratınıñ mecālis-i ḡaḡāyık-penāhilerinden taḡşīl etti.

[36b] Şām'da Medrese-i Emīniyye'de müderris, Cāmi'-i Emevī'de haṭīb olarak tedris-i 'ulūm etmek, kitāb mütāla'a etmek gibi umūr-ı mütenevvi'-a-i muḳaddeseye ḥaşr-ı evḳāt ederdi. İrtihālleri 1146 Zī'l-ḥicce'siniñ yedisindedir. Medfen-i 'ālimāneleri Bābü'-ş-şagīr Ḳabristāni'ndadır.

Şeyḫ Aḥmed {Medīne}

Medīne-i Münevvere efāzıl-ı benāmından Şeyḫ Aḥmed ḥazretleri. Aḥmed ibn Ebi'l-Feyt, Medīne-i Münevvere'de 1070'de tevellüd ve küberā-yı fuḫalāniñ ḥalfe-i tedris-i müdeḳḳikānelerinden 'aḥz-ı 'ulūm ettiler. Tedris ile iştiḡāl ettikleri eşnāda Ḥarem-i Muḥterem-i Nebevī dā'ire-i mufahḫamasınıñ ḥiṭābıyla mümtāz oldular.

Efāzıl-ı 'ulemā-yı zevi'l-iḥtirāmdan, enfās-ı müteberrike aşḫābından ma'ālī-şifāt bir zāt olup İskenderiyye'de 1147 Rebī'ü'l-āḥir'iniñ on yedinci Pencşenbe gecesı yatsı vaḳti irtihāl-i dār-ı na'im eylediler. İskenderiyye'de Seyyid Aḥmed Ebi'l-'Abbās atası Seyyid Yākut el-'Arşī [37a] ḥazarātınıñ merāḳıd-ı muḳaddeseleri civārında mütevārīdır.

Şeyḫ Aḥmed {'Akkā}

'Akkā e'ālī-i efāzılından Müftī Şeyḫ Aḥmed ḥazretleri. Aḥmed bin Bekir bin Aḥmed bin Muḥammed. Şeyḫ Aḥmed-i Baṭḥiṣ diye ma'rūftur. 'Akkā küberā-yı 'ulemāsından Şeyḫ Bekir ḥazretleriniñ şulbünden 1095 tāriḫinde o beldede tevellüd etti. Beldesiniñ civārında bulunan bilādıñ müdeḳḳikīn-i esātizesinden 'ulūm-ı mütenevvi'-ayı taḥşīl etmişler, 'Akkā'da neşr-i 'ulūma başlamışlardır. Bir aralık müftilikde zāt-ı faḳihānelerine teveccüh etmiştir.

Rıḥletleri 1147'dedir. Efāzıl-ı fuḫalā, ekmel-i 'urefādan bir zāttır. Fünūn-ı 'adīdeye dā'ir te'lifāt-ı müte'addideleri edebiyyatıñ ekşer cihetlerine kifāyet-i müsellimleri vardır.

'İlm-i fıkıhtan nām-ı 'ālimāneleri altında *Fetāvā-yı ibn Baṭḥiṣ*, 'ilm-i fıkıhtan *Tenvīr-ü'l-Ebşār* ya'nī *Dürr-i Muḥtār* üzerine ḥāşiye *Elfiyye-i*

ḥabîbiyye fî ‘İlm-i mübeyyināt [37b] ‘ilm-i ferā’izden İbn Şahne’niñ meşhūr olan *Manzūme*’si üzerine şerḥ-i laṭîf te’lîf etti.

Siyer-i Halebî’yi ihtisār ve *Muhtaşaru sîreti’l-Halebiyye* tesmiye eyledi. ‘İlm-i ḥesābdan *Nüzhetü’n-nuẓẓār fî ‘ilmü’l-‘ayār*, ‘ilm-i fıkıhtan *Mülteka’l-ebḥur* üzerine şerḥ taṣnîf eyledi. Bunlara mümāsil ḥaylî mü’ellefât-ı kemālât-simâtları vardır.

Şeyḥ Es‘ad

Şām ‘ulemā-yı a‘lāmından Şeyḥ Seyyid Es‘ad Ḥazretleri. Es‘ad bin Muḥammed bin Muḥammed bin Yahyā bin Aḥmed. Vilādetleri Şām’da taḳrîben 1097 sālindedir.

Şām ‘ulemā-yı zevi’l-ihtirāmından Şeyḥ Muḥammed Ḥabbāl meşāḥîr-i muḥaddişinden olup, Ḥaremeyn-i Muḥteremeyn’den Şām’a gelmiş ve tedris ile meşgûl iken irtihāl etmiş olan Şeyḥ Muḥammed ibn Süleymân-ı Mağribî ḥazarâtından istiḥşāl ü istikmāl-i kemāl ederek mümtāzü’l-aḳrân oldular.

Soñra Şām Mālikî Müftîsi ta‘yîn olundular. Tedris ile de iştiğāl buyururlar idi. [38a] 1147 Muḥarrem’iniñ yedinci Çihârşenbe günü intikâlleri vuḳū‘ buldu. Şām’da Merc-i Daḥdāḥ Ḳabristānı’nda Tûrbetü’z-zehebiyye nām maḳberede medfûndurlar.

Şeyḥ Ramazān {Haleb}

Haleb küberā-yı fuḫalāsından Şeyḥ Ramazān ḥazretleri. Ramazān bin Aḥmed bin ‘Abdu’r-raḥmān bin Aḥmed. Haleb’de 1100 târiḥinden muḳaddem ḳadem-nihāde-i mihr-i şühûd oldu. Beldesiniñ e‘ālî-i efāzılından Şeyḥ Muṣṭafā Hızır-ı Cāvî, Şeyḥ Cābir, Şeyḥ Muḥammed Kebîsî’niñ ders-i niḥrîrânelerinden müceddidâne, müdeḳḳıḳâne aḥz-ı ‘ulûm etti.

Haleb’de Mengli Cāmi‘i yanında ḥāne-i fāzılânelerinde aḳşām ile yatsı arası fıkḥ-ı şerîf, sâ’ir vaḳitlerde ‘ulûm-ı sâ’ireden kütüb-i nāfi‘e tedris ü taḳrîr ederlerdi. Kibâr-ı ‘ulemā vü ‘urefādan, memdûḥü’l-ḥaşā’il bir velî-i kāmîl idiler.

İrtihâlleri 1147 târihindedir. Haleb'de 'uzemâ-yı meşâyih-i vâsilinden Şeyh Temîr *ḡuddise sirruhu'l-Ḳadîr* ḡazretleriniñ merḡad-i muḡaddeseleri civârında defîndir. [38b] Tarîḡ-ı Ḳâdirî kibâr-ı meşâyihinden Şeyh Ḳâsım-ı Hânî ḡazretlerinden müntesib ü müstaḡlif olan 'ârifîn-i 'âlimîndendir.

es-Seyyid Meḡammed Ebū Sa'îd Efendi

Naḡibü'l-eşrâf 'Ammâr-zâde Ebū Sa'îd Efendi ḡazretleri. Tarîḡ-ı Celvetî'niñ mü'essis-i ḡaḡâyık-perveri ve müte'aḡḡirîn-i evliyâ-yı mükerremîniñ serveri olan ḡavṡ-ı 'ârifîn, mültecâ-yı kâmilîn Pîr Hüdâ'î 'Azîz Maḡmūd *ḡaddesa'llāhu esrārehu'l-vürūd* ḡazretleriniñ benât-ı muḡteremelerinden Şerîfe Fâtıma *ḡuddise sirruhā* ḡazretleriniñ müteḡarrimeleri Seyyid 'Abdü'l-ḡayy Efendi ḡazretleriniñ oḡlu olup Burusa pāyesi ile Anḡara mollâsı iken 1100 târiḡinde vefât eden 'Ammâr-zâde Seyyid Meḡammed Ebu's-su'ūd Efendi'niñ necl-i necîbidir.

İstanbul'da doğdu. Ceddi müşārün ileyh 'Abdü'l-ḡayy Efendi'niñ rihletinde pederi Ebu's-su'ūd Efendi küçük ḡalıp Tarḡân Ḥadîce Vâlide Sulṡân ḡazretleriniñ 'Ammâr Efendi terbiye görmesine ve taḡşîl-i ma'ârif etmesine, pederâne nezâret etmesiyle 'Ammâr-zâde Efendi şöhretini ḡâ'iz oldular.

'Allām-ı a'lām ḡazarâtından 'ilmen istifâde ile de temeyyüz ettikten soñra bir aralık müderris ve Şeyḡü'l-İslām Ebū İşḡaḡ İsmâ'îl Efendi ḡazretlerine dāmād [39a] olmuşlar idi. 1139 Muḡarrem'inde Selânik Mevleviyyeti, 1143 Rebî'ü'l-evvel'inde Aftas-zâde Zeynü'l-'Âbidîn Efendi ḡazretleriniñ yerine neḡâbet-i eşrâf-ı manşıb-ı celilî tevciḡiyle tebciḡ buyuruldu.

1144 Cumâde'l-âḡire'sinde Edirne Mevleviyyeti tevciḡ olundu. Bu me'mûriyyetleri neḡâbetten zarûrî inḡişâllerini îcâb ettirmekle Edirne'ye gidip umûr-ı me'mûreleriyle iştiḡâl ettiler. Mevleviyyette müddetleri olan bir seneniñ tekmîlinde ara şıra İstanbul'a 'azîmet ü 'avdet ederek Edirne'de 1147 Rebî'ü'l-evvel'iniñ yigirmi doḡuzunda intikâl eylediler.

Müşārün ileyh aşıl ü nesīb, hasīb ü edīb, hilye-i ‘ulūm u feza’il ile āraṣte ve zīver-i kemālāt-ı insāniyye ile pīraṣte bir zāt-ı mā‘ālī-simāt idiler. Ceddi a‘zamları Pīr Hüdā’ī ‘Azīz Maḥmūd *ḳaddesa’llāhu esrārehu* ḥazretleriniñ te’sīs buyurmuş oldukları ṭarīḳat-i celīle-i Celvetiyye’niñ erkān-ı mā‘ālī-bünyānı vechile zāt-ı kemālāt-penāhilerinden intisāb u istiḥlāf eden kümmelīn-i evliyāu’llāhtan re’isü’l-ḥulefā Balıkesirli Şeyḥ Aḥmed Efendi ḥazretleriniñ ḥulefā-yı ḥaḳāyık-intimālarından Şeyḥ Cennet Efendi [39b] ḥazretleriniñ ḥulefāsından Top-ḥāneli Şeyḥ Veliyyü’d-dīn Efendi ḥazretlerinden intisāb u istiḥlāf iden ‘ulemā vü ‘urefā-yı zevi’l-i ihtirāmdandır.

Şeyḥ Sa‘īd {Şeyḥ ‘Ömerī}

Şām ‘ulemā-yı benāmından Şeyḥ ‘Ömerī ḥazretleri. Sa‘īd bin ‘Abdü’l-ḳādir bin Bahā’ü’d-dīn bin Binḥān bin Celālü’d-dīn. Şām’da 1080 tārīḫinden ṣoñraca tevellüd etti. Ekābir-i efāzıldan Şeyḥ ‘Oṣmān Şem‘a, Şeyḥ ‘Abdü’l-ḡanī-i Nāblusī, Şeyḥ Muḥammed el-‘Ammārī ḥazarātınıñ ders-i muḥaḳḳikānelerinden taḥṣīl-i ‘ulūm eyledi. 1147 Cumāde’l-āḫire’siniñ on dördüncü Çihārşenbe günü müntaḳil-i dār-ı beḳā oldu. Merc-i Daḥdāḫ Ḳabristānı’nda mütevārīdir.

Şeyḥ ‘Alī {Müşul}

Müşul kibār-ı ‘ulemāsından Şeyḥ ‘Alī ‘Ömerī ḥazretleri. Müşul’da 1060 tārīḫinde mavşıl-ı ‘ālem-i şühūd oldu. Beldesiniñ efāzılı olan zevātıñ mecālis-i ‘ālimānelerinden taḥṣīl-i ‘ulūm ederek bir aralık Bağdād müftisi olmuşlar idi. Şoñra iki sene de Müşul Müftīligi’nde bulunarak 1147 senesinde [40a] müntaḳil-i dārü’l-ifāde-i beḳā oldu. Medfen-i şerīfleri Müşul’dadır. Tedrīs ü müṭāla‘a ile fāzılāne, mütebaḫḫirāne ‘ömrünü geçiren ḳudemā-yı ‘ulemādandır.

Şeyḥ Muḥammed {Ḳudūs}

Ḳudūs e‘āzım u efāzılından muḥaddis ve faḳīḥ-i şehīr Şeyḥ Muḥammed el-Ḥalīlī ḥazretleri. Muḥammed el-Ḥalīlī ibn Muḥammed bin Şerefü’d-dīn. Vilādetleri Ḳudūs’tedir. Kibār-ı evliyāu’llāhtan Şeyḥ Hüseyn Ḡazzālī ve ḳuṭb-ı ‘ārifān Şeyḥ Şemsü’d-dīn ḥazarātınıñ himemāt-ı mā‘ālī-

ġāyāt-ı haḳāyık-perverilerinden aḥz-ı füyūzāt ederek nādirü'l-aḳrān bir zāt oldular. Fıkh ve ḥadiṣ fūnūn-ı celīlesini tedris ü takrīr ile neṣr-i envār-ı ‘ulūm eden zevāt-ı ‘āliyedendir.

Dārü'l-üns-i ḳudse intikālleri 1147 tārīhindedir. Ḳabr-i şerīfleri Ḳudūs'te Medrese-i Belediye dāḥilinde ziyāret olunmaḳda olan merāḳıd-ı mebrūkedendir.

E‘āzım u efāzıl-ı ‘ulemādır. Mişvār-ı ‘ārifāneyi cāmi‘ zevāt-ı şerīfedendir. Ṭarīḳ-ı Şa‘bānī ḳıdve-i meşāyihinden ferīd-i ‘aşr Şeyḫ Muştafā el-Bekrī ḥazretleri gibi bir zāt, bu zāt-ı ‘ālī-ḳadriñ meclis-i ‘ārifānelerinden ‘ulūm-ı mütenevvi‘ ayı taḥşīl etmişlerdir.

[40b] Şeyḫ ‘Ömer {Ṭrablūsşām}

Ṭrablūsşām ‘ulemāsından Şeyḫ ‘Ömer ḥazretleri. Şeyḫ ‘Abdü'l-hayy nām zātın şulbünden Ṭrablūsşām'da doğdu. Müderrisinden iken 1145'de Ṭrablūsşām Mevleviyyeti verildi. Mevleviyyetinde müddet-i ‘örfiyyesini itmām ederek 1147 vefāt etti. Memleketinde medfūndur. Fazlı zāhir, şāhib-i me‘āşir bir zāt olup ‘ale'l-ḥuşuş ‘ilm-i fıkhıta ziyāde fażīletli idi. İmām Nevevī ḥazretleriniñ *Erba‘in-i Nevevī* ismiyle tedvīn buyurdıkları kitāb-ı haḳāyık-nişābı *ed-Dürerü's-seniyye* nāmıyla şerḥ etti.

Şeyḫ ‘Abdü's-selām {Şām}

Şām ekmel-i fużalāsından Şeyḫ ‘Abdü's-selām-ı Kāmilī ḥazretleri. ‘Abdü's-selām bin Muḥammed bin ‘Alī bin Muḥammed. Fi'l-aşl Şām mülḥaḳātından Biḳā‘a ḳaryelerinden Kāmedü'l-lūz Ḳaryesi'nden olmalarıyla Kāmedī'den ḡalaṭ Kāmili şöhretini ḥā'iz oldular.

Vilādetleri Şām'da 1080 tārīhinden soñracadır. Peder-i kemālāt-eşerleri Şeyḫ Muḥammed-i Kāmili ḥazretleriniñ Şeyḫ İbrāhīm Fettāl[41a] Şeyḫ ‘Abdü'l-ḳādir ‘Ömerī, Ḥanefī müftisi Şeyḫ Ebi'l-mevāhib, Şeyḫ ‘Abdü'r-raḥīm-i Kābilī, Şeyḫ Ḥamzatü'r-Rūmī, Şeyḫ Yahyā Fenārī ḥazarātının ders-i haḳāyık-penāhilerinden istiḥşāl ü istikmāl-i kemāl buyurdular. Bir ‘ālim-i kāmil oldular.

Tedrisât-ı nihrîrâne ile intikâle şarf-ı ikdâmât buyurdukları hâlde 1147 Receb'iniñ yigirmi birinci Cum'a günü nüsha-i hayâtı tekmîl ettiler. Bâbü's-şagîr'de Bilâl-i Habeşî 'aleyhi'r-rıdvânü'l-Bâkî' hazretleriniñ merkad-i 'ulyaları civâr-ı füyûzât-medârına defn edildi.

es-Seyyid Dede Mehemmed Efendi

'Uzemâ-yı 'ulemâ-yı zevi'l-ihtirâmdan Dede Mehemmed Efendi hazretleri. E'âzım-ı efâzıldan Şeyh Muştafâ Efendi hazretleriniñ şulbünden Vân'da 1050'de doğdu. Beldesiniñ fuзалâsından tahşîl-i 'ulûm ettikten sonra meşhûr Şeyh Vâni Efendi'ye dâmâd oldu. Köprülü Mehemmed Paşa-zâde Fâzıl Ahmed Paşa 1072'de şadr-ı şadârete ı'âd buyurulduğda Vâni Efendi ile bu zâtı Dârü'l-Hilâfeti'l-'Aliyye'ye da'vet edip Vâni Efendi'yi Vâlîde Sulţân Câmî'-i Şerîfi'ne vâ'iz ve bu zâtı müderris ettirdi.

[41b] 1106'da Edirne pâyesiyle Ğalaţa Mevleviyyeti, 1107'de Haremeyn-i Muhteremeyn pâyesi, 1110 Zî'l-ka'de'sinde Anadolu pâyesiyle İstanbul kâdîliği, 1113 Cumâde'l-âhir'inde Rûmili kâdî askerliği tevcih buyuruldu. 1115 Rebî'ü'l-âhir'in'de hasbe'l-kader Mağosa'da ikâmetleri cilvege olup, 1131'de Burusa'da nakl-i mekân ettiler. Burusa'da Sa'dî Fakîh Mağallesi'nde iştirâ ettiği hânede gûşe-nişîn-i 'uzlet olarak tedris-i 'ulûma muvâzebet ederdi.

1147 Receb'inde irtihâl etti. Hânesi kurbünde 'ulûm-ı kırâ'ât-ı Kur'ânîye ta'lim ve tedris için binâ ettiği Dârü'l-kurrâ'nıñ yanında defn edildi. Efđal-i fuзалâ, ekmel-i şulehâdan, 'âbid ü zâhid, mükrim ü mün'im bir zâttır. *Medâyihi'l-kübrâ fî haqqı'l-Muştafâ* ism-i celîli ile mu'teber mevlid-i şerîf, 'ilm-i fıkhıtan bir risâle *Ahkâm-ı müfîde ve Kitâbü's-siyâse* sâ'ir te'lîfât-ı âlimâne ve elsine-i şelâsede eş'âr-ı belîğâneleri vardır.

[42a] Şeyh 'Abdu'llâh {Nâblus}

Nâblus müftîsi fuзалâ vü fuğahâdan Şeyh 'Abdu'llâh-ı Nâblusî hazretleri. Şeyh Ahmed nâm zât-ı fazîlet-ittisâmıñ şulbünden Nâblus'ta 1100'de tevellüd etti. Pederi müşârün ileyhten, Şeyh 'Abdü'l-hak hazretlerinden ahz-ı 'ulûm ettikten sonra Mısır'da Câmî'-i Ezher

‘ulemāsının halka-i tedris-i ‘ālimānelerinden tefsīr, hadīs, fıkıh ‘ilimlerini ta‘allüm eyledi.

Nāblus’a ‘avdetinde müftilik ile i‘zāz olunup tedris-i ‘ulūm ile de fāzılāne iştiğāl buyurur idi. İrtihālleri 1147 Ramazān’ındadır. Merķad-i ‘ālimāne vü ‘ārifāneleri Nāblus’tadır. Fāzıl u müttakī bir zāt-ı ma‘ālī-şifāt olup tarīķ-ı Şāzelī küberā-yı şüyūhundan ‘umdetü’l-vāşılīn Şeyh Muztārī hazretlerinden ahz-ı tarīķat ettiler. Tarīķ-ı Şa‘bānī kibār-ı meşāyiḥinden ‘umdetü’l-‘ārifīn Şeyh Muştafā eş-Şiddīķī hazretlerinden de tarīķat-i Ḥalvetiyye erkānı üzere icāzet aldılar. Ba‘zı mü’ellefāt-ı müteḥayyizānları mesmū‘-ı ḥakīrānemdir.

[42b] Şeyh Meḥemmed Efendi {Mīrzā-zāde}

Şeyhü’l-İslām Mīrzā-zāde Şeyh Meḥemmed Efendi hazretleri. İstanbul kādīliğinde munfaşılan 1093 tārīḥinde irtihāl eden fāzıl-ı şehīr Mīrzā Meḥemmed Efendi’niñ ferzendi ve Şeyhü’l-İslām Feyzu’llāh Efendi’niñ dāmādı olup Dārü’s-saltāna’da tevellüd etti.

‘Ulemā-yı a‘lām ḥazarātının dār-ı kemālātlarından kemālāt-ı mütenevvi‘ ayı istiḥşāl ettikten soñra silk-i müderrisīne duḥūl ve devre-i mu‘tāde-i fuḥūl ile İzmir ve Edirne Mollāsı oldu. 1114’de İstanbul pāyesi, 1115’de İstanbul kādīliği, 1119’da Mekke-i Mükerreme Mevleviyyeti, 1122 Şafer’inde sāniyen İstanbul kādīliği, 1125 Şafer’inde Anadolu, 1129 Rebī‘ü’l-āḥir’inde ve 1132 Zī’l-ka‘de’sinde iki def‘a Rūmili kādī‘ askerligi tevcīḥ olundu.

1143 Rebī‘ü’l-evvel’inde Yeñişehirli ‘Abdu’llāh Efendi hazretlerinin yerine Şeyhü’l-İslām olup yedi ay kadar maḳām-ı meşīḥat-i İslāmiyye’de bulundular. 1147 Zī’l-ḥicce’sinde sinni yetmişi mütecāvizen irtihālī vuḳū‘ buldı. Üsküdar’da Paşakapısı önünden Karaca Aḥmed’e giden cāddenin sağ tarafından [43a] şapıarak biraz gidilüp maḳberenin sağ cihetinde Tūnusbāḡı diyü nāmdār olan ve ḳabristānıñ yola yakın bir maḥallinde pederleri merḥūmuñ suffesinde medfūndurlar.

Şeyh Meḥemmed Efendi

terkibi irtihâllerine târihdir. Fuḫalâ-yı kâmilîn, meşâhîr-i muḥaddişinden, ‘âmil-i meḥâsinü’l-ḥaşâ’il bir zât-ı semâḥat-şifât idiler. Üsküdar’da ḥâneleri civârında bir câmi‘-i laṭîf binâ ettiler.

İşhak Efendi {İsmâ‘îl Efendi-zâde}

Ebû İşhak İsmâ‘îl Efendi-zâde Şeyḫü’l-İslâm İşhak Efendi ḥazretleri. Şeyḫü’l-İslâm Ebû İşhak İsmâ‘îl Efendi ḥazretlerinin necl-i kemâlâtı mendî ve Şeyḫü’l-İslâm Paşmakçı-zâde Seyyid ‘Alî Efendi ḥazretlerinin dâmâdıdır.

Vilâdetleri Dârü’s-salṭana’da 1090 sâlinde vâkı‘ olmuştur. Esâtize-i kirâm ḥazarâtının ders-i muḥakkiḳânelerinden fûnûn-ı mütedâvileyi istiḥşâl ve iktisâb-ı kemâl ettiḡi sırada ḥaṭṭ-ı ta‘lîki ser-levḫa-i erbâb-ı ma‘ârif olan ‘Abdü’l-bâkî ‘Ârif Efendi ḥazretlerinden yazdı. Silk-i müderrisinde merâtib-i mürettebeyi kaṭ‘ ettikleri eşnâda 1123 Cumâde’l-âḫîr’inde nezâret-i Şeyḫü’l-İslâmî’de bulunan evḳâf-ı şerîfeye müfettiş oldular.

[43b] Bir müddet mürûrunda İzmir Mevleviyyeti, müte‘âkibin Mekke-i Mükerreme pāyesi, 1125 Ramazân’ında İstanbul kâdîliği, 1141 Şevvâl’inde Anadolu kâdî‘ askerliği, 1146 evâ’ilinde Rûmili kâdî‘ askerliği tevcîhiyle talṭîf olundular. Sene-i mezbûre Cumâde’l-ülâ’sında Dâmâd-zâde Ebu’l-ḥayr Aḫmed Efendi ḥazretlerinin yerine Şeyḫü’l-İslâm ta’yîn buyuruldu.

1147 Cumâde’l-âḫîre’siniñ üçüncü günü vefât edip Çihârşenbe Bâzârı kurbünde pederiniñ binâ-kerdesi olan câmi‘iñ ḥavlusunda yanına defn edildi. Fazîlet ü liyâḳat, tevâzu‘ u nezâket, seḫâvet ü mürüvvet zâtında ictimâ‘ iden aşḫâb-ı kemâlâtıdır.

Edirnekapısı ḥâricinde Eski Nişâncılar’da kuṭbü’l-vâsılîn Şeyḫ ‘Abdü’l-mecîd-i Sivasî *ḫuddise sirruhu’l-‘Âlî* ḥazretlerinin türbe-i münîfeleri yakınında vâkı‘ Naḫşibendî Dergâhı’nda şeyḫi bulunan zâttan inâbet eden ‘âşîkân-ı tarîkat-i şüfiyyedendir.

Ḳāḍī ‘İyāz ḥazretleriniñ ‘ilm-i ḥadīṣ-i şerīften *Şifā-yı Şerīf* eṣer-i laṭīfini fāzılāne terceme etti. Ba‘zı āṣār-ı ḳalemiyyesi ve belīgāne eṣ‘arı vardır.

[44a] Şeyḥ ‘Abdü’l-ḡanī {Nāblus}

Nāblus müftisi efḍalü’l-fuṣalā Şeyḥ ‘Abdü’l-ḡanī-i Nāblusī ḥazretleri. ‘Abdü’l-ḡanī bin Muḥyi’d-dīn bin Mekkiyye. Nāblus’ta Cāmi‘-i Şalāḥiyye ḥaṭibi olan fāzıl-ı şehīr Şeyḥ Muḥyi’d-dīn’in şulbünden o belde 1100 tārīḥinden muḳaddem doğdu.

Pederinden Ḳur’ān-ı ‘aẓīmü’ş-şāniñ ḥıfzını itmām ederek o zātın ‘ammisi Şeyḥ Ḥāfızü’d-dīn’den ‘ilm-i fıkıhı bi’t-taḥṣīl, Mıṣır’da Cāmi‘-i Ezher ‘ulemāsından nice fuṣalāniñ dersine ḥāzır olup kütüb-i mertebe-i ‘ilmiyyeyi tekmīl ettiler. Nāblus’a ‘avdetinden biraz zamān soñra ‘uhdesine müftilik tevcīh olunup sā’ir vaḳitlerinde de tedrīs ile iştigāl ederler idi. İrtihālleri 1147 Ramaẓān’ınıñ yigirmi birinci gece namāzda vuḳū‘ buldu. Vücūd-ı kemālāt-nümūduyla teberrük olunan küberā-yı fuṣalādan idi.

Rif atī ‘Alī Beg

Fuṣalā vü üdebā-yı mevāliden Rif atī ‘Alī Beg. Yanık denilen beldenin fātihi olan Sinān Paşa’nın aḳrabāsından ‘Abdu’llāh Beg’in şulbünden Ḳumḳapı’da ‘Atīḳ Nişāncı Paşa civārında Şeyḥ Ferḥād Maḥallesi’nde [44b] tevellüd etti. 1070’de oraları muḥteriḳa olmağla pederi Boğaziçi’nde Anadoluḥişarı’nda vāḳi‘ sāḥil-ḥānesine naḳl-i maḳābir eyledi.

Bu zāt pederiniñ taht-ı türbesinde esātize-i kirāmdan taḥṣīl-i ‘ulūm edip müderrisin meslekine münselik oldu. Soñra Ḥavāṣṣ-ı Refī‘a ya‘nī Eyüb Mevleviyyeti, mu’aḥḥeren Edirne pāyesi tevcīh olundu.

Vefatı 1147’dedir. Ḥazret-i Ḥālid civārında Bahāriyye Cāddesi üzerinde Ḥekīm Ḳuṭbü’d-dīn Mektebi ilerisinde Taş Mekteb ḥarābesiniñ karşısında Bostān İskelesi tarafından gidilir bir soḳağın köşesinde medfündür. Şudūrdan niḥrīr-i şehīr Mīrzā-zāde Aḥmed Neylī Efendi’niñ inşād ettikleri tārīhtir ki merḥūmuñ zīb-i seng-i mezārıdır:

Güzide-i ‘urefā Rif atī ‘Alī Beg kim

Vücūh-ı dāniş ile bulmuş idi ol şöhret

Olup o hūb-şiyem-i Kādī-i Ebī Eyyūb
Hükūmet itmiş idi ‘iffetile bir müddet

Burusa pāyesi olmuşdı dār-ı dünyāda
Bekāda da vire Hāq aña ‘izzet ü rif‘at

[45a] Vefātına didi Neylī du‘ā ile tārīh
Mekān-ı Mīr ‘Alī ola kıt‘a-i cennet

1147

Merhūm-ı müşārün ileyh, fużalā-yı dehrīñ mümtāz u müsteşnāsı,
suhanverān-ı aşrīñ her hālde güzīdesi bir zāt-ı ‘ulviyyet-simāt idi.

Maḥmūd Efendi {Toḡad}

Fużalā-yı müderrisīnden Kız Maḥmūd Efendi. Maḥmūd bin Muşṭafā bin Meḥammed bin ‘Alī. Anadolu’da Toḡad’da doğdu. Şülüş ve nesih yazılarını İstanbul’uñ esātize-i ḥaṭṭāṭinden Ağaçapılı İsmā‘īl Efendi’den yazıp o zāttan ketebe aldı. Bir tārīḡde Şeyḡū’l-İslām Feyzu’llāh Efendi’niñ zevce-i metrūke ve Şeyḡū’l-İslām Muşṭafā Efendi’niñ vālidesini tezvīc etti. Kudemā-yı müderrisīnden ve Enderūn-ı hūmayūn meşḡ ḡācelerinden olup seksen yaşına mütekāriben irtihāl eyledi.

Üsküdar’da Doğancılar’dan Qaraca Ahmed’e giden cāddenīñ şol tarafında vāḡi‘ kabristānīñ Bālī Ḥāce Mescidi ile ‘İnādiyye Tekyesi arasında müşādif olan [45b] maḡallinde zevcesi merḡūmeniñ yanına defn olundu. Üvegi maḡdūmu Muşṭafā Efendi ḡazretleri de 1158’de vefāt edip bunlarıñ şırasına ve vālidesiniñ yanına maḡbūr edildi. Kız Maḥmūd Efendi merḡūm fużalādan ricāl-i ḡaṭṭāṭinden ‘ulüvvü’l-himem, şāḡib-i kerem, baba bir zāt idi.

‘Abdu’llāh Efendi {Üsküdar Mollāsı}

‘Ulemā-zādelerden biriniñ oğlu ve tarīķ-ı ‘ilmī mütehayyizānından Hālīm-zāde Efendi’niñ dāmādıdır. Üsküdar mollası olduğdan soñra 1147’de irtihāl etmiştir. Edirneķapısı hāricinde La‘lī Efendi Çeşmesi muķābilinde Hāzret-i Hālīd *rağıya’llāhu ‘anh* sülāle-i fāhirelerinden Şemsü’d-dīn Efendi hāzretleriniñ civārında medfūndur.

Muştafā Efendi {Bursa}

Bursa’da meşāhīr-i müderrisinden Rebīb Muştafā Efendi. Bursa ‘ulemā-yı a‘lāmından ‘Ömer Efendi’niñ ferzend-i edībi ve şudūr-ı ‘ulemādan mesbūķu’t-terceme Dede Meħemmed Efendi’niñ rebībi olup Bursa’da tevellüd etti. Üvegi pederi Dede Efendi’niñ hūcre-i türbelerinde taħşīl-i ‘ulūm ettiler.

[46a] 1114’de İbtidā-yı Hāric rāddesinden Bursa müderrisliķi verildi. Merātib-i müderrisiniñ fuķahāsı olan Dārü’l-ħadīs-i Süleymāniyye rāddesinde 1147’de ikmāl-i ders-i hayāt eyledi. Bursa’da Pınarbaşı Hāmūşānı’nda mütevārīdır. Fużalā vü ‘urefādan ve erbāb-ı meħāsinden idi.

es-Seyyid Meħemmed ‘Abdu’llāh Efendi

Ṭuruķ-ı ‘aliyye, pīrān-ı ma‘ālī-‘unvānī olan e‘āzım-ı evliyāu’llāhtan ğavş-ı kāmīlīn Sa‘dū’d-dīn el-Cibāvī *ķaddesa’llāhu esrārehu’l-‘Ālī* hāzretleriniñ sülālelerinden Filibe ve Kāyşerī ķāđisi Şāmlı Şemsü’d-dīn Efendi hāzretleriniñ ferzend-i ma‘ārifmendi Mekke-i Mūkerreme ķāđisi Şemsü’d-dīn-zāde Meħemmed Efendi’niñ oğludur.

Silsilesi pederi tarafından müşārūn ileyh Sa‘dū’d-dīn el-Cibāvī hāzretlerine vāşıl olduğu gibi başka tarafından da aşhāb-ı fiħāmdan Cenāb-ı Hālīd bin Zeyd Ebā Eyyūbe’l-Enşārī *rağıye ‘anhu’l-Bārī* hāzretleriniñ zāt-ı ķudsī-şi‘ārīlerine mütevāşıldır.

‘Abdu’llāh Efendi’niñ vilādeti İstanbul’da vāķi‘ olmuştur. Mütehayyizān u dānişverān-ı müderrisinden ħalūķ, naṭūķ bir zāttır. İrtihālleri 1148’dedir. Edirneķapısı hāricinde La‘lī Efendi Çeşmesi [46b] muķābilinde ecdādından Meħemmed ‘Ārif Efendi’niñ şuffesinde tedfīn kılındı.

Eşer-i velāyet

terkibi rihletine tārīhtir.

Meḥemmed Rāşid Efendi

Şudūr-ı fezā'il-nüşûrdan Rāşid Efendi ḥazretleri. Burusa mollası Malatyalı Muştafā Efendi'niñ ferzendi ve Şeyḫü'l-İslām Naḫşī İdrīs Efendi'niñ dāmādıdır. Dārūs'-saltāna'da doğdu. 'Ulemā-yı benāmdan taḥşīl-i 'ulūm ettiḡi sırada ḥaṭṭ-ı ta'likī Ebu'l-ma'ārif nāmıyla müte'ārif olan 'Abdü'l-bāḳī 'Ārif Efendi ḥazretlerinden yazdı.

Müderresinden iken Şefīḫ Efendi'niñ yerine 1115'de Vaḫ'a-nüvīs, 1125'de Haleb Mollası oldu. 1141'de Üçtuḡ pāyesi ve İrān sefāreti verildi. Sefāretten 'avdetinde İstanbul pāyesi, 1147'de Anadolu şadāreti tevciḥ buyuruldu. 1148 Şafer'inde füc'eten vefāt etti. Fātiḫ Sultān Meḥemmed civārında Nişāncı Meḥemmed Paşa Cāmi'i ilerisinde Qaragümrük Cāddesi'nde Zincirlikuyu kırbünde Efḍal-zāde Medresesi'niñ karşıısında kayınpederi İdrīs Efendi'niñ kabristānına defn edildi. Tārīḫ:

Rāşid Efendi ola 'Adn-ı cināna zīver

[47a] Fāzıl-ı şāhib-i maḳādir, mükemmel münşī vü şā'ir bir zāt olup *Na'imā Tārīḫi* ne zeylen 1071 tārīḫinden 1134 tārīḫine ḳadar yazdıḡı tārīḫ maṭbū' u mütedāveldir. Rāşid maḡlaşıyla *Divān-ı eş'ār-ı belāḡat-şī'ār*ı vardır.

Şeyḫ Muḥammed {Muḥammed-i 'Aclūnī}

Şām niḫrīr-i benāmı Şeyḫ Muḥammed-i 'Aclūnī ḥazretleri. Muḥammed bin Ḥalīl bin 'Abdü'l-ḡanī. Şām'a muzāf olan ḳaryelerden 'Aclūn'da 1060 sālinda tevellüd etti. Pederiniñ vefātını müte'ākib Qudūs'e 'azīmet ve iki sene ḳadar orada iḳāmet edip bu müddette Şeyḫ Maḡmūd Sālīmī, Şeyḫ Muḥammed-i Şāmī, Şeyḫ Muḥammed es-Sürūr, Şeyḫ 'Abdü'r-raḡīm el-Luṭfī ḥazarātınıñ ḡalḳa-i tedris-i 'ālimānelerinden aḡz-ı 'ulūm eyledi.

Şām'da Şeyh Seyyid Hasan Münîr, Şeyh 'Aliyy-i Kāmilî, Şeyh Aḥmed-i Dārānî, Şeyh Necmü'd-dîn-i Ferā'izî, Şeyh 'Alā'ü'd-dîn-i Haşkefî, Şeyh Yûnus-ı Küfrevî ḫazarâtınıñ ders-i ḫaḳâyık-perverîlerinden istiḫşâl-i 'ulûm ettiler.

Mısır'da da Şeyh Muḥammed-i 'Înānî, Şeyh Muḥammed Şerenbâyî [47b] Şeyh Aḥmed-i Sendübî, Şeyh Aḥmed-i Merḫûmî, Şeyh Yûnus-ı Kalyübî, Şeyh 'Abdu'r-raḥmân-ı Muḥillî, Şeyh Zeynü'd-dîn-i Bedîrî, Şeyh Ebu's-su'ûd-i Dimyâî, Şeyh Ḥalîl-i Likānî, Şeyh Seyyid Aḥmed Ḥamdî, Şeyh Muḥammed, Şeyh Şâlih-i Behûtî, Şeyh Yahyâ Şennāvî, Şeyh 'Osmân-ı Necdî ḫazarâtınıñ mecâlis-i ders-i mütebahḫirânelerinden istiḫşâl ü istikmâl, faẓl u kemâl buyurmuştu.

Yine Şām'a 'avdet eyleyip 'âlimāna, ta'lim-i 'ulûma müdâvim olarak evvelinden âḫirine kadar 'ömr-i 'ârifâneleri taḫşîlât-ı tedrîsât-ı 'ibādât, müṭâla'ât-ı te'lîfât ile geçti. 1148 Rebî'ü'l-evvel'iniñ dördüncü Bâzâertesi günü rıḫletleri vukû' buldu. Medfen-i 'âlimâne vü 'ârifâneleri Şām dâḫilinde ziyâretiyle teberrük edildikte bulunan maḳâbir-i şerîfedendir.

Küberâ-yı fuẓalâ-yı zevi'l-iḫtirâmdan eṭvâr-ı üstâdâne vü taşallübâne aşḫâbından bir zât-ı ma'âlî-şıfâttır. 'İlm-i ferâ'izden *Şenşûrî* üzerine ḫâşiye, *Tahrîr* nâm kitâb üzerine şerḫi sâ'ir te'lîfât-ı ḫaḳâyık-simât-ı niḫrîrâneleri [48a] vardır.

Şeyh Aḥmed {Aḥmed-i Behisnî}

Şām ekâbir-i 'ulemâsından Şeyh Aḥmed-i Behisnî ḫazretleri. Aḥmed bin Muḥammed bin 'Abdü'r-rezzâk ibn 'Abdü'l-ḫaḳ. Şām'da 1124 sâlinde tevellüd etmiştir. Şeyh Muḥammed-i Ğazzî, Şeyh İsmâ'îl-i 'Aclunî, Şeyh Ḥasan-ı Kürdî ve bunlar emsâli olan e'âliden istifâde vü istifâza ederek tedrîs-i 'ulûm ile fâzılâne iştiḡâl ederler idi. 1148 Cumâde'l-ülâ'sınıñ on sekizinci Çihârşenbe günü intikâl eylediler. Faẓl u kemâli müsellim, 'âlî-himem bir zât-ı mükerrrem idiler.

es-Seyyid Muştafâ Efendi {Birâder-zâde}

Şudûr-ı ‘ulemâ-yı a‘lâm ve fużalâ-yı benâmdan Birâder-zâde Muştafâ Efendi hâzretleri. Seyyid Cemâl-i İşfahânî’niñ maḥdûmu olan Seyyid Meḥemmed Mollâ’niñ maḥdûmu ve Sultân Selîm-i Qadîm hâzretleriniñ muşâḥibi Ḥasan Cân Ağa’niñ maḥdûmu olan Şeyḥü’l-İslâm Ḥı̄ce Sa‘dü’l-dîn Efendi hâzretleriniñ ikinci oğlu Şeyḥü’l-İslâm Es‘ad Efendi hâzretleriniñ ferzendi Şeyḥü’l-İslâm Ebû Sa‘îd Meḥemmed Efendi [48b] hâzretleriniñ encâl-i feżâ’il-iştimalinden birisi Şeyḥü’l-İslâm Feyzü’llâh Efendi hâzretleridir.

Müşârûn ileyh Ebû Sa‘îd Efendi-zâde Feyzü’llâh Efendi derler. Şâḥib-i terceme Muştafâ Efendi müşârûn ileyh Ebû Sa‘îd Efendi-zâde Feyzü’llâh Efendi’niñ birâderi şudûrdan Aḥmed Efendi hâzretleriniñ oğlu olmalarıyla meḥâdîm-i ‘ulemâ vü fużalâ arasında Birâder-zâdelik ile iştihâr etmişlerdir.

Vilâdetleri Dârü’s-salṭanat’da 1073 târîḥlerindedir. E‘âzım-ı ‘ulemâ ḥazarâtınıñ ḥalkâ-i ders-i ‘âlimânelerinden istiḥşâl-i kemâl ettikten ve müderrisîn-i ma‘ârif-ḡarîn meslekine ḡadem ḡaşıl eyledikten soñra 1119 Şafer’inde Yeñişehir, 1123 Ramażân’ında Burusa, 1129 Ramażân’ında Ḥaremeyn-i Muḥteremeyn pâyesiyle Mısır Mevleviyyetleri, 1133 Zî’l-ḡicce’sinde Dârü’l-Ḥilâfeti’l-‘Aliyye ḡadîliḡi, 1139 Cumâde’l-âḡir’inde Anadolu, 1146 Rebî‘ü’l-evvel’inde Rûmili ḡadî’ askerliḡi tevciḡ olundu.

Ḳadî’ askerlik manşıbında müddet-i ma‘lûmeleri olan bir seneyi bi’l-ikmâl ḡânelerinde müṭala‘ât u ‘ibâdât ile iştigâl ederek ḡüzârende-i eyyâm u leyâl iken 1148’de irtihâl eylediler. Ebâ Eyyûbe’l-Enşârî *radıye ‘anhu’l-Bârî* hâzretleriniñ civâr-ı raḡmet-medârına [49a] Ḳalender-ḡâne’niñ ḡarşısında cedd-i a‘lâsı Sa‘dü’l-dîn Efendi’niñ ḡabristânı yanında Dârü’l-ḡurrâ olarak binâ ettiḡi dâ’ire -ki yüz elli seneden beri Yaḡyâ-zâde Tekyesi’dir- bu tekyesiñ arḡasındaki maḡberede pederi ve ‘ammisi şırasında defîndir.

Mü’ellifîn ü meşâḡir-i ḡaṭṭâînden Şuyolcu-zâde Eyüblü Necîb Efendi’niñ âşâr-ı bedâyi‘-perverânesinden olan târîḡtir:

Seniyy-i Muştafâ ḡülşen ki âl-i ḡüsn-i cinândur

Yine pejmürde itdi bir ḡülü ḡayfâ ecel ḡârı

Muhammed Muştafā yā Rab şefā‘ at eyle kıl reşād

Enīs ü hem-dem olsun Hālid bin Zeydū‘l-Enşārī⁴⁰⁷

Necībā bu du‘āda söyledim maḥzūn olup tāriḥ

Feraḥ-yāb ide ‘Adnile Birāder-zādeyi Bārī

1148

Merḥūm-ı müşārün ileyh ḥazretleri meḥāsin-i aḥlāk u eṭvār ile müşārün bi‘l-benān olmuş, e‘ālī-i ‘ulemā arasında ‘ilmi ḍurūb-ı emşāl ḥükmüne girmiş, aṣīl ü nesīb [49b] bir fāzıl-ı ‘ālī-ḳadr idi. Maḥlaşları Gülşen olmaḡla cā-be-cā ma‘nīdār eş‘ār söylerler idi.

Şeyḥ İbrāhīm {İbrāhīm-i Behisnī}

Şām eşher-i efāzılından Şeyḥ İbrāhīm-i Behisnī ḥazretleri. İbrāhīm bin ‘Abdū‘l-ḥayy bin ‘Abdū‘l-ḥaḳ. Tercemesi henüz sebḳ Şeyḥ Aḥmed-i Behisnī merḥūmuñ ‘ammisidir. Vilādetleri Şām’da 1080 tāriḥindedir.

Şeyḥ ‘Abdū‘l-ḡanī-i Nāblusī, Şeyḥ ‘Oşmān bin Şem‘a, Şeyḥ Muhammed Ḥabbāl ḥazarātınıñ ve sā‘ir zevāt-ı feżā‘il-simātınıñ derslerinden daḳāyık-ı ‘ulūma muṭṭali‘ oldular. Şām’da müddet-i vāfire, ‘ulūm-ı ‘āliye vü āliye tedrīs ederlerdi. Nādirū‘l-emşāl bir fāzıl-ı memdūḥū‘ş-şemā‘il oldukları ḥālde 1148 Receb’inde irtihāl ettiler. Şām’da Türbetü‘d-Daḥdāḥ maḳābir-i muḳaddesinde maḳbūrdur.

Muştafā Efendi {Ya‘ḳūb-zāde}

Mevāliden Ya‘ḳūb-zāde Muştafā Efendi. Ḳudemā-yı ‘ulemādan Mısır mollası Ya‘ḳūb Efendi’niñ maḥdūmu olup ṭariḳ-ı tedrīs için te’sīs olunan mertebeleri iḥrāz ederek Ḳudūs-i Şerīf mollası olmuştu. [50a] Mevleviyyette müddet-i mu‘īnesi olan bir seneyi itmām edip İstanbul’a gelirken Kıbrıs’da 1148’de irtihāl etti. Kıbrıs’da Ayaşofya Cāmi‘’niñ

⁴⁰⁷ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

mināresine yakın olan maḳberesine defn olundu. İstanbul'da ḡāric-i sūrda Yayla Senti'nde bir cāmi'i vardır.

Şeyḡ 'Ömer {Haleb}

Haleb meşāḡir-i 'ulemāsından Şeyḡ 'Ömer-i Ermināzī. Haleb'de Ḳatlü'l-Ḥarāmī Cāmi'-i Şerīfi'nin ḡaṭīb ü imāmı, fuṣalā vü şuleḡādan Şeyḡ 'Abdü'l-ḡādir'in oḡludur. Haleb'de 1105'de tevellüd etmiştir.

Pederinden Ḳur'an-ı 'azīmü's-şānı telakḡı ettikten sonra ekābir-i fuṣalādan Şeyḡ Cābir ibn Aḡmed-i Ḥavrānī, Şeyḡ 'Abdü'l-laṭīf-i Zevā'idī, Şeyḡ Muştaḡā bin Manşūr, Şeyḡ Muḡammed bin 'Uḡayletü'l-Mekkī, Şeyḡ Hüseyin, Şeyḡ Muḡammed-i Başrī ḡazarātının ders-i müdeḡḡikānelerinden 'ulūm-ı 'āliye vü āliyeyi taḡşīl eylemiştir. Pederinin irtihālī üzerine ḡiṭābet ü imāmet, zāt-ı 'ālimānelerine teveccüh etti. Rıḡleti 1148 Şa'bān'ındadır. Medfen-i şerīfi Haleb'de Cübbü'n-nūr Ḳabristānı'nda müte'allikātı arasındadır.

[50b] Meḡammed Efendi {Trabzon}

Mevāliden ders-i 'āmm Meḡammed Efendi. Ḳudemā-yı 'ulemā ve meşāḡir-i ders-i 'āmm dan olup Trabzon Mevleviyyeti'nden ma'zūlen 1148 tārīḡinde vefāt etti. Ḥāzret-i Ḥālid *raḡıye 'anhu'l-Vāḡid* civār-ı sa'ādet-medārında Küçük Emīr Efendi ḡazretlerinin türbe-i şerīfleri ḡarşısındaki ḡabristānın Bostān İskelesi'ne yakın olan cihetinde ders-i 'āmm Meḡammed Zekerıyyā Efendi ḡurbünde defındır.

Ḥasan Efendi {İstanbul}

İstanbulludur. Meşḡūr ḡaṭṭāṭından Aḡaḡapılı İsmā'ıl Efendi'den şülüş ve nesih yazılarını yazmış ve fūnūn-ı ṭıbbıyyeyi o zamān mütedāvil olan uşūlī taṭbīken taḡşīl etmiş idi. Ḥāseki Ḥastahānesi'nde ḡekīmbaşu iken müderrislik verildi. Vefātu 1148 sālindedir. Şeyḡ Ebu'l-Vefā *ḡuddise sirruhu'l-a'lā* ḡazretlerinin türbe-i muḡaddeseleri mezāristānında defındır.

Seyfu'llāḡ Feyzī Efendi

Müderriş Feyzî Efendi. İstanbul'da doğdu. Burusa'da sekiz sene kadar bulunduğu müddette küberā-yı fużalādan [51a] 'Uryānî 'Alî Efendi hâzretlerinin ders-i muḥakkikānelerinden istiḥşāl-i 'ulūm etti. Şülüş ve nesih yazılarını Karakız Hâce-zāde Meḥemmed Efendi'den yazıp ḥaṭṭā'îniñ serlevḥalarından olan Hâfız 'Osmān Efendi'den bi'l-itmām ketebe aldı. Hādā'ik-ı Şāhāne Dā'iresi meşḫ ḥācelerinden ve ḫudemā-yı müderrişinden iken 1148'de vefāt etti.

Feyzu'llāh Efendi {Isparta}

'Alî Efendi'niñ oğludur. Isparta dāḫilinde Burdur'da doğmuştur. Pederi gibi 'ulemādan olup 1148'de itmām-ı risāle-i ḫayāt etmiştir. Üsküdar'da Seyyid Aḫmed Deresi ḫabristānında kârgir köprüye yakın maḥalde medfūndur.

Muṣṭafā Efendi {Şadrü'd-dīn-zāde}

Şadrü'd-dīn-zāde 'urefā-yı mevāliden Muṣṭafā Efendi. Qadīmen e'ālî-i efāzıldan ve Şadrü'd-dīn-zādelerden Maḥmūd Efendi'niñ oğlu ve terceme-i ḫālî bu cildde yazılacak olan İstanbul pâyelerinden Qassām-ı 'Askerî Meḥemmed Efendi'niñ birāderidir. Meslek-i müderrişinde terfî-i merātib ederek ba'zı maḥallere mollā olduḫtan soñra Filibe mollası olmuştur.

[51b] 1148 Ramazān'ınıñ yigirmi yedisinde irtihāl eylemiştir. Üsküdar'da Qaraca Aḫmed Sultān hâzretlerinin türbe-i şerīfleri yanından Ḥarmenlik'e giden cāddeniñ sağ tarafında ve ḫabristānıñ cāddeden ḫaylî içerilerinde cedit İstanbul ḫādīsî Şadrü'd-dīn-zāde Meḥemmed Emīn Efendi'niñ şuffe-i maḫşūşu önünde müte'allikātı arasında defindir.

'Aṭā'î el-Hācc Muṣṭafā Efendi

'Ulemādandır. Üsküdar'da oturur ve ders okutur idi. 1148 Şevvāl'iniñ onunda vefāt etti. Üsküdar'da Qaraca Aḫmed civārında Feyzu'llāh Efendi-zāde Sa'dü'd-dīn Efendi'niñ eşer-i ḫayrı olan sebīl arḫasında mütevārīdır.

Şeyḫ Muḥammed {Muḥammed el-Mevāhibî}

Şām ekābir-i fużalā-yı benāmından Şeyh Muḥammed el-Mevāhibī ḥazretleri. Muḥammed bin ‘Abdü’l-celīl ibn Ebi’l-mevāhib bin ‘Abdü’l-bāķī bin ‘Abdü’l-bāķī bin ‘Abdü’l-ķadir bin ‘Abdü’l-bāķī bin İbrāhīm bin ‘Ömer bin Muḥammed.

Pederiniñ pederi olan Şeyh Ebi’l-mevāhib ḥazretleri Şām’da 1044’de [52a] tevellüd ve Qur’ân-ı celīlū’s-şāniñ hıfzını itmām edip vüçhāt-ı Qur’āniyye ‘ulūm-ı celīlesini vech-i maṭlūb üzere telakķī eyledi. Beldesiniñ efāzılından kıdvetü’l-muḥakķikīn Şeyh Muḥammed Ḥabbāl, Şeyh İbrāhīm Fettāl, Şeyh ‘Abdü’l-ġanī-i Nāblusī, Şeyh İsmā‘īl ibn ‘Abdü’l-ġanī-i Nāblusī, Zeynū’l-‘ābidīn el-Ġazzī, Şeyh Mollā Maḥmūd-ı Kürdī, Şeyh Eyyüb-i Ḥalvetī, Şeyh Ramazān-ı ‘Akkāvi, Şeyh Muḥammed Necmü’d-dīn-i Ferā’izi, Şeyh Muḥammed-i Üstüvānī, Ḥamza-zāde Şeyh Muḥammed bin Kemālū’d-dīn, Şeyh Muḥammed Meḥāsini, Şeyh Muḥammed ‘Abdü’l-hādī, Şeyh Ramazān ‘Aṭifī, Şeyh Receb Ḥamdī, Şeyh ‘Aliyy-i Kubrevī, Şeyh Muḥammed-i Maġribī, Şeyh Şennāvi-i Cezāyirī, Şeyh ‘İsā el-Cezerī, Şeyh Aḥmed Ġaşşāşī-i Medenī, Şeyh Muḥammed bin ‘Alā’ü’d-dīn-i Kürdī, Şeyh ‘Ursü’d-dīn-i Ḥalilī, Şeyh İbrāhīm bin Ḥasan-ı Gürānī ve emşāli olan nice kümmelīn ḥazarātından ‘ulūm-ı ‘āliye vü āliyeyi istiḥşāl ettikten başķa 1072’de Mısr’a giderek o beldenin ‘użemā-yı fużalāsından Şeyh Muḥammed-i Yābī, Şeyh ‘Alī Şīr Emelī, Şeyh Mizāhī, Şeyh ‘Abdü’s-selām-ı Lākānī, Şeyh ‘Abdü’l-bāķī-i Zerķānī, Şeyh Muḥammed-i Baķarī, Şeyh Muḥammed-i Bihūtī ḥazarātının ders-i taḥķik-perverilerinden de istiḥşāl ü istikmāl-i kemāl buyurdu.

[52b] Nihāyetü’l-emr Şām, Mısr, Ḥaremeyn-i Muḥteremeyn küberā-yı fużalāsından olan birķoķ zevāt-ı ‘āliden aḥz-ı ‘ulūm ederek ‘ulūm-ı mütenevvi‘ada yed-i ṭulā şāhibi bir zāt-ı fā’ikü’l-emşāl oldular.

Bu taḥşilāt-ı medīdelerinden şoñra tedris ile iştiġāl ederek Şām Ḥanbelī Müftiligi ve müte‘addid ve maḥalleriñ müderrisliġi vezā’if-i niḥrīrānesi ile de i‘zāz buyuruldular. 1126 Şevvāl’iniñ yigirmi altıncı Çihārşenbe günü irtihāl edip Şām’da Bābü’s-şaġir’de Merc-i Daḥdāḥ Kabristānı’na defn olundu. Ekmel ü efḍal bir zāt idiler.

Bu zātın oğlu Şeyh ‘Abdü’l-celîl-i Mevâhibî, Şâm’da 1079 Şa‘bân’ının yedisinde tevellüd etti. Şeyh İbrâhîm Fettâl, Şeyh ‘Osmân Kaţţân, Şeyh İbrâhîm bin Hasan-ı Gürânî, Müftî Şeyh İsmâ‘îl Hâ‘ik, Şeyh ‘Abdü’l-kâdir Hâdî, Şeyh Muhammed-i Berzencî hazretlerinin ve bunlara ‘adîl olan zevât-ı kirâmın meclis-i fezâ’il-perverilerinden ahz-ı ‘ulûm edip Şâm’da ser-levha-i fużalâ oldu idi.

Mütebahhîrâna neşr-i ‘ulûm ile meşğûl olurdu. [53a] 1119 Cumâde’l-ülâ’sında itmâm-ı risâle-i hayât eyledi. Bâbü’s-şagîr’de Merc-i Daḥdâḥ Qabristânı’nda e‘âzım-ı meşâyih-ı vâsılinden Şeyh Bekkâr *ḳaddesa’llâhu esrârehu’l-Ġaffâr* hazretlerinin meşhûr olan türbe-i şerîfeleri cânib-i şarkîde defîndir.

‘İlm-i şarfdan *Şâfiyye*’yi nazm edip aña bir güzel şerḥ yazdı. ‘İlm-i naḥivden İbn Mâlik hazretlerinin *Elfiyye* nâm eşer-i ḥaḳâyık-ittisâmını *Taşṭîr-i Bedî‘* ismiyle şerḥ etti. ‘Ulûm-ı mütenevvi‘adan birçok te’lîfât-ı câmi‘ü’n-nikât vücûda getirdi. Vâlid-i fezâ’ilmendi gibi edebiyâtın her nev‘inde de kemâlâtı müsellemdir.

Bu zātın oğlu Şeyh Muhammed-i Mevâhibî hazretleri Şâm’da 1101’de mütevellid oldu. Ceddi Şeyh Ebi’l-mevâhib hazretlerinden ahz-ı fûnûn eden zevât-ı kemâlât-maḳrûndan Şeyh ‘Abdü’l-ġanî-i Nâblusî hazretlerinden ve Şeyh İlyâs-ı Kürdî’den tederrüs ü telemmüz edip ceddi müşârûn ileyhten sonra Şâm Hanbelî Müftîliği ile bekâm oldular.

Tefsîr, ḥadis, fıkıh fenlerinde ve fûnûn-ı mütedâvilenin pek çoğunda [53b] kemâlât-ı mükemmeleyi ḥâ‘iz olan zevât-ı ‘ulviyyet-simâttan idiler. Halka-i tedris-i mütebahhîrânelerine dâḥil olmayan zât-ı ‘ârifânelerinden ders okuyup istifâde vü istifâza etmeyen enderdir. İrtihâlleri 1148 Zî’l-ḥicce’sinin evâ’ilinde, medfen-i mebrûk-i mütebahhîrâneleri Merc-i Daḥdâḥ Qabristânı’nda pederleri merḥûmuñ merḳad-i münîfi ḳurbündedir.

Dervîş Meḥemmed Efendi

Ḳudemâ-yı ders-i ‘âmmıdan Dervîş Efendi. Sultân Meḥemmed Hân hazretlerinin câmi‘-i füyûzât-lâmi‘i, kudemâ-yı ders-i ‘âmmından olup ḥacc-ı şerîfe gidip geldikten sonra İstanbul’da 1149 Muḥarrem’inin

sekizinde vefât etti. Edirnekapısı hâricinde Hâzret-i Emîr Buğârî Dergâhı karşısındaki kabristânda meşâhîr-i mü'ellifinden İbrâhîm-i Halebî hâzretlerinin merkad-i laîfî civârında mütevâridir.

es-Seyyid Mehemmed Emîn Efendi

Meşâhîr-i fuzalâdan Mehemmed Emîn Efendi hâzretleri. Pîr 'Azîz Maḥmūd Hüdâ'î *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-'Ālî* hâzretlerinin kerîme-zâdeleri [54a] olan küberâ-yı fuzalâdan Seyyid 'Abdü'l-ḥayy Efendi hâzretlerinin maḥdūmları olup Burusa pāyesiyle Anḳara mollası iken 1100 Receb'iniñ ibtidâsında irtihâl eden 'Ammâr-zâde es-Seyyid Mehemmed Ebu's-su'ūd Efendi hâzretlerinin oğlu ve 1148'de vefât eden Naḳîbü'l-eşrâf 'Ammâr-zâde Ebū Sa'îd Mehemmed Efendi'niñ birâderi bulunan 'ulemâdan Seyyid 'Abdü'l-ḥayy Efendi'niñ kerîme-zâdesi ve ḳuzâttan Ḳaṣîrî-zâde Efendi'niñ oğludur.

İstanbul'da tevellüd etmiştir. Fuzalâ-yı zevî'l-ihtirâm ḥazarâtınıñ ders-i muḥaḳḳikânelerinden 'ulūm-ı mütenevvi'ayı telaḳḳî ve aḳrânı miyânında teraḳḳî edip şımf-ı müderrisîne dâhil olmuştur. Üsküdar'da 'Atîḳ Vâlide Cāmi'inde sâ'ir maḥallerde bir müddet tedris ü te'lîf ile iştigâl ederek 1149 târiḥinde 'uḳbâya irtihâl eylemiştir.

Üsküdar'da Bülbül Deresi Ḳabristânı'nda mütevâridir. Ḳabr-i şerîfine defn olunduğu zamânda irtihâline bulunmuş tevârihtendir:

Ma' denü'l-faẓl ve'l-edeb

1149

Fuzalâ-yı benâmdan, eṭvâr-ı 'ârifaneyi cāmi' zevâttan olup otuzu mütecâviz te'lîfât-ı fâzılâneleri vardır. [54b] İşbu mü'ellefâtı ve sâ'ir kitâbları irtihâlinde Ḳâdirî, Naḳşibendî, Celvetî ṭuruḳ-ı 'aliyyeniñ kibâr-ı meşâyihinden olup zikri sebḳat eden 'Atîḳ Vâlide Sulṭân Cāmi'niñ medresesinde müddet-i medîde ḥücre-nişîn olan ve Emîr Hâce Efendi diye şöhret bulan Şeyḥ 'Abdü'l-ḳâdir Efendi hâzretlerine intikâl etmişdi.

Bu zâttan bu kitâbları kâmilten bir dolab derûnuna vaẓ' ve cāmi'-i mezkûrda ṭurmaḳ üzere vaḳf etti. Kütüb-i mezkûre el-ân o şüretle cāmi'in

dāhiline durmaktadır. Merhūmuñ mü'ellefâtından birkaç dānesi 'Akā'id-i Neseḫiyye üzerine şerhi, meşhūr H'āce Naşrū'd-dīn Efendi'nin oğlu kuzāttan ve 'ulemādan Celāl Beg'in oğlu ekābir-i efāzıldan İstanbul kādīsī Hızır Beg Efendi ḥazretlerinin eşer-i belāgat-penāhīleri olan *Ḳaṣīde-i Nūniyye* üzerine şerhi, *Ḥayālī* üzerine ḥāşiyesi, *Mollā Cāmī* üzerine ḥāşiyesi, 'ilm-i mantıktan *Cihet-i Vaḥdet* hakkında risālesi, 'ilm-i mantıktan *Eczā-yı Ḳaṣiyye* nāmı altında maṭbū' risālesi, [55a] 'ilm-i kelāmdan *Vaḥdet-i Vücūd Risālesi* gibi āṣār-ı feẓā'il-perverāneden 'ibārettir. *Ḥayālī* üzerine ta'liqatı olup kendi ḥaṭṭıyla olan nüshası müsveddede kalmıştır. Ba'zı zevāt *Ḥayālī*'nin kenārlarına yazmışlardır.

Dürri Meḥammed Efendi

Şeyḫü'l-İslām Dürri Efendi ḥazretleri. Vilādetleri Merzifon'dadır. Pederlerinin ismi İlyās'tır. Memleketinde ve o ḥavālīde muḳaddimāt-ı 'ulūm-ı mürettebeyi okuduktan soñra Dārū's-saltāna'ya bi'l-vuṣūl 'ulemā-yı a'lām ḥazaratının ders-i ḥaḳāyık-perverīlerinden istiḥṣāl ü istikmāl-i kemāl ettiler.

Silk-i müderrisinde müretteb olan merātibi iḥrāz ederek 1116 Receb'inde Haleb, 1120 Cumāde'l-āḫir'inde Mısır, 1129 Muḥarrem'inde Mekke-i Mükerreme Mevleviyyetleri, 1132 Rebī'ü'l-evvel'inde İstanbul kādīliği, 1138 Şevvāl'inde Anadolu, 1143 Cumāde'l-ülā'sında ve 1147 Rebī'ü'l-evvel'inde iki def'a Rūmili kādī' askerliği tevciḥ buyuruldu.

Sene-i mezbūre Cumāde'l-ülā'sında İsmā'il Efendi-zāde İṣḫāḳ Efendi [55b] ḥazretlerinin irtihāllerinde maḳām-ı meşīḫat-i İslāmiyye'ye bi't-ta'yīn bir sene yedi ay kadar o maḳām-ı 'ālīde bulundular. Rıḫletleri 1149 sālindedir. Üsküdar'da Ḳaraca Aḫmed'den Dereler Mescidi ve Saraçlar Çeşmesi tarafına tevāṣūl edecek olan cāddenin şol cihetinde Ḳaraca Aḫmed Cāmī'inden ḥaylī ileride maḳberenin kenārında şuffe-i maḥşūşunda mütevārīdır. Rıḫletlerine inşād olunan ve zīb-i levḫ-i ḳabri olan tāriḫtir:

Kevkeb-i dürri-i ifdāl Meḥammed Dürri

Müfti-i 'asr idi ol pīr-i münir niḥrīr

Zirve-i kımmе-i fetvāya şu‘ūd itmişidi

Ki bütün kavlı-i şaḥīḥ ile eylerdi taḥrīr

Zühd ü taḳvā vü ‘ifāf ile geçürdi ‘ömrin

İstikāmetle iderdi reh-i ḥükminde tesyīr

Mağfiretle ide Ḥaḳ ravza-i cennet laḥḍin

Melekeyni ola yā Rabb Şeber ile Şebbīr

[56a] Didim āfīl olıcaḳ aḥz-ı ‘ömrī tāriḥ

Ufq-ı rimme-i nüzūl eyledi Dürri-i münīr

1149

Faḫr u kemāl, zühd ü şalāḥ, luṭf u mürüvvet ile ma‘rūf u mevşūf bir zāt olup sinni toḳsan derecelerinde idi.

el-Ḥacc Meḥammed Efendi

Şudūr-ı ‘ulemā-yı kirāmdan Meḥammed Efendi ḥazretleri. Ḳur’ānāt-ı Ḳur’āniyyeye mensūb olan seb‘a, ‘aşere, taḳrīb fūnūn-ı celīlesini ve fenn-i edvār-ı mūsikīyi ve ‘ulūm-ı mütedāvileyi esātizesinden telaḳḳī ederek çok vaḳitler Süleymāniyye Cāmi‘-i Şerīfi ḥiṭābetinde bulundular. Şoñra imām-ı şānī ve 1114’de Şāliḥ Efendi ḥazretleriniñ yerine imām-ı evvel-i cihānbānī oldular.

Tāriḳ-ı ‘ilmīde ḳaṭ‘-ı merātible İstanbul pāyesini iḥrāz eylediler. 1120’de İmāmet-i şāhāneden ‘afv buyrularaḳ ḥāne vü sāḥil-ḥānesinde du‘ā-yı bi’l-ḥayr-ı şehenşāḥī ile iştiḡāl ederdi. 1143 Cumāde’l-ülā’sında Anadolu

ķāđĩ' askerliği ile tesrĩr buyuruldu. [56b] Vefatı 1149 senesindedir. Sultān Ahmed Hān-ı Evvel ĥazretleriniñ tũrbe-i řerĩfleri bāđçesinde medfũndur.

Pĩrĩ Meĥammed Efendi

İstanbul ķāđĩsi Pĩrĩ Efendi ĥazretleri. Sultān Meĥammed Hān-ı Rābĩ' ĥazretleriniñ vālide-i muĥteremeleri Tarĥān Ĥadĩce Sultān ĥazretleriniñ Bāđçekapısı ĥurbũnde binā ettikleri cāmi'-i řerĩfiñ mũtenevvĩ'atı olan ebniyeniñ evķāfına ibtidā kātib ta'yĩn olunan ve mu'aĥĥaren muřāĥibān silkine ilĥāķ buyurulan Dĩvān-ı hũmāyũn ĥ'ācegānından ve meřāĥĩr-i ĥattātāndan 'Abdu'llāh Efendi'niñ oğludur. Dārũ's-saltanat-ı seniyye'de vũcũda gelmiştir.

Pederinden ve řudũr-ı fezā'il-mevķũrdan 'Abdũ'l-bāķĩ 'Ārif Efendi ĥazretlerinden ĥatt-ı ta'lĩķi ve 'ulemā-yı benām ĥazarātından ma'ārif-i mũtedāvileyi taĥřĩl eyleyip İbtidā-yı Altmışlı rāddesinden silk-i mũderrisĩne dāĥil bir zamān mũrũrunda Diyārbekir, Bađdād, řām-ı řerĩf Mevleviyyetleri'ne ve 1146'da İstanbul ķāđĩliđine nā'il ũ vāřıl oldular. İrtihālleri 1149'dadır. Ĥazret-i Ĥālid civār-ı ĥufrān-medārında İdrĩs Kōřķũ yakĩnında [57a] řeyĥũ'l-İslām 'Alā'ũ'd-dĩn 'Alĩ el-'Arabĩ ĥazretleriniñ medfen-i řerĩfleri ĥurbũnde reh-gũzārda defĩn olundu.

Fezā'il-i mũtenevvĩ'a ile řōĥret-řĩ'ār, ĥũsn-i ĥatta, řĩ'rde selĩķası āřikār, keremķār bir pĩr-i meĥāsin-āřār idi. Belāğatlı, leťāfetli eř'ārı olup bu mũfred eř'ārındandır:

Nigāh-endāz olup āyĩne-i ruĥsār-ı cānāna

Derũnumda olan zār-ı nihānı yāre gōsterdim

Seyyid Ĥũseyin Vehbĩ Efendi

Mevālĩden ve meřāĥĩr-i řā'irāndan Seyyid Vehbĩ Efendi. Yeñiřehir Fenār Mevleviyyeti'nden munfaşılan 'āzim-i dārũ'l-ķarār olan Ĭmām-zāde Meĥammed Efendi'niñ ketĥũdāsı Ĥācĩ Ahmed Efendi'niñ řulbũnden İstanbul'da doğdu. Vālidesi tarafından nesebi tarĩķ-ı Bayrāmĩ kũberāsından olup Anķara'da mũrřidleri Ahmed Sārbān ĥazretleriniñ tekyesinde seccāde-

nişin iken 964 târihinde irtihâl eden Ankaravî Şeyh Hüsâmü'd-dîn *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-Metîn* ḫazretlerine mütevâşıldır.

[57b] Seyyid Vehbî Efendi 'ulûm-ı 'âliyeyi Şeyhü'l-İslâm Mîrzâ-zâde Şeyh Mehemmed Efendi ve müşârün ileyhiñ küçük birâderleri efâzıl-ı şudûrdan Mîrzâ-zâde Aḫmed Neylî Efendi ḫazarâtından ve ḫaṭṭ-ı ta'îlîki serlevḫa-i fuṣalâ olan şudûrdan 'Abdü'l-bâḳî 'Ârif Efendi ḫazretlerinden taḫşîl eyledi.

1123'de İbtidâ-yı Hâric râddesinden nâ'il-i ru'ûs olup Tebriz'in bidâyet-i fethinde 1141'de o beldenin, 1147'de Haleb'in Mevleviyyetleri verildi. Haleb'de müddet-i mu'ayyenesini bi'l-ikmâl Hicâz cânib-i gufrân-ı cāliline gidip geldikten soñra İstanbul'da Cerrâḫpaşa semtinde Cānbāziyye Mescidi ittişâlinde kâ'in ḳonağında birkaç gün istirâḫat edip 1149 Rebî'ü'l-âḫir'inde vefât etti.

Na'şı ḳonağından Ḳoca Muştafâ Paşa'da Pîr Sünbül Sinân *ḳaddesa'llāhu sirrihu'l-Müste'ân* ḫazretleriniñ âsitân-ı 'ulyâlarına getirilüp o âsitânın seccâde-nişini ve kendiniñ şeyhi bulunan Ḳoca Nûrû'd-dîn Efendi ḫazretleri namâzında imâmet ederek merḫûmu ḫânesiniñ yanındaki Cānbāziyye Mescidi'niñ ḫaṣîresine defn ettiler. Meşâhîr-i ḫaṭṭâtin ve şu'arâ-yı ma'ârif-ḳarînden Şuyolcu-zâde Eyüblü Necîb Efendi'niñ [58a] inşâd ettiḡi selîs târiḫtir:

Âh Vehbî-i hüner-pîşe cihândan gitdi

1149

Göçdi 'uḳbâya emîrû's-şu'arâ-yı dānâ

1149

Mevâliden Kerküklü Nevres Efendi'niñ târiḫi:

Gelüp Seyyid Vehbî Efendi hecrden gitdi firdevse

1149

Ḳırımı Raḫmî Efendi'niñbelîḡâne târiḫi:

İtdi feżā-yı ‘ālem-i lāhūta irtihāl

Vehbī Hüseyn Efendi edip terk-i mā-sivā

Kesbi degildi mevhibe-i Kirdigār idi

Hakḳā ki fikr-i şā’ib ü ḥüsn-i beyānı aña

Mihr-i kemāle maṭla‘ idi ṭab‘ -ı enveri

Envār-ı mağfiretle ola ḳabri pür-ziyā

Firdevsi-i zamān idi dünyāda nazmıla

[58b] ‘Uḳbāda daḥi nā’il-i firdevs ide Hūdā

Beyt-i şerīfe sürdi yüzin şıdḳıla yeter

Dīvān-ı Hāḳda ḥüccet-i ḥüsn-i sülūk aña

Ḥayf eyledi o gülbün-i bāğ-ı siyādete

Ser-sebz iken şikeste edip şarşar-ı fenā

Yazdım zamān-ı fevtine tāriḥ Raḥmiyā

Vehbī Efendiye ola yā Rab behişt cā

1149

Şu da merḥūmuñ ferzendi ve terbiye-kerdesi Münif Efendi’niñ tāriḥidir ki levḥ-i ḳabrinde mevcūddur:

Çıkıdı bir āh ile tārīḫi Münīfā dilden

Geldi Ḥacdan pederim itdi na‘īmi mesken

1149

Fuzalā vü ‘urefādan ve evzā‘-ı dervīṣāne aṣḥābından Seyyid Vehbī Efendi denmekle şöhret-şi‘ār bir zāt-ı nāmdār idi. Vehbī maḥlaşıyla üstadāne bir kıt‘a [59a] *Divān-ı Eş‘ār*’ı ve bir kıt‘a *Sūr-nāme*’si vardır.

Şadr-ı esbak Ḥekīm-zāde ‘Alī Paşa’nıñ Kabataş Cāmi‘’i yakınında binā ettiği çeşmeniñ deñize nāzır olan cebhesinde mevcūd tārīḫ-i belīgānesidir:

Vezīrān-ı cihānuñ āb-rüy-ı ma‘delet-cūdı

1145

Vekīl-i salṭanat-ı şadr-ı cemīl sāye-i Mevlā

1145

Benān-ı desti ‘ayn-ı Nīl edip lüle-i muṣsimden

1145

‘Aṭāşı baḥr u berde mā-yı cūdı eyledi irvā

1145

Bu iḫyā eyledi sāḳī-i āb-ı kevşerüñ nāmın

1145

‘Alī Paşa yüzi şuyına gül-āb-ı ḥayāt iç mā

1145

Cihāna ‘adli sārī āb-cūdı dehre cārīdir

1145

O şadr-ı a‘zamı Mevlā mu‘ammer ide Nūḥāsā

1145

Ḥesāb olsa çıkar her mışra‘ında Vehbiyā tārīḥ

1145

Ḳalemle sen yine mermerde kazdıñ sikkeyi ḥālā

1145

Muḥammed Muştafā rūḥına bu āb-ı ḥayāt aḳdı

1145

Ne dil-cū çeşme yaptı fī sebīli’llāh ‘Alī Paşa

1145

[59b] Meḥammed İḳbāl Efendi

Müderrisīn-i ma‘ārif-ḳarīnden İḳbāl Efendi. İstanbul ḳādīsı ve ‘ilm-i fıḳıhtan *Mülteḳā* nām kitāb-ı fevā’id-nişābıñ şārīḥi olan fuḫalā-yı benāmdan Ḥalebli Seyyid Meḥammed Efendi ḥazretleriniñ oḡludur. Dārūs’s-saltāna’da tevellüd etmiştir. ‘Ulemā-yı a‘lāmdan ‘ulūm-ı mütedāvileyi bi’t-taḥşīl silk-i müderrisīne dāḥil ve Mūşıla-i Şaḥn rāddesine vāşıl olmuştur. Şoñraları müderrisligi terk edip meslek-i ḳuzāta sālīk ve Mostar, Ustrumca, İştib niyābetlerine mālīk olarak 1149 tārīḥinde vefāt etti.

Edirneḳapısı ḥāricinde Ḥazret-i Emīr Buḡārī dergāḥ-ı feyz-medārı civārında defīndir. Ma‘ārif-i külliyye vü cüz’iyyede kemālī zāḥir, fenn-i tıbbda teşḥīş-i emrāza ḳādir bir zāttır. Belīḡāne eş‘arı da vardır. Bidāyet-i aḥvālinden 1120 tārīḥine ḳadar Şeref maḥlaşıyla şi‘r söylemişidi. Tārīḥ-i mezkūrdan vefātına ḳadar da İḳbāl maḥlaşıyla söyledi.

[60a] Aḥmed Efendi {Aḳbıyık Cāmi’}

Esātize-i kirāmdan ‘ulūm-ı lāzımeḡi taḥşīl ettikten soñra Sultān Aḥmed civārında Aḳbıyık Cāmi’-ine imām-ı benām olmuştı. Vaḳtinde aşḫāb-ı kemālden bir zāt olup 1149 Ramazān’ınıñ yigirmi yedisinde vefāt etti. Beyoḡlu ḥudūdunda Ḳuleḳapısı Ḳabristānı’nda dā’ire-i belediye önünden Ḳasımpaşa’ya ‘Arabḳapısı’na giden yolun şol ḫarafında ve ḳurbünde medfūndur.

terkîbi irtihâline târiḥtir.

Şeyḥ Muḥammed {Muḥammed-i Ḍarîr}

Mekke-i Mükەرreme 'ulemâ-yı a'lâmindan müfessir-i şehîr Şeyḥ Muḥammed-i Ḍarîr ḥazretleri. Şeyḥ Selâme bin İbrâhîm'in şulbündendir. İskenderiyye'de tevellüd etti. Şeyḥ Aḥmed-i Sendübî, Şeyḥ Muḥammed-i Ḥarrâşî, 'Abdü'l-bâkî-i Zerḳânî, Şeyḥ İbrâhîm-i Şebrâhîti, Şeyḥ Aḥmed-i Beşîşî ḥazarâtının ḥalka-i tedris-i mütebahḥirânelerinden istiḥşâl-i kemâl buyurdular. Mekke-i Mükەرreme'de sinîn-i keşîre ta'lîm ü takrîr-i 'ulûm ederek mercî'-i erbâb-ı fuhûm oldular. İrtihâlleri 1149 Zî'l-ḥicce'sinde ve medfen-i 'âlimâneleri Mu'allâ maḳâbir-i 'ulyâsındadır.

[60b] Fezâ'il ü kemâlâtı müsellim, ebu'l-meḥâsin ve'l-kerem bir zât-ı mükەرrem idiler. Ḳur'ân-ı 'azîmü's-şânı manzûm olarak tefsîr buyurdular. On iki cild teşkîl etmiş bir eşer-i nefâyis-perverânedir. Sâ'ir âşâr-ı kıymettârı da vardır.

'Ömer Efendi {Kürdistân}

Ders-i 'âmm-ı fezâ'il-ittisâmdan 'Ömer Efendi ḥazretleri. Kürdistân'ın bir tarafından zuhûr ve 'ulemâ-yı a'lâmdan taḥşîl-i 'ulûm bâbında şarf-ı nazar edip müderrislik ve mevleviyyetler ile ḥâ'iz-i meziyyât olduktan sonra Mekke-i Mükەرreme Mevleviyyeti'ne nâ'il olmuşlar idi. Ekârim-i efâzıldan bir zât-ı memdûḥü'l-ḥarekât olup 1149 Zî'l-ḥicce'sinin beşinde ders-i 'ömrü nihâyete erdi.

Ebâ Eyyûbe'l-Enşârî civârında civârında Defterdâr İskeleyi ḳurbünde Zâl Maḥmûd Paşa Câmî'i ile Naḳḳâş Ḥasan Paşa Türbesi'nin yakınında Kiremitçi Süleymân Çelebi nâm-ı diğerkleri Kızıl Mescid ḳarşusındaki Yüksek Ḳabristân'ın yola yakın maḥallinde mütevârîdir. Sinni sekseni mütecâvizdir.

'Alî Efendi {Şîrvânî}

Bursa ders-i 'âmm-ı benâmindan Şîrvânî 'Alî Efendi[61a] Vilâdeti Şîrvân'dadır. Memâlik-i maḥrûse-i şâhâneyi geşt ü güzâr ederek Bursa'ya gelmiş ve müddet-i medîde iḳâmet ve tedris-i 'ulûm-ı himmet etmiş idi. Vefâtı takrîben 1149

tārīhindedir. Burusa'da Deveciler Mezārīstānı nāmıyla ma' lūm olan maḳberede medfūndur. ' Ālim ü ' ābid, zāhid ü mücāhid bir zāt idi.

' Abdü'r-raḥīm Paşa {Mar' aş}

' Abdü'r-raḥīm ibn Ebī Bekir ibn Süleymān. Mar' aşıdır. Fuḫalādan ve müteḥayyizān-ı ümerādan feṭānetli bir zāt olup ḥaylī umūr-ı melīkede istiḥdām buyurulmuştur. Takrīben 1149 tārīḫlerinde irtihālī vukū' bulmuştur. ' İlm-i fıḫıhtan *Mülteḳā'l-ebḥur* nām kitāb-ı fevā'id-niṣābı ' Arabī şerḥ edip Sultān Aḥmed Ḥān-ı Sālīḫ ḥazretlerine taḳdīm eylemiştir. Şaḫḫāflarda bir def' a görülmüştür.

Şeyḫ ' Abdu'r-raḥmān {Sefer-i Cūlānī}

Şām ekābir-i efāzılından Şeyḫ ' Abdu'r-raḥmān Sefer-i Cūlānī ḥazretleri. ' Abdu'r-raḥmān bin ' Ömer bin İbrāhīm bin Muḥammed bin İbrāhīm bin ' Abdü'l-kerīm ibn Ebī Bekir. Ceddi Şeyḫ İbrāhīm bin Muḥammed Şām'da 1055 Şafer' iniñ on altısında [61b] tevellüd etti.

Şeyḫ Necmü'd-dīn-i Ferā' izī, Şeyḫ İbrāhīm Fettāl, Şeyḫ ' Abdü'l-ḥayy, Şeyḫ Muḥammed bin Süleymān-ı Maḡribī, Şeyḫ ' Abdü'r-resūl Berzencī-i Medenī ve emṣālī olan zevāt-ı kirāmīñ ders-i daḳāyık-penāhīlerinden istiḥṣāl-i ' ulūm etmişler idi. Ser-levḫa-i aşḫāb-ı fezā' ilden olup, Şām'da müddet-i vāfire mütenevvi' mütenevvi' dersler ile iştiḡāl ve 1112 tārīḫinde ' uḳbāya irtihāl etti. Bābü's-şaḡīr ḳabristān-ı şehīrinde taḳbīr edildi.

Kemālāt-ı ' aliyyesinden başḳa ' ulviyyet ve farṭ-ı serveti ḥā' iz idi. Birçok evlādı olup bunlardan birisi Şām eşrāfından ve ḥayrāt u ḥasenāt erbābından ' Ömer Sefer-i Cūlānī'dir. 1112 Şa' bān' ınıñ on yedisinde vefāt etmiştir. Bābü's-şaḡīr'de vālidī müşārün ileyhiñ ḳabr-i münevveri yanında maḳbūrdur.

Bu ' Ömer Sefer-i Cūlānī necl-i edībi ve bu tercemeniñ şāḫibi Şeyḫ ' Abdu'r-raḥmān Sefer-i Cūlānī ḥazretleri Şām'da tevellüd ettiler. Kendileri ve peder ü ceddleri daha yukarısı Sefer-i Cūlānī ' unvānını ḥā' iz olmuştur. Şeyḫü'l- ' ulemā ve'l- ' urefā Şeyḫ ' Abdü'l-ḡanī-i Nāblusī, Şeyḫ Muḥammed Ḥabbāl ḥazarātınıñ daha birçok zevātıñ ders-i niḫrīrānelerinden [62a] iḳtibās-ı envār-ı ' ulūm etmişlerdir.

Sālīḫiyye'de Selīmiyye Cāmi' ' inde ḥānelerinde sā' ir münāsib maḫallerde fūnūn-ı mütenevvi' a tedris ü ta' līm ederek zāt-ı müdeḳḳikānelerinden nice ' ālimler,

nice t̄alibler bī-pāyān-ı istifāde ile beyne'l-akrān taḥṣīl-i faẓl u ṣān eylediler. 1150 Cumāde'l-ūlā'nuñ yigirmi sekizinci Şalı günü irtihāl edip Şām'da Bābü's-ṣağīr maḳābir-i münirinde o vaḥīd-i kemālāt-semīri birçok tevķīr ile tedfīn ü taḳbīr ettiler.

Fünūn-ı 'āliye vü āliyede kemālāt-ı 'āliye ve meziyyāt-ı kemāliyye şāḥibi bir zāt olmalarıyla berāber 'ilm-i kelāmda mübāheṣe ve muḥāvere-i fenniyyede nezāketli bir meslek iltizām ederek maḳṣūdunu lāyıkıyla tefhīm eyler idi. *Beyzāwī Tefsīr-i Şerīf* üzerine müdeḳḳikāne ḥāşiyesi *Ḍarbü'l-baḥr* üzerine 'ārifāne şerḥi, sā'ir te'līfāt-ı daḳāyık-simātı meşhūr ve meşhūrdur.

[62b] Şeyḥ 'Abdü'l-laṭīf {Ḥumus}

Ḥumus ekābir-i efāzılından Şeyḥ 'Abdü'l-laṭīf-i Elmāsī ḥazretleri. Şeyḥ 'Alī'niñ şulbündendir. Ḥumus'da doğdu. Beldesiniñ fuẓalāsından 'ulūm-ı mütedāvileyi taḥṣīl edip akrānına fā'ik, medḥ ü ṣenāya lāyık bir 'ālim-i müdeḳḳik olmuştu. Ḥumus'da 1150 senelerinde itmām-ı nüṣḥa-i ḥayāt eyledi.

Şeyḥ 'Abdü'l-laṭīf {Ḥaleb}

Ḥaleb müteḥayyizān-ı 'ulemāsından Şeyḥ 'Abdü'l-laṭīf. Kāḍıyyü'l-kuẓāt ve Ḥaleb Ḥanefī Müftisi Şeyḥ Aḥmed ḥazretleriniñ ferzend-i edībidir. Vilādeti Ḥaleb'dedir. Müftī Şeyḥ Ebu's-su'ūd, Şeyḥ Ḥasan-ı Taftāzānī ve bunlara mümāşil zevāt-ı nādirü'l-emāşilden taḥṣīl-i 'ulūm etmiştir. 1150'de vefāt edip Ḥaleb ḥāricinde Maḳābir-i Şāliḥīn'de defn edilmiştir.

Fazīlet ü reviiyyet şāḥibi bir zāt olup Ḥaleb Maḥkeme-i Şer' iyyesi'nde ikinci kاتب idi. Fünūn-ı mütedāvilede olan liyāḳat-ı müsellimesinden başka edebiyyatıñ her cihetinde ḳudreti āşāriyla ma'lūm bir zāt-ı pür-kemālāt idi.

[63a] Şeyḥ Muḥammed Raḥmetu'llāh

Şām küberā-yı fuẓalāsından Şeyḥ Muḥammed Raḥmetu'llāh-ı Eyyūbī ḥazretleri. Muḥammed Raḥmetu'llāh ibn Raḥmetu'llāh ibn 'Abdü'l-muḥsin bin Yūsuf Cemālū'd-dīn bin Aḥmed bin Muḥammed'dir. Silsile-i mu'azzamları Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'de nām-ı mufaḥḥamları ile ḳarīn-i şöhret ve merḳad-i muḳaddesleri ser-levḥa-i aşḫāb-ı vuṣlat olan aşḫāb-ı fiḥām-ı ma'ālī-ittisāmdan Ḥālid bin Zeyd Ebā Eyyūbe'l-Enşārī *raḍıya'llāhu 'anhu'l-Bārī* ḥazretlerine ittişāl etmekle müteşerriftir.

Vâlid-i ekmeli Mevâridî Şeyh Raḥmetu'llāh ibn 'Abdü'l-muḥsin-i Eyyübî ḥazretleri Ebu'l-Kemāl künyesiyle aşḥāb-ı kemāl beyninde 'ālū'l-emşâldir. Şām e'āzımından Şeyh 'Abdü'l-ḡanî-i Nāblusî, Müftî İsmâ'îl Hā'ik, Şeyh Muḥammed Ebi'l-mevāhib, Müftî Şeyh Şehābü'd-dîn Aḥmed-i Ġazzî ḥazarâtının mecâlis-i cāmi'ü'n-nefāyis-i müdekkikâne vü ḥaḳāyık-perverānelerinden istiḥşāl ü istikmāl-i kemāl ederek fazîlet-i aşliyye ve müzeyyen-i 'ilmiyyeleri üzerine silk-i müderrisîne idḥāl olundular.

Şām'da Bāb-ı Şarkî'de Medrese-i Beyāniyye'de tadrîse me'mûr olmalarıyla işbu medresede ve Cāmi'-i Emevî'de 'ulûm-ı mütenevvi'a tadrîs ederlerdi. [63b] İrtihâlleri 1150'de medfen-i şerîfleri Bābü's-şaḡîr'de Şeyh Arslan ḥazretlerinin türbe-i münîfeleri yakınındadır.

Necl-i mükerrerleri Şeyh Muḥammed Raḥmetu'llāh ḥazretleri Şām'da 1081 târiḥinde tevellüd ettiler. Pederleri müşārün ileyhten Şeyh 'Abdü'l-ḡanî-i Nāblusî, Müftî İsmâ'îl Hā'ik, Şeyh İsmâ'îl bin 'Abdü'l-bākî, Şeyh Muḥammed Ebi'l-mevāhib, Şeyh Muḥammed bin 'Alî el-Kāmilî ḥazarâtının ders-i mütebahḥirānelerinden ve bir ḥaylî erbāb-ı kemâlden istiḥşāl ü istikmāl-i 'ulûm ederek tezyîn-i meziyyet etmişlerdir.

Pederlerinden sonra Ṭālî'ü'l-ḳubbe Maḥallesi'nde ve Medrese-i Beyāniyye'de niḥrîrâne ders okuturlar idi. Müderrisîn-i kirāmdan oldukları ḥâlde Dārü's-saltāna'da 1150 Şa'bân'ının yedisinde raḥmet-i Raḥmān'a vâşıl oldular.

Fezâ'il-i 'ilmiyye ve meḥâsin-i aḥlāk-ı insāniyye ile iktisāb-ı imtiyāz etmiş olan e'ālî vü ekābirden aşîl ü 'arîf, nāzik ü ṭalîḳ, şerîf ibn şerîf bir fāzıl-ı zarîf idiler. Ferzend-i kemālātmendi Şeyh Muṣṭafā er-Raḥmetî ḥazretleri Şām'da tevellüd ve taḥşîl-i 'ulûm [64a] ile teferrüd edip pederleri Şeyh Raḥmetu'llāh ḥazretleri irtihāl ettikten sonra Medîne-i Münevvere'ye hicret ederek tadrîs-i 'ulûm ile meşḡûl olurdu. 1205'de vâşıl-ı raḥmet-i Ḥaḳ oldu. Bi-luṭf-i Te'ālā terceme-i ḥāl-i kemālāt-iştimālî âtîde zikr edilir.

Şeyh Muḥammed {Muḥammed-i Beylūnî}

Ḳudüs müftîsi aḳder-i fuḫalādan Şeyh Muḥammed-i Beylūnî ḥazretleri. Şeyh 'Abdu'llāh nām fāzılın oğlu olup Haleb'de mütevellid oldu. Kendisi gibi pederi ve ceddi Beylūnî denmekle nāmdār zevāt-ı ḥaḳāyık-şi'ārdırlar. Mütebahḥirîn-i

‘ulemādan olmalarıyla ibtidā Antakya soñra Kudüs Müftiliği’ne ta’yin olundular. Kudüs Müftiliği’nde 1150 tārīhinde ‘ālem-i kudse intikāl eyledi. Cesed-i ‘ālimāneleri Kudüs-i Şerīf’de Bābü’l-esbāt hāricinde Bābü’r-raḥme’de mestūr u maḳbūr olmuştur.

Şeyh Es‘ ad {Şām}

Şām ‘ulemā vü üdebāsından Şeyh Es‘ ad eṭ-Ṭavīl. Es‘ ad bin Muḥammed bin ‘Alī bin Muḥammed bin Maḥmūd. Pederi gibi İbn Ṭavīl diye ma‘rūftur. [64b] Şām’da 1072’de tevellüd ve Şeyh ‘Osmān Şem‘a ve Şeyh ‘Abdü’l-ğani-i Nāblusī ḥazretlerinden taḥşīl-i ‘ulūm etti. Fuḫalā vü ‘urefādan bir zāt-ı meḥāsin-şifāt olup 1150 Cumāde’l-āḥire’siniñ on altıncı Bāzār günü tetmīm-i ders-i ḥayāt eyledi. Şām’da Merc-i Daḥdāḥ Ḳabristānı’nda birçok zevāt-ı kirām ḥazarātınıñ maḳābir-i muḳaddeseleri dā’iresinde mütevārīdir.

‘Abdu’llāh Efendi {Mestçi-zāde}

Şudūr-ı ‘ulemā-yı zevi’l-iḥtirāmıdan niḥrīr-i bī-naẓīr, mü’ellif-i şehīr Mestçi-zāde ‘Abdu’llāh Efendi ḥazretleri. ‘Abdu’llāh bin Mūsā bin ‘Osmān. Vilādetleri Dārü’s-saltāna’da vāḳi‘ oldu.

Kümmelīn-i ‘ulemādan ḥaylī zevāt-ı ‘āliyenīñ mecālis-i ders-i daḳāyık-penāhīlerinden ‘ulūm-ı ‘āliye vü āliye-i istiḥşāl ü istikmāl ettikten soñra silk-i müderrisīne bi’l-idḥāl 1130 Zi’l-ḥicce’sinde Selānik, 1139 Şafer’inde Burusa Mevleviyyetleri, 1142 Cumāde’l-ülā’sında Haremeyn-i Muḥteremeyn pāyesi, 1145 Ramazān’ında İstanbul ḳāḍīliği, 1146 Şafer’inde Anadolu pāye-i celīli, 1150 Muḥarrem’inde Anadolu ḳāḍī’ askerliği tevciḥ buyurulmuştu. Yedi ay soñra sene-i merḳūme Şa‘bān’ınıñ [65a] yedisinde irtihāl eyledi.

Sultān Meḥammed civārında Zincirlikuyu Cāddesi’nde Nişāncı Meḥammed Paşa Cāmi‘’i muḳābilinde Keskin Dede Dergāh-ı Ḳadīmi’niñ ‘arşasındaki maḳbereniñ cāddeye yakın olan cihetinde tarīḳ-ı Şemsi-i Ḥalvetī, ‘uẓemā-yı meşāyih-ı zevi’l-iḥtirāmından Boluvī Şeyh Ḥamza Efendi ve ‘Uşşāḳī-zādelerden Ḳāḍī’ asker ‘Abdu’llāh Efendi ḥazarātınıñ maḳābir-i şerīfeleri dā’iresinde *Şaḳāyık-ı Nu‘māniyye*’yi zeyl eden zevāttan ‘Uşşāḳī-zāde İbrāḥīm Efendi ḳurbünde tedfīn kılındı.

terkibi irtihâline târihdir. Ekârim-i efâzıl-ı zevi'l-ihtirâmdan, e'âlî-i ders-i 'âmm-ı kirâmdan, fûnûn-ı keşîrede yed-i tûlâ şâhibi, zamânının İbn Hâcib'i bir zât-ı ma'âlî-simât idiler.

Âşâr-ı 'İlmiyyeleri

Fātiha-i şerîf-i sûre-i celîlesinden sûre-i Yûnus'a kadar *Tefsîr-i Beyzâvî* üzerine hâşiye, 'ilm-i mantıktan *Hûsâm-ı Kânî Hâşiyesi* olan *Muhyi'd-dîn* üzerine hâşiye, 'ilm-i ma'âniden *Alâka* üzerine şerh [65b] 'ilm-i şarftan *İzzî Şerhi*, *Sa'dü'd-dîn*'e ta'likât, hükemânın⁴⁰⁸ ما ثبت قدمه امتنع عدمه kelâmı üzerine *Tehâfût* ismiyle bir risâle, *Hilâfiyyât* nâm risâle ve sâ'ir âşâr-ı 'ilmiyye-i dağâyık-perverâneleri vardır.

Mehemmed Efendi {Şiblî-zâde}

Bursa 'ulemâ-yı benâmından Şiblî-zâde. Bursa'da Şiblî-zâde Mağallesi'nde tevellüd etti. 'Ulemâ-yı kirâmdan 'ulûm-ı mütedâvileyi ba'de't-taḥşîl 1120 târihinde silk-i müderrisîne dâhil ve Hareket-i Altmışlı râddesiniñ müderrislerinden iken 1150'de beḳāya nâḳil oldu. Bursa'da Maḥkeme Cāmi'i hizâsında olan Mu'allim-hâne'de maḥdûmları müderrisinden Aḥmed Ḥâlid Efendiler civârında medfûndur.

Muṣṭafâ Efendi {Vize}

Fuzalâdan Ḥaṭṭâṭ Muṣṭafâ Efendi. Vizelidir. Evâ'il-i ḥâlinde İstanbul'a gelip 'ulemâ-yı kirâmdan 'ulûm-ı mürettebeyi [66a] taḥşîl ettiği avânda şadrü'l-fuzalâ 'Abdü'l-bâḳî 'Ârif Efendi ḥazretlerinden ḥaṭṭ-ı ta'likî yazdı. Deḥâttan ve Rûmili kuḫâtının eşrâfindan olup 1150 târiḫlerinde vefât etti. Edirneḳapısı ḥâricinde mütevâridir.

⁴⁰⁸ “Kıdemi sabit olanın yok olması mümkün değildir.”

lafz-ı mürekkebi takrîbî olan vefâtı târîhidir.

Meḥammed Efendi {Ağa-zāde Meḥammed}

Mevāliden Ağa-zāde Meḥammed Efendi. İstanbulludur. Silk-i müderrisinde rüteb-i mürettebeyi iḥrāz ederek Ğalaṭa mollāsı olmuş, 1150 târîhinde vefāt etmiştir. Edirneḡapısı ḡaricinde medfūndur.

Şeyḡū'l-İslām Zenbīlī 'Alī Efendi ḡazretleriniḡ kerīme-i muḡteremeleri Sittī ḡānım'ın Silivriḡapısı ḡurbünde binā ettiḡi mescide minber vaḡ' ederek cāmi'e taḡvīl eylemiştir.

es-Seyyid Yahyā Vāḡıf Efendi

Fā'iz Efendi-zāde fuḡalādan Yahyā Vāḡıf Efendi. [66b] Ceddleri naḡībū's-sādāt Anḡaravī Meḥammed Es'ad Efendi ḡazretleri 1057'de ve müḡārūn ileyhiḡ ferzendi Naḡībū's-sādāt Meḥammed Sa'id Efendi ḡazretleri 1098'de müḡārūn ileyh Sa'id Efendi'niḡ maḡdūmu Mıḡır Mollāsı 'Abdü'r-raḡīm Fā'iz Efendi 1138'de vefāt etmişlerdir. Bu zātın oḡlu Yahyā Vāḡıf Efendi'dir.

Vāḡıf Efendi'niḡ pederi ṭarafından silsilesi bu vechile olduḡu gibi vālidesiniḡ pederi de ebu'l-feḡā'il ve'l-ma'ārif Ḳāḡī'asker 'Abdü'l-bāḡī 'Ārif Efendi ḡazretleridir ki 1125'de 'azm-i 'ālem-i bāḡī eylemiştir.

Vāḡıf Efendi, Dārū'l-ḡilāfeti'l-'Aliyye'de tevellūd etti. 'Ulemā-yı a'lāmın mecālis-i taḡḡīḡ-perverīlerinden 'ulūm u fūnūnuḡ daḡāyıkını bi't-taḡḡīl, ma'ārif-i mütedāvileniḡ ekḡerisine vāḡıf bir zāt-ı pūr-ma'ārif olmuştu. ḡaṭṭ-ı ta'līḡiḡ müretteb olan meḡḡlerini cedd-i māderi müḡārūn ileyh 'Ārif Efendi'den yazdı.

Ebe-zāde 'Abdu'llāḡ Efendi meḡḡḡatında 1120'de İbtidā-yı ḡāric rāddesinden silk-i müderrisine bi'l-idḡāl pederiniḡ Mıḡır Mevleviyyeti'nde [67a] Mıḡır naḡībū's-sādātı oldu. Bundan ṡoḡra ḡaylī zamān ḡāline münāsib, menāḡīb-ı 'ilmiyyede istiḡdām olunarak meḡḡ u mücerreb olan feḡā'iline binā'en Ḳassām-ı 'Askeri me'mūriyyeti ve ḡaleb Mevleviyyeti tefvīz olundu.

İstanbul'da 1150 Ramazān'ının on beḡinci ḡünü vefāt etti. ḡazret-i ḡālid raḡıye 'anhu'l-Vāḡid türbe-i mu'azzamaları ḡariminde vāḡi' ḡabristān-ı laṭīfde cedd-i māderi müḡārūn ileyh 'Abdü'l-bāḡī Efendi'niḡ ma'rūf olan merḡadi civārında

Bahāriyye'ye ve Bostān İskelesi'ne gidecek iki yola nāzır bulunan mevki' de defn-i hāk-i ' ıtrnāk olmuştur.

Nazar

1150

lafzı irtihāline münāsebetli bir tārīhtir.

İlmen derecāt-ı maṭlūbeyi iḥrāz etmiş bir zāt oldukları gibi ḥüsn-i aḥlāk u eṭvārda aḳrānı arasında ḥā'iz-i ehemmiyet olan mevālī-i kirāmdan idiler. Vākıf maḥlaşıyla fāzılāne eş'ārı vardır.

Şadr-ı esbak Ḥekīm-zāde 'Alī Paşa'nın Kabataş Cāmi'i kurbünde tarz-ı bihterīn-i resm-i naḳş-bend olarak binā ettiği çeşme deñize nāzır olan cebhesinde o 'aşrda ser-āmedān-ı şā'irāndan bulunan Seyyid Vehbī Efendi her mışra'ı tārīḥ [67b] olmak üzere bir tārīḥ-i mükemmeli vardır. Çeşmeniñ kara tarafında da vākıf-ı esrār-ı eş'ār olan Yahyā Vākıf Efendi'nin şu tārīḥ-i üstādānesi maştūr u mezkūrdur:

Yazılsa ṭāḳına şāyeste Vākıfā tārīḥ

Yerinde oldu binā çeşme-i 'Alī Paşa

1145

Muṣṭafā Nūrī Efendi

Enderūn-ı ḥümāyūn ḥ'ācelerinden Nūrī Efendi. Dārū's-saltāna'da doğmuştur. O 'aşrda erbāb-ı kemāle münḥaşır olan şahḥāflık ile ta'ayyüş ederdi. Evā'il-i ḥālinde ḥaṭṭ-ı ta'līk Ebu'l-ma'ārif 'Abdü'l-bāḳī 'Ārif Efendi ḥazretlerinden yazıp müteḥayyizān-ı ḥaṭṭātāndan olmuş ve 'ulemā-yı kirāmdan 'ulūm-ı mütedāvileyi okumuş idi.

Ser-levḥa-i erbāb-ı ḥuṭūṭ olan üstād-ı şöhretgır Yedikuleli 'Abdu'llāh Efendi Enderūn-ı ḥümāyūn şülüş ve nesih mu'allimi iken şülüş yazısı mu'allimlerinden biri vefāt edip ḥıdmet-i maḥlūle Sulṭān Aḥmed Ḥān-ı Sālīs ḥazretlerine 'arz olunmuştu. 'Ulemādan bir ta'līk ḥ'ācesine [68a] tevcīh olunsun diye 'Abdü'l-bāḳī 'Ārif Efendi'ye ḥiṭāben irāde buyuruldu. O zātta 'ilmini ḥaṭṭa olan ḳudret-i kāmilesini ta'rīf ve tavşīf ederek ḥıdmet-i maḥlūleyi Nūrī Efendi'ye tevcīh ettirdi. Şoñra müderrislikde iḥsān buyurularak, 'ulūm-ı mütedāvileniñ ekşer-i envā'ında ḳudretli zevāttan olup 1150'de irtihāl etti.

lafz-ı mürekkebi irtihālîne târîhtir.

Merhûm hâce-i ‘arîfân, hem de Fârisî-rân dervîş-nihâd, şahîhü’l-i‘tikâd bir zât olup Hazret-i Sünbül maqâm-ı vâlaları seccâde-nişîni, mürşid-i kâmil Koca Nûrî’ d-dîn Efendi hazretlerinden intisâb eden sâlikân-ı tarîkat-i Sünbülüyye’den idi. Bu zâtın irtihâlinde Enderûn-ı hümayûn meşq hâce-iği üstâd-ı fezâ’il-karîn, re’îsü’l-hattâtîn Eğrikapılı Râsim Efendi’ye ihsân buyurularak taltîf buyurulmuştu.

İbrâhîm Efendi {Müderriş}

Kibâr-ı müderrişinden İbrâhîm Efendi. [68b] Burusa Mevleviyyeti’nden munfaşıl 1132’de vefât iden Kayşerîli Kara Murâd Efendi’nin oğlu ve Mısır Mevleviyyeti’nden ma’zûlen 1108’de rihlet Seyyid Ca’fer Efendi’nin dâmâdıdır. ‘Ulemâ-yı kirâmdan ‘ulûm-ı lâzıme-yi ta’allûm ettikten sonra meslek-i müderrişine dâhil olmuştur. Kibâr-ı müderrişinden iken 1150 târîhinde vefât etmiştir.

Üsküdar’da Dereler Mescidi dâ’iresinin ilerisinde vâkı‘ kabristânının Saraçlar Çeşmesi yakınında teşadüf eden mahallinde pederi sâ’ir müte‘allikâtı arasında defîn-i hâk-i siyâhtır.

Şeyh Maḥmūd Efendi {Gelenbe}

Gelenbe Kaşabası müftisi fuzalâdan Şeyh Maḥmūd Efendi hazretleri. Büyük cedit olan zât Aydın muzâfâtından Gelenbe Kaşabası’nın fazîletli, şöhretli müftisi idi.

Bu zâtın maḥdûmu Şeyh ‘Abdu’llâh ‘İşmet Efendi, Gelenbe’den ders-i ‘âmm-ı benâm ve müftî-i kemâlât-ittisâm olup 1067 târîhinde seksen altı yaşında vefât etti. Kaşabanın kabristânında defîndir. [69a] Müşârûn ileyhiñ maḥdûmu Muştafâ Efendi peder ü cedit-i kemâlât-güsteri gibi e’âlî-i efâzıldan olup kaşaba-i mezkûr müftîliğinde 1105 târîhinde seksen beş yaşında intikâl etti.

Ceddinin kabristânında pederinin ve ceddinin yanında medfûndur. Müşârûn ileyh Şeyh Muştafâ Efendi’nin oğlu Şeyh Maḥmūd Efendi o kaşabada 1077

senesinde tevellüd ve pederinden ve sâ'ir zevât-ı 'āliden 'ulüm-ı 'āliye vü āliye bi't-tahşil teferrüd eyledi.

Tedris-i 'ulüm ile meşğul olduğu zamānlarda müftiliğe ta'yin olunup 1150'de müntakıl-i dār-ı bekā oldu. Kaşabada ceddiniñ maḳbere-i maḥşūşasında peder ü ecdādı aralarında defindir. Fuḫalā vü 'urefādan memdūhū'l-eṭvār, meḥāsin-şi'ār bir zāt-ı nāmdār idi. Ferzend-i feḫā'ilmendi Gelenbevī İsmā'il Efendi meḫāhīr-i fuḫalādan olarak Yeñişehir Fenār Mevleviyyeti'nde 1205 tārīhinde irtihāl eylemiştir.

'Alī Efendi {Ereğli} Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Bursa 'ulemā-yı benāmından Ereğlili 'Alī Efendi ḫāzretleri. Karadeniz sevāhiline cümleñiñ ma'lūmu olan maḫallerden Ereğli'de [69b] birçok memāliki seyr ü seyāḫat ve Bursa'ya muvāşalat ederek aşḫāb-ı ḫayrāttan Ḥācī Eyüb Aḡa'nıñ ikrām u nevāzişine mazḫar olmuş ve tedris-i 'ulūma devām eylemiş idi.

Bursa'da ḫıdmet-i imāmetinde bulunduğu Murādiyye Cāmi'inde sâ'ir maḫallerde tedris ider idi. İrtihālī 1150 tārīhindedir. Medfen-i 'ālimāneleri Bursa'da Lāḡar Naşūḫ Mu'allim-ḫānesi'ndeki maḳberede Anṭalya müftisi fāzıl-ı şehīr Yūsuf Efendi'niñ merḫadi yakınındadır. 'Ālim ü 'āmil, memdūhū'l-ḫaṣā'il bir zāt-ı şerīf idi.

es-Seyyid 'Abdü'l-bāḳī Efendi

Mevāliden Kevākibī-zāde 'Abdü'l-bāḳī Efendi. Mührü'l-ḫadīm Kevākibī-zādelerden Haleb naḫībū'l-eşrāfī Şeyḫ Meḫemmed Mollā ḫāzretleriniñ oḡlu Seyyid İbrāhīm Efendi Haleb'den 1000 tārīḫlerinde Dārü's-saltāna'ya gelip 1012 Şafer'inde müderris, 1039 Zī'l-ḫa'de'sinde Mekke-i Mükerrreme mollası oldu. Mevleviyyette olan müddetini ba'de'l-ikmāl İstanbul'a gelirken 1040 Receb'inde Süveyş'te ḡariḫan vefāt etti.

'Ulemā vü 'urefādan hoş şoḫbet bir zāt-ı sūtūde-menḫabet idi. [70a] Müşārün ileyhiñ ferzendi İstanbul ḫāḫisi Şeyḫ Meḫemmed Efendi 1093 tārīhinde irtihāl etti. Üsküdar Dereler Mescidi arḡa tarafındaki cesīm ḡabristānıñ Ḥarmenlik'e yakın olan cihetinde şuffe-i maḥşūşasında tedfīn kılındı.

Bu zātıñ oḡlu Rūmili ḫāḫī'askeri Veliyyü'd-dīn Efendi 1140'da vefāt etti. Pederiniñ şuffesinde defindir. Bu zātıñ ferzendi 'Abdü'l-bāḳī Efendi şımf-ı

müderrişinde kaç-ı merâtib ederek Selânik Mevleviyyeti'yle bekâm edilmiş, Dersa'âdet'te 1150'de rihlet eylemiştir. Ceddi Kevâkibî-zâde Şeyh Mehemmed Efendi hazretlerinin şuffesinde anların ve pederinin karibinde vedî'a-i hâk-i gufrân edilmiştir.

‘Abdu’llâh Efendi {‘Abdu’r-raḥmân Efendi-zâde}

Vâlidî ‘ulemâdan Seyyid ‘Abdu’r-raḥmân Efendi, Şeh-zâde Câmî'-i Şerîfî'nde ḥaṭîb-i edîb idi. 1112'de vefât etti. Kasımpaşa semtinde zindân arkasında kâ'in kabristânın Okmeydanı cihetinde ṭarîḳ-ı Bayrâmî ricâinden İdrîs-i Muḥtefî hazretlerinin kurbünde mütevârîdir.

Oğlu ‘Abdu’llâh Efendi Dârü'l-Ḥilâfeti'l-‘Aliyye'de tevellüd ve esâtîze-i kirâmdan taḥşîl-i [70b] ‘ulûm edip Sulṭân Selîm-i Kādîm Câmî'-i nûr-lâmi'inde imâm ve ders-i ‘âmm oldu. 1150 Rebî'ü'l-evvel'iniñ evvelinde vefât eyledi. Pederinin kabri berâberinde defîn-i hâk kılındı.

‘Alî Efendi {‘Alâ'iyye}

‘Alâ'iyyelidir. ‘Ulemâdan olup 1150'de vefât etmiştir. Edirnekapısı hâricinde Eski Nişâncılar'da Nakşibendî Dergâhı karşısındaki maḳberede Şeyhü'l-İslâm Ebe-zâde Efendi'niñ imâmı müderriş ‘Abdu’r-raḥmân Efendi yanında medfûndur.

Mehemmed Efendi {Ünye}

Terzi-zâde Mehemmed Efendi. Ünyelidir. ‘Ulemâdan olup bir müddet İzmir'de tavattun etmiş, Dersa'âdet'te 1150'de rihlet eylemiştir. Üsküdar'da Dereler Mescidi üst tarafında bulunan maḳâbirde maḳbûr edilmiştir.

Şeyh Ḥasan {Ḥasan-ı Ğarbil}

Şâm ‘ulemâsından Şeyh Ḥasan-ı Ğarbil. Ḥasan ibn Aḥmed. Şâm'da doğdu. Evâ'il-i hâlinde şan'at u ticâret [71a] ile iştigâl eyledikten ve hıfz-ı *Ḳur'ân-ı Kerîm*'i itmâm ettikten sonra Şeyh İsmâ'il-i ‘Aclûnî, Şeyh Ḥasan-ı Mısrî, Şeyh ‘Abdu’r-raḥmân Sefer-i Cûlânî ve müşârün ileyhüm emşâli olan e'âliniñ derslerinden ‘ulûm-ı ‘âliye vü âliyeyi istiḥşâl etti.

Fāzıl, zarīf, laṭīf bir zāt olup ḥaylī seneler ders okuttu. Fünūn-ı mütenevvī‘ adan birçok kütüb-i mütedāvile yazdı. 1150’den sonra itmām-ı nüshā-i ḥayāt eyledi. Şām’da Bābü’ş-şagīr Kabristānı’nda taḫbīr edildi.

Aḥmed Efendi {Türkmānī}

Meşāhīr-i fuḫalā ve ḳudemā-yı ders-i ‘āmmıdan Türkmānī Aḥmed Efendi ḥazretleri. Şām’da doğdu. ‘Ulemā-yı benāmıñ ders-i ‘ālimānelerinden ‘ulūm-ı mütedāvileyi ta‘allūm ettikten sonra 1108’de Dārü’s-saltāna’ya bi’l-vuşūl silk-i müderrisīne dāḥil ve fuḫahā-yı merātīb-i müderrisīn olan Süleymāniyye rāddesine vāşıl oldu. ‘Ulemā-yı muḥaḳḳıḳından şöhet-i ‘aẓīme şāḥibi bir zāt olup İstanbul’da 1150 tārīḥinden sonra itmām-ı ders-i ḥayāt eyledi.

Şeyḥ Ni‘ met

[71b] Haleb e‘āzım-ı efāzılından Şeyḥ Ni‘ met el-Fettāḥ ḥazretleri. Vilādetleri Haleb şehrindedir. Beldesiniñ küberā-yı fuḫalāsından Müftī Şeyḥ Ebu’s-su‘ūd Kevākibī ḥazretlerinden ve emşālī bulunan e‘ālīden taḫşīl-i ‘ulūm etmiş, Haleb’de çok sene tedrīs ederek intifā‘-baḫş-ı ‘ālimān u ‘ārifān olmuştur. ‘Ulūm-ı ‘aḳliyye vü naḳliyyede fazīleti āşikār, mekārīm-şi‘ār bir zāttır. 1150 sālinden sonra sinni seksen derecelerinde olarak irtihāl etmiştir. Medfen-i şerīfī Haleb’dedir.

Şeyḥ Ḥasan {Mısır}

Şām meşāhīr-i ‘ulemāsından Şeyḥ Ḥasan-ı Mısrī ḥazretleri. Mısırlıdır. Mısır ‘ulemāsından taḫşīl-i ‘ulūm ederek Şām’da tavaṭṭun etmiş ve orada ‘ömrünün āḥirine ḳadar tedrīs eylemiş idi. Şāḥib-i kemāl, ehl-i ḥāl bir zāt olup 1151’de vefāt etti. Bābü’ş-şagīr kabristān-ı şehīrinde taḫbīr olundu. ‘Ulūm-ı mütedāvilede olan ḳudret-i müsellemesinden başka Ḳur‘ān-ı ‘aẓīmü’ş-şānıñ mensūbātından bulunan seb‘a, ‘aşere, taḫrīb ‘ulūm-ı celīlesinde daḥi feẓā’ili [72a] āşikār idi.

Süleymān Naḥīfī Efendi

Fuḫalā-yı ricālden Naḥīfī Efendi ḥazretleri. Süleymān bin ‘Abdu’r-raḥmān bin Şālīḥ. Vilādetleri İstanbul’da 1056 senelerindedir. Ser-levḫa-i ḥaṭṭāṭın olan zevāttan Ḥāfız ‘Oşmān Efendi’den şülüş ve nesih yazılarını yazıp o zāttan aḫz-ı icāzet etti.

‘Ulemā-yı zevi’l-ihtirāmdan ‘ulūm-ı ‘Arabiyye vü Fārisiyyeyi okudu.
Yeñiçeri aklāmında, hulefā silkinde bulunarak haylī me’mūriyyetlerde bulunduruldu.
1110 tārīhinde Īrān sefāretine ta’yīn olunan Ebū Fārūḡ Meḥmed Paşa ile Īrān
cānibine revān,

Naḥīfī bir zamān Mısr u Şıfāhān idi meşhūruñ
Diyār-ı Beçde bilmem şimdi gurbetle nedir ḥālūñ

beytini giryān olarak 1130’da Viyana sefāretine ta’yīn edilen meşhūr Elçi
İbrāhīm Paşa ma’iyyetiyle o ṭarafa bi’l-i’zām meşhūr olan faẓīlet ü dirāyetine
binā’en ‘avdetinde Şıḡḡ-ı Şānī Defterdārlığı me’mūriyyet mührüyle talṭīf [72b] ve
şeref ü meziyyeti taz’īf olundu.

Şoñraları meşāgil-i menāşıbdan ferāḡat ve Topḡapısı civārında kā’in
ḡonaḡında ihtiyār-ı ‘uzlet edip müṭālā’āt u ‘ibādāta müdāvet eder idi. 1151
tārīhinde doḡsan beş yaşımda müntaḡil-i dār-ı beḡā oldu. Topḡapısı ḡāricinde bir
şırada bulunan üç kıṭ‘a maḡābir-i cesīmeden ortadaki maḡbereniñ nihāyetlerinde
Maltepe ḡudūdundan ma’dūd ve Şeyḡler ḡabristānı diye ma’lūm olan ḡabristānda
Meşnevi şāriḡi ve sā’ir mü’ellefāt şāḡibi re’īsü’l-küttāb Şarı ‘Abdu’llāḡ Efendi
ḡazretleriniñ merḡad-i şerīfine civār ‘add olunabilen cihette defīn-i tūrāb ve ḡabri
ziyāretḡāḡ-ı şeyḡ ü şābb olmuştur. İntiḡālīne söylenilen müte‘addid tārīḡlerden levḡ-i
ḡabrinde maşṭūr u mezkūr olan tārīḡ:

Göçdi dünyādan bu zāt-ı pāk-i meşşūfū’l-kemāl
Raḡmet-i Ḥaḡ cānına olsun nişār-ı Fātiḡa
Kim gelürse ḡabrine tārīḡ-i fevtin okusun
Bu Süleymān Naḥīfī rūḡına el-Fātiḡa

1151

[73a] Mü’ellif-i meşhūr Müstaḡīm-zāde Süleymān Sa’dü’d-dīn Efendi’niñ
tārīḡi:

O kāmīl dil ölince ber-küşā yazdı ḡalem tārīḡ
Süleymān devletūñ mūr-ı Naḥīfī uçdı me’vāya

1151

Kemālāt-ı ‘ilmiyyeleri müselleḡ, ebu’l-kerem, muvaḡḡar u muḡaddem bir zāt
idiler. Ḥacc-ı şerīfinden ‘avdetinde Pīr Mevlānā ve Mevlā el-kāmīlīn *ḡaddesa’llāhu*

esrārehu'l-Metīn hazretleriniñ Konya'da vāki' āsitān-ı pīrānelerinde seccāde-nişin bulunan zāt-ı şerīften ahz-ı nisbet ve iktisā-yı Mevlevī etmiş, mu'ahharen Kasımpaşa Mevlevī-hānesi'niñ seccāde-nişini Halīl Sālik Dede hazretleriniñ hulefāsından Mehemmed Dede Efendi'den hilāfet almış idi.

Meşhūr Olan Mü'ellefâtı

Mefhar-i kā'ināt, 'aleyhi efḍalü's-şalavāt ve ekmelü't-taḥiyyāt efendimiz hazretleriniñ Haqq-ı celīl-i efhamī-penāhīlerinde *Hilyetü'l-envār* isminde müstaḳil bir dīvān-ı 'ārifāne, mevlid-i sa'ādet-sürür-ı Hazret-i penāhī haqqında ma'nīdār, rengin bir manzūme-i 'āşıkāne, bundan başka manzūm *Mi'rāciyye* [73b] Ka'b ibn Züheyr hazretleriniñ *Kaşide-i Bürde*'sine İmām Būşirī hazretleriniñ *Kaşide-i Bür'e*'sine ve *Muḍarriyye*'sine nefis tahmīsleri, 'aşere-i mübeşşere hazarātının manzūm esmā-yı celīleleri, *Kaşide-i Bür'e*'ye manzūm bir tercemesi, *Risāle-i Hızriyye* ve *Āşaf-nāme* nām eşerleri, *Dīvān-ı eş'ār-ı feşāhat-şi'ār*'ı ve bunlardan başka fāzılāne vü 'ārifāneleri ve *Meşnevī-i Ma'nevī*'niñ altı cildine manzūm ve maṭbū' tercemeleri meşhūr olan mü'ellefātandır.

Nūḥ Efendi {Şeyḥ-zāde}

Ma'ārif-şināsān-ı ricālden Şeyḥ-zāde Nūḥ Efendi. Hüseyin Efendi'niñ oğlu 'Abdu'llāh Efendi'niñ şulbünden Dārü's-saltanat-ı seniyye'de tevellüd ve 'ulūm-ı 'āliye vü āliyeyi ve şülüş ve nesih yazılarını erbāb-ı kemālāttan istiḥşāl ü istikmāl ederek bir zāt-ı fā'ikü'l-emşāl oldu.

Aqlām-ı kayser-ittisām-ı pādīşāhīde kaṭ'-ı merātib edip Defter-i Hākānī Emīni bi'l-vekāle re'īsü'l-küttāb olup 1151'de vefāt etti.

[74a] Muştafā Feyzī Efendi

Re'īsü'l-eṭibbā Hayātī-zāde Muştafā Feyzī Efendi hazretleri. Ceddi Koca Hayātī-zāde Muştafā Feyzī Efendi. Meşāhīr-i 'ulemādan Halebli Şālih Efendi'niñ yerine 1080'de Re'īsü'l-eṭibbā olup 1104 tārīhinde vefāt etti. Tārīḥ-i vefāti:

Ṭıbb ma'an gitdi Hayātī-zāde-i dānā ile

Vefâtında oğlu müderrisinden Aḥmed Efendi ba‘zı küdürâta uğrayarak 1106’da rıḥlet etti. Aḥmed Efendi’niñ ferzend-i ma‘ârifmendi Muştafâ Feyzî Efendi İstanbul’da mütevellid oldu. Gençliğinde birâderi Şeyḥü’l-İslâm Meḥemmed Emîn Efendi ile Enderûn-ı hümayûn’a alınıp Sarây-ı hümayûn’da ta‘lîm-i ‘ulûma me’mûr olan ‘ulemâ-yı a‘lâm ḥazarâtından ‘ulûm-ı ‘âliyeyi bi’t-taḥşîl Ḥaṭṭât-ı şehîr Eğrikapılı Râsim Efendi’niñ pederi Mollâ ‘Aşķî Cāmi‘i imāmı ḥaṭṭât-ı meşhûr Yûsuf Efendi’den şülûs ve nesih ḥaṭṭlarını üstadâne bir şîve ile yazdı.

1129’da müderrislik ile çerâğ buyuruldu. Müderrisliğine Müstaķim-zāde’niñ bulduğı târiḥ:

Muştafâ Feyzî

1129

[74b] müderrislik ile çerâğ buyurulduğı târiḥte Mābeyn-i hümayûn’uñ mısr-ı ‘ālî olan devâ’iriñ eṭibbâsı silkine ilḥāk buyurularak Ḥareket-i Altmışlı rāddesinde iken şudûrdan ‘Ömer Efendi’niñ irtihālinde 1136 Cumāde’l-āḥire’sinde Re’îsü’l-eṭibbâ-yı pâdişāhî, 1139’da Yeñişehir Mollâsı oldular. 1142’de İstanbul, 1146’da Anadolu pâyeleri bi’t-tevcîḥ 1148 Zî’l-ka‘de’sinde Riyâset-i eṭibbâ me’mûriyyet-i nāzikesinden ‘afv ile yerlerine birâderleri Meḥemmed Emîn Efendi ḥazretleri ta’yîn buyuruldular.

1149’da Mekke-i Mükerreme Mevleviyyeti’ne bi’t-ta’yîn, 1150’de İstanbul’a ‘avdet edip marāz-ı nıkrîşden 1151’de rıḥlet etti. Ḥazret-i Ḥalid Cāmi‘-i envār-ı lâmi‘niñ miḥrâb cihetine ma‘ârif olan maķābiriñ Küçük Emîr Efendi ḥazretleriniñ medfen-i şerîflerine pek yakın ve Feridûn Paşa ve Pertev Paşa türbelerine karşı olan maḥallinde soķağın kenârında defn edildi. Ḳabriniñ yola nezâret eden cebhesinde pencere üzerine tertîb olunmuş olan mermer üzerine nefîs ḥaṭṭ-ı ta‘lîk ile ḥakk edilen Emru’llāh Rûḥî Efendi’niñ târiḥi:

[75a] Fiğân-ı çarḥ-felekden şekve-gerdûn-ı müşebbekden

Ki dā’im ber-‘akisdür devr-i dolāb-ı sebûk-pāyı

Vücûdı ḥalka nef‘-i maḥẓ iken işte bu merḥûmuñ

Binâ-yı ‘ömri oldı raḥnedâr-ı dest-i küberâyı

Cenāb-ı ser-eṭibbā Muṣṭafā Feyzī Efendi kim
Zamānında olup ḥıdmet-güzār-ı feyz-i Dārāyı

Ṭabābetde lāzım ṭab‘-ı hünermendi iken āḥir
Ḳapandı rū-yı dehre bakmadan çeşm-i temāşāyı

Fünūn-ı ḥikmetüñ daḥi murādı şart-ı şıḥḥatdūr
Ecel geldikde naḳz eyle ḳavānīn-i eṭibbāyı

Eger şeyḥ re’īs olsa yāḥūd dāver-i Anṭāḳī
Elinden ḳoyma mīzān-ı a‘ māl-i revāyı

Bilüp ḥāl-i ‘alīlūñ lāzım terkīb ü taḥlīk
‘İlācı olsa hem-reng-i dem-i i‘ cāz-ı Īsāyı

Gelince vaḳt-i merhūn-ı memātı sūdmend olmaz
[75b] Ne tedbīr ü ‘amel ne zūr-ı bāzū-yı tüvānāyı

Bu şāḥib-merḳad-i rūşen bahā vü ḥayr-ı mu‘ tāduñ
Me’āl-i sergüzeştini añla fehmi it ḥāl-i dünyāyı

Kemāl-i ‘ilm ü fażl-ı dānişmendin ḡayrı zātında
İḥāta fikretine düşmekilemāhiyyāt-ı eşyāyı

O rütbe fenn-i ṭıbbā intisāb itmişdi kim ḥayfā
Göreydi baḥşile ilzām iderdi İbn Sīnāyı

Ḥuşūsā cedd-i a‘ lāsı Ḥayātī-zāde-i Kāmil
Gidüp mīrās ḳoydı aña enfās-ı Mesīhāyı

Riyāset merkezinde ol sebebeden nice müddetler
Ḳalup itdi benān-ı rāyı icrā resm-i aḥbābı

Ṭarīḳı daḥi tekmīle muvaffaḳ eyleyüp Bārī

Anadolu rütbesiyle itdiği pāye-peymāyı

Ġınā geldi anā‘ at hāşıl oldu māverāsından
Gidüp manşıbla zabt-ı Mekkeye çekdikde imzāyı

[76a] Selāmet birle ‘ avdet eyleyüp teşrīf kıldıkda
Daħi tuymazdan evvel görmege bu rüy-ı aħbābı

Cānından nefreti māni‘ olup şuġl-i tedāviye
Anuñcün itmedi taşhīh-i ab‘ a nev‘ -i imāyı

Vedā‘ -ı dehr edip kıldı fedā-yı mā-melek
Koyup hūsn-i rızāsıyla bıradı gitdi dünyāyı

Fenār açdı hümā-yı rūhı pervāz itdi uçmaġa
Çekildi āşiyān-firāz-ı şāh-ı Tūbāyı

Hudā ubāsını ma‘ mūr u abrin eylesün pür-nūr
Riyāz-ı cennet olsun cilvegāh-ı rāhat-efzāyı

Du‘ ā resminde Rūhī söyledüm tāriħ-i teslīmın
Hekīmbaşı-i sābık kıldı mesken dār-ı ‘ ubāyı

1151

[76b] Meħemmed Efendi {Mü‘ezzın-zāde}

Mü‘ezzın-zāde Hācī Meħemmed Efendi. Pederi Şeyhü’l-Kurrā Meħemmed Efendi’dır. Mü‘ezzın-zādelik işitilmiş her hālde şāhib-i fūnūn bir zāttır. Sulţān Aħmed civārında Naħılbend Cāmi‘ ’inde imāmet etmek ve ders outma ile meşġul idi. 1134 Muħarrem’iniñ on yedisinde vefāt etti.

Oġlu olan Meħemmed Efendi pederinden ve sā’ir erbāb-ı ‘ulūmdan müdeıāne taşhīl-i kemālāt-ı nefīse ederek Üçler Cāmi‘ ’inde beş vaitte imāmet eder idi. ‘Ālim bir zāttır. Vefātı 1151 Muħarrem’indedir. Üsküdar’da Dereler Mescidi dā’iresiniñ aralarında Orta Mezārlık şöretiyle bilinen cesīm abristānda pederiniñ cenbinde mütevārīdır.

elfâz-ı mürekkebesi vefâtına târîhtir.

Câru’llâh Veliyyü’d-dîn Efendi

Fuzalâ-yı mevâliden Câru’llâh Efendi hazretleri. Muştafâ Efendi’niñ şulbünden Rûmili’nde Yeñişehir’de 1069 [77a] târîhinde tevellüd etti. O belde Eminler Maħallesi’nde el-yevm mevcûd olan Taş Mekteb’de iķâmetle ‘ulemâ-yı benâm hazarâtınıñ ders-i haķâyık-perverîlerinden ‘ulûm-ı mütedâvileyi taħşîl edip 1102’den soñra Mekke-i Mûkerreme’ye gitmiş ve yedi sene o şehir-i aķdeste mücâvir kalmağla Câru’llâh Efendi diye teşehhür etmiş idi. 1110’da silk-i müderrisine dâhil ve Maħrec Mevleviyyetleri’nden birine ve mu’âhħaren Edirne Mevleviyyeti’ne nâ’il olmuştu.

İstanbul’da 1151 Cumâde’l-âħire’sinde itmâm-ı ders-i hayât eyledi. Sultân Meħmed Hân Câmî’-i Şerîfî havluşunda binâ ettiğî medrese ve kütüb-hâne haziresinde mânend-i gencîne-i fûnûn mestûr u medfûn kılındı.

‘Ulemâ-yı muħaķķikîn, fuzalâ-yı müteverri’inden, aħlâķ-ı ħüsn, etvâr-ı müstaħsene ile kesb-i ittişâf itmiş, kuvve-i ħâfıza vü nâtıķa ile mümtâz olmuş bir zât idi. Mekke-i Mûkerreme’de yedi sene mücâveret ettiğî müddette tarîķ-ı Naķşibendî, kıdve-i meşâyihinden Yekdest Mekki hazretlerinden intisâb u himemât-ı ‘arîfânelerini [77b] iktisâb eylemişidi.

Üç yüz on dokuz eħâdîş-i celîle-i ħudsiyyeyi câmî’ eşer-i ‘âlimânesi Kâdî-zâde-i Rûmî’niñ *Şerħ-i Çağmînî*’sine Fenârî Ķul Aħmedî üzerine *Şerħ-i Maķâsıd*’a da ‘ilm-i âdâbdan *Ĥüseyniyye*’ye *Taşavvurât*, *Taşdîķât*, *Vaź’iyye-i ‘İşâmî*’ üzerlerine başķa başķa muħaķķikâne ħâşiyeleri, *Şerħ-i ‘Aķâ’id-i ‘İşâmî*’ üzerine ta’lîķatı, ‘ilm-i âdâbdan Taşķoprîli-zâde üzerine ħâşiyesi, ‘ilm-i âdâbdan *Birgivi şerħi* ve *Birgivi şerħi Kâdî-zâde* üzerine ħâşiyeleri, *Âdâb-ı Mirî* üzerine ħâşiyesi, *Tefsîr-i Kâdî*’niñ ħâşiyesi olan *‘İşâm* üzerine ħâşiyesi, sâ’ir mü’ellefât-ı fezâ’il-simâtı vardır. Ekşer-i âşârı kütüb-hânesinde mevcûddur.

es-Seyyid Meħmed Efendi {Hâşim Efendi-zâde}

Hâşim Efendi-zâde fużalâdan Meĥemmed Efendi. [78a] Anadolu kâdî' askeri Kudsi-zâde Şeyĥ Meĥemmed Efendi ĥazretleriniñ kethüdâsı olup 1088 Ramazân'ınıñ yigirmi yedisinde irtihâl eden meşâhîr-i ĥattâtından ve ĥudemâ-yı müderrisinden fâzıl-ı şâ'ir Burusalı Seyyid Hâşim Efendi ĥazretleriniñ ferzend-i ma'ârifmendidir.

Dârü's-salţana'da tevellüd etmiştir. Fużalâ-yı benâmdan 'ulûm-ı mütedâvileyi taĥşîl ederek müderris ve Maĥrec mollâsı olmuştur. Şâm Mevleviyyeti'nde 1151 târiĥinde vefât etmiştir. O târiĥde fużalâ-yı müderrisinden bulunan 'İşmet Meĥemmed Efendi'niñ söylediĥi târiĥtir:

Ėıla Hâşim-zâde cennetde maĥâm

1151

Erbâb-ı kemâlâttañ, ĥüsn-i aĥlâĥ şâĥibi bir zâttır.

Meĥemmed Şâdık Efendi

Ma'ârif-şinâsân-ı müderrisinden Kerîm-zâde Şâdık Efendi. Ceddi Sami'î 'Abdü'l-kerîm Efendi. Sulţân Meĥemmed Ĥân-ı Râbi' ĥazretleriniñ zamân-ı salţanatları 'ulemâ-yı a'lâmından ma'lûm u meşhûr bir zâttır. [78b] Bu zâtın maĥdûmu Refdî Meĥemmed Efendi Mekke-i Mükerreme pâyelerinden fazîlet ü reviiyet, 'iffet ü nezâhet ile ma'rûf u mevşûf bir zât olup 1134 Rebî'ü'l-âĥir'inde vefât etmiştir.

Ĥazret-i Ĥâlid *radıya'llâhu 'anh* türbe-i mu'azzamaları ĥarîm-i faĥâmet-vesîminde vâķi' ĥabristânın Bahâriyye Câddesi'ne nezâret eden cihetinde meşâhîrden 'Uryânî Dede Türbesi yakınında defn edilmiştir. Oĥlu 'İffetî Muştafa Efendi'niñ târiĥ-i belîĥânesi seng-i mezârında maĥkûktur:

Fâzıl u münşî-i devrân Sâmi'î 'Abdü'l-kerîm

Eyleyüp maĥdûmı ĥâke 'azm-i gülgeşt-i cinân

Ârzü-yı ĥacc ile âĥir tarîĥ-ı kâmda

Rûtbe-i Mekke ile ĥayfâ ĥaldı bî-berg ü nişân

Niyyetiyle Ĥazret-i Allâĥ me'cûr eyleyüp

Cilvegāhın eyleye nüzhetgeh-i kerrūbiyān

Yazdım ihlāşile tārīḫ-i vefātın ‘İffetī

Cennetü’l-me’vā ola Refdī Efendiye mekân

1134

[79a] Müşārün ileyh Refdī Efendi’niñ oğlu mūmā ileyh ‘İffetī Muştafā Efendi müderrisinden neşir ve şi’rde muḳtedir bir mecmū’a-i cevāhir-i nevādir idi. 1139 Muḥarrem’inde rıḫlet etmiştir. Ḥazret-i Ḥālīd *radıya’llāhu ‘anh* türbe-i mu’azzamaları ḥarīminde pederiniñ ‘alāmet-i ḳabri yanına tedfīn ḳılınmıştır.

Bu zātın ve pederiniñ ‘alāmet-i ḳabirleri o mevḳi’-i muḳaddesenin zıyḳ u şıḳ maḥalline müşādif olmasıyla 1250 tārīḫlerine doḡru yere yatırılmış ve bir müddet soñra ġayb edilmiştir. Ancaḳ ḳabirleriniñ muvācehe penceresi üzerinde Kerīm-zāde ‘İffetī Muştafā Efendi’niñ ḳabri olduğunu beyān eden bir satır ḳadar nefīs ta’līḳ yazısı durmaktadır.

Refdī Meḥammed Efendi’niñ diğeri oğlu ve merḥūm ‘İffetī Muştafā Efendi’niñ küçük birāderi Şādıḳ Efendi Dārü’s-salṭana’da mütevellid, ḫāl-i şebābetinde müderris oldu. Ma’ārifmendān-ı zādegāndan ve Mūşıla-i Süleymāniyye rāddesi müderrislerinden olup Top-ḫāne semtinde oturur idi.

1151 Şa’bān’ında dār-ı beḳāya naḳl eyledi. Üsküdar’da Doḡancılar’dan Ḳaraca Aḫmed’e gidilirken Tūnusbāḡı cihetine meyl olundukda Şeyḫü’l-İslām Mīrzā-zāde, [79b] Şeyḫ Meḥammed Efendi ve oğlu Sa’īd Efendi ve müte’alīḳatı olan küberā-yı ‘ulemānıñ monlāsı şuffesi ḳarşısında ve şol ṭarafındaki ḳabristānda vedī’a-i ḫāk-i ġufrān edildi. Levḫ-i ḳabrinde mevcūd olan tārīḫ-i vefātı:

Kerīm-zāde Efendi rükn iken Top-ḫānede āḫir

Fenāsın bildi dehrün ‘āzīm-i şehir-i cinān oldu

Kerīmü’t-ṭab’ idi ḫüsnü’s-şiyem zātında zāhirdi

Semend-i ṭab’ ı encāmında meḳfūfū’l-cinān oldu

Süleymāniyyeye işāl itdi türbesin lākin

Bırāḳdı manşib-ı dünyāyı ‘uḳbāya revān oldu

Hulûş-ı kâlbî varmış dergeh-i mevlâsına hâkķā
Ki biñ yüz elli bir Şa‘bânı cār-ı müste‘âr oldı

Hudâ pür-nûr-ı rahmet ravza-i cennet ide kabrin
Anuñ kim rûhına bir Fâtîha ihlâş-ı ħân oldı

Maķâmında olup ħayrû’l-ħalef oğlu ‘Azîz olsun
Disün aĥbâbı gördükçe bu ândan ĥândân oldı

[80a] Birçok ĥayretlerle fikr edip aĥbâbı fevtinde⁴⁰⁹
Eĥibbâ dirdi âyâ meskeni ħangı mekân oldı

Başın ħaldırdı Vâķıf söyledi mısra‘-ı târîĥin
Meĥammed Şâdıķa Firdevs-i a‘lâ âşiyân oldı

1151

OĞlı ‘Azîz Beg ‘ulemâdan olduğu ĥâlde 1180 târîĥlerine ħadar mu‘ammer olmuştur.

Meĥammed Efendi {Yûsuf Efendi-zâde}

Mü’ellefât-ı müte‘addide şâĥibi olan re’îsü’l-fużalâ ve şeyĥ-ı meşâyihü’l-ķurrâ Yûsuf Efendi-zâde ‘Abdu’llâĥ Ĥilmî Efendi ĥâzretleriniñ meclis-i nefîs-i niĥrîrânelerinden istifâde eden ‘ulemâ-yı kirâmdandır. 1151’de vefât etmiştir. Topķapısı ĥâricinde vâķi‘ ħabristânda üstâdı müşârün ileyiñ merķad-i mebrûkleri dâ’iresinde maķbûr ķılındı.

Meĥammed Efendi {Münâd-zâde}

Bursa ‘ulemâ-yı benâmından Münâd-zâde Meĥammed Efendi. Cedd-i feżâ’ilmendi ‘Alâ’iyyeli Aĥmed Efendi ĥâzretleri. 1027 târîĥinde Bursa [80b] müderrisîni silkine sâlik olup Mekke-i Mûkerreme pâyesiyle re’îsü’l-müderrisîn olmuştur ve 1067 târîĥinde tekmi’l-i ders-i ĥayât etmişlerdir. Bursa’da Eski Maĥkeme denilen mevķi‘de İbrâĥîm Paşa Câmî‘’i muķâbilinde olan Mu‘allim-ĥâne ĥazîresinde medfûn ve ħabr-i şerîfleri ziyâretgâĥ-ı erbâb-ı fûnûndur.

⁴⁰⁹ Bu mısradâ vezin bozuktur.

‘Ulemā-yı a‘lām ve fużalā-yı daķāyık-ittisāmdan ‘ālī-ķadr bir zāttır. ‘Allāme-i müşārün ileyhiñ maķdūmları ‘Abdu’r-raķmān Efendi Burusa müderrisleri şınıfına dāķıl ve Süleymāniyye rāddesine vāşıl oldu. 1069’da vefāt edip pederi müşārün ileyhiñ yanına defn olundu. Ƙudemā-yı ‘ulemā vü fużalādan bir zāttır. Bu zātıñ maķdūmu Meķemmed Efendi Burusa’da re’īsü’l-müderrisīn ve ķudemā-yı ders-i ‘amm-ı kemālāt-ķarīn idi. 1135’de irtihāl eyledi. Peder ü cedd-i ma‘ālī-eşeri yanında mütevārīdır.

Meķemmed Efendi’niñ oğlu Muşţafā Mecdī Efendi Burusa’da 1077 sālinde tevellüd etti. ‘Ulemā-yı kirām ģazarātınıñ mecālis-i ‘aliyyelerinden aķz-ı ‘ulūm ederek 1119’da İbtidā-yı Ĥāric rāddesinden silk-i müderrisīne dāķıl ve kibār-ı müderrisīn derecesine vāşıl oldu. [81a] Erbāb-ı fażl u ‘irfāndan olup edebiyyātta da ķudret ü liyāķātı var idi. 1151’de rıķlet edip peder ü ecdādı dā’iresinde maķbūr oldu. Mecdī maķlaşıyla ma‘nīdār eş‘arı daķı vardır.

Ĥalīl Efendi

‘Ulemā vü ‘urefādandır. Vefātı 1151’dedir. Ĥazret-i Ĥalid civārında Zāl Maķmūd Paşa Cāmi‘i ģurbünde Kiremitçi Süleymān Ağa Mescidi ģarşısında medfūndur.

Şeyĥ ‘Ömer {Ĥumuş}

Ĥumuş meşāķīr-i ‘ulemāsından Şeyĥ ‘Ömer-i Baķrāşī ģazretleri. Baķrāşī Şeyĥ Yūsuf’uñ oğludur. Memleketinden Ĥumuş’a bi’l-vuşūl tedris-i ‘ulūm ile meşĝūl olurdu. E‘ālī-i esātīzeden olup müddet-i vāfire ders oķumuş bir zāttır. 1152’de irtihāl edip Ĥumuş’da Cāmi‘ü’n-Naĥle diye şöhret bulan cāmi‘-i şerīfiñ mināresi altına teşādūf iden laĥde vaż‘ u taķbīr olundu.

[81b] Şeyĥ Şālīķ {Şām}

Şām fużalā-yı benāmından Şeyĥ Şālīķ ģazretleri. Şeyĥ İbrāķīm ibn Ĥalīl’iñ şulbünden Şām’da taķrīb 1090 senelerinde tevellüd etti. *Ĥulāşatü’l-eşer* nāmıyla müştehir olan tārīķiñ mü’ellifi fużalādan Şeyĥ Meķemmed Emīn el-Muĥibbī’dir. ‘Ulūm-ı mütedāvileyi lāyıkıyla oķudu.

Fużalādan ve edebiyyātıñ ekşer-i envā’ında liyāķatlı zevāttan Sultān Selīm-i Ĥadīm ģazretleriniñ Şām’da binā ettikleri cāmi‘-i şerīfte ‘ālīmāne ģiţābet eder idi. 1152 Rebī‘ü’l-āķir’inde irtihāl edip Bābü’ş-şāĝir Ĥabristānı’na defn olundu.

Şeyh Hüseyn {Müşulî}

Şām ‘ulemāsından Şeyh Hüseyn-i Müşulî. Şeyh Aḥmed-i Müşulî’nin oğludur. İbn Müşulî diye ma‘rûftur. Müşul’da tevellüd etmiştir. Şām’da Şeyh ‘Abdü’l-ğani-i Nāblusî ḥazretlerinin ders-i ḥaḳāyık-perverîlerinden aḥz-ı ‘ulūm etmiştir. ‘Ulūm-ı mütenevvi‘ada ḳudretli, edebiyyatta liyākatlı bir zāttır. Vefâtı 1152’de ve medfeni Merc-i Daḥdāḥ maḳābirinde ‘ulemā-yı a‘lāmuñ merāḳıd-ı münevvereleri arasındadır.

[82a] ‘Osmān Efendi {Ḥasan Efendi-zāde}

Ḥasan Efendi-zāde. Mesbūḳü’t-terceme, re’īsü’l-‘ulemā Ḥasan Efendi ḥazretlerinin oğludur. Tarīḳ-ı ‘ilmîde Selānik Mevleviyyeti’ni iḥrāz edip 1152 Şafer’inin yigirmi beşinde rıḥlet eylemiştir. Üsküdar’da Dereler Mescidi ile Saraçlar Çeşmesi arasındaki maḳābirde pederi yanında defîndir.

‘Abdu’llāh Efendi {Şā‘id ‘Abdu’llāh}

Anadolu ḳāḏî‘askeri fāzıl-ı meşhūr Şā‘id ‘Abdu’llāh Efendi ḥazretleri. Burusa Mevleviyyeti’nden ma‘zūlen rıḥlet iden fāzıl-ı şehîr Malatyalı Muştafā Efendi ḥazretlerinin ferzendi ve şudûrdan Vak‘a-nüvis Rāşid Efendi ḥazretlerinin dāder-i feẓā’ilmendi olup vilādetleri Dārü’s-salṭana’da vāḳi‘ oldu. Küçük birāderi müşārün ileyh ile şudûrdan ‘Abdü’l-bāḳî ‘Ārif Efendi ḥazretlerinden ḥaṭṭ-ı ta‘līḳı yazdı. ‘Ulemā-yı a‘lāmıñ mecālis-i ḥaḳāyık-güsterîlerinden ‘ulūmı okudu.

Silk-i müderrisinde teraḳḳî ettikleri eşnāda sefāretle İrān cānibine i‘zām buyuruldu. İstanbul’a ‘avdetinde 1134’de Bağdād Mevleviyyeti [82b] Hemedān’ın fethi ‘aḳıbinde 1139 Receb’inde Maḥrec-i Ḥaleb pāyesiyle Hemedān Mevleviyyeti 1140’da Ḥaremeyn-i Muḥteremeyn pāyesi, 1143 Muḥarrem’inde Mekke-i Mükerreme Mevleviyyeti, 1144 Ramazān’ında İstanbul ḳāḏilīḡı, 1150 Muḥarrem’inde Anadolu şadāreti menāşib-ı mümtāzesine şā‘id oldular. 1152 Rebî‘ü’l-evvel’inde irtihāl etti.

Fazīlet ü liyāḳati, dirāyet ü zekāveti müsellim, şāḥib-i ḳāl ü ḳalem bir zāt-ı ‘ulüvvü’l-himem idiler. Şā‘id maḥlaşıyla belāḡat-perverāne şi‘rleri de vardır.

Ḥasan Efendi {Üsküdar}

‘Ulemādan Üsküdarlı Kara Ḥasan Efendi. Ḳur‘ān-ı celīlü’ş-şāna mensūb olan seb‘a ve ‘aşere ve taḳrīb fūnūn-ı muḳaddesesini ve ‘ulūm-ı sā‘ireyi ‘ulemā-yı

benāmdan telaqqī ederek akrānı miyānında yüz ağarttı. Üsküdar'da Çinili Cāmi'-i Şerīfī'nde fāzılāne, üstādāne hitābet iderdi. 1152 Ramazān'ının on beşinde terk-i hayāt-ı müste'ār eyledi. Üsküdar'da Dereler Mescidi üst tarafında Orta Mezārlik nām maḳābirde [83a] birine dāhil oldular.

Cāmi'-i Hāzret-i Süleymān-ı Hānī'de tedrisē başladılar. Ebe-zāde 'Abdu'llāh Efendi hāzretleriniñ ikinci meşīhatında 1121 tārīhinde İbtidā-yı Hāric rāddesinden silk-i müderrisin-i kirāma idhāl olunduḳdan biraz soñra Enderūn-ı hümāyūn h'āceliḡi ve 1138 Muḥarrem'inde Köprili-zādelerden Nu'mān Paşa'nın h'ācesi Aḥmed Efendi'niñ maḥlūlünden Enderūn-ı hümāyūn kütüb-hāne h'āceliḡi ve 1146 Rebī'ü'l-āḥir'inde Selānik ve 1153 Muḥarrem'inde Mısır ve 1158 Muḥarrem'inde Mekke-i Mükerrime Mevleviyyetleri tevcihiyle tekrīm buyuruldu.

Mekke-i Mükerrime Mevleviyyeti'nde olan müddet-i mu'īnesini ikmāl ettikten ve Dār-ı Hilāfet'e geldikten soñra Cerrāhpāşa Cāmi' 'i karşısında kā'in konaḡında sākin olurdu. Nüşa-i nefīse-i hayātı ikmāl ettikleri 1163 senesi Rebī'ü'l-āḥir'iniñ yigirmi beşinci günüdür.

Sultān Meḥmed Hān Cāmi'-i Şerīfī'nde cemā'at-i keşīre ile namāzı edā olunarak konaḡı hizāsında evliya-yı mükerreminden Şeyḡ Elvān Dede *ḳuddise sirruhu* hāzretleriniñ zāviyesi sāhasında Dede-i müşārūn ileyhiñ ayak ucu cānibinde cāddeye nāzır olan maḥalle o vücūd-ı kemālāt-ālūdu defn ettiler. [83b] Merḡūm-ı müşārūn ileyhiñ nihān-hāne-i sīneleri, gencīne-i cevāhir-i 'ulūm-ı āliye ve ḡazīne-i nevādir-i fūnūn-ı 'āliye olup zamānında mişli nādir bir fāzıl-ı yegāne idiler.

Cāmi'-i Süleymān-ı Hānī'de ve Ebu'l-fütūḡ Meḥmed-i Hānī'de ve Cerrāhpāşa Cāmi' 'inde ve bir müddet konaḡında mecmū'ı altmış seneye yakın bulunan pek uzun bir zamān tedris-i 'ulūm ederek bu şüretle de mümtāz-ı akrān olmuşlar. Ve üç def'a icāzet vermek şerefini iḡrāz eylemişlerdir. Bundan başka 'ulemā miyānında ta'ḡilāt dersleri ta'bīr olunan tefsīr, ḡadīs, fıkıḡ fūnūn-ı celīlesinden ve fūnūn-ı sā'ireden nice kütüb-i muḳaddese vü mütedāvile tedris ü taḡrīr buyurarak ferīd-i avān olan birçoḡ erbāb-ı faẓl u 'irfāna ma'ḡez-i istifāde olmuşlardır.

Mü'ellesfāt-ı Nihirāneleri

Ādāb-ı Birgivi'ye İsti'āre-i Semerḡandi'ye başka başka fāzılāne şerḡleri, *Muḳaddemāt-ı Erba'a'ya* müte'addid ḡaşıyeleri, *İşbāt-ı Vācib* mişillü teşānīf-i 'ādīde

vü ‘âlimâneleri, âsâr-ı mezkûreden mâ‘adâ beyne’l-fużalâ maqbûl olan âsâr-ı feride ve resâ’il-i müfideleri, müdde‘â-yı ehliyyetlerine delîl-i kavîdir.

[84a] İbrâhîm Efendi {İstanbul}

İstanbuldur. ‘Ulemâ-yı a‘lâmîñ halka-i ta‘lîm ü ifâdelerine müdâvemet ve tahşîl-i ‘ilm ü ma‘rifet eden ‘âlimîndendir. Dârü’l-Hilâfeti’l-‘Aliyye’de 1162 ve 1163 târihlerinden birinde itmâm-ı ders-i hayât eylemiştir.

Edirnekapısı hâricinde La‘lî Efendi Çeşmesi’niñ karşısında vâkı‘ kabristânda Hâzret-i Hâlid *radıye ‘anhu’l-Vâhid* sülâle-i fâhirelerinden ve fużalâ-yı mevâliden Şâmlı Şemsü’d-dîn Efendi hâzretleriniñ maqbere-i maşşûşu kurbünde vedî‘a-i rahmet-i ilâhî kılınmıştır.

‘Abdü’l-halîm Efendi {Şandıklılı}

Fużalâ-yı mevâliden ve meşâhîr-i mü’ellifinden olup 1088 târihinde irtihâl eden Şandıklılı ‘Abdü’l-halîm Efendi, ibn pîr-i kıdem Şeyh Naşûh hâzretleriniñ birkaç evlâdından biriniñ dâmâdı ve Halîm-zâde Dâmâdı diye meşhûr olan Selânik Mollâsı ‘Abdu’llâh Efendi’niñ oğludur. İstanbul’da doğmuştur. Vâlidesi tarafından cediti bulunan müşârün ileyh ‘Abdü’l-halîm Efendi’ye nisbetle Halîm-zâdelik ile ma‘rûftur.

[84b] Müşâla-i Süleymâniyye râddesi müderrislerinden ve erbâb-ı kemâldendir. Sinni eliye mütekâriben 1163 târihinde irtihâl eylemiştir. Edirnekapısı hâricinde La‘lî Efendi Çeşmesi muqâbilinde bulunan maqâbiriñ Otağçılar’a ve Muştafâ Paşa Tekyesi önüne tevâşül edecek olan câddeye yakın mağallinde pederi ve müte‘allikâtı arasında mütevârîdir.

İsmâ‘îl Efendi

‘Ulemâdan olup 1163 târihinde vefât etti. La‘lî Efendi Çeşmesi karşısındaki maqâbiriñ Kuyubaşı’na yakın olan cihetinde medfûndur. Mu‘âşırı bulunan ‘ulemâdan Mehemmed Efendi daği 1163 Şa‘bân’ında fevt olmuştur. İsmâ‘îl Efendi’niñ yakınında defîndir.

Yûsuf Efendi {Karaşişâr-ı Şarkî}

Ders-i ‘âmm-ı şehîr Seyyid Yûsuf Efendi hâzretleri. Karaşişâr-ı Şarkî’de doğdu. E‘âlî-i efâzıldan tahşîl-i ‘ulûm ettiği zamânda esâtize-i kıra’ât-ı Kur’âniyyeden fûnûn-ı celîle-i vücûhâtı ahz u telakkî etti. Okuduğu fenleriñ

cümlesinde terakķi etti. Bundan sonra [85a] Sultān Meħemmed Hān ĥazretlerinin cāmi'-i ŗerīflerinde imām ve ders-i 'āmm-ı fezā'il-ittisām olup ekser-i fūnūnda ve 'ilm-i celīl-i tefsīrde kemālāt-ı 'azimesi derķār idi.

Tekmīl-i ders-i ĥayāt itmeleri 1163 tārīħindedir. Topķapısı ĥāricinde ortadaki maķbereniñ fuķahālarında Ŗeyħler Mezāristanı yakınında tedfīn ile vedī'a-i ĥāk-i ĥufrān kılındı.

'Abdu'llāh Efendi {Mağribli}

Ders-i 'āmm Mağribli 'Abdu'llāh Efendi ĥazretleri. Mūderrisīn-i fezā'il-ķarīnden ve Sultān Meħemmed Hān ĥazretlerinin cāmi'-i feyz-lāmi'i, ĥudemā-yı ders-i 'āmmından olup 1163'de tetmīm-i ders-i ĥayāt eylemiştir. Edirneķapısı ĥāricinde La'lı Efendi Çeşmesi'niñ önünden Otaķçılar'a giden cāddeniñ ŗol tarafında Ŗeyħü'l-İslām Paşmaķçı-zāde 'Alī Efendi ve Dürri-zāde Muştafā Efendi şuffeleriniñ civārında mütevārīdır.

Meħemmed Efendi {Ders-i 'āmm}

Ders-i 'āmm Meħemmed Efendi. Memālik-i maħrūse-i ĥazret-i ĥilāfet-penāħiniñ bir cihetinden neş'et ve o 'aşıñ 'ulemāsından [85b] ta'allūm-i 'ilm ü ma'rifet ederek meslek-i mūderrisīne dāħil oldu. Mütēhayyizān-ı esātizeden idi. 1163'de itmām-ı risāle-i ĥayāt eyledi.

Edirneķapısı ĥāricinde Ĥazret-i Emīr Buħārī Dergāhı'niñ yanındaki küçük ĥabristānda *Şaķāyık-ı Nu'māniyye*'niñ bu eşer-i 'ācizānemden muķaddemki zeyliniñ mü'ellifi Ŗeyħī Efendi'niñ ĥabr-i meşħūrı kurbünde defn ile vedī'a-i raħmet-i Rabb-i Ėafūr kılındı.

Yūnus Efendi

Meşāħir-i ders-i 'āmmdan Yūnus Efendi ĥazretleri. Mütēhayyizān-ı fużalā-yı mūderrisīnden ve Sultān Meħemmed Hān Cāmī'-i Ŗerīfi ders-i 'āmm-ı benāmından idi. 1163 Zī'l-ħicce'siniñ dördünde ikmāl-i ders-i ĥayāt eyledi. Edirneķapısı ĥāricinde La'lı Efendi Çeşmesi'niñ karşıısında bulunan maķābiriñ ĥapıya yakın olan maħallerinde mevālīden Maħremī-zāde 'Alī Efendi'niñ ĥarībinde defīndir.

Ŗeyħ Muştafā {Medīne}

Medîne-i ‘âliye ‘ulemâ-yı a‘lâmından Şeyh Muştafâ eş-Şirvânî hazretleri. Pederi Şeyh Cemâl Yûsuf bin İbrâhîm. Şirvân’dan Medîne-i ‘âliyyeye hicret ve o belde-i mu‘azzamada tedris ile meşğûl iken ‘âlem-i ‘uqbâya rihlet eyledi.

[86a] O zâtın Şirvânî nâmı ile meşhûr olduğu gibi oğlu Şeyh Muştafâ da Şirvânî diye ma‘rûftur. Müşârûn ileyh Şeyh Muştafâ hazretleri Medîne-i Münevvere belde-i mu‘addesesinde 1088 târîhinde tevellüd ve ‘ammisi ‘Alî Efendi’den ‘ulûm-ı ‘âliye vü âliyyeyi ve Şeyh ‘Abdu’llâh ibn Sâlim el-Başrî hazretlerinden kütüb-i Fârisiyye’yi ve sâ’ir zevât-ı fezâ’il-simâttan ‘ilm-i celîl-i hadîsi ahz u telakkî etti.

Mescid-i celîl-i hazret-i nebevîde ve civâr-ı füyûzât-medârında olan medrese-i halîfede ‘ulûm-ı mütenevvi‘a tedris ederdi. Kudemâdan ve fuzalâdan olmalarına binâ’en Harem-i Şerîf şeyhü’l-e’imme ve’l-hûtebâsı, hidemât-ı mu‘addesesi ile kadri a‘lâ edildi. Dârü’l-Hilâfeti’l-‘Aliyye’ye gelmek ârzûsuyla Medîne-i ‘âliyeden hareket ve Mısır’a muvâşalat edip Mısır’da 1164 sâlinde rihleti vukû‘ buldu. Medfen-i mebrûk-i ‘âlimâneleri Mısır’dadır.

Şeyh ‘Abdu’r-rahmân {Şâm}

Şâm fuzalâsından Şeyh ‘Abdu’r-rahmân hazretleri. ‘Abdu’r-rahmân bin Aḥmed Şanādîkî olmak üzere *Mücellidât-ı Târîḥiyye*’de mazbûttur. Pederi ve birâderi şandîk i‘mâl etmeleriyle bu zât da o nâm ile benâm olmuştur. [86b] Vilâdeti Şâm’dadır. Memleketinde ders okuduktan sonra iki def’a Mısır’da mücâveret etmesiyle bü müddette Câmî‘ü’l-Ezher ‘ulemâ-yı a‘lâmından Şeyh ‘Aliyy-i Darîrî hazretlerinden ve emşâli olan e‘âliden tahşîl-i ‘ulûm etti. Şâm’da Câmî‘-i Emevî’de fâzılâne tedris ü taḥrîr-i fûnûn ederdi.

Müdekkikîn-i fuzalâdan olup fıkıh, uşûl-i naḥiv fenlerinde kemâlâtı ve fûnûn-ı sâ’irede akrânı olan ‘ulemâyâ müşâreketi derkâr, sâ‘î vü mecd bir zât-ı meḥâsin-şi‘âr idi. Bir müddet Dârü’l-Hilâfe’de ve Trablusgarb’da müsâferet ettikten sonra Şâm’da 1163’de itmâm-ı risâle-i hayât eyledi. Bâbü’s-şagîr kabristân-ı şehîr civârında takbîr edildi. *Şemâ’il-i şerîf* ile *Kaşîde-i Bürde*’ye niḥrîrâne şerḥleri, i‘râb ḥaḳḳında resâ’il-i pür-fezâ’ili ve sâ’ir te’lîfât-ı daḳâyıḳ-iştimâli müsellim-i fuḥûldür.

Şeyh Meḥemmed {Bosna}

Şâm küberâ-yı fuzalâsından Şeyh Meḥemmed hazretleri. Meḥemmed bin Aḥmed bin Meḥemmed bin Aḥmed bin Meḥemmed bin İdrîs. Pederiniñ pederi olan [87a] Şeyh Meḥemmed Bosnalıdır.

Haleb’de taḥṣīl-i ‘ulūm ve bir müddet tavaṭṭun ettikten sonra Şām’a gelmiş ve e‘āzım-ı ‘ulemādan Şeyḫ Muḥammed Bedr-i Ġazzī ve Şeyḫ Necm-i Behisnī ḥazarātından ve sā’ir müdekkikīn-i fuṣalādan istiḥsāl-i kemāl etmiştir. Şām efāzılından olduğu hâlde 1161 Rebī‘ü’l-evvel’inde müntakıl-i dār-ı beḳā olmuştur.

Oğlu Şeyḫ Aḥmed pederi gibi Bosna’da tevellüd ve Haleb’de tavaṭṭun edip anı ile Şām’a gelmiş ve orada vefāt eylemiştir. Bu Şeyḫ Aḥmed’in oğlu Şeyḫ Meḥammed Şām’da tevellüd ve cedit Şeyḫ Meḥammed ve sā’ir fuṣalā ḥazaratının ḥalka-i ta‘līm ü tedrisinden taḥṣīl ve tekmīl-i fūnūn etmiştir. Cāmi‘-i Emevī meṣāhīr-i ‘ulemāsından mükemmel bir zāttır. 1164 sâlinde itmām-ı ders-i ḥayāt eylemiştir.

Şeyḫ Aḥmed

Şām meṣāhīr-i fuḳahāsından Şeyḫ Aḥmed ḥazretleri. Aḥmed bin Aḥmed bin Aḥmed bin Muḥammed bin Muṣṭafā. Pederi olan Şeyḫ Aḥmed-i Hırsetī Şām’da 1040 târiḫinde doğdu. ‘Allāme-i nükte-dān [87b] Şeyḫ Kemālū’d-dīn ibn Yahyā ed-Dımişkī ḥazretlerinin ḥalka-i ta‘līm-i ḥakāyık-penāhīlerinden ta‘allūm-i ‘ulūm edip 1070’de icāzet aldı. Şām’da tedris-i ‘ulūm u te’līf ile bi’l-iṣṭigāl 1115’de beḳāya intikāl eyledi. Bābü’s-ṣaḡīr kabristān-ı şehīrinde taḳbīr edildi.

Maḥdūmu Şeyḫ Aḥmed faṣl u ṣalāḥ ile mevṣūf ve tedris-i fūnūn ile me’lūf bir zāt-ı meḥāsin-ṣifāt idi. 1164 Rebī‘ü’l-evvel’ini yigirmi ikinci Cum’a günü dār-ı ‘uḳbāya müntakıl oldu. Bābü’s-ṣaḡīr’de pederi merḥūmuñ merḳad-i ‘ālimānesi yanında medfūndur.

el-Hācc İsmā‘īl Efendi {İstanbul Kādīsī}

İstanbul kādīsī, Üsküdarī İsmā‘īl Efendi ḥazretleri. İstanbul kādīliğinde müddet-i ma‘lūmesi olan bir seneyi ikmāl ettikten sonra 1093 târiḫinde intikāl eden nihrīr-i şehīr Mīr-zāde Meḥammed Efendi ḥazretlerinin kerīme-zādesi ve ṭarīḫ-ı küberāsından olup ‘ulemā arasında faṣīletli ḳāziyye-i müsellime gibi muṣaddaḳ olan Mantıkcı Mes‘ūd Efendi’niñ oğludur.

Üsküdar’da tevellüd etmesi Üsküdarī diye teşehhür etmesini mücib olmuştur. [88a] Dayısı Mīr-zāde Şeyḫü’l-İslām Meḥammed Efendi ḥazretlerinin neẓaret-i kemālāt-perverīleri ile ‘ulemā-yı a‘lāmīn ders-i daḳāyık-ṣī‘ārīlerinden fūnūn-ı mütedāvileyi telaḳḳī ve ṭarīḫ-ı müderrisinde teraḳḳī etmişidi. Maḥrec Mevleviyyeti’nden biri ve mu’ahḫaren Şām ve 1159 Muḥarrem’inde Mekke-i

Mükerreme Mevleviyyetleri ve 1160 Şa‘bân’ında Dārü’l-Hilâfeti’l-‘Aliyye kâdîliği tevcih edildi. 1164 târîhinde vefât etti.

Üsküdar’da Paşakapısı önünden Karaca Ahmed’e giden caddenin sağından Tünusbâğı tarafına sapılarak biraz gidildikde sol tarafında bulunan kabristânın caddeye yakın olan mahallinde cediti Mîrzâ Mehemmed Efendi şuffesinin karşılarında defn ile vedî‘a-i rahmet-i Yezdânî kılındı.

Mehemmed Lâyih Efendi

Fuzalâ-yı mevâlî-i kirâmdan Lâyih Efendi. Kırım dâhilinde Kefe’de doğdu. Dārü’l-Hilâfe’ye geldiği vakitte şülüş ve nesih yazılarını hattât-ı meşhûr Ağakapılı İsmâ‘îl Efendi’den yazmış ve ‘ulûm-ı mütedâvileyi ‘ulemâ-yı zevi’i-ihtirâmdan okumuş idi. [88b] Soñra Şadr-ı A‘zam Elmâs Mehemmed Paşa’ya imâm ve 1106’da müderrislik ile bekâm oldu. Tarîk-ı ‘ilmîde terakkiyât-ı mu‘tâde ile Mekke-i Mükerreme Mevleviyyeti’ni tahşil eyledi. İrtihâli İstanbul’da 1164 Rebî‘ü’l-evvel’iniñ yigirmi dokuzundadır.

Topkapısı hâricinde bir sırada olan üç kıt‘a kabristândan ortada bulunan kabristânın kapıya pek yakın bir mevki’inde tedfîn edilerek vedî‘a-i mağfîret-i Yezdânî kılınmıştır.

Fuzalâdan, zurefâdan, meşâhîr-i hattâtînden mahall-i müte‘addidede âsâr-ı huṭûtu ve Lâyih mahlasıyla *Dîvân-ı eş‘âr-ı belâğat-şi‘âr*’ı vardır. Bu zâtta başka şâhib-i te’lîf Fâzıl-ı Kefevî denmekle ‘arîf bir Mehemmed Efendi vardır, o zât da Kudüs-i Şerîf Mevleviyyeti’nden ma‘zûlen 1170 senesinde irtihâl-i dâr-ı beka etmiştir.

Mehemmed Efendi {Ladik}

Ladik müftîsi ‘âlim-i meşhûr Mehemmed Efendi. [89a] Diyârbekir’de tevellüd etti. O havâlîde tadrîs ile meşgûl olan ‘ulemâ-yı a‘lâmın halka-i ta‘lîm-i üstâdânelerinden ta‘allüm-i ‘ulûm ederek miyân-ı akrânda temeyyüz eyledi. Amasya cihetinde Ladik’te haylî seneler müftîlik ve tadrîs ile iştiğâl ve Dārü’l-Hilâfeti’l-‘Aliyye’de 1164 sâlinde dārü’l-ifâde-i beka’ya intikâl etti.

Üsküdar’da Dereler Mescidi üst tarafında Orta Mezârlık nâmiyla ma‘lûm olan cesim kabristânda tarîk-ı Halvetî e‘âzımından kutbü’l-vâsılın Zâkir-zâde Şeyh

‘Abdu’llāh Efendi ḥazretleriniñ merḳad-i mebrūkleri civārında defn ile maḡfıret-i rabb-i Ġaffār’a vedī‘a edildi.

Muṣṭafā Efendi {Sā‘atçı-zāde}

Sā‘atçı-zāde ḳudemā-yı mevāliden Muṣṭafā Efendi. Babası Meḥemmed Efendi Ayaşofya’da sā‘atçilik ile ta‘ayyüş eder ve Ayaşofya Cāmi‘’niñ sā‘atlerine de ḥıdmet eylerdi. 1115 senesinde sinīn-i ‘ömri tamām oldu.

Muṣṭafā Efendi Dārü’l-Ḥilāfe’den neş’et ve esātize-i kirāmıñ [89b] ḥalka-i ta‘līm-i ‘ālimānelerinden taḥşīl-i ‘ilm ü ma‘rifet edip silk-i müderrisīne idḥāl kılınmışdı. Burusa Mevleviyyeti’nden ma‘zūlen 1164 sālinda beḳāya gitti. Üsküdar’da ‘İnādiyye Meydānı’nıñ arḳasında kā’in ḳabristānda Enderūn-ı ḥümāyūn Ḥāne-i ḥāşşa ağalarından çerāḡ olma Aḥmed Aḡa’nıñ 1053’de yaptırdıḡı mekteb ve sebīl ḥarābesiniñ ve Şeyḫü’l-İslām Muṣṭafā Efendi şuffesiniñ yakınında babasınıñ yanına defn edildi.

Tārīḫ-i Vefātı

Hem-nām-ı faḥr-i ‘ālem Sā‘atcizāde ya‘nı

Ḳāḏī-i Burusa olmışiken dānesi tükendi

Cāh-ı ḥayāt-ı fāniden ḫünki oldı ma‘zūl

Rūḫına naşīb itsün Ḥaḳ sidre-i bülendi

Cennetde anı Mevlā ḡarīḳ-ı na‘īm itsün

Kālā-yı kāmın elden aldırđı gitdi kendi

Ey merḳadinden anuñ iden güzār-ı dā’im

[90a] Bir Fātiḥa ile yād it ol pīr-i ercümendi

Düşdi Bekriye fethi tārīḫ-i irtihālī

Gitdi na‘īm-i ‘uḳbāya Muṣṭafā Efendi

1164

Muṣṭafā Efendi merḫūm ḥüsn ü mebrūk ve meḥāsinü’l-aḫlāḳ bir zāt idi.

Yūsuf Efendi {Anṭalya}

Analya müftisi fâzıl-ı meşhûr Yûsuf Efendi hâzretleri. Anadolu'da bulunan memâlik-i mahrûse-i hilâfet-penâhîniñ bir cihetinden zühûr ve Nevşehir müftisi nihrîr-i şehîr Çelebi Efendi hâzretleriniñ halka-i tedris-i haqâyık-perverîlerinden tahşîl-i 'ulûma şarf-ı maqdûr etti. Bir aralık Analya müftisi oldu. Şoñra Burusa'da tavaţţun ve neşr-i fûnûna haşr-ı evkât ile pek tefennün etti. Burusa'da 1164 sâlinde ikmâl-i risâle-i hayât etti.

Lâgar Naşûh Mektebi hâzîresinde ders-i 'âmm-ı benâm Ereğlîli 'Alî Efendi'niñ yakınında defîndir. Kudemâ-yı fużalâdan hüsn-i ahlâk u etvâra mâlik zevâtan idi. [90b] Beyne'l-'ulemâ Ayaklı Kütüb-hâne denilmekle şöhet-nümâ olan şudûr-ı fezâ'il-nüşûrdan Mehemmed Efendi hâzretleri müşârün ileyh Yûsuf Efendi'niñ ferzend-i mübeccelidir. 1212 târihinde müntakîl-i dâr-ı uqbâ olmuştur.

Hasan Efendi

Kudemâ-yı müderrisinden ve hüsn-i hâl aşhâbından idi. 1164 senesinde vefât etti. Boğaziçi'nde Şariyer'de Çeşme Meydânı karşılarında misâfirlere maşşûş olan makberede medfûndur.

'Abdü'l-ganî Efendi {Erzincân}

Erzincân müftisi 'Abdu'llâh Efendi'niñ oğludur. Erzincân'da doğmuştur. Pederinden ve sâ'ir 'ulemâdan okumuştur. Erbâb-ı 'ulûmdandır. Dârü'l-Hilâfeti'l-'Aliyye'de 1164 Ramazân'ınıñ on beşinde bekâya gitmiştir. Üsküdar'da Dereler Mescidi dâ'iresiniñ arkasında fuhûl-i 'ulemâdan Tağıstânî 'Abdü'l-mü'min Efendi hâzretleriniñ merkad-i nihrîrâneleri kurbünde defn ile vedî'a-i 'afv u gufrân-ı Mennân kılındı.

[91a] el-Hâcc Mehemmed Efendi {İzmir}

Meşâyih-ı zevi'l-ihtirâmdan 'Abdu'r-rahmân Efendi'niñ şulbünden. İzmir'de doğmuştur. Beldesinde ve Aydın taraflarında, Dârü's-saltana'da istihsâl-i 'ilm ü kemâl eylemiştir. Ders-i 'âmm ve müderrisîn-i kirâmdan haqâyık-simât bir zât idi. 1164 Şa'bân'ınıñ on dördünde itmâm-ı risâle-i hayât eyledi.

Üsküdar'da Kâraca Ahmed'den Saraçlar Çeşmesi'ne giden câddenin sol cihetinde vâkı' kabristân-ı cesîminî Saraçlar Çeşmesi'ne pek yakın ve Seyyid Ahmed Deresi'ne nezâret eden köşesinde defn ile vedî'a-i gufrân-ı Rabb-i Yezdân edildi.

Liyākat-ı müsellimeyi hā'iz 'ulemā-yı benāmdan ve tarīk-ı Celveti müntesibātındandır.

İsmā'îl Efendi {İsmā'îl ibn 'Abdü'l-kerîm}

İsmā'îl ibn 'Abdü'l-kerîm. 'Ulemādandır. Boğaziçi'nde İstinye'de sākin idi. 1164'de vefāt etti. Hānesi kurbünde Yeñiköy Sāhili'nde Şeyhü'l-İslām Zenbilli 'Alî Efendi-zāde ricāl-i 'ilmiyyeden Mollā Çelebi Fazîl Efendi [91b] hâzretleriniñ binā ettiği cāmî' in karşusunda defindir.

Ahmed Efendi {Müderris}

Ders ile iştiğāl eyleyen 'ulemādan Müşila-i Şahn rāddesinde bulunan müderrisinden olup 1164 tārīhinde şahn-ı beķāya vāşıl oldu. Edirneķapısı hāricinde Hāzret-i Emîr Buķārî dergāh-ı şerīfleri ile Topçular Cāddesi arasındaki maķberede medfūndur.

Hāfiz Muştafā Efendi

Κuru Yemişci-zāde. Κuru Yemişci 'Abdu'llāh Aģa'nıñ oğludur. Aşhāb-ı 'ulūmdan olup 1164'de vefāt etmiştir. Oķmeydānı Kābristānı'nıñ Darı Deresi denilen kısmında Ayaşofya Cāmî' 'niñ Cum'a Vā' izi, küberā-yı mü'ellifinden Fāzıl Süleymān Efendi hâzretleriniñ merķadi kurbüne defn edilmiştir.

Süleymān Efendi {Kethüdā-zāde}

Kethüdā-zāde. [92a] Tarīk-ı 'ilmî ricālinden ba'zı zevātın kethüdālıģında hıdmeti sebķ eden kuzāt-ı sūtūde-şifāttan 'Abdü'l-hālîm Efendi'niñ oğludur. Bu cihetle Kethüdā-zādelik ile nāmdār olan 'ulemādan birisidir. 1164 sālî Şevvāl'iniñ yigirmi birinde vefāt etmiştir.

Üsküdar'da İbrāhîm Aģa Çayırı kurbünde Şıraserviler'de müteveffā Hālîl Kāmîlî Paşa'nıñ eşer-i hayrı olan sebîlîñ ve tarīk-ı Celveti küberā-yı meşāyih-ı benāmından Mudanyavî Şeyh 'Abdu'r-raħmān Efendi hâzretleriniñ ķabr-i şerīfleri ķarîbinde defindir. Mute'allikātından ve 'ulemādan Şādık Efendi 1204'de vefāt edip merķūmuñ yakınına defn edilmiştir.

Feyzu'llāh Efendi {Çorlulu} Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

Çorlulu İmām-zāde. İstanbul pāyesini hā'iz olan fużalādan Çorlulu İmām-zāde Muştafā Efendi'niñ necl-i ma'ārifmendidir. Dārü'l-Hilāfe'de tevellüd etmiştir. Kibār-ı müderrisîn-i dāniş-ķarından olup 1164 tārîhinde irtihāl eylemiştir.

[92b] Edirneķapısı hāricinde Hāzret-i Emîr Buḡarî dergāh-ı feyz-medārı sırasında Şeyḡü'l-İslām Kemāl Paşa-zāde ḡazretleriniñ meşhūr olan türbesi civārında pederiniñ yanında mütevārîdir.

Meḡemmed Refî' Efendi

Müderrisîn-i ma'ārif-ķarından Şeyḡ-zāde Refî' Efendi. Mekke-i Mükerrema pāyesini iḡrāz etmiş olan müdeķķikîn-i fużalādan Şeyḡ-zāde Aḡmed Efendi ḡazretleriniñ kerîme-zādesi ve müteķā'idîn-i mevāliden ve ders-i 'āmm efendileriñ ser-levḡalarından Aḡmed Yemiş Efendi'niñ ferzendidir.

Muşıla-i Süleymāniyye rāddesine vāşıl olan kibār-ı müderrisînden ve bi'l-vücūh aşḡāb-ı ma'ārif ü ma'lümāttandır. 1164 tārîhinde rihlet etmiştir. Edirneķapısı hāricinde Toçuılar'a giden cāddeniñ şol tarafında ceddi Şeyḡ-zāde Aḡmed Efendi'niñ merķad-i 'ālimāneleri ittişāline defn ile vedî'a-i raḡmet-i Rabb-i Raḡîm kılındı. Pederi Yemiş Efendi de 1183 senesinde itmām-ı ders-i ḡayāt edip ḡayın pederi ile oḡlunuñ arasına defn edildi.

[93a] 'Oşmān Efendi {'Oşmān bin 'Abdu'llāh}

'Oşmān bin 'Abdu'llāh. Erbāb-ı dānişten olup ehliyeti ile ḡaylî memālik niyābetlerinde istiḡdām edilmişidi. Vefā Meydānı civārında kā'in ḡonaḡında sākin idi. 1164'de müntaķil-i dār-ı 'uķbā oldu. Ḳonaḡı civārında tarîķ-ı Zeynî a'ḡam-ı vāşılîninden ve efāḡim-i evliyāu'llāhtan Şeyḡ Ebu'l-Vefā *ḡaddesa'llāhu esrārehu* ḡazretleriniñ türbe-i muḡaddeseleri sāḡasındaki ḡabristānda defîndir.

Aḡmed Efendi

'Ulemādanbir zātîñ oḡlu ve Burusa mollāsı Kız Muştafā Efendi'niñ dāmādıdır. Efrād-ı 'ilmiyyeden ve erbāb-ı liyāķattandır. 1164'de vefāt etmiştir. Topḡāne ḡudūdunda Ḳādiri-ḡāne'de tarîķ-ı Ḳādiri kümmelîn ü 'ārifîninden Şeyḡ İsmā'il-i Rūmî *ḡaddesa'llāhu esrārehu'l-'Ālî* ḡazretleriniñ merķad-i 'ulyāları cānib-i ḡademinde o tarîķiñ kıdve-i meşāyiḡ-ı kirāmından Eşref-zāde Şeyḡ 'İzzü'd-dîn Efendi ḡazretleriniñ merķad-i şerîfî yakınında defîndir.

[93b] Muştafā Sa' du'llāh Efendi

Oğur yazar bir zātın şulbünden, Dārü'l-Ḥilāfeti'l-‘Aliyye’de tevellüd ve o zamānıñ esātize-i kirāmından taḥşil-i ‘ulūm etti. Mütēhayyizān u ma‘ārif-şināsān-ı müderrisinden olup 1164 Ramazān’ınıñ on sekizinde irtihāl eyledi.

Yüksek Kaldırım Cāddesi’nde Kādī’asker Cāmi’i ilerisinde bulunan Saraç Doğan Mescidi’niñ cāddeye nezāret eden maḳberesinde Kethüdā Cānfedā Ḥātūn Cāmi’ine ibtidā Cum’a Vā’izi ta’yin olunup 1020 tārīhinde intikāl eden ‘ārif bi’llāh-ı nefāyis Şeyḥ Ḥasan Efendi ḥazretleriniñ merḳad-i şerifleri yanına defn olundu.

Meḥammed Sa‘īd Efendi

Şerif-zāde Şeyḥ Sa‘īd Efendi. Mekke-i Mükerrreme Mevleviyyeti’nde 1159’da rıḥlet eden Şerif-zāde ‘Alī Mollā Efendi’niñ oğlu ve Şeyḫü’l-İslām Şerif-zāde Meḥammed Mollā Efendi ḥazretleriniñ birāder-zādesidir. Kudemā-yı müderrisindendir. İrtihālī 1164 Şevvāl’iniñ dördündedir.

[94a] Üsküdar’da Kāraca Aḥmed Sultān etrāfında bulunan mütēaddid maḳābirden Dereler Mescidi ile Ḥarmenlik arasındaki cesim ḳabristānıñ Ḥarmenlik’e yakın olan cihetinde ḳadīmen e‘āzım-ı ‘ulemādan ve şudürdan Kevākibī-zāde Veliyyü’d-din Efendi’niñ medfen-i maḥşuşunda medfündür.

Meḥammed Zeynü’l-‘ābidin Efendi

Aḳ Maḥmūd Efendi-zāde Şeyḫü’l-İslām Zeynü’l-‘ābidin Efendi ḥazretleri. Zeynü’l-‘ābidin Efendi ibn Maḥmūd Efendi ibn ‘Alī Efendi ibn Es’adu’llāh-ı Mağnisavī. Bu silsile bu şüretle ḳurūn-ı ‘adīde ile esbāt-ı muḥtereme şirasında mübeccelen mezkūr olan İmām Zeynü’l-‘ābidin *raḳıye ‘anhü’l-Metīn* ḥazretlerine tevāşül eder.

Peder-i fezā’il-güsteri Maḥmūd Efendi ḥazretleri Mağnisa’da 1026 Zī’l-ḥicce’sinde tevellüd ve ‘ulemā-yı a’lām ḥazarātınıñ ḥalka-i ders-i niḥrīrānelerinden aḫz-ı ‘ulūm edip 1059 Zī’l-ḳa’de’sinde müderris ve bu eşnāda naḳībū’s-sādāt Anḳaravī Şofu Emīr Meḥammed Es’ad Efendi ḥazretlerine dāmād olmuşlar idi. 1081 Zī’l-ḳa’de’sinde Haleb ve 1087 Receb’inde [94b] Burusa ve 1090 Cumāde’l-āḫire’sinde Mekke-i Mükerrreme pāyesi ile Medīne-i Münevvere Mevleviyyetleri ve 1091 Cumāde’l-āḫire’sinde İstanbul pāyesi ve 1094 Rebī‘ü’l-evvel’inde Dārü’l-Ḥilāfeti’l-‘Aliyye ḳādīliği ve 1095 Muḥarrem’inde Ğalaṭa Mevleviyyeti ve 1104 Rebī‘ü’l-evvel’inde Anadolu ḳādī’askerliği tevcihiyle talṭif olundular.

Ḳāḏī' askerlikte müddet-i ma'lūmesi olan bir seneyi bi'l-ikmāl 1115 Ramaẓān'ınıñ evā'ilinde doksan yaşında beḳāya intikāl eyledi.

Ḥazret-i Ḥālid Cāmi'-i Şerīfī'niñ mihrāb cihetinde vāḳi' ḳabristānıñ kürsi arḳasına teşādūf eden kısmında Pertev Paşa ve Ferīdūn Paşa Türbeleri ḳarşısında Büyük ve Küçük lisānında Küçük Emīr Efendi diye şöhret-şi'ār olan kibār-ı evliyāu'llāhtan Amasyalı İbrāhīm Efendi ḥazretleriniñ türbe-i muḳaddeseleri ittişāline defn olundu.

Zeynü'l-'ābidīn Efendi ḥazretleri Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'de 1079 tārīḫinde ḳadem-nihāde-i 'ālem-i şühūd oldu. Vilādetlerine,

Şeyḫ Meḥemmed Zeynī

1079

terkibi tārīḫtir. Fuḫūl-i 'ulemānıñ mecālis-i ders-i muḥaḳḳikānelerinden istihşāl [95a] ü istikmāl-i kemāl ettikleri sırada Şeyḫü'l-İslām Ebe-zāde 'Abdu'llāh Efendi ḥazretlerine dāmād oldular.

Anḳaravī Meḥemmed Emīn Efendi ḥazretleriniñ meşīḫatında 1098 Rebī'ü'l-āḫir'inde müderris ve 1116 Receb'inde Selānik ve 1122 Muḥarrem'inde Mısır Mevleviyyetleri ve 1127'de Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye ḳāḏilīḡi ve 1134 Cumāde'l-ūlā'sında Paşmaḳçı-zāde 'Abdu'llāh Efendi ḥazretleriniñ yerine Neḳābet-i eşrāf ve Ramaẓān'ında Anadolu ḳāḏī' askerliḡi ve 1140 Şevvāl'inde ve 1145 Muḥarrem'inde iki kere Rūmili ḳāḏī' askerliḡi ve Şafer'inde Ḥ'āce-zāde 'Ömer Efendi ḥazretleriniñ intikālinde ikinci def'a neḳābet-i eşrāf menāşıb-ı celīlesi tevciḥ buyuruldu.

1147 tārīḫinde farīza-i ḥacc-ı şerīfī edā ederek 1151 Zī'l-ḳa'de'sinde sālişen Rūmili ḳāḏī' askerliḡi ve 1157 Zī'l-ḳa'de'sinde Maḥmūd Dede Efendi ḥazretleriniñ irtihālinde sālişen neḳābet-i eşrāf ve 1159 Receb'inde rābi'an Rūmili ḳāḏī' askerliḡi tevciḫiyle tebciḫ olundu. Sene-i mezbūreniñ Şevvāl'inde Ḥayātī-zāde Emīn Efendi ḥazretleriniñ yerine mesned-i meşīḫat-i 'ulyāya iş'ād buyuruldu.

[95b] Bir sene on ay o maḳām-ı 'ālīde bulunarak 1161 Receb'inde intikālleri vuḳū'uyla Anadoluḫişārı'nda kā'in sāḫil-ḫānelerinde müṭāla'āt-ı fūnūn ve 'ibādāt-ı İzīd-i Bī-Çūn ile iştiḡāl buyururlar idi. 1164 sāli Zī'l-ḳa'de'siniñ āḫirinde beḳāya intikāl eylediler.

Ḥazret-i Ḥālīd Cāmī‘-i Şerīfī yanında Küçük Emīr Efendi ḥazretlerinin ziyāretgāhı olan türbe-i şerīfleri dā’iresinde pederleri merḥūmuñ merḳadi yanına defn ile muntazır-i yevm-i mağfīret olmuştur. Zīb-i mezār-ı lāmī‘ü’l-envārı olan tārīḥ:

Seyyid-i pākīze-meşreb ya‘nī Zeynü’l-‘ābidīn
Olmışdı verdi dā’im āḥ-ı ḥüsn-i ḥātime

Fārīgü’l-bāl inzivāda şugli zikru’llāh olup
Kārı Allah maṭlabı her gāḥ ḥüsn-i ḥātime

‘Ākıbet-endīş-i dervīş-kīş-i şāhib-ḥāl idi
Kılmışdı anı dil āgāḥ ḥüsn-i ḥātime

Gerçi kim vādī-i ḥāmūşāna tenhā gitdi līk
[96a] Oldı hem Hādī aña hem-rāḥ-ı ḥüsn-i ḥātime

Rıḥletinde ḥüsn-i ḥāl-i vaktini taşdıḳ ile
Didi tārīḥin ricālu’llāh ḥüsn-i ḥātime

1164

Merḥūm-ı müşārün ileyh zātında ḥüsn-i şūret ü sīret ve pīrāye-i şalāḥ u ‘ıffet ile ārāste, dervīşān u fuḳarāya meyl ve maḥabbet ü kemāl-i şefḳat ü merḥamet ile pīrāste olup her yüzden maḥbūb-ı erbāb-ı ḳulūb olmalarıyla bi’l-cümle ḥavāşş u ‘avām fezā’iline, ḥüsn-i aḥlāk u eṭvārına şehādet ederlerdi.

Ṭarīḳ-ı Ḳādirī ‘umde-i şüyūḥ-ı zevi’l-iḥtirāmından olup Edirne’de kā’in Ḳādirī-ḥāne’niñ seccāde-nişini Ḳaşşāb-zāde Şeyḫ Meḥemmed Efendi ḥazretlerinden intisāb eylemişler, soñra Pīr Sünbül Sinān *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Mennān* ḥazretlerinin Ḳoca Muştafā Paşa’da āsitān-ı vālaları seccāde-nişini olan ḳıdve-i şüyūḥ-ı kemālāt-rūsūḥdan Şeyḫ Ḳoca Nūrü’d-dīn Efendi ḥazretleri ile ṭarīḳat-i ‘aliyyeniñ ādāb u esrārına dā’ir pek çok seneler sālīkāna ve ‘ārīfāna şoḥbet ü maḥabbet eylemişler idi.

[96b] İbrāhīm Efendi {‘Abdī-zāde}

Bursa mütehayyizân-ı ‘ulemâsından ‘Abdî-zâde İbrâhîm Efendi. Sultân Gâzî Hudâvendigâr hazretlerinin Bursa’da vâkı‘ medrese-i münîfesi müderrisi Şa‘bân Ağa-zâde ‘Abdî Efendi’niñ şulbünden Bursa’da doğdu. O şehirde re’îsü’l-ḥattâtîn olan Yûsuf Efendi’den ḥatt-ı ta‘lîkî yazıp icâzet aldı. Küberâ-yı fużalâ-yı müderrisinden Meḥmed Selîm Efendi’den nesh-i kütüb-i mürettebe vü müdevveneyi okudu.

Ebe-zâde ‘Abdu’llâh Efendi hazretlerinin Def‘a-i Evveli meşîḥatında 1120 târiḥinde İbtidâ-yı Hâric râddesinden silk-i müderrisîne dâhil ve devr-i medâris ederek Mûsıla-i Süleymâniyye râddesine vâsıl oldu. 1164’de beḳâyâ nâkil oldu. Bursa’da Deveciler muḳâbilinde vâkı‘ kabristânda pederiniñ yanında defn-i muntazır-ı yevm-i mükâfât olmuştur. Fâzıl-ı memdûḥü’l-ḥaşâ’il bir zâttır.

Meḥmed Efendi {Beyoğlu}

İbrâhîm Hâce’niñ şulbünden Dârü’l-Ḥilâfe’de tevellüd ve pederinden ve daha sâ’ir ‘ulemâdan taḥşîl-i ‘ulûm edip Beyoğlu’nda Ağa Câmî’inde imâmet [97a] ider idi. Kılıç ‘Alî Paşa Câmî’inde de ders okutur idi. Aşḥâb-ı kemâldendir. Vefâtı 1165 târiḥindedir. Beyoğlu Kabristânı’nıñ Gümüşsuyu nâm maḥall-i ma‘rûfta mevcûd olan ve Gümüşsuyu Ḥastaḥânesi’ne yakın bulunan cihetinde Çukur Mezârlık diye şöhret bulan maḳberede medfûndur.

Meḥmed Efendi {Galaşarâyı}

Esâtize-i kirâmıñ mütehayyizlerinden idi. Galaşarâyı’nda ḥaylî zamân mu‘allimlik etmekle tezyîn-i meziyyet ü şân eylemiş bir zât-ı nûkte-dân idi. 1165 sâlinde irtihâl eyledi.

Beyoğlu ve Taḳsim ḥudûdunda Gümüşsuyu nâm mevki‘de mevcûd bulunan kabristânda Çukur Mezârlık nâmıyla şöhret bulan maḳbire yakın maḥalde medfûn u mestûrdur.

Şeyḥ Ebû Bekir {Humuş}

Humuş fużalâ-yı benâmından Şeyḥ Ebû Bekir hazretleri. Kudemâ-yı ‘ulemâ-yı kirâm ve mütehayyizân-ı fużalâ-yı zevi’l-iḥtirâmından keşf [97b] ü kerâmâtı zâhir, şâhib-i me’âsir bir zât idi. 1165 târiḥlerinde intikâli vuḳû‘ buldu.

İntikâl-i ‘âlem-i lâhût

elfāz-ı mürekkebesi intikāl-i dār-ı bekā ettiklerine tārīhtir.

es-Seyyid Mehemmed Es'ad Efendi

Hırka-i şerife şeyhi Seyyid Es'ad Efendi hazretleri. Üveys el-Ḳarānī *radıye* 'anhu'l-Bāḳī hazretleriniñ birāderleri olan zāt-ı şerifiñ silsile-i fāhiresinden olmak üzere mazbūt u ma'lūm olan Seyyid Şükru'llāh Efendi hazretleri hırka-i celīle vü mübecceleyi Sulṭān Aḥmed Ḥān-ı Evvel hazretleriniñ eyyām-ı salṭanatlarında 1027 tārīhinde Dārü'l-Ḥilāfet-i 'Aliyye'ye getirdi. Bu emānet-i mufahḥama, ihtirāmāt-ı fā'ike ve ihtifālāt-ı lāyike ile kabūl buyrularak o zātta İstanbul'da mu'azzezen tavṭin olundu ve 1052 tārīhlerine kadar mu'ammer oldu.

Bu zātın ferzendi Muṣṭafā Efendi pederi gibi Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'de sākin olarak 1091 tārīhinde vefāt etti. Edirnekapısı hāricinde La'lī Efendi Çeşmesi'niñ arka cihetinde cāddeden [98a] bir ḥaylī içeride Şiddīḳī-zāde ve Bekrī-zāde 'unvān-ı kemālāt-bünyānı ile şöhret-yāb olan zevāt-ı 'āliyeden ve şudūr-ı fiḥāmdan Ḥalīl Efendi hazretleriniñ merḳad-i şerifleri ḳurbünde 1051 tārīhlerinden beri müte'allikātlarına maḳbere ittiḥāz ettikleri şuffede defn ile vedī'a-i maḡfired-i ilāhī ḳılındı.

Muṣṭafā Efendi'niñ maḥdūmu Emru'llāh Efendi Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'de mütevellid ve 'ulemā-yı kirāmdan 'ulūm-ı mütedāvileyi taḥṣīl ederek müderris ve 1106 Ramazān'ında Yeñişehir mollası oldu. Birkaç sene soñra irtihāl etti. Emru'llāh Efendi'niñ oğlu 'Osmān Efendi pederi ve cediti gibi Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'de tevellüd ve fuṣalā-yı zevī'l-ihtirāmdan kemālāt-ı nefīseyi taḥṣīl ile teferrüd edip Eski 'Alī Paşa Cāmi' 'i civārında şadr-ı esbak Mehemmed Paşa Cāmi' 'iniñ imāmetine ḳanā'at ve faẓl u istihḳāḳıyla ifā-yı ḥüsn-i ḥidmet etmekte idi.

Bu cāmi' iñ ḳurbünde ve Aḳseki Mescidi'niñ muḳābilinde ḥāne-i 'ārifānesinde mevḳi' -i ta'zīm ü tefḥīm olan ṭāhir bir maḥalde ecdādından müselselen müntakıl olan hırka-pāre-i celīleyi ārzū edenlere ziyāret ettirmek ile teşerrüf ederdi.

[98b] Sulṭān Aḥmed Ḥān-ı Şālīḥ hazretleriniñ evā'il-i avān-ı salṭanatlarında ḥā'iz-i maḳām-ı şadāret olan Çorlulu 'Alī Paşa hazretleri ḥayrāt u ḥasenāta sālī bir zāt olmaḡla 'Osmān Efendi'niñ bu ḥānesini vaḳf ve hırka-i mübāreke vü mufahḥama için müstakıl kārgīr ḥücre ve ḳapısına çeşme ve ittişāline 'imāret-i binā ve vaḳfını tescil etmekle o dā'ire-i füyūzāt-ı bāhireyi iḥyā eylemişidi.

‘Osmān Efendi emānet-i celīleyi muhteremen muhāfaza etmek ve h̄āhişkerāne ziyāret ettirmek ve kendi cāmī’inde imāmet eylemek vezā’if-i muḳaddese vü müstaḥsenesi ile ‘ālimāne vü ‘āşıkāne meşğūl olurdu. 1138 Cumāde’l-āhire’sinde dār-ı ‘uḳbāya menḳūl oldu. Edirneḳapısı h̄āricinde La‘lī Efendi Çeşmesi’niñ arḳa cihetinde pederi ve ecdādı medfen-i maḥşūşunda anlarıñ arasında defn ile vedī‘a-i ḡufrān-ı Ḥāzret-i Mennān kılındı.

‘Osmān Efendi ḥāzretleriniñ necl-i edībī Seyyid Meḥemmed Es‘ad Efendi Dār’l-Ḥilāfeti’l-‘Aliyye’de tevellüd etti. Meşāhīr-i ‘ulemā-yı a‘lām ve müfessirīn ü mü‘ellifīn-i fezā’il-ittisāmdan Mestçi-zāde ‘Abdu’llāh Efendi ḥāzretleriniñ dārü’l-kemāl-i ma‘ārif-perverilerine müdāvet [99a] ve ‘ulūm-ı ‘āliye vü āliyeyi o niḥrīr-i kemālāt-semīrdan telaḳḳī itmege müceddidāne himmet edip müşārün ileyhe bir aralık dāmād olmuştı.

Meslek-i müderrisīnde teraḳḳī ederek Maḥrec Mevleviyyetleri’nden birini ve Edirne Mevleviyyeti’ni aldı. Ceddi Şükrü’llāh Efendi’den berü müselsel ve muttasıl müntakıl olan Hırḳa-i şerīfe şeyḫlığı ḥıdmetini mütefaḥḥiren ifā etmekte ve o dā’ire-i muḳaddesede muḳīm olmaḳta idi.

1165 tārīḫinde müntakıl-i dār-ı beḳā oldu. Edirneḳapısı h̄āricinde ecdād u müte‘allikātınıñ defn oldukları maḳbere-i maḥşūşta pederi merḥūmuñ yakınına defn ile raḥmet-i Rabb-i Raḥīm’e vedī‘a edildi. Meziyyāt-ı ‘ilmiyyeye ve meḥāsin-i aḥlāḳa mālīk, mazbūtü’l-mesālik bir zāt idi.

Şeyḫ Aḥmed {Şaydā}

Şaydā ‘ulemāsından Şeyḫ Aḥmed ḥāzretleri. Şeyḫ ‘Abdu’llāh nām zātıñ şulbünden Şaydā’da 1105 tārīḫinde tevellüd etti. O belde de tedris ile meşğūl olan müftī-i şehīr [99b] niḥrīr-i şöhretgīr Şeyḫ ‘Abdu’l-ḡanī ḥāzretlerinden taḥşīl-i ‘ulūm ettiḡi eşnāda ‘ilm-i tārīḫiñ siyer kısmını ve ‘ulūm-ı Ḳur’ānāt-ı Ḳur’āniyyeniñ seb‘a ve ‘aşere cihetlerini Köprīli-zādelerden ve fuḫalā-yı vüzerā-yı salṭanat-ı seniyyeden ‘Abdu’llāh Paşa ḥāzretlerinden okuyup bu telaḳḳiyātında teraḳḳiyāt ḥāşıl etmek için yine Mısır’da mevcūd olan ‘ulemā-yı a‘lāmdan Şeyḫ Aḥmed-i İşkātī ve Şeyḫ ‘Aliyy-i Baḳarī ḥāzarātından tekrār tekrār okudu.

Şaydā’ya ‘avdetinden biraz soñra Ḥicāz cānib-i ḳudsi-i cālib-i ‘ālīsine ‘āzīmet ve memleketine ‘avdet etti. 1165 tārīḫinde ‘āzim-i dār-ı cinān oldu. Medfen-i ‘ālimānesi Şaydā’dadır. Beldesiniñ eşher-i esātizesinden faḫl u şalāḫı müsellemler,

mükerrem bir zât olduğu gibi feşâhat-i edebîyyeye ve laîf tarzda şi‘r inşâd etmeye mâlik idi.

Sa‘dî ‘Alî Efendi

Mütehayyizân-ı müderrisinden Sa‘dî Efendi. Erbâb-ı meziyyetten Muştafâ Efendi’nin oğludur. Dârü’l-Hilâfeti’l-‘Aliyye’de [100a] doğmuştur. Zamânının ‘ulemâsının halka-i ifâdâtından ‘ulûm-ı lâzıme-yi ta‘allüm etmiştir. Mevlevîyyeti takarrüb eden müderrisinden ehliyetli, ma‘rifetli bir zâttır. Vefâtı 1165’dedir. Okmeydanı’nda Doymazdere Kabristanı’nda pederi ve vâlidesi yanında medfûndur.

Şeyh Hasan {Gazze}

Gazze ‘ulemâ-yı benâmından Şeyh Hasan-ı Nahhâl hazretleri. Hasan bin Muhammed bin Ahmed. Kudûs-i Şerîf dâhilinde Gazze’de doğdu. Mısır küberâ-yı fuzalâsından Şeyh Muştafâ el-‘Azîzî, Şeyh Ahmed-i İşkâtî, Şeyh ‘Abdu’r-ra’ûf-ı Sicînî, Şeyh Ahmed-i Mevlevî, Şeyh ‘Abdu’llâh-ı Şîrâvî hazarâtının halka-i ders-i dakâyık-perverîlerinden tahşîl-i ‘ulûm ettikten sonra memleketine ‘avdet eyledi.

1165 Rebî‘ü’l-evvel’ini evvelinde irtihâl-i dâr-ı cinân etti. Cesed-i mebrûk-i nihîrîrâneleri Gazze’de meşhûr olan makâbir-i münîfede defîndir. ‘Ulemâ vü ‘urefâdan hâlât-ı haseneyi câmi‘ olan zevât-ı ‘âliyedendir. Tarîk-ı Halvetî, kıdve-i meşâyih-ı zevi’l-ihtirâmından Dımışkî Şeyh Muştafâ eş-Şiddîkî hazretlerinden aḥz-ı nisbet ve kesb-i feyz-i rahmet edenlerdendir.

[100b] Muştafâ Efendi {‘Abdu’llâh Efendi-zâde}

‘Abdu’llâh Efendi derler bir adamın oğlu ve Sarây-ı hümayûn, cenâb-ı mülûkâne Teberdârânî kudemâsından Hüseyin Ağa’nın dâmâdıdır. Üsküdar’da muḥîm idi. 1165 Rebî‘ü’l-evvel’ini onunda ‘azm-i ‘uḳbâ eyledi. Üsküdar’da Bülbül Deresi Kabristanı’nın yukarısında defîndir. Ehliyetli, ‘ulemâdan ve tarîk-ı Celvetî müntesiblerindendir.

Şeyh ‘Alî {‘Aliyy-i Kezber}

Şâm efâzılından muḥaddis-i eşher Şeyh ‘Aliyy-i Kezber hazretleri. Şeyh Ahmed bin ‘Alî’nin şulbünden Şâm’da 1100 târihinden soñraca tevellüd etti. O beldenin ekâbir-i efâzılından Şeyh İlyâs-ı Kürdî, Şeyh ‘Abdü’l-ganî-i Nâblusî, Şeyh ‘Osmân Kaṭṭân, Şeyh ‘Osmân ibn Hammûde, Şeyh Muhammed Kâmilî hazarâtının ders-i ‘âlimânelerinde hâzır olduğdan ve kütüb-i mütedâvileyi o zâtlardan okuduğdan

şoñra Mışır'a gidip Şeyh Mansûr-ı Menûfî ve Şeyh Muhammed-i Fâsî ve Şeyh Ahmed-i Mevlevî ve Şeyh 'Abdû'l-cevâd ve Şeyh 'Abdu'r-rabb-ı Deyrî ve Şeyh 'Abdu'r-ra'ûf-ı Beşîşî ve Şeyh Bakârî hâzretlerinin mecâlis-i hâkâyık-perverîlerinden [101a] ders okuyup Şâm'a 'avdet eyledi.

Şâm'da Câmî'-i Sinâniyye'de sinîn-i vefîre ders okutmaları ile zât-ı nihîrânelerinden pek çok tâlibîn istifâde ettiler. İntikâlleri 1165 Rebî'ü'l-evvel'iniñ on yedisindedir. Medfen-i mebrûkleri Şâm'da Bâbü's-sağîr kabristân-ı şehrindedir. Efdal ü a'lem, cemîlü's-şiyem, 'ulüvvü'l-himem, muhterem her ciheti mükemmel bir zât-ı ekmel idiler.

Ṭarîḳ-ı Kâdirî, küberâ-yı meşâyih-ı zevî'l-ifdâlınden Şeyh Muhammed 'Uḳayletü'l-Mekkî hâzretleri bir aralık Şâm'da tedris-i tâlibân ve teslîk-i 'âşîḳân ile füyûzât-ı maddiyye vü ma'nevîyyeyi neşr ettikleri zamânlarda Şeyh 'Aliyy-i Kezber hâzretleri de mürşid-i müşârûn ileyhten o ṭarîḳiñ erkânı vechile intisâb u istiḥlâf ettiler. Şoñra zât-ı ârifânelerinden ṭarîḳatta daḫi ḫaylî erbâb-ı 'aşḳ ve mürüvvet-i müntesib ü müstaḥlif olarak kâam-revân oldular.

'Abdu'llâh Efendi {Şadrü'd-dîn-zâde}

Şadrü'd-dîn-zâde 'Abdu'llâh Efendi. E'âzım-ı 'ulemâdan Şadrü'd-dîn Şirvânî hâzretlerinin aḫfâdından ve İstanbul [101b] pâyelerinden Ḳassâm Meḫammed Efendi hâzretlerinin maḫdûmlarından birisidir. Ma'ârif-i nefîseye mâlik olan müstaḫdimîn-i 'ulemâdan olup, küberâ-yı 'ulemânıñ refâḳatlarında mektûbculuḳ, tezkirecilik gibi ḫidemâtta istiḫdâm olunurdu.

1165 Rebî'ü'l-evvel'iniñ on sekizinde vefât edip Üsküdar'da Ḳaraca Ahmed Câmî'î ḳarşısındaki çeşme ile ilerisinde bulunan Şuterâzîsi arasında olan maḳâbir-i cesîmede cedd-i emcedi Şadrü'd-dîn-zâde Emîn Efendi'niñ ve Rûḫu'llâh Efendi'niñ şuffesinde tedfîn ḳılınmıştır.

Meḫammed Emîn Vâşık Efendi

Maḫrûb-zâde fuḫalâ-yı mevâliden Vâşık Efendi hâzretleri. Dokuzuncu 'aşrdan beri Burusa'nıñ ve Dârü'l-Ḥilâfeti'l-'Aliyye'niñ 'ulemâ-yı a'lâm ve ṭarîḳ-ı Nakşibendî küberâ-yı meşâyih-ı zevî'l-iḫtirâmından olup İlâhî-zadelik ile müte'ârif olan zevâtıñ aḫfâdından Bağdâd mollâsı 'Abdu'llâh Efendi'niñ kerîme-zâdesi ve Medîne-i Münevvere pâyesi ile Eyüb Mevleviyyeti'nden infişâl eden Maḫrûb Yûsuf Efendi merḫûmuñ oḒlu ve Bosna mollâsı Maḫrûb-zâde 'Alî Efendi'niñ birâderidir.

Dārü'l-Hilāfeti'l-‘Aliyye’de mütevellid olmuştur. Meşāhîr-i hattātinden Ağaçapılı İsmā‘îl Efendi’den [102a] ve o zamānlarda ser-levḥa-i erbāb-ı ma‘ārif olan şudūr-ı ‘izāmdan ‘Abdū’l-bāqî ‘Ārif Efendi ḥazretlerinden şülüş ve nesih yazılarını şivelerine tatbîken yazdı. Ve hattātın beyninde mer‘iyyü’l-icrā olan aḥvāle tevfiḳen icāzet aldı. Ma‘ārif-i mütedāvileniñ ekserisini de esātize-i kirāmın ḥalka-i tedris ü tefhîminden okudu, lāyıkı vechile öğrendi.

Meslek-i müderrisinde müretteb olan merātibi tekmiḷ ettikten ve Maḥrec Mevleviyyetleri’nden birine nā‘il olduktan soñra Şām-ı Şerîf ve 1164 Muḥarrem’inde Mekke-i Mükerreme Mevleviyyetleri tevcihiyle tesrîr olundu. Mekke-i Mükerreme mollālîğında müddet-i ma‘lūmesi bulunan bir seneyi ba‘de’l-ikmāl, Dārü’l-Hilāfe’ye müteveccihen gelmekte iken yolda 1165 senesiniñ evā’ilinde dār-ı cināna intikāl eyledi.

Teselluk-ı isti‘cāl

1165

Feyz-i rūḥānî

1165

terkîbleri başka başka bulunmuş olan târiḥlerdir. Aşḥāb-ı kemālden ve erbāb-ı kāl u ḥālden, aṣîl ü nesîb, ‘afîf ü edîb bir zāttır. Vāsiḳ maḥlaşıyla da ‘ālimāne, belîğāne eş‘ārı vardır.

Hüseyin Efendi {Levhî}

Bursa meşāhîr-i ‘ulemāsından Levhî Hüseyin Efendi. [102b] Bursa’da Hācî İskender Maḥallesi’nde doğdu. ‘Ulemā-yı benāmın ḥalka-i ders-i muḥaḳḳikānelerinden aḥz-ı ‘ulūm etti. ‘Ulūm-ı mütenevvi‘ada ve neşirde ve şî‘rde kudret-i mükemmele şāhibi bir zāt olmağla ve levḥ-i vücūdu envā‘-ı kemālāt ile memlū bulunmağla o zamānıñ ‘ulemā vü ‘urefāsı tarafından zātına Levhî nāmı verildi.

Şiblî-zāde yerine Bursa Maḥkeme-i Şer‘iyyesi’ne baş kâtib olup ḥalef-i müderrisinde terfî‘-i merātib ederek Mūşıla-i Şaḥn rāddesine işāl olundu. 1165’de vefāt etti. Bursa’da Deveciler Qabristānı’nda meşāhîrden Ḥaşırpūş Dede’niñ kabr-i şerîfi qurbüne defn ile vedî‘a-i raḥmet-i Perverdigār kılındı. Levhî maḥlaşıyla daḥi

metin, rengin eş'arı vardır. Āşār-ı kemālâtından manzûm *Mi'râciyye*'si beyne'l-
'urefâ müsellemin ü ma'kbûldür.

Maḥmūd Efendi {Menteş-zāde}

Bursa müteḥayyizān-ı müderrisīninden Menteş-zāde. Bursa'nın ekārim-i müderrisīninden Menteş-zāde 'Abdu'r-raḥmān Efendi'nin oğlu ve Bursa ders-i 'āmm-ı benāmından Üsküdar mollası Bāḳī-zāde 'Abdü'l-hādī Efendi'nin [103a] dāmādıdır. Vilādeti Bursa'dadır. Ebe-zāde 'Abdu'llāh Efendi ḥazretlerinin Def'a-i Evveli meşīḥatında 1120 tārīḥinde İbtidā-yı Ḥāric rāddesinden müderris olmuş ve ṭarīḳ-ı müderrisīninin muntehā-yı merātibi olan Dārü'l-ḥadīṣ rāddesinde 1165'de vefāt etmiştir.

Bursa'nuñ meşhūr olan nüzhetgāhlarından Pınarbaşı nām maḥalliñ etrāfında kā'in ḥāmūşānda ābā vü ecdādı miyānında mütevārīdır. Ḳudemā-yı müderrisīnden memdūḥü'l-ḥaṣā'il, seḥāvet ile ser-efrāz-ı emşāl idi.

Meḥemmed Yümnī Efendi

Mektübī-i Şeyḫü'l-İslāmī Yümnī Efendi. Pederi Şeyḫ 'Osmān Efendi ḥazretleri Çavuş-zāde denmek ile ma'rūf ve faẓl u ma'nevī ile mevşūf bir zāttır. Sulṭān Bāyezīd Ḥān ḥazretlerinin cāmī'-i şerīfleri Cum'a Vā'izi iken 1114 Rebī'ü'l-evvel'iniñ beşinci Bāzāretesi günü irtihāl etmiştir.

Topkapısı ḥāricinde ortada bulunan maḳābir-i cesīmeniñ nihāyetlerinde Şeyḫler Ḳabristānı'nda *Meşnevi-i Ma'nevī* şāriḥi ve te'līfāt-ı 'ārifāne şāḥibi olan [103b] Sarı 'Abdu'llāh Efendi ḥazretlerinin medfen-i meşhūru ḳurbünde maḳbūr edilmiştir.

Oğlu Yümnī Efendi Dārü's-saltana'da tevellüd ve 'ulemā-yı a'lām ḥazarātının ḥalka-i ta'līm ü tefhīminden 'ulūm-ı mütedāvileyi taḥşīl etti. Bu taḥşīli ešnāda ta'lik ḥaṭṭını fuṣalā-yı mevāliden Durmuş-zāde Aḥmed Efendi'den meşḳ ve aḳrānına tefevvūḳ eyledi. Yeñişehirli 'Abdu'llāh Efendi ḥazretleri 1130 Cumāde'l-āḥire'sinde maḳām-ı meşīḥat-ı İslāmiyye'ye iş'ād buyrularak da bu zātı mektūbculuḡa ta'yin etmiş idi. 1164'de Yeñişehir mollası olup orada 1165'de rihleti vūḳū' buldu.

Yeñişehir'de 'Ömer Beg Cāmī'inde defn ile raḥmet-i Ḥayy u Bāḳī'ye vedī'a edildi. Rihleti ḥaḳḳında Yeñişehir eşher-i şu'arāsından ve ṭarīḳ-ı Naḳşibendī

‘ārifānından Aķovalı-zāde Şeyh Aħmed Hātem Efendi’niñ söylediği tārīh-i belāġanedir:

حالددار آمد جبین تاریخ

یمنی حاکم شد بفردوس برین⁴¹⁰

۱۱۶۵

Mü ’ellif-i meşhūr Müstaķīm-zāde’niñ bulduđu tārīh-i belāġat-pīrādır: [104a]

بی بدل رایى بدل تاریخ بین

یمنی منلا شد بفردوس برین⁴¹¹

۱۱۶۵

Liyākatlı, nezāketli, belāġatlı bit zāttır.

‘Alī Efendi {Şeyh}

Ders-i ‘āmm, Şeyh ‘Alī Efendi. Ayaşofya-i Kebīr ve Sultān Bāyezīd Hān cevāmi‘-i şerīfesinde tedris-i fūnūn eden zevāt-ı ‘āliyenin mecālis-i ders-i müdeķķikānelerinden istiḥşāl-i kemāl edenlerden birisidir. H‘āce Paşa civārında H‘āce Hobyār Beg Mescid-i Münīfī’nde çok vaķitler imāmet ve o civārda ders okutmağa şarf-ı maķderet etmişidi. İrtihālî 1165 sālindedir.

Üsküdar Dereler Mescidi dā’iresinin üst tarafındaki ḥāmūşānda ṭarīķ-ı Celvetī, ‘ārifīn ü kāmīlīninden Zākīr-zāde Şeyh ‘Abdu’llāh Efendi ḥazretlerinin merķad-i mebrūk ü meşhūrı civārında mütevārīdır.

Şeyh ‘Alī Efendi

1165

ibāresi irtihālîne tārīḥtır.

[104b] Şālīh Efendi

Şehrīdır. Tedris ile meşġul olan esātize-i kirāmın büyüklerinden ma‘dūd bir zāt-ı kemālāt-nümūd idi. Küçük Muştafā Paşa Semti’nde Müftī Ḥamāmı civārında, Şeyḥü’l-İslām Zenbilli ‘Alī Efendi’niñ mescid-i şerīfleri yakınında ḥānesinde

⁴¹⁰ “Tarihin önüne hālli bir şekilde geldi. Yümnî firdevs cennetine hākim oldu.”

⁴¹¹ “Bedelsiz görüş tarih görenin diliyle; Yümnî firdevs cennetine molla oldu.”

o tururdu. 1165’de d r-ı ‘u kb ya m ntak l oldu. O meyed n ’nda v k  ‘ abrist n-ı ces m n  bir cihetinde def ndir.

Me hemmed Sa‘ d Efendi {Na  b ’l-e r f}

Na  b ’l-e r f Sa‘ d Efendi  azretleri. Silk-i m derris nde terf -i mer tib ederek  ud s-i  er f moll l  ı ve 1162 Ramaz n’ında Boluv -z de Em n Efendi  azretlerini  irti  l nde Ne  bet-i e r f man ıb  tevc h olunmuştu. 1165  evv l’inde in    l ve bir a  gün m r runda ‘u kb ya irti  l eyledi.

Edirne apısı   ricinde Ota  lılar  am m ’n n  ar   cihetinde A t rbe  ar besi ile A  ıba  Mescidi’n n arasındaki  abrist n n bu mescide yakın olan tarafında def ndir. Lev -i  abrinde mast r Leb b Efendi’n n t r  i:

[105a]  ft   r-ı   ref  maz har-ı zühd   ta v 
C mi‘-i ‘ilm   hüner  ayyir-i fu  l-i esl f

 sm-i memd  lı Me hemmed  eref-i  adri Sa‘ d
Z t-ı ma m d-    l idi bi- a   n el-in  f

Ra metu’ll hi ‘aleyh eyledi ‘azm-i me’v 
T yr-ı    r ya oldu r  -ı  er file muz f

N r-ı ra met ile oldu  a münevver  abri
 l   evl d-ı kir m ola müselsel iz‘ f

Söyledi nu  -ı Leb b oldu mücevher t r  
Cennet-i ‘Adni ma   m ide na  b ’l-e r f

1165

‘Ulem  v  ‘uref dan ve a   b-ı   lden m b rek bir z t idi.

el-  cc Mu ta   Efendi {Mağnisa}

Ma nısalıdır. Alacacı-z de derler. ‘Ulem dan ve türü-ı Celvet  mu  bb n ndan olup 1165 t r  inde terk-i da da a-i  ay t etmiştir.   k dar’da T nusb  ı’nda  ey  ’l-  l m M rz -z de  uffesini   ar   [105b] tarafında   zret-i P r H d ’    sit n-ı ‘uly larından neş’et eden  ulef  ve dürr-i k n-ı  a   y  -  n s n n ma  bir-i  er feleri civ rında m tev ridir.

Nu‘mān Efendi

Ḳudemā-yı ‘ulemādan olup Üsküdar Mevleviyyeti ile bekām olmuştu. Vefâtı 1165’dedir. Mîrzâ-zāde şuffesiniñ muḳābilinde Alacacı-zāde yanındadır.

Meḥemmed Hıfzî Efendi

Müteḥayyizân-ı ‘ulemādan Ḳassām-ı ‘Askerî Hıfzî Efendi. Şudûr-ı ‘izāmından olup 1119’da irtihāl eden La‘lî-zāde Şeyḥ Meḥemmed Efendi ḥazretleriniñ dāmādı ve şudûrdan La‘lî-zāde ‘Abdü’l-bāḳî Efendi’niñ eniştesidir.

Vilâdeti Dārü’l-Ḥilāfe’dedir. Ḥatt-ı ta‘lîḳî Yekçeşm Aḥmed Efendi’den gördüğü zamānda ‘ulemā-yı kirāmdan ‘ulûm-ı mütedāvileyi okudu. Anadolu kuzâtı silkinde ḳaṭ‘-ı merātib ederek Menāşıb-ı Sitte ta‘bîr olunan altı manşıbdan biri ile tesrîr olundu. Bidāyet-i aḥvālinden beri fazîleti ile birçok menāşıb-ı şer‘iyyede bulunduḡdan şoñra ṭarîḳ-ı ‘ilmiden müteḳā‘id olarak Ḳassām-ı ‘Askerî me‘mûriyyeti ve Maḥmûd Paşa niyābetiyle ikmāl-i meziyyet eyledi. 1165’de ‘āzim-i ‘ālem-i ‘uḳbā oldu.

[106a] Topḳapısı ḥāricinde vāḳî‘ maḳābirden ortadaki ḳabristānıñ nihāyetlerinde zevcesiniñ cedd-i ekberi olan Şarî ‘Abdu’llāh Efendi ḥazretleriniñ maḳberesi civārında mütevārîdir. Tārîḳ-i vefâtıdır:

Beḳāya Hıfzî göçdi āh

1165

Aşḥāb-ı kemāl ve erbāb-ı ḥāl ü ḳālden olup ṭarîḳ-ı Bayrāmî’den intisāb-ı şamîme mālîk idi.

Mes‘ûd Efendi

‘Ulemādan bir zātıñ necl-i mes‘ûdu ve naḳîbü’l-eşrāf Boluvî-zāde Emîn Efendi ḥazretleriniñ dāmādıdır. Ḳudemā ve ma‘ārifmendân-ı müderrisinden olup 1165 sālinde rihlet etti.

Üsküdar’da Divitçiler’de Şalı Tekyesi diye meşhûr olan Bezci-zāde Şeyḥ Muḥyî Efendi ve Şeyḥ Himmet Efendi ḥazarâtınıñ tekyesi ḥavlusunda ḳayınpederi merḥûmuñ merḳad-i ma‘rûfı yanına defn edildi.

İbrāhîm Ḥalîl Efendi

[106b] Mevālī-i benāmdan ḥattāt-ı meşhūr Fındık-zāde İbrāhīm Efendi. Ceddi Şeyh Meḥammed Efendi ḥazretleri meşāhīr-i vā‘ izīnden ve erbāb-ı kemāl ve aşḥāb-ı ḥālden bir zāt-ı şerīf idi. 1080 tārīḫinde kürsī-nişīn-i beḳā oldu. Topkapısı ḥāricinde bir sırada olan üç kıt‘a maḳberede başta ve Edirnekapısı tarafında bulunan ḳabristānda ‘ā‘ilesinden ba‘zı ‘ulemā arasında defn ile vedī‘a-i raḥmet-i Ḥayy u Bāḳī kılındı.

O zātın oğlu Fındık Muştafa Efendi, esātize-i kirām-ı zevi’l-iḥtirāmdan fāzıl ve memdūḥü’l-ḥaşā’il bir zāt idi. Filibe Mevleviyyeti’nden ma‘zūl olarak 1105 tārīḫinde ‘uḳbāya mevşūl oldu. Yüksek Kaldırım Semtleri’nde Monlā Gūrānī’de konağı qarşısında Nūrlu Dede Mescidi’niñ sāḥasındaki ḳabristānda meşāhīr-i mecāzīb-i İlähiyyeden olup 1100’de rıḥlet iden Külḥanī Meḥammed Efendi’niñ merḳad-i ḳurbüne defn olundu.

‘İlm-i fıkıhtan *Nūrū’l-fetāvā* nāmında bir eṣer-i fāzılānesi olduğu gibi ‘ilm-i sākkden de bir te’līf-i laṭīf-i vardır.

Bu zātın ferzendi Fındık-zāde İbrāhīm Efendi, müşārün ileyh Fındık Muştafa Efendi’niñ [107a] üç maḥdūmunuñ ortancası terceme-i ḥāl-i ma‘ārif-iştīmālī bu cildde sebḳat eden Fındık-zāde Feyzī Efendi’niñ küçük birāderidir.

Dār-ı Ḥilāfet-i ‘Aliyye’de şimdi nāmı yazılmış olan Monlā Gūrānī’de Nūrlu Dede Mescidi’niñ muḳābilinde pederiniñ konağında vücuda geldi. Küçüklüğünde ‘ulemā-yı zevi’l-iḥtirāmın büyüklerinden ba‘zı zevātın mecālis-i cāmī‘ü’n-nefāyis-i kemālāt-perverīlerinden taḥşīl-i ‘ulūm ettiği sırada şudūrdan ebu’l-fezā’il ve’l-ma‘ārif ‘Abdü’l-bāḳī ‘Ārif Efendi ḥazretlerinden ḥatt-ı ta‘līḳiñ müretteb olan meşḳlerini ve ḥattātın miyānında uşūl-i ḳadīmeden bulunan celī cihetlerini ve ḥurde kısmını temeşşuḳ ederek müşārün ileyhten icāzet aldı.

Ṭarīḳ-ı müderrisinde merātīb-i mürettebeyi terfī‘ edip Bilād-ı Maḥrec Mevleviyyetleri’nden birini soñra Şām-ı Şerīf Mevleviyyeti’ni iḥrāz ile aḳrānı olan mevālī arasında mümtāz olmuştu. 1160 Muḥarrem’inde Medīne-i Münevvere pāyesi, biraz vaḳit mürūrunda mevleviyyeti verildi. Bu mevleviyyette müddet-i mu‘īnesi olan bir seneyi bi’l-ikmāl İstanbul’a gelip pederinden müntaḳıl konağında tedris-i fūnūn ve eyyām-ı ma‘lūmede [107b] ta‘līm-i ḥuṭūṭ-ı gūnā-gūn ile iştigāl ederdi.

1165 Zî'l-ħicce'siniñ on üçünde cevz-i ma' dūd gibi olan sin-in-i 'ömr-i 'ālimānesini tamām eyledi. Pederi Fındık Muştafā Efendi'niñ merķadi berāberinde medfūndur. Mü'ellif-i meşhūr Müstaķīm-zāde'niñ tārīhidir:

Ola Fındık yā Rabb nuķl-i ser-bezm-i na' īm

1165

Kemālāt-şī'ār, meħāsini'le-tvār, şīrīn-maķāl, hoş-ħāl bir zāttır. Sultān Aħmed Ĥān-ı Şālīş ĥazretleriniñ vālide-i muħteremeleri Gülnüş Emetu'llāh Vālide Sultān ĥazretleriniñ Üsküdar Ćarşusu'nda 1123 senesinde binā buyurduķları cāmi'-i şerīfiñ ķubbe-i 'ulyāsında tārīhi ve sā'ir maķall-i mübāreke ve mevāķi'-i münāsebede āşār-ı ķalemiyye-i üstādānesi mevcūd u müşāheddir.

Şeyh Muhammed {Müşul}

Müşul fużalāsından Şeyh Muhammed ĥazretleri. Neş'eti Müşul'dandır. Esmā-yı kıyāsiyyeden olmayan 'Abdu'llāh-ı Ĥayy'dan ģalaķ 'Abdüley şöhretini ĥā'iz idi. Müşul, Ĥaleb ve mülħakātı 'ulemāsından [108a] taħsil-i 'ulūm-ı 'āliye vü āliye etmiş ve bir fāzıl-ı nāmdār olmuş idi. Müşul'da tedris-i fūnūn ile tevaĝĝul ederdi. 1166'da mavşıl-ı dār-ı bekā oldu. Medfen-i niħrīrānesi de Müşul'dadır.

'Abdu'llāh Efendi {Pārsā-zāde}

Müteħayyizān-ı müderrisīn-i kemālāt-ķarīnden Pārsā-zāde 'Abdu'llāh Efendi. Mevālī-i kirāmdan ve tārīķ-ı Mevlevī 'urefā-yı ĥulefāsından Gelibolulu Pārsā Şeyh Meħemmed Şābir Efendi ĥazretleriniñ küçük oĝlu ve Şām-ı Şerīf Mevleviyyeti'nden ma' zūlen intikāl-i dārū's-selām eden Pārsā-zāde 'Abdü'l-bāķī Efendi'niñ birāderidir.

Vilādeti Dār-ı Ĥilāfet-i Seniyye'dedir. 'Ulemā-yı a'lāmıñ mecālis-i 'ilmiyyelerinden 'ulūm-ı mütedāvileyi ta'allūm ettiĝi eşnāda ĥaķķ-ı ta'liķi büyük birāderi mūmā ileyhten yazdı. Oķduduĝu, yazdıĝı fenleriñ çoĝunda aķrānınıñ pek çoĝuna taķaddūm etti. Meslek-i müderrisīn-i ma' ārif-rehīnde teraķķī ederek Müşila-i Süleymāniyye rāddesine vāşıl oldu.

1166 tārīhinde mavşıl-ı medrese-i bekā oldu. Edirneķapısı ĥāricinde Şeyhü'l-İslām Kemāl Paşa-zāde Efendi ĥazretleriniñ türbesi ve Emīr Buħārī ĥazretleriniñ ma'rūf olan tekyesi civārında [108b] birāderi 'Abdü'l-bāķī Efendi'niñ yanına defn ile vedi' a-i luţf-ı Ĥayy u Bāķī ķılındı. Fużalā-yı şu'arādan Ĥıfzī Efendi'niñ tārīhi:

Eylesün firdevsi 'Abdu'llāh Efendi āşiyān

Meḥammed Emīn Efendi {İsmā'īl Efendi-zāde}

Şeyḫü'l-İslām Ebū İshāḫ İsmā'īl Efendi-zāde Şeyḫü'l-İslām Meḥammed Es'ad Efendi ḫazretleriniñ maḥdūmlarından biri ve şadr-ı Anadolu Luṭfu'llāh Efendi'niñ ve Şeyḫü'l-İslām Meḥammed Şerīf Efendi'niñ ve şā'ire Fıṭnat Ḥānım'ın birāderidir. Dārü'l-Ḥilāfe'de mütevellid olmuştur. Ma'ārif-şināsān-ı zādegāndandır. 1166 sālinda vefāt etmiştir. Üsküdar'da Tūnusbāḡı'nda akrābasından olan Şeyḫü'l-İslām Mīrzā-zādeleriñ suffesi yanında defīndir.

el-Ḥācc Meḥammed Sa'īd Efendi

Cezerī-zāde Sa'īd Mollā Efendi. Fuḫalā-yı benām, ḫudemā-yı esātize-i zevi'l-ihtirāmdan olup Medīne-i Münevvere Mevleviyyeti'nden munfaşılan 1156 sālinda 'uḡbāya irtihāl eden Cezerī Meḥammed Efendi [109a] ḫazretleriniñ maḥdūm-ı mübeccelidir.

İstanbul'da tevellüd etmiştir. Ders-i 'āmm-ı kirāmdan 'ulūm-ı mütedāvileyi okuduḡu zamānlarda ḫaṭṭ-ı ta'līḳi re'īsü'l-eṭibbā olan Kātīb-zāde Refī' Efendi'den yazdı. Mūşıla-i Süleymāniyye müderrislerinden iken 1166 Şafer'iniñ on doḡuzuncu Çihārşenbe günü intikāl etti. Edirneḡapısı ḫāricinde La'lī Efendi Çeşmesi'niñ ḡarşısında vāḳi' makābiriñ ortalarında pederiniñ yanına defn edildi. Müderrisinden Re'fet Efendi'niñ tāriḫi:

Faḫr-i maḥādīm ya'nī Cezerī-zāde ḡayf
Dehre idince vedā' eyledi 'azm-i beḡā

Gūş idicek mātem-i fevtini bir beyt ile
Söyledi tāriḫini ḫātif anuñ Re'fetā

Eyleye Ḥayy vürūd-ı cennet-i cūd ile
Ḥācī Meḥammed Sa'īd Mollā Efendiye cā

[109b] Tāriḳ-ı Naḡşibendī efāḫiminden ḡavş-ı kāmīlīn Emīr Buḡārī *ḡuddise sirruhu'l-Bārī* ḫazretleriniñ Eğriḡapı'da dergāḡ-ı feyz-penāhileri seccāde-nişini 'ālimin ü 'ārifinden Toḡadī Şeyḫ Emīn Efendi ḫazretleriniñ muḡlişān-ı mūntesibānından ve evşāf-ı maṭlūbe aşḡābından şāḡib-kemāl, melā'ik-ḡiṣāl bir zāt

olup ‘Arabî, Fârisî, Türkî lisânlarında neşren ve nazmen güftâr-ı belâgat-şî‘ârı vardır.

İsmâ‘îl Efendi {‘Osmân Kethüdâ-zâde}

‘Osmân Kethüdâ-zâde, Dârü’l-Hilâfeti’l-‘Aliyye kâdîsi İsmâ‘îl Efendi hazretleri. Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis hazretlerinin evâ’il-i avân-ı saltanatlarında mükerreren Şadr-ı A‘zam olan Mehemmed Paşa’nın ikinci şadâretinde kethüdâsı bulunan meşhûr ‘Osmân Efendi’nin şulbünden, Dâr-ı Saltanat-ı Seniyye’de kadem-nihâde-i mihr-i vücûd oldu.

Ders-i ‘âmm-ı kirâm hazarâtının halka-i ifâdelerinden istifâde ettiği sırada hatt-ı ta‘lîkî Şeyhü’l-İslâm Veliyyü’d-dîn Efendi hazretlerinden ve mevâliden Fındık-zâde İbrâhîm Efendi’den bir tarz-ı üstâdânede yazdı. Tarîk-ı ‘ilmîde terakkiyât-ı mu‘tâde ile mevleviyyetleri ihrâz ettikten sonra 1160 Zîl-hicce’sinde [110a] evvelen ve 1164 Zîl-ka‘de’sinde Anadolu pâyesi ile şâniyen Dârü’l-Hilâfeti’l-‘Aliyye kâdîsi oldular.

Kâdîlikteki müddet-i ma‘lûmelerini bi’l-ikmâl Aksarây’da şeyhü’l-harem Hazret-i Nebvî Koca Bekir Paşa Mektebi’nin ittisâlinde kâ’in konağında kitâb mü‘tâlâ‘a etmek ve istek edenlere ta‘lîk yazısı göstermek ile meşgûl oluyorlar idi. İrtihâlleri 1166 senesinin Rebî‘ü’l-âhîr’inde ve medfeni bu mektebin kabristânında bânî Koca Bekir Paşa’nın kabri yanındadır. İrtihâline söylenilen:

Geldi üçler kabri üzre didiler târîhîni

Hâcîİsmâ‘îl Efendi rûhına el-Fâtîha

1166

İşbu târîh merhûmuñ levh-i medfeninde yazılıdır.

es-Seyyid Mehemmed Efendi

Müderresinden hattât-ı şehîr Şekerci-zâde. Şekerci ‘Abdu’r-rahmân Ağa’nın oğludur. Magnisa’da doğmuştur. Dârü’s-saltana’ya geldiği vakitte yazı h‘âcesi meşhûr Kırımı İbrâhîm Efendi’den şülûş ve nesih yazısını biraz yazdıktan sonra zamânında re‘îsü’l-hattâtîn olan [110b] Yedikuleli ‘Abdu’llâh Efendi’den erbâb-ı hutût miyânında müretteb olan meşklere ikmâl ve ahz-ı icâzet ile muhaşşılı’l-âmâl oldu. *Şekkerâ’llâhu sa‘yehu.*

Sultān Aḥmed Hān-ı Şālîş ḥazretleriniñ muşāhibān-i şehriyārīlerinden Çavuş Aḥmed Ağa'nıñ şehriyār-ı müşārün ileyh ḥazretlerine sevķ u şenāsı ile şeyḥ-ı meşāyihü'l-ḥattātīn Şeyḥ Ḥamdu'llāh Efendi ḥazretleriniñ eşer-i kitābet-i üstādāneleri olup Medīne-i Münevvere *nevveraha'llāhu te'ālā ilā yevmi'l-āhire*'de mevcūd mevķi' -i ihtirām bulunan *Muşḥaf-ı Celīle*'den taklīden bir nüṣḥa yazmak ve ṭaraf-ı şeneşāhīlerine getirmek vazīfe-i muḥaddesesi ile o cānib-i aḳdese i'zām buyuruldu.

Bu zāt Medīne-i 'āliyye bi'l-vuṣūl o *Muşḥaf-ı Celīl*'iñ şīve-i dil-firībānesini taklīd ederek bir nüṣḥa-i şerīfe ve bir *Delā'ilü'l-ḥayrāt* yazdı. Farīza-i ḥacc-ı şerīfī ifā ettikten soñra İstanbul'da eñ hünerver mücellidlerden birine tezhīb ettirerek vazīfe-i muḥaddeseyi itmām eyledi.

Sultān Maḥmūd Hān-ı Evvel ḥazretleriniñ o eşnāda cülūs-ı hümāyūnları şeref-vāķi' olup bu zātın bu ḥıdmet-i muḥdimāne vü 'āşıkānesi ise tācdār-ı ma'ālī-āşār ḥazretleriniñ maḥzūziyyet-i naḳd-i iş'ārīlerini müstelzim olmağla 1143 senesi evāsıtında İbtidā-yı Hāric rāddesinden İstanbul ru'ūs-ı hümāyūnu ve ḥadā'ik-i mülūkānede [111a] müstaḥdem olan bendegānıñ meşķ mu'allimliği tevcih ve icrā buyuruldu.

Ḳadīmen sākin olduğu Büyük Ayaşofya kurbünde Yerebaṭan Senti'nde Ṭavşan-ı Bī-Zebān Sebīli muḳābilinde naḳībü'l-eşrāf Ṭaşkendī Muḥarrem Efendi ḥazretleriniñ türbe-i şerīfī yakınında vāķi' ḥānesinde yazı göstermek, meşķ vermek işlerine üstādāne müdāvemmet ederdi.

Ḳudemā vü müteḥayyizān-ı müderrisīnden olduğu ḥālde 1166 Cumāde'l-ülā'nıñ dördünde dār-ı beḳāya 'āzim oldu. Üsküdar'da Paşakapısı önünde Ḳaraca Aḥmed Cāmi'ine giden cāddeniñ şol cihetinde ve maḳbereniñ cāmi'e yakın bulunan bir nokṭasında şeyḥ-ı meşāyihü'l-ḥattātīn, üstād-ı kemālāt-ḳarīn Şeyḥ Ḥamdu'llāh Efendi ḥazretleriniñ medfen-i mübārekleri dā'iresinde meşāhīr-i ḥattātīnden birçoḳ zātların maḳābir-i şerīfeleri arasında ve cāddeniñ kenārında defīndir. Vefātına o tāriḥde inşād olunan tāriḥtir:

Şekerci-zāde nuḳl-i pāk-i ser-bezm ola me'vāyā

1166

[111b] Ḥüseyyin Efendi {Seyyid Ḥüseyyin Efendi}

Seyyid Hüseyn Efendi derler. Anadolu’da bulunan memâlik-i mahrûse-i şâhâneniñ bir cihetinden neş’et etmiştir. İstanbul’da Yediķuleli ‘Abdu’llâh Efendi’den şûlûş ve nesih yazılarını yazdı. ‘Ulûm-ı mütedâvileyi de ‘aşrınıñ ‘ulemâsından okudu. Anadolu kuzâtınıñ kudemâsından ve tarîķ-ı Nakşibendî’niñ ‘urefâsından ehl-i dürûd-ı ma‘ârif-maķrûn bir zât idi. Vefâtı 1166’dadır.

Hâdim-i Nakşibendiyye

1166

elfâz-ı mürekkebesi vefâtına bulunmuş bir târihtir.

‘Alî Efendi {Maṭlabî Dāmādı}

Maṭlabî Dāmādı, meşâhirden Hâcî ‘Alî Efendi. ‘Abdü’l-kerîm Efendi’niñ oğlu ve Rûmili kâdî’askeri. Maṭlabcı ‘Abdu’llâh Efendi’niñ dāmâdıdır. Kuzâtıñ kudemâsından ve erbâb-ı ma‘lûmâtтан idi. Tarîķ-ı ‘ilmîde maṭlûbî vechile muṭâlebe-i nâ’iliyyetle nice menâşib-ı maķbere ile taṭyîb olunan ‘ulemâdandır. 1166 Cümâde’l-ülâ’nıñ yigirmi dördünde rihlet etmiştir. Edirneķapısı hâricinden Eğriķapı’ya giden câddeniñ şol tarafında defn ile vedî‘a-i ‘afv u luṭf-i ilâhî kılındı.

[112a] Hâfız ‘Alî Efendi

Doğumu Konya’dadır. O beldenin ve Dârü’l-Hilâfeti’l-‘Aliyye’niñ ‘ulemâ-yı benâmından ‘ulûm-ı mütedâvileyi okumuştur. ‘İlmen müşârikü’l-aķrân olan ‘ulemâdan ḥalûķ, naṭûķ bir zâttır. Sultân Bâyezîd civârında muķîm olurdu. İkmâl-i ders-i ḥayât itmesi 1166’dadır. Medfeni Üsküdar’da Seyyid Aḥmed Deresi maķâbir-i cesîmesindedir. [112b]⁴¹²

[113a] Meḥammed Efendi

Şâlih Paşa İmâmı. Tedrîs-i fûnûna ḥaşr-ı evķât eden esâtizeden ve erbâb-ı kemâldendir. 1166 Ramazân’ınıñ yigirmi üçünde vefât etti. Okmeydânı ķurbünde Darı Deresi maķberesinde maķbûr kılındı.

el-Hâcc Meḥammed Emîn Efendi

Babası Hâcî Hüseyn Efendi. Haremeyn-i Muḥteremeyn evķâf-ı şerîfesiniñ muḥâsebe ķalemi ser-ḥalîfeliğinde 1142 Cumâde’l-ülâ’sında rihlet etmiştir.

⁴¹² Bu sayfa nüshada boş bırakılmıştır.

Üsküdar'da Dereler Mescidi dâ'iresiniñ arkasındaki kabristân-ı cesîmiñ yol kenârına müşâdif olan bir mevki'inde medfûndur.

Oğlu Emîn Efendi Dârü's-saltâna'da tevellüd ve erbâb-ı tedrisîten bulunan 'ulemâdan tederrüs edip bir aralık meslek-i müderrisîne dâhil ve hubbû't-tarîk İzmir Mevleviyyet'ine nâ'il oldu. 1166 Receb'iniñ on ikisinde 'âlem-i uqbâya 'âzim olup cesedi pederiniñ yanına tedfîn edildi. Erbâb-ı liyâkattan hüsn-i ahlâk u etvâra mâlik olan mevâlîdendir.

[113b] Ahmed Hâsib Efendi

Ma'ârif-şinâsân-ı mevâlîden Mü'min-zâde Hâsib Efendi. Burusa'da doğdu. 'Aşrınıñ 'ulemâ-yı benâmından tahşîl-i 'ulûm ederek Ebû İshâk İsmâ'îl Efendi hâzretleriniñ meşîhatında 1129 târîhinde İbtidâ-yı Hâric râddesinden Burusa müderrisleri silkine dâhil oldu. Burusa Maḥkeme-i Şer' iyye'siniñ baş kitâbetinde bir müddet istihdâm olunarak 1147'de Bosna, bir zamân soñra Tokad, Kayserî, Bağdâd, Mağnisa Mevleviyyetleri tevcihiyle tesrîr olundu.

1165'de bir mansıb tahşîl etmek ârzusuyla İstanbul'a gelip At Bâzârı civârında bir hânede otururdu. 1166'da terk-i hayât-ı müste'âr ve 'azm-i dergâh-ı Rabb-i Gaffâr eyledi. Sultân Meḥammed civârında Emîr Buḥârî '*aleyhi taḳdîsü'l-Bârî*' hâzretleriniñ dergâh ve türbe-i ḥaḳâyık-penâhları muḳâbilinde e'âlî-i şudûrdan 'Abdu'r-raḥmân Efendi hâzretleriniñ âşâr-ı ḥayriyyesinden olan mektebiñ sâhasında mütevârîdir.

Kemâlli, belâgatlı, faşîhü'l-beyân, talîkû'l-lisân bir zât idi. Hâsib ve Hâsib maḥlaşlarıyla bir kıt'a *Dîvân-ı Eş'âr*'i vardır. [114a] Eş'ârından numûne olan bir gâzelidir:

Teng-meşrebsinbâde-ḥ'âr oldıḳça sen⁴¹³
Kabiña şıgmazsın aşlâ neş'edâr oldıḳça sen

Cümleden evvel yâda getür beni ey bî-vefâ
Va' diñî incâz için 'âşık-şumâr oldıḳça sen

Pest olur ḥürşîd ḳadri ey meh-i 'âlî-nijâd
Gün-be-gün ḥüsniye şâhib-iştihâr oldıḳça sen

⁴¹³ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

Hîç fikr-i ni‘ meti gelmez dil-i pür-şûhuma
Baña sultânım‘ âlemde var oldıkça sen⁴¹⁴

Ṭūṭî-i ṭab‘ -ı Ḥasīb olsa n’ola şîrîn-edā
Ey kamer-ṭal‘ at baña âyînedār oldıkça sen

Kayserî mollası iken İstanbul’da ricâlden bir zâta kuşûrunuñ ‘afvını ricâ
zımında başdırma gönderip berâberce yazdığı mektûba derc eylediği müfreddir:

Ḥāk-pāye bizden irsāl olınan başdırmadır

Tuḥfe ‘arz itmek degil maḳşûdsuçum başdırmadır

[114b] Şu:

Dehr-i miḥnetden mürekkebdür bu dehr-i bî-beḳā

Gel Divitci-zādeye Allahdan iste liḳā

müfred de eş‘âr-ı belîğânesindendir. Âşâr-ı kalemîyyesinden olarak 1115’de
zuhûr eden Edirne Vaḳ‘ası’nı ḥākî *Silkü’l-le’ālî*‘ unvânlı bir târîḥi vardır. Burusa’da
cârî olan şuların isimlerini a‘yân ve her biriniñ fennî ve tıbbî olan menâfi‘ini beyân
eden *Mâhiyye* nâmında bir manzûmesi vardır. Bu eserini o târîḥte Burusa’da iḳâmet
etmekte bulunan Kaplan Giray Ḥân’a hediye etmiştir.

Meḥammed Es‘ad Efendi {Şeyḥü’l-İslām}

Ebū İshâḳ İsmā‘îl Efendi-zāde Şeyḥü’l-İslām Es‘ad Efendi ḥazretleri.
Şeyḥü’l-İslām Ebū İshâḳ İsmā‘îl Efendi ḥazretleriniñ oğlu ve Şeyḥü’l-İslām İshâḳ
Efendi ḥazretleriniñ birâderidir. Vilâdetleri Dârü’s-saltanatü’l-‘aliyye’de 1096 Zî’l-
ḳa‘de’sindedir.

Vâlid-i fezâ’il-medârı müşārün ileyhten ve efḍalü’l-fuzalâ Muṭavvelci
Meḥammed Efendi [115a] ḥazretlerinden ve emşâli olan fuḥûl-i ‘ulemâdan ‘ulûm-ı
‘âliye vü âliyeyi taḥşîl ederek Paşmakçı-zāde‘Alî Efendi ḥazretleriniñ meşîḥat-i
şâniyesinde 1122 sâli Receb’inde İbtidâ-yı Ḥâric râddesinden silk-i müderrisîne dâḥil
oldu.

Pederleri müşārün ileyhiñ meşîḥatında tefṭîş-i evḳâf ḥıdmeti, fetvâ emâneti ve
1143 Rebî‘ü’l-evvel’inde Selânik Mevleviyyeti tevcihiyle ḥurrem ve çok vaḳit

⁴¹⁴ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

geçmedin birâderleri İshâk Efendi hâzretlerinin meşîhatında Mekke-i Mükerreme pâyesi ile mükerrer oldular.

Aṭa-i Kebîr ve Belğrad muhârebelerinde Ordu-yı hümâyûn kâdîsi bulunmalarıyla her hâlde te'sîr-i tedbîr-i 'âlimâne vü 'âkilânelerinden küllî istifâde olunmuştu. 1157 Muḥarrem'inde ve 1159 Şevvâl'inde iki def'a Rûmili kâdî askerliği cāh-ı refî'i ile kadri a'lâ edildi. 1161 Receb'inde Aḳ Maḥmûd Efendi-zâde Zeynü'l-'âbidîn Efendi hâzretlerinin yerine maḳâm-ı mu'allâ-yı Şeyḥü'l-İslâmî'ye ta'yîn buyuruldular. O târîḥde Mısır vâlîsi bulunan şadr-ı esbak Râğîb Meḥammed Paşa'nın inşâd ettikleri târîḥ-i fezâ'il-perverânedir:

Cāh-ı sāmî rûkn-i iftâbâr-ı Es'ad-ı sa'îd

1161

[115b] 1162 Şa'bân'ında 'azl ile konağında yalısında müṭâlâ'ât u te'lîfât ile iştiğâl ederler idi. İrtihâlleri 1166 Şevvâl'iniñ onuncu Pencşenbe günüdür.

Çihârşenbe Bâzârı kurbünde pederiniñ âsâr-ı ḥayriyesinden olan cāmî-i şerîfiñ sâḥasında müşârûn ileyhiñ ve müte'allikâtı olan zevât-ı 'âliyenin merâkıdı miyânında defn ile vedî'a-i 'afv u ğufrân-ı Mennân kılındı. İrtihâllerine inşâd olunan târîḥtir:

Müftî-i sâbık Es'ad ide mesnedin cinân

1166

Müşârûn ileyḥ fâzıl-ı yegâne, müfred-i zamâne, 'ulûm-ı şenâda mahâreti zâhir, fûnûn-ı edebiyede rûsûḥ-ı kâlemi pesendide-i evâ'il ü evâḥir olduḳtan başḳa fenn-i mûsikîde Fârâbî'ye 'adîl, neşirde ve şi'rde zamânında bî-mişîl bir zât-ı pür-kemâlât idiler.

Âyete'l-Kürsî ve Sûre-i Yâsîn ve Sûre-i Nebe' tefsîrleri, Cârü'llâh Zemahşerî'niñ Eṭvâḳu'z-zeheb fî'n-Neşâyih ve'l-ḥaṭab 'unvânı altında olan eṣer-i te'lîf-i müdekkikânelerine ve meşâḥîr-i mü'ellifinden [116a] Şerefü'd-dîn 'Abdü'l-mü'min-i İsfahânî'niñ eṣer-i belîğânesine nazîreleri *Ḳaṣîde-i Hemziyye* ve *Ḳaṣîde-i Ḥaḍariyye* ve *Ḳaṣîde-i Dimyâtiyye*'ye başḳa başḳa taḥmîsleri, *Ḳaṣîde-i Hemziyye fî na'tı Ḥayrû'l-Beriyye*, *Ḳaṣîde-i Lâmiyye fî na'tı'r-Resûli 'aleyhi eṣrefi't-taḥiyye*, *Taḥmîs-i Ḳaṣîde-i Bânet Su'âd* 'unvânları ile mu'anven, müdevven âsâr-ı fâzılâneleri, fenn-i mûsikîye dâ'ir birḳaç risâleleri, *Aṭrabü'l-âsâr fî Ḥaḳḳı Ehli'l-*

edvār nāmıyla tezkire-i ḥānendegān, Es‘ad maḥlaşıyla bir kıt‘a *Dīvān-ı belāğat-‘unvān’*ı ve bunlardan mā‘adā çend ‘aded āṣār-ı kemālāt-beyānı ile sāḥa-i ma‘ārifi tezyīn eden zevāt-ı ‘āliyedendir. Fāzılāne, belīgāne bir ġazelidir:

Ne ol perī gibi bir dil-rübā görülmüştür

Ne aña bencileyin mübtelā görülmüştür

Olur mı şafḥa-i rüy-ı ḥāṭṭ-āverine nazīr

[116b] Hezār nüṣḥa-i ‘ibret-nümā görülmüştür

O ebruvān gibi şanma hilāl vaşfinda

Selīs-i maṭla‘-ı ġarrā dilā görülmüştür

Hevā-yı muṭrıb u meyden geçer mi rindān kim

Terāneler işidilmiş şafālar görülmüştür

Ḥaḳīqate nazar it dūrbīn iseñ zāhid

Mecāz āyīnesinde riyā görülmüştür

Kimine manzar-ı dehr ol ki çeşm sözünden

Nigāh-ı ‘ibret ile mā-sivā görülmüştür

Şafā-yı rü‘yetini Es‘ad idemem ta‘bīr

O yār düşde daḥi vāḳı‘ā görülmüştür

es-Seyyid ‘Abdü’l-vehhāb

Ḥaleb fuṣalā vü fuḳahāsından Şeyḥ ‘Abdü’l-vehhāb-ı Ḥalebī ḥazretleri. Şeyḥ Muḥammed-i Ḳuraṭā’nıñ şulbünden Ḥaleb’de 1097’de tevellüd etmiştir. Ekābir-i ĩ fuḥūlünden Şeyḥ Ḳāsım-ı Neccār, Şeyḥ Süleymān-ı Naḥvī, Şeyḥ ‘Abdü’l-bāḳī [117a]

Ḥaleb müftisi Şeyh Ebu's-su'ūd ḥazarâtından ve müşârün ileyhiñ emsâli olan zevât-ı kirâmdan taḥşîl-i 'ulûm eylemiştir. Ḥaleb'de 1166 Şevvâl'iniñ on birinci Bâzâr günü ikmâl-i mebhâş-i ḥayât etmiştir. Medfen-i mebrûk-i 'âlimâneleri de Ḥaleb şehr-i şehîrindedir.

Seyyid 'Ömer Efendi

Dârü'l-Ḥilâfe'de doğdu. Fuḫalâ-yı benâmdan Yekçeşm Aḥmed Efendi'niñ ders-i muḥaḳḳikânelerinden nesh-i 'ulûmı vech-i maṭlûb üzere görmüş, Re'îsü'l-eṭibbâ Kâtib-zâde Refî' Efendi'den ḥaṭṭ-ı ta'lîkî hevesi vechile yazmış ve ḥaṭṭâtın arasında mer'ıyyü'l-icrâ olan uşûle tevfiķen icâzet almıştır.

Bi'l-imtiḥân silk-i müderrisine dâḥil olan 'ulemâdandır. Ḳudemâ-yı 'ulemâ ve müderrisinden ve meşâhîr-i ḥaṭṭâtından olduğu ḥâlde 1166'da irtihâl eylemiştir.

Meḥammed Emin Efendi {Şehlâ-zâde}

Şehlâ-zâde fuḫalâ-yı mevâliden Emin Efendi. Sultân Aḥmed Ḥân-ı Sâliḫ ḥazretleriniñ evâ'il-i devr-i saltanatları 'ulemâ-yı a'lâmından Şehlâ 'Abdu'r-raḥmân Efendi ḥazretleriniñ şulbünden Dâr-ı saltana'da 1100 [117b] târiḫlerinde ḳadem-nihâde-i bezm-i şühûd oldu.

Kibâr-ı 'ulemânîñ mecâlis-i 'ilmiyyelerinden 'ulûm-ı mütedâvileyi lâıyık vechile gördüğu eşnâda ḥaṭṭ-ı ta'lîkî Durmuş-zâde Aḥmed Efendi'den yazdı. Şımf-ı fuḫalâda terfî-i merâtib ederek 1166 senesi Muḥarrem'inde Mekke-i Mükerreme ḳâḫîsi olup, ol ḥıṭṭa-i cennetâsâda târiḫ-i mezkûrda naḳl-i maḥkeme-i beḳâ eyledi. Cennetü'l-Mu'allâ nâm maḳbere-i 'ulyâda defn ile vedî'a-i 'afv u maḡfîret-i ilâhî ḳılındı. Fuḫalâ vü 'urefâdan daḳâyık-şinâsân-ı ḥaṭṭâtından bir zât-ı meḥâsin-şıfâttır. Târîḳ-ı Naḳşibendî'den intisâbı da vardır.

Aḥmed Efendi {Bender}

Bender 'ulemâsından Aḥmed Efendi. Dârü'l-Ḥilâfeti'l-'Aliyye'de taḥşîl-i 'ulûm eden 'ulemâdandır. Vaḳtiyle Özi eyâleti sancaḳlarından olup şimdilerde Basarabya Ḳıṭ'ası'nda Turla Nehri'niñ kenârında bulunan Bender şehrinde bir medreseniñ müderrisi idi. O belde de tedris-i 'ulûm ile de iştiḡâl ederdi. Dârü'l-Ḥilâfe'de 1166'da şehristân-ı beḳâyâ gitti.

[118a] Üsküdar'da Dereler Mescidi dâ'iresiniñ arkasında Büyük Ayaşofya ve Sultân Aḥmed cevâmi'-i şerîfesiniñ ders-i 'âmmından ḫaylî zâtlarıñ ḳabirleri

arasında meşāhīr-i ‘ulemādan Türkmen-zāde Mehemmed Efendi’niñ qabri yanında defindir.

Şālih Efendi {‘Aṭā Efendi İmāmı}

Şeyhü’l-İslām ‘Aṭā Efendi İmāmı, ‘ulemādan Şālih Efendi. Dārü’s-saltāna’da doğdu. Qur’ān-ı ‘azīmü’ş-şāniñ hıfzını itmām ettikten ve nesh-i ‘ulūm-ı mertebeyi ‘ulemā-yı a‘lāmdan ta‘allüm ettikten sonra Beykoz yukarısında Aq̄baba Mescidi’niñ ve İstanbul’da Küçük Otlukçu Yoq̄uşu’nda ‘Ābid Çelebi Mescidi’niñ imām ve mektebiniñ mu‘allimi, ṭarīq-ı Celveti müteḥayyizān-ı meşāyihinden olup her fende kemālāt-ı ‘āliye vukūf-ı müsellimeyi hā’iz olan Şeyḥ Mehemmed Zā‘ifī Efendi ḥazretlerinden şülüş ve nesih yazılarını ve Durmuş-zāde Ahmed Efendi’den ta‘līq yazısını temeşşuk etmiş ve bu cihetle de aqrānına teferruq eylemiş idi.

Sultān Ahmed Hān-ı Şāliḥ ḥazretlerinin evā’il-i saltanatlarında Şeyhü’l-İslām olan ‘Aṭā’llāh Efendi ḥazretlerine imām ve ṭarīq-ı kuḫāta deḫāletle bekām oldu. Müte‘addid menāşib-ı cesīmede fażilet ü kifāyeti görüldü. [118b] Ṭarīq-ı ‘ilmiyyeden müteḫā‘iden Eyüb civārında ḥānesinde muḫīm iken 1166 sālinda irtihāl eyledi.

Ḥazret-i Hālid *raḍiye ‘anhu’l-Vāḥid* civār-ı raḥmet-medārında Kāşğari Tekyesi’niñ ilerisinde İdrīs Köşkü diye meşhūr olan mevki‘-i mürtefi‘de çeşmeniñ arkasındaki maḳberede birāderi Müderriş Mūsā Efendi’niñ qabri qurbüne defn edildi.

‘Ulūm-ı mütenevvi‘a vü mütedāvilede feḫā’il-i müsellimeyi, aḥlāq-ı ḥasene ve eṭvār-ı müstaḥdimeyi cāmi‘ olan zevāt-ı ‘āliyedendir. Ṭarīq-ı Naqşibendī ‘uzemā-yı şüyūḫundan olup, Edirneqapısı ḥāricinde Eski Nişāncılar’da Minḫārī-zāde Dāmādı ve *Mülteḫā* şāriḫi Qāḍī‘asker Kanğırlı Muştafā Rāsiḥ Efendi ḥazretlerinin Dārü’l-ḥadīs olarak binā ettiḡi dā’ireniñ şeyḫi qıdvetu’l-‘ārifin Keşmiri eş-Şeyḥ el-Murādī ḥazretlerinden erkān-ı ṭarīkat-i Naqşibendiyye üzere intisāb edenlerden olmaḡla şoḫbeti cihet-i ‘ilmiyye ve leṭā’if-i ta‘līmiyyeden ‘ibāret idi. ‘*Örfi-i Şirāzi Divānı*’nı laṭīf bir ṭarzda şerḥ etmiştir.

[119a] el-Ḥacc Maḥmūd Efendi

Mütedāvil olan fūnunda fā’ikū’l-aqrān-ı ‘ulemādandır. İstanbul’da Eski ‘Alī Paşa Senti’nde sākin idi. 1166 sālinda rihlet-i dār-ı āḫiret eyledi. Edirneqapısı ḥāricinde Hürmet Tekye’de vāḫi‘ maḳābir-i vesī‘ada ṭarīq-ı Sünbülī küberā-yı

meşâyihinden olup 1159 târihinde tekyegâh-ı ‘uqbāya intikāl eden Keşfî ‘Osmân Efendi hazretlerinin kabir-i şerîfi kurbünde vedî‘ a-i hâk-i Ğufrân kılındı.

Bunca kemâlâtıyla berâber bir aralık maħallesi yakınında meşhûr Ak Maħmûd Efendi-zāde Mektebi’nde mu‘allimlik hıdmetini bi’l-îfâ o müddette daħi neşr-i envâr-ı ‘ulûm etmişdi. Maħdûm u tilmîzi İbrâhîm Efendi kendinden muqaddem fevt olmuştur. Qabri pederine yakındır.

el-Hâcc ‘ Abdü’l-kerîm Efendi

‘Ulemâdan ‘Osmân Efendi’niñ oğludur. Quzât-ı Rûmili dânişverlerinden idi. 1166’da vefât etti. Hazret-i Hâlid civâr-ı feyz-medârında Kâşgarî Tekyesi kurbünde mütevâridir.

Meħmed Efendi

[119b] Dârü’l-Hilāfe’den neş’et iden ‘ulemâdandır. Vefâtı 1166 târihinde ve medfeni Okmeydânı kurbünde tarîk-ı Bayrâmî ricālinden İdrîs-i Muhtefî Şeyh ‘Alî Beg hazretlerinin kabir-i şerîfleri civârındadır.

Seyyid ‘ Alî Efendi {Vânî-zāde}

Vânî-zāde ‘Alî Efendi. Pederiniñ ismi ‘Abdu’llāh’tır. Nesebi, vâlidesi tarafından İstanbul’da Yeñi Câmî‘’niñ cum‘a vâ‘izi meşhûr Vânî Şeyh Meħmed Efendi’ye mütevâsıdır.

Vânî-zādelerden ve mevâliden tercemesi gelecekte taħrîr edilecek olan Râşih Efendi’niñ li-ümmin birâderidir. Dârü’s-salṭana’da doğdu. Haṭṭ-ı ta‘lîki Hâce-zāde hazretlerinin ihzârından ve kibâr-ı ‘ulemâdan ‘Abdu’llāh Efendi-zāde ‘Abdü’l-bâkî Efendi’den yazdı. ‘Ulûm-ı mütedâvileyi de ‘ulemā-yı kirāmdan okudu. Quzât-ı Rûmili kudemāsından ve ma‘ārifmendânından idi. Rihleti 1166’da vuqū‘ buldu.

Şeref-yâb-ı ‘ākıbet

1166

elfâz-ı mürekkebesi rihletine târihtir.

Hüseyn Efendi

‘Ulemā-yı benāmdan olup Büyük Ayaşofya Câmî‘-i feyz-lâmi‘i hücerâtından [120a] birinde mücerred olduğu hâlde ikāmet ederdi. 1166’da hücre-i beķāya muntaķil oldu. Medfeni Üsküdar’da Dereler Mescidi arkasında Orta Mezârlık’tadır.

Şeyh Muḥammed {Muḥammed-i Gūrānī}

Medīne-i Münevvere ekābir-i ‘ulemāsından Şeyh Muḥammed-i Gūrānī ḥazretleri. Şeyh Ebi’l-ḥasan nām zātın şulbünden Medīne-i Münevvere’de 1098 senesi Ramażān’ının sekizinde tevellüd etti. *Ḳur’ān-ı Kerīm*’iñ hıfzını itmām ettikten soñra ‘ammileri ‘allāme-i zamān Şeyh Ebī Ṭāhir ḥazretlerinden muḳaddemāt-ı ‘ulūmı ta‘allüm ettiler. Ve Mollā İbrāhīm-i Gūrānī ḥazretlerinin ders-i ḥaḳāyık-perverīlerinden ‘ulūm-ı mertebeniñ baḳıyyesini ve sâ’ir ‘ulūm-ı mütedāvileyi bi’t-taḥşıl icāzet aldılar.

Bir müddet Medīne-i Münevvere belde-i mu‘aẓẓamasında ve bir zamān Şām’da tedrīs-i ‘ulūm eylediler idi. Dārü’l-ifāde-i ‘uḳbāya rihletleri 1166 senesiniñ Cumāde’l-ülā’sının beşindedir. Feżā’il-i ‘ilmiyye vü aḥlāk ve eṭvār-ı pesendideye mālīk olmuş zevāt-ı kirāmdan idiler.

[120b] Şeyh Muḥammed {Mısır}

Mısır küberā-yı muḥaddişininden fāzıl-ı meşhūr Şeyh Muḥammed ‘Aşmāvi ḥazretleri. Şeyh Muḥammed bin Şeyh Aḥmed bin Hicāzī. Kendileri Ebu’l-fazl Şemsü’d-dīn’dır. Vilādetleri Mısır’dadır. Ebi’l-fer Şeyh Muḥammed ibn Aḥmed el-‘Acemī ḥazretlerinden ve sâ’ir küberā-yı fuḥūlünden ‘ulūm-ı mütenevvi‘ ayı telaḳḳı eylemişlerdir. 1167 târiḥinde itmām-ı nüshā-i ḥayāt eylediler.

Her fende faẓilet ve ḳudret-i fevḳā’l-‘ādeleri olduḡu gibi ḥadiş-i şerīfte ve fıkḥ-ı şerīfte üstādü’l-esātize idiler. Eşher-i fuẓalādan ebu’l-‘irfān Şeyh Muḥammed ibn ‘Alī eş-Şıyād ḥazretleri ve emsāli olan zevāt-ı zāt-ı niḥrīrānelerinden aḫz-ı ‘ulūm ettiler.

Şeyh Muḥammed {Muḥammed-i Ġazzī}

Şām Şāfi‘ī müftisi a‘lemü’l-‘ulemā, Şeyh Muḥammed-i Ġazzī ḥazretleri. Şeyh ‘Abdu’r-raḥmān ibn Zeynü’l-‘ābidīn el-Ġazzī ḥazretlerinin şulbünden Şām’da 1096 Şa‘bān’ının on sekizinci Cum‘a gecesı yatsı ezānından soñraca vilādetleri vuḳū‘ buldu.

Pederleri müşārün ileyhiñ [121a] taḥt-ı nezāretlerinde zāt-ı muḥaḳḳikānelerinden mebādī-i ‘ulūmu taḥşıl ile iştiḡāl etmekte iken anlar dārü’l-ifāde-i beḳāya intikāl etmeleri ile kibār-ı fuẓalādan Şeyh ‘Abdu’r-raḥmān-ı Mücellid ve Şeyh Ḥalīl-i Desūḳī ve Şeyh Nürü’d-dīn-i Desūḳī ve Şeyh ‘Oşmān bin Ḥammūde

ve Şeyh Ebi'l-mevāhib ve Şeyh 'Osmān bin Muḥammed eş-Şem'a ve Şeyh 'Abdü'l-celīl ibn Ebī'l-mevāhib ve Şeyh İlyās-ı Kürdī ve Şeyh 'Abdü'r-raḥīm-i Kābulī ve Şeyh Muḥammed bin Muḥammed Bedīrī ve Şeyh Muḥammed-i Ḥalīlī ve emsālī bulunan e'ālī ḥazarātının mecālis-i bāhirū'l-'ālīlerinden istiḥşāl ü istikmāl ederek muḥaşşılı'l-āmāl olmuşlardır.

1144'de farīza-i ḥacc-ı şerīfī ifā ettikten sonra Şām Ḥanbelī müftisi meşhūr Şeyhü'l-Kādir-i Şa'lebi ve kendi 'ammileri Şām Şāfi'ī müftisi Şeyh 'Abdü'l-kerīm-i Ġazzī ve Naḳībū'l-eşrāf Ḥamza-zāde Şeyh İbrāhīm ve Şeyh Aḥmed Naḥlī-i Mekki ve Şeyh 'Abdü'l-ḡanī-i Nāblusī ḥazretlerinin ve bunlara mu'ādil ḥaylī ekābir-i efāzılın ders-i niḥrīrānelerinden de istikmāl-i fazl u kemāl eylediler. Bundan muḳaddem olan taḥşīlāt-ı muḳaddimāne vü 'ālimānelerine taḳrīb verdiler.

1155 senesi Receb'iniñ evāḥirinde [121b] Medrese-i Berāniyye müderrisliği inzimāmıyla Şām Şāfi'ī müftiliği ve Cāmi'-i Emevī'de Yaḥyā 'aleyhi's-selām efendimiz ḥazretlerinin merḳad-i mufaḥḥamları yanında tadrīsi meşrūt olan ḥadīş-i şerīf dersiyyesi tevcīhiyle şeref-i zātīleri tevḳīr olundu.

Müte'addid devā'ir-i tadrīsiyyede ve konağında tadrīs-i 'ulūm-ı mütenevvi'a ile iştigāl buyurdıkları ḥalde 1167 Muḥarrem'iniñ yedisinde tekmi'l-i ders-i ḥayāt ile beḳāya intikāl eylediler. Şām'da Bābü'l-Ferādīs ḥāricinde Merc-i Daḥdāḥ denilen ḳabristān-ı şehirde medfūn ve ḳabr-i mütebaḥḥirāneleri ziyāretgāh-ı erbāb-ı fūnūn oldu.

Tefsīr ve ḥadīş ve fıkıh 'ulūm-ı celīlesinde ve o tāriḥlerde beyne'l-'ulemā mütedāvil olan 'ulūm-ı mütenevvi'anın ekşerisinde kemālāt-ı kāmīlāneleri müsellim, ḥüsn-i taḳrīr ü tefḥimde ve meḥāsin-i aḥlāk u etvārda 'ilm-i ebu'l-kerem bir zāt-ı ma'ālī-himem idiler.

Dīvānū'l-İslām bi-Cemī'i'l-'ulemā ve'l-meşāḥir ve'l-mülūk nām eşer-i daḳāyık-perverīlerini ve sā'ir āşār-ı fāzılānelerini 'ālim-i 'ulūma [122a] yādigār etmişlerdir. 'İlm-i tāriḥde, ḥıfz-ı ensāb u uşūlde, terācim-i aḥvāl-i eslāfta, edebiyātın envā'ında pek güç taşavvur edilebilen istiḥlā'atı ḥā'iz oldukları müsellemler ü muşaddaktır.

Şeyh Muḥammed {Haleb}

Haleb e'āzım-ı fuḫalāsından Şeyh Muḥammed-i Zemmār ḥazretleri. Şeyh Zemmār ibn Zemmār laḳabı ile ma'rūfdur. Vilādetleri Haleb'de vāḳi' olmuştur.

Fezā' il ü kemālāt-ı 'ilmiyyeyi hā'iz, zāhid ü 'ābid, hāşî' ü hāzî' bir zāt-ı ma'ālî-şifāt olup, evşāf-ı memdūhayı cem' ederek şöhet-şî'ār olan evliyāu'llāhtan idi.

'Ulūm u 'āliye vü āliyede harekāt-ı Medīne-i İslāmiyye'de zāt-ı 'ālimāne vü 'ārifānelerinden pek çok tālībān u muhibbān, envā'-ı menāfî'-i meşāhirātıyla terbiye vü feyz almışlardır. İrtihālleri 1167 tārīhindedir. Medfen-i mebrūk-i mütebahhîrāneleri Haleb'dedir.

'Alî Efendi {Vezîr Müfettişi}

[122b] Mütehayyizān-ı müderrisinden Vezîr Müfettişi 'Alî Efendi. Şadr-ı A'zam Dalāban Muştafā Paşa'nın dā'iresi emekdārānından Karşlı Hācî Dervîş Efendi'nin ferzend-i faţānetmendidir. 'Ulemā-yı kirāmın ders-i 'ālimānelerinden 'ulūm-ı lāzıme bi't-taḥşîl silk-i müderrisîne dāḥil olarak faẓīlet ü dirāyetine binā'en ḥaylî menāşib-ı 'ilmiyyede müstaḥdem ve mu'aḥḥeren maḳām-ı şadāret-i 'uẓemāya 'ā'id olan evḳāf-ı şerīfenin müfettişliği ile mükerrrem olmuştu.

1167 Muḥarrem'iniñ yigirimi dokuzunda vefāt etti. Üsküdar'da Dereler Mescidi dā'iresiniñ önünden Saraçlar Çeşmesi'ne tevāşül eden cāddenin şol tarafında ve maḳābir-i müslimīnin yola yakın bir maḥallinde Şerīfkapısı hudūdundan ma'dūd olan mevḳî'de Vefā Meydānı'ndaki kütübḥānenin şāhibi Şıḳḳ-ı Evvel Defterdārı 'Ātîf Efendi'nin ve müte'alliḳātının medfenleri kurbünde pederi ve birāderi yanında mütevārīdir.

Meḥemmed Baḥtî Efendi

Ders-i 'āmm-ı fezā' il-ittişāmdan Kıyāsî Hāce Baḥtî Efendi. 'Oşmān Efendi'nin şulbünden Dārü'l-Hilāfeti'l-'Aliyye'de 1104 tārīhinde [123a] doğdu. Ḥaṭṭāt-ı şehîr Yedikuleli 'Abdu'llāh Efendi'den şülüş ve nesih ḥaṭṭlarını bir ḥusn-i şüretle yazdıktan ve 'ulemā-yı zevî'l-iḥtirāmın ders-i muḥaḳḳikānelerinden 'ulūm-ı 'adīdeyi okuduktan soñra İstanbul'da Yeñi Zeyrek kurbünde Vefā Meydānı'na mütevāşıl olacak yolun şol tarafında vāḳî' Voynuk Şücā'a Mescidi'ne bi'l-istihḳāk imām olmuştu.

Müderrisîn-i kemālāt-ı qarından tecerrüdü iḥtiyār etmiş bir zāt-ı şāhib-i iştihārdır. 1167'de 'azm-i dārü'l-ḳarār eylemiştir.

Üstād-ı eşer

1167

terkibi vefâtına târihtir.

Merhumûn kemâlât-ı vefîresiyle berâber şülûs ve nesih yazılarında ve şi'rde kudret-i kâmile var idi. Bahtî maḥlaşıyla parlaḡ şi'r söylerdi. Lâkin bahtı müsâ'id olmayıp heveskâr olduḡ müderrisliği istiḡsâl etmek için yigirmi def'a ru'ûs imtiḡânına dâḡil olup güçle yigirminci imtiḡânında emeline nâ'il olabildi.

Ṭarîḡ-ı Naḡşibendî kâmilân-i 'ârifîninden senedü'l-vâşılân Pîr Emîr Buḡârî 'aleyhi taḡdîsî'l-Bârî ḡazretlerinin Eğriḡapı'da kâ'in ḡânḡâh-ı pîrâneleri seccâde-nişini, kıdvetü'l-mürşidîn Tokadî Şeyḡ Emîn Efendi ḡazretlerinin [123b] inâyet-kerdelerinden ve esrâr-ı ṭarîḡat-i 'aliyyeye kesb-i ıtṡılâ' iden erbâb-ı ḡaḡîḡatten idi.

İbrâḡim Efendi {Şeyḡ-zâde Dâmâdı}

Şeyḡ-zâde Dâmâdı mevâliden ḡacî İbrâḡim Efendi. 'Ulemâdan bir zâtın ferzendi ve Mekke-i Mûkerreme pâye-i refî'ini ḡâ'iz olan fuḡalâdan Şeyḡ-zâde Aḡmed Efendi'nin dâmâdıdır. Ṭarîḡ-ı 'ulemâda teraḡḡî ederek Burusa mollası olduḡtan soñra 1166 senesi Muḡarrem'inde Medîne-i Mûnevvere Mevleviyyeti tevcîhiyle tatṡîb buyrulmuştur. 1167 târiḡinde 'âzim-i 'âlem-i beḡâ olmuştur.

Edirneḡapısı ḡâricinde ḡazret-i Emîr Buḡârî Dergâḡı'nın sırasında ve Otaḡçılar'a gidecek olan yoluñ şol ṭarafında Şeyḡü'l-İslâm Paşmaḡçı-zâde Seyyid 'Alî Efendi ve Dürri-zâde Muştafa Efendi ve evlâd u müte'alliḡâtlarının maḡâbir-i maḡşûşası ḡarşısında defn ile vedî'a-i maḡfîret-i Yezdânî ḡılındı.

'Ulûm-ı mütedâvileden ḡişşe-yâb olmuş, ḡüsn-i aḡlâḡ ile taḡalluḡ etmiş [124a] olan zâdegân-ı fuḡalâdandır.

Meḡhemmed ḡudâdâd Beg

Ebû Bekir Beg-zâde, müderrisîn-i ma'ârif-ḡarînden ḡudâdâd Beg. Re'îsü'l-eṡibbâ Nûḡ Efendi ḡazretlerinin maḡḡâdiminden İstanbul ḡâḡîsi Ebû Bekir Beg Efendi ḡazretlerinin oḡlu ve Şadr-ı A'ḡam ḡekîm-zâde 'Alî Paşa ḡazretlerinin birâder-zâdesidir. Dârü's-saḡṡana'da tevellüd etmiştir.

İsti'dâd-ı ḡudâ-dâd ile 'ulemâ-yı benâmdan taḡşîl-i 'ulûm ettiḡi sırada Şeyḡü'l-İslâm Veliyyü'd-dîn Efendi ḡazretlerinden ḡatt-ı taḡlîḡi yazdı. Kibâr-ı müderrisîn-i ma'ârif-ḡarînden bir vücûd-ı leṡâfet-nümûd olup ḡadâşet-i sinnde 1167'de mûntaḡil-i dâr-ı 'uḡbâ olmuştur.

Ḳoca Muṣṭafā Paṣa'da, Ḥazret-i Sünbül Sinān *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-Müste'ān* āsitān-ı 'ulyālarının 'imāreti ḳurbünde cediti Nūḥ Efendi merḥūmuñ şuffesinde pederi Ebū Bekir Beg'in ḳabri ḳurbüne defn edilmiştir.

Meḥemmed Luṭfu'llāh Efendi

Ebū İṣḥaḳ İsmā'īl Efendi-zāde, şudūr-ı 'izāmdan Luṭfu'llāh Mollā ḥazretleri. [124b] Şeyḫü'l-İslām Ebū İṣḥaḳ İsmā'īl Efendi ḥazretlerinin encāl-i kemāl-iştimalinden biri ve Şeyḫü'l-İslām İṣḥaḳ Efendi ve Es'ad Efendi ḥazretlerinin birāder-i fezā'il-perveri olup, vilādetleri Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'de vuḳū' buldu.

Meşāḥir-i fuṣalādan Durmuş-zāde Aḥmed Efendi'den 'ulūm-ı mütenevvi' ayı telaḳḳı ve ta'lik yazısını o zāttan aḥz ederek teraḳḳı etmişidi. Merātib-i müderrisini ba'de'l-ikmāl 1141 Zī'l-ḥicce'sinde Yeñişehir Fenār ve 1147 Muḥarrem'inde Mekke-i Mükerreme pāyesi ile Mısır Mevleviyyetleri ve 1154 Şa'bān'ında İstanbul ḳāḍiliḡi ve 1161 Zī'l-ḥicce'sinde Anadolu ḳāḍi' askerliḡi tevcīh olundu. 1167 Zī'l-ka'de'sinde müntaḳil-i şadr-ı beḳā oldu.

İstanbul'da Çihārşenbe Bāzārı'nda pederleri İsmā'īl Efendi'niñ binā ettikleri cāmi'-i şerīfiñ ḥavlusunda kā'in ḳabristānda müşārün ileyhiñ merḳadi yakınında defn ile vedī'a-i 'afv ve luṭf-ı Yezdānī ḳılındı. Luṭfu'llāh Mollā demek ile şehīr, faẓilet ü reviiyyet, ḥilmiyyet ü nezāket ile ma'lūm şaḡir ü kebīr bir zāt-ı meḥāsin-vefir idi.

[125a] Maḥmūd Efendi {Ḥalmānī}

Ṭrabzon e'ālī-i efāzılından, Ḥalmānī Ḥacī Maḥmūd Efendi ḥazretleri. Meşāḥir-i fuṣalādan Ḥacī 'Ömer-zāde Efendi'niñ şulbünden Ṭrabzon vilāyetine mülḥaḳ Of dāḡilinde Ḥalmān'da tevellüd etti.

Ḳıdvē-i 'ulemā-yı benāmdan ba'zı zevātın ders-i daḳāyık-penāhilerinden istiḫşāl-i kemāl ettikten ve bir zamān tedris-i 'ulūm eyledikten sonra Ṭrabzon'a gelerek Ḥamza Paşa Medresesi'niñ müderrisliḡini almış ve bu medresede otuz sene ḳadar tedris-i 'ulūm eylemiş idi. Evlād-ı zükūru olmadığı cihetle müderrislik cihetini dāmādı ders-i 'āmm Aḥmed Nāşih Efendi'ye fāriḡ ü tārik olarak biraz vaḳit mürūrunda 1167 tārīḡinde ders-ḡāne-i mülk-i Bāḳi'ye naḳl eyledi.

Medreseniñ ḡaziresinde mütevarī-i ḡicāb-ı turāb ve ḳabr-i 'ālimāneleri ziyāretḡāh-ı esātize vü ṭullāb oldu. Faẓilet ü liyāḳāt, ḡüsn-i şüret ü sīret ile meşḡur ve

ma‘lûm, Trabzon havâlisinde nâm-ı nihrîrâneleri ser-levha-i erbâb-ı ‘ulûm olmuş [125b] sûtûde-menkabet bir zât idi. Zühd ü şalâhı fazl u kemâli ile mütenâsiben derece-i kemâlde bulunmuştu.

İbrâhîm Efendi

Dârü'l-Hilâfe'den neş'et eden, erbâb-ı ‘ulûmdan ve mevâlî-i kirâmîñ güzîdelerinden olup 1167'de rihlet etmiştir. Edirnekapısı hâricinde La‘lî Efendi Çeşmesi'yle Şeyhü'l-İslâm Kemâl Paşa-zâde hazretlerinin türbesi arasındaki makâbir-i cesîmenîñ Şeyhü'l-İslâm Paşmakçı-zâde Efendi Şuffe'sinde karşı olan tarafında İstanbul pâyelilerinden Şun‘u'llâh Efendi'niñ kabri kurbünde makbûr edilmiştir. Hâcî İbrâhîm Efendi derler idi.

Ahmed Efendi {Tavaş}

Kâssam-zâdelik ile meşhûrdur. Tavaşlıdır. Vaktinde derece-i mutavassıta bulunan ‘ulemâdandır. 1167'de vefât edip Üsküdar'da Harmenlik Kabristânı'nda eşher-i fuzalâdan Mar‘aşlı Mehemmed Efendi'niñ merkadi kurbünde defn ile vedî‘a-i gufrân-ı Rabb-i Mennân kılınmıştır.

Hasan Efendi {Köprü}

[126a] Anadolu'da Amasya cihetinde Köprü nâm belleden neş'et etmiştir. Müderris-zâde diye ma‘lûm olan aşhâb-ı ‘ulûmdan olup, Dârü's-salâtana'da takrîr ü tedris ile meşgûl olurdu. 1167'de medrese-ârâ-yı bekâ olmuştur. Üsküdar'da Seyyid Ahmed Deresi kabristân-ı vesî‘anîñ Orta Mezârlık'a yakın olan cihetinde mütevâridir.

Mehemmed Hâzık Efendi

Erzurûm müftisi şâ‘ir-i mâhir Hâzık Efendi. Erzurûm'da tevellüd etti. Beldesinde tedris ile iştiğâl eden ‘ulemâ-yı kirâmdan tahşîl-i ‘ulûm edip müftîliğe intihâb edilmiş ve 1167 târihinde irtihâl eylemiştir. Medfeni Erzurûm'dadır. Fazîleti müsellemler olan ‘ulemâ-yı benâmdandır. Hâzık mahlasıyla bir kıt‘a *Divân-ı Eş‘âr*'ı vardır.

el-Hâcc Feyzü'llâh Efendi

Aydın muzâfâtından Birgi'de doğdu. Zamânının ‘ulemâsından [126b] ta‘allûm-i ‘ulûm ederek silk-i esâtizeye iltihâk etmiş ve bir müddet sonra Ayaşofya-i Kebîr Câmî‘i-i şehirine haîb-i şöhetgîr olmuştur. İrtihâli 1167 Zi'l-hicce'siniñ

yigirmi beşindedir. Medfeni Edirnekapısı hâricinde La‘lî Efendi Çeşmesi’niñ karşısına müşâdif olan kabristânîñ Şeyhü’l-İslâm Paşmakçı-zâde ‘Alî Efendi ve Dürri-zâde Muştafâ Efendi Şuffesi’ne muķâbil bulunan cihetinde ve Otaķçılar’a giden câddeye yakın bir köşesindedir.

es-Seyyid ‘Abdu’llâh Hilmî Efendi

Nihîr-i şehîr, fâzıl-ı bî-naẓîr Yûsuf Efendi-zâde ‘Abdu’llâh Efendi hâzretleri. ‘Abdu’llâh Hilmî Efendi ibn Meḥammed Efendi ibn Yûsuf Efendi ibn ‘Abdu’r-raḥmân Efendi olmaķ üzere ekşer-i aşâr-ı te’lîfât-ı mütebahḥirânelerinde ve levḥ-i ‘ârifânelerinde maşṭûr u mezkûrdur.

Zevât-ı müşârûn ileyhüm ve daha yukarısı fuḥûl-i ‘ulemâ-yı kirâmdan meşhûr zâtlardır. Ceddleri re’îsü’l-kurrâ Yûsuf Efendi hâzretleri. 1062 târîḥinde ve maḥdûm-ı kemâlât-lüzûmları re’îsü’l-kurrâ Meḥammed Efendi hâzretleri Sultân Aḥmed [127a] civârında Naḥılbend Câmî’inde imâm-ı faẓilet-ittisâm oldukları hâlde 1140 sâlinde tetmîm-i ders-i ḥayât ettiler.

Şâhib-i terceme ‘Abdu’llâh Efendi hâzretleri müşârûn ileyh Meḥammed Efendi’niñ necl-i mübecceli olup vilâdetleri Naḥılbend Maḥallesi’nde 1066 târîḥinde vâķi’ oldu.

Sâ‘at-i Sa‘âdet

1066

terķib-i laṭîfî târîḥ-i vilâdetleridir.

Qur‘ân-ı ‘azîmü’ş-şânîñ ḥıfzını ba‘de’l-itmâm tefer‘âtından olan seb‘a ve ‘aşere ve taķrîb fûnûn-ı muḥaddsesini vâlid-i kemâlât-medâr-ı ‘âlimânelerinden ve ‘ulûm-ı ‘âliye vü âliyeyi Muşâhib Muştafâ Paşa H‘âce’si efḍal-i nâmdâr İbrâhîm Efendi hâzretlerinden ve tefsîr ve ḥadîş ‘ulûm-ı celîlesini te’lîfât şâhibi şudûr-ı ‘izâm-ı feķâhet-ittisâmdan Birgili Kara Ḥalîl Efendi hâzretlerinden taḥşîl ü tekmîl eylemişler ve şülûş ve nesih ḥatṭlarını mevzû‘ olan şîvelerine taṭbîken Kırakız diye meşhûr olan H‘âce-zâde Meḥammed Efendi nâm zât-ı ma‘ârif-simâttan istiḥşâl ve aḥz-ı icâzetle ikmâl-i kemâl edip fûnûn-ı mütenevvi‘ânîñ ekşerisinde mümtâzû’l-emşâl olmuşlardır.

Pederiniñ irtihâllerinden bir iki ay soñra 1141 senesi Muḥarrem’inde [127b] ‘uhde-i feẓâ’il-perverânelerine Sultân Aḥmed Ḥân-ı Evvel hâzretleriniñ evķâf-ı

şerîfelerinden riyâset-i kurrâ hıdmet-i mümtâzesi ve Sarây-ı hümayûn kurrâlığı ve Enderûn-ı hümayûn Kütüb-hânesi'niñ dersiyyesi ve şadr-ı esbak 'Ammüce Hüseyn Paşa Medrese ve Dârü'l-hâdîş'inde tefsîr-i dersiyeleri ve bunlara mümâsil hıdemât-ı muḳaddese vü mebrûke tevciḥ buyrularak zât-ı feẓâ'il-simâtlarına ihtirâm buyrulmuştu.

Zıkr olunan maḥallerde 'ulûm-ı vücûhât-i Ḳur'âniyyeyi ve kütüb-i tefâsîr ve eḥâdîş-i şerîfeyi dâ'imâ takrîr ü tedrîs buyururlar ve leyâlî-i mübârekeniñ cümlesinde ḥuzûr-ı ḥazret-i pâdişâhiye da'vetle kürsî-nişîn-i va'z olurlar idi. Gerek tedrîs-i 'ulûm etmelerinde ve gerek va'zlarında ve sâ'ir mecâlis-i 'ilmiyye-i üstâdânelerinde leṭâfet-i ḳâl u ḥâl-i 'ârifâneleriyle cümle ḥuẓzâr iktisâb-ı füyûzât-ı bî-nihâyât ederlerdi.

Sinîn-i 'ömr-i nâzenînleri tedrîsât u te'lîfât ve müṭâla'ât u 'ibâdât ile güzerân ederek 1167 Zi'l-ḥicce'siniñ yigirmi altıncı günü tekmi'l-i enfâs-ı ḥayât ve naḳl-i Cenâb-ı 'âliyât eylediler. Na's-ı ḡufrân-ı naḳşları Fâtih Sultân Meḥemmed Hân ḥazretleriniñ câmi'-i envâr-ı lâmi'ine [128a] bi'l-îşâl namâzı cemâ'at-i keşîre ile edâ olunduktan soñra şân-ı 'ârifâne vü 'âlimânelerine lâyıḳ olan ihtifâlât u ihtirâmât ile Topkapısı ḥâricine getirilip bir sırada bulunan üç kıt'a maḳâbirden birinci maḳbereniñ nihâyetine yakın maḥallinde vâlid ü ecdâd-ı füyûzât-mevârid-i kâmilâneleri olan zevât-ı 'âliyenîñ merâḳıd-ı şerîfeleri şuffesine o gencîne-i kemâlât u kerâmâtı tedfîn ederek raḥmet-i Rabb-i Ḥalîm ü Raḥîm'e tevdi' eylediler.

Vaḳ'a-nüvis-i feẓâ'il-enîs Hâkim Efendi'niñ irtihâl-i müşârûn ileyhe inşâd ettiḡi 'Arabî târiḥ-i belîḡânedir:

ارتحال النحرير البقا

من مرحل فاعلى منزلة الجنان

فحاكم اسيف من فوته و ابدى

تاريخه توفى علامة الزمان⁴¹⁵

۱۱۶۷

Medfenin nûr ide 'Abdu'llâh Efendiniñ Ḳadîr

⁴¹⁵ “Âlim, usta kişi mola yerinden bekâ âlemi olan cennete irtihâl etti. Hâkim, onun gidişine daha hüznü ve ebedîdir. Tarihi, “Zamanın âlimi öldü”.

mıṣra‘ı da ḥazretiñ irtihāllerine ta‘miye ṭarīķiyle söylenilen tārīḥtır. [128b] Yūsuf Efendi-zāde ḥazretleri kıdve-i ‘ulemā-yı kāmīlīn, sened-i aķırrā-yı feṣāḥat-ķarīn, tācü’l-müfessirīn, şeyḥü’l-muḥaddiṣīn bir zāt-ı ḥaķāyık-simāt u meḥāsin-şifāt olup fezā’il-i ‘āliyelerinden mā‘adā şülüṣ ve nesih ḥaṭṭlarında ve ‘Arabī, Fārisī, Türkī lisānlarının neṣr ü nazmında daḥi mümtāzü’l-emşāl olan fuḥūlīndendirler.

‘İlm-i celīl-i ḥadiṣden olan kütüb-i mu‘tebereden *Buḥārī-i Şerīf*’i otuz cild teşķil etmek üzere niḥrīrāne şerḥ ve *Necāḥü’l-ķārī* tesmiye buyurdu. Yine ilm-i celīl-i ḥadiṣiñ ḥāvi olduğu kütüb-i mu‘tebereden *Müslim-i Şerīf*’iñ nişfına kadar daķāyık-perverāne bir şerḥ, *Ḳādī Beyzāvi Tefsīr-i Şerīf*’iñ evā’iline ḥāşiye, ‘ilm-i vüḥāt-ı Ḳur’āniyyeden *İtilāf, Ḥayālī, Ḳara Dāvud, Ādāb-ı Mīrī, Ḳādī Mīr* kitāblarına fezā’il-perverāne ḥāşiye ve sā’ir fūnūn-ı mütedāvileden kırktan ziyāde resā’il-i nefīse taṣnīf buyurmuşlar ve bundan başķa ‘ārifāne ve belāḡat-perverāne eş‘ār inşād [129a] ederek sāḥa-i kemālātı tezyīn etmişlerdir.

Bir münācāt-ı ‘ārifānelerinden elde edilebilen kıṭ‘adır:

اعلم جمع الوری سیّدنا مصطفی

شافع روز جزا سیّدنا مصطفی

بندہ حلمی فقیرخواهد از تو مدد

یا سند الاصفیا سیّدنا مصطفی⁴¹⁶

Bir ḳaşıde-i ‘āşıķāneleriniñ maṭla‘ı:

Fezā-yı dergehüñ kân-ı ‘aṭādur yā Resūla’llāh

Cenābuñ melce’-i ehl-i recādur yā Resūla’llāh

Ṭarīķ-ı Ḥalvetī ekmel-i meşāyiḥinden olup İstanbul’da Cağaloḡlu Senti’nde Aķbıyık Dergāhı’nda seccāde-zīb-i ḥaķīķat olan Çarkacı Şeyḥ Aḥmed Efendi ḥazretleriniñ mümtāz-ı ḥulefāsından ve Sulṭān Aḥmed Senti’nde Ḳaba Şaķal Tekkesi’nde meşīḥat eden vāşılīnden Saķızlı Şeyḥ İlyās Efendi ḥazretlerinden o ṭarīķatıñ erkānı vechile intisāb u istiḥlāf eyleyen zevāt-ı kirāmdandır.

⁴¹⁶ “Yaratılmışların en bilgilisi, cezā günününşefāatçisi, saf ve temiz kişilerin dayanaḡı Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa (sav); zavallı Hilmî kulun senden meded ister.”

[129b] H azreti n mec alis-i  aliye-i m utebah hir nelerinden iktis b-ı f y z t etmiş nice me   hir-i  ulem  v  a ırr  v   deb  vardır. Anlar da beyne'l-f z l  teferrüd ve zam nlarında neşr-i  ul m eyleyerek teşehhür etmişlerdir.

 ey    Abd 'l-k dir {Ba d d}

Ba d d a lem-i ulem sından  ey    Abd 'l-k dir-i Deyr   azretleri.  ey  Mu ammed'in  ulb nden Deyr  ud dunda bir memlekette 1120 t r hinde tevellüd etti.

1136'da Haleb'e gidip o şehrin  ulem -yı kir mından  ey    Abd 'l-k dir ibn   mer el-  Ar i,  ey  C bir-i Havr n ,  ey    Abd 's-sel m-ı Har r ,  ey  Hüseyin-i  er f ,  ey  Mu ammed-i Zemm r,  ey  Mu ammed bin Sit n   azretlerinin ders-i fez 'il-g ster lerinden  ul m-ı mütenevvi' ayı okumuşlar ve m   r n ileyhten  ey  Hüseyin C bir ve  ey  Hüseyin-i  er f 'nin  alk -i teds r-i   lim nelerinden  ilm-i cel l-i e    i tel   i eylemişler idi. Bundan  on ra Haleb'de, Ba d d'da teds r-i  ul m edip, z t-ı f z l nelerinden birçok erb b-ı fehm   d ni , istikm l-i kem l eyledi.  km l-i ders-i  ay t etmeleri 1168 t r hlerinde ve medfen-i m b rekleri Ba d d'dadır.

[130a] Mu tafa  Efendi {Yekdest H f z}

Me   hir-i ders-i   mmdan Yekdest H f z Mu tafa  Efendi. D r 'l-H l fe'de bulunan es tize-i zevi'l-i tir mdan ta   l-i  ul m ederek m   r n bi'l-ben n olmuş ve Ebu'l-f t   Sult n Me ammed H n  azretlerinin c mi' -i feyz-l mi' inde müddet-i v fire ders okutmuş olan  udem -yı f z ladandır. 1168 senesinde tekm l-i ders-i  ay t eylemiştir.

Edirne apısı   ricinde La' i Efendi  e mesi'nin m   bilinde k 'in  abrist n n vasa larında Eski Zeyrek C mi' 'i im m    Abd 'l-b  i Efendi'nin ve ma d mu olan Burusa k   isi olan Feyzu'll h Efendi'nin Şuffesi  urb nde def ndir.

 ey    O m n { ud s}

 ud s-i  er f  ulem -yı a l mından  ey    O m n  al  i  azretleri. F z l -yı k mil nden olup  ud s-i  er f'de neşr-i env r-ı  ul m eden  ey    Aliyyü'l-  lm   azretlerinin necl-i nec bidir. Vil detleri orada v    bulmuştur. O belde-i m  addesinin e  er-i es tizesinden  ey    Al  Lu  i  azretlerinden    li ve na  li olan  ul mu ta all m edip a r n  arasında temeyyüz etti.

[130b] Kudüs'te Mescid-i Akşâ hâṭibi ve Şahretu'llâh imâmı olarak hîdemât-ı mebrûke-i mezkûreyi fazîlet ve kifâyet-i fevka'l-âdeleri ile ifâya ikdâm ve tedrîs-i fûnûn-ı mütenevvi' aya ihtimâm buyururlardı. İtmâm-ı ders-i hayât etmeleri Mısır'da 1168 târîhindedir. O beldede Türbetü's-Şalâhiyye nâmıyla meşhûr olan maḳbere-i şerîfede medfûn ve ḳabr-i nihrîrâneleri ziyâretgâh-ı erbâb-ı fûnundur.

Maḥmûd Efendi {H'âce Maḥmûd Efendi}

H'âce Maḥmûd Efendi. 'İlmen derece-i mütevassıta ve ṭab'en ve ṭavren derece-i 'âliyede bulunan esâtize-i kirâmdan olup ikâmetgâhı Üsküdar'da idi. 1168 târîhinde ikmâl-i ders-i hayât eyledi. Üsküdar'da Dereler Mescidi dâ'iresiniñ arkasındaki cesîm ḳabristânıñ Hârmelik ve Nûḥ Ḳuyusu Câddesi'ne pek yakın olan cihetinde mütevâridir.

[131a] Yahyâ Şiddîḳ Efendi

Ayaşofya Şeyḫî-zâde Şiddîḳ Efendi. Yahyâ Şiddîḳ Efendi ibnü'l-fâzıl eş-Şeyḫ Süleymân Efendi ibn Aḥmed Efendi ibn Muştafâ Efendi ibn Faḳîh Meḥemmed Efendi.

Pederi fâzıl, Şeyḫ Süleymân Efendi ḥazretleri Dâr-ı Hîlâfet-i Seniyye'de H'âce Paşa Semt'i'nde Teymürkapı Maḥallesi'nde 1063 târîhinde tevellüd etti. Sultân Meḥemmed Hân civârında Nişancı Meḥemmed Paşa Câmî'iniñ imâmı şeyḫü'l-ḳurrâ Meḥemmed Efendi ḥazretleri gibi bir efdal-i ekmel zâtıñ meclis-i üstâdânelerinden ḳırâ'at-ı Ḳur'ân-ı 'azîmü's-şânıñ seb'a ve 'aşere 'ulûm-ı celîlesini telaḳḳî edip meşâhîr-i naḥârîr-i kirâmdan Keçeci-zâde Muştafâ Efendi ḥazretlerinden mebdâî-i 'ulûm-ı mertebeyi taḥşîl ve nihrîr-i şehîr 'Arab-zâde 'Abdü'l-vehhâb Efendi ḥazretlerinden 'ulûm-ı mertebeniñ baḳiyyesi tekmîl eyledikten soñra 1080 Receb'inde Köprîli-zâde şadr-ı esbaḳ Fâzıl Aḥmed Paşa'nıñ birâderi Muştafâ Paşa ve 'ammi-zâdesi Hüseyn Paşa berâberleri ile memâlik-i hîlâfet-penâhîniñ ba'zı yerlerini [131b] ziyâret ḳaşdıyla ḥacc-ı şerîfe 'azîmet ve giderken Şâm'a vuşûlünde küberâ vü fuḫalâ-yı muḥaddişinden Şeyḫ Muḥammed el-Balabânî ḥazretlerinden 'ilm-i celîl-i ḥadiş ve *Kütüb-i sitte* ḳırâ'atına me'zûn ve muḥibbâne olarak Mısır'da kümmelîn-i fâzîlinden Şeyḫ Nürü'd-dîn 'Alî ibn 'Alî eş-şehîr Emlesî ḥazretlerinden daḫi tederrûs ve aḫz-ı icâzet buyurdu.

Soñra Haremeyn-i Şerefeyn'de ekmel-i 'aşr olan Şeyḫ Ḥasan-ı 'Acîmî, Şeyḫ 'Abdü'l-ḳâdir-i Şafevî, Şeyḫ Muḥammed ibn Süleymân-ı Maḡribî, Şeyḫ İbrâhîm-i

Kürdî, Şeyh ‘Abdu’llâh ibn Sâlim el-Başrî hâzarâtından kütüb-i eḥādîş-i şerîfe tederrüs ve müşârün ileyhümden te’ezzün ettiler.

Ba‘dehu karadan Mısır’a ve Kudüs’e vâşıl olup Kudüs-i Şerîf’te Şeyh ‘Abdü’l-kâdir-i Maḳdisî ḥazretlerinin ḥalka-i ders-i mütebahḥirânelerine dâhil olarak anlardan da icâzet almak şerefine nâ’il olmuşlar. Ve Remle’ye vuşüllerinde *Fetâvâ-yı Hayriyye* mü’ellifi Şeyh Hayrû’d-dîn-i Remlî ḥazretlerinin ders-i ḥaḳâyık-perverilerine müdâvemet ve ‘ilm-i fıkıhtan *Kitâb-ı Hidâye*’niñ bir miḳdârını kırâ’at ve müşârün ileyhten mesâ’il-i fıkhiyye rivâyetine aḥz-ı icâzet eylemişler idi.

[132a] Dârü’l-Ḥilâfe’ye ‘avdetlerinde Şeyhü’l-İslâm Minkârî-zâde Yahyâ Efendi ḥazretlerinin *Muḥtaşar-ı Müntehâ* ve *Tefsîr-i Beyzâvî* derslerine müdâvim olup anlardan daḥi iktisâb-ı füyûzât ettiler. 1085’de Lehistân Muḥârebese’ne giderek Edirne’ye ‘avdetlerinde vâ’iz-i meşhûr Vâñî Şeyh Meḥammed Efendi’den ḥisâb, hendese, hey’et ve riyâziyyât fenlerini okudular.

1091 Şafer’inde İbtidâ-yı Ḥâric râddesinden silk-i müderrisîn-i kirâma dâhil oldu ise de 1092 Şevvâl’inde müderrislikten ferâğatla 1101 Şa’bân’ında Ḥazret-i Ḥâlid Câmî’-i füyûzât-lâmi’i Cum’a va’izıyyesi ile selâṭîn-i ‘izâm-ı a’liyyü’l-maḳâm hâzarâtınıñ cevâmi’-i şerîfesi Eyyâm-ı Cum’a vâ’izîni silkine bi’l-idḥal o meslekte terfî’-i derecât ederek 1120 Cumâde’l-ülâ’sında Esîrî Dâmâdı Şeyh Muştafâ Efendi’niñ yerine Ayaşofya-i Kebîr Câmî’-i Şerîfi Cum’a Vâ’izliği ile talṭîf buyurulmuş idi.

1122 Rebî’ü’l-evvel’inde Ḥazret-i Şeyh Sivasî-zâde Şeyh ‘Abdü’l-bâkî Efendi ḥazretlerinin irtihâllerinde Oḳmeydânı’nda [132b] Muşallâ Câmî’-iniñ va’izıyyesi ile tekrîm buyurulular. 1134 Rebî’ü’l-âḥir’iniñ yigirmi dördüncü Çihârşenbe günü kürsî-nişîn-i beḳâ oldular. Oḳmeydânı ḥudûdunda Doymazdere maḳâbir-i cesîmesiniñ eñ çukur maḥallinde Darı Deresi denilen mevḳi’de cesed-i mebrûk-i mütebahḥirâneleri tedfîn kılındı.

Ḳıdemât-ı üstâdü’l-enâm

1134

‘ibâresi kürsî-nişîn-i beḳâ olduklarına bulunmuş ma’nîdâr bir târîhtir. Ḥazret, câmî’-i eşât-ı ‘ulûm, kemâlât-ı ‘âliyesi meşhûr u ma’lûm, kuvve-i ḥâfızaları bi-pâyân, fasîḥü’l-lisân, bedî’ü’l-beyân, sāḥa-i feẓâ’ilde ‘alem bir zât-ı ekrem ü a’lem idiler.

Āşār-ı ‘Aliyye-i ‘İlmiyyeleri

‘İlm-i ahlaktan *Miftāhü’l-felāh* nām eṣer-i laṭīfī, Seyyidü’l-enbiyā ‘aleyhi *evfā et-tehāyā* efendimiz ḥazretlerine ṣalāvāt-ı şerīfe ‘arz u taḳdīm etmekliḡiñ fevā’id-i müte‘addidesi ḥaḳḳında bir te’līf-i celīlī [133a] kelimeteyn-i şehādeteyn ḥaḳḳında bir taṣnīf-i laṭīfī vardır. *Tehzīb*’iñ fenn-i kelām cihetine üstadāne şerḥi ‘*Aḳā’id-i ‘Aḍudiyye*’ye şerḥi, e‘āzım-ı muḥaddiṣinden İmām Nevevī ḥazretleriniñ *Ḥadiṣ-i erbā’in* nāmında olan eṣer-i dil-niṣīni üzerine niḥrīrāne şerḥi, sā’ir āşār-ı kemālāt-şi‘ārīleri sāḥa-i fezā’ili tezyīn eden āşārdandır.

Maḥdūmları Yahyā Şiddīḳ Efendi, Dār-ı Ḥilāfet-i ‘Aliyye’de 1102 Receb’inde tevellūd ve Paşmakçı-zāde ‘Alī Efendi ḥazretleriniñ meşīḡatında 1122’de İbtidā-yı Ḥāric rāddesinden meslek-i müderrisīne duḡūl etti. Pederinden ve sā’ir fuṣalā-yı benāmdan ‘ulūm-ı mütedāvileyi bi’l-istiḡṣāl aḳrānı bulunan zādegān-ı ‘ulemā arasında liyāḳāti teslīm olunmaḡa başladı.

On üç yaşıdan evāḡir-i ‘ömrüne ḳadar edebiyātıñ neşir ve nazım cihetleriyle de iştiḡāl ederek eḡibbāsıñ mecmū‘alarını nazmen ve neşren olan rengīn rengīn āşārı ile zīnetlendirdi. İrtihālī 1160 tārīḡleri eṣnāsındadır. Şiddīḳ maḡlaşıyla parlak şi‘rleri vardır. Eṣ‘ārından numūnedir:

[133b] ‘Uşşāḳı cünbüş-i leb-i dil-ber yapar yıḳar

Erbāb-ı ‘ayşı gerdiş-i sāḡar yapar yıḳar

Āyīne gibi geh ‘ayān geh nihān olmak⁴¹⁷

Beyt-i dili o rūḡ-ı muṣavver yapar yıḳar

Eşher-i fuṣalā-yı şā’irāndan Yūsuf Nābī Efendi’niñ vefātına söylediḡi:

Züleyḡā-yı cihāndan çekdi dāmen Yūsuf-ı Nābī

1124

Şu tārīḡ-i belāḡat-pīrā o zamānıñ süḡanverānı tarafından nazār-ı taḡsīn ile görülmüş, okunmuştur.

‘Abdü’l-laṭīf Rāzī Efendi

Sitanbul ḳāḍisi, fāzıl-ı şehīr ‘Abdü’l-laṭīf Rāzī Efendi ḥazretleri. Dār-ı Ḥilāfet-i ‘Aliyye olan İstanbul’da neş’et etti. Esātize-i zevi’i-i ihtirāmdan istiḡṣāl-i

⁴¹⁷ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

kemāl ederek müderrisîn-i kirām meslekine dâhil ve kaṭʿ-ı merâtib birle 1146'da İstanbul kâdîliği sınıfına nâ'il olmuşlar ve fuṣalâ-yı benāmdan oldukları hâlde 1160 târihinden muḳaddem terk-i manşib-ı hayât etmişlerdir.

[134a] Kütüb-i eḥādîş-i celîleden *Aşlu'l-ḥaber min kelāmi Seyyidi'l-beşer* nām-ı ʿālîsi ile müştehir ʿArabiyyü'l-ʿibāre eşer-i muʿteberleri kütüb-ḥāne-i feṣā'ile yādigār edilen kütüb-i muḳaddese vü maḳbûledendir. Rāzî maḥlaşıyla laṭîf laṭîf şî'r söyledikleri mervîdir.

İbrāhîm Efendi {Sakız}

Sakızlıdır. Meşāhîr-i ʿulemādan olup 1160 târihlerinde nüşha-i hayâtı itmām etmiştir. ʿAlî el-Kārî ḥazretlerinin müdevven ve meşhûr olan *Hizbü'l-a'zam* ed'iyesini *Şerḥu Hizbü'l-a'zam el-Müsemmā bi-feyzu'r-raḥme* ismiyle ʿālimāne şerḥ eylemiştir. Sā'ir āşarı da mesmû' dur.

Seyyid Muştafâ Efendi {Tariḳatçı-zāde}

Tariḳatçı-zāde ders-i ʿāmm Emîr Efendi. ʿUlemā vü meşāyiḥ-ı zevî'l-ihtirāmından mebrûk bir zāttır. İtmām ders-i hayât [134b] 1160 târihlerindedir. ʿĀlim ü ʿābid bir zāt idi. *Tariḳat-i Muḥammediyye*'yi ve *Hamza Efendi Risālesi*'ni Türkçe terceme etti. [135a]⁴¹⁸

[135b] Sultān Maḥmūd Ḥān-ı Evvel Ḥazretlerinin Zamān-ı Saltanatlarında Tekyegāh-ı Hayy u Bākî'ye ʿĀzim Olan Meşāyiḥ-ı Zevî'l-ihtirām Ḥazarâtı ve Turuḳ-ı Aliyyeye Nisbet ile İktisāb-ı Şöhret Eden Zevāt-ı Kirām

eş-Şeyḥ ʿAbdü'l-ḡanî-i Nāblusî

Ekmel-i cihān, a'lem-i ezmān Şeyḥ ʿAbdü'l-ḡanî-i Nāblusî ḥazretleri. ʿAbdü'l-ḡanî-i Nāblusî bin İsmā'îl bin ʿAbdü'l-ḡanî bin İsmā'îl bin Aḥmed bin İbrāhîm bin İsmā'îl bin İbrāhîm bin ʿAbdu'llāh bin Muḥammed bin ʿAbdu'r-raḥmān bin İbrāhîm bin ʿAbdu'r-raḥmān bin İbrāhîm bin Sa'du'llāh bin Cemā'e yāḥūd Kudāme bin ʿAlî bin Cemā'e bin Mālik bin Kināne.

Ekşeri kütüb ü mecāmi'-i niḥrîrāneleri derûnunda silsile-i neseb-i ʿarifāneleri bu vechile mastûrdur. [136a] Nihāyette mezkûr olan Mālik bin Kināne ḥazretleri

⁴¹⁸ Bu sayfa nüshada boş bırakılmıştır.

Ḍahr el-Kināniyyü'l-Maḳdisī en-Nāblusī künyesi ile eḑal ve e'ālī beyninde bir şöhret-i 'aẓīmeyi ḥā'izdir.

Cümlesiniñ kümmelīn-i 'ulemā-yı a'lām ve şudūr-ı fuḑalā-yı zevi'l-i ihtirāmdan oldukları müsellem ü muşaddaḳdır. Müşārün ileyhüm ḥazarātı biraz vaḳitten beri Sūriye vilāyetine mülḥaḳ olan ve memālik-i ḳadīmeden bulunan Nāblus nām beldeye iki sâ'at mesāfede Cemā'eyn ḳaryesinde zīnet-sāz-ı 'ālem-i şühūd ve orada mütevaṭṭınen 'āzim-i dārü'l-ḥulūd oldular.

492 tārīḥinde Beytü'l-maḳdis, Ḥayfā, Yāfa, Ṭaberiyye, Kezek memāliki ve Nāblus ve ḥudūdu ve bu Cemā'eyn ḳaryesi istilā edildiği sırada Şeyḥ 'Abdü'l-ḡanī-i Nāblusī ḥazretleriniñ on beşinci mertebede cedd-i faḥāmetmendi olan Ebū 'Ömer Şeyḥ Muvaffaḳu'd-dīn ibn Ḳudāme ḥazretleri Baḡdād'da ḡavṣ-ı 'urefā-yı 'ārifīn, ekmel-i evliyā-yı ekremīn Sultān 'Abdü'l-ḳādir-i Geylānī *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-* 'Ālī ḥazretleriniñ [136b] meclis-i mu'azzamlarına dāḥil ve luṭf ı iltifāt-ı pīrānelerine nā'il olup zāt-ı ḥaḳāyık-simāt-ı faḥīmānelerinden 'ilm-i celīl-i ehādīş tederrūs etmişler ve iştihād buyurdukları, ṭarīḳ-ı Ḳādirī'niñ erkānı üzere zāt-ı pīrānelerinden nisbet ve tekmi'l-i ṭarīḳat buyurarak maddī ve ma'nevī derecāt-ı 'āliyye irtikā buyurmuşlar idi.

493 tārīḥinde Şām'a gelip Şāliḥiyye'de büyük bir cāmī'-i şerīf ve civārında 'Ömeriyye nāmında bir medrese ve kendilerine bir ḥāne binā eylediler. Şāliḥiyye ibtidā ebniye ve ḥāne inşād eden bu zāt-ı şerīftir.

'Ömr-i nāzenīni yüz yigirmiye müteḳāriben 575 sālinde dergāh-ı Ḥazret-i Mütē'āl'e intikāl eylediler. Cebel-i Ḳāsiyūn sāḥasında 'ilm-i naḥivden *Elfiyye* ismiyle meşhūr olan manzūmeniñ mü'ellifi ekber-i kibār-ı fuḑalān İbn Mālik-i Endülüsi ḥazretleriniñ merḳad-i 'ulyāları civārına defn edildi. Merḳad-i münevvereleri ziyāretgāh-ı enām olan merāḳıd-i 'āliyedendir.

[137a] 'Ālimīn ü 'ārifīn ḥazarātınıñ e'āzımından olup mü'ellefāt-ı mütē'addideleri mütevātirdir. Müşārün ileyh ḥazretlerinden ya'nī 493 senesinden berü bu sülāle-i 'aliyye Şām'da tevellüd ü tavaṭṭun ettiler.

Müşārün ileyh ḥazretleriniñ on dördüncü baṭnında ḥafīdleri ve Şeyḥ 'Abdü'l-ḡanī-i Nāblusī ḥazretleriniñ peder-i kemālāt-perveri olan Şeyḥ İsmā'il-i Nāblusī ḥazretleri, Şām'da 1017 senesinde tevellüd ve 'uẓemā-yı fuḑalā-yı benāmdan Şeyḥ 'Ömer-i Ḳārī, Mollā Maḥmūd-ı Kürdī, Şeyḥ 'Abdü'l-laṭīf-i Çālgī ve bunlar gibi

zevāt-ı fezā'il-simātūn meclis-i haḳāyık-şī'ārīlerinden 'ulūm-ı senāyī ta'allūm edip Mısır'da Şeyḫ Ḥasan-ı Şürünbülālī ḫazretlerinin ḫadīs-i şerīf dersine müddet-i medīde müdāvim olmuşlar ve müşārūn ileyhten 1047'de icāzet almışlardır.

Soñra Şām'a 'avdet ve tedris ü te'līf ile iştiğāle bezl-i ḳudret ederek 1062'de kitāb-ı 'ömri itmām eylediler. [137b] Şāliḫiyye'de Bābü's-şaḡir ḳabristān-ı şehīrinde tedfīn ü taḳbīr edilmiştir. Ḳabr-i mütebaḫḫirāneleri ziyāretgāh-ı aşḫāb-ı 'ilm ü kemāldir. 'Ālim ü kāmīl bir zāt-ı memdūhū's-şemā'ildir.

İmām Ġazzālī ḫazretlerinin *Minḫācū'l-'ābidīn* nāmında olan kitāb-ı fevā'id-nişābına 'arifāne ḫāşiyesi, Mollā Ḥüsrev ḫazretlerinin *Dürer* ismiyle müsem mā eṣer-i maḳbūlüne on iki cild ḫāşiyesi 'ālimānesi bunlardan başḳa te'līfāt-ı üstādānesi vardır.

Bu zevātūn necl-i necībi Şeyḫ 'Abdü'l-ḡanī-i Nāblusī ḫazretlerinin Şām'da Keyvān-ı Şābūn Maḫallesi'nde 1050 Zī'l-ḫicce'siniñ on beşinci günü vilādetleri vukū' buldu. Vālide-i muḫteremeleri bunlara ḫāmil iken peder-i 'ālī-ḳadrleri Şeyḫ İsmā'īl ḫazretleri İstanbul'a gelmişler idi. Şām'ın ekber-i mecāzībinden olup cümleñiñ naẓarında 'ulviyyet-i ma'neviyye ile mümtāz olan Şeyḫ Maḫmūd o eṣnāda bunlarıñ vālidesine:

“Siziñ bir çocuḡuñuz doğacak. [138a] Aña 'Abdü'l-ḡanī tesmiye olunacak. O çocuk manşūrdur, muḫteremdir.” diye tebşīr eder.

Çok zamān geçmedin rıḫlet edip Cebel-i Ḳāsiyūn'da Şeyḫ Yūsuf el-Ḳamīnī ḫazretlerinin civār-ı feyz-medārına defn edilir. Gelelim vazīfe-i tāriḫe:

Ḥazretiñ sinni derece-i isti'dāda vāşıl olduğda pederi müşārūn ileyhten Ḳur'ān-ı 'azīmū's-şānı oḳumaḡa iştiḡāl edip o senelerde anlar dār-ı beḳāya rıḫlet etmişler idi.

Şām mütebaḫḫirīn-i fuẓalāsından Şeyḫ Aḫmed-i Ḳal'ī, Şeyḫ Maḫmūd-ı Kürdī, Şeyḫ 'Abdü'l-bāḳī, Şeyḫ Muḫammed-i Meḫāsini, Şeyḫ Necmü'l-Ġazzī, Şeyḫ Muḫammed-i Üştüvānī, Şeyḫ İbrāḫīm el-Fettāl, Şeyḫ 'Abdü'l-ḳādir-i Şafedī, Şām naḳībū'l-eşrāfī Şeyḫ Muḫammed ibn Kemālū'd-dīn ibn Ḥamza, Şeyḫ Muḫammed 'İsāvī, Şeyḫ Ḥüseyyin ve *Tenvīrū'l-ebṣār* nām kitābın şāriḫi ve te'līfāt-ı keşīreniñ şāḫibi Şeyḫ Kemālū'd-dīn el-Ḥalebī, Şeyḫ Muḫammed bin Berekāt, Şeyḫ 'Alī Şīr Emelī ḫazarātınıñ ders-i niḫrīrānelerinden [138b] iḳtibās-ı envār-ı 'ulūm etmişler ve 'ulūm-ı mütedāvileniñ kāffesinde kemālāt-ı 'azīmeyi ḫā'iz olmuşlardır.

Ṭarīḳ-ı Kādirī'yi küberā-yı meşāyih-ı kirāmdan Şeyḥ 'Abdü'r-rezzāḳ-ı Hamevī ḥazretlerinden aḥz edip 'azīz-i müşārün ileyhten intisāb u istiḥlāf etmişlerdir.

Ṭarīḳ-ı Naḳşibendī'yi Ḥazret-i Yekdest-i Mekkī ḥulefā-yı zevi'l-iḥtirāmdan ve 'ārifān-ı meşāyih-ı benāmdan Şeyḥ Sa'īd el-Ḥalebī ḥazretlerinden aḥz ederek bu zāt-ı şerīften de müntesib ü müstaḥlif oldular ve cāmi'ü't-ṭuruḳa şöhret-i şāyi'asını 'ārifāne ḥā'iz oldular. 1075'de Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'ye bi'l-vuşul az bir müddet zarfında Şām'a 'avdet ettiler.

1100 Biḳā'a Cebel-i Lübnān taraflarına, 1101'de Ḳudüs-i Şerīf'e, 1105'de Mısır'a, ḥacc-ı şerīfe 'azīmet ü 'avdet eylediler. 1112'de Ṭrablussām cihetlerini kırk günde seyr ü seyāhatleri vuḳū' buldu. [139a] 1119'da Şālihiyye'de peder ü ecdād-ı ma'ālī-eşerleri dā'iresine naḳl ederek o dā'irede şeref-mekīn oldular.

Mebādī-i aḥvāl-i ḥaḳāyık-iḥstimāmlarından beri tedris, teslīk, te'līf ile evḳāt-i 'ālimāne vü 'ārifāneleri geçmekte olup Cāmi'-i Benī Ümeyye'de nesh-i mertebe-i 'ulūmu ve 'ulūm-ı şettāyı Şālihiyye'de Şeyḫ-ı Ekber ḥazretlerinin civār-ı faḥāmet-medārında Cāmi'-i Selīmiyye'de *Beyzāwī Tefsīr-i Şerīf* ni tedris ü taḳrīr buyururlar idi. Gerek ders gerek şoḥbetleri mecālisi şūrī vü ma'nevī envār-ı füyūzāt ile münevver olurdu.

Bu münāsebetle herkes ḥāzır olmağa 'āşık u dil-dāde idi. Zāt-ı mütebaḥḥirāne vü mürşidānelerine 'arz-ı iḥtirām etmeyen ender idi. 'Ömr-i mürşidānelerinin yetmiş seneye ḳarīb olan müddetini tedris, te'līf, terbiye, teslīk, 'ibādāt-ı Ḥazret-i Müste'ān ile imrār buyurdular.

1143 Şa'bān'ının on altısında mizāclarına inḥirāf ṭarī [139b] oldu. Yigirmi dördüncü Cum'aertesi günü ikindi vakti rūḥ-ı pür-fütūḥları 'ālem-i bālāya gitti. Zāt-ı ḥaḳāyık-simātları ders-i vürūd-ı ḥayātı ikmāl ve 'azm-i dārü'l-viṣāl etti.

Ertesi Bāzār günü na's-ı kerāmet-naḳş-ı 'ārifānelerinde ber-vech-i taḥmīn otuz biñden ziyāde muḥlişin bulunarak ta'zīmāt-ı fā'ika ile cedd-i emcedleri Şeyḫ Ebū 'Ömer ibn Ḳudāme ḥazretlerinin Şālihiyye'de binā buyurduḳları Medrese-i 'Ömeriyye ḳurbünde kendilerinin 1119 tārīḥinden beri şeref-mekīn oldukları ḥānelerinin kütüb-ḥānesinde ḥāl-i ḥayātlarında sūr-ı mektūmede i'dād ettikleri laḥd-i maḥşūşa defn ile o vücūd-ı ḥaḳāyık-nümüdu mānend-i gencine ḥıfz eylediler.

İrtihâllerine biraz vakit soñra mañdūmları Şeyh İsmā‘īl hāzretleriniñ mañdūmu Şeyh Muştafa, müşārūn ileyhiñ merķad-i mebrūklerini türbe şekline vaż‘ ve o mevķi‘i tezyīn eylemiş ve mülāşıkı olan mañhalde cāmi‘ ve tekye binā ve lāzım gelen hıdmeti ta‘yīn etmiştir.

[140a] Qabr-i ‘ulyāları o mevķi‘de münferid olarak bulunmakta ve o maķāmāt-ı mebrūke şırasında ziyāretleri ile teberrūk olunmaktadır. İrtihâllerine meşāyih̄ten bir zātıñ bulduğı tārīhtir:

Qutbü’l-arz

1143

Şām meşāhīr-i fużalāsından Şeyh ‘Abdu’r-raḥmān-ı Türkmānī hāzretleriniñ beher mışra‘ı tārīḥ olmak üzere inşād ettiğı tārīḥ-i belāğat-pīrādır:

قد اصبنا بشمس هداالتجلى⁴¹⁹

۱۱۴۳

Evḥadü’l-ķavm qutb-i hindü’z-zamān

1143

Hāzretiñ telāmīze-i benāmından ve eşher-i ‘ulemādan Şeyh Sa‘dī ibn ‘Abdü’l-ķadir el-‘Ömerī hāzretleriniñ tārīḥ-i belīğanesi:

مدد المعارف من افق العلا⁴²⁰

۱۱۴۳

[140b] Merḥūm-ı müşārūn ileyh ferīd-i a‘şār u edvār, kemālāt-ı mu‘azzama ile şöḥret-şi‘ār, meḥāsin-i ‘ālimāneyi cāmi‘, a‘māl-i ‘ārifāneyi müctemi‘, ķāl ü ḥālī mükemmel bir mürşid-i a‘lem ü ekmel idiler.

Mü’ellefāt-ı Mütebaḥḥirāne vü Mürşidāneleri

et-Taḥrīrū’l-ḥāvi şerḥu Tefsīri’l-Beyzāvi, Bevāṭınu’l-Ḳur’ān ve mevāṭınu’l-Furķān, Kenzū’l-Ḥaḳķi’l-mübīn fī eḥādīşi Seyyidi’l-mürselīn, el-Ḥadiķatü’n-nediyye şerḥi’t-tarīķati’l-Muḥammediyye, Zehā’irü’l-mevārīs fī’d-delāle ‘alā mevāzi’i’l-eḥādīs, Cevāhiri’n-nuşuş fī ḥalli kelimāti’l-Füşuş, Keşfü’l-esrāri’l-gāmız şerḥu Dīvāni İbnü’l-Fārız, Zuhrü’l-ḥadiķa fī tercemeti ricāli’t-tarīķa, Ḥamratü’l-ḥān

⁴¹⁹ “Tecellî etmesi için güneşe tutulduk/yakalandık.”

⁴²⁰ “Bilgileri yüksek ufuklardan uzattı.”

Rennetü'l-elhân, Şerhu Risāle eş-Şeyh Arslan, [141a] Tahriku'l-Öklid fî fethi bâbi't-tevhîd, Leme'âtü'l-berkı'n-Necdî şerhu Tecelliyât-ı Hazret-i Maḥmūd Efendi, İtlākul'l-kuyūd şerhi Mir'âtü'l-vücūd, el-Ma'ârifü'l-ğaybiyye şerhu'l-'Ayniyyeti'l-Cîliyye, ez-Zıllü'l-memdūd fî ma'nâ Vaḥdeti'l-vücūd, Râ'ihâtü'l-cenne şerhu İzâ'atü'd-dücünne, Fetḥu'l-Mu'îdi'l-Mubdî şerhu Manzûme-i Sa'dî Efendi, Ref'ü'l-ihtilâf min kelâmi'l-Kâdî ve'l-Keşşâf, İzâhu'l-maḥşud min ma'nâ Vaḥdeti'l-vücūd, Kitâbü'l-vücūd ve'l-hak ve'l-ḥiṭâbi's-şıdk, Nihâyetü's-sül fî ḥilyeti'r-Resûl şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem, Miftâhu'l-ma'iyye şerhu Risâleti'n-Nakşibendiyye, Bakıyyetu'llâhi ḥayr ba'de'l-fenâ fî's-seyr, el-Mecâlisü's-Şâmiyye fî mevâ'izi ehli'l-bilâdi'r-Rûmiyye, Tefvîku'r-rütbe fî taḥkîki'l-ḥuṭbe, [141b] Tulu'u's-şabâḥ 'alâ ḥuṭbetü'l-Mişbâḥ, el-Cevâbu't-tâm 'alâ ḥaḳîkati'l-Kelâm, Taḥkîku'l-intişâr fî ittifâki'l-Eş'arî ve'l-Mâturidî 'ale'l-ihtiyâr, Kitâbü'l-cevâb 'ani'l-es'ileti'l-mâ'ihî ve'l-aḥdî ve's-siyer, Bürhânü's-şübût fî tebri'eti Hârût u Mârût, Leme'âtu'l-envâr fî'l-maḳtû'i lahm bi'l-Cenne ve'l-maḳtû'i lahm bi'n-Nâr, Taḥkîku'z-zevk ve'r-reşf fî ma'ne'l-muḥâlefeti beyne ehli'l-keşf, Ravzatü'l-enâm fî beyâni'l-icâze fî'l-menâm, Şafvetü'l-aşfiyâ fî beyâni'l-fazîleti beyne'l-enbiyâ 'aleyhimi's-şalâti ve's-selâm, el-Kevâkibü's-sârî fî ḥaḳîkati'l-cüz'i'l-ihtiyârî, Envârü's-sülûk fî esrârî'l-mülûk, [142a] Ref'ü'r-reyb 'an Hazreti Ğayb, Tahriku silsiletü'l-vidâd fî mes'eleli ḥalku ef'âli'l-'ibâd, Zübdetü'l-fâ'ide fî'l-cevâbi 'ani'l-ebyâti'l-vâride, en-Nazari'l-müşrif fî ma'nâ kavli eş-Şeyh 'Ömer ibni'l-Fârîz, es-Sırru'l-muḥtebî fî ḍariḥi İbni'l-'Arabî ḳaddesa'llâhu esrârehu, el-Fütûḥâtü'l-Medîne fî'l-ḥazarâtü'l-Muḥammediyye şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem, el-Fetḥü'l-Mekki ve'l-lemḥu'l-malkî, el-Cevâbü'l-mu'temed 'ansu'âlâti ehl-i Şafed, Lum'atü'n-nûri'l-muḍiyye 'ani'l-ebyâti's-sabi'ati'z-zâ'ide mine'l-Ḥamriyyeti'l-Fâriziyye, el-Ḥâmil fî'l-mülk ve'l-maḥmûl fî'l-fülk fî Ahlâku'n-nübüvve ve'r-risâleti ve'l-ḥilâfeti fî'l-mülk, en-Nefeḥâtü'l-münteşire fî'l-cevâb 'ani'l-es'ileti'l-'aşere 'an aḳsâmü'l-bed'iyye, [142b] el-Ḳavlü'l-ebyân fî şerhi 'Aḳidetü İbn Nadyân ve hüve el-müsemma bâbu'Irâḳ, Keşfü'n-nûr 'an aşḥâbü'l-ḳubûr ve fîhi kerâmâti'l-evliyâ ba'de'l-mevt, Bezlü'l-iḥsân fî taḥkîki ma'ne'l-insân, el-Ḳavlü'l-'Âşım fî kırâ'ati Ḥafş İbn 'Âşım nazmen 'alâ Ḳâfiyetü'l-ḳâf, Şerhu hâze'n-nazm, Şarfı'l-'inân ilâ kırâ'ati Ḥafş Bin Süleymân, el-Cevâbu'l-menşûr ve'l-manzûm 'an su'âli'l-mefhûm, Ta'tîrü'l-enâm fî ta'bîrü'l-menâm, Kitâbu 'Alemü'l-melâḥa fî 'İlmi'l-filâḥa, el-Ḳavlü's-sedîd fî cevâziḥulfi va'id, Ve'r-reddü 'ale'r-recülü'l-'anîd, Reddüt-te'nîf 'ale'l-mu'annifve işbâti cehl ḥâze'l-muşannif, [143a] el-Ḳalâ'idü'l-ferâ'id fî mevâ'idi'l-fevâ'id fî fîḫi'l-Ḥanîfe

‘alā tertībi ebvābü’l-fıkh, Kitāburub‘u’l-ifādāt fī rub‘u’l-‘ibādāt, Kitābu’l-meṭālibü’l-vāfiyye şerhu’l-Ferā’idi’s-seniyye, Manzūme-i Şeyh Ahmed eş-Şafedī, Dīvānu’l-ḥaḳāyık ve meydānu’r-reḳāyık (Dīvān-ı İlāhiyyāf tır), Dīvānu’l-medāyihi’l-Nebeviyye el-müsem mā bi-neḫāti’l-ḳabūl fī medāyihi’r-Resūl şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem, Dīvānu’l-medāyihi’l-muṭlaḳa ve’l-mürāselāti ve’l-elgāz ve ğayri zālīk, Ḥamratü’l-Bābil ve ğinā’ü’l-belābil (Dīvān-ı Ğazeliyyāf dır), Ğavṣü’l-ḳabūl hemā fī ma‘nā bismi’llāh: ce‘elālehu şurekāe fīmā etāhumā, Ref‘ü’l-kisā ‘an ‘ibāreti’l-Beyzāvī fī sūreti’n-Nisā, Cem‘ü’l-eşḳāl vaż‘u’l-işḳāl ‘an ibāreti’t-Tefsīri’l-Begavī ve’l-cevāb ‘an ibāreti fī’l-erba‘īnī’n-nūriyye fī ḳavlūhu, Ref‘ü’n-nūr ‘an muḳallidi’l-cārr ve’l-mecrūr fī ‘ibāreti Mollā Hüsrev [143b] eş-Şemsü ‘alā Cenāhi ṭā’ir fī maḳāmi’l-vāḳıfı’s-sā’ir, el-‘İḳdū’n-naẓīm fī’l-ḳadri’l-‘aẓīm, Cem‘ü’l-esrār fī men‘i’l-eşrār ‘ani’z-zann fī şūfiyyeti’l-aḫyār, Fetḫu’l-kebīr li-fetḫi rā’i’t-tekbīr, Risāle fī su’āl ‘an ḥadişi Nebevī şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem, Taḫḳīḳi’n-naẓm fī taḫḳīḳi’n-naẓm fī vaḳfı ma‘lūm, Cevābu su’ālın fī şartı vāḳıf mine’l-Medīneti’l-Münevvere nevvereha’llāhu te‘ālā, Keşfü’s-sitr ‘an farīzati’l-vitr, Nuḫbetü’l-mes’ele şerhu’t-Tuḫfetü’l-mürsele fī’t-tevhīd.

Resā’il

Resā’il

Resā’il

Risāle

Risāle

fī’l-fünūn, fī’l-fıkh

[144a] Beṣṭu’z-zirā’ ‘ayn bi’l-vaşīd fī beyāni’l-ḥaḳīḳati ve’l-mecāz fī’t-tevhīd, Ref‘ü’l-iştibāh ‘an ‘ilmiyyetü ismu’llāh te‘ālā ‘azze şānūhu, Ḥaḳḳe’l-yāḳīn ve hidāyeti’l-muttaḳīn, Risāle fī ta’bīri rü’yā se’ele ‘anhā, İrşādü’l-mütemellī fī teblīği ğayri’l-muşallī, Kitābi’l-müstefīd fī ‘ilmi’t-Tecvīd, Risāle fī ḥalli nikāḫ el-mu’tekīdi ‘alā eş-şerīfe, Medḫi’l-ḫimāme fī Şürūti’l-imāme, Tuḫfetü’n-nāsik fī beyāni’l-menāsik, Buġyetü’l-müktefī fī cevāzi’l-ḫuffi’l-Ḥanefī, er-Reddū’l-vāfī ‘alā cevābi’l-Ḥaşkefī fī risāleti’l-Ḥuffe’l-Ḥanefī, Hilyetü’z-zehebi’l-ibrīz fī rıḫleti Ba’lebek ve’l-Biḳā’e’l-‘azīz, Rannātü’n-nesīm veġunnetü’r-raḫīm, Fetḫü’l-ingilāk fī mes’eleti ‘Alayu’t-ṭalāk, [144b] el-Ḥazretü’l-ünsiyye fī’r-rıḫleti’l-ḳudsiyye, Reddū’l-metīn ‘alā münteḳışı’l-‘Ārif Muḫyi’d-dīn ḳaddesa’llāhu esrārehu.

Hazret, 1105 târihinde Şâm'dan hareket ve Mısır ve o havâliyi seyr ü seyâhat ve farîza-i hacc-ı şerîfini bi'l-îfâ on dört ay zarfında Şâm'a 'avdet ettiklerini târih tarzında hikâye ederek beher cildi yigirmi beş cüz' olarak üç cildde *el-Hakîkatü'l-mecâz fî rihleti bilâdi's-Şâm ve'l-Mısır ve'l-Hicâz* 'unvânı altında bir eser-i kebîr-i müdekkikâne yazmışlardır. Yine mü'ellefât-ı mütebahhîrânelerinden:

Resâ'ili't-tahkîk fî Resâ'ili't-tedkîk, İzâhu'd-delâlât fî semâ'u'l-âlât, Tahyîrû'l-ibâd fî sükne'l-bilâd, Def'u'd-darûra 'an haccu's-sarûra, el-İbtihâc fî menâsiki'l-hacc, [145a] Risâle fî'l-hadeş 'ale'l-cihâd ve İştibâkü'l-esinne fî'l-cevâbi 'ale'l-farzi ve's-sünne, Ecvibetü'l-ünsiyye 'ani'l-es'ileti'l-Şudsîyye, Tatyîbü'n-nüfûs fî hükmi'l-mağâdim ve'r-ru'ûs, el-Ğaysü'l-münbecis fî hükmi'l-meşbûğ bi'n-necs, İsrâku'l-me'âlim, Risâle fî ihtirâmu'l-ğubz, el-Keşf ve't-tıbyân 'ammâ yete'alleku bi'n-nisyân, en-Ni'amü's-sevâbiğ fî ihrâmi'l-medenî min-Râbiğ, İthâf min bâdir ilâ Hükmi'n-nevşâdir, Sur'atü'l-intibâh li-mes'eleli'l-ıştibâh fî fikhi'l-Hanefiyye, Risâle fî cevâbi su'âl min Beyti'l-mağdis, Tuḥfetü'r-râkî'i's-sâcid fî cevâzi'l-i'tikâf fî fenâ'i'l-mesâcid, Cevâbu su'âl ve reddimin-Mekketi'l-müşerreffe 'ani'l-iktidâ min cevfi'l-Ka'be, [145b] Hulâsati't-tahkîk fî hükmi't-taklîd ve't-telfîk, 'İbânetü'n-naşş fî mes'eleli'l-kaşş, el-Ecvibetü'l-bette 'ani'l-es'ileti's-sitte, Ref'ü'l-inâd 'an hükmi't-tefvîz ve'l-isnâd fî nazmi'l-vakf, Teşhîzü'l-ezhân fî taḥhîri'l-edhân, Tahkîku'l-kâziyye fî'l-farq beyne'r-rüşve ve'l-hediyye, Nuḳûdü's-şurâr şerhi'Uḳûdü'd-dürer fîmâ yuftâ bihi 'alâ kavli Züfer, el-Keşfü 'ani'l-ağlâti't-tis'a min beyti's-sâ'a mine'l-kâmûs, Risâle fî hükmi tefsîr mine'l-hükkâm ve Takrîbü'l-keâm 'ale'l-ifhâm fî ma'nâ Vahdeti'l-vücûd, en-Nesîmü'r-rebî'i fî't-tecâdübi'l-bedî'i, Tenbîhu men yelhû 'an şihhati'z-zîkr bi'l-ismihû celle şânühu, [146a] el-Kevâkibü'l-müşrika fî hükmi isti'mâli'l-minṭaqa mine'l-fıddâ, Netîcetü'l-'ulûm ve naşihati 'ulemâ'ü'r-rüsûm fî şerhi maḳâlâti's-Serhendî el-ma'lûm, Tekmilü'n-nu'ût fî lüzûmi'l-büyût, Su'âlü vird min Beyti'l-mağdis ve mi'e cevâbi minhu, el-Cevâbü's-şerîf li'l-Hazreti's-Şerîfe enne mezhebu Ebî Yûsuf ve Muḥammed ve hüve mezhebu Ebî Hanîfe radıya'llâhu 'anhum, Tenbîhü'l-efhâm 'alâ 'Umdeti'l-Hükkâm, Şerhu Manzûmeti'l-Kâdî Muḥyi'd-dîn el-Hamevî, Envâru's-şümûs fî ḥuṭebi'd-dürûs, Mecmû'-ı ḥuṭebi't-tefsîr ve ḥalli fih ilâ tis'ati ḥuṭbeten ve işneyn ve şelâşîn, el-Ecvibetü'l-manzûme 'ani'l-es'ileti'l-ma'lûme min-ciheti Beyti'l-Mağdis, et-Tuḥfetü'n-Nâblusiyye fî'r-riḥleti't-Trablusiyye, [146b] el-'Abîr fî't-ta'bîr nazmen min-baḥri'r-Recez, Taḥşîlü'l-ecr fî hükmi ezâni'l-fecr, Ḳalâ'idü'l-mercân fî

‘aḳā’idi’l-îmân, el-Envârü’l-ilâhiyye şerhi’l-Muḳaddimetü’s-Senüsiyye, Ğâyetü’l-vicāze fî tekrâri’s-şalât ‘ale’l-cenāze, Şerḫu evrâdi’s-Şeyḫ ‘Abdü’l-ḳādîr Geylânî ḳaddesa’llāhu te‘ālā esrārehu, Kifāyetü’l-ḡulām fî erkāni’l-İslām, Manzūmetü mi’ete ve ḥamsūnu beyten, Reşehātü’l-iḳdām şerḫu Kifāyetü’l-ḡulām, el-Fethu’r-rabbānî ve’l-feyzü’r-raḥmānî, Bezlu’s-şilât fî beyāni’s-şalât ‘alā mezhebi’l-Ḥanefiyye, Nürü’l-ef’ide şerhi’l-mürşide, İsbāḡu’l-minne fî enbāri’l-cenne, Nihāyetü’l-murād şerḫu Hediyetü İbni’l-‘Îmād fî fîḫi’l-Ḥanefiyye, Risāle fî’l-fîḫ, [147a] İzāletü’l-ḥulefā ‘an Ḥilyeti’l-Muştafā şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem, Nüzhetü’l-vācid ‘ale’l-cenā’iz fî’l-mesācid, Şarfu’l-e’inne ilā ‘aḳā’idu ehli’s-sünne, Selvā’u’n-nedīm ve tezkiyetü’l-‘adīm, en-Nevāficu’l-fā’iḥa bi-revā’iḥu’r-rü’yā eş-şāliḥa, el-Cevherü’l-küllî şerḫu ‘Umdeti’l-muşallî ve hiye el-Muḳaddimetü’l-Keydāniyye, Ḥilyetü’l-‘ārî fî şifāti’l-Bārî ‘azze şānūhu, el-Kevākibü’l-veḳḳād fî ḥüsni’l-i’tikād, Kevkebü’s-şubḥ fî izāleti leyli’l-ḳubuh, el-Uḳūdü’l-lü’lü’iyye fî tarîḳi’l-Mevleviyye, eş-Şirātü’s-savî şerḫu dībācāti’l-Meşnevî, Bidāyetü’l-mürîd ve nihāyetü’s-sa’îd, Nesemātü’l-esḫār fî medḫi’n-Nebî’l-muḫṭār şalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ve hiye el-Bedî’iye.

[147b] İşbu medḫiyye-i celīle ve manzūmeniñ şerḫ-i mübecceli olarak, Nefeḫātü’l-ezhār ‘alā Nesemātü’l-esḫār nām-ı ‘ālisi ile mu’anven bir eşer-i ‘arifāneleri vardır. el-Ḳavlü’l-mu’teber fî beyāni’n-naẓar, Ḥalāvetü’l-ālā fî’t-ta’biri icmālen, Risāle fî’l-‘aḳā’id, el-Maḳāşidü’l-mumaḥḥaşa fî beyāni keyyü’l-ḥimmeşe, Risāleti uḫrā fî keyyü’l-ḥumşa, Ziyādetü’l-başt fî beyāni ‘ilmi’n-noḳta, el-Lü’lü’i’l-meknūn fî ḥükmi’l-iḥbār ‘ammā seyekūn, Reddü’l-cāhil ile’s-şavāb fî cevāzi izāfetü’t-ta’tir ile’l-esbāb, el-Ḳavlü’l-muḫṭār fî’r-reddi ‘ale’l-cāhili’l-muḫṭār, Def’e’l-ibhām cevābi su’āl, [148a] el-Kevākibü’l-mütelālî Şerḫu Ḳaşîdetü’l-Ğazzālî ḳaddesa’llāhu te‘ālā esrārehu, Reddü’l-müfterî ‘ani’t-ṭa’ni fî’s-Şüsterî, et-Tenbîhu mine’n-nevm fî ḥükmi mevācidü’l-ḳavm, İthāfü’s-sārî fî ziyāreti’s-Şeyḫ Müdrik el-Fezārî ḳaddesa’llāhu esrārehu, Divānū’l-ḥuṭeb el-müsemmā yevāni’u’r-ruṭeb fî bedā’i’ü’l-ḥuṭeb, el-Ḥavzu’l-mevrūd fî ziyāreti eş-Şeyḫ Yūsuf ve’s-Şeyḫ Maḥmūd, Maḥrecü’l-mülteḳā ve Minhācü’l-mürteḳā fî’l-fîḫ, Şevābü’l-Müdrik li-ziyāreti’s-Sitt Zeyneb ve’s-Şeyḫ Müdrik, ‘Uyūnü’l-emşāl ‘azîmetü’l-mişāl, Ğâyetü’l-maṭlūb fî maḥabbetü’l-maḥbūb, Münācātü’l-ḳadīm ve münācātü’l-ḥakīm ‘azze şānūhu, eṭ-Ṭal’atü’l-bedriyye Şerḫu’l-Ḳaşidetü’l-Muḍariyye, el-Kitābetü’l-‘aliyye ‘ale’r-Risāleti’l-Canbulāṭiyye [148b] Rükübü’t-taḳlîd bi’l-iz‘ân fî vüçübü’t-taḳlîd bi’l-

îmân, Şerhu Nazmu Kabzâtü'n-nûr el-müsemmâ Nefhatü's-şûr ve nefhatü'z-zuhûr, Miftâhu'l-fütûh fî mişkâtü'l-cism ve zücâcatî'n-nefs ve mişbâhu'r-rûh, Şafvetü'z-zamîr fî nuşreti'l-vezîr, Şerhu Nazmu's-Senûsiyye el-müsemmâ bi-Leţâ'ifi'l-ünsiyye 'alâ Nazmi'l-'Aķîdeti's-Senûsiyye, Tahkîķu ma'nâ el-Ma'bûd fî şûreti külli ma'bûd, Risâle fî kavlihi 'aleyhi's-selâm min şallî 'aliyyü vâhideten şalla'llâhu 'aleyhi 'aşereten, Tahrîru yeminü'l-eşbât fî takrîru yeminü'l-işbât, Teşrîfü't-takrîb fî tenzîhi'l-Kur'ân 'ani't-ta'rib, el-Cevâbü'l-'âlâ 'an hâli'l-velî, er-Ravzu'l-mi'ţâr bi-revâ'îķu'l-eş'âr, Risâle fî'l-fünûn, eş-Şulhu beyne'l-iķvân fî hükmi ibâķati'd-duķân.

[149a] Şâm muhaddişin-i kemâlât-karîninden ve Bâ'ünî aķfâdından efđalü'l-'aşr Şeyh Muhammed el-Bâ'ünî hâzretleri, Hâzret-i Ebî Bekir *radıya'llâhu 'anh* efendimiziñ hilâfet-i mufahhamalarından i'tibâren *Manzûmetü'l-Hulefâ* nâm-ı 'ulyâsı ile manzûm bir eķer-i mu'teber taķîr etmişler idi.

Şeyh 'Abdü'l-ġanî-i Nâblusî hâzretleri bu eķer-i laţîfi iki yüz beyit ile tezyîl ederek fâtiķa-i saltanat-ı celîle-i 'Osmâniyye olan Sultân 'Osmân Hân-ı Evvel İbn Ertuġrul İbn Süleymân Şâh hâzretlerinden Sultân Aķmed Hân-ı Sâlis İbn Sultân Meķmed Hân-ı Râbî' hâzretlerine ķadar erike-nişin-i hilâfet olan selâtin-i 'izâm-ı faķâmet-ittisâm hâzarâtını tahrîr etmişlerdir.

Hâzretiñ mü'ellefât-ı haķâyık-simâtı şaġîr ü kebîr pek keşîr olup, mecmû'u üç yüz kırķı mütecâviz olduġu âzâde-i tezkîrdir.

[149b] Zât-ı mürşidânelerinden pîr-i tarîķatları olan Sultân 'Abdü'l-kâdir-i Geylânî *ķaddesa'llâhu esrârehu'l-'Âlî* hâzretlerine ķadar tarîķaten silsilelerinde zıkr olunan zevât-ı zevî'l-iķtirâm hâzarâtı:

Şeyh 'Abdü'l-ġanî-i Nâblusî Ebu'l-feyz hâzretleri Şeyh 'Abdü'r-rezzâķ-ı Hamevî-i Geylânî hâzretlerinden, anlar pederleri Seyyid Şerefü'd-dîn Şeyh Aķmed hâzretlerinden, anlar vâlidleri Şeyh Seyyid Kâsım hâzretlerinden, anlar vâlidleri Şeyh Seyyid Muķyi'd-dîn hâzretlerinden, anlar vâlidleri Şeyh Seyyid Hâsan hâzretlerinden, anlar vâlidleri Şeyh Seyyid 'Alâ'ü'd-dîn hâzretlerinden, anlar vâlidleri Şeyh Seyyid Şerefü'd-dîn-i Yahyâ hâzretlerinden, anlar vâlidleri Kuţbü'l-vâşilîn Şeyh Seyyid Muhammed-i Şemdü'd-dîn hâzretlerinden, anlar vâlid-i vefîrû'l-meķâmidleri kuţbü'l-vâşilîn, a'refû'l-'ârifîn Şeyh Seyyid 'Abdü'r-rezzâķ Ebî Bekir *ķaddesa'llâhu esrârehu'l-'Azîz* hâzretlerinden, anlar da vâlid-i füyûzât-medârları ġavş-ı kâmilîn, pîr-i pîrân Şeyh Seyyid 'Abdü'l-kâdir-i Geylânî *ķaddesa'llâhu*

esrārehu 'ş-Şamedānī hazretleriniñ [150a] zāt-ı haķāyık-simāt-ı pīr-i ekremīlerinden bi'l-intisāb aḥz-ı füyūzāt u istiḥlāf ile ḥā'iz-i maķāmāt-ı 'āliyāt olmuşlardır. *Ḳaddesa'llāhu esrārehum*.

Zāt-ı mürşidānelerinden pīr-i ṭarīqatları olan Muḥammed Bahā'ü'd-dīn-i Şāh-ı Naḳşibend *ḳaddesa'llāhu esrārehu 'ş-Şamed* hazretlerine ḳadar ṭarīqat-i silsilelerinde zikr olunan zevi'l-iḥtirām:

Ḥazarātı

Müşārün ileyh 'Abdü'l-ganī-i Nāblusī Ebu'l-feyz hazretleri Şeyḫ Sa'īd-i Belḫī hazretlerinden, anlar Şeyḫ Aḥmed Yekdest-i Mekki hazretlerinden, anlar Miyān Muḥammed Ma'sūm-ı Serhendī hazretlerinden, anlar pederleri ḳuṭb-ı Şamedānī İmām-ı Rabbānī Şeyḫ Aḥmed-i Fārūķi-i Serhendī hazretlerinden, anlar ḳuṭb-ı 'ārifīn Ḥāce Tācü'd-dīn-i Rūmī hazretlerinden, anlar ḳuṭb-ı 'ārifān Muḥammed Bāķībi'llāh-i Tācü'd-dīn hazretlerinden, anlar ḳuṭb-ı vāşılān Muḥammed Emkenekī hazretlerinden, anlar vālidleri Ḳuṭbü'l-vāşılīn Derviş Muḥammed hazretlerinden [150b] anlar dayısı olan ḳuṭb-ı kāmīlān Muḥammed Zāhid Emkenekī hazretlerinden, anlar Ḥāce 'Ubeydu'llāh-i Aḥrār nāmıyla meşhūr-ı cihān olan, ğavş-ı edvār Ḥāce 'Ubeydu'llāh-i Semerḳandī Nāzırü'd-dīn-i Taşkendī hazretlerinden, anlar da ğavş-ı Yezdān, ser-levḫa-i 'ārifān Mevlānā Ya'ḳub Çerḫī hazretlerinden, anlar da pīr-i pīrān-ı ṭarīqat, ğavş-ı aşḫāb-ı vuşlat Ḥāce Muḥammed Bahā'ü'd-dīn-i Şāh-ı Naḳşibend *ḳaddesa'llāhu esrārehu 'ş-Şamed* hazretleriniñ zāt-ı haķāyık-simāt-ı pīrānelerinden bi'l-intisāb aḥz-ı füyūzāt u istiḥlāf ile ḥā'iz-i maķāmāt-ı 'āliyāt oldular. *Ḳaddesa'llāhu esrārehum*.

Ṭarīḳ-ı Ḥalvetī meşāyih-ı vāşılıninden ‘ārif ü āgāh Köstendilī Şeyḫ ‘Alī Efendi ḥazretleri. Vilādetleri Şofya mülḥakātından Köstendil şehr-i meşhūrunda vāḳi’ oldu.

Kibār-ı müte’ahḥirinden ‘ulüvv-i mertebe-i zāhire vü bâṭına ile mümtāz olan zevāt-ı ze’vī’l-iḥtirāmdandır.

Evā’il-i ḥāllerinde fuḥūl-ı benām ḥazarātının ḥalka-i tedris-i niḥr-irānelerinden ‘ulūm-ı ‘āliye vü āliyeyi vech-i maṭlūb üzere taḥşil ü tekmiḻ ettikten ve ḥadīs-i şerīf ‘ilm-i celīlū’l-ḳadrinde ḳudret-i kāmile şāḥibi bir zāt olduktan şoñra ekmel-i devrān olan ecille-i evliyāu’llāhtan ğavş-ı rabbānī Şeyḫ Aḥmed Şemsü’d-dīn-i Marmaravī ḥazretlerinden teselsül eden cihetten zuḥūr eden meşāyih-ı kāmilinden Lofcavī Fāzıl ‘Alī Efendi ḥazretlerinin meclis-i ‘ārifānelerine müdāvemetle ḥıdmet ve ṭarīḳ-ı Ḥalvetī erkānı üzere Ḥazret-i Şeyḫ’ten aḥz-ı nisbet ve tekmiḻ-i ṭarīḳat ederek nā’il-i ḥilāfet [153b] olmuşlar ve bir aralık Köstendil müftülüĝi tevcihiyle talṭif buyrulmuşlar idi.

Bir zamān şoñra farīza-i ḥacc-ı şerīfī edā ve āvārız-ı aḳdeste ḥaylī müddet ḥadīs-i ḥikmet-i taḥdīs-i ḥazret-i risālet-penāhī taḳrīr ü tezḳir itmek vazīfe-i kemālāt-şī’ ārānesi ile teşerrüf ettiler.

Şoñra Üsküdar’a geldiler. Bir ḳonaḳta nice müddet tedris ü teslīk ile iştiĝāl eylediler.

Ġavş-ı edvār, pīr-i faḥāmet-āsār ‘Azīz Maḥmūd Hüdā’ī *ḳaddesa’llāhu esrārehu’ş-Şamedānī* ḥazretlerinin Üsküdar’da kā’in āsitān-ı ‘ulyālarında seccāde-nişīn-i kemālāt-ḳarīn olan meşāyih-ı vāşılinden Şeyḫ es-Selāmī ḥazretlerinin binā ettikleri Celvetī tekyelerinden Üsküdar’da Selāmsız ḳurbünde Tekye Ḳapısı nām mevḳi’deki dergāh-ı şerīfīn meşīḥatı 1143 senesi evā’ilinde maḥlūl olmuştu.

Zāt-ı ‘ārifāneleri ise evşāf-ı eslāf ile kesb-i ittişāf etmiş, zevāt-ı kirāmdan olmalarıyla meşīḥat-i maḥlūle-i mezkūre, ṭaraf-ı eşref-i ḥazret-i ḥilāfet-penāhīden bunlara tevciḥ buyrularak mücerreb olan [154a] tevciḥāt-ı ḳalbiyyeleri ārzū buyuruldu. Ḥazret bu dergāhta eslāf-ı kirāmlarının sīret-i müstaḥsenesine mutāba’atan vezā’if-i meşīḥat ile birkaç ay iştiĝāl ve sinn-i

şerîfî doksan râddelerinde 1143 evâsında halvetgâh-ı ‘illiyîne intikâl buyurdular.

Pîr Hâzret-i Hüdâ’î âsitân-ı refî‘ü’ş-şânında cemâ‘at-i keşîre ile namâzı bi’l-edâ meşîhat ettikleri dergâh-ı şerîfîn bâğçesinde tedfîn ve levh-i kabr-i ‘ârifânelere tarîkatlarının ‘alâmet-i maşûşası vaz‘ olundu.

Halvet-hâne-i merkad-i şerîfleri ziyâret olunmaktadır. Kemâlât u kerâmât ile tezyîn-i mecâlis eden, kibâr-ı müte’ahhîrinden ‘ulüvv-i merteb-i zâhire vü bâtına ile mümtâz bir zât-ı ma‘âlî-şıfâttır. Tarîk-ı Halvetî’de nice e‘izze-i benâmîn aḥz-ı füyûzât etmelerine delâlet buyurmuş bu ‘âlem-i ‘ârifâna birçok erbâb-ı haḳâyık yâdigâr ederek neşr-i envâr-ı tarîkat eylemiştir.

Hulefâ-yı keşîrelerinin içinde birkaç zât-ı şerîf-i kemâlât-ı müselleme şâhibi olan evliyâu’llâhtandır. [154b] Müşârün ileyhümden beri tarîk-ı Halvetî’niñ Nürü’d-dîn Kolu’nu te’sîs ve neşr eden Pîr Nürü’d-dîn el-Cerrâhî hâzretleridir.

Müşârün ileyhiñ terceme-i hâl-i ‘ârifâneleri Şeyhî Efendi’niñ 1111 târiḡinden 1143 târiḡine kadar yazdığı *Şaḳâyık-ı Nu‘mâniyye* zeylinde görülemediğinden aḥvâl-i ‘urefât-ı iştimâllerini muhtaşaran zikr etmek münâsib görüldü.

Pîr-i müşârün ileyh hâzretleri Sultân Meḥemmed Hân-ı Râbi‘ hâzretlerinin saltanat-ı hümayûnlarında mîr-âḡûrluḡ olup mu’ahḡaren müteḳâ‘id olarak İstanbul’da Cerrâhpâşa Câmî‘i kurbünde Hubyor Mescidi muḳâbilinde konağında muḳîm iken irtihâl etmiş ve Edirnekapısı hâricinde tedfîn edilmiş olan ‘Abdu’llâh Aḡa’niñ şulbünden Dâr-ı Hilâfeti’l-‘Aliyye’de 1089 târiḡinde tekyegâh-ı şühûda ḳadem baştı.

İsm-i şerîfleri Meḥemmed, maḡlaşları Nürü’d-dîn, kendileri de Ebu’l-füyûzât olmaḡ üzere mażbüttur. [155a] Pederlerinin eḡibbâsından Yeñişehirli ‘Abdu’llâh Efendi hâzretleri Şeyḡü’l-İslâm olmazdan muḳaddem bunlara bir ru’ûs-ı hümayûn istiḡşâl ederek meslek-i müderrisîn-i kirâma idḡâl ettirdi.

O zamânlarda Dâr-ı Hilâfet-i Seniyye’de tedrîs-i ‘ulûm ile meşḡûl bulunan ḳıdve-i fużalânîñ mecâlis-i ‘ilmiyyelerinden ‘ulûm-ı muḡteziyyeyi

ba‘de’t-ta‘allüm müddet-i kalîle zarfında mevālî-i kirām-ı ‘idādîne ilhāk buyuruldu. Mevleviyyetleri tarafına müteveccihen İstanbul’dan hareketleri eşnâda Üsküdar’da misâfîretleri iktizâ edip o müddette Köstendilli Şeyh ‘Alî Efendi hazretlerinin meclis-i ‘ârifânelerine muḳârenetle derûnî maḥabbet ve tarîḳ-ı ‘ilmîyi târik olup hazretten nisbet ve aḥz-ı ḥilâfet etmişler idi.

Hazret-i mürşidiñ emriyle İstanbul’da Cerrâhpaşa Câmî‘’inde imâm efendi odasında muḳîm ve bir müddet ḥalvet-nişîn olarak o avânda câlis-i serîr-i ḥilâfet-i kübrâ Sulṭân Aḥmed Ḥân-ı Şâliṣ hazretleri ile görüşmek ve hazret-i pâdişâh-ı ‘âlî-câhîñ iḥtirâm ve iltifât-ı ḳadr-i zâtîlerine mazhariyyet ile müşerref oldular.

[155b] Ḳaragümrük civârında Kethüdâ Ḳadın Câmî‘’niñ ittişâlinde tarîḳ-ı ḳuzâtîñ ḳapı kethüdâsı, müteḥayyizândan Ḥâcî Bekir Efendi o sırada vefât etmekle maḥlûlünden on iki oda ve iki biñ zirâ‘ bağçeyi müstemil olan ḳonaḒı irâde-i hazret-i ḥilâfet-penâhî ile alındı. Hazret için oraya bir dergâh-ı laṭîf binâ ve iç‘âm-ı ta‘âm edilmek üzere vezâ‘if ü mu‘înât i‘tâ buyuruldu.

Hazret-i Nürü’d-dîn o dergâhta Cum‘a ve Bâzâertesi geceleri ve Bâzâertesi günleri tarîḳatîñ erkân-ı ‘âşıḳânesini mürşidâne icrâ buyururdu.

1133 Zi’l-ḥicce’siniñ dokuzuncu gecesiniñ nişfinda rūḥ-ı şerîfî ḥalvetgâh-ı Ḥayy u Ḳadîr’e ‘âzim oldu. Na‘ş-ı mürşidânelerini ḥalîfe-i tarîḳatları olan yedi zâttan Ser-Tarîḳ-zâde Şeyh Emîn Efendi hazretleri ḡsul ü techîz ve Ḳoca Muṣṭafâ Paşa’da Pîr Sünbül Sinân *ḳaddesa’llâhu esrârehu’l-Müste‘ân* hazretlerinin ḥanḳâh-ı ‘ulyâları seccâde-nişîni ḳıdve-i ‘ârifîn Şeyh Ḳoca Nûru’d-dîn Efendi hazretleri [156a] o ḥanḳâh-ı füyûzât-penâhta namâzında imâmet ederek kırktan mütecâviz meşâyiḡ-ı zevi’l-i iḥtirâm ve tarîḳ-ı Nakşibendî meşâhîr-i meşâyiḡinden Firâḳî ve Vişâlî maḥlaşları ile meşhûr olan Odabaşı Şeyh Muṣṭafâ Efendi ve küberâ-yı mecâzîbden Yâ İmâm nâmiyla benâm Şeyh Aḥmed Efendi ve daha nice zevât işbât-ı tekrîmât etmişler idi.

Ve vâlîde-i muḥteremeleri olup 1128’de rihlet eden Emîne Bacı hazretlerinin merḳad-i münevvereleri cânib-i ḳademine defn edildi. Ḳabr-i münîr-i pîrâneleri dergâh-ı şerîfleriniñ tevḥîd-ḥânesi dâhilinde bulunan

türbe-i şerîfede vâlide-i muhteremeleriniñ cānib-i kâdeminde olarak mevcûddur. İrtihâllerine söylenilen müte‘ addid târihlerdir:

Rıhletinde gūş edip hâtif didi târihini

Oldı Nürü’-d-dîn Efendi tâ’ir-i dâr-ı na‘îm

1133

[156b] Dîger

Luţf-ı Hakkıla laţîfî söyledim târihini

Açdı bâl-i himmeti gitdi cinâna dek

1133

Dîger

Hâsılı merd-i Hudâ idi işit târihini

Göçdi Nürü’-d-dîn cennet-i a‘lâya dek

1133

[157a] Nûru’-d-dîn Cerrâhî hâzretleriniñ dergâhında Cum‘a ve Bâzâertesi geceleri icrâ buyurulan Halvetî muḳâbelesi 1117 târihlerinden 1200 târihlerine kadar devâm edip 1200’de gece muḳâbeleleri terk edilerek yalnız Bâzâertesi günleri ibḳâ edilmiş ve el’ân bu üslûb üzere muḳâbele edilmekte bulunmuştur.

Şadr-ı esbak Muḥsin-zâde Meḥammed Paşa, Hâzret-i Nürü’-d-dîn’in terceme-i hâllerini cem‘ ü tedvîn ve üç cüz’ miḳdârı bir târih taştîr etti ise de o târih mu‘âhḫeren bir târihte zâyî‘ olarak hâzretiñ âsitâneleri seccâde-nişîni Şeyḫ ‘Azîz Efendi’niñ yerinde kalan yedi kıt‘a evrâḳtan bir miḳdârı toplanılabilmiştir.

Köstendilli Şeyḫ ‘Alî Efendi hâzretleriniñ hulefâ-yı mümtâzelerinden biri de İstanbul’da Bâğçeḳapısı ile Sultân Hamâmı arasında ni‘me’l-ceyşten Necmü’-d-dîn Dede hâzretleriniñ dergâhınıñ şeyḫi Sinobî Şeyḫ Muştafâ Efendi hâzretleridir. 1166’da irtihâl eylemişlerdir. Terceme-i hâlleri âtîde zıkr olunacaktır.

[157b] Köstendilli Şeyh ‘Alî Efendi hazretlerinin güzide vü mükemmel hulefâlarından ve Pîr Nûrû’d-dîn Cerrâhî hazretleri ile Sinobî Şeyh Muştafâ Efendi hazretlerinin pîr-i dânişlerinden birisi de Üsküdarî Şeyh Aḥmed-i Ra’ûfî hazretleridir. Üsküdar’da Şalacak kurbünde Sinân Paşa Câmî’inde imâmet ve mîr-âḫûrluk ile Doğancılar Meydânı arasında ḥânesinde meşîḥat ederdi. 1170’de irtihâl-i tekyegâh-ı bekâ eylemiştir. Terceme-i ḥâli gelecekte zikr edilecektir.

Müşārûn ileyhüm ve daha birçok zevât Köstendilî Şeyh ‘Alî Efendi hazretlerinin zât-ı ḥakâyık-simât-ı ‘ârifânelerinden istifâza buyurmuşlardır. Köstendilî Şeyh ‘Alî Efendi hazretlerinden pîr-i tarîkatları olan Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Bāḳî* hazretlerine kadar silsile-i tarîkatlarında zikr olunan meşâyih ü vâsılîn.

Hazarâtı

[158a] Şeyh ‘Alî Köstendilî hazretleri Lofcavî Fâzıl Şeyh Efendi hazretlerinden, anlar Şeyh Debbâğ ‘Alî er-Rûmî hazretlerinden, anlar Şeyh İbrâhîm er-Rûmî hazretlerinden, anlar Şeyh Mestçî ‘Alî er-Rûmî hazretlerinden, anlar Ḳuṭbü’l-vâsılîn Şeyh Ramazân-ı Maḥfî hazretlerinden, anlar ḳuṭbü’l-‘âşîḳîn eş-Şeyh Muḫyi’d-dîn-i Ḳaraḫîşârî hazretlerinden, anlar ḳuṭbü’l-kâmilîn İnegöllü Şeyh Ḳâsım hazretlerinden, anlar ğavṣü’l-vâsılîn eş-Şeyh el-Ḥâcc ‘İzzü’d-dîn ‘Alî-i Ḳaramânî hazretlerinden, anlar Yiğitbaşı nâmıyla meşhûr-ı cihân olan ğavṣ-ı Şamedânî Şeyh Aḥmed Şemsü’d-dîn-i Marmaravî hazretlerinden, anlar ğavṣ-ı kâmilîn Şeyh ‘Alâ’ü’d-dîn-i Uşşâḳî hazretlerinden, anlar ğavṣ-ı vâsılân Şeyh Tâcü’d-dîn İbrâhîm Kâmil-i Ḳayserî hazretlerinden, anlar da ğavṣ-ı ehl-i yakîn, ferd-i ‘ârifîn Şeyh Pîr Meḥammed-i Erzincânî hazretlerinden, anlar da tarîkat-i Ḥalvetiyye’niñ şâhibi olan ğavṣü’l-kâmilîn olan tâcü’l-‘ârifîn es-Seyyid eş-Şeyh Pîr Yahyâ eş-Şîrvânî *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-‘Alî* hazretlerinden intisâb u istiḥlâf u istifâza buyurdular. *Ḳaddesa’llāhu esrārehum.*

[158b] Şeyh Meḥammed Efendi {Ḥafîd Meḥammed Efendi}

Sivasî dergâhı şeyḫi Ḥafîd Meḥammed Efendi hazretleri. Sultân Aḥmed Ḥân-ı Evvel hazretlerinin âşâr-ı hayriyyelerinden olan câmî’-i feyz-lâmi’iñ cum’a vâ’izi ve Sultân Selîm-i Ḳadîm civârında Saḳızağacı nâm

mevķī‘de Yavşī ve Sivas nāmları ile zebān-zed olan dergāh-ı kādīmīñ seccāde-nişīn-i velāyet-karīni, kūtḡb-ı Yezdānī Şeyḡ ‘Abdü’l-mecīd-i Sivasī ḡazretleriniñ maḡdūmları ve va‘ızıyyelerinde ve meşīḡatlerinde cā-nişīnleri olan ‘ārifān-ı şüyūḡ-ı Ḥalvetiyye‘den Şeyḡ ‘Abdü’l-bāķī Efendi ḡazretleriniñ kerīme-zādeleri ve ricāl-i devlet-i ‘aliyyeden ve kapıcı başlardan Zūlfikār Aḡa’nıñ oḡludur.

Dār-ı ḡilāfet-i kübrā olan İstanbul‘da doğmuştur. Cediti müşārūn ileyhten Şeyḡ ‘Abdü’l-bāķī Efendi ḡazretlerinden tarīkat-i Şemsiyye-i Ḥalvetiyye‘niñ şīvesi vechile nisbet ve aḡz-ı ḡilāfet etmiştir.

1166‘da cediti tekyegāh-ı bāķīye nāķil olmazdan muḡaddem Ḥazret-i Sivasī Dergāhı‘nıñ meşīḡatını bu zāta ferāḡat u kaşr-ı yed buyurmuştur.

[159a] Ḥafīd Efendi ceddiniñ tekyesinde mürşidāne ve ‘arīfāne ifā-yı meşīḡat ederek 1143 Rebī‘ü’l-evvel‘inde Bolu dāḡilinde Vāķıf Kāryesi‘ne ‘azīmet ve sinne-i merķūmda o karyede tekyegāh-ı beķāya rıḡlet eylemiştir. Kabr-i mürşidāneleri karye-i mezkūrdadır. Tarīkatıñ dānişverlerinden ve ‘urefādan ehl-i derūn bir zāttır.

Şeyḡ ‘Abdü’l-mecīd Efendi

Nazmī Efendi Tekyesi‘niñ şeyḡi ‘Abdü’l-mecīd ḡazretleri. İstanbul‘da Şehremīni civārında aşḡāb-ı ḡayrāttan Yavaşca Meḡemmed Aḡa’nıñ yaptırdıḡı tekyeniñ şeyḡi tarīķ-ı Şemsi-i Ḥalvetī kümmelīninden Şeyḡ Nazmī Efendi ḡazretleriniñ küçük oḡlu ve Şeyḡ Refī‘ā ‘Abdu’r-raḡmān Efendi‘niñ birāderidir. Pederleri Şeyḡ Nazmī Efendi bin Ramazān bin Rüstem‘dir.

Tārīḡ-i vilādetleri 1032‘dir. ‘Ulemā-yı a‘lām ḡazarātınıñ mecālis-i fezā‘il-perverlerinden ‘ulūm-ı fūnūnu aḡz ettiler. Tarīķ-ı Şemsi-i Ḥalvetī ekmelīn-i vāşilīninden kūtḡb-ı vaķt Şeyḡ ‘Abdü’l-eḡad en-Nūrī ḡazretlerine ḡıdmet ü nisbet ve tekml-i tarīkat [159b] ve zāt-ı kūtḡbī-şī‘ārīlerinden aḡz-ı ḡilāfet edip 1065‘de Yavaşca Meḡemmed Aḡa Tekyesi‘nde seccāde-zīb-i ḡaķīķat oldular.

1105‘de Şeyḡ Ma‘nevī Muştafā Efendi ḡazretleriniñ maḡlūlūnden İstanbul Yeñi Vālide Sulṡān Cāmi‘-i Şerīf‘iñ Cum‘a va‘ızıyyesi ḡıdmet-i ‘ālimānesi ile talṡīf buyuruldu.

1112 Şevvāl'iniñ yigirmi dördüncü Bāzār günü ḥalvetgāh-ı Ḥayy u Kerīm'e rihletleri vukū' buldu. Vücūd-ı ma'ārif-nümūd-ı mürşidāneleri o tekyeniñ dāḥilinde merḳad-i maḥşuş-ı 'ārifānelerinde def'indir. İrtihāllerine tārīhtir:

Oldı 'uqbāya revān rūḥ-ı Meḥammed Nazmī

1112

Acı Çeşmeli Meḥammed Efendi'niñ tārīḥi:

Lafzen ü ma'nen didüm tārīḥ-i fevtini Nazīmā

İtdi biñ yüz on ikide cennet-i me'vāyı cā

1112

[160a] Nazmī veliyyu'llāh

1112

terkibi de başka bir tārīḥ-i laṭiftir. Küberā-yı fuḫalādan, ṭarīḥ-ı Ḥalveti 'ārifānından evşāf-ı mürşidāne ile mevşūf, ricāl-i meşāyiḥ sırasında mezkūr u ma'rūf bir zāt-ı şerīf idi.

Āşār-ı 'İlmiyyeleri

Hediyyetü'l-İḥvān, manzūm *Mi'yāru't-ṭarīḫa*, *Meşnevi-i Şerīf* iñ cild-i evveline şerḥ. Bunlardan mā'adā Nazmī maḥlaşıyla bir kıt'a *Dīvān-ı İlāhiyyāt* 1, bir kıt'a da *Dīvān-ı Eş'ār* 1 sâ'ir kemālāt-perverāneleri vardır.

Maḥdūmları Şeyḥ 'Abdü'l-mecīd ḥazretleri Dār-ı Ḥilāfet-i Seniyye'de tevellüd ve pederleri müşārün ileyhten aḥz-ı fūnūn ve taḥşil-i erkān-ı ṭarīḫat etmişlerdir.

1132 Receb'iniñ evāsıṭında birāderi Şeyḥ Refi'ā Efendi vefātında [160b] o tekyeye şeyḥ olmuşlar ve 1143 senesi evā'ilinde tekyegāh-ı beḳāya intikāl eylemişlerdir. Tekyede peder-i behişt-maḳarrları Şeyḥ Nazmī Efendi ḥazretlerinin şandūḳası başı tarafına defn edilmiştir.

Medḥ ü şenāya sezāvār olan meşāyiḥ-ı kirām sırasında mezkūr-ı fezā'il-nüşūr bir zāt-ı ma'ālī-şifāt idi. Bu tekyeniñ meşihātını ol vaḳit şeyḥü'l-İslām bulunan Mīrzā-zāde Şeyḥ Meḥammed Efendi ḥazretleri ṭarīḥ-ı Bayrāmī fuḫalā-yı meşāyiḥinden Şeyḥ 'Abdü'l-ḥalīm Efendi ḥazretlerine

tevcih etti. Bu zāt da 1172’de dergāh-ı bākīye nakl etmekle maḥdūmu Şeyḥ Seyyid Ḥabīb Meḥammed Efendi seccāde-nişin ve bu eşnāda selāṭin-i faḥāmet-ḡarīn ḡazarātınıñ cevāmi‘-i şerīfeleri cum‘a vā‘izini şınıfına idḡāl buyurularak kām-bīn oldu.

1184 Cumāde’l-ūlā’niñ on ikinci günü maṭ‘ūnen tekyegāh-ı beḡāya gitti. [161a]⁴²² [161b]⁴²³

[162a] Ḥazret-i Sünbül āsitān-ı ‘ulyālarında namāzı ba‘de’l-edā tekyede pederleri Şeyḥ ‘Abdü’l-ḡalīm Efendi’niñ türbesine defn edildi. Mü‘ellif-i ma‘rūf Müstaḡīm-zāde Süleymān Sa‘dū’d-dīn Efendi’niñ söylediḡi:

Du‘ā idüp ḡalem giryān u nālān yazdı tāriḡhin

Bula rūḡ-ı Meḥammed himmet-i ḡurb-ı ḡabību’llāh

1184

şu tāriḡ-i belīḡāne levḡa edilip türbeye āvīze kılındı. Meşīḡat-ı tekye Ḥabīb Efendi’niñ maḡlūlünde Ayaşofya-i Kebīr Cāmi‘-i Şerīfi’niñ cum‘a vā‘izi aşḡāb-ı kemālden Şeyḥ ‘Abdü’l-kerīm Efendi-zāde tarīḡ-ı Ḳādirī, dānişverān-ı şüyūḡundan Şeyḥ Emīn Sırri Efendi’ye tevcih buyuruldu. Sırri Efendi de 1205’de beḡāya nāḡil oldu.

Tekyeniñ meşīḡatı merḡūmuñ maḡdūmları ‘Abdü’l-kerīm-i Keşfi, ‘Abdü’l-ḡalīm-i Naẓmī efendilere müştereken verildi. ‘Abdü’l-kerīm Efendi 1227’de fevt olup, ḡaşsa-i meşīḡatı birāderi ‘Abdü’l-ḡalīm Efendi’ye intikāl etti. Bu da 1243’de vefāt edip, ḡişsesi oḡlu ‘Abdü’r-raḡīm Ḥıfẓī Efendi’ye [162b] tevcih olundu. Şeyḥ Ḥıfẓī Efendi de 1280’de dergāh-ı ‘uḡbāya müntaḡil oldu. Tekyede mütevārīdir.

Şeyḥ Aḡmed Efendi {İspirī-zāde}

Ayaşofya-i Kebīr Cāmi‘’i cum‘a vā‘izi İspirī-zāde Şeyḥ Aḡmed Efendi ḡazretleri. Pederi İspirī ‘Alī Efendi bin Şālih bin Dāvud. Erzurūm dāḡilinde İspir denilen beldeden neş’et ve esātize-i kirāmdan ‘ulūmuñ muḡaddemātını bi’t-taḡşīl Trabzon’a hicret edip fāzıl-ı eşher Müftī Ḥüseyn

⁴²² Bu sayfa nüshada boş bırakılmıştır.

⁴²³ Bu sayfa nüshada boş bırakılmıştır.

Efendi hazretleriniñ meclis-i nihrirānelerinden yedi sene istihşāl-i ‘ulūm ettikten soñra merci‘-i hāşş u ‘amm olan Dārü’l-Hilāfeti’l-‘Aliyye’ye muvāşalat eylemiş ve Minkārī-zāde Şeyhü’l-İslām Yahyā Efendi ve Karamānī Uzun Hasan Efendi ve Kāra Süleymān Efendi hazarātınıñ mecālis-i fezā’il-perverilerinden istikmāl-i ‘ulūm ve ahz-ı icāzet etmiş idi.

[163a] Miftāhī-zāde Şeyh Ahmed Efendi hazretleriniñ maḥlūlünden 1072 senesinde Hazret-i Hālid Cāmi‘-i Latīfī cum‘a va‘izıyyesiyle selāṭin-i ‘izām-ı ‘Osmāniyye hazarātınıñ cevāmi‘-i şerīfeleri cum‘a vā‘izini sınıfına bi’l-idhāl talṭif buyuruldu.

Uşüllerince silsilede müretteb olan cevāmi‘-i füyūzāt-levāmi‘i devr ederek 1082 Zi’l-ka‘de’sinde Kösec Ahmed Efendi’niñ yerine Ayaşofya-i Kebīr Cāmi‘-i Şerīfī’niñ cum‘a va‘izıyyesi tevcīh olunarak tesrīr buyuruldu. 1103 Cumāde’l-āhire’siniñ on beşinci günü kürsī-nişīn-i beḳā oldu.

Topkapısı ḥāricinde bir sırada olan üç kıṭ‘a maḳābirden orta yerdeki maḳbereniñ nihāyetinde Şeyhler Maḳberesi diye şöhret bulan maḥalde *Meşnevi-i Ma‘nevi* şārihi Şarī ‘Abdu’llāh Efendi hazretleriniñ kabir-i şerīfī dā’iresinde ve yakınında defīndir.

Fāzıl u ekmel, cemīlū’l-ḥaşā’il, ḥüsn-i ta‘bīr bulmağa, nezāketli söz söylemeye muvaffaḳ bir ‘ārif-i pūr-ma‘ārif idi. Oğlu İspirī-zāde Şeyh Ahmed Efendi, Dār-ı Saltanat-ı Celīle’de tevellūd [163b] ve esātize-i kirāmdan taḥşīl-i fūnūn edip Hazret-i Hālid Cāmi‘-i nūr-lāmi‘i cum‘a vā‘izlığı ile 1112’de selāṭin-i şalābet-ḳarīn hazarātınıñ cevāmi‘-i nūrāniyyet sevāṭı‘ı cum‘a vā‘izleri silkine dāḥil ve 1134 senesi Cumāde’l-āhire’sinde fāzıl Şeyh Süleymān Efendi hazretleriniñ yerlerine Ayaşofya-i Kebīr Cāmi‘-i Şehīri Cum‘a va‘izıyyesine nā’il ü vāşıl olmuştu.

Tācdārān-ı te‘ālī-bünyān, pādīşāhān-ı şalābet-aḳrān hazarātınıñ meftūr u müteḥallik buyurulduḳları şīme-i kerīme-i diyānet-perverī iḳtizā-yı ‘ālīsınca ‘ulemā-yı a‘lām ve meşāyiḥ-ı zevi’l-iḥtirām, sā’ir dā’iyān u bendegān-ı şıdḳ-ittisām ḥaḳlarında dā’imi’l-vuḳū‘ olan maḥabbet ü ḥürmet-i ‘ālem-pesendīneleri bu zāt-ı taḳvā-simāt ḥaḳkında daḥi mebzūl buyurularaḳ cā-be-cā Sarāy-ı hümāyūn-ı ma‘ālī-maḳrūn-ı ḥilāfet-penāhiye da‘vet ve

taṭyīb-i ḥaṭır-ı kemālāt-me'āşir-i müteverri'ānelerine luṭf u mürüvvet buyurulur idi.

İrtihalleri 1143 Rebī'ü'l-āḥir'iniñ evveli olan Cum'a günüdür. Topkapısı ḥāricinde peder-i feyz-eşeri Şeyh 'Alī Efendi ḥazretleriniñ medfen-i mütebaḥḥirāneleri civārında Ḳayseriyye müfṭisi, ekābir-i efāzıldan Ḳarabaş 'Alī Efendi [164a] demekle şöhretg̣ir olan ve 1112'de irtihāl eden 'Alī-i Nişārī Efendi ḥazretleriniñ medār-ı feyz-nişārı kurbüne defn edildi.

Baḳıyyetü'l-muttaḳın

1143

'ibāresi kürsī-nişān-i beḳā olduklarına tāriḥtir. Maḳālāt-ı 'ālimāne ve ḥālāt-ı 'ārifāne ile muttaşif, 'ulviyyet-ḳarān bir zāt-ı cihān-bīn idi.

Şeyh Maḥmūd Efendi {Eyüb}

Eyüb'de Monlā Çelebi Tekyesi'niñ şeyhi Maḥmūd Efendi. Edirne'de kā'in Ḳādirī-ḥāne'siniñ seccāde-nişānı, ṭarīḳat-i Ḳādiriyye 'ārifininden Edirneli Ḳoca Ḳaşab-zāde Şeyh Meḥammed Efendi ḥazretleriniñ meclis-i mürşidānelerine deḥālet ve ḥazretten aḥz-ı feyz ü himmet ederek ḥilāfet-i ṭarīḳata nā'il oldu.

Ḥazret-i Ḥālid cevāmi'-i feyz-medārında Zāl Maḥmūd Paşa Cāmi'ı sırasında şudürdan Monlā Çelebi Meḥammed Efendi'niñ eşer-i ḥayrı olan dergāhta birçok sene meşḥat etmiş ve 1143'de dergāh-ı Ḥayy u Bāḳī'ye naḳl eylemiştir.

[164b] Dergāhıñ sāḥasında bānī-i müşārün ileyhiñ türbesi kurbünde mütevarīdir. Esrār-ı ṭarīḳata vāḳıf olan erbāb-ı ḥaḳīḳat cümlesinden laṭif, 'arīf bir zāttır.

Derviş Ḥāfız Aḥmed Efendi

Meşāḥir-i mecāzībden Yā İmām Aḥmed Efendi. Birinci sınıfta bulunan küberā-yı mecāzībden himemāt-ı mürüvvetkārāne ve mu'āmelāt-ı büzürgāneyi cāmi' bir zāt idi. 1143'de 'ömrünü itmām eyledi.

Mevlevī-ḥāne ḳapısınıñ ḥāricinde ṭarīḳ-ı Sünbülī e'āzımından 'umdetü'l-'ārifin Ḥazret-i Merkez nām-ı şerīflerine mensüb olan dergāhıñ

sāhasında vāqı‘ kabristānıñ tevḥīd-ḥāneye yakın bulunan tarafında ṭarīḳ-ı Ḥalvetī meşāyihinden Muştafā Efendi’niñ yanına defn olundu.

Yā İmām Aḥmed Efendi cāmi‘-i mecmū‘-ı ḥaşā’il olmalarıyla beraber kendileriyle fi’l-cümle ma‘ārif-i çeşm-i āşināyīde bulunan muḥlişatı ḥaḳḳında daḫi kerīmü’ş-şiyem bir zāt-ı ‘ālī-himem idi.

Ḥikāye

[165a] Ḥāşköy civārında Sütluce sākinlerinden ve Sulṭān Aḥmed Ḥān-ı Şāliş ḥazretleriniñ saltanat-ı mülūkāneleri müteḥayyizān-ı müstaḥdimīninden Süleymān Beg’iñ ḥānesine farṭ-ı maḥabbetle müdāvim idi.

Bir gün mīr, mūmā ileyhi rāḥatsız görmekle o gece o ḥānede kalıp bāğçede ḥavuzuñ kenārında şabāḥa kadar da‘avāt-ı mütemādiye ile ‘arz-ı ‘ubūdiyyet ederek dergāh-ı luṭf-ı penāh-ı Perverdigār’dan anıñ ‘āḳıbetini temennī eder. Ḥazret-i Mevlā’niñ luṭf u iḥsānı ile ārzusu vechile Beg Efendi de kesb-i ‘āḳıbet eyler.

İlhām Dede

Müteḥayyizān-ı meczūbāndan İlhām Dede. İstanbulludur. Erbāb-ı ḥaḳīḳatten olan meczūbānıñ kudemālarından ve meşhūrlarından olup Mevlā-yı Mülhim-i Muṭlaḳ ‘azze şānehu ḥazretleriniñ ilhām-ı pūr-in‘ām-ı ilāhisi ile nice ḥālāt-ı maḳālātı tecrübe olunmuş, nice kerāmātı görülmüş bir zāt idi. 1143’de ‘ālem-i beḳāya intikāl etti.

[165b] Ḥazret-i Merkez dergāh-ı laṭīfi kabristānında Yā İmām Aḥmed Efendi’niñ merḳadi yanında mestūr u maḳbūr kılındı.

el-Ḥācc Muştafā Efendi

Üsküdar’da ‘Atīḳ Vālide Sulṭān Cāmi‘’niñ imāmı fuḫalādan Muştafā Efendi. Ṭarīḳ-ı Celvetī ḫulefāsından cāmi‘ü’l-kemālāt bir zāt olup Üsküdar’da ‘Atīḳ Vālide Sulṭān ḥazretleriniñ eşer-i ḫayrı olan cāmi‘-i şerīfde ‘ārifāne imāmet ederdi. 1143 Ramazān’ınıñ on beşinde cilvegāh-ı lā-Yezāl’e intikāl eyledi.

Üsküdar'da Dereler Mescidi önünden Saraçlar Çeşmesi'ne giden cāddenin şol tarafındaki kabristān-ı cesimde ve Saraçlar Çeşmesi yakınında kudemā-yı mevāliden Şıra Eminî-zādelerin şuffesi arkasında defn kılındı.

Şeyh 'Abdü'l-laṭîf Efendi {Ġazzî-zāde}

Ḥazret-i Ġazzî-zāde Şeyh 'Abdü'l-laṭîf Efendi. Burusa'da Duğter Şeref Mağallesi'nde vāḳi' tekyeniñ şeyhi olan [166a] kıdvetü'l-ārifin, zübdetü'l-muḥaddişin Şeyh Aḥmed-i Ġazzî ḥazretlerinin maḥdumu olup peder-i kemālāt-eşerinden taḥşîl-i 'ulüm ve aḥz-ı inābet ü ḥilāfet etmiş idi. Erbāb-ı faẓl u istiḥkākdan bir zāttır. Kırk dört yaşında 1143 târiḡinde vefāt etmiştir.

Tekyeniñ tevḥîd-ḡānesi cānib-i ġarbeynde olan ḥazīrede defn edilmiştir. Yedi sene şoñra pederi müşārün ileyhiñ irtihāl buyurdukları gelecekte zıkr edilecektir.

el-Ḥācc 'Alî Efendi

Ṭarîḡ-ı Celvetî ḡulefāsından İmām 'Alî Efendi. İmāmü'l-ārifin, ferdü'l-kāmilin 'Azîz Maḥmūd Hüdā'î *ḡaddesa'llāhu esrārehu'l-Bāḳî* ḥazretlerinin Üsküdar'da vāḳi' maḡām-ı 'ulyā-yı pīrānelerinden neş'et ve kesb-i feyz-i rahmet eden ḡulefā-yı zevi'l-ḡadrdan feẓā'ili cāmi' bir zāt idi.

Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'de bir cāmi'-i şerīfte ḡıdmet-i imāmeti îfā ederdi. 1144'de celvetgāh-ı beḡāya gitti. Ḳasımpaşa ḡudūdunda Çürüklük Maḡābiri mülḡaḡātından tersāneniñ [166b] birinci ve ikinci ḡavuzları arkasındaki kabristānıñ vasaṭına yakın maḡallinde nice cemā'at-i müslimīn arasında defindir.

Meḡemmed Şeyḡî Efendi

Ḥazret-i Emīr Buḡarî Dergāhı'nıñ şeyhi ve *Şaḡāyık-ı Nu'māniyye*'niñ müzeyyili, fuẓalā-yı meşāyih-ı Naḡşibendiyye'den Şeyḡî Efendi ḥazretleri.

Ṭarîḡ-ı Naḡşibendî a'zam-ı e'āzımından Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'ce o ṭarîḡat-i 'aliyyeniñ pīr-i şānisi i'tibār olunan ġavş-ı Yezdānî Pīr Emīr Buḡarî *ḡaddesa'llāhu esrārehu'l-Bārî* nām-ı faḡāmet-ittisāmları ile şöhret bulan üç tekyeden Edirneḡapısı ḡāricinde vāḳi' dergāh-ı şerīfin şeyhi Ḥasan

Feyzî Efendi hazretlerinin oğlu ve Sultân Ahmed Hân-ı Şâliş hazretlerinin avân-ı salânatlarında ‘ulemâ-yı a‘lâm silkinde kemâl-i mecd ü şeref ile i‘lâ buyurulmuş ve şudûr-ı fezâ’il-mevfûrdan olduğu hâlde 1121’de irtihâl etmiş olan Mecdî Mehemmed Efendi hazretlerinin kerîme-zâdesidir.

Pederi müşârûn ileyh Hasan Feyzî Efendi, Sîmkeşbaşı Mehemmed Ağa’nın şulbünden Dâr-ı salâtana’da tevellüd ve tarîk-ı Halvetî’nin [167a] Hazret-i Şems-i Sivasî kolu ‘uzemâsından kuṭb-ı devrân Şeyḥ ‘Abdü’l-eḥad en-Nûrî hazretlerinden intisâb u istiḥlâf ve ‘ulemâ-yı kirâmdan istiḥşâl-i ‘ulûm etmiştir. Çok vakit sonra Lâleli kurbünde Koska’da Hekîm Çelebi Tekyesi’nin şeyhi, tarîk-ı Nakşibendî ricâinden Bosnavî Şeyḥ ‘Osman Efendi hazretlerinden de müntesib ü müstaḥlif olmuştur. Sîmî maḥlasıyla parlak eş‘ârî ve fûnûn-ı mütedâvilenin çoğunda iktidârı vardır. İrtihâli 1102’dedir.

Sâhib-i terceme Şeyḥî Efendi, müşârûn ileyh Hasan Feyzî Efendi’nin şulbünden Dârü’l-Hilâfe’de 1078 Receb’i evâsında tevellüd etmiştir. Peder-i ma‘ârif-perverinden ve sâ’ir ‘ulemâ-yı a‘lâmın mecâlis-i ‘ilmiyyelerinden istifâde vü istifâza eylediği eşnâda Hâce Sa’dü’d-dîn Efendi aḥfâdından Ebû Sa‘îd-zâde Feyzü’llâh Efendi hazretlerinin ikinci def’a Anadolu kâdî askerliğinde 1096 Cumâde’l-âḥire’inde tezkireciliğinden Anadolu kuzâtı tarîkine mülâzım olmuştur.

[167b] Tarîk-ı feyz-i refîk-ı Nakşibendî’de nisbet ve ḥilâfeti pederinden de 1102 Şafer’inde pederinin irtihâlinde seccâde-i meşîḥatına şâyân görülerek ta’yîn olunmuştur.

Hazret-i Emîr-i faḥâmet-semîr, dergâh-ı füyûzât-ı penâhında ‘âlimâne vü ‘ârifâne vezâ’if-i meşîḥatı îfâ etmekte iken 1144 Muharrem’inin on beşinde şakâyıkzâr-ı beḳâyâ intikâl eylemiştir. Edirnekapısı ḥâricinde seccâde-nişîn olduğu dergâh ile Şeyḥü’l-İslâm Kemâl Paşa-zâde hazretlerinin türbe-i şerîfleri miyânındaki küçük maḳâbirde ve dergâhın minâresine yakın olan tarafta pederinin yanına defn ile rahmet-i rabb-i Raḥîm’e vedî‘a edildi.

‘Abd-i ḥuceste

tārīḥleri o tārīḥlerde bulunmuş olan tārīḥlerdir. Kemāl-i faẓl u kemāl ve efkār-ı bî-miṣāl ile nām-ı tām almış, Şeyḫī Efendi diye müşārün bi'l-benān olmuş, ma'ārif-perverān-ı zamān miyānında ve merāsım-i inşā-perdāzī ve sūḥan-ārāyide pesendide-i 'ārifān [168a] demekle şāyān-ı 'ālī-iktidār bir mürşid-i meḥāsin-şi'ār idiler.

Sultān Süleymān Hān-ı Evvel ḥazretleriniñ zamān-ı saltanat-ı ḥākānīleri e'āzım-ı 'ulemāsından ve şudūr-ı 'izām-ı feẓā'il-ittisāmdan, mü'ellefāt-ı kemālāt-perverāne şāḥibi olan Taşköprili-zāde Mevlānā Aḥmed 'İşāmü'd-dīn Efendi ḥazretleriniñ Sultān 'Osmān Hān-ı Evvel ibn Ertuğrul ḥazretleriniñ 'aşr-ı ma'ālī-ḥaşr-ı hümāyūnlarından bed' ederek 960 tārīḥlerine kadar yazdığı ve Meḥemmed Efendi'niñ ve Edirneli Mecdī Efendi'niñ ve Nev'î-zāde 'Aṭā'î Efendi'niñ ve 'Uşşāḳî-zāde İbrāhīm Efendi'niñ 1111 tārīḥine kadar birbirine zeylen taḥrīr ettikleri *Şakāyık-ı Nu'māniyye* nām tārīḥ-i nefīsi 1111 tārīḥinden 1143 tārīḥiniñ evā'iline kadar belīgāne, müdeḳḳikāne tezyīl eyledi.

Meşāḥir-i müverriḥinden Kātib Çelebi'niñ hübūṭ-ı Ḥazret-i Ādem'den 1060 senelerine deḡin müfredāt-ı tevārīḥi beyān eder fihrist kılıklı yazdığı *Taḳvīmü't-tevārīḥ* isimli tārīḥi 1144 senesine kadar zeyl etti. *Cihān-nümā-yı Avrupa* ismi altında yazdığı, neşr ettiği tārīḥ de o zamānda neşr edilen bu mişillü tārīḥleriñ mu'teberlerindendir.

[168b] Sā'ir āşār-ı belāḡat-perverāneleri ve Şeyḫī maḥlaşıyla üstādāne şi'rleri kütüb-ḥāne-i 'ulūm u ma'ārfi zīnetlendiren kütüb-i maḳbūledendir. Eş'arından numūne olan nokşān bir ḡazelidir:

Eserse gülşen-i sebz-i dile nesīm-i ümīd

Ḥayāt-ı tāze virir cā-be-cā şemīm-i ümīd

Döner piyāle-şıfat ḥıdmetinde sāḳî-i hūş

Olursa bezm-i ḡam-ı yārda nedīm-i ümīd

İrer tecellî-i maḳṣûda Şeyḫiyâ bir gün

Gelürse Ṭûr-ı niyâza eger Kelîm-i ümîd

[169a] Seyyid Muḥammed Dede

Ḥaleb Mevlevî-ḥānesi'niñ şeyḫi. Ṭarîḳ-ı Mevlevî'den müstefîz olan aşḫâb-ı maḳāl u kemâldendir. Fuṣalâ-yı şüyûḥ-ı Mevleviyye'den meşhûr Şafî Mûsâ Dede ḥazretleri Ḥaleb Mevlevî Ḥanḳâhı'nıñ meşîḥatından 1132 târîḫinde Dârü'l-Ḥilâfeti'l-ʿAliyye'de Ḳasımpaşa Ḥanḳâh-ı Mevlevî'si seccâde-i meşîḥattan nakl olunduḡta yerlerine bu zât-ı kemâlât-simât Ḥaleb Mevlevî Şeyḫliği'ne gönderilmişidi.

Ḥaleb'de ṭarîḳatı erkânını ʿârifâne îfâ ediyor idi. Semâʿ-ḥâne-i beḳâyâ ʿâzim olması 1144 sâлиндedir. Cesed-i ʿârifānesi dergāhınıñ dâ'iresinde defîndir.

Dervîş Meḥemmed Efendi

Sütlüce'de Bâdemlik Tekyesi'niñ Dâr-ı ḥilâfet-i kübrâ olan İstanbul'da erbâb-ı ʿilm ü ʿirfāndan ʿAbdu'llāh Efendi'niñ necl-i mükerrimidir. Ṭarîḳ-ı Sünbülî ʿazîzânından bir mürşid-i kāmilden nisbet ve tekmi'l-i ṭarîḳat ederek [169b] Ḥazret-i Ḥâlid civârında iḳâmet ederdi.

Şeyḫü'l-İslām Dāmâd-zâde Ebu'l-ḥayr Aḥmed Efendi ḥazretleri bu zât için Sütlüce'de Bâdemlik denilen maḥalde bir zâviye yaptırdı. Dervîş Efendi o tekyede ʿârifâne şeyḫlik etmekte idi. 1144 târîḫinde tekyegāh-ı ʿuḳbâya müntakıl oldu.

Zâviyesi ḳurbünde Caʿferâbâd nāmıyla yâd olunan mevḳiʿ -ki bir kısmı 1200 senesinden berü Ḥaşırci-zâde Tekyesi'dir- o mevḳiʿ de ṭarîḳ-ı Mevlevî'niñ eʿâzim-ı şüyûḥundan ḳıdvetü'l-ʿârifîn Şeyḫ Yūsuf-ı Sîneçāk Dede *ḳuddise sirruhu* ḥazretlerinin merḳad-i meşhûrundan bir sedd aṣaḡıda bulunan seddiñ üzerinde defn olundu. Meşāḥir-i şāʿirāndan Naẓîm'ın manẓûm târîḫidir:

Bir er çıkup ez-dil didi târîḫin Naẓîmā

Cennetde ilāhā ola Dervîş Meḥemmed

Bu zātın irtihālinde Bādemlik Tekyesi'niñ meşîhatı meşāyih-i Nakşibendiyye'den ve sonra meşāyih-i Bektāşīyye'den birkaç zāta tevcih olundu. [170a] 1242 tārīhinden sonra bir müddet hālî kalarak birkaç kimse orada beytütet etti.

Sütlüce'de Ca'ferābād'da Haşirci-zāde Tekyesi'niñ şeyhi Süleymān Efendi'niñ büyük oğlu Şeyh Hasan Efendi'niñ hulefāsından ve Baḥriyye Dā'iresi ketebesinden Naẓīf Beg orasını münāsib bahā ile alıp 'uhde-i taşarrufuna geçirdikten sonra ma'lūmāt-ı tārīhiyyesi olan ba'zı erbāb-ı vuḳūf tarafından edilen ihtār u ısrār üzerine Naẓīf Beg de meclis-i meşāyih-e müraca'at ve esāsını muhafazaya i'tinā ederek orasınıñ Nakşibendī Tekyesi olduğunda vāki' olmuş olan ihtārāt te'ekküd eyledi.

Bu zāt bunun üzerine tarīḳ-ı Nakşibendī'den iktisā-yı tāt edip evlādına ve evlādının evlādına meşîhatı intikāl etmek şartıyla meclis-i mezkûrdan bir kıt'a ruḥşat-nāme aldı. Orada tarīḳ-ı Nakşibendī uşulünü ber-vech-i meşrûṭ ifā birle orada 'ömrünü itmām eyledi. Sonra şeyhlik, oğlu Ḥubbī İdrīs Efendi'ye tevcih olundu.

[170b] Şeyh İbrāhīm Keşfī Efendi

Çorlulu 'Alī Paşa Tekyesi'niñ seccāde-nişini fuḫalā-yı meşāyih-i Ḥalvetiyye'den Şaçlı Şeyh İbrāhīm Efendi ḥazretleri. Mora'ya mülḥak olan beldelerin birinde 'ālem-i şühūda vürūd etti. Tarīḳ-ı Ḥalvetī 'āriflerinden olup Sultān Aḥmed Ḥān-ı Şālīḫ ḥazretlerinin evā'il-i devr-i ḫilāfet-penāhilerinde Üsküdar'da Çinili Cāmi'-i Şerīfī yanında tekye binā ve orada şerīṭa-i tarīḳatıicrā iden Ümmī Şeyh Aḥmed Efendi ḥazretlerinden o tarīḳatı taḥşīl ve aḫz-i ḫilāfet eden erbāb-ı kemāldendir.

İstanbul'da Çenberlitaş, Şadefciler Cāddesi'nde ve Tevekkül Çeşmesi kurbünde şadr-ı esbak Çorlulu 'Alī Paşa'nın eşer-i ḫayrı olan tekyede bir ḫaylī zamān mürebbī-i sālīkān olmuşlardır.

Keşfī meşhūr, ma'ārif-i zāhire vü bātına ile ḳalbi pür-nūr, meḥāsin-mevfūr bir zāt idiler. Bu meşîhatında 1144 tārīhinde ḫalvetgāh-ı Ḥazret-i Ḥayy u İlāh'a intikālleri vuḳū' buldı. [171a] Ḳabr-i şerīfleri tekyeniñ cāddeye nāzır olan ḥazīresindedir.

Lāhiqa

Darb-ḥāne-i ‘Āmire Enderūn-ı hümāyūn devā’iri dāḥiline ve Sīmkeş-ḥane Sultān Bāyezīd civārında ḥālā bulunduḡu maḥalle naql olunduḡta eski Sīmkeş-ḥane’niñ yeri ḥālī kalmışdı. Şadr-ı A‘zam Çorlulu ‘Alī Paşa ḥazretleri oraya bir cāmi‘-i şerīf, bir dārü’l-ḥadīs, bir tekye binā ettiler. O zamānıñ eşher-i şā‘irānından Dürri Efendi, dārü’l-ḥadīse ve teferru‘ātından olan medreseye:

من علمنى حرفاً فقد صيرنى عبداً⁴²⁴

۱۱۱۹

kelām-ı ḥikmet-şi‘ ārānesini iktibāsen tāriḥ buldu. Tekyede:

Zikr idiñ lā ilāhe illa’llāh

1120

mışra‘ ını tāriḥ dedi. İşbu tekye 1248 tāriḥlerinden beri medresedir.

[171b] Şeyḥ İbrāhīm Efendi {Kasımpaşa}

Kasımpaşa’da Yaḥyā Kethüdā Zāviyesi şeyḥi Mu‘abbir İbrāhīm Efendi ḥazretleri. Dār-ı Ḥilāfet-i Seniyye’den neş’et edenlerdendir. Tāriḡ-ı Ḥalveti’niñ Ḥazret-i Ümm-i Sinān ciheti ya‘nī tāriḡ-ı Sinānī meşāyiḡ-ı benāmındandır.

Kasımpaşa’da ‘Āşıklar Meydānı nām maḥalde Yaḥyā Kethüdā Zāviyesi şeyḥi olmuş ve o zāviyede teslīk-i muḥibbān u ‘āşıḡān ile imrār-ı rüz u leyāl eylemiş idi. 1144’de şüretini ma‘nāya kalb etti. Ḥalvet-ḥāne-i Ḥayy u Bāḡi’ye gitti.

Cesed-i mürşidānesi zāviyeniñ sāḡasında vāḡi‘ küçük maḡberede ba‘zı büyük zātların merāḡıd-ı şerīfeleri arasında mestūr u mütevārīdir. Aşḡāb-ı ḡāl ü ḡālden ve erbāb-ı ma‘nādan olup vaḡtinde tāriḡ-ı Ḥalveti meşāyiḡ-ı kirāmı miyānında nāmdār bir zāt-ı ḡaḡāyıḡ-şi‘ār [172a] idi.

Muştafā Efendi {İstanbul}

⁴²⁴“Bana bir harf öğreten kişi beni köle yaptı.”

Ṭarīḳ-ı Naḳşibendî, müteḥayyizân-ı meşâyihinden Odabaşı Şeyḥ Muştafâ Efendi. İstanbulludur. Firâḳî ve Vişâlî maḥlaşları ile erbâb-ı ‘irfân miyânında ma‘rûfdur. Ṭarīḳ-ı Naḳşibendî, şüyüh-ı vâsılîninden Mekki Şeyḥ Aḥmed-i Yekdest ḥazretlerinin ḥulefâ-yı keşîresinden Şeyḥ Ḳahramân Ağa gibi ‘ârifî bi’llâh bir zâttan ṭarîḳatı taḥşîl ederek istiḥlâf eylemiştir. Dergâh-ı âlî Yeñiçeri odabaşlarından ehl-i ḥâl, şâhib-i kemâl bir zât-ı şerîftir. 1144 târiḥinde ‘âlem-i vişâle vâsıl olmuştur.

Aḳsarây’dan Şehremîni, Ṭopḳapısı semtlerine vuşul bulan câddenîñ sol cihetinde ve Yüksek Kaldırım kurbünde Şeyḥü’l-İslâm Mollâ Gūrânî Meḥemmed Efendi ḥazretlerinin âsâr-ı i‘mârından câmi‘-i şerîfiñ ittişâlindeki ḳabristânda erbâb-ı vişâlden nice zevâtîñ maḳâbir-i münîfeleri miyânında mütevârîdir.

[172b] ‘Alî Efendi {Üsküdar}

Zâkir Büyük ‘Alî Çelebi. Üsküdarlıdır. Ṭarīḳ-ı Şa‘bânî, ‘umde-i şüyühundan Üsküdarî Şeyḥ Naşûḥî ḥazretlerinin yetiştirdikleri ḥulefâdandır. Ḥazretiñ Doḡancılar Meydânı’na nâzır olan dergâh-ı şerîfinde naḡamât-ı pesendide etvâr ile pek çok vaḳitler zâkirbaşılık ḥıdmetlerinde bulundu.

Ṭarîḳatîñ esrârını ve âdâb-ı müşîḳîyi ‘ârif bir zâttır. 1144 târiḥinde ḥalvetgâh-ı Ḥayy u lâ-Yezâl’e gitti. Merḳad-i mebrûkü o dergâhîñ ḥâmûşânında meşâyih ve ḥulefâ-yı vâsılînden nice zevâtîñ merâḳıd-ı şerîfeleri miyânındadır.

eş-Şeyḥ el-Ḥâcc Muştafâ Efendi

Mudanya’da Namâzgâh Tekyesi’niñ seccâde-nişîni, ṭarīḳ-ı Celvetî kümmelîninden ‘ârif ü âgâh Şeyḥ Muştafâ Efendi ḥazretleri. Sulṭân Meḥemmed Ḥân-ı Râbi‘ ḥazretlerinin zamân-ı salṭanatları erkânından Aydos muḥâfızı İbrâhîm Paşa’nıñ şulbünden Aydos’ta 1066 senelerinde [173a] celvetgâh-ı meşhûda vürüd ettiler.

Ser-tâc-ı ‘ârifân

1066

terkîbi vilâdet-i ‘ârifânelere târiḥtir. Ḥadd-i rüşde vuşulünden ve ‘ulemâ-yı a‘lâmıñ mecâlis-i ‘ilmiyyelerinden taḥşîl-i ‘ulûm eyledikten soñra

At Bāzārı denmekle meşhūr cihān-ı k̡utb-ı devrān, faẓl-ı ilāhī Şeyḫ ‘Osmān Efendi ḥazretlerinden ‘ulūm-ı ‘āliye vü āliye-yi istiḥşāl ü istikmāl etmişler ve ‘azīz-i müşārün ileyhten ṭarīḳ-ı Celvetī erkānı vechile intisāb u istiḥlāf eylemişlerdir.

Memālik-i maḥrūsetü’l-mesālik-i ḥilāfet-penāhiden Burusa vilāyeti dāḥilinde Mudanya ‘azīmetlerinde orasınıñ vüçūh u müteḥayyizānı, zāt-ı ‘ārifānelerinden bi’l-vüçūh ḥoşnūd olmalarıyla zātlarına ḥürmet ettiler.

Bir müddet misāfireten orada iḳāmet ederek Mudanya kaşabasınıñ yüksek bir maḥallinde Namāzgāh denilen mevḳi’-i laṭīfte 1095 tārīḫlerinde mazbūt bir Celvetī Tekyesi binā etti. Bu tekyede elli sene miḳdārı ṭarīḳatı ādābını mürşidāne, kāmīlāne īfā buyurdu.

[173b] Celvetgāh-ı ‘uḳbāya rihletleri 1145 tārīḫindedir. Medfen-i mübārekleri tekyesiniñ ḳurbünde eṭrāfı dīvār ile maḥdūd olan bir maḥaldedir.

Şeyḫü’l-maḳdis

1145

Ser-tāc-ı ehl-i Celvet

1145

‘ibāreleri naḳl-i celvetgāh-ı İlāh ettiklerine başka başka tedārik edilmiş olan tārīḫlerdir. Ṭarīḳ-ı Celvetī ‘uẓemāsından zāḥir ü bātını ma‘mūr meşāyiḫ-ı benāmdan ‘ālim ü ‘āḳıl memdūḫü’ş-şemā’il bir zāt-ı şerīf idiler.

Şeyḫ Muştafā Efendi Ḥazretlerinden Pīr-i Ṭarīḳat Olan ‘Azīz Maḥmūd Hüdā’ī *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Bāḳī* Ḥazretlerine Ḳadar Silsile-i Ṭarīḳatlarında Zıkr Olunan Zevāt-ı Zevī’l-iḥtirām *ḳaddesa’llāhu esrārehum* Hazarātınıñ Nām-ı ma‘ālī-ittisāmı

Şeyḫ Muştafā ḥazretleri k̡utb-ı avān, faẓl-ı ilāhī Şeyḫ ‘Osmān Efendi ḥazretlerinden, anlar ğavş-ı kāmīlān Zākir-zāde Şeyḫ ‘Abdu’llāh Efendi ḥazretlerinden, anlar ğavşü’l-vāşılīn, k̡utbü’l-kāmīlīn [174a] re’isü’l-ḥulefā Balıkesirli Şeyḫ Aḥmed Efendi ḥazretlerinden, anlar da pīr-i ṭarīḳat-i Celvetiyye olan pīr-i pīrān, ekmel-i kāmīlān eş-Şeyḫ ‘Azīz Maḥmūd Hüdā’ī *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Ḥayy ve’l-Bāḳī* ḥazretlerinden intisāb u istikmāl-i

ṭarīḳat ve aḥz-ı ḥilāfet buyurarak maḳāmāt-ı ‘āliyeyi ḥā’iz olmuşlardır *ḳaddesa’llāhu esrārehum*.

Şeyḫ Muştafā Efendi Ḥazretleriniñ Sülāleleri

İbrāhīm Paşa

Şeyḫ Muştafā Efendi

1145

Şeyḫ ‘Abdu’r-raḥmān Efendi

1164

Ḥazret-i Hüdā’ī Āsitānesi seccāde-nişini Şeyḫ Meḥammed Rūşen Efendi

1209

Ḥazret-i Hüdā’ī Āsitānesi seccāde-nişini Şeyḫ Meḥammed Şihāb Efendi

1234

Ḥazret-i Hüdā’ī Āsitānesi seccāde-nişini Seyyid ‘Abdu’r-raḥmān Nesīb
Efendi 1258

Ḥazret-i Hüdā’ī Āsitānesi seccāde-nişini Şeyḫ Meḥammed Rūşen Efendi

1309 [174b]⁴²⁵

[175a] Şeyḫ ‘Abdu’llāh Efendi {Cānḳurtaran}

Şāh Sultān Tekyesi şeyḫi, ṭarīḳ-ı Sinānī kibār-ı müte’ahḥirīninden Cānḳurtaran Şeyḫ ‘Abdu’llāh Efendi ḥazretleri. Ṭuruk-ı ‘aliyyeden biriniñ cānlarından bir merd-i laṭifü’l-ḥālīñ şulbünden Belgrad’da vücūda geldi.

⁴²⁵ Bu sayfa nüshada boş bırakılmıştır.

Esâtize-i kirâm hazâratınıñ mecâlis-i ‘ilmiyyelerinden envâ‘-ı ‘ulûmu ta‘allüm edip tarîķ-ı Sinânî-i Hâlvetî küberâ-yı meşâyihinden Belğradlı Şeyh ‘Abdü’l-kâdir Efendi hazretlerinden o tarîķatıñ erkânı üzere müntesib ü müstahlif olmuşlar, bundan şoñra nice memâlik-i hilâfet-penâhiyi seyr ü seyâhat etmişler idi.

Dârü’l-Hilâfeti’l-‘Aliyye’ye ‘avdet ettikten ve ba‘zı mahâllerde şeyhâne ikâmet eyledikten şoñra Süleymâniyye Câmî‘-i nûrâniyyet-lâmî‘i civârında Cânķurtaran Mescidi -ki Sultân Bâyezîd Hân-ı Şânî hazretleriniñ zamân-ı salţanatlarında ser-kitâbeti hıdmetlerinde istiḥdâm ettikleri Kâsım Beg’iñ eşer-i ḥayrıdır- bu mescidde ḥaylî sene erkân-ı tarîķata ri‘āyeten zıkr ü tevcîh etmelerinden dolayı Cânķurtaran nâmıyla taḥşîl-i şöhret ü şân [175b] ettiler.

Sultân Selîm-i Evvel hazretleriniñ kerîme-i muḥteremeleri ve Sultân Süleymân Hân-ı Evvel hazretleriniñ zamân-ı hilâfet-penâhîleri şadr-ı a‘zamlarından Luṭfî Paşa’nıñ ḥalîleleri Şâh Sultân hazretleriniñ Hazret-i Hâlid civâr-ı füyûzât-medârında Bahâriyye Câddesi üzerinde binâ ettikleri Sünbülî dergâh-ı kadîminiñ şeyhi İsmâ‘îl Efendi’niñ ferzendi Nizâmî Şeyh Meḥammed Efendi 1135’de vefât etmekle meşîḥat-i maḥlûle ile bunlar tevķîr olundular.

Bu dergâh-ı feyz-penâhta Hazret-i Ümm-i Sinân *ḳaddesa’llâhu esrârehu’l-Müste‘ân* erkân-ı pîrânelerini ‘ârifâne ifâya himmet ederdî. Dergâh-ı beķâyâ intikâlleri Gelibolu’da 1145 sâlinedir. Pîr-i tarîķ-ı Bayrâmî olan ekmelü’l-kâmilîn, a‘zamü’l-vâşılîn Hâcî Bayrâm-ı Velî *ḳaddesa’llâhu esrârehu’l-celî* hazretleriniñ ḥulefâ-yı pîr-i ekremîlerinden ve kibâr-ı evliyâu’llâhtan ğavşü’l-‘âşıkîn Yazıcı-zâde eş-Şeyh Meḥammed Efendi *ḳuddise sirruhu’ş-Şamedî* hazretleriniñ o beldede kâ’in türbe-i muḳaddeseleri karşı tarafına defn edildi.

[176a] Meşâhîr-i ḥaṭṭâṭân u şâ‘irândan Şuyolcu-zâde Eyüblü Necîb Efendi’niñ âşâr-ı ṭab‘-ı laṭîfi olan târiḥ-i fâzılânedir:

Tekye-i fâniden ‘uḳbâ cistrini

Geçdi yâ Allah diyü Cânķurtaran

Ṭuruḡ-ı ‘aliyye, şüyüh-ı fezā’il-rüsūhu gibi bu zāt-ı şāhib-kemāl de nice cānları muḥāṭarāt-ı ma‘neviyyāttan kurtarmış, pek çok sālikleri istihkāklandırmış, neş’elendirmiş, cān-efzā bir mürşid-i ḥaḳāyık-nümā idiler.

Zāt-ı Mürşidānelerinden Pīr-i Ṭarīḳatları Olan Ümm-i Sinān *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Müste‘ān* Ḥazretlerine Qadar Ṭarīḳatları Silsilesinde Zikr Olunan Zevāt-ı ma‘ālī-simāt Ḥazarātı

Cānḳurtaran Şeyḡ ‘Abdu’llāh Efendi, Belgradī Şeyḡ ‘Abdü’l-ḳādir Efendi ḥazretlerinden, anlar Selānikli Şeyḡ Süleymān Efendi ḥazretlerinden [176b] anlar ḳuṭbū’l-‘ārifīn Tekfūrtaḡlı Şeyḡ Mu‘allā Efendi ḥazretlerinden, anlar ḳuṭb-ı Şamedānī Tekfūrtaḡlı Şeyḡ Ḥasīb Efendi ḥazretlerinden, anlar ḡavş-ı ‘ārifīn Üskübī Şeyḡ ‘Alā’ü’d-dīn ḥazretlerinden, anlar ḡavş-ı kāmīlīn Şeyḡ Emīr Ḥalīfe ḥazretlerinden, anlar da pīr-i ṭarīḳat olan ḡavş-ı ‘ārifān, pīr-i pīrān Şeyḡ İbrāhīm, Ümm-i Sinān *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Müste‘ān* ḥazretlerinden intisāb u ikmāl-i ṭarīḳat ve aḡz-ı ḫilāfet buyurmuşlar ve ḥā’iz-i maḳām-ı ‘ulyā olmuşlardır. *Ḳaddesa’llāhu esrārehum*.

Şeyḡ İsmā’īl Efendi

Edirneḳapısı dāḫilinde Şarmaşık Tekyesi’niñ şeyḡi, ṭarīḳ-ı Celvetī kümmelīninden Şeyḡ İsmā’īl Efendi ḥazretleri. Ser-tāc-ı ‘āşīḳīn, ḡavş-ı ‘ārifīn ‘Azīz Maḡmūd Hüdā’ī *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Bāḳī* ḥazretleriniñ Üsküdar’da vāḳi‘ āsitān-ı pīrānelerinde seccāde-nişīn olan e‘āzım-ı erbāb-ı ḥaḳīḳatten Şabūrī Dede Çelebi [177a] denmekle meşhūr-ı cihān olan Şeyḡ Meḡammed ḥazretleriniñ maḡdūmlarıdır. Vilādetleri Dārū’l-Ḥilāfeti’l-‘Aliyye’de vāḳi‘ olmuştur.

Esātīze-i zevi’l-iḥtirāmdan fūnūn-ı lāzıme-yi bi’t-taḡşīl, ṭarīḳ-ı Celvetī āyīn-i dil-nişīni vechile peder-i kemālāt-rehberinden nisbet ve tekmīl-i ṭarīḳat u aḡz-ı ḫilāfet etmiştir.

Dede Çelebi ḥazretleri, Sulṭān Meḡammed Ḥān-ı Rābi‘ ḥazretleriniñ ‘ahd-ı salṭanatları şudūr-ı ‘izāmından ‘Abdü’l-ḳādir Efendi ḥazretleriniñ Edirneḳapısı dāḫilinde Keçeci Pīrī Maḡallesi’nde binā ettiḡi Şarmaşık Tekyesi meşīḡatından pīr-i lāzımü’t-tevḳīr ḥazretleriniñ Üsküdar’da vāḳi‘

āsītān-ı ‘ulyāları seccāde-i meşīḥatıyla 1123’de taltīf buyurulduḡta işbu Şarmaşık Tekyesi’niñ meşīḥatını bunlara ferāḡat etmişidi.

Bunlar o tekyede erkān-ı ṭarīḡatı ṭarz-ı ‘ārifānede icrā ve birçok aşḡāb-ı kemālātı yetiştirmek umūr-ı mürşidānesini ifā buyurdular. Celvet-ḡāne-i Ḥayy u Kerīm’e intikālleri 1145 tārīḡindedir.

Mürşid-i mürşidān

1145

Ḳıdvetü’l-mürşidīn

1145

[177b] terkībleri tārīḡ-i intikālleridir. ‘Ulūm-ı mütenevvi‘ ayı ‘ārif olan, evliyā-yı mükerrēmīnden ve meḡāsin-i maṭlūbeyi cem‘ eden ṭarīḡ-ı Celvetī ‘āriflerinden idi.

Zāt-ı Ḥaḡāyık-simātlarından Pīr-i Ṭarīḡat Olan ‘Azīz Maḡmūd Hüdā’ī ḡaddesa’llāhu esrārehu’l-Ālī Ḥazretlerine Ḳadar Silsilelerinde Zıkr Olunan Vāşılīn-i Kemālāt-ḡarīn Ḥazarātı

Şeyḡ İsmā‘īl Efendi ḡazretleri peder-i feyż-eşeri ḡıdvetü’l-mürşidīn Şabūrī Dede Çelebi, Şeyḡ Meḡemmed Efendi ḡazretlerinden, anlar ḡuṭbū’l-kāmīlīn Şeyḡ Ġafūrī Maḡmūd Efendi ḡazretlerinden, anlar re’īsū’l-ḡulefā’i’ṭ-ṭarīḡ nām u vālāsını ḡā’iz olan ḡavş-ı kāmīlān Balıkesirli Şeyḡ Aḡmed Efendi ḡazretlerinden, anlar da pīr-i ṭarīḡat olan ekmelü’l-ārifīn, ḡavşū’l-vāşılīn ‘Azīz Maḡmūd Hüdā’ī ḡaddesa’llāhu esrārehu’l-Bāḡī ḡazretlerinden nisbet ve tekmīl-i ṭarīḡat u aḡz-ı ḡilāfet buyurmuşlar ve ḡā’iz-i maḡāmāt-ı ‘āliyāt olmuşlardır. *Ḳaddesa’llāhu esrārehum.*

[178a] Şeyḡ İsmā‘īl Efendi {Tillovī}

Ṭarīḡ-ı Ḳādirī, ‘uhde-i şüyūḡundan Şeyḡ İsmā‘īl-i Tillovī ḡazretleri. Peder-i ‘ālī-ḡadri Şeyḡ Seyyid ‘Alī Efendi anıñ pederi Şeyḡ Seyyid Ḳāsım Efendi anıñ pederi Şeyḡ Seyyid Cemāl Efendi bu zātīñ pederi de Şeyḡ Seyyid Kemāl Efendi’dır.

Bu silsile müşārūn ileyh Şeyḡ Kemāl ḡazretlerinden peder-i pederi olarak benī a‘ḡam-ı resūl-i efḡam ṡalla’llāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellem

efendimiz Һazretleriniñ ‘ammi-i ekrem-i Һazret-i nübüvvet-penāhīleri olan Cenāb-ı Abbās *radıya’llāhu ‘anh* Һazretleriniñ zāt-ı efhamī-simāt-ı kudsi-şi ‘ārīlerine vāşıl olmağ üzere mervīdir.

Şeyh İsmā‘īl Һazretleri muḳaddemā Diyārbekir vilāyetine ve ‘ahd-ı ‘ālī-i Һazret-i ḫilāfet-penāhīde Bitlis eyāletine tābi‘ Se‘erd ḳazāsı mülḫaḳātından Tillo ḳaryesinde tekyegāh-ı şühūda gelmiştir.

[178b] Peder-i ma‘ālī-eşerleri, Şeyh ‘Alī Efendi Һazretlerinden tederrüs ü telemmüz ve tarīḳ-ı Ḳādirī erkānı üzere inābet ve taḫşīl-i ḫilāfet etmişlerdir. Bir zamān soñra o ḳaryede bir Ḳādirī zāviyesi binā ve o zāviyede ‘ārifān u ‘āşıḳānı tedris ü teslīk ederek müşārün bi’l-benān olan meşāyiḫ-ı zevi’l-iḫtirāmdan olmuşlardır.

Zāviye-i ‘uḳbāya irtihālleri 1145 tārīḫindedir. Merḳad-i münevvereleri zāviyesi dā’iresinde olup ziyāretgāh-ı erbāb-ı ‘ilm ü ‘irfāndır. Һavāşş ḫulefāsından ve meşāhīr-i fuḫalādan *Ma‘rifet-nāme* ve sâ’ir mü’ellefāt şāhibi Şeyh İbrāhīm Ḥaḳḳı Һazretleriniñ ‘Arabī ‘ibāre ile inşād ettikleri tārīḫ-i kemālāt-perverānedir:

اذ كر اهل البقاء معتقداً

كى تجد من فيوضهم رغداً

مرقد الغوث باب كل مراد

فاستغث من جنابه مدد

[179a] ان تحيرت فى الامور تفأل

فا ستمن منه تفقههم رشداً

هو شيخ اسماعيل فقير الله

لم يخب زائر له قصداً

فارق الجسم تورى التاريخ

هو حى بذاته ابدأ⁴²⁶

⁴²⁶ “İnançlı bir şekilde âhiret ehlini hatırla, ta ki onların feyzinden hayat bulasın. Medet türbesi her isteğin kapısıdır. O türbedenyardım iste. Eğer işlerinde hayrete düşer, şaşkınlık

Şeyh İsmā‘īl-i Tillovī ḥazretleri kemālāt u kerāmāt şāhibi olan mürşidīn-i meḥāsin-ḳarīnden bir veliyy-i mükemmel idiler. Zāt-ı mürşidānelerinden ‘ilmen, ṭarīḳaten ḥaylī erbāb-ı kemāl feyz-yāb oldular. [179b]⁴²⁷

[180a] Şeyh ‘Aṭāu’llāh {Müşulī}

Müşul kibār-ı meşāyiḥinden Şeyh ‘Aṭāu’llāh-ı Müşulī ḥazretleri. Müşul meşāyiḥ-ı kirāmīn pek müteḥayyizlerinden fāzıl u ‘ākıl, meḥāsinü’ş-şemā’il bir zāt-ı mümtāzū’l-emāşilidi. Ṭarīḳat-i şūfiyyeyi meşāyiḥ-ı vāşilīnden ‘ārif-i pür-mürşid-i pür-ma‘āriften aḥz etmişidi. Vücūd-ı pür-sūd-ı mürşidāneleriyle teberrük olunan zevāt-ı zevi’l-iḥtirāmdandır. İrtihālleri Müşul’da 1145 senelerindedir.

Şeyh Ḥasan Efendi {Aḳsarāy}

Aḳsarāy’da Ḳara Meḥemmed Paşa Tekyesi şeyhi Ḥasan Efendi. Mısır Vālisi Ḳara Meḥemmed Paşa’nıñ Pīr Ḥazret-i Hüdā’ī *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Bāḳī* āsitān-ı ‘ulyāları seccāde-nişini, ‘umdetü’l-‘ārifin Şeyh ‘Abdü’l-ḥayy Efendi ḥazretlerine ikrarı civārında 1104 tārīḥinde binā ettiği dergāh, şeyh-ı müşārün ileyhten nice zamān soñra bu zāta verildi. Bu zāt o tekyede bir müddet meşīḥat ederek 1145 Muḥarrem’inde tekyegāh-ı bekāya intikāl eyledi.

[180b] Yerine ṭarīḳ-ı Ḳādirī meşāyiḥinden Meḥemmed Efendi seccāde-nişin olup 1146 Rebī‘ü’l-evvel’inde yine ṭarīḳ-ı Ḳādirī meşāyiḥinden Ḳarslı Şeyh Ḥalīl Efendi’ye ve 1147 Şa‘bān’ında ṭarīḳ-ı Ḥalvetī meşāyiḥinden Şeyh Meḥemmed Efendi’ye tevecüh olundu.

Şeyh Aḥmed Efendi {Aḳsarāy}

Aḳsarāy’da Cism-i Laṭīf Tekyesi şeyhi, Şeyh Aḥmed Efendi ḥazretleri. Ṭarīḳ-ı Şemsī-i Ḥalvetī ricāl-i meşāyiḥi ‘idādında kemālāt-ı mücessemeden ma‘dūd olan zevāt-ı ‘āliyeden Cism-i Laṭīf Şeyh İsmā‘īl

gösterirsen iyimser ol! Ondan temennide bulun ki olgunluğa erişesin. O, Şeyh İsmail Fakirullah’tır. Onu ziyarete gelenin eli boş dönmez. Ceset ayrıldı, tarih tutuştu. O, sonsuza kadar yaşayacak.”

⁴²⁷ Bu sayfa nüshada boş bırakılmıştır.

Efendi Һazretleriniñ maҺdüm-ı ma‘arif-lüzümlarıdır. Vilâdetleri Dâr-ı Hilâfet-i Seniyye’de vâkı‘ olmuştur.

Fużalâ-yı dehrden ‘ulüm-ı lâzımeı taḥşıl ve ٲariqat-i Һalvetiyye’niñ Şemsî şu‘besi erkân-ı laţîfi üzere vâlid-i mâcidinden intisâb ve ikmâl-i ٲariqatla istiḥlâf eyledi.

Vâlid-i mürşidi müşârün ileyh 1106 Şafer’inde ḥalvetgâh-ı ‘uqbâya intikâl buyurmalarıyla Akşarây’da Olanlar, Ya‘küb Ağa, Cism-i Laţîf nâmları ile şöhet bulan dergâh-ı kadîmiñ meşîḥatı bunlara verildi. [181a] Bunlar o dergâh-ı kadîmde ٲariqatlarınıñ erkân-ı ‘arifânesini mürşidâne, şeyḥâne ifâya himmet buyurdular. Һalvet-ḥâne-i Һayy u Kerîm’e intikâlleri 1145 sâлиндedir.

Mevlevî-ḥâne ƙapısı ḥâricinde Һazret-i Merkez dergâh-ı feyz-penâhları sâhasında vâkı‘ ƙabristânıñ Topƙapısı, Edirneƙapısı Câddesi’ne nezâret iden cihetinde pederiniñ mürşidi olan a‘zâm-ı meşâyiḥ-ı kirâmdan Ƙuṭub Һüseıin Efendi Һazretleriniñ merƙad-i şerîfleri yaqınında pederi Cism-i Laţîf Şeyḥ İsmâ‘îl Efendi Һazretleriniñ cesed-i laţîfi yanına defn olundu.

Aşḥâbu’l-ğayb

1145

terkîbi târiḥ-i rıḥletidir. Ƙudemâ vü fużalâ-yı meşâyiḥ-ı benâmdan ‘arif ü âgâh bir zâttır.

Şeyḥ Aḥmed Efendi Һazretlerinden Pîr-i ٲariqatları Olan Şems-i Sivasî *ƙaddesa’llâhu esrâreḥu* Һazretlerine ve Pîr-i Müşârün İleyhten ٲariq-ı Һalveti’niñ Pîri Olan Seyyid Yaḥyâ-yı Şirvânî *ƙaddesa’llâhu esrâreḥu’l-Bâķî* Һazretlerine [181b] Ƙadar Silsile-i ٲariqatlarında Zıkr Olunan Zevât-ı ‘Âliye Һazarâtı

Şeyḥ Aḥmed Efendi Һazretleri pederleri ƙıdvetu’l-meşâyiḥ Cism-i Laţîf Şeyḥ İsmâ‘îl Efendi Һazretlerinden, anlar ƙuṭbü’l-vâsılîn eş-Şeyḥ Ƙuṭub Һüseıin Efendi Һazretlerinden, anlar ƙuṭb-ı Şamedânî Şeyḥ ‘Abdü’l-eḥad en-Nürî Һazretlerinden, anlar ğavş-ı vâsılîn Şeyḥ ‘Abdü’l-mecîd-i Sivasî Һazretlerinden, anlar da o ٲariqatıñ pîri olan ğavş-ı Yezdân, melce’-i

‘ārifān eş-Şeyh Şemsü’-d-dīn-i Sivasī ḥazretlerinden, anlar ğavṣ-ı avān olan Şeyh ‘Abdü’l-mecīd-i Şirvānī ḥazretlerinden, anlar ğāvṣ-ı Yezdānī Şāh Kubād-ı Şirvānī ḥazretlerinden, anlar ğavṣ-ı kāmīlīn Şeyh Muḥammed bin Zevyetü’ş-Şirvānī ḥazretlerinden, anlar ğavṣ-ı kāmīlān kuṭb-ı ‘āşıkān Şeyh Yūsuf el-Maḥdūm ibn Fāzıl ‘Alī eş-Şirvānī ḥazretlerinden, anlar da ṭarīkat-i Ḥalvetiyye’niñ piri olan ğavṣ-ı kümmelīn, ferd-i ‘ārifīn Seyyid Şeyh Yahyā eş-Şirvānī *ḳuddise sirruhu’ş-Şamedānī* ḥazretlerinden nisbet ve tekmi̇l-i ṭarīkat u aḥz-ı hilāfet buyurarak derecāt-ı ‘āliyāta vāşıl oldular. *Ḳaddesa’llāhu esrārehum.*

[182a] eş-Şeyh Āsīf Meḥemmed Dede

Ṭavşanlı Mevlevī-ḥānesi şeyḫi, ‘ārifān-ı ṭarīkat-i Mevleviyye’den Āsīf Dede ḥazretleri. Ceddləri Arslan Beg, Sultān Ḥudāvendigār Ġāzī ḥazretlerinin eyyām-ı saltanat-ı tācdārīlerinde Ḥorāsān’dan Kütahya ḳurbünde Ṭavşanlı Ḳaşabası’na naḳl ü hicret ve o ḳaşabada mutavaṭṭın iken rihlet etti. Ḳaşabanıñ dāḫilinde defīndir. Mīr-i müşārün ileyhiñ evlād u aḥfādı bu ḳaşabada tevellüd ü tavaṭṭun ederek gelmişler, geçmişlerdir.

Müşārün ileyh Arslan Beg’iñ sülālesinden ve ṭarīḳ-ı Ḥalvetī müteḥayyizān-ı meşāyiḫinden Pīr Meḥemmed Efendi ḥazretleri daḫi eb ü ecdādı gibi ḳaşabada tevellüd ve ṭarīḳ-ı Ḥalvetī’den feyz-yāb olarak beldesinde teferrüd eyledi. 1109 tāriḫlerinde ḫalvet-ḥāne-i bekāya gitti.

Oturduḡu ve neşr-i ṭarīkat ettiḡi ḫānesiniñ bāḡçesine defn ve medfeni [182b] üzerine türbe binā edildi. ‘Ulemā vü ‘urefādandır. Şıdḳī maḫlaşıyla metānetli şi‘r söyledir.

Oḡlı Āsīf Dede Efendi zıkr olunan Ṭavşanlı Ḳaşabası’nda semā’-ḫāne-i şühūda ḳādīm olmuştur. Pederinden muḳaddemāt-ı fūnūnı ba‘de’t-taḫşīl ṭarīkat-i Ḥalvetiyye’niñ ādābı vechile müntesib olmuştur ve ṭarīkatıñ seyr ü sülūkunu istiḫşāl etmekte o zātıñ himemāt-ı pederāne vü mürşidānelerini almış idi.

Bir müddet soñra pederiniñ emr ü tensibi ile Kütahya’da Sultān Arḡun *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Meknūn* ḥazretlerinin dergāh-ı laṭīfleri seccāde-nişānı, ‘umde-i mürşidān-ı Mevleviyye’den Şeyh Şāḳıb Dede

[184a] Mehemmed Efendi'niñ irtihālinde maḥdūmu Şeyḫ İbrāhīm Efendi vazīfe-i meşīḥatı ifā ve Dārü'l-Ḥilāfeti'l-ʿAliyye'de misāfireten muḳīm iken 1266 tārīḫinde intikāl eylemiştir.

Mevlevī-ḥāne kapısı ḥāricinde Şeyḫ Şālīḫ Efendi Tekyesi'niñ ilerisinde şadr-ı esbaḫ Nā'ilī 'Abdu'llāḫ Paşa-zāde ricāl-i devlet-i 'aliyyeden Feyzu'llāḫ Şākir Beg'in ḳabristānında mütevārīdir. Yerine maḥdūmu Ḥasan Şabrī Efendi şeyḫ olmuştur.

Şeyḫ Mehemmed Efendi {Rāst Mehemmed}

Rāst Mehemmed Efendi Mescidi imāmı, fuḫalādan Şeyḫ Mehemmed Efendi. Dār-ı Ḥilāfet-i Seniyye'de kemālāt-ı 'ilmiyye ve erkān-ı tarīḳat-i 'aliyyeyi taḥşīl eden meşāyiḫ-ı benāmından Ğalaṭasarāyı Ağası Ya'ḳūb Ağa'niñ Ğalaṭasarāy 'Āmiresi ile Fīrūz Ağa arasında yaptırdığı ḥamāmın ḳarşısında Rāst Mehemmed Efendi'niñ binā ettiği mescid-i şerīfde 'ilm ü ihlāş ile imāmet eder, dānişver bir zāttır. 1145 Rebī'ü'l-āḫir'inde tekyegāh-ı beḳāya gitmiştir.

[184b] İmāmı bulunduğu Rāst Mehemmed Efendi Mescidi'niñ ḥavlusunda el-yevm mehcūr olan küçük bir ḳabristānda cemā'āt-i müslimīn miyānında medfūndur.

eş-Şeyḫ Ḥalīl Efendi

Ḳādiri-ḥāne seccāde-nişini Şeyḫ Ḥalīl Efendi ḥazretleri. Top-ḥāne ḳurbünde Ḳarabaş ile Fīrūz Ağa arasında Ḳādiri-ḥāne nām-ı ḳadīmiyle şöhret bulan dergāh-ı şerīflerinde elli seneden ziyāde neşr-i envār-ı füyūzāt eden ḳuṭbü'l-ʿārīfīn Şeyḫ İsmā'il-i Rūḫī *ḳaddesa'llāhu esrārehu* ḥazretlerinin ḥulefā-yı zevi'l-iḥtirāmlarından olup kendilerinden soñra maḳām-ı pīrānelerinde seccāde-zīb-i ḥaḳīḳat olan kıdvatü'l-ʿāşīḳīn-i şerīf Şeyḫ Ḥalīl Efendi ḥazretlerinin necl-i mükerrerleri, fāzıl Şeyḫ Mehemmed Efendi ḥazretlerinin maḥdūm-ı şānisi ve Pīr Ümm-i Sinān *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-Müste'ān* ḥazretlerinin ḥafīd-i mükerrerleri ve Şehremīni'nde kā'in āsitān-ı 'ulyālarında cā-nişin-i ekremleri, tarīḳ-ı Sinānī 'uḫemāsından Şeyḫ Ced Ḥasan Efendi ḥazretlerinin de kerīme-zādelidir.

[185a] Vilādetleri Dārü'l-Ḥilāfeti'l-ʿAliyye'dedir. Erkān-ı tarīḳat-i Ḳādiriyye'yi pederlerinden taḥşīl etmişlerdir. O ḥanḳāhta üç sene meşīḥat

eden dâder-i ekberleri Şeyh Hüseyin Efendi hazretlerinin 1126 sâlinde irtihâllerinde seccâde-nişîn-i kemâlât-ı karîn oldular.

Farîza-i hacc-ı şerîfî edâ ettikten sonra Medîne-i Münevvere’de 1145 sâlinde irtihâlleri vukû‘ buldu. Bakî‘-i Şerîf’de medfûn ve rûh-ı mürşidâneleri orada defîn olan ervâh-ı mu‘azzamaya maḳrûn oldu. Meşâhîr-i hattâtîn ve şâ‘irân-ı ma‘ârif-rehînden te’lîfât şâhibi Eyübî Suyolcu-zâde Necîb Efendi’nin târihi:

Çıkup bir âh dilden yazdım Necîb târihin

Cây ide mülk-i ‘Adni Seyyid Halîl Efendi

1145

Bir mücevher târiḥ

Olup mıṣra‘-ı evvel sâde âḥir cevheri ḥâfız

[185b] İki mıṣra‘ larını eyledim târiḥ-i nev-inşâ

Göçüp rûh-ı şerîfî bâ-sürûrî şehir-i Baḥâda

Halîl bin eş-Şerîfe hücre-i firdevs ola me’vâ

1145

Hazret, ḥaşâ’il-i memdûḥa-i şeyḥâne, eṭvâr-ı maḳbûle-i mürşidâne mevşûf, mevşûf-ı bîdâr-dil bir zât-ı kâmil idi. İrtihâllerinde Kâdirî-ḥâne’nin meşîḥatı üç maḥdûmu Muṣṭafâ, Aḥmed, Meḥemmed Efendilere tevcîh olundu. Meşîḥatın vekâleti de tarîḳ-ı Kâdirî fuṣalâ-yı şüyûḥundan ‘Alî el-Vahidî Efendi’ye verildi. Şeyh-ı mûmâ ileyh bu üç birâderleri terbiye etti, tedris etti, tarîḳatın âdâbı üzere yetiştirdi.

Şeyh İbrâhîm Efendi {‘Arabacı-zâde}

Küçük Piyâle Paşa Tekyesi’nin şeyhi fuṣalâdan İbrâhîm Efendi hazretleri. Dârü’l-Ḥilâfe’de vücûda geldi. ‘Arabacı-zâdelik ile nâmdâr idi. [186a] Tarîḳ-ı Şemsî-i Ḥalvetî ricâlinden Sultân Aḥmed Ḥân hazretlerinin câmi‘-i şerîfleri Cum‘a Vâ‘izi ve Yavşî ve Sivasî şöretleriyle bilinen dergâh-ı kadîmîn seccâde-nişîni Sivasî-zâde Şeyh ‘Abdû’l-bâkî Efendi hazretlerinden nisbet ve tekmîl-i tarîḳat eden ‘âriflerindendir.

Ḳasımpaşa'da Küçük Piyāle Paşa ve nām-ı dīgerle Paşmakçı Tekyesi'niñ şeyḫi Ḥüseyin Efendi'niñ yerine o tekyede 1145 tārīḫlerinde seccāde-niṣn olmuştur. 1145'de naql-i ḫalvet-ḫāne-i beḳā eylemiştir. Tekyesiniñ bāğçesinde mütevārīdır.

Vaqtü'l-hicret

1145

terkibi tārīḫ-i eşkālīdır. Ḥüsn-i aḫlāk u eṭvāra mālīk olan meşāyih-ı benāmdandır.

Şeyḫ Ḥüseyin Efendi {İstanbul}

İstanbuldur. Turuḳ-ı 'aliyyeden birinden neş'e-yāb olan ehl-i ḫālden şālih bir zāt idi. İrtihālī 1145 senesindedir. Oḳmeydānı ḳurbünde Āyinelikavaḳ arḳasında Doymazdere teferru'ātından olan ḳabristānda Darı Deresi diye şöhret bulan [186b] mevḳi' de medfūndur.

eş-Şeyḫ Meḫammed Efendi

Memālik-i ḫāzret-i ḫilāfet-penāhīniñ bir tarafındandır. Tārīḳ-ı Şemsī küberāsından olup Yedikule'de Hācī Evḫad Tekyesi'nde meşīḫat eden Şeyḫ Ḳuṭub Ḥüseyin Efendi ḫāzretleriniñ ḫalīfesi ve dāmādır.

1105 Cumāde'l-āḫire'sinde müşārün ileyhiñ rıḫletlerinde o dergāha seccāde-niṣn olmuşlar ve Ḥurrem Ḥāseki Sultān Cāmi' 'niñ va'ızıyyesine ta'yın olunmuşlardır. İrtihālleri 1145'de ve medfen-i mürşidāneleri o dergāhıñ bāğçesinde şuffe-i maḫşūşasındadır. Fuṣalā-yı meşāyih'ten, ḳāl ü ḫāl şāhibi bir zāt-ı nīk-ḫişāldır.

es-Seyyid eş-Şeyḫ 'Ubdeydu'llāh Efendi

Ḳırımlıdır. Tārīḳat-i şūfiyye meşāyih-ı kirāmından maḫanne-i kerāmet, sūtūde-ḫaşlet bir zāt-ı şerīfdir. Beyoḫlu ḫudūdunda Ayas Paşa semtlerinde sākin olurdu. 1145 sālinde ders ü zıkr-i ḫayātı itmām eyledi. Ayas Paşa makābir-i cesīmesiniñ ve Beyoḫlu cihetlerine yakın olan [187a] tarafında Dereiçi, Ḳazgancı maḫallelerine nezāret eden üzerinde defīndir. Ḳabri Parmaklık dāḫilinde münferiden mevcūddur.

Şeyḫ İbrāḫīm Aḡa

Ṭarīḳ-ı Şa‘bānī müteḥayyizānından Şeyḫ İbrāhīm Ağa. Edirne’de ḳadem-nihāde-i mihr-i vücūd oldu. Evā’il-i ḫālinde Enderūn-ı hümāyūn’a çerāğ olup Sarāy-ı hümāyūn’da tedriṣe me’mūr buyurulan ‘ulemā-yı zevi’l-i ihtirāmından ‘ulūm-ı lāzimeyi taḥṣīl etti.

Ṭarīḳ-ı Ḥalveti’niñ Ḥazret-i Şeyḫ Şa‘bān-ı Velī cihetiniñ e‘āzımından Üsküdar’da Doğancılar Meydānı’nda, tekyesinde tedriṣ ü teslīk ile iştiğāl eden ḳuṭbū’l-vāṣılın Şeyḫ Naşūḫī ḫazretlerinden intisāb u istiḫlāf ederek esrār-ı ṭarīḳatı telḳin eyledi.

Enderūn-ı hümāyūn’dan çerāğ olduktan soñra Üsküdar’da ḳonağında ders okutmak, dervīṣān terbiye etmek ve ‘ibādāt-ı Ḥudā’ya muvāzabet eylemek ile meşğul olurdu. [187b] Ḥalvet-ḫāne-i Ḥayy u Bekā’ya intikālī 1145 tārīḫindedir.

Ḥazret-i Naşūḫī Dergāhı’niñ Doğancılar Meydānı’na nāzır olan ṭarafındaki maḳbereniñ ḫazretiñ türbe-i şerīfeleri dīvārına yakın olan maḫallinde mütevārīdir. Sultān Aḫmed Ḥān-ı Şāliṣ ve Sultān Maḫmūd Ḥān-ı Evvel ḫazarātınıñ zamān-ı salṭanatlarında, ḫarem-i hümāyūn-ı mülūkāne müteḥayyizelerinden ve ṭarīḳ-ı Şa‘bānī müntesibelerinden Nevcihān Usta’niñ söylediği:

Du‘ā idüp didi fevtine Nevcihān tārīḫ

Maḳarrın eyleye Raḫīmā maḳām-ı İbrāhīm

1145

Şu tārīḫ-i muḫibbāne levḫ-i ḳabrinde mastūr u mevcüddur. Ḥazret-i Naşūḫī’niñ ekmel-i ḫulefāsından ve ṭarīḳat-i Şa‘bāniyye meşāyiḫiniñ güzīdelerinden ‘ālim ü ‘ārif, ḫalūḳ u naṭūḳ bir mürşid-i pür-ma‘ārif idi. *Mekātibāt-ı Şūfiyye* nāmında eşer-i eşheri vardır.

[188a] ‘Abdü’s-selām Dede

Müteḥayyizān-ı meczūbāndan ‘Abdü’s-selām Dede. Zamānında mevcūd olan mecāzīb-i ilāhiyyeniñ ecillesinden ḫālāt-ı ‘ārifāne ile muttaşif bir zāt-ı muvaḳḳar idi. Sultān Selīm-i Ḳadīm civārında Saḳızağacı denilen mevḳi‘-i ma‘rūfta Ḥazret-i Yavṣī ve diğerk şöhretle Ḥazret-i Sivasī Dergāh-ı Ḳadīmi’nde bir ḫücrede i‘zāz ile iskān ettiriliyordu. Mu‘teḳid-i ḫāṣṣ u ‘āmm

olmasından dolayı yanından züvvār eksik olmazdı. Vefâtı 1145'dedir. Medfeni ordugāhıñ cādde tarafında ve hāzīresinde vāqı' maķberede Parmaklık dāhilindedir.

Mūnis Dede

Ṭarīķ-ı Mevlevī mütehayyizān-ı sālīkānından şā'ir Mūnis Dede. Edirne'de hānķāh-ı meşhūda vürūd etti. O beldede kā'in Mevlevī-hāne'niñ seccāde-nişini, kıdvetü's-şüyūhı Receb Enīs Dede hāzretlerinden aḥz-ı nisbet edip Hāzret-i Şeyḥ'ın 'āşīķān-ı sālīkānından ma'dūd olmuştu.

[188b] Şeyḥ hāzretleri bu zāta mürşid-i enīs olduğu gibi bu zāt da hāzrete mürīd-i mūnis oldu. 1145 sālinde semā'-hāne-i 'uķbāya intikāl etti. Mevlevī-hāne'niñ hāzīresinde mütevārīdır. 'Urefādan, ḳudemā-yı 'āşīķān-ı Mevleviyye'den olup Mūnis maḥlaşıyla 'āşīķāne eş'ārı vardır. Cümle-i eş'ārından olan müfreddir:

Ṭarīķ-ı Mevlevīde mazḥar-ı esrār-ı üns oldum

Enīsım sırr-ı Mevlānādur ey Mūnis bi-ḥamdi'llāh

Dervīş Muştafā Efendi

Ṭarīķ-ı Ḥalvetī ḳudemāsından, erbāb-ı ḥālden bir zāt olup Üsküdar'da sākin olurdu. 1145'de rūḥu ḥalvetgāh-ı Bāķī'ye gitti. Üsküdar'da Ḳaraca Aḥmed Sultān Türbesi yanından Nūḥ Ḳuyusu'na gidecek cāddenin sağ tarafında Ḥarmenlik'e yakın olan Şuterāzūsu yanında mevāliden Evliyā-zāde Aḥmed Efendi'niñ şuffesi ḳurbünde mestürdur. Tārīḥ-i rıḥleti:

Medd-i āh ile didim tārīḥini

'Adni Dervīş menzil ḳıla

1145

[189a] Dervīş Meḥammed Efendi {Cum'a Vā'izi}

İstanbul'da tavatṭun edenlerden ve ṭarīķat-i 'aliyye 'āşīķlarından ḥüsn-i ḥulķa mālīk bir vücūd-ı meķārim-ālūd idi. 1145 tārīḥinde vefāt etti. Oḳmeydānı ḥudūdunda Darı Deresi'nde Ayaşofya-i Kebīr Cāmi'-i Şehīri

cum‘a vā‘izi, kibār-ı mü‘ellifinden Fāzıl Süleymān Efendi’niñ ve kudemā-yı mevāliden Moravî-zādelerinñ maķābiri kurbünde defindir.

es-Seyyid eş-Şeyh Meħemmed Şerefü’-d-dīn Efendi

Ṭarīķ-ı Kādirī ‘arīfān-ı şüyühundan Eşref-zāde Şeyh Şerefü’-d-dīn Efendi ĥazretleri. Ṭarīķ-ı Kādirī efāħiminden ġavşü’l-kāmilin Eşref-zāde-i Rūmī *ķaddesa’llāhu esrārehu’l-‘Ālī* ĥazretlerinden sülāle-i ‘aliyyelerinden Eşref-i Şānī Seyyid Şeyh Meħemmed Efendi ĥazretlerinin şulbünden Burusa’da İncirlice Maħallesi’ndeki zāviye-i Eşrefiyye ĥareminde 1080’de ĥanķāh-ı keвне ķādim oldu.

Evvelen efďalı’l-fużalā Mollā Aħmed-zāde Meħemmed Efendi, şānīyen ekmelü’l-‘ulemā, ‘Ayn-ı Ekber Muħammed Efendi ĥazarātından taħşil-i ‘ulūm ile meşġul olmuşlar [189b] ve müşārün ileyhten mertebe vü mütedāvileyi telaķķī etmişler idi.

Vālid-i kemālāt-medārları Şeyh Meħemmed Efendi ĥazretlerinden inābetle pūşende-i tāc u ridā ve ĥırķa-i ṭarīķat olup 1104 Zī’l-ķa‘de’siniñ beşinci ġünü ĥazretten istiħlāf eylediler. 1105’de birāderleri Eşref-zāde Şeyh Muħyi’-d-dīn Efendi ĥazretlerinin yerine Burusa mülĥaķātından Gemlik ķazāsına tābi‘ Ķumla-i Sefid Ķaryesi’nde ṭarīķat-i Eşrefiyye, Kādiriyye ĥulefāsından Şeyh Meħemmed Efendi ĥazretlerinin binā ve iħdāş ettikleri zāviyede post-nişin-i meşīħat oldular.

1109’da pederleri ‘āzim-i ġülşenzār-ı lāhūt oldukları eşnāda Burusa’da Sedbaşı fevķinde Pīr Ĥazret-i Hüdā’ī *ķaddesa’llāhu esrārehu’l-‘Ālī* e‘āzım-ı ĥulefāsından ķuṭb-ı vāşilīn Şeyh Eyüb Efendi ĥazretlerinin āsitāneleri meşīħatıyla tevķir buyuruldu.

1145 evā’ilinde ṭavāf-ı Beyt-i Ĥarām ve ziyāret ve ravza-i ĥalīle-i Ĥazret-i Seyyidü’l-enām ‘aliyyü’ş-şalātu ve’s-selām ārzusu ile ĥalīleleri Ĥavvā Ĥātūn ve necl-i kerīmleri Meħemmed Faħrū’-d-dīn Efendi ve Ćavuş İsmā‘il Dede ve Bīcān Dede [190a] ve Ĥüseyn Dede ile İstanbul’a gelerek biraz müddet meķş ü ārām etmişler idi.

Dārü’l-Ĥilāfeti’l-‘Aliyye’ye geldikleri ĥalīfe-i zamān Sultān Maħmūd Ĥān-ı Evvel ĥazretlerinin mesmū‘-ı şāhāneleri olduġu gibi dervīşān u zākirānı ile Sarāy-ı ĥümāyūn şehriyārilerine da‘vet ve va‘z u

naşihat ve icrā-yı erkān-ı tarikat etmelerine meyl ü ragbet buyurmuşlar, zāt-ı ‘arifānelerine ihtirām u ikrām buyurmuşlardır.

Soñra Mısır’a muvāşalâtlarında orada vālî bulunan Silāhdār Mehemmed Paşa’ya hitāben şeref-naẓîr-i irāde-i seniyyeye inkıyāden Kara Meydān denilen mevki’deki köşte ‘azîm ziyāfet ve ertesi günü dā’ire-i maḥşûşasına da‘vet ve ziyāde hürmet etmiştir.

Ḥazret-i Şeyḫ oradan kafile-i hüccāc ile Mekke-i Mükerrreme’ye bi’l-vuşûl farîza-i hacc-ı şerîfi ba‘de’l-edā hüccāc-ı hidāyet-minhāc ile Şām tarafından Burusa’ya dāhil ve 1146’da tekyesine vāşıl olmuştur. Tekyeye vuşûlünü müte‘ākiben tā’ün rāhatsızlığına uğrayıp yigirmi beş gün mürûrunda bir Cum’a gecesi zıkr ü tevḥîd ederek tekyegāh-ı beḳāya nakl eylemiştir. Cedd-i şerîfleri o ḥānkāhta kuṭbü’l-muḥaḳḳikîn Şeyḫ Eyüb Efendi ḥazretlerinin [190b] türbe-i muḳaddeselerinde medfûn ve raḥmet-i Yezdānî’ye maḳrûndur.

İrtihālleri ḥaḳḳında Burusa’nın eşher-i ‘ulemā vü şu‘arāsından Mü’min-zāde Ḥüseyin Efendi’niñ söylediği târiḫ-i belîğānedir:

Cevherin ḥarfile fevtine Ḥüseynā târiḫ

Cilvegāhın şerefün ide Ḥudā dār-ı cinān

1146

Şeyḫ ḥazretleri ‘ulemā vü ‘urefādan, ṭavîlü’l-kāme, kebîrû’l-hāme fiṭratlı, feṭānetli, mahāretli, mehābetli bir mürşid-i celîlü’l-ḳadr ve’l-i‘tibār idiler. Şalı günleri tekyelerinde, Cum’a günleri cāmi‘-i kebîrde va‘z u tezḳîr etmek, eslāf-ı kirāmlarına ve zāt-ı ‘arifānelerine maḥşûş olan ādāt-ı müstaḥseneden idi.

Şeyḫ el-Ḥācc Mehemmed Efendi

Ḥazret-i Sivasî Dergāhı vekîli, Şeyḫ Mehemmed Efendi ḥazretleri. Mehemmed Efendi bin ‘Abdü’l-kerîm. Selānik mülḥakātından olan Drama’da doğdu.

[191a] Dārü’s-saltāna’da, Drağman Tekyesi’niñ seccāde-nişân-i kemālāt-rehîni ve tarîḳ-ı Şemsî-i Ḥalvetî meşāyiḫiniñ kıdve-i ‘arifîni olan rūḫu’s-sālikîn Şeyḫ ‘İsā el-Maḥvî ḥazretlerinden erkān-ı tarikatları üzere

nisbet ve tekmîl-i tarîkat ve ahz-ı envâr-ı feyz ü himmet etmiş, bu eşnâda Midilli’de kâ’in Şemsî Tekyesi’ne seccâde-nişîn olmuş idi.

Tarîkatlarının ekâbirinden Şeyh ‘Abdü’l-mecîd-i Sivasî hazretlerinin necl-i ‘âlî-kâdrleri olan Şeyh ‘Abdü’l-bâkî Efendi hazretlerinin maḥdūmları Şeyh Meḥammed Efendi’nin Bolu’da 1143’de tekyegâh-ı bâkîye naḳilleri üzerine Yavşî, Sivasî Dergâh-ı Qadîmî’nin vekâlet-i meşîḥatı bunlara tefvîz buyuruldu. O dergâh-ı füyûzât-penâhta erkân-ı tarîkatı icrâ etmek ve dervîşânı teslîk eylemek ile meşgûl olurdu.

Ḥalvetgâh-ı bekâya naḳilleri 1146 târîḥindedir. Edirnekapısı ḥâricinde Eski Nişâncılar’da kûtb-ı Şamedânî Şeyh ‘Abdü’l-mecîd-i Sivasî *ḳaddesa’llâhu esrârehu’l-Bâkî* hazretlerinin türbe-i muḳaddeseleri bâğçesinde olan ḳabristânda tarîkatlarının küberâ vü ‘uzemâsından yigirmi ḳadar [191b] zevât-ı ‘âliyenin merâḳıd-ı ‘aliyyeleri arasında defîndir. Mü’ellif-i ma’rûf Müstaḳîm-zâde Şeyh Süleymân Efendi’nin târîḥidir:

Vâsıl olmaz kimse Ḥaḳḳa cümleden dūr olmadın

Ya’ nî ḳurb-ı sîret olur mevt ile şûret-pezîr

Ḳıldı çün lâhûti el-Ḥâcc Meḥammed tekyegâh

Ḥıdmet eylerdi bu dergâh-ı pür-i feyze o pîr

Oldı bu târîḥi yekpâre müşîr-i ehl-i ‘aşḳ

Buldı el-Ḥâcc Meḥammed vuşlat-ı rabb-i Kebîr

1146

Şeyh Meḥammed Efendi tarîḳ-ı Ḥalvetî müteḥayyizân-ı şüyûḥundan seciyye-i memdûḥa aşḫâbından, ‘âlim ü ‘ârif, sūḥândân bir zât-ı pür-ma’ârif idi.

es-Seyyid eş-Şeyḥ Muştafâ Efendi

Bursa’da Enarlı Tekyesi şeyḫi ‘ârifân-ı meşâyiḥ-ı Ḥalvetiyye’den Şeyḥ Muştafâ Efendi hazretleri. [192a] Pîr Mevlânâ ve Mevlâ el-‘ârifîn *ḳaddesa’llâhu esrârehu’l-Metîn* hazretlerinin aḥfâd-ı kemâlât-nihâdından ve

celebiyândan kutbü'l-vāşılîn eş-Şeyh Ebû Bekir Çelebi hazretlerinin şulbünden Konya'da 1063 sâlinde semâ' -hâne-i şühûda vürûd etmişlerdir.

1098'de Burusa'ya gelip tarîk-ı Halvetî ricâinden Şeyh Mehemmed el-Enarî hazretlerine dâmâd ve hazretten intisâb ve istihlâf-ı dilşâd olmuşlardır. Kayın pederleri 1118'de hâlvat-hâne-i Hazret-i Bâkî'ye nâkil olup seccâdelere kâ'id olan kerîme-zâdeleri ve kendilerinin maḥdûmu Bedrû'd-dîn Mollâ da 1124'de intikâl etmekle meşîhat-i dergâh-ı pîrânelerine tevcîh buyuruldu.

Bu zât o dergâhta tarîkatı erkânını mürşidâne îfâ buyuruyor idi. 1146 Şevvâl'inde halvetgâh-ı Hayy u Kerîm'e nakilleri vukû' buldu. Enarlı Dergâhı'nda kayın pederleri merḥûmûn medfen-i şerîfleri kurbüne defn olundular. 'Âlim ü 'ârif, ḥasîb ü nesîb, edîb ü necîb, memdûhü'l-ḥaşâ'il bir mürşid-i kâmil idiler.

[192b] Şeyh Mehemmed Keşfî Efendi

İstanbuldur. Kemâlât u kerâmâtı zâhir, ḥüsn-i ifâdede aḳrânı nâdir bir zâttır. Hazret-i Hâlid civârında ba'zı cevâmî' ve mesâcidde va'z u tezķir ve meclisine ḥâzır olanları tesrîr ederdi.

1146'da kürsî-i bekâya nâkil oldu. Edirnekapısı civârında Otaḳçılar Câmî'niñ şimâl tarafında vâķi' Büyük Toprak Tepe, Büyük Toḳmak Tepe Kabristânı'nda ricâlden meşhûr Hâlet Efendi'niñ pederi kuzâttan Kırımı Hüseyin Efendi'niñ türbesi yakınında defîndir.

Mehemmed Keşfîye açıldı kân-ı cennet-i me'vâ

1146

mışra' ı târiḥ-i rihletidir.

Şeyh Murâd Efendi

Tarîk-ı Sinânî meşâyiḥinden. Hazret-i Hâlid civârında Şâh Sultân Dergâh-ı Qadîmî'niñ seccâde-nişîni tarîk-ı Sinânî 'ârifîninden Cânḳurtaran Şeyh 'Abdu'llâh Efendi hazretlerinin birâder-zâdesidir. [193a] Bu qarâbeti münâsebeti ile hazretten müntesib ü müstaḥlif olmuştur. Halvet-hâne-i bekâya intikâli 1146 senesindedir. Dergâhıñ sâḥasındaki küçük maḳberede

tırur-ı ŧettā meŧāyihiniñ bñyñklerinden birkaç zātñ miyānında mestñr u maķbñrdur.

Surñrñ Muŧtafā Efendi

tırñk-ı Ħalvetñ meŧāyihinden. tırñk-ı Ħalvetñ'niñ ķudemā-yı meŧāyihinden aŧĥāb-ı kemālden bir zāttır. Ķasımpaŧa Semti'nde iĥtiyār-ı ikāmet etmiŧ 1146 tārñhinde ĥalvetgāh-ı Ħayy u Bāķñ'ye gitmiŧtir.

Ķasımpaŧa'da Yenñçeŧme Cāddesi ÷zerinde Bayrāmñ, Ħalvetñ, Celvetñ tārñkatlarınıñ ricālerinden olup 1004'de rñĥlet eden kuťb-ı 'ārifñ ŧeyĥ Ħāŧimñ 'Oŧmān Efendi ĥazretleriniñ tñrbe-i ŧerñfeleri nezdindeki ŧuffede defñdir.

Dervñŧ Meĥammed Efendi {Ķādirñ}

tırñk-ı Ķādirñ 'āŧıķānından meŧĥñr Meĥammed Dede. [193b] Dārñ'l-Ħilāfeti'l-'Aliyye'de doĥmuŧ olan erlerdendir. tırur-ı 'aliyyeniñ mñteĥaŧŧıŧñnı miyānında Balıķķı Dede nāmıyla da ma' rñftur.

tırñkat-i Ķādirıyye tekyedārenñ meŧāĥirinden ve aŧĥāb-ı kemālden Çakmak Dede gibi bir zāt-ı ĥaķāyık-simātñ ĥulefāsından olup āteŧ-i 'āŧķ ve maĥabbet-i ilāĥñ ile ķalbi yanık ve tārñkatınıñ erkān u ādābında bi'l-vñcñh uyanık bir zāttır.

1146 sālinde tekyegāh-ı rabb-i Raĥīm'e naķl eylemiŧtir. Ħazret-i Ħālid ĥudūdunda İdrñs Kōŧķñ nām mevķi'-i mñrtefi'de deryāya nāzır olan maĥalde defn ile vedñ'a-i baĥr-i luťf-ı Perverdīgār ķılınmıŧtır. Naķŧ-tırāz-ı seng-i mezārı olan iki tārñĥtır:

Dāmına ŧayd olmadı dār-ı cihānñ 'āķıbet

1146

Daldı baĥr-i raĥmete yā Ħay ile Balıķķı Dede

1146

Mürŧidi Çakmak Dede Boĥaziçi'nde Beyķoz'uñ ÷st tarafinda [194a] Yalıköyñ Ħamāmı'nñ ŧırasında ĥānesinde tārñkatı uŧñlñnñ neŧr ile dervñŧ yetiŧtirir idi. 1146 tārñhinde irtihāl ettiĥi gelecekte zıkr edilecektir.

eŧ-ŧeyĥ ŧaĥĥafñ Meĥammed Efendi

Bursa'da H  ret-i Mışr   Derg  h   şeyhi, t  r  k-ı H  vet     ariflerinden ş    af   Me  mmed Efendi h  retleri. Bursa'da h  nk  h-ı v  c  da kıdem-zen oldu. T  r  k-ı H  vet  'ni   müte'    ir  n-i v  şil  ninden ş  y   Mışr  -i Niy  z   h  retleri Bursa'da c  mi' -i keb  r kırbünde tekyelerinde secc  de-z  b-i h  k  kat iken anlardan nisbet ve tekm  l-i t  r  kat etmiştir.

H  ret-i ş  y   ile Limni'ye ber  ber gidip 1105 t  r  hinde irtih  llerini müte'  kiben Bursa'ya gelip derg  hlarında ma  d  mları ş  y     Al   Efendi ile birlikte bulunmuştur. 1125'de m  ş  r  n ileyh   Al   Efendi'ni   irtih  llerinde H  ret-i Mışr   Derg  h  'nda post-  r  -y   meş  hat olup, 1146 Cum  de'l-  hire'sinde ş  h  fe-i h  y  t   ma  v   ve derg  h  n   d  h  linde m  sta  il türbede cesed-i   arif  nesi mest  r u ma  f   kılınmıştır. [194b] Bursa meş  h  r-i ş  'ir  nından M  'm  n-z  de H  sib Efendi'ni   t  r  hidir:

  l  h   cilveg  h-ı ş  y   ş     af  yi cin  n eyle

1146

Fuzal   v   et  k  y  dan t  r  kat-i H  vetiyye'ni   ser  'ir-i   arif  nesine v  k  f olan zev  t-ı kir  mandan, mükemmel bir m  rş  d idiler. Meş  hat ettikleri derg  hta cum'   günleri va'z u naş  hat ve müte'  kiben erk  n-ı t  r  kat     f  ya himmet ederlerdi. M  rş  dleri H  ret-i Mışr  'ni  :

M  ş  kilim var size ey H  k   dostları eyleyen beni irş  d

  azel-i   arif  nesini f  z  l  ne   Arabiyy  'l-  ib  re ş  rh edip *Keş  f  'r-um  z f   H  lli'l-k  n  z* tesmiye etti. *Es'ile v   Ecvibe* ismiyle bir kaş  de inş   ve t  r  k-ı Celvet   m  teba    ir  n    k  mil  ninden ş  y     sm  '  l H  k   h  retlerine isr   edip anlar t  rafından munfaşılan ş  rh edildi. ş     af   ma  laş  yla manz  m mi'raciyyeleri ve h  k  y  k-ş  'ürüne eş'  r   vardır.

[195a] eş-ş  y   Hüseyin Efendi

H  ret-i   mm-i Sin  n   sit  n-ı   uly  ları secc  de-niş  ni, t  r  k-ı Sin  n     arif  nından ş  y   Hüseyin Efendi h  retleri.

Melce' -i   arif  n olan p  r  n-ı t  ruk-ı   aliyyeden   mm-i Sin  n *k  ddesa'll  hu esr  rehu'l-Müste'  n* h  retlerinin D  r-ı H  l  fet-i   Aliyye'de ş  hrem  ni n  m mev  ki'de k  'in   sit  n-ı kem  l  t-b  ny  nında z  t-ı h  k  y  k-pen  h  ilerinden ş  nra secc  de-i p  r  nelerine k  '  d ve neş  r-i f  y  z  t-ı n  -

ma‘dūd eden dāmādları Şeyh Mehemmed Efendi hazretlerinin maḥdūm-ı mükerrerleri ve Ebu’l-fütūh Sultān Mehemmed Hān hazretlerinin cāmī‘-i feyz-lāmī‘i cum‘a vā‘izi olan kıdve-i ‘ārifinden eş-Şeyh Ced Hasan Efendi hazretlerinin ferzend-i ma‘ārifmendidir.

Dār-ı Hilāfet-i Seniyye’de 1060 tārīhlerinde tevellūd ve ‘ulemā-yı benām hazarātının mecālis-i ‘ilmiyyelerinden fūnūn-ı lāzıme-yi tederrūs edip cedd-i emcedlerine mensūb olan tarīḳ-ı Sinānī erkānı üzere vālidleri müşārūn ileyhten müntesib ü müstahlif olduktan başka tarīḳatlarının ekmel-i meşāyiḥinden bulunan [195b] Şeyh Şālih Dede hazretlerinden de hilāfet almışlar idi. Vālidleri 1088, ḥalvetgāh-ı İlāh’a naql etmeleriyle bunlar āsitān-ı mezkūr seccāde-i meşīḥatıyla talṭif olundular.

O dā‘ire-i feyz-i bāhirede ‘ālimāne vü ‘ārifāne altmış seneye yakın müddet neşr-i erkān-ı tarīḳat ederek nice sālīkīn ü ‘ārifīn yetiştirdiler. Tarīḳ-ı Sinānī’de bu ‘ālem-i ‘irfāna nice erbāb-ı ḥaḳīḳat yādigār ettiler. Ḥalvet-ḥāne-i ‘uḳbāya intikālleri 1147 sālindedir.

Āsitāneniñ sāhasında ceddleri Şeyh Mehemmed Efendi hazretlerinin türbe-i şerīfelerinde vālid-i kemālāt-medārları Ced Hasan Efendi hazretlerine yakın olan maḥalle defn olundular.

Bakıyyetü’l-mürşidīn

1147

terkibi intikālllerine güzel bir tārīhtir. Tarīḳ-ı Sinānī, ricāl-i meşāyiḥinden aşḥāb-ı mükāşefeden memdūḥü’l-aḳvāl ve’l-eḳāl bir mürşid-i meḥāsin-iştimāl idiler.

[196a] Şeyh Hüseyin Efendi’niñ Silsile-i Tarīḳatlarında Nām-ı ‘Ārifāneleri Mezkūr Olan Zevāt-ı Zevī’l-iḥtirām Hazarātı

Şeyh Hüseyin Efendi pederleri eş-Şeyh Ced Hasan Efendi hazretlerinden ve anlarıñ ḥulefāsından Evliyā Şeyh Şālih Dede hazretlerinden, müşārūn ileyh Ced Hasan Efendi hazretleri kıdve-i ‘ārifān-ı Sināniyye’den Çukadar Şeyh Mehemmed Efendi hazretlerinden, anlar ḳuṭb-ı Samedānī Şeyh ‘Oşmān-ı Ḥaḳīḳī hazretlerinden, anlar Seyyid Nizām hazretlerinin maḥdūmları ḳuṭbū’l-muḥaḳḳīḳīn Seyyid Seyfu’llāh Efendi

İrtihâllerine haylî târîh söylenmiş ise de teberrüken şu târîh yazılmıştır.

Şeyh Hasan Efendi {'Arab-zâde}

Sultân Aḥmed Hân ḥazretleriniñ câmi'-i şerîfleri cum'a vâ'izi efâzıldan 'Arab-zâde Şeyh Hasan Efendi ḥazretleri. Dârü'l-Ḥilâfeti'l-'Aliyye'de mütevellid olmuştur.

'Ulemâ-yı a'lâmîñ mecâlis-i 'ilmiyyelerinden istiḥşâl ü istikmâl-i 'ulûm ederek Çenberlitaş kurbünde 'Atîk 'Alî Paşa Tekyesi'ne şeyh olup, o dâ'irede de tedrîs ü teslîk ile iştiğâl ediyordu. 1127'de Mora cānibine i'zām buyrulan ordu-yı hümâyûnuñ meşîḥatına ta'yîn buyuruldu.

1128 Zî'l-ka'de'sinde Sultân Aḥmed Hân Cāmi'-i şerîfleri cum'a vâ'izi, Yenibâğçeli Çelebi Efendi irtihâlinde selâṭîn-i faḥâmet-ḡarîn ḥazarâtınıñ cevâmi'-i şerîfeleri cum'a va'izîyyesinde bulunan erbâb-ı fezâ'il şımında Ferruḥ Kethüdâ Tekyesi şeyhi Vaḥyî Efendi'niñ yerine münḥall olan [197b] Ḥazret-i Ḥâlid Cāmi'-i lâmi'-i cum'a vâ'izîyyesine nâ'il ve müselselen müretteb olan selâṭîn-i 'izām-ı cevâmi'-i şerîfeleri va'izîyyelerini devr ettikten soñra 1143 Rebî'ü'l-âḥir'inde Ayaşofya cum'a vâ'izi İspirî-zâde Şeyh Aḥmed Efendi'niñ rıḥletinde Kösec Şeyh Süleymân Efendi Ayaşofya ve bunlar da Sultân Aḥmed Hân Cāmi'-i Şerîfi'nde va'izîyyelerine nâkil oldular.

Eslâf u emşâl-i mütebahḥirânelerinde olduğu gibi va'izîyyelerinde ḥalka 'ârifâne nuşḥ u pend ederek ḡulüb-ı muvaḥḥidîni dîn-i mübîn-i Aḥmedî'ye ve ḥilâfet-i seniyyeye ve herkesi kendi işine, şan'atına muḥibb ü muṭî' eder idi. İrtihâli 1147 senesiniñ evâ'ilindedir.

Cemî'-i 'ulûm u fûnûnda mahâretli, ders okutmak, va'z etmek umûr-ı muḡaddesinde liyâḡati, ḡusn-i şûret u sîreti zâhir şâḥib-i me'âşir bir zât-ı 'ulviyyet-simât idiler.

Şeyh Receb Enîs Dede

Edirne Mevlevî-ḡānesi'niñ şeyhi müte'ahḡirîn-i 'ârifîn-i Mevlevîyye'den fâzıl-ı meşḡur Receb Enîs Dede ḥazretleri. [198a] Edirne'de semâ'-ḡāne-i şühûda ḡudûm etti.

Ekābir-i efāzılıñ mecālis-i ‘ālimānelerinden taḥṣīl-i hūner ü ma‘ārif
bezl-i mechūd ettikten soñra Dār-ı Ḥilāfet-i ‘Aliyye’ye geldi. Yeñikapı
Mevlevī-ḥānesi’niñ şeyḫi ḳāriyyü’l-Meşnevī Aḥmed Dede ḫāzretlerinden
nisbet ve tekmīl-i ādāb-ı tarīkat bir müddet de Ḳasımpaşa Mevlevī-
ḥānesi’nde peygüle-güzin olmuşlar ve bir zamān Edirne Mevlevī-ḥānesi’niñ
şeyḫi Neşāṭī el-Ḥācc Süleymān Dede ḫāzretlerinin meclis-i nefīs-i
mürşidānelerinden iktisāb-ı feyz ü neşāṭ etmişler idi.

Müşārün ileyh Neşāṭī Dede Efendi’niñ vefātında şeyḫ olan
Meḥemmed ‘Ārif Dede Efendi ḫāzretlerinin 1095’de irtihālinde Edirne
Mevlevī-ḥānesi’niñ seccāde-i meşīḫatına bu zāt-ı ḫaḳāyık-simāt-ı şeref-efzā
olmuştur. O dā’ire-i füyūzāt-ı bāhirede elli iki sene neşr-i ādāb-ı tarīkat u
ḫāhişker olan erbāb-ı ma‘ārifī tedris ve terbiyeye şarf-ı himmet buyurarak
sinni doḳsana müteḳāriben 1147 Şa‘bān’ınıñ on sekizinde ‘ālem-i lāhūta
intikāl eyledi. Rūḫu semā’-ḥāne-i ‘uḳbāya gitti.

Cesed-i ‘ārifāneleri Mevlevī-ḥāne’niñ ḫavlusunda türbe-i
maḫşūşalarında tedfīn edildi. [198b] O zamānıñ şu‘arāsından Ḥāfız
Efendi’niñ inşād ettiḡi tārīḫ-i belīḡānedir:

Kürsi-i cennetde Mevlānā Enīs ola celīs

1147

Belāḡat-perverān-ı şā‘irāndan Feyzī Efendi’niñ tārīḫidir:

Ḳuṭb-ı revān mürşid-i ‘ālem ‘azīz-i muḫterem

Keştī-i ma‘nāya baḫr-i Meşnevī içre re’īs

Gūş edip fevtin didiler Feyziyā tārīḫini

Gülşen-i lāhūta göçdi āḫ Mevlānā Enīs

1147

Receb Enīs Dede ḫāzretleri fezā’il-i ‘ilmiyye, kemālāt-ı ma‘neviyye
ile mümtāz, tarīkat-i Mevleviyye meşāyiḫi miyānında ser-efrāz, ṭab‘ u ṭavır
laṭīf, rūḫu ḫafīf, ‘ulemā vü ‘urefā ile enīs bir mürşid-i nefīs idiler. Enīs

maḥlaşıyla bir kıt'a *Divān*-ı fāzılāne vü belīgānelerini kütüb-ḥāne-i 'ulūma yādigār etmişlerdir. Āşār-ı 'ārifānelerinden numūne:

[199a] Müfred

Dil-rübāya her maḥal ḥālī velī a' lām güç

Bî-dil-i bî-derde şabr eyle ārām güç

Müfred

Nālesin ney sırnı aña ḳudūm eylemeyen

Ne bilür dā'ire-i Ḥazret-i Mevlānāyı

Müfred

Enīs olmaz ḥired erbāb-ı 'aşḳa

Bu bezmün neş'esi nev'-i dīgerdür

Şeyḫ Enīs Dede ḥazretleriniñ meclis-i 'ārifānelerinden pek çok zevāt-ı kirām intisāb etmişlerdir. Ḥattā maḳām-ı ḥilāfet-i küberāyı ḥā'iz olan firdevs-i āşiyān Sultān Meḥammed Ḥān-ı Rābi' ve Sultān Süleymān Ḥān-ı Şānī ve Sultān Aḥmed Ḥān-ı Şānī ve Sultān Muştafā Ḥān-ı Şānī ve Sultān Aḥmed Ḥān-ı Şāliş '*aleyhimi'r-raḥmetühu ve'l-gufrān* [199b] ḥazaratı kendileriniñ dā'ire-i maḥabbet-i mürşidānelerinden 'irfān-penāḥāne nisbet ve ibrāz-ı şüret buyurdular.

Selāṭin-i behişt-ḳarīn-i müşārūn ileyhūm ḥazaratınıñ a'şār-ı şāḥāneleri vüzerāsından otuz iki ve ricāl-i devlet-i 'aliyyeden ve mevālī vü müderrisinden yüzden ziyāde zevātın inābe ettikleri mervīdir.

Ṭarīḳ-ı Ḳādiriyye'den feyz-yāb olmuş ve ṭarīḳ-ı Celveti'ye ve sā'ir ṭuruḳ-ı 'aliyyeye muḥibb bulunmuş olan Şadr-ı A'zam Ḥekīm-zāde 'Alī Paşa ve ṭuruḳ-ı şettā muḥibblerinden Şeyḫü'l-İslām Çelebi-zāde İsmā'īl 'Āşım Efendi de Şeyḫ Efendi'niñ inābet-kerdelerindendir.

Hikāye

Ṭarīḳ-ı Gülşenī, meşāyih-ı kirāmıñ güzīdelerinden ve erbāb-ı kemālattan Ḥazret-i Sezā'ī, ibtidā-yı 'āleminde Ḥazret-i Şeyḫ Enīs'iñ celīs-i meclis-i nefīsleri ve müstefīz-i envār-ı şoḥbetleri olarak merātib-i ma'neviyyeye vāşıl olmaḡla 'ömrleriniñ āḫirine ḳadar mecālīs ü maḥāfilde

zāt-ı mürşidānelerine teşekkürler eder imiş ve beynlerinde güzerān eden leṭā'ifi ve muşāhebet-i 'ārifāneyi müstakıl bir kitāb [200a] tarzında zabt u tahrir eylemiş.

Bir gece Hāzret-i Sezā'î ve sā'ir meşāyih-ı şūfiyye ğayr-ı muşammem bir mecliste bulunup eşnā-yı germiyyet-i şohbette 'alā-ṭarīķi'l-keşf Sezā'î Efendi, Şeyh-ı Ekber Muḥyi'd-dīn ibn 'Arabī *ḳaddesa'llāhu esrārehu* hāzretleriniñ ⁴²⁸إذا جاء الرجب ترى العجب fıķra-i cāmi'asıyla Enīs Dede hāzretleriniñ o meclis-i maḥabbete teşrif buyuracaklarını imā eyledikte hūzzār teb'îd-güne birbirlerine bakmakta iken Hāzret-i Enīs Dede odadan duḡūl ederek Şeyh-ı Ekber *ḳuddise sirruhu'l-enver* diye mindere oturmuşlar, hūzzār hayrette qalmışlardır.

Şeyh 'Alî Efendi {Kilis}

Aşhāb-ı kemālāttan ve ṭarīķ-ı Nakşibendî kıdve-i 'ārifānından Şeyh 'Alî Efendi hāzretleri. Hüseyin Efendi'niñ oğludur. Kilis şehr-i şehirinde doğmuştur. Muḳārin olduğu fuṣalā-yı zevi'l-ihtirāmdan ma'ārif-i lāzimeyi taḥşil etmişidi. Ṭarīķ-ı Nakşibendî kümmelîn-i müte'ahḡirîninden Şeyh Murād-ı Keşmirî hāzretlerinden [200b] nisbet ve tekmi'l-i ṭarīķat edip meclis-i mürşidānelerine fırkasına mülāzemet ü müdāvemet eylemişti.

Şeyhü'l-İslām Minḳārî-zāde Yahyā Efendi'niñ dāmādı ve 'ilm-i fıķıhtan *Mülteḳā*'niñ şārihi şudurdan Kanġırlı Muştafā Efendi'niñ Edirnekapısı ḡāricinde Eski Nişāncılar'da dārü'l-ḡadīs olarak Hāzret-i Şeyh'e binā ve ḡadīs-i şerif tedrîsi ve ḡatm-i ḡāceġān-ı Nakşibendiyye icrāsı vezā'if-i muḳaddesesini hāzrete tefvîz eyledi idi.

Hāzret-i Şeyh o dā'irede vezā'if-i mezkûreyi ḡusn-i îfā etmekte oldukları ḡâlde 1142'de irtihāl buyurmalarıyla orası Nakşibendî Tekyesi'ne taḡvîl ve ḡıdmet-i tedrîsi kemā-kān îfā olunmak üzere meşîḡatıyla bunlar tebcil olundu.

Bunlar o dergāhta selef ü mürşidleri olan zāt-ı şerîfiñ eṭvār-ı mevşûfelerini iḡtidā'en terbiye ve teslik ve tedrîs ile bi'l-iştigāl 1147'de tekyegāh-ı bekāya intikāl eylediler. Dergāhıñ ḡavlusunda hāzretiñ türbe-i şerîfelerinde yanlarına defn ile rahmet-i ḡayy u Raḡim'e vedî'a kııldılar.

⁴²⁸ "Recep ayı geldiğinde tuhaf bir şekilde görmeye başlarsın."

terkibi irtihāllerine tārīhtir. 'Ārif-i cins-i ma'ārif olan meşāyih-i zevi'l-ihtirāmdan, evzā' u etvār-ı mürşidāneyi hā'iz, ehl-i himem ü kerem bir zāt-ı mükerremdir.

Şeyh Muştafā Efendi {Yegen Efendi}

Şeh-zāde Cāmi'-i Laṭīfī, cum'a vā'izi Şeyh Yegen Efendi. Zūrafādan bir zātın oğlu ve meşāhīr-i fużalādan 'Abdu'llāh Efendi'niñ yeğenidir.

'Ulemā-yı a'lāmiñ ders-i fezā'il-perverīlerinden 'ulūmu ta'allūm ettikten soñra 1147 evā'ilinde Sultān Aḥmed Hān Cāmi'-i Şerīfī'niñ cum'a vā'izi 'Arab-zāde Şeyh Ḥasan Efendi'niñ irtihālinde Şeyh Meḥemmed Efendi'niñ rif'aten Şeh-zāde Sultān Meḥemmed Hān Cāmi'-i Şerīfī'ne cum'a vā'izi olmuş ve o seneniñ Cumāde'l-ülā'sında rūḥu kürsī-i beḳāya intikāl eylemiştir.

Altımermer'de Hekīmoğlu 'Alī Paşa Cāmi'-niñ ḥavlusunda bānī-i müşārün ileyhiñ türbesi ḥāricinde saḳf altında defīn-i turābdır. Ḳabri ma'lūm-ı şeyh ü şābbdır. 'İlm ü faẓl ile meşhūr, sūḥan-perverlik ile mezkūr bir zāt-ı leṭāfet-simāttır.

[201b] Şeyh 'Osmān Efendi {Üsküdar}

Üsküdar'da Şafvetī Efendi Tekyesi şeyhi, meşāyih-i Ḥalvetiyye'den 'Osmān Efendi. Sultān Süleymān Hān-ı Evvel ḥazretleriniñ zamān-ı saltanat-ı hümāyūnları küberāsından ve aşḫāb-ı ḥayrāttan Emīrū'l-ḥācc Ḥacī Aḥmed Paşa ḥazretleriniñ ḡavş-ı Yezdānī Pīr İbrāhīm-i Gülşenī '*aleyhi taḳdīsī'l-Bāḳī*' ḥazretleriniñ ḥafīd-i muḥteremleri eş-Şeyh 'Alī eş-Şafvetī ḥazretlerine 975 tārīhinde Üsküdar'da Doğancılar Cāmi' ve meydānı ḳurbünde binā ettiḡi tekyede Ḥazret-i Şafvetī'den soñra ṭarīḳ-ı Gülşenī meşāyihinden zevi'l-ifdāl nice zevāt-ı ḥaḳāyık-iştīmāl meşīḥat etmişler idi.

Şeyh 'Osmān Efendi Üsküdarlıdır. Ṭarīḳ-ı Ḥalvetī meşāyihinden o dergāh-ı ḳadīme 1138'de şeyh olup, 1147'de ḥalvetgāh-ı beḳāya naḳl eylemiştir.

Şeyh Meḥemmed Efendi {Cum'a Vā'izi}

İstanbul Yeñi Cāmi‘’i cum‘a vā‘izi. ‘Ulemā-yı benāmiñ mecālis-i ders-i muḥakkiḳānelerinden müstefīd olan dānişverāndandır. Ayaşofya-i Kebīr Cāmi‘’niñ cum‘a vā‘izi, fāzıl Şeyḫ Süleymān Efendi’niñ [202a] 1134’de irtihāllerinde selāṭin-i ‘izām ḥazarātınıñ cevāmi‘-i şerīfeleri cum‘a vā‘izini olan zevāt şınıfında açılan silsilede Hızır-zāde Şeyḫ Hasan Efendi’niñ yerine Ḥazret-i Ḥalid münīfi cum‘a vā‘izıyyesine nā’il ve ordu şeyḫi Kıbrısī ‘Abdu’llāh Efendi’niñ yerine İstanbul’da vāḳi‘ Vālide Sulṭān Cāmi‘-i Şerīfi’niñ cum‘a vā‘izıyyesine nākil oldu.

Kürsī-i ‘uḳbāya intikālī 1147 senesiniñ Cumāde’l-āḫire’sindedir. ‘Ulemā-yı ‘āmilīnden, vā‘izīn-i kāmīlīnden ‘ābid ü zāhid, fāsiḫ bir zāttır.

Şeyḫ ‘Oşmān Efendi {Ḥalvetī}

Ṭarīḳ-ı Ḥalvetī meşāyiḫ-ı zeḫi’l-iḥtirāmından Şeyḫ ‘Oşmān Beg ḥazretleri. Cennet-mekān Sulṭān Aḫmed Ḥān-ı Sālīs ḥazretleriniñ kayın birāderleri olup, müddet-i medīde ḳurenā-yı şāhāneleri silkinde istiḥdām buyurduḳları meşhūr Ḳayın Aḫmed Beg’iñ ‘ammisi ve Şeyḫ ‘Abdü’l-kerīm Beg’iñ birāderidir.

Ḳayın Aḫmed Beg ‘ammisi şöhetini ḥā’izdir. Enderūn-ı hümāyūn-ı Pādişāhī’de taḫşīl-i ‘ulūm etmiştir. Enderūn-ı hümāyūn’dan çerāğ olduḳtan soñra Üsküdar’da Nūḫ Ḳuyusu civārında ḳonağında pek çok zamān mu‘ammer olmuştur. [202b] Ḳonağında ‘ārifāne ve taḳvā-şi‘ārāne mütālā‘atıyla, ‘ibādātıyla iştiḡāl buyurur idi. Ṭarīḳ-ı Ḥalvetī meşāyiḫ-ı kirāmından ve aşḫāb-ı kemālāttan olup 1147’de ḥalvet-ḥāne-i Ḥayy u Bāḳi’ye müntaḳil oldular.

Üsküdar’da Dereler Mescidi ile Ḥarmenlik arasında bulunan ḥāmūşānda Kevākibi-zādelerden İstanbul ḳāḍisi Şeyḫ Meḥemmed Efendi ve oḒlı Rūmeli ḳāḍi‘askeri Veliyyü’d-dīn Şuffesi’niñ yakınında birāder-zādesi Ḳayın Aḫmed Beg’iñ şuffesine defn ile ‘afv u Ḓufrān-ı ilāhīye vedī‘a ḳılındı. ‘Ālimin ü ‘āmilin, şālihīn-i kāmīlīninden bir vücūd-ı meḥāsin-ālūd idiler.

eş-Şeyḫ el-Ḥācc Aḫmed Efendi

Ṭarīḳ-ı Naḳşibendī müteḥayyizān-ı meşāyiḫinden Şeyḫ Aḫmed Efendi ḥazretleri. AfḒanistān’iñ ḥāvī olduḒu memālik-i vesī‘adan Sirniyagur

ya'nî Beldetü's-sa'ade ma'nâsını müfîd olan ve Asya Kıt'asında bulunan Keşmîr şehr-i şehrinde doğmuştur.

Erbâb-ı fezâ'ilden ve tarîk-ı Nakşibendî ekârim-i şüyûhundan 'ârif-i pür-ma'ârif bir zâttır. Dâr-ı Hilâfet-i 'Aliyye'de 1147'de rihlet eylemiştir. [203a] Edirnekapısı civârında Otağçılar Câmî'niñ taraf-ı şimalinde vâki' makbereniñ câmî'e yakın olan yol kenârında vedî'a-i hâk-i gufrân kılınmıştır.

Şeyh Ahmed Efendi {Karabaş Tekyesi Şeyhi}

Rûmili Hişârı'nda Karabaş Tekyesi'niñ şeyhi Ahmed Efendi. Tarîk-ı Halvetî e'âlî-i şüyûhundan ve kıdve-i 'ârifândan Köstendilli Şeyh 'Alî Efendi hazretlerinin hulefâsından Üsküdarî Şeyh Ahmed-i Ra'ûfî Efendi hazretlerinin halîfelerindendir.

Rûmili Hişârı'nda Torlak 'Alî Dede Mağallesi'nde vâki' mescid-i şerîfe meşîhat vaz' ederek o dâ'irede Pencşenbe günleri şeyhâne zıkr ü tevhid eder idi. Meşâyiḥ-ı Halvetiyye içinde erbâb-ı hâlden ma'dûd olanlardandır. Halvet-hâne-i beḳâya nakli 1147'dedir. Tekyesi dâhilinde türbede defîndir.

Muṣṭafâ Efendi

Aşhâb-ı makâlden ve kemâlât-i ma'neviyye erbâbından olup, Dârü'l-Hilâfeti'l-'Aliyye'de muḳîm idi. Vefâtı 1147'dedir. [203b] Kasımpaşa hudûdunda Çürüklük Maḳâbiri'nden ma'dûd tersâneniñ birinci, ikinci havuzları arkasında bulunan makbereniñ sâhile yakın olan tarafında medfûndur.

Hâfız Meḥammed Efendi {İstanbul}

İstanbulludur. Üstâdü'l-hattâtîn Yedikuleli 'Abdu'llâh Efendi'den sülûş ve nesih yazısını lâyıkıyla yazdı. Müteḥayyizân-ı hattâtân ve tarîk-ı Kâdirî sâlikânından laṭîf bir zâttır. İrtihâli 1147'dedir.

Şeyh Hüseyin Efendi {Haleb}

Haleb'de doğdu. Tarîk-ı Mevlevî hulefâsından şâhib-i hâl bir zât-ı meḥâsin-iştimâl olup, Dârü'l-Hilâfeti'l-'Aliyye'de 1147'de tekyegâh-ı beḳâya gitti.

Üsküdar'da Karaca Ahmed Sultân Türbe-i Şerîfe'leri arkasında ve Nûh Kuyusu'na giden caddenin kenârında Müneccimbaşı 'Abdu'llâh Efendi Şuffesi yakınında mütevâridir. Târîh-i irtihâli:

Dervîş Hüseyne Mevlâ kılsun cinânı me'vâ

1147

[204a] Şeyh Veliyyü'd-dîn Efendi {Cum'a Vâ'izi}

İstanbul Yeñi Cāmi' 'i cum'a vâ'izi. Esâtize-i kirāmîñ fużalāsından tahşîl ü tekmîl-i 'ulûm edip Ğalaṭa'da vâkı' 'Arab Cāmi' 'inde va'z etmeye müdâvemet ve selâset-i ifâde vü takrîr ile kesb-i şöhret etti.

1147 Cumâde'l-ülâ'sında Pîr Hâzret-i Hüdâ'î âsitân-ı kemâlât-bünyânı seccâde-nişîni Şeyh Ya'kûb 'Afvî Efendi hâzretlerine hâlef olarak Üsküdar Yeñi Vâlide Cāmi' 'niñ cum'a va'ızıyyesi hıdmetiyle selâṭîn-i ma'âlî-ḡarîn hâzarâtınıñ cevāmi' -i münîfeleri cum'a vâ'izleri silkine dâhil ve müşârün ileyhiñ yerine İstanbul Yeñi Cāmi' 'i va'ızıyyesine nâkil oldu.

1148 Muḡarrem'inde kürsî-i beḡâyâ nâkil oldu. Ḳudretli, kemâlli zevâttandır.

Şeyh Muşafâ Şâkıb Dede Efendi

Kütahya ḡānḡāh-ı mevlevîsi seccâde-nişîni, kümmelîn-i müte'aḡḡırîn-i Mevleviyye'den Şâkıb Dede hâzretleri. Vâlideleri Ḥalîme Ḥâtûn' uñ pederi tarîḡat-i şûfiyye meşâyiḡi güzîdelerinden [204b] taşavvufta yegâne-i zamân, pesendide-i devrân bir zât-ı kemâlât-şifât olup, memâlik-i maḡrûse-i ḡilâfet-penâhîniñ bir cihetinden İzmir'e naḡl-i ḡâne ederek o belde mutavaṭṭın ve bir müddet mürûrunda dâr-ı beḡâyâ mürtaḡıl oldu.

Şâkıb Dede hâzretleri, şeyh-ı müşârün ileyhiñ dāmâdı İzmir'de sâkin Mışır neccārânından Ḥacı İsmâ'îl Efendi'niñ veled-i ma'ârifmendidir. İzmir'de 1066 târiḡlerinde semâ'-ḡâne-i vücûda resîde olmuştur. Hengâm-ı şabâvette pek çok ḡâlât-ı ḡarîbe zuhûra geldi. İzmir'de ḡaylî sene esâtize-i kirâmdan istifâza-i envâr-ı fûnûn edip Dârü'l-Ḥilâfe'ye gelerek şadr-ı esbaḡ Köprülü Meḡammed Paşa aḡfâdından ve efâzıl-ı zâdegândan şadr-ı esbaḡ Muşafâ Paşa hâzretleri ricâl-i saltanat-ı seniyyeden iken dâ'iresine bi'l-intisâb maḡzar-ı iltifât-ı bî-ḡisâb olmuştur.

Paşa-yı müşārün ileyh o tārīḥlerde Sultān Selīm Hān ḥazretleriniñ cāmī‘-i şerīflerinde ve civārında kā‘in konağında tedris-i ‘ulūm-ı ‘āliye eder ve ḥāhiş-kerān-ı fūnūnu ziyāde sever bir zāt-ı feyz-eşer olmalarıyla anlar, bunlara ḥaylī seneler ‘ulūm-ı ‘Arabiyye ve fūnūn-ı edebiyye tedris etmeye ihtimām etmişler, bunlar da anlardan müceddidāne tederrūs [205a] etmişler idi.

Ḥazret bu taḥşilātı ikmāl ile Edirne’ye gidip oradaki Mevlevī Ḥānḳahı’nıñ seccāde-nişini meşhūr Neşātī Dede Efendi’niñ cā-nişini bulunan Sipāhī Meḥammed Dede ḥazretlerinden bi’l-intisāb sikke-i Mevleviyye giymiş idi.

Bir müddet soñra ser-āmedān-ı erbāb-ı ‘urefādan Nesīb Dede, Ḥasīb Dede, Lebīb Dede, Vehbī Dede, tārīḥ şāḥibi Müneccimbaşı Aḥmed Dede, Ḥandī Dede birlikte olarak Mısır’a bi’l-‘azīme orasınıñ Mevlevī-ḥānesi’niñ seccāde-nişini Sipāhī Muştafā Dede ḥazretleriniñ daḥi envār-ı füyūzāt-ı ma‘neviyyesinden istifāde vü istifāza ederek, mürūren Dār-ı Ḥilāfet-i Seniyye’ye ‘avdet ve Ğalaṭa Mevlevī-ḥānesi’niñ seccāde-nişini meşāyiḥ-ı pūr-kemālattan Ğavşī Dede ḥazretleriniñ ḥıdmet-i şeyḥānelerine müsāra‘at eyleyip müşārün ileyhten bir müddet *Meşnevī-i Ma‘nevī* okumuşlar ve ḥazretten telemmüz eylemişler idi.

Ṭarīkat-i Mevleviyye fuşahāsından meşhūr Faşīḥ Dede, Ḥazret-i Ğavşī Dede’niñ dāmādı Nāyī ‘Oşmān Dede, Bāzārbaşı Nazīm Çelebi ve bunlarıñ emşāli olan fuşaḥā-yı şu‘arā ile hem-bezm-i muşāḥabet ü muvāneset oldular.

[205b] 1100 tārīḥlerinde Konya’ya gidip Pīr Ḥazret-i Mevlānā *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-‘Ālī* āsitān-ı ‘ulyālarında ṭarīkat-i Mevleviyye’ye ḥıdmet ve aḥz-ı feyz ü himmet ettiler.

Ṭarīkat-i Mevlevī, e‘āzım-ı ‘ārifīninden Sultān Argun *ḳaddesa’llāhu te‘ālā esrārehu* ḥazretleriniñ Kütahya’da vāḳi‘ Mevlevī-ḥāne’si şeyḥi ‘Ulūfeci-zāde Kütahyalı Meḥammed Dede Efendi o eşnāda irtihāl etmesiyle 1102 sālinda o Mevlevī-ḥāne’niñ seccāde-i meşīḥatına ta‘yīn olundular. Meşīḥatlerine kendileriniñ söyledikleri tārīḥtir:

Ḳāl edip tārīḥin ihvānu’ş-şafā

Zāt-ı kemālāt-şifātı, eslāfıñ sīret-i mergūbe-i mürşidānelerine ittibā‘ ederek ‘ulūm-ı mütedāvilede, erkān-ı tarīḡatta ṭālibīn ü ‘āşıkīn yetiştirmişler ve zamānlarında meşāyiḡ-ı kirām arasında teferrūd eden zevāttan ma‘dūd olmuşlardır. 1147 senesi evāḡirinde cüz’ice ḡastalanıp 1148 Muḡarrem’iniñ dördüncü [206a] Pencşenbe günü aḡşām ezānı vaḡtı semā‘-ḡāne-i ‘ālem-i beḡāya gittiler.

Bu tekyegāh-ı bī-beḡāda bunlar da deverān-ı ḡayātlarını ikmāl ettiler. Ertesi günü na‘ş-ı ‘arāḡat-naḡş-ı mürşidānelerinde pek çok zevāt ‘arż-ı iḡtifālāt ederek kemālāt-ı zāhire vü bāḡneden tecessüm etmiş olan o cism-i laṡifī Mevlevī-ḡāne’niñ dāḡilinde ḡavş-ı ekmeliyyet-maḡrūn Sulṡān Argun ḡazretleriniñ türbe-i münevverelerinde tedfīn edildiler.

Elli yedi yıl şoñra Ġalaṡa Mevlevī-ḡanesi’ne şeyḡ olan Ġālib Dede Efendi’niñ inşād ettikleri tarīḡ-i belāḡat-perverānedir:

Şeyḡ Muşṡafā Şākīb Dede ḡazretleri ol pīr-i pāk

Rāh-ı Mevlānāda Şems-i zātuñ olmuş pertevi

ḡazret-i Sulṡān Argun derḡehüñ ābād edip

Eyledi çil sālden efzūn ders-i Meşnevī

Zeyl edip Eflākī-i şāhib-menāḡīb tuḡfesin

Ḳıldı ervāḡ-ı selefden nice naḡl-i ma‘nevī

Eyledi ḡüyāki taşḡih-i ḡevānīn-i tarīḡ

[206b] Ḳışşā zımnında olup ādāb-ı faḡr-ı muḡtevē

Faẓl u ‘irfān u kemālātı ‘ayān-ender-‘ayān

Ḳavli burhān nisbet-i keşf ü kerāmātı ḳavī

Bāğ-ı inşāsında berg-i ḥuşki mağz-ı Nergisī

Maḥzen-i nazmında bir derbāni ṭab‘-ı Gencevī

Menba‘-ı esrār-ı Mevlānadur ol zāt-ı güzīn

Ḥaḳ bu kim eslāfuñ tamāmen pey-revī⁴²⁹

Mātemin gūş eyleyüp Ğalīb gürūh-ı ‘āşıkān

Didiler tāriḥ-i fevtin “ḥāy ḥatm-i Mevlevī”

1148

Vuşlaṭ-ı Şāḳıb Dede

1148

terkīb-i dil-nişini de ‘āzim-i dārū’l-vüşūl olduklarına ḥoş bir tāriḥtir. Ḥazret-i Şāḳıb Dede kemālāt u kerāmāt-ı ‘ilmiyye vü ‘ameliyyeyi cāmi‘, ṭavr u ṭab‘-ı ‘ārifāneyi müstecmi‘, fażiletli, nezāketli, ḥamiyyetli, maḥviyyetli [207a] bir zāt-ı ma‘ālī-ğāyāt idiler.

Ṭariḳ-ı Mevlevī e‘āzım-ı müteḳaddimīninden, ğavş-ı Şamedānī Şeyḥ Muḥyi’d-dīn-i İsfefsālār, Şeyḥ Aḥmed ‘Ārifī-i Eflākī, Şeyḥ ‘Abdü’l-vehhāb ibn Celālū’d-dīn-i Hemedānī ‘*aleyhim ve ‘alā eslāfihüm taḳdīsī’l-Bārī*’ ḥazarātınıñ o ṭariḳatıñ ricāl-i kemālāt-iştimālınıñ menāḳıbını muḥtevi te’līf buyurdukları tezkiyelerden Şāḳıb Dede ḥazretleri aḥz-ı ma‘lūmāt u müte’ahḥirini tezyīl ederek 1145 sālinde *Sefīne-i Nefīse* ‘unvānı altında bir eşer-i dil-nişin cem‘ ü tedvīn buyurdu.

Üç cildi teşkīl eden bu eşer-i nefīseniñ cild-i evveli semā‘-ḥāne-i ‘uḳbāya ‘āzim olan ḫelebiyān-ı ma‘ālī-bünyān ve cild-i şānisi meşāyiḥ-ı kemālāt-nişān ve cild-i şālisi fāzılān u ‘āşıkān-ı ḥulefā vü dürr-i kān ḥazarātınıñ icmālen menāḳıb-ı cemīlelerini mebnīdir.

⁴²⁹ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

Şākīb maḥlaşıyla ‘ārifāne vü mürşidāne eş‘ār-ı leṭāfet-şi‘ārı olup
ṭab‘-ı mürşidānelerinden numūne olan āşār-ı eş‘ārdır:

Kemer-girifte-i ‘aşkıız kenāre dek gideriz

[207b] Refīk-ı mevce-i şevkıız kenāre dek gideriz

Hevā-yı kākül-i dildāredir ‘alāka hemān

Burāk-ı ‘azm ile Mi‘rāc-ı dāre dek gideriz

Olnca gonca-i dil gülgül-i nesīm-i bahār

Ziyāret-i ser-i kabır-i hezāre dek gideriz

Külāh u hırka mey-ālūd-ı çār-pāre be-dest

Vādī-i perde-i nāmūs u ‘āre dek gideriz

Ġarīb-i şad-vaṭanınız hem-dem istemez meşreb

Ġubār-ı hāṭır ile tā mezāre dek gideriz

Eger bu gūne revişlerle ḥāk iderse bizi

Dü-çeşm-i kec-nigeh-i rūzigāre dek gideriz

Figān ki şehrimiz aldı riyā ile süm‘a

Peyām-ı şeyḥ işidilmez diyāre dek gideriz

Düşerse kâfile-i semt-i ḥāne-ber-düşān

Ṭavāf-ı kūy-ı Ḥudāvendigāre dek gideriz

[208a] Penāhımız odur aġyār def' ine Şākıb

Humā-yı kādime-i çār-yāre dek gideriz

Müfred

Te 'şīr-i feyz-i şohbetimiz bundan it kıyās

Ķārūn girerse tekyemize bī-nevā çıkar

Ķıı' a

Söyletme benim derd-i derūnum ey māh

Şāyed idesin gūş idicek sen daġı eyvāh

Taġrīre zebānım nice tāġat getüre

Bir ben bilürem çekdigimi bir Allāh

Müfredāt

Ġāfil kıyās ider ki zamāndur iden güzerān⁴³⁰

[208b] Bilsün ki ' ömri ħāfilesidür göçüp giden

Girmez ħisāb-ı ' ömre nefes olmayınca germ

Neşv ü nemāya bād-ı ħazāndan ne fā'ide

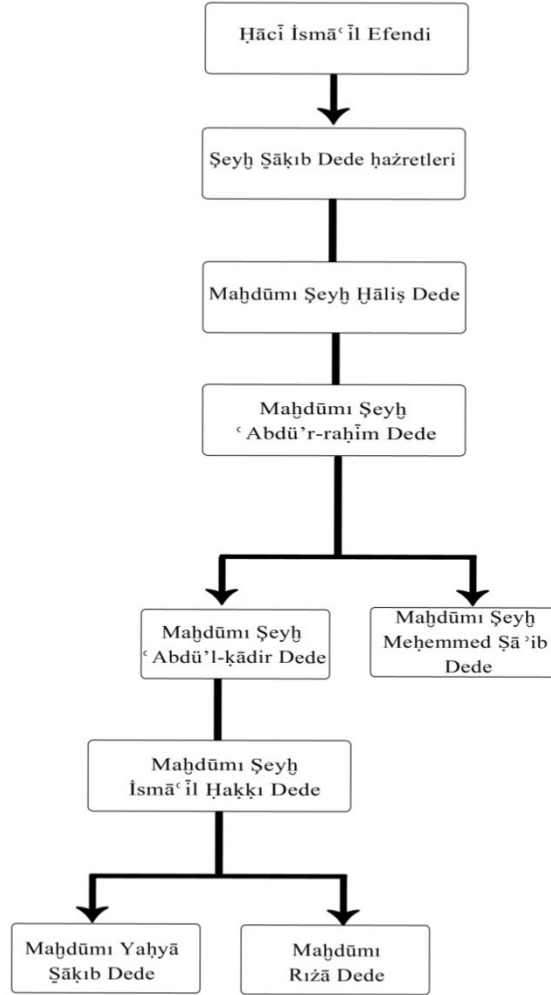
Maġdūmları ' Abdü's-selām Efendi'niñ vilādetine söyledikleri
tārīġtir:

Nedīm-i deyyār ola her dem selāmet

1141

[209a] Ĥazretiñ Evlād u Aġfād-ı Mürşidāneleri

⁴³⁰ Bu mısra da vezin aksamaktadır.

[209b] Ḥāzretiñ Silsile-i Tarīkatları

Şeyḥ Şākıḇ Dede ḥāzretleri kıdve-i 'ārifāndan Çelebi Ḥacı Bostān Efendi ḥāzretlerinden, anlar 'umde-i 'ārifāndan Çelebi 'Abdū'l-ḥalīm Efendi ḥāzretlerinden, anlar ḳuṭḇ-ı 'ārifān Ādem Dede ḥāzretlerinden, anlar

e‘āzım-ı tarīkten ‘Ārif Çelebi ve Celālū’d-dīn Çelebi hāzarātından, ‘Ārif Çelebi hāzretleri veliyy-i ekmel Anıyalı Muştafā Efendi hāzretlerinden, Celālū’d-dīn Çelebi hāzretleri müşārūn ileyh Muştafā Efendi’niñ ḥalīfesi Meḥammed Efendi hāzretlerinden, müşārūn ileyh Muştafā Efendi de ḳuṭb-ı kāmīlīn Muḥyi’d-dīn Efendi hāzretlerinden, anlar ğavṣ-ı ‘ārifīn Şāh Çelebi hāzretlerinden, anlar ğavṣ-ı kāmīlān Şeyḫ Muştafā Efendi hāzretlerinden, anlar ğavṣ-ı ‘āşīkān ḳuṭb-ı ‘ārifān Karaḥişārī Semā‘ī Meḥammed Dede hāzretlerinden, anlar ğavṣ-ı l-kümmelīn mürşidü’l-ekmelīn Şeyḫ Aḥmed Efendi hāzretlerinden, anlar ğavṣ-ı Şamedānī Şeyḫ ‘Abdū’l-ḳādir Çelebi hāzretlerinden, anlar ğavṣ-ı erbāb-ı yakīn Şeyḫ Cemālū’d-dīn Çelebi hāzretlerinden, anlar ğavṣ-ı muḥakḳikīn Çelebi Şeyḫ Muẓafferū’d-dīn hāzretlerinden, anlar [210a] ‘ārifān-ı Mevleviyye’niñ ulusu olan ğavṣ-ı l-muḥakḳikīn Ulu ‘Ārif Çelebi hāzretlerinden, anlar da ğavṣ-ı l-‘āşīkīn Sultān Veled hāzretlerinden, anlar da pīr-i tarīkat olan melce’ü’l-kāmīlīn Mevlānā ve Mevlā el-‘ārifīn *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Metīn* hāzretlerinden aḥz-ı nisbet ve tekmīl-i erkān-ı tarīkat eylediler. *Ḳaddesa’llāhu te‘ālā esrārehum*.

Şeyḫ ‘Abdu’llāh Efendi {Bursa}

Bursa’da Ḥāzret-i Üftāde Kütüb-ḥānesi şeyḫi ‘Abdu’llāh Efendi. Evlād-ı ‘Arab ‘ulemāsından ve tarīḳ-ı Ḥalvetī mümtāz-ı meşāyihintendir. Pīr-i pīrān mürşid-i te‘ālī-bünyān eş-Şeyḫ Üftāde *ḳaddesa’llāhu te‘ālā esrārehu* hāzretleriniñ Bursa’da kā’īn āsitān-ı refī‘ü’ş-şānı civārında bir aralık kütüb-ḥāne ittiḥāz buyurduḳları dā’irede bir müddet meşīḥat eden Zencīrī Şeyḫ ‘Alī Efendi hāzretleri 900 tārīḫinde rıḥlet buyurmuştu. Bunlarıñ irtihāllerinden bir zamān sonra Ḥāzret-i Üftāde taraflarından orası kütüb-ḥāne hey’etine vaż’ buyurulmuştu.

Mürūr-ı ezmine ile pīr-i müşārūn ileyh hāzretleriniñ āsitān-ı vālālarına seccāde-nişīn olan [210b] meşāyih-ı kirām tarafından orası yine tekye i‘tibār olunarak Şeyḫ ‘Abdu’llāh Efendi’ye verildi. ‘Abdu’llāh Efendi 1148’de vefāt edip dā’ireniñ önünde Şeyḫ ‘Alī Efendi hāzretleriniñ merḳad-ı şerīfleri yakınına defn edildi.

Bu dā’ireniñ meşīḥatı yine Ḥāzret-i Üftāde maḳām-ı vālālarına seccāde-nişīn olan e‘izze-i kirām cānibinden gāh aşāleten gāh vekāleten

idāre olunurdu. Şoñraları anlarıñ tensibiyle tarīķ-ı Sa‘dī’den ba‘zı meşāyihe ihāle edildiği gelecekte zıkr edilir.

Şeyh Hasan el-Kürdī

Şām meşāyiḥ-ı kirāmından, ‘ālim ü ‘ārif Şeyh Kürdī ḥazretleri. Hasan bin Mūsā. Kürdistān’da Bāne beldesinde tevellüd etti. Şām’a geldiği vaḳitte evvelā Medrese-i Süleymāniyye’de şoñra Ḳanavāt Maḥallesi’nde Cāmi‘-i ‘Adās’da bir ḥücrede ve bir müddet mürürunda Maḥalletü’l-Ḳaymeriyye’de sākin olmuşlar ve tedris ü teslīk ü te’līf ile iştiḡāl buyurmuşlardır.

Zāt-ı ‘ārifāneleri e‘ālī-i meşāyiḥ-ı zevi’l-iḥtirāmdan olup, nefsi mübāreklerine cümle ḥürmet eder ve aḥvāl-i ‘ālimāne [211a] vü mürşidānelerinden istifāde eylerdi. Tekyegāh-ı beḳāya irtihālleri 1148 Zī’l-ḥicce’siniñ on dördündedir. Şām’da Merc-i Daḥdāḥ Ḳabristānı’nda defīn ve ervāḥ-ı ‘ālimān u ‘ārifāna ḳarındır. ‘Ulūm-ı ‘āliye vü ma‘neviyyede zamānınıñ büyüklerindendir. Mü’ellefāt-ı ‘ālimāneleri:

Şerḥu Fuşūş-i’l-ḥikem eş-Şeyh Muḥyi’d-dīn ibn ‘Arabī, Şerḥu Risāle-i Şeyh Arslan, Şerḥu Mevāḳi‘i’n-nücūm eş-Şeyḥü’l-ekber Muḥyi’d-dīn ibnü’l-‘Arabī, Şerḥu ‘Avāmili’l-Cürcānī, Şerḥu Ta‘rīf-i’l-‘İzzī, Ḥāşiye ‘alā şerḥi’l-‘aḳā’idi’l-Ḳayrevānī.

Şeyh Meḥammed Dede {Meşnevī-ḥ’ān}

Yeñikapı Mevlevī-ḥānesi’niñ şeyhi Pīr Meḥammed Dede ḥazretleri. [211b] Ḳonyalıdır. Keresteci-zādelik ile şöhret-nādir Ḥazret-i Mevlānā ve Mevlā el-kāmilīn *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Mu‘īn* āsitān-ı ‘ulyālarında müddet-i medīde ḥıdmet ve seccāde-nişīn bulunan Çelebi Şeyh ‘Abdü’l-ḥalīm Efendi ḥazretlerinden tekmīl-i tarīķat edip, o ḥanḳāh-ı füyūzāt-penāhta ḥaylī vaḳit Meşnevī-ḥ’ānlık ile temeyyüz etmişler idi.

Peçevī ‘Ārifī Aḥmed Dede ḥazretleriniñ 1147 Rebī‘ü’l-āḥir’i evāsıtında irtihāllerinde Yeñikapı Mevlevī-ḥānesi seccāde-i meşḥatına ta‘yīn buyuruldu. 1148 Cumāde’l-ülā’sınıñ yigirmi birinci Cum’a günü semā‘-ḥāne-i beḳāya naḳl eyledi.

O tārīhlerde Semā'-hāne dāhiline alınmış olan türbede eslāfindan Şeyh Yūsuf Nesīb Dede, Peçevî 'Ārifî Aḥmed Dede ḥazarātının maḳābir-i şerīfeleri ḳarībine defn olundu.

Mürşid-i mürşidīn

1148

'ibāresi tārīḥ-i rihletidir. 'Ulemā vü 'urefādan maḥviyyetli, ḥamiyyetli bir zāttır.

[212a] Şeyh Meḥmed Faḥrū'd-dīn Efendi

Pirī Paşa Tekyesi'niñ şeyḥi, ṭarīḳ-ı Sünbülī 'āriflerinden Şeyh Faḥrū'd-dīn Efendi ḥazretleri. Ṭuruk-ı 'aliyyeden biriniñ meşāyiḥ-ı zevī'l-i iḥtirāmından mazanne-i kerāmet Şeyh Muṣṭafā Efendi ḥazretleriniñ veled-i necībdir.

Dār-ı Hilāfet-i Seniyye'de mütevellid olmuştur. Ğavş-ı 'ārifān, Pīr Sünbül Sinān *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-Müste'ān* ḥazretleriniñ āsitān-ı refī'ü'l-ḳadri seccāde-nişīn-i kemālāt-güsteri Şeyh 'Alā'ü'd-dīn Efendi ḥazretleriniñ yetiştirdikleri ḥulefānıñ müteḥayyizlerinden ve 'umde-i 'ārifinden Şeh-zāde Cāmi'-i Şerīfi'niñ cum'a vā'izi Şeyh Naḳşī İbrāhīm Efendi ḥazretlerinden nisbet ve tekmīl-i ṭarīḳat eden zevāttandır.

Ḳadīmen Odabaşı Çārşusu, Monlā Gūrānī civārında Ḳoruḳ Maḥallesi'nde sākin olması, Ḳoruḳlu Şeyh Efendi diye şöhret bulmasını mücib olmuştur. Monlā Gūrānī ḳurbünde Pirī Meḥmed Paşa Tekyesi'niñ şeyḥi Mūsā Efendi-zāde İbrāhīm Efendi [212b] 1128'de vefāt etmekle o tekyye bunlar şeyḥ oldular. Bu münāsebetle o tekyye de Ḳoruḳlu Tekyye nāmını aldı.

Şeyh Faḥrū'd-dīn Efendi o dergāh-ı ḳadīmde ṭarīḳ-ı Sünbülī āyīnini 'āşīḳāne vü mürşidāne icrā ederdī. 1148 Cumāde'l-āḥir'iniñ āḥirinde rūḥu sünbūlistān-ı beḳāya gitti. Cesed-i şerīfi tekyeniñ dāhiline defndir.

Vecdgāh-ı na'īme göçdi Faḥrī

1148

tārīḡ-i irtihālleridir. Muteḥayyizān-ı meşāyiḡ-ı Sünbūliyye'den, evşāf-ı şeyḡāneyi iḥrāz eden zevāttan olup, Faḡrī maḡlaşıyla 'ārifāne münācāt-ı nu'ūtü'l-ilāhiyyātı yādīgārdır. Āşār-ı 'āşıkānelerinden numūne olan na' t-ı şerīftendir:

Cümle nebiler efḡali āḡir zamān peygamberi

İtdi bizi ümmet aña Ḥaḡ şükr-i şallū 'aleyh⁴³¹

Ta' zīm ile tekrīm ile leyl ü nehār hem şevḡile

Ey Faḡriyā her ḡāl ile ez-cān u dil şallū 'aleyh

[213a] İşbu na' t-ı şerīfī erbāb-ı mūsikī ser-āmedānından ve tarīḡ-ı Ḥalvetī eşher-i meşāyiḡinden olup, Dārü's-saltāna'da Caḡaloḡlu'nda Çālāk-zāde Tekyesi'niñ şeyḡi Çālāk-zāde Şeyḡ Muştafā Efendi *Beyātī* maḡāmında tarz-ı dil-nişīn üzere beste etmiştir. Mütedāvil ve maḡbūl olan nu'ūt-ı celīledendir.

Şeyḡ Faḡrū'd-dīn Efendi'niñ irtihāllerinde meşīḡat-i dāmād ve ḡalīfesi Seyyid Meḡemmed Şeyḡī Efendi'ye tevcīḡ olunup 1189'da o zāt da rıḡlet etmiştir. Meḡemmed Şeyḡī Efendi'niñ ḡalīfesi Nu'mān Efendi'ye şeyḡlik verilmiş, o zāt da 1227 Rebī'ü'l-āḡir'iniñ dokuzunda vefāt etmiştir.

Tekye, Nu'mān Efendi'niñ oḡlu Meḡemmed Celālū'd-dīn yāḡūd Ziyā'ü'd-dīn Efendi'ye verilip o da 1258'de müntakıl-i tekyegāh-ı beḡā olmuştur. Bunuñ maḡlūlünde Aḡ Maḡmūd-zāde Mektebi'niñ ḡāceci tarīḡat-i Naḡşibendiyye meşāyiḡinden ve 'ulemādan Melek Ḥāce-zāde Şeyḡ Meḡemmed Eşref Efendi'ye bi't-teveccūh o zāt da 1268'de rıḡlet eylemiştir.

[213b] Bundan soñra oḡlu 'Aḡāu'llāḡ şeyḡ olarak 1284'de rıḡlet edip maḡdūmu Muştafā Ḥüsāmü'd-dīn Efendi'ye verildi. Şeyḡ Ḥüsāmü'd-dīn Efendi de 1303 Zi'l-ḡicce'siniñ yigirmi ikinci Bāzārertesi günü irtihāl etti.

Āsitān-ı Ḥazret-i Sünbūl, ḡaḡīb ve zākirbaşı şuleḡā-yı tarīḡat-i Sünbūliyye'den Ḥakkāk Ḥafız Aḡmed Efendi'ye şeyḡlik tevcīḡ olundu. O zāt da 1305 Rebī'ü'l-āḡir'iniñ on birinci Şalı günü irtihāl etti.

Şeyḡ Aḡmed Efendi {Zeyrek}

⁴³¹ Bu mısra da vezin aksamaktadır.

Zeyrek kurbünde Hâce-zâde Tekyesi'niñ şeyhi Hâce-zâde Efendi. Enderûn-ı hümâyûn hâcelerinden olduğu rivâyet edilen fużalâdan Hâce-zâde Hâce Muştafâ Efendi'niñ şulbünden Dârü'l-Hilâfeti'l-‘Aliyye’de tevellüd ve ‘ulemâ-yı kirâmdan tederrüs etmiştir.

Ṭarîķ-ı Ḥalvetî'niñ Ḥazret-i Ḥüsâmü'd-dîn-i ‘Uşşâķî’ye mensûb olan ciheti meşâyih-ı kirâmından bir zâttan müntesib ü müstahlif olduktan başka [214a] yine ṭarîķ-ı Ḥalvetî'niñ Ḥazret-i Nürü'd-dîn-i Cerrâhî şu‘besiniñ şâhibi olan Pîr Nürü'd-dîn el-Cerrâhî ḥazretlerinden dağı istiḥlâf eylemiştir.

Zeyrek civârında Kaşab Timur Ḥân Maḥallesi’nde peder ü ecdâdından mevrûşen menķûl olan ḥânesini ve müştemilâtını ‘Uşşâķî Dergâhı ittiḥâz ve bir mikdâr maḥallini vakf ederek o dâ’irede ṭarîķ-ı ‘Uşşâķî erkânını ‘âşıkâne icrâ ederdi. 1148’de rûḥu ḥalvet-ḥâne-i bekâya gitti. Cesedi tekyesiniñ sâḥasında mestürdür.

Şeyḥ el-Ḥacc Muştafâ Efendi

Şûfîler’de Ḥazret-i ‘Alâ’ü’d-dîn Tekyesi şeyhi, ṭarîķ-ı Kâdirî ricâlinden Şeyḥ Muştafâ Efendi ḥazretleri. Pîr Ümm-i Sinân *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Müste‘ân* ḥazretleriniñ ḥafîd-i mükerrerleri ve pîr-i müşârün ileyh ḥazretleriniñ Şehremîni’nde vâķi‘ âsitân-ı vâlâlarında seccâde-nişîn-i fezâ’il-ķarîn olan Şeyḥ Ced Ḥasan Efendi ḥazretleriniñ [214b] yetiştirdiği ḥulefâ-yı kirâmdan, İstanbul’da Fâtih Sultân Meḥammed Ḥân ḥudûduna semt olan maḥallerden Saraçḥânebaşı, Ḥorḥor civârında Şûfîler’de e‘âzım-ı ṭarîķ-ı Ḥalvetî’den Ḥazret-i ‘Alâ’ü’d-dîn Dergâhı’nıñ şeyhi ṭarîķ-ı Sinânî ‘ârifânından Şeyḥ Meḥammed Müstaķîm Efendi ḥazretleriniñ oğlu ve ṭarîķ-ı Kâdirî ricâl-i müte’ahḥirîninden Edirneli Koca Kaşab-zâde Şeyḥ Meḥammed Efendi ḥazretleriniñ ḥalîfesi olan Şeyḥ Feyzu’llāh Efendi ḥazretleri gibi bir zât-ı ‘âlî-ķadriñ necl-i necîbidir. Dâr-ı Hilâfet-i ‘Aliyye’de tevellüd etmiştir.

‘Ulûm-ı mütedâvileyi mütefennin olan ‘ulemâ-yı a‘lâmdan taḥşîl ve ṭarîķ-ı Kâdirî erkânı vechile pederinden nisbet ve aḥz-ı ḥilâfet eyledi. Pederiniñ irtihâlinden sonra Ḥazret-i ‘Alâ’ü’d-dîn Tekyesi’niñ meşîḥatı bunlara verildi. Tekyesinde mürşidâne meşîḥat ederdi.

1148 Zî'l-ka' de'siniñ on altısında tevḥîd-ḥâne-i beḳāya gitti. Tekyeniñ ḳabristānında Şeyḫ 'Alā'ü'd-dīn *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-ḳaviyyü'l-Metīn* ḥazretleriniñ mezār-ı füyûzāt-medārı civārında ve bu ḳabristānıñ cāddeye [215a] nāzır olan tarafında şudūr-ı fezā'il-nüşûrdan ve mü'ellifinden olup, 1040'da 'azm-i 'uḳbā eden 'Arzî-zāde Ḥāletî Efendi ḥazretleriniñ ḳabr-i niḥrîrāneleri ḳurbüne defn olundu.

Ṭarîḳat-i Ḳādiriyye'niñ 'ariflerinden ve 'ālimlerinden eṭvār u refṭār-ı mürşidāneyi ve ḥüsn-i aḥlāḳı cem' eden zātlardandır. Tekyesinde ḥaylî 'āşıḳlar, ṭalibler feyizlendirmiş olan mürşidlerdendir.

Maḥmūd Efendi {Fazlî-zāde}

Fazlî-zāde, ṭarîḳ-ı Sinānî'den Maḥmūd Efendi. Babası Fazlu'llāh Efendi bin Meḥmed. Toḳadlıdır. Enderûn-ı hümāyûn'da Kılār-ı ḥāşşa odasına çerāḡ olup, Sarāy-ı ḥazret-i pâdişāhîde yazı meşḳ vermeye me'mûr olan esâtize-i ḥaṭṭātînden Belḡradlı Meḥmed Efendi'den şülûş ve nesih yazılarını pek güzel bir tarzda temeşşuḳ edip uşûlü vechile ketebe almıştır.

Ḳur'ân-ı 'azîmü's-şānıñ edāsında ve fenn-i mûsikîde müsellim olan ḳudret-i kāmilesine binā'en Sultān Aḥmed Ḥān-ı Evvel ḥazretleriniñ cāmi'-i feyz-lāmi' i ḥiṭābeti [215b] ve Bāḡçekapısı'nda Tarḥān Ḥadîce Vālide Sultān ḥazretleriniñ cāmi'-i laṭîfiniñ ḥitām-ı bināsında ibtidā imāmeti tevciḥ buyrulmuştur.

1100 târiḥlerinde terk-i ḥayāt-ı müste'ār ve naḳl-i miḥrāb-ı dārü'l-ḳarār eylemiştir. 'Ālim ü kāmîl, mümtāzü'l-emāsil bir pîr-i lāzımu't-tevḳîr idi. OḒlu Maḥmūd Efendi, Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'de tevellüd ve şülûş ve nesih ḥaṭṭlarını babasından temeşşuḳ etti. Ṭarîḳ-ı Sinānî'ye mensûb, maḥbûbu'l-ḳulûb bir zāt idi. 1148 târiḥinde ḥalvet-ḥâne-i Ḥayy u Kerîm'e müntaḳil oldu.

Fuḫalādan ve meşāḥîr-i ḥaṭṭātînden Eyübî Şuyolcu-zāde Necîb Efendi'niñ târiḥidir:

Şaḥn-ı pākîze-i ḥuld ola maḳām-ı Maḥmūd

1148

Şeyḫ Ḥamdî Efendi

Sivaslıdır. Ṯarīḳ-ı Ḥalvetī meşāyihinden şūfī-nihād, mübārek bir zāttır. 1148'de rūḥu ḥalvetgāh-ı beḳāya gitmiştir. [216a] Üsküdar'da Ḳaraca Aḥmed Cāmi' 'niñ ilerisinde Dereler Mescidi civārında şā'ir Nābī Efendi yakınında tarīḳ-ı Şa'banī meşāyihinden olup, 1147 senesinde vefāt eden Ḳaşamonulu Aḥmed Efendi'niñ ḳurbüne defn edildi.

Şeyḫ 'Abdü'l-'azīz Efendi

Ḥazret-i Emīr Buḥārī āsitān-ı pīrāneleri seccāde-nişini, tarīḳ-ı Naḳşibendī 'uzemāsından Şeyḫ 'Azīz Efendi ḥazretleri. Ṯarīḳ-ı Naḳşibendī e'āzım-ı vālā-maḳāmından olup, Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'ce pīr-i şānī 'add olunan ḡavş-ı Yezdānī Pīr Emīr Buḥārī *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-Bārī* ḥazretlerinin Fātih civārında kā'in āsitān-ı refī'ü's-şānı seccāde-nişin-i ekmeli ḳarini olan aḳṭāb-ı 'ārifān-ı Naḳşibendiyye'den Seyyid Şeyḫ Fazlu'llāh Efendi ḥazretlerinin üç maḥdūmlarından biri ve Şeyḫ 'Abdü'l-kerīm ve Şeyḫ Meḥammed Refī' Efendilerin dāder-i feẓā'il-güsterleridir.

Vilādet-i 'ārifāneleri, Dār-ı Ḥilāfet-i 'Ulyā'da vāḳi' olmuştur. Ṯarīḳ-ı Naḳşibendiyye meşāyih-ı zevi'l-iḥtirāmının 'ālimlerinden ve 'āriflerinden. Ḥazret-i Emīr-i faḥāmet-semīr āsitānına seccāde-nişin olan dāder-i ekberleri Şeyḫ Meḥammed Refī' Efendi'niñ [216b] 1145 tārīḥinde tekyegāh-ı 'Adn'e intikāllerinde o maḳām-ı 'ulyāya seccāde-nişin olmuşlar idi.

O dā'ire-i füyūzāt-ı bāhirede ṯarīḳatları erkānını 'irfān-şi'ārāne icrāya ve neşr-i ṯarīḳat-i 'ilmiyyeye sa'y u himmet buyurdular. Nāḳil-i tekyegāh-ı 'uḳbā olmaları 1148 tārīḥindedir. Vaşiiyetleri üzere Edirneḳapısı ḥāricinde vāḳi' maḳābir-i münīfeniñ La'lī Efendi Çeşmesi muḳābiline müşādif olan cihetinde Eski Zeyrek Cāmi' 'niñ imām-ı benāmı fuẓalādan 'Abdü'l-bāḳī Efendi'niñ ve niḥrīr-i şehīr Cezerī-zāde Meḥammed Efendi'niñ ḳabirleri ḳarībine defndir.

İrtihāllerine muḥlişān-ı dervīşānından bir zātın teberrüken söylediği tārīḥtir:

Sālikān u muḥlişānı kırdı yine nāz-ı iftirāk⁴³²

⁴³² Bu mısra da vezin aksamaktadır.

Boş kodı postın dirîgā mükemmel ehl-i hāl⁴³³

Ḳuṭb-ı a‘zam-ı āl-i Aḥmedî a‘nî Şeyḥ ‘Abdü’l-‘azîz⁴³⁴

Cân virüp Ḥaḳ yolına itdi beḳāya irtihāl

Āsitān-ı Ḥazret-i Seyyid Buḥārî ḥıdmetinde dem-be-dem

Eyledi icrā ṭarîḳ-ı Naḳşibendî bî-mişāl

[217a] Rûḥına bir Fātiḥa ihdā iden zātuñ hemān

Dü cihānda nāşırı olsun Ḥudā-yı zü’l-Celāl

Fevtini gūş eyleyüp geldi iki çeşmimden yaş

Söyledim ol demde tārîḥ “Şeyḥ ‘Azîz göçdi bu sāl”

1148

Şeyḥ Aḥmed Efendi {Ḳaramanî-zāde}

Eğriḳapı’da Ḥazret-i Emîr Buḥārî Dergāhı şeyḫi, ṭarîḳ-ı Naḳşibendî kıdve-i vāşılîninden Şeyḫ Aḥmed Efendi ḥazretleri. Ḳaramanî-zādelik ile şöhret-dādedir. ‘Ulemā-yı zevi’l-ifdālden ‘ulūm-ı ‘āliye vü āliyeyi istiḥşāl ü istikmāle himmet ve Naḳşibendî meşāyiḫ-ı kirāmından bir zāttan nisbet ve tekmîl-i ṭarîḳat etti.

Tācü’l-‘ārîfîn, efḥamü’l-vāşılîn Pîr Emîr Buḥārî *ḳaddesa’llāhu te‘ālā esrārehu’l-Bāḳî* ḥazretlerinin nām-ı faḥîmānelerine mensûb üç tekyeden Eğriḳapı’da kâ’in tekyeniñ şeyḫi Yūsuf Efendi dāmādı ‘Osmān Efendi’niñ [217b] 1137’de irtihāllerinde maḳām-ı Ḥazret-i Emîr ile tesrîr buyuruldu. 1149’da dergāh-ı ‘Adn’e intikālleri vukū‘ buldu.

Ayvansarāy civārında Ebî Şeybeti’l-Ḥıdrî *radıye ‘anhu’l-Bārî* ḥazretlerinin türbe-i muḳaddeseleri ḳabristānında cennet-mekān Ebu’l-fütūḥ

⁴³³ Bu mısra da vezin aksamaktadır.

⁴³⁴ Bu mısra da vezin aksamaktadır.

Sultān Mehemmed Hān hazretleriniñ taraf-ı mülkdārilerinden şahābī-i müşārün ileyh hazretlerine ibtidā türbedār ta'yīn buyrulan Toklu İbrāhīm Dede hazretleriniñ kabir-i meşhūru yanına defn edildi. İrtihāllerine söylenilen tārīh-i nefīstir:

Cār olunca aşhāb-ı kirāmā ol pīr-i şāhib-kemāl

Geçdi Şeyh Ahmed Efendi didiler tārīh-i tām

1149

Tarīkat-i Nakşibendiyye'niñ 'uzemā vü 'ulemāsından hüsn ü mübarek bir pīr-i kemālāt-semīr idiler.

Şeyh 'Osmān Efendi {Akbiyık Tekyesi Şeyhi}

Akbiyık Tekyesi'niñ şeyhi 'umde-i 'arifāndan Şeyh 'Osmān Efendi hazretleri. [218a] Tarīk-ı Halveti ricāl-i fezā'il-iştimalinden Sakızlı Şeyh İlyās Efendi hazretleriniñ hulefā-yı kirāmındandır. Müşārün ileyhten sonra Sultān Ahmed civārında Akbiyık Cāmi'-i Şerīfi derününde vāki' tekyede müddet-i medīde mürşidāne meşīhat etmişler ve nice sālīkān u 'arifānı ifāze eylemişler idi.

1149 Rebī'ü'l-āhīr'iniñ on üçünde tekyegāh-ı 'uqbāya 'āzim oldu. Medfen-i mürşidāneleri Üsküdar'da Dereler Mescidi diye meşhūr olan dā'ireniñ önünden Saraçlar Çeşmesi'ne giden yoluñ sol tarafında vāki' kabristānıñ cāddeye yakın ve Şerīfkapısı hudūdundan ma'dūd mevki'indedir. Kemālāt-ı müselleme hā'iz olan ricāl-i Halvetiyye'dendir.

Tarīkat-i Halvetiyye'de Silsileleri

Şeyh 'Osmān Efendi hazretleri Sakızlı Şeyh İlyās hazretlerinden, bu zāt Çarkacı Şeyh Ahmed hazretlerinden, bu zāt Şeyh Şa'bān Efendi hazretlerinden, bu zāt Şeyh 'Osmān-ı Rūhī hazretlerinden [218b] bu zāt Şeyh 'Alā'ü'd-dīn-i Rūhī hazretlerinden, bu zāt kıdvetü'l-'arifīn Şeyh Muhyi'd-dīn-i Karahişārī hazretlerinden müşārün ileyh İnegöllü Şeyh Kāsım hazretlerinden bunlar da eş-Şeyh el-Hācc 'İzzü'd-dīn-i Karamanī hazretlerinden, müşārün ileyh de kuṭb-ı vāsilān Yiğitbaşı Marmaravī eş-Şeyh Ahmed Şemsü'd-dīn hazretlerinden, müşārün ileyh hazretleri gavş-ı kāmīlān eş-Şeyh 'Alā'ü'd-dīn-i 'Uşşāki *kaddesa'llāhu esrārehu'l-Bāki*

Ḥazret-i Mürşid ‘uhde bulunan Celvetî Tekyesi meşîḥatını ve 1140 Ramazân’ında Āsitân-ı Ḥazret-i Pîr meşîḥatını bunlara kaşr-ı yed ettirdiler. Kendileri bir hafta sonra celvet-ḥâne-i Ḥayy u Ḳadîr’e naql buyurdular. Ayaşofya Cāmi‘’iniñ cum‘a vā‘izi Kösec Süleymân Efendi’niñ 1147 senesi [220a] Rebî‘ü’l-evvel’inde irtihâliyle açılan silsilede Bıçakçılar Cāmi‘’i imâmı Şeyḥ ‘Abdu’llâh Efendi ḥazretleriniñ yerine Üsküdar Yeñi Vâlide Sultân Cāmi‘-i Şerîfi’niñ cum‘a va‘ızıyyesiyle selâṭîn-i faḥâmet-ḳarîn ḥazarâtınıñ cevâmi‘-i münîfeleri cum‘a vā‘izîni olan zevât-ı ‘âliye silkine dâhil ve Cumâde’l-ülâ’sında Şeh-zâde Cāmi‘-i Şerîfi cum‘a va‘ızıyyesine nâ’il olmuşlardır.

Birkaç gün mürûrunda bu va‘ızıyyeden ferâğat ve pîr-i lâzımü’t-tevkîr ḥazretleriniñ ḥânḳâh-ı feyz-penâhlarında kemâ-kân tedrîs ü teslîk-i ‘ârifân ve icrâ-yı erkân-ı leṭâfet-bünyâna mürşidâne ve kemâlât-perverâne müdâvemet buyururlar idi.

1149 Ramazân-ı şerîfiniñ on beşinde rûḥ-ı pür-fütûḥları celvetgâh-ı melekûta intikâl eyledi. Dâhil-i âsitânede tehyi’e vü techîz ve türbe-i muḥtereme-i Ḥazret-i Pîr sâḥasında namâzı edâ olunduktan sonra ‘Înâdiyye’den Ḳaraca Aḥmed’e giden câddenîñ sağ cihetinde ve Ḳaraca Aḥmed Sultân ḥazretleriniñ türbe-i meşḥûrunuñ [220b] yakınlarında vâlide-i mükerremeleri merḥûmeniñ ḳabr-i şerîfeleri yanına vaşıyyetleri vechile cesed-i ‘ârifânelerini tedfîn eylediler.

Mürşid-i Ḥudâ

1149

Şeyḥ-ı râḥil

1149

Ḳuṭbü’l-arz

1149

terkîbât-ı mütenevvi‘aları irtihâl-i mürşidânelerine başka başka bulunmuş olan ma‘nîdâr târîḥlerdir. Merḳad-i münevverleri baş taşında maşṭûr u mevcûd olan târîḥtir:

Ḥazret-i Pîr-i Ḥudâ’îye ḥalîfe idi bu

Lezzet-i dünyâyı kaṭ' en eylemezdi ârzû

Giceler kâ'im günü şavm üzre geçdi nice yıl

Haḳ budur kim rāh-ı taḳvāda iderdi cüst ü cû

Murğ-ı rūhı cennet-i Firdevs içinde ola şād

Seyr-i bāğ-ı gülşen-i 'Adn ide dā'im sū-be-sū

Bir elif-kāmet gidüp fevtinde târîḥin didi

Ḳuṭb-ı Haḳ Ya'ḳûb Efendi bezm-i Haḳka itdi hû

1149

[221a] Mürşid-i müşārün ileyh 'ālim ü fāzıl, kāmîl ü mükemmel, 'ārif-i esrār-ı tarīḳat, vāḳıf-ı mezāyā-yı haḳīḳat, fasīḥü'l-lisān, ṭalīḳü'l-beyān bir zāt-ı kerāmāt-simāt ve şeyḥ-ı pesendide-şıfāt idiler. 'Ulūm-ı 'āliye vü āliyeye ve tarīḳat-i 'aliyyeye nisbetleri zamānından rıḥletlerine kadar müddet-i 'ömr-i 'ārifāneleri tedrīs, teslīk, taḥrīr, te'līf, 'ibādāt ḥalḳa-i lüzümü olan neşāyiḥ-i 'ālimāne vü 'āḳılāne ile geçmiştir.

Āsār-ı 'Ālimāne vü 'Ārifāneleri

Mev'ızeden meclis-i keşīreyi cāmi' olmak üzere 'Arabiyyü'l-'ibāre *Hediyyetü'l-vu'āz* isminde büyük bir eṣer-i feżā'il-perverāneleri vardır. Haḳīḳaten fāzılāne ve mū-şikāfāne yazılmış olan āsārından Āsitān-ı Ḥazret-i Pīr'de mevcūd kütüb-i nefīse ve müte'addide miyānında ziyāret edilmiştir.

Yine mev'ızeden birçok mecālis-i va'zı ḥāvi *Kenzü'l-vā'izīn* nāmında 'Arabiyyü'l-'ibāre bir eṣer-i laṭīfleri āsār-ı kemālāt-şī'arlarındandır. [221b] Ḥaṭṭ-ı dest-i 'ārifāneleri olan nüṣḥa-i nefīse pīr-i müşārün ileyh ḥazretlerinin āsitān-ı 'ulyāları seccāde-nişini Şeyḥ Rūşen Efendi merḥūmuñ kütüb-i mevcūdesi arasında maḥfūz mevḳi'-i tekrīm idi.

Ṭarīḳ-ı Celveti'niñ uşul ü ādāb-ı seyr ü sülūküne dā'ir *Hediyyetü's-sālikīn* nāmında Türkçe bir eṣer-i ḥaḳāyık-perverānelerini sālīkān-ı tarīḳata

yādigār etmişlerdir. Haṭṭ-ı dest-i şeyhāneleri olan nüsha müşārün ileyh Şeyh Rüşen Efendi’niñ nezdinde maḥfūz idi.

Pīr-i ṭarīkat ve reh-nümā-yı ehl-i ḥaḳīkat olan ‘Azīz Maḥmūd Hüdā’ī *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Bāḳī* ḥazretleriniñ:

Ezelden ‘aşḳıle biz yāne geldik

Ḥaḳīkat şem‘ine pervāne geldik

Tenezzül eyleyüp vaḥdet ilinden

Bu keşret ‘ālemin seyrāne geldik

Geçüp fermān ile bunca ḥavālim

[222a] Gezerken ‘ālem-i insāne geldik

Fenā buldı vüçüdı fānī muṭlaḳ

Bırakdık ḳatre-i ‘ummāna geldik

Geçüp āḥir bu keşret ‘āleminde

Hüdā’ī ḥalvet-i Sultāna geldik

Nemiz ola Ḥudāyā saña lāyık

Hemān bir luṭfile iḥsāne geldik

Umarız ireriz bāḳī ḥuzūra

Civār-ı Hażret-i Raḥmāna geldik

nuṭḳ-ı faḥīmāneleriniñ bālādan i‘tibāren maḥlaş-ı ‘ulyāları olan *Müfred’e* kadar beş beytini şerḥ edip *Lem‘a-i nūrāniyye* tesmiye buyurdu. Yine ‘Arabiyyü’l-‘ibāre yüz şaḥīfeden ‘ibāret *el-Vesīletü’l-‘uẓemā ilā*

Ḥazretü'n-Nebiyyi'l-müctebā nām-ı mu'azzamı ile benām bir eṣer-i kemālāt-ittisāmı vardır.

[222b] Bu eṣer-i 'ārifāne altı bāb üzerine ibtinā'en te'lif olup bāb-ı evvel fezā'il-i ṣalāvāt-ı şerīfe hakkında şeref-sünūh ve şudūr buyrulan eḥādīş-i celīliyyeye, bāb-ı şānī fevā'id-i ṣalāvāt-ı şerīfeye, bāb-ı şālīş ṣalāvāt-ı şerīfeniñ şerefdār olan mevāzī'ine, bāb-ı rābi' ṣalāvāt-ı şerīfe hakkında olan ḥikāyāt-ı muḳaddeseye, bāb-ı ḥāmis fevā'id-i müte'allika-i ṣalāvāt-ı şerīfeye, bāb-ı sādīs seyyidü'l-enbiyā ve senedü'l-aşfiyā 'aleyhi efḍalü's-ṣalāvāt ve *ezkā et-teḥāyā* efendimiz ḥazretleriniñ mu'cizāt-ı celīle-i ḥazret-i nebeviyyet-penāhilerine dā'ir mülāḥḥaş ve laṭīf 'ibārāt-ı fāzılāne ile taḥrīr ü te'lif buyrulmuş bir eṣer-i nazar-rübādır.

Pīr Ḥazret-i Hüdā'ī'niñ *Tecelliyāt* ismiyle tedvīn buyurdukları eṣer-i ḡavṣī-şī'ārīleri muḳaddimesinde ba'zı ilḥākāt-ı 'ārifāneleri vardır. 'Arabiyyü'l-'ibāre ile bir cüz' miḳdārı *Ḥülāşatü'l-beyān fī mezhebi'n-Nu'mān* ismiyle neşr ettikleri risāle-i 'ālimāne [223a] vü ḥakīmāneleri müşāheddir.

Sūre-i celīle-i Ḳur'āniyyeden, *Sūre-i Yūsuf* 'aleyhi's-selām'a mütefennināne, mürşidāne bir tefsīr-i şerīf yazmışlardır. Bu eṣer-i mebrūkūñ itmāmı 1144 tārīḥindedir.

Mü'ellefāt-ı mürşidāneleriniñ her biri fezā'il ü kemālāt-ı şeyḡānelerine bi'l-vücūh delā'il-i kāfīdir. 'Afvī maḡlaşıyla ilāhiyyāt ve eṣ'ār-ı mürşidāneleri mütedāvildir. Müzeyyen eşyā-yı ḳadīmeden olarak bir 'aded şādef çekmeceleri, ḥazret-i āsitān-ı vālālarında mü'ellefāt-ı mürşidāneleri miyānında 1309 tārīḥine ḳadar mevcūd idi.

Silsile-i Ṭarīḳatları

Şeyḡ Ya'ḳūb Efendi ḥazretleri Pīr Ḥazret-i Hüdā'ī āsitān-ı vālāları seccāde-nişini Bilecikli Şeyḡ 'Oşmān Efendi ḥazretlerinden, anlar ḳuṭb-ı Yezdānī Şeyḡ 'Alī es-Selāmī ḥazretlerinden, anlar ḳuṭbü'l-muḡaḳḳikīñ Zākir-zāde Şeyḡ 'Abdu'llāh Efendi ḥazretlerinden, müşārūn ileyh de[223b] maḳām-ı Ḥazret-i Pīr'de seccāde-nişin-i kemālāt-ḳarīn olan ḡavṣ-ı erbāb-ı ḡaḳīḳat, re'isü'l-ḡulefā Şeyḡ Aḡmed Efendi ḥazretlerinden müşārūn ileyh ḥazretleri de pīr-i ṭarīḳat, ser-levḡa-i aşḡāb-ı Celvet olan melce'ü'l-kāmilīn,

merci‘i’l-‘ārifīn eş-Şeyh ‘Azīz Maḥmūd Hüdā’ī *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Bākī* ḥazretlerinden nisbet ve tekmi‘l-i ṭarīḳat buyurdular. *Ḳaddesa’llāhu te‘ālā esrārehum*.

[224a] Şeyh Veliyyü’-d-dīn Efendi {Ümm-i Sinān Dergāhı Şeyhi}

Ḥazret-i Ḥālid’de Pīr Ḥazret-i Ümm-i Sinān Dergāhı’nın şeyhi, ṭarīḳ-ı Sinānī ricālinden Şeyh Veliyyü’-d-dīn Efendi ḥazretleri. Ṭarīḳ-ı Ḥalveti’den teşa‘ub eden ṭuruḳ-ı ‘aliyyeden ṭarīḳ-ı Sinānī’nin mü‘essisi olan ğavṣ-ı Yezdān, İbrāhīm Ümm-i Sinān *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-Müste‘ān* ḥazretlerinin ḥafīdleri ḳıdvetü’l-vāşılīn eş-Şeyh Ced Ḥasan Efendi ḥazretlerinden ṭarīḳ-ı Sinānī erkānı üzere müntesib ü müstaḥlif olan zevāt-ı kirāmdandır. Eyüblüdür.

Müşārün ileyh Ümm-i Sinān ḥazretlerinden kesb-i feyz eden ‘ārifāndan ve ekābir-i Sināniyye’den Naşūḥ Dede ḥazretlerinin Ḥazret-i Ḥālid civār-ı füyūzāt-medārında Dökmeciler Maḥallesi’nde vāḳi‘ tekyesinde müddet-i vāfire ṭarīḳatı uşūlünü icrā eyledi. İrtihālî 1149 tārīḥindedir.

Pīr-i ṭarīḳatları olan Ḥazret-i Ümm-i Sinān’ın o tekyenin dāḥilinde kā’in türbe-i muḳaddeselerinde ḳıdem-i mükerrerem-i pīrāneleri cānibinde eslāf u aḥlāfı arasında defīndir. [224b] Erbāb-ı zühd ü şalāḥtan bir zāt-ı meḥāsin-şıfāttır.

Şeyh Ḥāfız Aḥmed Efendi {Cum‘ a Vā‘ izi}

Pīrī Paşa Cāmi‘‘i cum‘ a vā‘ izi müteḥayyizān-ı meşāyiḥ-ı Ḳādiriyye’den Şeyh Ḥāfız Efendi ḥazretleri. Dārü’l-Ḥilāfeti’l-‘Ulyā’da Meḥemmed Efendi derler bir zātın şulbünden tevellüd etti. Ṭarīḳ-ı Ḥalveti, ‘uzemā-yı meşāyiḥ-ı vāşılīninden Şeyh Mısrī ḥazretlerinin meşāhīr-i müstaḥlifīninden Yoğurtçular şeyhi ‘unvānıyla ma‘lūm olan ḥaṭṭāt Şeyh Muştafā Efendi ḥazretlerinden şülüş ve nesih yazılarını yazıp ketebe almak imtiyāz-ı ḥaṭṭātāna mazḥar oldu.

Bu zāttan ṭarīḳat-i Ḥalvetiyye erkānı vechile müntesib oldu ise de merātib-i seyr ü sulūkü itmām etmeden şeyhi ḥalvet-ḥāne-i beḳāya intikāl etmekle ṭarīḳ-ı Ḳādiri-i Eşrefī ricālinden ve Ḥazret-i Eşref-zāde aḥfād-ı kirāmından ḳuṭb-ı sālikīn Şeyh ‘İzzü’-d-dīn Efendi ḥazretlerinden itmām-ı erkān-ı ṭarīḳatla istiḥlāf eylemişdi.

Sultān Aḥmed Ḥān civārında Naḥılbend Maḥallesi'nde ḥānesinde müṭāla'at [225a] u 'ibādāt ile iştiḡāl eder, Zeyrek ḡurbünde Pīrī Paşa Cāmi'-i Şerīfī'nde hafta günlerinde va'z u tezkīr eylerdi. Bu ḥāl-i 'ālimāne vü nāşihāne ile 'ömr-i mürşidānelerini geçirdiler.

1149 Receb'iniñ on beşinci günü tekyegāh-ı 'uḡbāya gitti. Cesedi Üsküdar'da Seyyid Aḥmed Deresi nām maḥall-i ma'rūfda kā'in maḡābir-i vesī'anıñ bir tarafında defındır.

Ḥarekāt-ı şeyḡāne ile muttaşif 'ālim ü 'āmil ekşer-i 'ulūmdan behredār bir zāt-ı cāmi'ü'l-ḡaşā'il idi. Bu zātıñ ibtidāki mürşidi olan Yoḡurtçular şeyḡi Muştafā Efendi Dārü'l-Ḥilāfeti'l-'Aliyye'de doğmuştur. Ḥazret-i Mısrī'niñ ḡulefā-yı 'ārifānelerinden ve meşāḡir-i ḡaṭṭā'ındendir. Çatladı Qapı'da mīri Yoḡurtçular'ınıñ kārḡānesi ḡurbünde sākin olmasıyla Yoḡurtçular Şeyḡi diye zebān-zed olmuştur. İrtihālī 1127'dedir.

Ḥalvet-ḡāne-i ḡabri Üsküdar'da Qaraca Aḥmed'iñ ilerisinde Dereler Mescidi civārında şerīf-i mezār-ı lāmi'ü'l-envārı muḡābilindedir.

[225b] Şeyḡ 'Abdu'llāḡ Efendi {Vezneciler}

Vezneciler'de Keşfī 'Oşmān Efendi Tekyesi'niñ şeyḡi ṭarīḡ-ı Celveti eşlaḡ-ı şuleḡāsından Şeyḡ 'Abdu'llāḡ Efendi. Dār-ı Ḥilāfet-i 'Aliyye'niñ bir cihetinden neş'et etmiştir.

Ṭarīḡ-ı Celveti'niñ mü'essisi olan ḡavş-ı Şamedānī Pīr 'Azīz Maḡmūd Hüdā'ī *ḡaddesa'llāhu esrārehu'l-'Ālī* ḡazretleriniñ āsitān-ı 'ulyā-yı pīrānelerinde seccāde-nişīn olan e'āzım-ı evliyāu'llāhtan Şeyḡ Cennet Efendi ḡazretleriniñ mükemmilīn-i müteḡalliḡininden, 'urefā vü şuleḡā-yı Celvetiyye'den mübārek bir zāttır.

İstanbul'da Sultān Bāyezīd Ḥān ve Şeh-zāde Cāmi'leri miyānında Vezneciler nām mevḡi'de Celveti Tekyesi binā ve o tekyede pek çok sene ṭarīḡatı āyīnini icrā eden ḡuṭb-ı muḡaḡḡıḡın Niksarī Şeyḡ 'Oşmān Keşfī Efendi ḡazretleriniñ müstaḡliflerindendir.

Mürşidi müşārūn ileyh 1132'de celvet-ḡāne-i 'uḡbāya 'āzım olmalarıyla maḡāmlarında meşīḡat etmiş ve 1149 Şa'bān'ınıñ yigirmisi tārīḡinde tevḡīd-ḡāne-i beḡāya naḡl eylemiştir. [226a] Maḡdūm u ḡalīfesi

Ahmed Efendi o tekyeye şeyh olup 1162’de tekyegāh-ı beḳāya dāhil olmuştur.

Şeyh Meḥammed Efendi {Fındıklı Tekyesi Şeyhi}

Fındıklı Tekyesi şeyhi, tarīḳ-ı Sünbülî meşāyihinden Meḥammed Efendi. İstanbulludur. Sulṭān Meḥammed Hān-ı Sālīḡ ḥāzretleriniñ zamān-ı salṭanatları, müteḥayyizān-ı müstaḥdimininden ve bahriyye ümerā-yı benāmından ‘Arab Ahmed Paşa’nıñ zevcesi Perizād Hātūn’uñ 1008 tārīhinde yaptırdığı Sünbülî Tekyesi’niñ şeyhi ‘āşīḳān-ı mürşidān-ı Sünbülüyye’den Hüseyn Dede ḥāzretleriniñ ḥulefāsındandır.

Pīr-i dānişlerinden Şeyh Muştafā Efendi’niñ 1140’da irtihālinde o tekyeye seccāde-nişin olmuş ve 1149’da sünbülīstān-ı beḳāya naql eylemiştir. Tekyeniñ karşısında o tekyeniñ meşāyih-ı sālīfininden ve tarīḳ-ı Sünbülî e’āzımından ḳuṭbū’l-mürşidīn eş-Şeyh Keşfī Ca’fer Efendi *ḳuddise sirruhu* ḥāzretleriniñ medfen-i şerīfleri ḳurbünde eslāfindan ba’zı zevātın arasında defīn-i ḥāktir.

[226b] O dergāhta seccāde-nişin bulunan Şeyh ‘Abdü’n-nebī Efendi ḥāzretleri müşārün ileyh Keşfī Ca’fer Efendi ḥāzretleri ile yanlarında medfūn olan pederi ve ‘İmāret şeyhi Ahmed Efendi’niñ ḳabri üzerine 1186’da kārgir bir türbe binā etmişdi. Şāhib-i terceme Şeyh Meḥammed Efendi’niñ ḳabri işbu türbeniñ dīvārından biraz ḥāricde ḳalmışdı.

Tarīḳ-ı Sünbülî ‘āşīḳlarından ḥoş bir zāt olup, tarīḳatta ḥaylī neş’eli, iḳtidārly dervīş yetiştirmiş, kendisini bilenleriñ ḥüsn-i zannını ḳazanmış bir mürşid-i aḥsenü’l-mesālik idi.

Şeyh ‘Osmān Efendi {İdrīs Köşkü Şeyhi}

İdrīs Köşkü şeyhi. Ḥāzret-i Hālid civārında İdrīs Köşkü nām maḥall-i dil-küşāda kā’in tekyeniñ şeyhi idi. 1149’da tekyegāh-ı ‘uḳbāya gitti.

Şeyh Hüseyn Efendi {‘Uşşāḳī}

Tarīḳ-ı ‘Uşşāḳī, meşāhīr-i meşāyihinden. [227a] Tarīḳ-ı Ḥalvetī’den teşa‘ub eden ṭurūḳ-ı ‘aliyyeden Pīr Hüsāmü’d-dīn-i ‘Uşşāḳī *ḳuddise sirruhu’l-Bāḳī* ḥāzretlerine mensūb olan tarīḳ-ı ‘Uşşāḳī’niñ ‘āşīḳān-ı mürşidānından ‘ābid ü zāhid bir zāt-ı şerīftir.

Dārü'l-Hilâfeti'l-‘Aliyye’de seccâde-nişîn olan meşâyiḥ-ı zevi’l-i ihtirâmdandır. Ḥalvet-ḥâne-i beḳāya gittiği 1149’dadır. Ḥazret-i Ḥalid ile Edirnekapısı arasında Otaḳçılar’da Sultân ‘Oṣmân Ḥân-ı Şâliṣ ḥazretlerinin âşâr-ı ḥayriyyelerinden olan dergâh-ı şerîfiñ karşıısında Aḳtürbe Ḥarâbesi’niñ üst tarafındaki ḥâmûşânda cesedi defîndir.

eş-Şeyḥ ‘Abdü’l-mecîd Efendi

Ḥazret-i Sivasî Dergâh-ı Şerîfi seccâde-nişîni, kıdvetü’l-mürşidîn Şeyḥ ‘Abdü’l-mecîd Efendi ḥazretleri. Firdevs-i âşiyân, Sultân Aḥmed Ḥân-ı Evvel ḥazretlerinin binâ ve iḥyâ buyurdıkları câmi‘-i feyz-lâmi‘e ibtidâ cum‘a vâ‘izi ta‘yîn buyurdıkları tarîḳ-ı Şemsî-i Ḥalvetî e‘âzımından, ḳuṭb-ı kâmilân Şeyḥ ‘Abdü’l-mecîd-i Sivasî *ḳaddesa’llāhu te‘ālā* [227b] *esrārehu’l-Bāḳî* ḥazretlerinin maḥdūmları Şeyḥ ‘Abdü’l-bāḳî Efendi ḥazretlerinin kerîme-zâdeleri olan mesbūḳu’t-terceme Şeyḥ Meḥammed Efendi ḥazretlerinin necli.

Dâr-ı Hilâfet-i ‘Aliyye’de tevellüd etmişlerdir. İntisâb u tekmi’l-i tarîḳat etmeleri pederlerinin meşîḥatından beri o tekyede bulunan kıdve-i sâlikân u ‘ârifândan ve tarîḳ-ı Şemsî, ḳudemâ-yı şüyûḥundan Dramalı Şeyḥ Meḥammed Efendi ḥazretlerindendir.

1143’de pederleri müşārün ileyiñ intikâllerinde Sultân Selîm-i Ḳadîm civârında Ḥazret-i Yavşî, Ḥazret-i Sivasî dergâh-ı feyz-penâhınıñ meşîḥatı, ‘uhde-i ‘ârifânelerine tevcîḥ olundu. Ḥalvet-ḥâne-i Ḥayy u Bāḳî’ye naḳilleri 1149 târiḥindedir. Edirnekapısı ḥâricinde Eski Nişâncılar’da cedd-i a‘zamları eş-Şeyḥ ‘Abdü’l-mecîd-i Sivasî ḥazretlerinin türbe-i muḳaddeseleri ḳapısınıñ ḥâricinde müte‘allikâtı olan meşâyiḥ-ı kirâm miyânında mütevârîdir.

‘Ulemâ-yı a‘lâmdan Çeşmî-zâdelerden Vaḳ‘a-nüvis Reşîd Efendi’niñ târiḥ-i nefâset-perverânesidir:

[228a] Olmuşiken tekye-i pür-feyz-i Sivâside şeyḥ

Ḥânḳâh-ı bî-beḳâdan döndi bu zât-ı ferîd

Hâtif-i gaybî didi târiḥ-i sâl-i rıḥletin

‘ Âlim ü ‘ ârif-i pür-ma‘ ârif, ahlâk-ı maqbûle, eṭvâr-ı memdûha ile muttaşîf, muttaşîf-ı ‘ ulüvvü’l-himem, ebu’l-kerem bir zât idiler.

es-Seyyid eş-Şeyḥ ‘ Alî Efendi

Sultân Aḥmed Ḥân Cāmi‘-i Şerîfî, cum‘a vâ‘ izi efâzıldan Amasyalı-zāde Şeyḥ ‘ Alî Efendi ḥazretleri. Amasya’nın ‘ ulemā-yı a‘lāmından bir zât-ı nāmdārın oğlu olmağla havāşş u ‘ āmm arasında Amasyalı-zādelik ḡarīn-i iştihār u i‘ tibār olmuşlardır. Vilādetleri Amasya’dadır.

E‘ âlî-i esâtîziñ mecâlis-i ‘ ilmiyyelerinden istikmāl-i kemāl ederek, mümtāzü’l-emşāl [228b] olmuştur. Top-ḡâne’de Ḳarabaş Tekyesi’nin şeyḡi ‘ urefā-yı vâ‘ izinden ve tarîḡ-ı Ḥalvetî meşāyihinden Ḥüseyn Efendi’nin 1129 Zî’l-ḡicce’sinde vefâtıyla yerine Orta Cāmi‘, cum‘a va‘ iziyyesine ta‘ yîn buyuruldu.

Sultân Bāyezîd Ḥân ḥazretlerinin cāmi‘-i şerîfleri cum‘a vâ‘ izi, tarîḡ-ı Celvetî ecille-i şüyūḡundan Zākir-zāde Şeyḥ ‘ Abdü’l-vehhāb Efendi ḥazretlerinin 1133 Receb’inde irtihālinde selāṭin-i ‘ izām-ı ‘ Osmāniyye ḡazarātının ihyā buyurdukları cevāmi‘-i nūrāniyyet-sevāṭı’ ın eyyām-ı cum‘a vâ‘ izleri silsilesinde Yeñibāḡçeli Çelebi Efendi-zāde Şeyḥ ‘ Abdu’r-raḡmān Efendi’nin yerine Ḥazret-i Ḥalid Cāmi‘-i Şerîfî’nin Cum‘a va‘ iziyyesi ḡidmetine nā’ il oldular.

1147 Rebî‘ ü’l-evvel’inde yine Şeyḥ ‘ Abdu’r-raḡmān Efendi’nin yerine Sultân Aḥmed Ḥân ḥazretlerinin cāmi‘-i laṭîfî cum‘a va‘ iziyyesi ile tesrîr ve fezā’ il-i ‘ ilmiyyeleri taḡdîr buyuruldu. 1149 Zî’l-ḡicce’sinin yigirmisinde kürsî-i beḡāya naḡilleri vuḡū’ buldu.

[229a] Üsküdar’da Ḳaraca Aḥmed’den ve ilerisinde Dereler Mescidi önünden İbrāḡim Aḡa Çayırı’na Saraçlar Çeşmesi’ne tevāşül eden cāddenin şol tarafında vāḡi‘ cesîm ḡabristānın Saraçlar Çeşmesi’ne pek yakın olan cihetinde cāddeden biraz içeride Ḥazret-i Sultân Aḥmed Ḥân Cāmi‘-i Şerîfî imāmı ‘ Arab-zāde Emîn Efendi ve eṭibbā-yı şehriyārîden ve müderrisinden

Bendirekli Mehemmed Efendi ve oğlu ser-ṭabīb ḥazret-i şehriyārī Sa‘īd Efendi ḳabirleri ḳarībinde def‘indir.

Amasyalı-zāde Efendi niḥrīr-i bī-naẓīr, fāzıl-ı meḥāsin-semīr, evṣāf-ı ‘ālimāneyi cāmi‘ bir şeyḥ-ı rüşen-zamīr idiler.

[229b] Tācdārān-ı te‘ālī-iḳtīrān-ı āl-i ‘Oṣmān, ebbedu’llāhü salṭanatühü ve ḥalleda’llāhü mülkehü ilā-āḥiri’d-devrān ḥazarātınıñ ‘ulūm-ı ‘āliye ve āliyye ve erbābı olan ‘ulemā-yı a‘lāma ve ṭuruk-ı ‘aliyyeye ve erbābı bulunan meṣāyiḥ-ı kirāma ve sā‘ir ehl-i fūnūn u ṣanāyi‘e ve ḥayrāt u ḥasenāt ve i‘mārāt u i‘mālāt ve envā‘-ı teraḳḳiyāt ve bilād u ‘ubbād ḥaḳlarında menāfi‘-baḥṣ olacaḳ umūr-ı mütenevvi‘aya secāyā-yı ‘ulviyyāt-intimā-yı ḥilāfet-penāhīleri muḳtezā-yı ‘ālīsince meyl ü maḥabbet ve dā‘imā maḳāşıd-ı ḥayriyye-i şāhāneleriniñ mertebe-i ḥuşul-i vuşulüne luṭf u ‘ināyet buyurmaḳta olduklarını biñlerce meşhūrāt-ı ‘ālimendāne bildirmektedir.

Tācdārān-ı müşārūn ileyhüm ḥazarātından Sultān Aḥmed Ḥān-ı Sāliṣ ḥazretleri 1139 tārīḥinde Üsküdar’da dārü’t-ṭibā‘ayı teşkīl ve orada ṭab‘ u neşr edilecek kütüb-i mütenevvi‘ayı tertīb birle āyāt u eḥādīs-i celīle vü fūrū‘atı olan ‘ulūm-ı mübeccele ve sā‘ir kütüb-i muḳaddeseden mā‘adā ṭab‘ olunacaḳ kitāblar için ‘ulemā vü meṣāyiḥ-ı kirāmdan ve evzā‘-ı teraḳḳiyāt-perverāneyi ḥā‘iz zevātından otuz ḳadar [230a] fuṣalādan mürekkeb bir meclis te’sīs buyurdular.

Zevāt-ı müşārūn ileyhümün veẓā‘ifi de te’līf, terceme, tedḳiḳ, taşḥiḥden ‘ibārettir. O meclis-i kemālāt-enīse me’mūr buyrulan otuz zāttan birisi Sultān Aḥmed Ḥān-ı Evvel ḥazretleriniñ cāmi‘-i şerīfleri cum‘a vā‘izi zikri mesbūḳ ‘Arab-zāde Şeyḥ Ḥasan Efendi ḥazretleridir. Birisi de bu terceme-i ḥālīñ şāḥibi olan Amasyalı-zāde Şeyḥ ‘Alī Efendi ḥazretleridir.

‘Alī Efendi ifā-yı veẓā‘if-i taḥrirāneye müdāvemet buyurduḳları eṣnāda *‘İḳdū’l-cümān fī Tārīḥ-i Ehli’z-Zamān* nām tārīḥ-i nefāset-ittisāmīñ lisān-ı ‘Arabī’dan Türkçeye tercemesine me’mūr ve maṭlūb-ı ‘ālī vechile itmām-ı me’mūriyyete ḥüsn-i muvaffaḳ olmuşlar idi.

[230b] Ḥāfiẓ Muṣṭafā Efendi {Ya‘ḳūb-zāde}

Ya‘ḳūb-zāde imāmı, ṭarīḳ-ı Celvetī ‘urefāsından meşhūr Şeyḥ Ḥāfiẓ Efendi. Sultān Aḥmed Ḥān-ı Sāliṣ ḥazretleriniñ ‘aşr-ı ḥümāyūnları

‘ulemāsından ve mevāliden Ya‘küb-zāde Muṣṭafā Efendi’niñ Silivrikapısı kırbünde Yayla’da ifṣā-kerdesi olan mescid-i ṣerīfde çok vāqıt imām-ı benām olmuş, maḥāfil-i fuṣalāda liyāḳati, ḥüsn-i ṣıyṫı işitilmiş idi.

Ḳur’ān-ı celīlū’ş-ṣāna mensüb olan fūnūn-ı ṣerīfede ve ‘ulūm-ı mütedāvilede kudretli zātlardandır. Ṭarīḳ-ı Celveti’den de nisbet-i ‘āṣıḳānesi vardır. Miḥrāb-ı beḳāya intikālī 1149’dadır.

Ṭopkapısı ḥāricinde bir sırada olan üç kıṭ‘a ḳabristāndan orta yerdeki ḳabristāniñ Maltepe’ye yakın taraflarında Şeyḫler Mezāristānı kırbünde mestūr u maḳbūrdur.

[231a] Şeyḫ ‘İlmī Efendi

Berber-zāde nāmıyla ser-efrāzdır. ‘İlmī ile ‘āmil olan meṣāyiḥ-ı benāmdandır. 1149’da kitāb-ı ‘ömrü itmām eylemiştir. Medfeni Okmeydānı civārında Doymazdere Maḳberesi’niñ teferru‘ātından bulunan Darı Deresi cihetinde Ayaşofya-i Kebīr Cāmi‘’niñ Cum‘a Vā‘izi fāzıl-ı meṣḥūr Fāzıl Süleymān Efendi ḥāzretleriniñ ve meṣāḥir-i ‘ulemādan Moravī-zādeleriñ ḳarībindedir.

‘Alī Baba

Cezāyirlidir. Ṭarīḳ-ı Bektāṣī mürşidānından bir zāttan istifāza eden ḥāl ü kemāl erbābındandır. Efāḫim-i ṭarīḳat-i Nakşibendiyye’den Pīr Emīr Buḫārī ‘*aleyhi taḳḍisi’l-Bārī*’ ḥāzretleriniñ Edirnekapısı ḥāricinde vāḳi‘ dergāhlarında ḥaylī sene ḥücre-niṣn olmuş ve 1149 tārīḫinde ḥücre-i beḳāya intikāl eylemiştir. Ḥücre-i medfen-i ‘āṣıḳānesi o civār-ı raḥmet-medārdadır. Ḥüsn ü mübārek bir zāttır.

[231b] Şeyḫ Ziyā’ü’d-dīn Efendi

Ṭarīḳ-ı Nakşibendī ‘āriflerinden, Şeyḫ Ziyā’ü’d-dīn Efendi ḥāzretleri. Dār-ı Ḥilāfet-i ‘Aliyye’de vücūda gelmişlerdir. Ṭarīḳat-i Nakşibendiyye, ḳudemā vü fuṣalā-yı meṣāyiḥ-ı kirāmından ‘ārif ü āgāḥ vāṣıl-ı ilallāḥbir zāt-ı ṣerīftir.

Dārü’s-saltāna’da müddet-i vāfire tedris ü teslīk ile ḳulūb-ı ‘āṣıḳīni tenvīr buyurmuştur. Ḥānḳāḥ-ı beḳāya vuşülleri 1149 sālindedir. Medfen-i münevveri Edirnekapısı ḥāricinde Ḥāzret-i Emīr Buḫārī Dergāḥ-ı Şerīfleri

karşısında meşāhīr-i mü'ellifinden İbrāhīm Çelebi 'aleyhi rahmetü'l-celî hazretlerinin türbe-i meşhūr u mebrūkleri cānib-i kademindedir.

Şeyh 'Alî {Bağdād}

Bağdād kibār-ı meşāyihinden ve müte'ahhīrīn-i 'ārifinden Pendencî Şeyh 'Alî hazretleri. Bağdādıdır. O beldenin meşāhīr-i meşāyih-ı zevī'l-i ihtirāmından ve kemālāt ü kerāmāt şāhibi olan zevāt-ı 'āliyeden bir şeyh-ı muvaqqar idi. [232a] 1150'de tekyegāh-ı 'Adn'e rihletleri vukū' buldu.

Gavṣ-ı kümmelīn, ferd-i ekmelīn Sultān 'Abdü'l-kādir-i Geylānī *kaddesa'llāhu esrārehu's-Şamedānī* hazretlerinin nām-ı faḥīmānelerine nisbet ile şöhet bulan mahallede tedfīn edilerek merkad-i mebrūkleri ziyāretgāh olmuştur.

Şeyhü'd-dehr

1150

Şeyh-ı aşhāb-ı kulüb

1150

terkībleri başka başka tāriḥlerdir.

Şeyh Muhammed 'Uḳayle

Ṭarīḳ-ı Kādirī 'uẓemā-yı meşāyihinden ve küberā-yı fuẓalān Şeyh Muhammed 'Uḳayletü'l-Mekkī hazretleri. Şeyh Muhammed 'Uḳayle bin Aḥmed bin Sa'īd Ebū 'Abdu'llāh Şeyh Cemālū'd-dīn. Vilādetleri Mekke-i Mükerrreme'de vāḳi' oldu.

Haremeyn-i Muḥteremeyn e'ālī-i efāzılından Şeyh 'Abdu'llāh ibn Sālim el-Baṣrī, Şeyh Şihāb Aḥmed ibn Muhammed en-Naḥlī, Şeyh Bedir Ḥasan ibn 'Alī 'Uceymī, Şeyh Tācū'd-dīn ibn Aḥmed ed-Dehhān, Şeyh Hüseyin ibn 'Abdü'r-raḥīm el-Mekkī [232b] Şeyh Şihāb Aḥmed ibn Muhammed ed-Dimyātī, el-meşhūr bāb-ı 'Abdü'l-gānī ḥazarātının ḥalka-i tedrīs-i feẓā'il-penāhīlerinden 'ulūm-ı 'āliye vü āliyei tedrīs ü taḥṣīl ettiler.

Ṭarīḳ-ı Kādirī, ekābir-i meşāyihinden 'umdetü'l-'ārifīn es-Seyyid eş-Şeyh Muhammed ibn 'Alī el-Aḥmedī ve es-Seyyid eş-Şeyh 'Abdu'llāh ibn 'Alī bā-Hüseyin es-Saḳḳāf ḥazarātından nisbet ve tekml-i erkān-ı ṭarīḳat

eyleyip, müşārün ileyh Şeyh ‘Abdu’llāh hazretlerinden aḥz-ı ḥilāfetle bekām oldular ve o ṭarīḳ-ı füyūzāt-ı refīḳiñ yine küberāsından Şeyh Kāsım bin Muḥammed el-Baḡdādī ve Şeyh Muḥammed Ebi’l-mevāhib ibn ‘Abdū’l-bāḳī ḥazārātından ṭarīḳ-ı Kādirī ḥırkasını telebbüs eylediler.

Dār-ı Ḥilāfet-i ‘Aliyye’de Dımışk-ı Şām’da, ‘Irāk’ta bi’d-defe‘āt tavaṭṭun u ḳarār etmelerinden nāṣī zāt-ı ‘ārifānelerinden pek çok ‘āşıḳiñ ü muḥibbīn aḥz-ı nisbet ve tekmīl-i ṭarīḳat ve istifāza-i dā’imā ederek beyne’l-meşāyiḡ ḥā’iz-i ihtifālāt oldular. Ṭarīḳ-ı Kādirī icāzet-nāmelerine zāt-ı āḡāhileri ser-levḡa ve vāsıta-i teselsül oldular.

Tavaṭṭun ettikleri maḡallerde neşr-i erkān-ı ṭarīḳat ettikleri gibi tedrīs-i ‘ulūm-ı mütenevvi‘aya [233a] daḡi şarf-ı himmet buyurdular. Evāḡir-i ‘ömr-i ‘ārifānelerinde Şām’da Çakmaḳiyye Medresesi’nde ḡaylī zamān ‘ālimāne vü ‘ārifāne tedrīs-i ‘ulūm ettikten soñra Mekke-i Mūkerreme’ye ‘azīmet ve 1150 sālinda tekyegāh-ı Ḥayy u Na‘īm’e rıḡlet buyurdu. Medfen-i mebrūk-i mürşidāneleri Mu‘allā ḳabristān-ı mu‘azzamındadır.

Şeyh ‘Uḡayletü’l-Mekkī hazretleri ‘ulūm-ı mütenevvi‘a vü mütedāvileniñ ekşerīsine vāḳıf ādāb u esrār-ı ṭarīḳat-i ‘aliyyeyi bi’l-vücūh ‘ārif, ḡaşā’il-i ‘ārifāne vü kemālāt-ı şeyḡaneyi cāmi‘, ḡalūḡ, şadūḡ, naṭūḡ, vāşıl-ı ilallāh olan zümre-i celīleden ma‘dūd bir zāt-ı meḡāsin-ālūd idiler.

Ḥazretiñ Āşār-ı Kemālāt-nişārları

Faḡr-i ‘ālem *şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem* efendimiz ḡazretleriniñ mevlid-i füyūzāt-mevrid-i Ḥazret-i nübüvvet-penāhileri, *el-Fevā’idi’l-celīle fī Mūselseletihi*, [233b] *el-Mevāhibü’l-cezīle fī merviyyātı’l-faḡīr Muḥammed ibn Aḡmed ‘Uḡayle*, *‘İḡdū’l-cevāhir fī Selāsili’l-ekābir*, *Hediyyetü’l-aḡlāḡ ile’ş-şūfiyye fī sā’iri’l-āfāḡ*, *Ḳurretü’l-‘ayn fī Beyāni verdi’l-ḡamīs ve’l-işneyn*.

Bunlardan mā‘adā ḡaylī mü’ellefāt-ı ‘ārifāne vü ḡaḡāyık-perverānelerini ve ḡavādişāt-ı mütenevvi‘ayı şāmil bir ‘aded tārīḡini ‘ālem-i erbāb-ı ‘ulūma yādigār buyurdular.

Şeyh İshāḡ Efendi {Bursa}

Bursa’da H  ret-i Em  r   sit  n-ı ‘uly  ları secc  de-nişini, ‘  rifinden   eyh       Efendi     retleri. Bursa’nı   h  v   oldu   ma  all  ttan Veled-i Enbiy   Mağallesi’ni   im  mı ‘Abd  ’l-‘az  z Efendi’ni   oğlu idi. O ma  allemde tevellüd etti.

Ekber-i ef  zıdan, ‘Ayn-ı Ekber   eyh Muhammed Efendi ve       H   esi A  med Efendi     r  tını   mec  lis-i ders-i tah  k  k-perver  ilerinden nesh-i f  n  n-ı l  zimeyi görerek ‘ul  m-ı mütenevvi’ay   tel  k  k   ederek, t  r  k-ı Celvet   kib  r-ı me    y  h-ı v    l  ninden [234a] eş-  eyh   sm  ’  l H    k       retlerinden in  bet ve tekm  l-i t  r  katla     reti   himmetlerini ağız etmişidi.

T  r  k-ı N  rba     ef  himinden   av  -ı ma    l  -sem  r P  r Em  r-i Keb  r *  addesa’ll  hu esr  rehu’l-Kad  r*     retlerini   Bursa’da va  i’   sit  n-ı p  r  neleri secc  de-nişini   eyh     l  h Efendi     retlerine   ar  beti ve   av  -ı m    r  n ileyh     retlerini   ev    f-ı   er  felerine kit  beti olmağla m    r  n ileyh     l  h Efendi’ni   fer    ttan z  kr olunan h  n    hını   secc  de-i me    hat   1129 t  r  hinde bu z  ta tevc  h olundu.

Bu h  n    h-ı feyz-pen  h-ı t  r  k-ba       mens  b tek    n  n   sit  nesi olmasıyla o t  r  kat  n erk  nını ba  zen de t  r  k-ı Celvet   u    l  n   ‘  rif  ne, ‘      ne icr   buyururdu.

Tekyeg  h-ı ‘u  b     int  k  lleri 1150 senesindey  . Secc  de-nişini bulundu       ret-i em  r-i fa    met-sem  r   sit  nesini   c  nib-i   arbeynde va  i’   apını   yakınındaki seddi  n üzerinde ted    n kılındı.   ule     v   ‘ure    dan, mecma’  ’l-me    sin bir z  t-ı   er  f idi.

[234b]   eyh ‘Abd  ’l-‘az  z Efendi {Ba     }

Ba      Mevlev  -    nesi’ni   secc  de-nişini ‘arif  n-ı Mevleviyye’den   eyh ‘Az  z Efendi     retleri. Ba     ’da k  ’in Mevlev  -    ne’ni   secc  de-nişini t  r  k-ı Mevlev   ric  l-i me    y  hinden Yahy   Dede     retlerini   veled-i nec  bidir.

Mem  lik-i ma  r  se-i h  l  fet-pen  h  ’ni   ba  z   cihetlerini bir müddet sey    at ve ‘ulem  -y   açılımdan isti     l-i kem  le himmet edip bir müddet de D  r-ı H  l  fet-i ‘Aliyye’de oturmuştu.   o  ra   onya’ya gidip   av    ’l-k  mil  n, ferd  ’l-‘  rif  n P  r Mevl  na ve Mevl   el-‘      n *  addesa’ll  hu esr  rehu’l-Met  n*     retlerini     sit  n-ı ‘uly  larında u    l   vechile in  bet ve

tekmîl-i tarîkat etmiş ve 1100’de pederi Yahyâ Dede’niñ vefâtında Bağdâd Mevlevî-hânesi’niñ seccâde-i meşîhatına ta’yîn olunmuş idi. 1150’de semâ’-hâne-i Hâzret-i Ma’bûd’a nâkil oldu. Medfen-i şerîfi o beldededir.

[235a] Fazl u istihkâkı müsellem olan meşâyih-ı benâmdan ve hişâl-i kerîme ile muttaşîf zevât-ı kirâmdan ‘Arabî, Fârisî, Türkî lisânlarında da neşr ü nazma muhtedir idi.

Mürşid-i a’zam, Resûl-i efham, Nebiyy-i muhterem *şalla’llâhu te’âlâ ‘aleyhi ve sellem* efendimiz hâzretleriniñ Mi’râc-ı bâhirü’l-ibtihâc-ı Cenâb-ı nübüvvet-penâhîleri evşâf-ı celîlesi hakkında inşâd ettiğı kaşîde-i ‘ârifânesiniñ bâlâsı:

Pāye-i kadrini derk itmege ‘âric olamaz

Kılsa süllem eger endîşe bu nüh eyvânı

Na’t-i pâk-i şeh-i kevneyne ne mümkün ki ‘Azîz

Viresin hâme-i idrâküñ ile pâyânı

Şu kıt’a ve sâ’ir eş’âr-ı ‘irfân-şi’ârı pek laţîf ve pek rûhlı olmağla bu maḥal’de teşerrüfen zıkr edildi. Şeyḥ-ı müşârün ileyhiñ irtihâllerinde 1151’de Halebli es-Seyyid eş-Şeyḥ ‘Abdü’l-kâdir Dede Efendi seccâde-nişin oldu. Bir müddet sonra bu zât terk-i meşîhat ederek meşîhat-i dergâh birkaç zâta **[235b]** tevcih edildi. 1281’de Şâmlı Hâcî Dede’ye verildi.

es-Seyyid eş-Şeyḥ ‘Abdü’l-laţîf Efendi

Küçük Ayaşofya’da, Celvetî Dergâh-ı Qadîmî’niñ seccâde-nişini tarîk-ı Celvetî ‘âriflerinden Şeyḥ ‘Abdü’l-laţîf Efendi hâzretleri.

Mürşidü’l-ârifîn, melce’ü’l-‘âşîkîn Pîr ‘Azîz Maḥmûd Hüdâ’î *kaddesa’llâhu te’âlâ esrârehu’l-Bâkî* hâzretleriniñ ḥulefâ-yı ‘âlî-menziletlerinde Filibe’de Celvetî Tekyesi’niñ seccâde-nişin-i ekmeliyyet-karîni ğavşü’l-‘ârifîn Şeyḥ ‘Alâ’ü’d-dîn Efendi hâzretleriniñ maḥdûmları ve pederleri gibi pîr-i müşârün ileyh hâzretleriniñ ḥavâşş-ı ḥulefâ-yı zevî’l-i ihtirâmlarında Büyük Ayaşofya Câmî’-i Laţîfî’niñ Cum’a Vâ’izi ve o civârda Küçük Ayaşofya’daki Celvetî Dergâhı’niñ seccâde-nişini olan kuṭb-ı

‘ārifān Filibeli Şeyh İsmā‘īl Efendi hazretlerinin ferzend-i kemālātmendi Ümmidī Şeyh Ahmed Efendi hazretlerinin necl-i necibidir. [236a] Dār-ı Hilāfet-i Seniyye’de tevellüd etti.

‘Ulemā-yı benām hazarātının mecālis-i mütebahhırānelerinden ‘ulūm-ı mütedāvileyi taḥṣīl ve peder-i kemālāt-rehberi Ümmidī Şeyh Ahmed Efendi hazretlerinden tarīḫ-ı Celvetī āyīn-i dil-nişini vechile nisbet ve ikmāl-i ādāb-ı tarīḫatla aḥz-ı ḥilāfet eyledi. Tekyesinde bu müddetlerde tederrūs ve müṭāla‘a etmek ve de‘b-i tarīḫata sa‘y eylemek ile iştigāl ederdi. 1106 Cumāde’l-ülā’sında pederinin celvet-ḥāne-i Hayy-ı vürūda naḳillerinde maḳām-ı mürşidānelerine münāsib görölerek Küçük Ayaşofya’nın Ortancılar’da pek büyük olan meşīḥatı ile talṭif buyuruldu.

Selāṭin-i ‘izām-ı ‘Osmāniyye hazarātının efkār-ı ‘āliye-i ḥilāfet-penāhileri bi’l-cümle ‘ulemā-yı a‘lām ve meşāyih-ı zevi’l-ihtirām hazarātının iltifāt u mu‘āmelāt-ı ehl-nevāzī vü kemālāt-perverileri ile mültefit ü mesrūr buyrulmaları huşuşlarına maşrūf ve münḥaşır olmasıyla Şeyh ‘Abdü’l-laṭif Efendi de ‘ulemā ve meşāyih-ı kirām miyānında du‘āsı alınacak zevāt-ı benāmdan bulunmasıyla cennet-mekān Sultān Ahmed Hān-ı Şālīs [236b] ve Sultān Maḥmūd Hān-ı Evvel hazarātının taraf-ı bāhirü’s-şeref-i mülūkānelerinden mütevāliyen luṭf u iltifāta mazhar buyrulur idi.

Kendilerine teveccüh-i meşīḥattan soñra o dergāh-ı feyz-penāhta tarīḫatı erkānını ifā ve ‘ārifāne tedrīs ü teslīk ü te’līf vezā‘if-i ḥasenesini icrāya cidden sa‘y-ı belīg buyururdu. Celvet-ḥāne-i Hayy u Bāḳī’ye naḳilleri 1150 tārīḫinde idi.

Fātiḥ Sultān Meḥemmed Hān hazretlerinin civārında Çırçır Mescidi kurbünde Çöpçüler Soḳaḡı’nda ceddi Şeyh İsmā‘īl Efendi hazretlerinin ḥāneleri bāḡçesinde medfen ittiḥāz ettikleri şüretā küçük, ma‘nen büyük bir maḳberede müşārün ileyh hazretlerinin ve pederlerinin maḳābir-i muḳaddeseleri kurbünde maḳbūr u medfūn olmuşlardır.

Şeyh ‘Abdü’l-laṭif Efendi hazretleri envā‘-ı fezā’ilü kemālāt ile ma‘lūm u meşhūr ve kābiren ‘an kābirin tarīḫ-ı Celvetī kümmelīn ü mütebahhırini olan zevāt-ı ma‘ālī-simāt ‘idādında ma‘dūd u mezkūr, ‘arīf ü zarīf her şüretle laṭif bir mürşid-i meḥāsin-mevfūr idiler.

[237a] Kerîmeleri Râbi‘a Hânım ‘âlime vü ‘âbide ve pederlerinden müntesibe idi. Şeyh Efendi hâzretlerinden sonra medfenleri nezdinde tekve kılıkli hânede müddet-i medîde ikâmet ve 1196 Cumâde’l-ülâ’nın on sekizinde celvetgâh-ı bekâyâ rihlet etti.

Ecdâdının merâkîdî miyânında pederi ve şeyhi merhûmûn yanında defîn ve anlar gibi rahmet-i ilâhîye karîn oldu.

Sülâleleri

Muhsin Efendi

Filibe’de Celvetî Dergâhı şeyhi ‘Alâ’ü’-d-dîn Efendi

Küçük Ayaşofya’da Celvetî Tekyesi şeyhi İsmâ‘îl Efendi (21 Şevvâl 1052)

Küçük Ayaşofya Celvetî Tekyesi şeyhi Ümmîdî Aḥmed Efendi (1106 Cumâde’l-ülâ)

Küçük Ayaşofya’da Ḥalvetî Tekyesi şeyhi ‘Abdü’l-laṭîf Efendi (1150)

Râbi‘a Mollâ Hânım (18 Cumâde’l-ülâ 1196)

[237b] Şeyh Meḥammed Luṭfî Efendi

Maḡnisa Mevlevî-hânesi’niñ şeyhi Luṭfî Dede hâzretleri. E‘âzım-ı Mevleviyye’den ğavṣ-ı Şamedânî Ferruḡ Çelebi *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-celî* hâzretleriniñ aḥfâdından Şâh Çelebi hâzretleriniñ sıbt-ı ‘ârifâneleri Bayrâm Çelebi hâzretleriniñ evlâdından Maḡnisa Ḥanḳâh-ı Mevlevî’si şeyhi ‘Alî Nakṣî Dede Efendi’niñ veled-i ma‘ârifmendidir.

‘Ulûm-ı mütenevvi‘ayı taḥşîl ettikten ve tarîḳ-ı Mevleviyye’den müstefîz olduğdan sonra 1140’da Luṭfî Efendi’niñ irtihâlinde Maḡnisa Ḥanḳâhı seccâde-i meşîḡatına revnaḳ-tırâz olmuştu. 1137’de Peçevî ‘Ârifî Aḥmed Dede Efendi’niñ rihletinde Şadr-ı A‘zam Dâmâd İbrâhîm Paşa

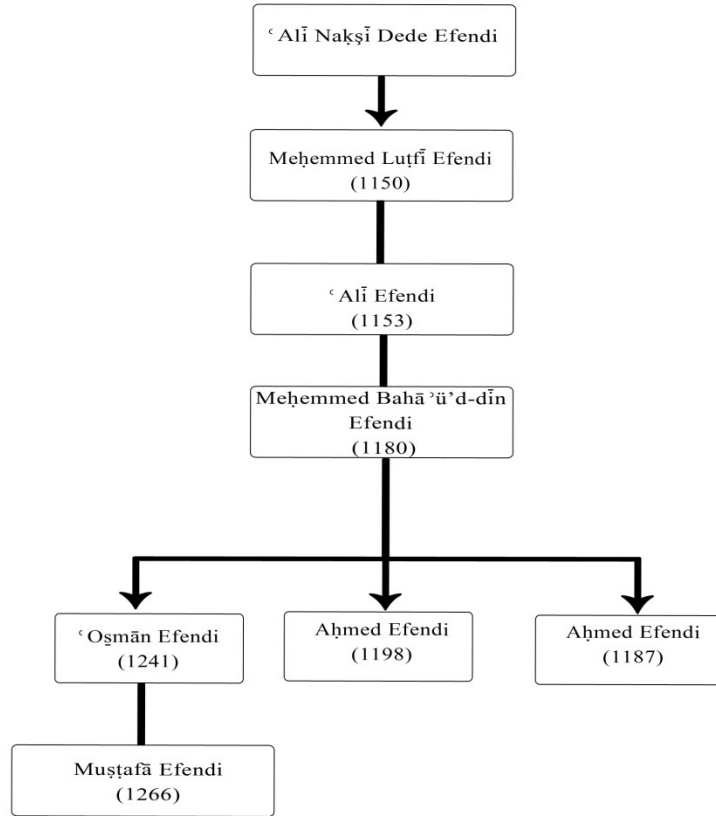
bunları Dārü'l-Hilâfeti'l-‘Aliyye’ye da‘vet ve Yeñikapı Dergâhı’nın meşîhatı ile talîf ettirdi ise de meşreb-i şâfîleri, kitâb müţâla‘asına halktan ‘uzlete mâ’il olmağla bu meşîhattan istifâ ve Mağnisa’ya ‘avdet eyleyip kendi dergâhında vezâ’if-i meşîhatı ile ‘âlimâne, ‘ârifâne iştiğâl eyledi.

[238a] Semâ‘-hâne-i beķāya intikâli 1150’dedir. ‘Ulûm-ı ‘âliye vü ma‘neviyyeden kemâlât-ı vâfire şâhibi olan mürşidândan ve bi’l-vücûh mehâsin-i ahlâķ ile müteħallik zevât-ı kirâmdandır. Luţfî maḡlaşıyla eş‘âr-ı laţîfî olup, cümle-i eş‘ârı bir mecmû‘ada mevcûd olduğu işitilmiş ise de yalnız bir beyti elde edilebilmiştir.

Vaşla kaydî vaşla mâni‘dür kerem-kânî Dede

Vâsıl olur Hakkâ o kim mâsivâyı terk ide

Sülâleleri

[238b] Şeyḥ 'Alî Dede

Edirne Mevlevî-ḥānesi şeyḫi. Memālik-i maḥrûse-i şāhāneniñ bir tarafından zuhûr etmiştir. Ṭarîḳ-ı Mevlevî dānişverān-ı ḥulefāsından iken 1147 Şa'bān'ında Receb Enīs Dede ḥazretleriniñ vefātlarında Edirne

Mevlevî-hānesi meşîhatına ta'yîn edilmiş ve 1150'de irtihāl etmiştir. Mevlevî-hane'de defîndir.

Şeyh Muştafâ Efendi {Kisveci Dede}

Ṭarîk-ı Şa'banî, meşâyih-ı zevi'l-ihtirâmından Şeyh Muştafâ Efendi. Kisveci Dede derler. Ṭarîk-ı Şa'banî'den intisâb u istihlâf eylemiş, libâs-ı zühd ü şalâhı telebbüs etmiş, memdühü'l-etvâr bir şeyh-ı haķâyık-şî'âr idi. Kadîmen Üsküdar'da tavaṭṭun ederdi.

1150'de kisve-i hayât-ı sūrîyi târik oldu. Cesedi Üsküdar'da 'Înâdiyye Tekyesi'niñ Harem Dâ'iresi karşısında ve Bağlar Meydânı'na gidecek yolu başında ṭarîk-ı Celvetî ricâlinden [239a] Moravî Şeyh Hâmid Efendiḥazretleriniñ türbe-i şerîfi muķabilindedir.

Şeyh Dâvud Efendi

Ṭarîk-ı Halvetî, fuṣalâ-yı meşâyihinden ve zümre-i 'ârifîninden Şeyh Dâvud Efendi ḥazretleri. Basarabya Kıt'ası'nda Turla Nehri'niñ kenârında Özi Eyâleti sancaklarından Bender şehrinde aşḥâb-ı 'ilm ü 'amelden bir zâtıñ şulbünden 'âlem-i şühûda ḳadem-nihâde oldu.

Beldesinde ve Dâr-ı Hilâfet-i 'Aliyye'de tedris ile tevağğul eden birkaç 'ulemâ-yı a'lâmdan 'ulûm-ı 'âliye vü âliyeyi tederrüs ü taḥşîl eyledi. Ṭarîk-ı Halvetî'niñ Ḥazret-i Şems-i Sivasî'den gelen şu'besiniñ e'âzım-ı 'ârifîninden ve kümmelîn-i evliyâ-yı mükerrreminden Şeyh 'Abdü'l-mecîd-i Sivasî *ḳaddesa'llāhu esrārehu* ḥazretleriniñ maḥdûm u ḥalîfeleri olan Şeyh 'Abdü'l-bâķî Efendi ḥazretleriniñ ḥuzûr-ı mürşidânelerinden nisbet ve ikmâl-i ṭarîkat ederek teveccühât-ı ma'âlî-ğâyât-ı 'irfân-penâhîlerine nâ'il olmuş olan mürşidîn-i kirâmdandır.

[239b] Dâr-ı Hilâfet-i 'Aliyye'de pek çok sene tedris ile teşehhür eden 'âlimân u 'ârifândandır. İkmâl-i ders-i hayât etmeleri, ḥalvet-ḥâne-i beḳâyâ gitmeleri 1150 târiḥlerindedir.

eş-Şeyḥü'l-maḳbûl

1150

fıkrası târîhleridir. Şeyh Dāvud Efendi hâzretleri ‘ulūm-ı mütedāvileyi ve esrār-ı tarīkat-i Ḥalvetiyye’yi nice zevāta ta‘līm ü tefhīm etmişlerdir.

Üsküdar’da ‘İnādiyye Tekyesi’niñ şeyhi Bandırmalı Şeyh Yūsuf Efendi hâzretleriniñ büyük oğlu Kādīrī, Şāzelī, Naḳşibendī, Celvetī tūruk-ı ‘aliyyesiniñ müteḥayyizān-ı meşāyihinden te’līfāt-ı keşīre şāhibi Şeyh Hāmid Efendi hâzretleri de zāt-ı fāzılāneleriniñ mecālis-i ders-i taḥḳīḳ-perverīlerinden müstefīd ü müstefīz olan zevāttan olduklarını mü’ellefātında bi’l-münāsebe zıkr ediyorlar.

[240a] *Şaḳāyık-ı Nu‘māniyye* nām târīḥe zeylen yigirmi beş seneden beri biñlerce iktidārsızlığım ile cem‘ ü tesvīd edebildiğim evrāk-ı târīḥīde bundan yedi māh muḳaddem vuḳū‘ bulan ḥarīkte kitāblarım ile berāber muḥarraḳ olmaḡla pek sermāyesiz ḳaldığımı ve ‘atebe-i ‘ulyā-yı ḥilāfet-penāhlarına şimdiye ḳadar taḳdīmsiz mütecāsir olduğum yigirmi beşinci cüz’üñ ḳaḅgı zātīñ terceme-i ḥālinde nihāyet bulduḡunu ḥātır-ı ‘ubeydānemde muḥāfaza edemediḡimi ‘arz ederim.

Şafā-baḡşende-i ḳulūb-ı muvaḥḥidīn olan vilādet ve cülūs-ı hümāyūn-ı meymenet-maḳrūn-ı ḥalīfe-i ekremīleri avān-ı füyūzāt-nişānda eşer-i ma‘rūftan birḳaç cüz’ taḳdīm etmeyi vecībe-i zımmet-i ‘ubūdiyyet ‘add ettiḡimden şaḥīḥan yigirmi altıncı cüz’den ve taḳrīben biñ raḳamından i‘tibāren ḥuzūr-ı kemālāt-nüşūr-ı şehensāh-ı efḥamīlerine ‘arz ve taḳdīm-i mübāşeret eyledim.

Vuḳū‘a gelen ḳuşūr-ı nā-maḡşūr-ı a‘cizānemiñ ‘afv-ı ‘ālū’l-‘āl-i ḥazret-i ḥilāfet-penāhīleri ile mestūr buyrulmasını istirḥām eylerim. Ḳātibe-i aḥvālde emr ü fermān-ı veliyy-i ni‘met, velī-ni‘met-i ‘ālemiyān efendimiz ḥazretleriniñdir.

Bende

Kitābī-i Ḥazret-i Şehriyārīleri

‘İşmet Ḳulları

[240b] eş-Şeyh ‘Abdu’r-raḥmān Efendi {Mudanyavī}

Ṭarīḳ-ı Celvetî, kümmelîn-i müte'ahhîrînininden Mudanyavî Şeyḥ 'Abdu'r-raḥmân Efendi ḥazretleri. Pederleri kemâlât-eşerleri ṭarīḳ-ı Celvetî 'ârifân-ı şüyûḥundan Mudanyavî Şeyḥ Muştafâ Efendi ḥazretleriniñ 1145'de terceme-i ḥâlleri yazıldığı sırada Aydos vâlîsi İbrâhîm Paşa'nın maḥdûmları olmaḳ üzere götürülmüş ise de şaḥîḥî müşârûn ileyh Şeyḥ Muştafâ Efendi ḥazretleriniñ pederi Mudanyavî İmam Meḥemmed Efendi anın pederi de Aydos maḥlaşlı Aydoslu İbrâhîm Paşa'dır.

Şeyḥ 'Abdu'r-raḥmân Efendi ḥazretleri Mudanya kaşabasında 1100 târiḥinde tevellüd ve esâtize-i kirâmdan taḥşîl ve ṭarīḳ-ı feyz-i refîḳ-ı Celvetî erkânı üzere peder-i muḥteremlerinden nisbet ve tekmîl-i ṭarīḳatla aḥz-ı ḥilâfet ettikten soñra pederleri ile ṭarīḳattaş bulunan 'uẓemâ-yı 'ârifândan kuṭb-ı mürşidân Şeyḥ İsmâ'îl Hakkı ḥazretlerinden de müstaḥlif olmuşlar idi.

1145'de vâlidleriniñ rıḥletlerinde Mudanya'da Namâzgâh denilen mevki'deki dergâhın meşîḥatı 'uhde-i kifâyetlerine intikâl eyledi. Ayaşofya-i Kebîr Câmî'-i Şerîfi nezdinde 'imâretiñ yerinde Kapı Ağası [241a] Malatyalı İsmâ'îl Ağa'nın eşer-i ḥayrı olan dergâhın 1149'da meşîḥatı münḥall olmaḡla ve zât-ı 'irfân-simâtları meşâyih-ı şüfiyyeniñ ḥâ'iz-i kemâlât olanlarından bulunmalarıyla o sene Dârü's-saltâna'ya da'vet ve zıkr olunan dergâh-ı şerîf meşîḥatlerine talîf buyuruldular.

Bir müddet mürûrunda Bâğçeḳapısı'nda vâḳi' Tarḥân Ḥadîce Vâlide Sultân ḥazretleriniñ câmî'-i şerîfi Bâzâreteresi va'izyyesine ta'yîn kılındılar. 'Âlim ü fâzıl, aḥsenü'l-ḥaşâ'il, laṭîf ü zârîf, hoş ḥâl bir veliyy-i şâḥib-kemâl idiler.

Celvet-ḥâne-i Ḥazret-i Bâkî'ye naḳilleri 1164 Şevvâl'iniñ ibtidâki gecesidir. Ḥalîfe-i zamân, Sultân Maḥmûd Ḥân-ı Evvel ḥazretleri şalât-ı 'ıyd-ı fıtrı edâ için cedd-i emcedleri Sultân Aḥmed Ḥân-ı Evvel ḥazretleriniñ câmî'-i laṭîflerine âlây ile 'azîmet ederler iken ḥazretiñ na's-ı feẓâ'il-naḳşı Ayaşofya Câmî'-niñ tuḡla minâre tarafındaki ḳapısınıñ yanında bulundurulmaḡta idi.

Su'âl buyurulup ḥazret-i şeyḥ oldukları 'arz olunmaḡla namâzınıñ 'avdet-i şâḥânelerine ḳadar te'ḥîrini emr ü tensîb buyurdular. 'Avdet-i

şāhānelerinde kaffe-i vükelā ve ‘ulemā-yı saltanat-ı seniyye ile birlikte namāzında bulundular ve teşyī‘ ettiler.

[241b] Hāzret-i Şeyh’iñ na‘ş-ı kerāmet-naqşı, ihtirāmāt-ı lāyike ve cemā‘at-i keşīre ile Üsküdar’a nakl ve Dereler Mescidi’ne ve İbrāhīm Ağa Çayırı’na hem-civār olan Şıraserviler’de Hālil Kāmili Paşa Sebīli’niñ arka tarafına defn ve taqbīr olundular ve rūḥ-ı şerīflerine *Qur’ān-ı Kerīm* tilāvet ve ihdā ederek mu‘āvenet-i ‘aliyyelerinden istimdād ve ‘avdet eylediler.

Pīr Hāzret-i Hüdā’i *ḳaddesa’llāhu esrārehu’l-‘Alī* maḳām-ı ‘ulyālarına seccāde-nişīn olan maḥdūmları fāzılān-ı şüyūḥtan kıdvetü’l-mürşidīn Şeyh Meḥemmed Rūşen Efendi ḥāzretleriniñ söyledikleri tārīḥ-i laṭīftir. Levḥ-i merḳad-i münevverelerinde mezkūr u mevcüddur:

قال ابنه بالدعاء تاريخه

قدس الله سرّه الاذكى الفاتحه⁴³⁵

۱۱۶۴

Şeyhü’l-ekber

1164

cümle-i ihtirāmiyyesi daḥi rihletlerine bulunan ma‘nīdār tārīḥlerdendir.

[242a] Şeyh Hikmetī Meḥemmed Efendi

Bursa’da Hāzret-i Hāḳḳı Dergāhı şeyhi, fuzalā-yı meşāyihden Şeyh Hikmetī Efendi ḥāzretleri. Tekfūrtaḡı sākinlerinden Hācī Aḥmed Ağa’niñ şulbünden orada tevellüd eyledi. Beldesinde ve civārı olan memālikte istiḥşāl-i fūnūn ederek 1129 Receb’inde Bursa’ya muvāşalat edip, ḳuṭb-ı Yezdānī eş-Şeyh İsmā‘il Hāḳḳı ḥāzretleriniñ ḥıdmet-i kāmilānelerinde bulunmuş ve Şeyh ḥāzretlerinden tarīḳ-ı Celvetī ādābı vechile müntesib ü müstaḥlif olmuş idi.

Mürşidleri müşārün ileyh irtihālerinden on yedi gün muḳaddem ya‘nī 1137 Şevvāl’iniñ yigirmi ikinci Şalı günü bunları ādāb-ı tarīḳat-i ‘aliyyeyi neşr etmek üzere Üsküdar’a mürşid ta‘yīn eylediler. Bunlar o vazīfe-i

⁴³⁵ “Dua ile oḡluna tarihini söyledi. Allah onun rûhunu Fâtiha ile aziz etsin.”

şeyhāneyi kemā yelīku ifā ve 1139 Muḥarrem'iniñ beşinci Şalı günü Burusa'ya 'avdet ettiler.

İki sene muḳaddem 'azizleri müşārün ileyh İsmā'īl Ḥaḳḳı ḥazretleri ve birkaç ay muḳaddem necl-i kerīmleri Ḥazret-i Şeyḫ Bahā'ü'd-dīn Efendi irtihāl-i celvetgāh-ı Ḥayy u İlāh etmeleriyle Ḥazret-i Ḥaḳḳı Dergāh-ı Laṭīfi meşīḥatı bunlara tevcīh olundu.

[242b] O dergāhta mürşidinden ta'allüm ü telaḳḳun ettiḡi erkānı 'ārifāne icrāya himmet buyurur idi. Celvetgāh-ı vürüda rıḫletleri 1165 senesinde dir. Dergāhıñ ḥavlusunda mürşidi ve selefiniñ selefi olan Şeyḫ İsmā'īl Ḥaḳḳı *ḳaddesa'llāhu esrārehu* ḥazretleriniñ merḳad-i mübārekleri civār-ı feyz-medārına defn edildi. Burusa 'ulemā vü şu'arāsından Hādī-zāde 'Abdü'l-'aziz Efendi'niñ söylediḡi tārīḫ-i leṭāfet-pirādır:

Sālikān-ı Celvetiyye mürşid-i şeyḫü's-şüyūḫ

Ya'ni kim Şeyḫ Ḥikmetī ḳabrinde rāḫatlar bula

Geldi bir tārīḫ 'aziz-i ṭab'ıma fevti için

Cāygāh-ı Ḥikmetī Mevlā ḳuşūr-ı 'Adn ola

1165

Ṭarīḳ-ı Celvetī 'āriflerinden ve ḳıdv-e-i mürşidāndan kāmīl ü mükemmel bir zāt-ı şerīf idi. Kendilerince ba'zı ma'lūmāt-ı tārīḫiyyeyi ve mürşidleri Ḥazret-i Ḥaḳḳı'niñ ḥulefā-yı 'ārifāneleri ile beynlerinde cereyān eden muḫāberāt ve muḫarrerātı [243a] ve ilāhiyyātını ḥavī nefīs bir mecmū'a manzūr-ı faḳīr olmuş ve kemālāt-ı 'āliyeleri o mecmū'adan daḫi aṇlaşılmıştır.

Şeyḫ Yūsuf Nizāmü'd-dīn Efendi

Üsküdar'da 'İnādiyye Dergāhı şeyḫi fuḫalā-yı meşāyiḫ-ı Celvetiyye'den Bandırmavī Şeyḫ Yūsuf Efendi ḥazretleri.

Şeyḫ Yūsuf Efendi ibn Şeyḫ Ḥāmid Efendi ibn Şeyḫ Emru'llāh Dede ibn Şeyḫ 'Abdü'l-mü'min bin Şeyḫ Maḥmūd ibn Şeyḫ 'Alī Beg ibn Baba Yūsuf-ı Ḥaḳīḳī bin Şeyḫ Ḥasan bin Şeyḫ İbrāhīm bin Şeyḫ Ḥāce 'Alī bin

Mūsā bin Şeyh Şafıyyü'd-dīn İshāq-ı Erdebilī bin Cibrīl bin Şālih bin Kuṭbū'd-dīn bin Şālih bin Reşīd bin Muḥammed bin 'Arzū'l-ḥavāşş bin Fīrūz Şāh bin Muḥammed Şeref Şāh bin Muḥammed bin Ḥasan bin Muḥammed bin İbrāhīm bin Ca'fer bin Muḥammed bin İsmā'īl bin Muḥammed bin Aḥmed Ġazzālī bin Kāsım bin Ebu'l-kāsım Ḥamza bin Ca'fer-i Şādiḳ *radıya'llāhu te'ālā 'anhu ve raḥimehumu'llāh*.

Şeyh Yūsuf Efendi'nin peder-i 'ālī-kadri ṭarīḳ-ı Celvetī fāzılān u 'ārifānından Bandırmavī Şeyh Hāmid Efendi ḥazretleri Üsküdar'da 'İnādiyye Dergāhı'nın [243b] bulunduğu maḥallde ḥāne-i mürşidānelerinde iḳāmet ve Üsküdar'da ba'zı cevāmi'de tedris ü va'z ile iştiḡale himmet ederler idi. Celvet-ḥāne-i bekāya naḳılleri 1149'dadır.

Ḥānelerine yakın Debbāğlar Yoḳuşu başında Kuyubaşı Cāddesi üzerinde maḳbere-i maḥşūşalarında mütevārīdirler. Şeyh Yūsuf Efendi Bandırma kaşabasında 1082 tārīḫinde mütevellid olmuştur.

Peder-i kemālāt-eşerinden ve Pīr Ḥazret-i Hüdā'ī *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-'Ālī* maḳām-ı vālālarında seccāde-nişin olan zevāt-ı kemālāt-şifattan Erzincānī Şeyh Muştafā Efendi ḥazretlerinden başka başka nisbet ve tekmīl-i ṭarīḳat etmişlerdir.

1139'da pederlerinin irtihālī üzerine ḥānelerinde sākin olmaḳta ve Celvetī erkānını icrā etmekte iken şadr-ı esbak Ḥekīm-zāde 'Alī Paşa işbu ḥānenin etrāfını 1145'de tevsī' ve oraya furḳānī bir cāmi' ve mināre ve minber ve ḥücerāt binā ve levāzımāt-ı sā'iresini ta'yīn ve o mevḳi' i tekyeye taḥvīl eyledi. Bunlar o dā'irede Bāzārehtesi günleri [244a] ṭarīḳat-i Celvetiyye'nin uşulünü mürşidāne ifā ederler idi.

1165 Rebī'ü'l-evvel'iniñ on sekizinci cum'a gecesi teheccüd uşulünü edā ettikten soñra Pīr Cenāb-ı Hüdā'ī *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-Bāḳī* türbe-i mu'azzamlarına müteveccihen zıkrü'llāh ile meşḡul olarak zāviye-i Na'im'e intikāl eylediler.

Tekyenin ittişālinde ni'me'l-ceyşten olan zevāt-ı kirāmdan Yedi Emirler Türbe-i Şerīfesi'nin ilk sırasına ve soḳaḳ ḳapısı yakınına defn olundu. 'Ālim, 'ābid, müteşerri' ü müteverri', zümre-i evliyāu'llāhtan bir

zāt-ı mübârek olup, pederleri gibi Üsküdar'da ba'zı cevâmi' ve mesâcidde müşidâna va'z u naşîhat ettiler.

Şeyh Mehemmed 'Alâ'ü'd-dîn Efendi

Üsküdar'da Hâzret-i Naşûhî Dergâhı şeyhi 'ârifân-ı tarîkat-i Şa'bâniyye'den Şeyh 'Alâ'ü'd-dîn Efendi hâzretleri. Tarîk-ı Şa'bânî aqṭâb-ı müşidânından Üsküdarî Şeyh Naşûhî Mehemmed Efendi hâzretlerinin necl-i mükerrerleridir.

[244b] Pederleri Hâzret-i Naşûhî'nin irtihâlleri 1130 Ramazân-ı şerîfinin Kadir gecesidir. Anların pederleri Dergâh-ı Mu'allâ kapıcı başlarından Naşûhî Beg'dir. Naşûhî Beg'in pederi de mevâliden Mehemmed Riyâzü'd-dîn Beg'dir. 1054 sâlinde vefât etmiştir. *Tezkiretü's-Su'arâ*, ḍurûb-ı emşâl-i Fârisiyye'yi hâvî *Düstürü'l-âmel* isimleriyle iki 'aded te'lîfi ve *Dîvân-ı Eş'âr*'ı vardır. Fuṣalâdan eblağ bir zâttır.

Şeyh 'Alâ'ü'd-dîn Efendi, Üsküdar'da 1099 târiḥlerinde mütevellid ve vâlidleri Şeyh Naşûhî hâzretlerinden müntesib ve hâzretiñ irtihâllerinde 1130 Şevvâl'inde Üsküdar'da Doğancılar Meydânı'na nâzır dergâhta seccâde-nişin olmuşlar idi. Ancak erkân-ı tarîkatı kable't-tetmîm vâlidleri müşârün ileyh nakl-i dergâh-ı Na'im etmeleriyle ve hâzretiñ meşâhîr-i hulefâsından ve tarîk-ı Şa'bâniyye'de mükemmel 'add olunan müşidândan Mudurnulu Şeyh 'Abdu'llâh Rüşdî Efendi hâzretlerinin meclis-i kemâlâtına devâm eylemeleri ile anlardan erkân-ı tarîkatı tekmi'l etmiştir ve o dergâhta haylî sâlikân u 'âşîkân yetiştirmişler idi.

1165 Şevvâl'inde ḥalvet-hâne-i Hayy u Kerîm'e nakilleri vukû' buldu. [245a] Tekyeniñ tevḥîd-hânesinde peder ü selef merḳadleri olan Hâzret-i Naşûhî'nin merḳad-i şerîfleri sırasına defn olundular. Müşid-i deryâ-dil, kâmil ü mükemmel, cemîlü'l-ḥaşâ'il bir zâttır.

Şeyh Mehemmed Efendi {Ġalaṭasarâyı Şeyhü'l-kurrâsı}

Ġalaṭasarâyı şeyhü'l-kurrâsı Şeyh Mehemmed Efendi. Mazanne-i kirâmdan ve 'ulemâ-yı ehl-i Qur'ân'dan mebrûk bir zât olup, o târiḥlerde Enderûn-ı hümâyûn-ı mülûkâneye maḥrec olan Ġalaṭasarâyı'nda müddet-i vâfire Şeyhü'l-kurrâlık vazîfe-i muḳaddesini îfâ eyledi. İrtihâli 1165

tārīhinde ve medfeni Beyoğlu Kabristānı'nın Gümüşsuyu Hastahānesi'ne yakın tarafındadır.

Şeyh Mehemmed Sa'īd Efendi {Şemsi}

Mehemmed Ağa Tekyesi şeyhi, tarīk-ı Şemsi 'āriflerinden eş-Şeyh Sa'īd Efendi hāzretleri. Devlet-i ebed-müddet-i 'Osmāniyye'de ibtidā Dārü's-sa'ādetü's-şerīfe ağası ta'yın buyrulan Hābeşi Mehemmed Ağa hāzretlerinin Dārü'l-Hilāfe'de Çihārşenbe Bāzārı civārında binā-kerdesi olan cāmi'-i şerīfteki dergāhın seccāde-nişini Esirī-zādelardan [245b] ve kıdve-i mürşidāndan Şeyh Yahyā-yı Sezā'ī Efendi hāzretlerinin ferzendi ve tarīk-ı Bayrāmī aqtāb-ı şüyühundan Hāzret-i Himmet-zāde fāzıl u kāmīl Şeyh 'Abdü's-şamed Efendi hāzretlerinin dāmādıdır.

Dārü's-salṭana'da 1125 senelerinde vücuda gelmiştir. Erkān-ı tarīkat-i Şemsiyye üzere müntesib ü müstaḥlif olduktan sonra 1153'de pederiniñ rihletinde dergāh-ı mezkūra şeyh olmuş ve 1165'de ḥalvet-hāne-i bekāya gitmiştir.

Edirnekapısı hāricinde Eski Nişāncılar'da merḳad-i mübārekleri ziyāretgāh-ı havāşş u 'āmm olan tarīk-ı Şemsi-i Ḥalveti 'ārifān u kāmīlānından Şeyh 'Abdü'l-mecīd-i Sivasī *ḳaddesa'llāhu esrārehu* hāzretlerinin türbe-i şerīfeleri bağçesinde o tarīkiñ meşāyiḫ-ı benāmından seksen ḳadar zevāt-ı zevi'l-ihtirāmın maḳābir-i münīfeleri miyānında peder ü cediti sırasında defn-i turābdır. Hālāt-ı mürşidāne vü evşāf-ı şeyhāneyi hā'iz olan zātlardandır.

Şeyh Mehemmed 'Ārif Efendi

Tarīk-ı Şa'bānī 'ārifānından Şeyh Mehemmed Efendi hāzretleri. Üsküdarlıdır. Üsküdar sākinlerinden ve tarīk-ı Şa'bānī müteḥayyizān-ı meşāyiḫinden [246a] ehl-i hāl, şāhib-i kemāl bir zāttır.

Ḥalvet-hāne-i 'uḳbāya nakli 1165'dedir. Üsküdar'da 'İnādiyye kurbünde Na'lceci Şeyh Ḥalīl Efendi hāzretlerinin dergāh-ı ḳadīmi kabristānında o dergāhın seccāde-nişinlerinden ve tarīkat-i Şa'bāniyye meşāyiḫ-ı benāmından Şeyh Tulū'ī Efendi için vāz edilen seng-i merḳadiñ civārında medfūndur.

Şeyh Aḥmed Vefkî Efendi

Ṭarîḳ-ı Şemsî müteḥayyizân-ı meşâyiḥinden Şeyh Aḥmed Efendi. Ramazân isminde bir zâtın oğludur. Üsküdar'da doğmuştur. Drağman Tekyesi'niñ şeyhi ṭarîḳ-ı Şemsî, e'âzım-ı şüyühundan Şeyh 'İsâ el-Maḥvî Efendi ḥazretleri bunun hemşiresini tezvîc etmeleri münasebetiyle o zât-ı kemâlât-şifâttan nisbet ve aḥz-ı ṭarîḳat etmişidi.

Uşûl-i zıkr ü tevḥîdi Şebrevḡanî Dervîş 'Alî Dede'den ve ḥaṭṭ-ı ta'lik u mûsikîyi A'mâ Şeyh Ḥalîl şakirdlerinden Eski Zeyrek Câmî'niñ mü'ezzini ḥaṭṭât Ḥüseyin Efendi'den aḥz u ta'allüm eyledi. Şoñra Drağman Tekyesi'ne mü'ezzini evvel ve tersânede vaḳı' Çorlulu 'Alî Paşa Câmî'ine [246b] cum'a vâ' izi ta'yîn olundu.

Sultân Selîm-i Ḳadîm ḥazretlerinin câmî'-i şerîfleri civârında Sakızağacı denilen maḥalde Sivasî Dergâh-ı Ḳadîmi'nde müddet-i medîde ḥıdmet-i meşîḥat vekâletinde bulunması cihetle o dergâhta ḥücre-nişîn iken 1165 târiḥinde ḥalvetgâh-ı 'uḳbâya rıḥlet edip, cesedi Eski Nişâncılar'da Şeyh 'Abdü'l-mecîd-i Sivasî ḥazretlerinin türbe-i mübârekleri kabristânında meşâyiḥ-ı vâşîlinden olan zevât-ı kirâmın merâḳıd-ı şerîfeleri miyânında mütevâridir. İrtihâline söylenilen târiḥtir:

Mekân-ı tekye-i firdevs ola Aḥmed Efendiye

1165

Erbâb-ı ma'ârifden ve ḥaṭṭ-ı ta'likte ve mûsikîde mükemmel olan meşâyiḥtendir. Âşâr-ı ḥuṭûtu ve nice ilâhiyyât besteleri Vefkî maḥlasıyla mecâzâne eş'âr-ı leṭâfet-şi'ârı cümle-i âşâr-ı kemâлиндendir.

Şeyh 'Alî Efendi {Edirne}

Edirne meşâyiḥ-ı benāmından ve ṭarîḳ-ı Ḳadîrî fuḫalâ-yı şüyühundan Şeyh 'Alî Efendi ḥazretleri. [247a] Edirne küberâ-yı meşâyiḥinden 'Arab Şeyh Ḥalîl Efendi ḥazretlerinin iki maḥdûmundan Şeyh Aḥmed Efendi'niñ oğlu ve kümmelîn-i şüyüh-ı Naşibendiyye'den Edirneli 'Arab-zâde denmekle ma'rûf Şeyh Meḥammed 'İlmî Efendi ḥazretlerinin birâder-zâdesidir. Edirne'de doğmuştur.

Ma'ārif-i mütedāvileyi taḥṣīl ettikten soñra ḥaṭṭ-ı ta'likī esātize-i ḥaṭṭāṭından Edirneli Cānbāz-zāde 'Alī Efendi'den müceddidāne yazmıştır. Ṭarīḳ-ı Kādīrī kümmelīn-i müte'ahḥirīninden, Edirneli Koca Kaşāb-zāde Şeyḫ Meḥammed Efendi ḥazretlerinden müntesib ü müstaḥlif olan zevāttandır. Edirne'de 1165'de tekyegāh-ı İlāh'a nākil olmuştur. Aşḫāb-ı kemālden olup, 'Arab-zāde Kādīrī şöhretini ḥā'iz idi.

Şeyḫ el-Ḥācc Muştafā Efendi

Naḥılbend vā'izi. Erbāb-ı feẓā'ilden olup, Sultān Aḥmed civārında Naḥılbend Cāmi'inde şeyḫāna vā'iz ider idi. Kürsī-i beḳāya nakli 1165'de ve cesedi Üsküdar'da Dereler Mescidi yanında İmām-ı Sultānī Konevī Hüseyin Efendi [247b] kabri yakınındadır.

Şeyḫ 'Ömer Efendi {Üsküdar}

Memālik-i maḥrūse-i şāhāneniñ bir tarafından İstanbul'a gelen meşāyihtendir. Üsküdar'da ḥaylī müddet ikāmet ve 1165'de tekyegāh-ı 'uḳbāya rihlet eylemiştir.

Üsküdar'da Doğancılar'dan Karaca Aḥmed'e gidecek cāddeniñ sağ cihetindeki maḳbereniñ kenārında Bālī Ḥāce Mescidi karşılarında ṭarīḳ-ı Celvetiyye'den Maḥmūd Dede, ṭarīḳ-ı Kādīriyye'den Hamevī Şeyḫ Ḥalīl Efendi civārında medfündür.

Şeyḫ İbrāhīm Efendi {Ṭarīḳ-ı Ḥalveti}

Ṭarīḳ-ı Ḥalveti meşāyiḥinden 'ilmiyle 'āmil bir şeyḫ-ı kāmīl idi. Ḥalvet-ḥāne-i 'uḳbāya intikālī 1165 tārīḥindedir. Üsküdar'da Karaca Aḥmed Sultān Türbe-i Şerīfī ilerisinde Dereler Mescidi'ne tevāşül eden cāddeniñ sol cihetinde ve cāddeden biraz içeride Ḥazret-i Himmet Dede ve meşḥūr Mi'mār Kāsım Ağa maḳābiri yakınında defındır.

[248a] İbrāhīm Efendi {Şemsī}

Şehrīdir. Ṭarīḳ-ı Ḥalveti'niñ Şemsī şu'besinden müntesib ü müstaḥlif olan erbāb-ı ma'ārifdendir. Küçük Ayaşofya civārında Şoḳullu Meḥammed Paşa Tekyesi'nde ḥaylī sene zākir başılık etmiştir. Tevhīd-ḥāne-i beḳāya nakli 1165'dir. Cesedi Üsküdar'da Seyyid Aḥmed Deresi Kabristānı'nıñ Ḥarmenlik'e yakın cihetinde medfündür.

Şeyh ‘Abdü’l-bākī Efendi {Celvetī}

Bursa’da Pīr Hāzret-i Üftāde türbedārı ‘ārifān-ı tārīk-ı Celvetī’den Şeyh ‘Abdü’l-bākī Dede hāzretleri. Vilādetleri Bursa’dadır. Ğavṣū’l-kümmelīn Pīr Hāzret-i Üftāde *ḳaddesa’llāhu te‘ālā esrārehu* hāzretlerinin sülāle-i ‘aliyyelerinden ve maḳām-ı ‘ulyā-yı pīrānelerinde seccāde-niṣn olan maḳanne-i zevi’l-ihtirāmdan, ḳuṭbū’l-mürşidīn Şeyh Muṣṭafā Efendi hāzretlerinden tārīk-ı Celvetī erkānı vechile inābet ve aḥz-ı ḥilāfet edip, o maḳām-ı pīr-i ekremiye maḥṣūṣ on sekiz terekli tāk-ı Celvetī iktisā etmişdi.

Müşārūn ileyh hāzretlerinin türbe-i muḳaddeseleri türbedārı Şeyh Velī Dede’niñ [248b] irtihālinde türbedār olarak kemāl-i ḥuṣū‘ u ḥuṣū‘ ile tarz-ı ‘āṣīḳāne vü ‘ārifānede ifā-yı ḥüsn-i ḥıdmet eyledi.

1166’da celvet-ḥāne-i Ḥayy u Kerīm’e intikāl eyledi. Pīr-i ma‘ālī-semīr hāzretlerinin türbe-i muḳaddeseleri dā’ire-i feyṣ-ı bāhiresinde olan ḥazīrede āsūdedir. Maḳanne-i kerāmāt, muṣaddar-ı ḥark-ı ādāt, mu‘teḳid-i bāy u gedā, mu‘temed-i pīr ü bernā bir mürşid-i ‘ulviyyet-nümā idiler.

Şeyh ‘Abdü’l-bākī Efendi {Nişāncı Meḥemmed Paşa Tekyesi Şeyhi}

Nişāncı Meḥemmed Paşa Tekyesi şeyhi, fuṣalā-yı meṣāyiḥ-ı Şemsiyye’den Şeyh Bākī Efendi hāzretleri. Ayaşofya-i Kebīr Cāmi‘’i cum‘a vā’izi ve Hāzret-i Fātih civārında Nişāncı Cedīd Meḥemmed Paşa Tekyesi’niñ seccāde-niṣnı, ḳıdve-i kāmīlān u ‘ārifāndır.

Bülbülcü-zāde Şeyh ‘Abdü’l-kerīm-i Fethī Efendi hāzretlerinin maḥdūmları ve hāzretten ṣoñra o dergāhıñ şeyhi olan fāzılān-ı benāmdan Şeyh Muṣṭafā Efendi hāzretlerinin şulbünden İstanbul’da tevellüd etti.

[249a] Peder-i feyṣ-eşerlerinden taḥṣīl-i kemāl ettikten ve tārīk-ı Şemsi ādābı üzere müntesib ü müstaḥlif olduḳtan ṣoñra 1138’de rihletlerinde Nişāncı Paşa Tekyesi’ne seccāde-niṣn oldu. Otuz sene ḳadar o dergāhta tārīkatı erkānını mürşidāne icrā ederek 1166’da dergāh-ı Hāzret-i Bākī’ye naḳl eyledi.

İrtihālleri Boğaziçi’nde Rūmili Hīsārı’nda vukū‘ bulup, şiddet-i şitādan dolayı Edirneḳapısı ḥāricinde Eski Nişāncılar’da Şeyh ‘Abdü’l-mecīd-i Sivasī hāzretlerinin türbe-i şerīfeleri ḳabristānında peder ü ceddiniñ

maḳābir-i şerīfeleri dā'iresinde nakli mümkün olmamağla Rūmili Hısarı bālāsında Şehīdlik nām mevḳi' deki ḳabristāna defn edildi.

Mālik-i 'ilm ü faẓīlet, hoş hāl ve hoş şöḫbet, peder ü cediti gibi şāhib-i kerāmet ve mürşid-i sūtūde-menḳabet idi.

Şeyḫ Muştafā Efendi {Hāşköy}

Hāşköy civārında Sütlüce'de Ca'ferābād mevḳi' inde Sultān Süleymān Hān-ı Evvel ḫazretlerinin ser-ṭabīb-i ḫāḳānīleri Ḳaysūnī-zāde Meḫemmed Efendi'niñ eşer-i ḫayrı olan cāmi' iñ imāmı erbāb-ı ḫālden mübārek bir zāttır.

[249b] 1166'da vefāt etmiştir. İmāmı bulunduğū cāmi' iñ yanında kibār-ı evliyāu'llāhtan Şeyḫ İshāḳ-ı Ḳaramanī ḫazretlerinin türbe-i şerīfeleri önünde defndir.

eş-Şeyḫ H'āce İshāḳ Efendi

Şehrīdir. Ṭuruḳ-ı Celvetiyye ve Nakşibendiyye ricāl-i zevi'l-ifdālinden Bektaşlı Neccār-zāde Şeyḫ Rızā'ü'd-dīn Efendi ḫazretlerinden ṭarīḳ-ı Nakşibendī erkānı üzere müntesib ü müstaḫlif olan aşḫāb-ı faẓl u kemāldendir. O ṭarīḳatta ḫazretiñ evvelki ḫalīfesidir. 1166 Rebī'ü'l-āḫir'iniñ āḫirinde müntakıl-i tekyegāh-ı 'uḳbā olmuştur.

Bektaş'da Sinān Paşa Cāmi' i ile Şeyḫ ḫazretlerinin tekye ve türbesi arasındaki küçük ḳabristānda küberādan ba'zı zevāt miyānında mütevāridir.

Sinobī es-Seyyid eş-Şeyḫ Muştafā Efendi

Bāğçeḳapısı'nda Necmü'd-dīn Dede Tekyesi'niñ şeyḫi, 'ārifān-ı Ḥalvetiyye'den Sinobī Şeyḫ Muştafā Dede ḫazretleri. Şeyḫ Seyyid Muştafā Efendi ibn Şeyḫ Seyyid el-Hācc İbrāhīm Efendi [250a] ibn Şeyḫ Ḥalīl Efendi ibn Şeyḫ Aḫmed Efendi ibn Şeyḫ 'Alī Efendi ibn Şeyḫ Süleymān Efendi ibn Şeyḫ Seydī Efendi ibn 'Alī Efendi ibn 'İsā Efendi ibn Mūsā bin Maḫmūd -ki Caca Sultān diye meşhūrdur- ibn İdrīs ibn Aḳ Faḳīh ibn 'Abdu'llāh ibn İbrāhīm ibn Tācū'd-dīn ibn Ya'ḳūb ibn Şālih ibn Ḥazret-i Mūsā Kāzım *radīya'llāhu te'ālā 'anhu ve raḫimehumu'llāh*.

Bu sülāle Caca Sultān ḫazretlerine ḳadar fuẓalā-yı meşāyiḫ-ı kirāmdan ve 'uẓemā-yı ṭuruḳ-ı 'aliyyeden mebrūk ü meşhūr zātlardır.

Şeyh Muştafâ Dede hâzretleri Sinob'da 1090 târihlerinde kadem-nihâde-i mihr-i şühûd olmuştur. Târîk-ı Halvetî kibâr-ı meşâyihinden kuţbü's-şüyûh Köstendilî Şeyh 'Alî Efendi hâzretlerinden müntesib ü müstahtiftir. Pîr Nûrû'd-dîn-i Cerrâhî ve Üskûdarî Şeyh Ra'ûfî Efendi hâzarâtı ile pîrdaştır. Ya'nî cümlesi bir şeyhten tahşîl-i erkân-ı tarîkat etmişlerdir.

Dârü's-saţţana'da Bağçeķapısı civârında Yıldız Hamâmı'ndan müfrez maħalde defîn-i turâb ve ziyâretgâh-ı şeyh ü şâbb olan ni'me'l-ceyşten Necmü'd-dîn Dede hâzretlerinin [250b] kabr-i şerîfleri yanında sâkin olmak ârzusuyla o hamâmın şâhibi Kemânkeş Meħmed Ağa'dan bir miķdâr maħall isteyip o zât da müsâ'ade etmekle o mevķi'de sâkin olmakta idi.

1143 Rebi'ü'l-evvel'iniñ evâsıtında Sultân Maħmûd Hân-ı Evvel hâzretlerinin cülûs-ı hümâyûn-ı hilâfet-penâhîlerinde Şeyh Efendi müşârün ileyh Necmü'd-dîn Dede'niñ kabr-i şerîflerinin ihyâsı zımnında rikâb-ı mülkdâriye bir 'arz-ı hâl taķdîm eyledi.

Bidâyet-i cülûs-ı hümâyûnda fâl-i hayr 'add olunarak Şeyh Efendi'ye furķânî ve tahtânî iki oda ve ittişâlinde Yeñiçeri Çorbacıları'ndan on bölük çorbacısı 'Abdü'l-halîm Ağa'nın hânesi iştirâ ve o dâ'ireye zamm ile bir mescid-i şerîf ve Necmü'd-dîn Dede hâzretlerine bir türbe binâ ve meşîhâtı müceddeden Şeyh Efendi'niñ 'uhdelerine tevcîh ile ķalb-i mürşidâneleri ihyâ buyrulmuştu.

Bundan sonra bu zât o tekyede Çihârşenbe günleri tarîk-ı Celvetî âyînini 'âşîķâne îfâ eder idi. Tekyegâh-ı 'uķbâya nakli 1166'dadır. Medfeni dâhil-i tekyede Hâzret-i Necmü'd-dîn Dede'niñ merķad-i şerîfleri dâ'iresindedir.

[251a] 'Âlim-i 'âmil, memdûhü'l-haşâ'il, tarîk-ı Halvetî'ye emek vermiş ve haylî erler yetiştirmiş, hüsñ ü mübârek bir veliyy-i nâmdâr idi.

Feyzu'llâh Hulusî Efendi

Târîk-ı Celvetî'den Taşçı-zâde Feyzu'llâh Efendi Taşçı eşnâfindan 'Abdu'llâh Ağa'nın şulbünden Kabataş Senti'nde doğdu. Tûruk-ı Celvetiyye ve Nakşibendiyye ricâlinden 'umdetü'l-'ârifin Bektaşî Neccâr-

zāde Şeyh Rızā'ü'd-dīn Efendi hâzretlerinden tarîķ-ı Celvetî erkânını istiḥşāl eden erbāb-ı kemāldendir.

Sultān Maḥmūd Hān-ı Evvel hâzretleriniñ Rūmili Hısārı Sāḥili'nde binā buyurduķları cāmi'-i şerīfte Ser-maḥfil ta'bir olunan ḥıdmet-i muḳaddese ile mümtāz ve ḥüsn-i şüret ve fenn-i müsikide liyāķatla ser-efrāz olmuştur. 1166'da rūḥu celvet-ḥāne-i beķāda ķarār eyledi.

Cesedi Ayas Paşa Kābristānı'nıñ Gümüşsuyu Ḥastaḥānesi'ne yakın tarafında tārīḥ şāḥibi Silāḥdār Şehriyārī Fındıklılı Meḥammed Ağa merḥūmuñ ķabri ķurbünde mütevārīdır.

[251b] Seyyid İbrāḥīm Dede

Niksar Mevlevî şeyḫi, 'āşıkāndan İbrāḥīm Dede. Memālik-i Anadolu'nuñ bir tarafındandır. Pīr Mevlānā ve Mevlā el-Kāmilīn *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-Metīn* hâzretleriniñ Konya'da kā'in āsitān-ı 'ulyālarında terbiye görmüş, aḥz-ı tarīķat etmiş olan 'ārifān u 'āşıkān-ı Mevleviyye'dendir.

Seyyid Aḥmed Dede'niñ yerine 1158'de Niksar Mevlevî-ḥānesi seccāde-i meşīḥatına ta'yīn olunmuş, 1167'de semā'-ḥāne-i beķāya naķl eylemiştir.

Seyyid el-Ḥācc Aḥmed Efendi

'Ulemādan ve erbāb-ı ḥāldendir. Sultān Bāyezīd Hān-ı Sānī hâzretleriniñ Top-ḥāne civārında Kāpı İçi diye bilinen maḥallde binā buyurduķları cāmi'-i şerīfte bir vaķit imāmet ve 1167'de rūḥu miḥrāb-ı 'uķbāya rıḥlet eyledi.

Cesedi Ayas Paşa Maķberesi'niñ āḫiren yapılan Gümüşsuyu Ḥastaḥānesi'ne yakın olan cihetinde 'allāme-i zamān meşhūr Kūçuk Ḥāfız Efendi merḥūmuñ merķad-i şerīfi civārında defīndir.

[252a] Şeyḫ 'Abdu'r-raḥmān Efendi {Haleb}

Taşlıburun Tekyesi'niñ şeyḫi, erbāb-ı kemālden Şeyḫ 'Abdu'r-raḥmān Efendi. Tevellüdü Haleb'dedir. Hâzret-i Ḥālid civārında Taşlıburun nām şāḥilde Lāğarī ve Taşlıburun şöḫretiyle ma'lūm olan tekyeniñ şeyḫi

Güzoğlu Şeyh Hüseyin Efendi'den tarîk-ı Sa'dî âdabını görmüş ve o zâttan müstaflif olmuştur.

1159'da şeyhini irtihâlinde o tekyeye seccâde-nişin olup 1167'de tekyegâh-ı beķāya intikāl eylemiştir. Dergâhın havlusunda kâ'in kabristân-ı mahşûsta medfûndur.

İbrâhîm Efendi {İstanbul}

Mazanne-i kirâmdan, 'âlim ü 'ârif bir zâttır. İstanbul'da Vâlide Hamâmı ittişâlinde Mevlânâ Fenârî Ahmed Paşa Mescidi'nde imâmet eder idi. 1167 Cumâde'l-âhire'sinin beşinde mihrâb-ı 'uķbāya gitti.

Üsküdar'da Karaca Ahmed'in ilerisinde Dereler Mescidi Maķābiri'nin içerilerinde Orta Mezârlık diye meşhûr olan kabristânın Seyyid Ahmed Deresi'ne yakın cihetinde mütevâridir.

[252b] eş-Şeyh Dede Mehemmed Efendi

Şâh Sultân Tekyesi seccâde-nişini, meşāyih-ı tarîkat-i Bayrâmiyye 'âriflerinden Dede Efendi hâzretleri. Şehrîdir. Tarîk-ı Bayrâmî 'uzemâsından Şeyh Himmet Efendi hâzretlerinin hafîdleri, fuzalâ-yı meşāyih-ı Bayrâmiyye'den Şeyh 'Abdû's-şamed Efendi hâzretlerinin hulefâlarındandır.

Cânkurtaran Şeyh 'Abdu'llâh Efendi evlâdından Şeyh 'Abdû'l-kâdir Efendi'nin 1163'de rihletinde Hâzret-i Hâlid civârında Şâh Sultân Dergâh-ı Kâdimi'ne seccâde-nişin olmuşlar idi.

1167 Muharrem'inin dördünde tevḥîd-hâne-i beķāya nakilleri vukû' buldu. Dergâhın soķaķa pek yakın olan cihetinde Şâh Sultân hâzretlerinin türbe-i si'aları sâḥasında eslâf-ı kirâmları miyânında medfûndurlar. Levḥ-i kabr-i mürşidânelerindeki târiḥ:

Biñ yüz altmış yedide bir hû çeküp göçdi Dede

1167

[253a] Şeyh Hâfız Muştafâ Efendi

İstanbul'da Sultân Bâyezîd civârında Vezneciler yakınında Kemeraltı denilen maḥallde türbe-i maḥşûşasında defîn olan ve 996'da rihlet eden Helva'î Şeyḫ Ya'kûb Dede ḥazretlerinin türbedârlik ḥıdmetinde bulunur idi.

Şuleḥâ-yı tarîkat-i 'aliyyeden olup, 1167'de vefât etti. Üsküdar'da Selîmiyye Tekyesi ile Karaca Aḥmed Câmî'î arasındaki kabristânın Karaca Aḥmed Câmî'î'ne qarîb bulunan bir maḥallinde medfûndur.

Şeyḫ 'Abdü'l-kâdir Efendi {Bursa}

Üsküdarlıdır. Ricâl-i tarîkat-i Şa'bâniyye'den kutbü'l-'ârifîn Üsküdarî Şeyḫ Naşûhî ḥazretlerinin ḥulefâsından ve o tarîkatın 'ârifânından olup 1167'de tekyegâh-ı 'uqbâya nâkil olmuştur.

Cesedi Üsküdar'da Doğancılar Meydânı'na nâzır olan Ḥazret-i Naşûhî Dergâhı'nın kabristânında tekyenin ḥücerâtına yakın maḥallde evliyâu'llâhtan nice zevât-ı kirâmın merâkîdî miyânında maḥbûrdur.

[253b] Şeyḫ Aḥmed Müsellem Efendi

Tarîk-ı Gülşenî meşâyih-ı benâmından Şeyḫ Müsellem Efendi. Vilâdeti Belgrad'dadır. Beldesinden Edirne'ye hicret edip, ḥaṭṭât-ı meşhûr Cānbāz-zāde'den ta'lik ḥaṭṭını ta'allüm etmiş ve tarîk-ı Gülşenî fuṣalâ-yı meşâyihinden 'ârif ü āgāh Şeyḫ Sezâ'î ḥazretlerinden o tarîkiñ âdâbı vechile müntesib ü müstaḥlif olmuş idi. Edirne'de 1168 Muḥarrem'iniñ onuncu Bâzâr günü 'azm-i gülşen-i 'uqbâ eyledi. Tārîḫ-i irtihâli:

Beḳânın gülşeni Aḥmed Efendiye müsellemdir

1168

Ḥaṭṭ-ı ta'likîñ şikeste kısmının Ḥurde ta'bîr olunan uşûlünde beyne'l-ḥaṭṭâtın 'ilm ü ma'ârif-i mütedâvilede ve 'ilm-i mûsikîde daḥi kudreti müsellemler, ehl-i kerem bir Şeyḫ-ı Ebu'l-himem idi. Mürşidleri Şeyḫ Sezâ'î ḥazretlerinin *Dīvân* ve *Münşe'ât* ve tarîkata müte'allik *Leṭâ'if*ini cem' ü tedvîn eyledi.

[254a]Şeyḫ Meḥmed Sa'îd Efendi

Hazret-i Ekmel Āsitānesi seccāde-niṣīni, ‘urefā-yı şüyūhdan Şeyh Sa‘īd Efendi hazretleri. Turuḡ-ı ‘aliyyeniñ birinden neş’e-yāb olan meşāyiḡ-ı zevi’l-iḥtirāmdandır.

Şeyh Muṣṭafā Efendi’niñ 1146’da rihletlerinde Sultān Meḥemmed civārında Şūfīler’de ḡavṣ-ı mükemmel, şeyh-ı ekmel hazretleriniñ āsitān-ı ‘ulyāları meşīḡatına bi’t-ta‘yīn 1168’de tekyegāh-ı bekāda qarār eyledi.

Şeyh Hüseyn Efendi {Konya}

Konyalıdır. Qur‘ān-ı ‘azīmü’ş-şāna mensüb olan ‘ulemā-yı benāmdan bir velī idi. Dārü’s-salṭana’da 1168’de rihlet eyledi. Medfeni Üsküdar’da Dereler Mescidi dā’iresiniñ arḡasındaki maḡbereniñ Ḥarmenlik’e yakın tarafında Konyalı Yegen-zāde eṣrāf-ı kuzāttan Hācī ‘Ārif Efendi yakınındadır. Tarīḡat-i ‘aliyyeden müstefīz erlerdendir.

[254b] Şeyh Aḡmed Efendi {Kelāmī Tekyesi Şeyhi}

Kelāmī Tekyesi şeyhi, ‘ārifān-ı Ḥalvetiyye’den Şeyh Aḡmed Efendi hazretleri. İstanbul’da doğmuştur. Şehremīni ile Koca Muṣṭafā Paşa arasında Ḥāş Odabaşı Çarşusu’nda vāḡi‘ tekyesinde müddet-i medīde meşīḡat eden tarīḡ-ı Ḥalvetī-i cihāngīrden ‘umdetü’l-mürşidīn Şeyh Muṣṭafā Kelāmī Efendi hazretleriniñ birāder-zādesi ve tarīḡ-ı Ḥalvetī’de ḡalīfesidir.

Hazretiñ 1151’de rihletlerinde o tekyede ḡā‘id-i seccāde-i meşīḡat olmuş ve mürşid ü eslāfından meşhūr çeşm-i ‘ārifānesi olan uşūl-i tarīḡatları vechile meşīḡat etmiştir. 1168’de rūḡ-ı şerīfī tekyegāh-ı Ḥayy u İlāh’a naḡl eylemiştir.

Hazret-i Merkez Dergāh-ı Şerīfleri sāḡasındaki maḡābirde tarīḡ-ı Şemsi-i Ḥalvetī ‘użemāsından Kutb Hüseyn Efendi hazretleri civārında şeyhi ve selefī Kelāmī Efendi hazretleriniñ ve maḡdūmu Feyzu’llāh Efendi’niñ civārında defīndir.

Şeyh Aḡmed Hātem Efendi

Yeñişehir Fenār, fuṣalā-yı meşāyiḡinden ve ‘ārifān-ı Nakşibendiyye’den [255a] Şeyh Hātem Efendi hazretleri. Aḡovalı-zāde derler, pederi Mora ḡurrāsından Aḡova denilen ḡaryedendir. Beldesinde muḡaddemāt-ı ‘ulūmdan ḡaylī kütüb okuduḡtan soñra,

terkîbi hesâbınca 1115’den biraz vakit mürûrunda Dārü’l-hilafe’ye gelip şülûş ve nesih hattlarını, ‘ilm-i hatta üstâdü’l-esâtize olan Yedikuleli ‘Abdu’llâh Efendi’den yazıp hattâtîniñ uşulü üzere icâzet almıştır.

Fuzalâ-yı meşâyih-ı Nakşibendiyye’den Toḳadî Şeyḥ Emîn Efendi ḥâzretleriniñ Şeh-zâde Sultân Meḥemmed Ḥân Câmî‘’inde tedris eyledikleri *Dîvân-ı Ḥâfiz-ı Şîrâzî* meclisine müdâvim olarak dersleri,

بوی خوش توهرکه زباد صبا شنید

از باد و آشنا نقش آشنا شنید

سرّ خدا که سالک عارف بکس بگفت

درحیرتکه باده فروش از کجا شنید⁴³⁶

beytine geldikde mecliste bir ḥâdiṣe-i ġarîbe zâhir olmağla bunlara sirâyet eder. [255b] Bunlar da o aralık cezbe-i Ḥudâ-pîrâ olup, o ḥâl ile ḥacc-ı şerîfe gider ve tarîḳ-ı Nakşibendî, ‘umde-i şüyûḥundan Şeyḥ Aḥmed Yekdest-i Mekkî ḥâzretlerinden inâbet ve tekmîl-i tarîḳat ve 1118’de vaṭan-ı aṣlîsi olan Yeñişehir’e ‘avdet eyler. Orada kendisinden aḥvâl-i ‘acîbe-i mürşidâne zuhûruyla ba‘ zen ġâ’ib olup berr ü yâbânda beytütet eder idi.

Fuzalâdan ve evliyâu’llâhtan bir zâttır. 1168 Rebî‘ü’l-âḥir’iniñ yigirmi yedisinde tevḥîd-ḥâne-i Ḥayy u Kerîm’e müntakîl oldu. Yeñişehir Fenâr dâḥilinde Ḳozlu Câmî‘’i ile Murâd Ağa Câmî‘’i arasındaki ḳabristân-ı cesîmiñ vasaṭında defîn-i turâbdır.

Meşâhîr-i şâ‘irândan bir zâtıñ inşâd ettiğî rûḥlu bir târîḥtir:

Çâr-tekbîr ile maḥzûnuz didi ehl-i namâz

Ḥâteme Yâ Rab ḥüsn-i ḥâtime târîḥ ola

⁴³⁶ “Sabâ rûzgârından güzel koku duyan, âşına sözler duymuş olur âşına yârdan. Sâlik ârifin kimseye söylemediği ilahî sırrı, şarap satıcısı nereden duydu, hayret içindeyim.”

Merhūmuñ telāmizinden ve fuḫalā-yı şu‘arādan Yeñişehirli
Meḥmed Emin Belīg Efendi’niñ tārīhidir:

Dirīgā Aķovalı-zāde Ḥātem gitdi elden āh

[256a] Göñül ğam ile ʈolsun sine dā’im pür-figār olsun

Naḫiri bir daḫi bu ‘ālem-i fāniye gelmez kim

‘Ulūm-ı ḫāhir u bāḫında böyle nāmdār olsun

Bu ṭayy itdi seḫa ṭūmārını meydān-ı himmetde

Cihānda Ḥātem-i Tayy itdiginden şermsār olsun

Geçüp hiç bakmadı ārāyiş-i dūnyāya rağbetle

Anuñ manḫūrı mirāt-ı cemāl-i Kirdigār olsun

Belīgā ‘azm-i ‘uḫbā eyleyince didiler tārīḫ

Resūl-i Ekreme Aḫmed Efendi hem-civār olsun

1168

Fuḫalādan ve eṭvār-ı şeyḫāne aşḫābından, ‘ārif ü āġāḫ bir velī-i bī-
iştibāḫ idi. *Lūġat-i Şāhidī*’ye şerḫi, müretteb *Dīvān-ı Eş‘ār*’ı ve sā’ir āṣār-ı
kemālāt-nişārı vardır.

[256b] Şeyḫ Muşṭafā Efendi {Kādiri-ḫāne Seccāde-nişini}

Kādiri-ḫāne seccāde-nişini, ‘urefā-yı şüyūḫ-ı benāmdan Şeyḫ
Muşṭafā Efendi ḫāzretleri. Ṭop-ḫāne’de kā’in Kādiri-ḫāne’niñ seccāde-nişini
iken Medīne-i ‘Āliye’de 1145 tārīḫinde dār-ı Na‘īm’e naḫl eden ḫuṭbū’l-
mürşidīn es-Seyyid eş-Şeyḫ Ḥalīl Efendi ḫāzretleriniñ üç maḫdūmunuñ eñ
büyüġüdür.

Dārū’l-Ḥilāfeti’l-‘Aliyye’de ḫadem-nihāde-i meclis-i şühūd
olmuşlardır. Pederleri müşārün ileyiñ irtiḫāllerinde bunlar birbirlerine

nisbetle küçürek kalmalarıyla vâlideleri hânım Küçük Piyâle Paşa'da Paşmakçı Tekyesi'nin şeyhi 'arîfân-ı Kâdiriyye'den Şeyh 'Alî el-Vâhidî Efendi'ye tezvîc olunmuş ve Muşafâ Efendi ve Mehemmed Efendi ve Ahmed Efendi erkân-ı tarîkatı o zâttan tahşîl-i bezl-i makderet ederek yetişmiştir, mükemmel olmuşlardır.

Üvegi pederleri bir müddet Kâdiri-hâne'de vekâlet ettikten sonra kendileri bi'z-zât irâde-i vezâ'if-i meşîhat ederler idi. [257a] 1168'de tekyegâh-ı 'uqbâya nakilleri vukû' buldu.

Cesed-i şerîfî, dergâh-ı şerîfîn havlusundaki kabristânda ekmelü'l-'arîfîn Hazret-i İsmâ'îl-i Rûmî türbe-i muqaddeseleri civârında cedd ü ecdâdı ve müte'allikâtı arasında medfûndur. Târîh-i irtihâli:

Oğuyup târihîn erbâb-ı kulüb

Eyleye ihlâş ile rûhına du'â

1168

'Âşîkân u dânişverândan nice sâlikân yetiştirmiş 'arîflerdendir.

Şeyh Muşafâ Efendi {Hazînedâr Dede}

Şulehâ-yı meşâyiḥ-ı Kâdiriyye'den Top-hâneli Hazînedâr Dede. Top-hâne semtinde tevellüd etmiştir. Meşâhîr-i meşâyiḥten mükemmel bir zât olup, semtlerinden sâkin iken 1168'de tekyegâh-ı beḳâda karar eylemiştir. Kâdiri-hâne'de mütevârîdir.

İrtihâline ricâli-i devlet-i 'aliyyeden Vaḳ'a-nüvîs Şabîḥ Efendi'nin târiḥidir:

[257b] Hâzin-i gencîne-i sırr-ı Hudâ

Nâmdaş Muşafâ ya'ni Dede

'Aşḳile seyr-i fenâfi'llâh edip

Şahvı mahv itdi beḳâbi'llâh Dede

Düşdi bir târiḥ-i haḳḳânî Şabîḥ

Şeyḫ Hüseyn Efendi {Şehri}

Ṭarīḫ-ı ‘Uşşāḳī meşāyiḥinden. Şehridir. Ṭarīḫ-ı ‘Uşşāḳī ‘ārifin-i müte’ahḥirinin Edirneli Şeyḫ Cemālī Efendi ḥazretleri 1155’de Şavaḳlar’da Ḥarāmī Aḥmed Paşa Tekyesi’ne seccāde-nişin olduḳta o zāttan inābet ü hilāfet almıştır.

Müteḥayyizān-ı meşāyiḥ-ı Naşibendiyye’den ve fuḫalā-yı ḥattātından Eğriḳapılı Rāsim Efendi’den şülüş ve nesih yazısını yazıp, ketebe almaḡla mümtāz olmuştur. Eğriḳapı ḥāricinde Ḳādī’asker ‘İvāz Efendi Cāmi’-niñ ḥücerātından birinde [258a] sākin iken 1168’de ḥalvet-ḥane-i beḳāya gitmiştir. Ṭarīḫ-ı ‘Uşşāḳī’de kemālī ve ‘ilm-i ḥattāda behresi müsellem zevāttandır.

Süleymān Rāci Efendi

Fuḫalā-yı ḥattātından ve meşāyiḥ-ı Ḥalvetiyye’den. Eğriḳapı’da Mollā ‘Uşşāḳī Cāmi’-niñ imām-ı benāmı fuḫalādan Yūsuf Efendi’niñ oḡlu ve Medīne-i ‘Āliye mollası, ma‘ārifmendān-ı mevāliden İbrāḥīm Vāşık Efendi’niñ ve ṭarīḫ-ı Naşibendi fāzılān-ı şüyūḥundan ḥattāt-ı meşhūr Eğriḳapılı Meḥemmed Rāsim Efendi’niñ birāderleridir.

Dārü’s-saltāna’da mütevvelid olmuştur. Şülüş ve nesih ḥuṭūṭunu birāderi Rāsim Efendi’den yazıp ketebe almıştır. Pederinden taḥşil-i ma‘ārif edip vefātlarında Mollā ‘Uşşāḳī Cāmi’-niñ imāmeti tevciḥ olunmuştur.

Ṭarīḫ-ı Ḥalveti küberā-yı müte’ahḥirinin ḳuṭbū’l-‘ārifin Köstendilī eş-Şeyḫ ‘Alī Efendi ḥazretlerinin meşhūr ḥalīfelerinden ve ‘ārifān-ı meşāyiḥden Üsküdarī Şeyḫ Aḥmed Ra’ūfī Efendi ḥazretlerinden inābet ve taḥşil-i erkān-ı ṭarīḳat eylemiştir.

[258b] 1168’de ḥalvetgāh-ı Ḥayy u İlāh’a naḳl eylemiştir. Eğriḳapı’da Ḳırımī Efendi Çeşmesarı muḳābilinde pederi ḳurbünde defindir. Tārīḫ-i vefātıdır:

İdince Āşaf-ı ḳudsiden istinbā didim tārīḫ

Şeyh 'Abdü'l-kerīm Efendi

Pīr Ḥazret-i Hüdā'ī āsitān-ı 'ulyāları 'aşādārı 'ārifān-ı ṭarīḳ-ı Celveti'den Şeyh 'Abdü'l-kerīm Dede ḥazretleri. Dārü'l-Ḥilāfe'de tevellüd etmiştir. Pīr Ḥazret-i Hüdā'ī *ḳaddesa'llāhu esrārehu'l-Bāḳī* āsitān-ı 'ulyālarında seccāde-nişin olan 'ārifin ü vāşılinden Şabūrī Dede Çelebi denmekle meşhūr-ı āfāk, ḳıdvetü'l-kāmilin eş-Şeyh Meḥemmed Şabūrī Dede Efendi ḥazretlerinin zāt-ı ḥaḳāyık-simātlarından nisbet ve tekmil-i ṭarīḳat eden erbāb-ı ḥaḳīḳattendir.

Zıkr olunan āsitān-ı 'ulyāda müddet-i vāfire 'aşādārılık etmiştir. 'Ālim ü 'āmil, memdūhü'l-ḥaşā'il [259a] ḥüsn ü mübārek bir zāttır. Celvet-ḥāne-i Ḥayy u Kerīm'e naḳılleri 1165 tārīḫi ile 1168 tārīḫi arasındadır.

Şeyh Veliyyü'd-din Efendi {Dolaybeli}

'Ārifān-ı şüyüh-ı Celvetiyye'den, Dolaybeli Şeyh Veliyyü'd-din Efendi ḥazretleri. Üsküdar muzāfātından olup Yaḳacık, Şeyḫler ḳaryelerine civār olan ḳurrādan Dolaybe'de 1098 senelerinde tevellüd etti.

Üsküdar'da 'İnādiyye'de Bandırmalı Dergāhı'nın seccāde-nişini olan ḳıdve-i mürşidān-ı Celvetiyye'den Bandırmavī Şeyh Yūsuf Efendi ḥazretlerinden müntesib ü müstaḥlif ve ḥazrete dāmād oldu. Ṭarīḳ-ı Celveti 'āriflerinden olup, ḳaryesinde sākin idi. Bu 'aşrın āḫirlerinde celvet-ḥāne-i beḳāya naḳl eyledi.

Dolaybe'de cāmi'in yanında mefündür. Üzerine türbe binā olunup araşıra ta'mir edilmektedir.

[259b] Şeyh 'Abdü'r-raḥīm Efendi {'Abdī Efendi}

Ṭarīḳ-ı Naḳşibendī fāzılān u 'ārifānından Şeyh 'Abdī Efendi ḥazretleri. Sultān Meḥemmed Ḥān *'aleyhü'r-raḥmeti'l-Meliki'l-Müste'ān* ḥazretlerinin cāmi'-i şerifleri civārında āsitān-ı pīrānelerinde defin ve türbe-i muḳaddeseleri ziyāretgāh-ı erbāb-ı ta'yin olan ḡavş-ı Yezdānī Pīr Emīr Buḫārī *'aleyhi taḳdīsī'l-Bārī* ḥazretlerinin āsitān-ı 'ulyālarında seccāde-nişin-i kemālāt-ḳarīn, ḳuṭbü'l-kāmilin eş-Şeyh Ḥ'āce Fazlu'llāh-ı Şānī

h azretlerini  h ıdmet-i ‘ arif nelerinden nisbet ve tekm l-i t r kat eden a   b-ı h k kattendir.

M   r n ileyh h azretlerini  t r k-ı Na  ibend ’de yetiştirdikleri f z llardan ve k millerden biri de bu z t-ı  er ftir. O derg h-ı feyz-pen hta pek çok sene hücre-ni  n olmuş ve otuz sene mi d r  s lik n u t lib n  n erk n-ı t r katta ter k   etmelerine m r  id ne sa’y u himmet etmiştir.

Ba’z  tek y da m r  id na me  hatleri mesb ktur. Tekyeg h-ı Na’ m’e na illeri 1168 t r hinde ve medfen-i m b rekleri H azret-i Em r Bu  r  * addesa’ll hu esr rehu’l-B r *  sit n-ı f y z t-ni  r   abrist nındadır.  d b-ı t r kat-i Naşibendiyye’ye d ’ir f z l ne v  m r  id ne ris lesi mesm ’dur. Mürşidleri.

ŞAHIS, ESER VE YER ADLARI DİZİNİ

A, Ā, ‘

- ‘Abdu’llāh Efendi, 99, 100, 106, 133, 162, 169, 170, 175, 176, 177, 186, 189, 190, 202, 211, 213, 214, 217, 219, 220, 229, 230, 231, 232, 236, 237, 241, 243, 245, 246, 247, 249, 250, 252, 254, 256, 258, 265, 268, 272, 292, 299, 305, 309, 310, 312, 327, 336, 337, 338, 339, 346, 356, 359, 361, 389, 392
- ‘Abdu’llāh Efendi {Mestçi-zāde}, 211
- ‘Abdu’llāh Hilmî Efendi, 227, 272
- ‘Abdu’r-raḥmān bin Aḥmed Şanādîkî, 233
- ‘Abdu’r-raḥmān Efendi, 120, 177, 217, 228, 237, 259, 272, 310, 364, 376, 377, 388
- ‘Abdü’l-bākî Efendi, 100, 107, 155, 176, 177, 178, 213, 216, 252, 254, 265, 275, 277, 296, 320, 326, 352, 363, 375, 385
- ‘Abdü’l-bākî ‘Ārif Efendi, 106, 187, 191, 202, 203, 212, 213, 214, 229, 248, 253
- ‘Abdü’l-bākî-i Zerḳānî, 207
- ‘Abdü’l-fettāḥ Efendi, 173
- ‘Abdü’l-ḡanî bin Muḥyi’d-dîn bin Mekkiyye, 188
- ‘Abdü’l-ḡanî Efendi {Erzincân}, 237
- ‘Abdü’l-hādî Efendi, 154, 249
- ‘Abdü’l-ḥalîm Efendi, 157, 162, 178, 231, 238, 297, 298, 318, 345, 347
- ‘Abdü’l-ḥamîd Ḥān-ı Şānî, 81, 146
- ‘Abdü’l-kerîm-i Keşfî, 298
- ‘Abdü’l-laṭîf Rāzî Efendi, 89, 278
- ‘Abdü’l-vehhāb Efendi, 160, 276, 364
- ‘Abdü’r-raḥîm Hıfzî Efendi, 298
- ‘Abdü’r-raḥîm ibn Ebî Bekir ibn Süleymān, 208
- ‘Abdü’s-selām Dede, 322
- ‘Ābid Çelebi Mescidi, 264
- ‘Akā’id-i Neseḫiyye, 200
- ‘Akā’id-i ‘Aḫudiyye, 278
- ‘Akkā, 180
- ‘Alāḳa, 212
- ‘Alā’iyye, 217
- ‘Alā’ü’d-dîn-i Kāşānî, 178
- ‘Alî Baba, 366
- ‘Alî bin Aḥmed bin ‘Alî, 158
- ‘Alî Efendi {Ereḡli}, 216
- ‘Alî Efendi {Yūsuf Efendi-zāde}, 175
- ‘Alî Efendi {Maṭlabî Dāmādî}, 258
- ‘Alî Efendi {Şeyḥ}, 250
- ‘Alî Efendi {Şirvānî}, 207
- ‘Alî Efendi {Vezîr Müfettişi}, 268
- ‘Alî el-Kārî, 169, 279
- ‘Alî el-Vaḥidî Efendi, 320
- ‘Alî-i Nişārî Efendi, 300
- ‘Ammār-zāde Efendi, 182
- ‘Ammūce Ḥüseyn Paşa Medrese, 273
- ‘Arab İskelesi, 148
- ‘Arabkapısı, 206
- ‘Ārif Çelebi, 346
- ‘Arzî-zāde Ḥāletî Efendi, 351
- ‘Āşıklar Meydânı, 307
- ‘Atîḳ Nişāncı Paşa, 188
- ‘Atîḳ Vālide Sulṭān Cāmi’, 163, 199, 301
- ‘Aṭā’î el-Ḥācc Muşṭafā, 196
- ‘Āṭîf Efendi, 268
- ‘Ayn-ı Ekber Muḥammed Efendi, 324
- ‘Azîz Maḥmūd Hüdā’î, 149, 199, 291, 302, 309, 312, 313, 355, 358, 360, 361, 370
- Acı Çeşmeli Meḥammed, 297
- Ādāb-ı Mîrî, 224, 274
- Ādem Dede, 345
- Afḡanistān, 337
- Aftas-zāde Zeynû’l-‘Ābidîn Efendi, 182
- Aḡaḳapılı İsmā’îl Efendi, 189, 195, 235, 248
- Aḡa-zāde Meḥammed, 177, 213
- Aḡa-zāde Meḥammed Dede, 177
- Aḡkām-ı müfide ve Kitābü’s-siyāse, 185
- Aḡmed Efendi {Bolu}, 177
- Aḡmed Efendi {Aḡbıyık Cāmi’}, 206
- Aḡmed Efendi {Bender}, 263
- Aḡmed Efendi {Müderriş}, 238
- Aḡmed Efendi {Türkmānî}, 218
- Aḡmed Efendi {Tavaş}, 271
- Aḡmed Ḥālîd, 212
- Aḡmed Ḥāsib Efendi, 259
- Aḡmed Nāşîḥ Efendi, 270
- Aḡmed Nedîm Efendi, 155, 161
- Aḡmed Paşa, 152, 163, 185, 276, 336, 362, 389, 395
- Aḡmed Sārbān, 202
- Aḡmed Şenā’î Efendi, 174
- Aḡmed Yemiş Efendi, 239
- Aḡmediyye Cāmi’, 149
- Aḡ Maḥmūd Efendi-zāde, 240, 261, 265
- Aḡ Maḥmūd-zāde Mektebi, 349
- Aḡ Mollā ‘Ömer Efendi, 177
- Aḡbaba Mescidi, 264
- Aḡbıyık Cāmi’-i Şerîfî, 354
- Aḡbıyık Dergāhı, 274
- Aḡsarāy, 256, 308, 315, 316
- Aḡseki Mescidi, 244
- Aḡşehirli-zāde İbrāḥîm Efendi, 157
- Aḡşehirli-zāde İbrāḥîm Fazlu’llāh Efendi, 157
- Aḡtürbe Ḥarābesi, 174, 251, 363
- Alacacı-zāde, 251, 252

Altımermer, 336
 Altıncı Karlos, 153
 Altunuçok-zâde ‘Abdî Efendi, 150
 Amasya, 29, 42, 57, 99, 235, 271, 364
 Amasyalı-zâde Efendi, 99, 101, 365
 Anadolu, 9, 11, 12, 13, 30, 34, 53, 100, 129, 139,
 163, 166, 170, 185, 186, 187, 189, 191, 193,
 200, 201, 211, 221, 223, 225, 229, 237, 240,
 241, 252, 255, 256, 258, 270, 271, 303, 388
 Anadoluhişârı, 188, 241
 Ankara, 182, 199, 202
 Ankaravî Şofu Emîr Mehmed, 100, 240
 Ankaravî Şeyh Hüsâmü’l-dîn, 203
 Antakya, 211
 Antalya, 216, 236, 237
 A‘mâ Şeyh Halîl, 383
 Aristo, 157
 Âşaf-nâme, 134, 220
 Âsîf Dede, 317, 318
 Aşlu’l-haber min kelâmi Seyyidi’l-beşer, 279
 Asya Kıt‘ası, 338
 Aşçıbaşı Ahmed Ağa, 172
 Aşçıbaşı Mescidi, 251
 At Bâzârı, 259, 309
 Aşa-i Kebîr, 261
 Aşrabü’l-âşâr fî Hakkı Ehli’l-edvâr, 262
 Avusturya, 51, 53, 84, 152, 153
 Ayaklı Kütüb-hâne, 237
 Ayas Paşa, 321, 388
 Ayaşofya, 83, 100, 147, 148, 168, 173, 177, 194,
 236, 238, 250, 271, 276, 277, 298, 299, 323,
 332, 337, 356, 366, 370, 371, 372, 377, 384, 385
 Ayaşofya Câmî‘, 148, 168, 173, 194, 236, 238,
 265, 356, 370, 377
 Ayaşofya Şeyhî-zâde Şiddîk Efendi, 100, 276
 Ayaşofya-i Kebîr, 83, 147, 250, 271, 277, 298, 299,
 323, 337, 366, 377, 385
 Ayaşofya-i Kebîr Câmî‘, 83, 147, 277, 298, 299,
 323, 337, 366, 377, 385
 Aydın, 6, 21, 102, 215, 237, 271, 420, 422
 Aydos, 308, 377
 Âyete’l-Kürsî, 261
 Âyinelikavağ, 321
 Ayvansarây, 353
 Azak Kal‘ası, 152

B

Bâb-ı Şarkî, 210
 Bâbü’r-Rahme, 168
 Bâbü’ş-şagîr, 158, 160, 167, 180, 185, 197, 198,
 208, 209, 210, 218, 228, 233, 234, 247, 281
 Bâdemlik Tekyesi, 305, 306
 Bâğçekapısı, 147, 202, 294, 351, 377, 386, 387
 Bâğçeköyü, 150

Bâğdâd, 119, 139, 152, 153, 183, 202, 229, 247,
 259, 275, 280, 367, 369, 370
 Bâğdâdî, 168, 368
 Bâğlar Meydanı, 375
 Bahâriyye Câddesi, 177, 188, 225, 311
 Bahrî Paşa, 178
 Bakıyyetu’llâhi hayr ba‘de’l-fenâ fî’s-seyr, 284
 Bakî‘-i Şerîf, 154, 168, 320
 Bâkî-zâde Hâdî Efendi, 154
 Bakrâşî Şeyh Yûsuf, 228
 Balıkcı Dede, 328
 Balî H‘âce Mescidi, 189, 384
 Banaluğa, 84, 152
 Bandırma, 380
 Bandırmalı Dergâhı, 396
 Bandırmalı Şeyh Yûsuf Efendi, 376
 Bandırmavî Şeyh Yûsuf Efendi, 379, 396
 Bâne, 347
 Basarabya Kıt‘ası, 263, 375
 Bayrâm Çelebi, 372
 Bedâyi‘, 178
 Bedrî’l-dîn Mollâ, 327
 Begoğlu Kabristânı, 382
 Bektaşlı Neccâr-zâde Şeyh Rızâ ‘ü’l-dîn Efendi,
 386
 Beldetü’s-sa‘ade, 338
 Belgrad, 84, 153, 261, 310, 390
 Belgradî Şeyh ‘Abdü’l-kâdir Efendi, 312
 Belgradlı Şeyh ‘Abdü’l-kâdir Efendi, 311
 Bender, 263, 375
 Beştu’z-zirâ‘ ‘ayn bi’l-vaşid fî beyânî’l-haқиқati
 ve’l-mecâz fî’t-tevhîd, 285
 Beşiktaş, 148, 155
 Bevâtını’l-Şur‘ân ve mevâtını’l-Furkân, 283
 Beyân-ı Cehdî’l-muқıl, 169
 Beyâtî, 349
 Beykoz, 264, 328
Beyoğlu, 155, 206, 243, 321, 382
 Beyoğlu Kabristânı, 155, 243
 Beyt-i Harâm, 324
 Beytî’l-maқdis, 280
 Beyzâvî Tefsîr-i Şerîfî, 209, 274, 282
 Bezci-zâde Şeyh Muhyî Efendi, 252
 Bezlu’ş-şilât fî beyânî’ş-şalât ‘alâ mezhebi’l-
 Hanefiyye, 287
 Bezlü’l-ihsân fî tahkîki ma‘ne’l-insân, 284
 Bıçakçılar Câmî‘, 356
 Bîcân Dede, 324
 Bidâyetü’l-mürîd ve nihâyetü’s-sa‘âd, 287
 Bîkâ‘a, 184, 282
 Bilâd-ı Devriyye Mevleviyyetleri, 177
 Bilâd-ı Maḥrec Mevleviyyetleri, 120, 172, 173, 253
 Bilâl-i Habeşî, 185
 Birâder-zâde, 192, 193
 Birgi, 271

Birgivi, 224, 230
 Bitlis, 314
 Boğaziçi, 26, 148, 150, 175, 188, 237, 238, 328, 385
 Boğdan, 153
 Bolu, 177, 296, 326
 Boluî Şeyh Hāmza Efendi, 211
 Bosna, 84, 129, 152, 162, 233, 234, 247, 259
 Bosnavî Şeyh 'Osmān, 303
 Bostān İskelesi, 107, 174, 188, 195, 214
 Bögürdelen, 153
 Budin, 152
Buğvetü'l-müktefî fî cevāzi'l-ḥuffî'l-Ḥanefî, 285
Buḥārî-i Şerîf, 148, 274
 Buḥūrî-zāde, 167
 Burdur, 196
 Burusa, 100, 154, 159, 160, 165, 172, 173, 182, 185, 189, 190, 191, 193, 196, 199, 207, 211, 212, 215, 216, 227, 228, 229, 236, 237, 239, 240, 243, 247, 248, 249, 259, 260, 269, 275, 302, 309, 324, 325, 326, 327, 329, 346, 368, 369, 378, 379, 385, 390
 Bülbül Deresi Kabristanı, 199, 246
 Bülbülcü-zāde Şeyh ' Abdü'l-kerīm-i Fethî Efendi, 385
Bürhānū's-sübūt fî tebrî'eti Hārūt u Mārūt, 284
 Büyük Ayaşofya, 257, 263, 265, 370
 Büyük Toğmağ Tepe Kabristanı, 327
 Büyük Toprak Tepe, 327

C

Caca Sultān, 386
 Cağaloğlu, 349
 Cağaloğlu Semti, 274
 Cāmi'-i Benî Ümeyye, 158, 282
 Cāmi'-i Emevî, 165, 170, 180, 210, 233, 234, 267
 Cāmi'-i Ezher, 168, 185, 188
 Cāmi'-i Ḥazret-i Süleymān-ı Ḥānî, 230
 Cāmi'-i ' Adās, 347
 Cāmi'-i Şalāhiyye, 188
 Cāmi'-i Selîmiyye, 282
 Cāmi'-i Sināniyye, 247
 Cāmi'ü'l-Ezher, 233
 Cāmi'ü'n-Naḥle, 228
 Cānbāziyye Mescidi, 203
 Cānḳurtaran Mescidi, 311
 Cānḳurtaran Şeyh ' Abdu'llāh, 310, 312, 327, 389
 Ca' ferābād, 103, 305, 306, 386
 Cāru'llāh Zemaḥşerî, 261
 Cāru'llāh bin Muḥammed Ebi'l-luṭf, 165
 Cāru'llāh Efendi, 224
 Cebel-i Kāsiyūn, 280, 281
 Ced Ḥasan Efendi, 330
Cehdū'l-muḳıl, 169

Celāl Beg, 200
 Celālū'd-dīn Çelebi, 346
 Celvetî Dergāh-ı Qādīmî, 370
 Celvetî Tekyesi, 148, 309, 355, 356, 361, 370, 372
 Cemā'eyn, 280
Cem'ü'l-esrār fî men'i'l-eşrār 'ani'z-zann fî şūfiyyeti'l-aḥyār, 285
Cem'ü'l-eşkal vaz'u'l-işkal 'an ibāreti't-Tefsīri'l-Begavî ve'l-cevāb 'an ibāreti fî'l-erba'ini'n-nūriyye fî kavluhu, 285
 Cenāb-ı Hālid bin Zeyd Ebā Eyyūbe'l-Enşārî, 190
 Cenāb-ı ' Abbās, 314
 Cennetü'l-Mu' allā, 263
 Cerrāḥpaşa, 130, 203, 230, 292, 293
Cevābu su 'āl ve reddi min-Mekketi'l-müşerrefe 'ani'l-iḳtidā min cevfi'l-Ka'be, 286
Cevābu su 'ālin fî şarḥı vāḳıf mine'l-Medīneti'l-Münevvere, 285
Cevāhiri'n-nuşuş fî ḥallî kelimāti'l-Füşuş, 283
 Cezerî Kāsım Paşa Cāmi', 162
 Cezerî-zāde Sa'id Mollā Efendi, 255
Cihān-nümā-yı Avrupa, 304
Cihet-i Vahdet, 200
 Cism-i Latîf Tekyesi, 315
 Cübbü'n-nūr Kabristanı, 195

Ç

Çakmak Dede, 328
 Çakmaḳiyye Medresesi, 368
 Çālāk-zāde Tekyesi, 349
 Çatladı Kapı, 361
 Çavuş Aḥmed Ağa, 257
 Çavuş İsmā'îl Dede, 324
 Çavuş-zāde, 249
 Çelebi Hācî Bostān Efendi, 345
 Çelebi Şeyh Muẓafferü'd-dīn, 346
 Çenberlitaş, 306, 332
 Çeşme Meydānı, 237
 Çeşmî Meḥammed, 155
 Çırçır Mescidi, 371
 Çiçekçi Bāğçesi, 161
 Çihārşenbe Bāzārı, 161, 187, 261, 270, 382
 Çihārşenbe Bāzārı Cāddesi, 161
 Çinili Cāmi'-i Şerîfî, 230, 306
 Çinili Kaşrı, 148
 Çorlulu ' Alî Paşa Cāmi', 383
 Çorlulu ' Alî Paşa Tekyesi, 306
 Çöpçüler Soḳaḡı, 371
 Çukadar Şeyh Meḥammed, 330
 Çukur Mezārılık, 243
 Çürüklük Maḳābiri, 302, 338

D, Ğ

Dahr el-Kināniyyü'l-Maḳdisî en-Nāblusî, 280

Dāmād İbrāhīm Paşa, 155
Dāmād-zāde Ebu'l-ḥayr Ahmed Efendi, 157, 187, 305
Ḍarbü'l-baḥr, 209
Dārendeli Hamza Efendi, 169
Darı Deresi, 238, 258, 277, 321, 323, 366
Dār-ı Hilāfet, 130, 230, 253, 254, 276, 278, 292, 297, 307, 316, 319, 329, 330, 331, 333, 338, 340, 348, 350, 352, 361, 363, 366, 368, 369, 371, 375
Dār-ı Salṭanat-ı Seniyye, 153, 157, 161, 256
Dārü'l-ḥadiṣ-i Süleymāniyye, 102, 190
Dārü'l-Hilāfe, 158, 233, 235, 236, 239, 243, 248, 252, 255, 263, 265, 271, 275, 277, 303, 320, 339, 382, 396
Dārü'l-Hilāfeti'l- Aliyye, 100, 106, 120, 151, 171, 172, 185, 193, 209, 213, 217, 231, 233, 235, 237, 240, 241, 244, 245, 246, 247, 248, 256, 258, 263, 268, 270, 282, 299, 302, 305, 311, 312, 319, 324, 328, 332, 338, 350, 351, 352, 361, 363, 373, 393
Dārü'l-ḳurrā, 185, 193
Debbāğlar Yoḳuşu, 380
Dede Çelebi, 312
Dede Efendi, 91, 113, 133, 190, 220, 241, 317, 318, 333, 339, 340, 341, 370, 372, 389, 396
Def'e'l-ibhām cevābi su'āl, 287
Def'u'd-ḍarūra 'an ḥaccu's-ṣarūra, 286
Defterdār İskeleyi, 162, 207
Delā'ilü'l-ḥayrāt, 257
Derbend, 152
Dereçi, 321
Dereler Mescidi, 103, 162, 171, 173, 200, 215, 216, 217, 223, 229, 230, 235, 237, 240, 250, 259, 263, 265, 268, 276, 302, 337, 352, 354, 361, 364, 378, 384, 389, 391
Dersa'ādet, 217
Derviş Ahmed, 178
Derviş Hāfiz Ahmed Efendi, 300
Derviş Muhammed, 108, 289
Deveciler Mezāristānı, 208
Devlet-i Aliyye-i Osmāniyye, 153, 173
Deyr, 275
Dīvān-ı belāğat-ı unvān, 262
Dīvān-ı Eṣ'ār, 126, 156, 175, 177, 205, 259, 271, 297, 381, 393
Dīvān-ı Hāfiz-ı Şirāzī, 392
Dīvān-ı İlāhiyyāt, 285, 297
Dīvānu'l-ḥakāyik ve meydānu'r-rekāyik, 285
Dīvānu'l-medāyih-i'l-muṭlaḳa ve'l-mürāselātı ve'l-elgāz ve ḡayri zālīk, 285
Dīvānu'l-medāyih-i'l-Nebeviyye el-müsemma bi-neḫatı'l-ḳabūl fī medāyih-i'r-Resūl, 285
Dīvānu'l-ḥuṭeb el-müsemma yevāni'u'r-ruṭeb fī bedā'i'ü'l-ḥuṭeb, 287

Dīvānu'l-İslām bi-Cemī'i'l-ulemā ve'l-meşāhīr ve'l-mülūk, 267
Divitçiler, 252
Diyārbekir, 155, 202, 235, 314
Doğancılar, 189, 226, 295, 308, 322, 336, 381, 384, 390
Doğancılar Cāmi', 336
Doğancılar Meydānı, 295, 308, 322, 381, 390
Dolaybe, 396
Dolaybeli Şeyḫ Veliyyü'd-dīn, 396
Doymazdere, 246, 277, 321
Doymazdere Ḳabristānı, 246
Doymazdere Maḳberesi, 366
Dökmeciler Maḳallesi, 360
Drağman Tekyesi, 325, 383
Drama, 325
Duḡter Şeref Maḳallesi, 302
Dürer, 159, 281
Dürri Efendi, 307
Dürri Muḥtār, 180
Düstürü'l-amel, 381

E

Ebā Eyyübe'l-Enşārī, 193, 207, 209
Ebī Şeybeti'l-Ḥidri, 353
Ebi'l-fer Şeyḫ Muhammed ibn Ahmed el-'Acemī, 266
Ebū Bekir Beg, 162, 171, 269, 270
Ebū Fārūḳ Meḥemmed Paşa, 132, 219
Ebū 'Ömer Şeyḫ Muvaḫḫaḳu'd-dīn ibn Ḳudāme, 280
Ebū Sa'īd Efendi-zāde Feyzu'llāh Efendi, 193
Ebū Sa'īd-zāde Feyzu'llāh Efendi, 303
Ebu'l-fütūḫ Meḥemmed-i Hānī, 230
Ebu's-su'ūd Efendi, 182, 199
Ebu't-Tāhir, 168
Ecvibetü'l-ünsiyye 'ani'l-es'ileti'l-Ḳudsıyye, 286
Eczā-yı Ḳaḏıyye, 200
ed-Dürerü's-seniyye, 184
Edirne, 20, 25, 26, 29, 38, 41, 48, 51, 52, 57, 120, 129, 162, 172, 177, 182, 185, 186, 188, 224, 242, 245, 260, 277, 300, 322, 323, 332, 333, 340, 374, 383, 384, 390, 419, 425
Edirnekapısı, 99, 119, 130, 157, 162, 173, 174, 177, 178, 179, 187, 190, 199, 206, 212, 213, 217, 231, 232, 238, 239, 244, 245, 251, 253, 254, 255, 258, 264, 269, 271, 272, 275, 292, 302, 303, 312, 326, 327, 331, 335, 338, 352, 363, 366, 382, 385
Edirnekapısı Cāddesi, 316
Edirneli Cānbāz-zāde 'Alī Efendi, 384
Edirneli Ḳoca Ḳaşab-zāde Şeyḫ Meḥemmed, 300, 350
Edirneli Mecdī Efendi, 304

Edirneli Mehemmed Mecdî Efendi, 41, 78, 145
 Edirneli 'Alî Efendi, 163
 Edirneli Şeyh Cemâlî Efendi, 395
 Efḍal-zāde Medresesi, 191
 Eflāk, 153
 Eğrikapı, 255, 258, 269, 353, 395
 Eğrikapılı Râsim Efendi, 215, 221, 395
 Ekmelî, 178
el-Cevābu'l-menşūr ve'l-manzūm 'an su'ālî'l-
meftūm, 284
el-Cevābu't-tām 'alā ḥaḳīḳatî'l-Kelām, 284
el-Cevābü'l-mu'temed 'an su'ālātî ehl-i Şafed, 284
el-Cevābü'l-'ālā 'an ḥālî'l-velî, 288
el-Cevābü's-şerîf li'l-Hazreti's-Şerîfe enne
mezhebu Ebî Yūsuf ve Muḥammed ve hüve
mezhebu Ebî Ḥanîfe, 286
el-Cevherü'l-küllî şerḥu 'Umdetî'l-muşallî ve hiye
el-Muḳaddimetü'l-Keydāniyye, 287
 Elçi İbrāhîm Paşa, 133, 219
el-Ecvibetü'l-bette 'ani'l-es'ileti's-sitte, 286
el-Envārü'l-ilāhiyye şerḥi'l-Muḳaddimetî's-
Senūsiyye, 287
el-Fetḥu'r-rabbānî ve'l-feyzu'r-raḥmānî, 287
el-Fetḥü'l-Mekkî ve'l-lemḥu'l-malkî, 284
el-Fevā'idî'l-celîle fî Müselseletihi, 368
 Elfiyye, 180, 198, 280
Elfiyye-i ḥabîbiyye fî 'İlm-i mübeyyināt, 181
el-Fütūḥātü'l-Medîne fî'l-ḥazarātü'l-
Muḥammediyye, 284
el-Ġayşü'l-münbecis fî ḥükmi'l-meşbūğ bi'n-necs,
 286
el-Hācc Feyzullāh Efendi, 271
el-Hācc Maḥmūd Efendi, 264
el-Hācc Mehemmed Emin Efendi, 258
el-Hācc 'Abdü'l-kerîm Efendi, 265
el-Hācc 'Alî Efendi, 102, 302
el-Ḥadîkatü'n-nediyye şerḥi't-tariḳatî'l-
Muḥammediyye, 283
el-Ḥaḳīḳatü'l-mecāz fî rihleti bilādi's-Şām ve'l-
Mışır ve'l-Ḥicāz, 105, 286
el-Ḥāmil fî'l-mülk ve'l-maḥmūl fî'l-fülk fî
Aḥlāḳu'n-nübüvve ve'r-risāleti ve'l-ḥilāfeti fî'l-
mülk, 284
el-Ḥavzu'l-mevrūd fî ziyāreti eş-Şeyḥ Yūsuf ve's-
Şeyḥ Maḥmūd, 287
el-Ḥazretü'l-ünsiyye fî'r-rihleti'l-ḳudsiyye, 285
el-İbtihāc fî menāsiki'l-ḥācc, 286
el-Ḳalā'idü'l-ferā'id fî mevā'idî'l-fevā'id fî fiḳhi'l-
Ḥanîfe 'alā tertîbi ebvābü'l-fiḳḥ, 285
el-Ḳavlü'l-ebyān fî şerḥi 'Aḳīdetü İbn Nadyān ve
hüve el-müsem mābū'İrāk, 284
el-Ḳavlü'l-muḥṭār fî'r-reddi 'ale'l-cāhili'l-muḥṭār,
 287
el-Ḳavlü'l-mu'teber fî beyāni'n-naẓar, 287
el-Ḳavlü'l-'Āşım fî kırā'ati Ḥafş İbn 'Āşım
naẓmen 'alā Ḳāfiyetü'l-kāf, 284

el-Ḳavlü's-sedîd fî cevāziḥulfi va'id, 284
el-Keşf ve't-tibyān 'ammā yete'alleḳu bi'n-nisyan,
 286
el-Keşfü 'ani'l-aḡlāti't-tis'a min beyti's-sā'a
mine'l-ḳāmūs, 286
el-Kevākibü'l-müşriḳa fî ḥükmi isti'mālî'l-minṭaḳa
mine'l-fiḍḍa, 286
el-Kevākibü'l-mütelālî Şerḥu Ḳaşıdeti'l-Ġazzālî,
 287
el-Kevākibü'l-vekkād fî ḥüsni'l-i'tikād, 287
el-Kevākibü's-sārî fî ḥaḳīḳatî'l-cüz'î'l-iḥtiyārî, 284
el-Kitābetü'l-'aliyye 'ale'r-Risāleti'l-Canbulāḥiyye,
 287
el-Lü'lü'î'l-meknün fî ḥükmi'l-iḥbār 'ammā
seyekün, 287
el-Maḳāşidü'l-mumahḥaşa fî beyāni keyyü'l-
ḥimmeşe, 287
el-Ma'ārifü'l-ḡaybiyye şerḥu'l-'Ayniyyeti'l-
Ciliyye, 284
el-Mecālisü's-Şāmiyye fî mevā'izi ehli'l-bilādi'r-
Rūmiyye, 284
el-Mevāhibü'l-cezāle fî merviyātü'l-faḳîr
Muḥammed ibn Aḥmed 'Uḳayle, 368
el-'Abîr fî't-ta'bîr naẓmen min-baḥri'r-Recez, 286
el-'İḳdū'n-naẓım fî'l-ḳadri'l-'azîm, 285
el-Uḳūdü'l-lü'lü'îyye fî tariḳi'l-Mevleviyye, 287
el-Vesiletü'l-'uzemā ilā Ḥazretü'n-Nebiyyi'l-
müctebā, 359
 Emîne Bacı, 293
 Emînler Maḥallesi, 224
 Emîr Buḥārî, 54, 79, 95, 131, 145, 157, 178, 199,
 206, 232, 238, 239, 254, 255, 259, 269, 302,
 331, 352, 353, 366, 396, 397
 Emîr Sultān, 159
 Emrullāh Rūḥî Efendi, 162, 221
 Enarlı Dergāhı, 327
 Enderün-ı hümayūn, 151, 172, 189, 214, 215, 221,
 230, 236, 273, 307, 322, 337, 350, 351, 381
 Enderünî 'İşmet Efendi, 172
Enmüzeccü'l-'ulūm, 176
en-Nefeḥātü'l-münteshire fî'l-cevāb 'ani'l-es'ileti'l-
 'aşere 'an aḳsāmü'l-bed'iyye, 284
en-Nesîmü'r-rebî'î fî't-tecādübî'l-bedî'î, 286
en-Nevāficu'l-fā'iḥa bi-revā'ihu'r-rü'yā eş-şāliḥa,
 287
en-Ni'amü's-sevābig fî iḥrāmi'l-medenî min-
Rābig, 286
Envāru's-şümūs fî ḥutebi'd-dürüs, 286
Envārü's-sülūk fî esrārî'l-mülūk, 284
Erba'in-i Nevevî, 184
 Ereğli, 216
er-Ravzu'l-mi'tār bi-revā'ihu'l-eş'ār, 288
er-Reddül-vāfî 'alā cevābi'l-Ḥaḣkefî fî risāleti'l-
Ḥuffe'l-Ḥanefî, 285
 Erzurüm, 271, 298
 Esirî Dāmādî Şeyḥ Muştafā, 277

Eski Maḥalle, 148
 Eski Maḥkeme, 227
 Eski Nişancı Cāmi', 177
 Eski Nişancılar, 187, 217, 264, 326, 335, 363, 382, 383, 385
 Eski 'Alī Paşa Cāmi', 244
 Eski 'Alī Paşa Semti, 264
 Es'ad bin 'Alī, 157
 Es'ad H'āce Efendi, 157, 158
Es'ile vü Ecvibe, 329
es-Seyyid eş-Şeyh Meḥammed Şerefü'd-dīn Efendi, 324
 es-Seyyid eş-Şeyh Muḥammed ibn 'Alī el-Aḥmedī, 367
es-Seyyid eş-Şeyh 'Ubdeydu'llāh Efendi, 321
 es-Seyyid eş-Şeyh Pīr Yahyā eş-Şīrvānī, 127
 es-Seyyid eş-Şeyh Pīr Yahyā eş-Şīrvānī, 295
es-Seyyid İsmā'īl Belīg Efendi, 159
es-Seyyid Meḥammed Ebū Sa'id Efendi, 182
es-Seyyid Meḥammed Es'ad, 244
es-Seyyid 'Abdü'l-vehhāb, 262
es-Seyyid Yahyā Vākıf Efendi, 106, 213
es-Sırru'l-muḥtebī fī dārihi İbni'l-'Arabī, 284
eş-Şulḥu beyne'l-iḥvān fī ḥükmi ibāḥati'd-duḥān, 288
 Eşref-zāde Şeyh 'İzzü'd-dīn Efendi, 239
 Eşref-zāde Şeyh Şerefü'd-dīn Efendi, 324
 Eşref-zāde-i Rūmī, 324
eş-Şemsü 'alā Cenāhi tā'ir fī maḥāmi'l-vākıfī's-sā'ir, 285
eş-Şeyh Āsif Meḥammed Dede, 102, 317
 eş-Şeyh Ebū Bekir Çelebi, 327
eş-Şeyh el-Hācc Aḥmed Efendi, 337
 eş-Şeyh el-Hācc 'İzzü'd-dīn 'Alī-i Karamānī, 127, 295
 eş-Şeyh el-Hācc 'İzzü'd-dīn-i Karamanī, 354
 eş-Şeyh H'āce Fazlu'llāh-ı Şānī, 95, 397
eş-Şeyh H'āce İshaq Efendi, 386
 eş-Şeyh İsmā'īl Hakkı, 369, 378
 eş-Şeyh Keşfī Ca'fer Efendi, 362
eş-Şeyh 'Abdu'r-raḥmān Efendi {Mudanyavī}, 376
 eş-Şeyh 'Alā'ü'd-dīn-i 'Uşşākī, 354
 eş-Şeyh 'Alī eş-Şafvetī, 336
eş-Şeyh Ya'kūb 'Afvī Efendi, 355
et-Taḥrīrū'l-hāvi şerḥu Tefsīri'l-Beyzāvi, 108, 283
et-Tenbīhu mine'n-nevm fī ḥükmi mevācidü'l-kavm, 287
et-Tuḥfetü'n-Nāblusiyye fī'r-rıḥleti't-Ṭrablusiyye, 286
et-Ta'al'atü'l-bedriyye Şerḥu'l-Kaşıdetü'l-Muḍariyye, 287
Eṭvāku'z-zeheb fī'n-Neşāyih ve'l-ḥaṭab, 261
 Evliyā Şeyh Şālih Dede, 330
 Evliyā-zāde Aḥmed Efendi, 323
 Eyüb, 188, 216, 247, 264, 300, 324, 325

Eyüb Mevleviyyeti, 188, 247
 Eyüb Şuyolcu-zāde Necib Efendi, 320, 351
eş-Zıllü'l-memdūd fī ma'nā Vahdeti'l-vücūd, 284

F

Fā'iz Efendi-zāde, 106, 213
 Fās, 153
 Faşih Dede, 340
 Fātiḥ, 191, 273, 350, 352, 371, 385
 Fātiḥ Sultān Meḥammed, 191, 273, 350, 371
 Fāṭıma Ḥānım, 151
 Fāzıl Süleymān Efendi, 238, 324, 366
 Fāzıl-ı Kefevī, 235
 Fenārī Kūl Aḥmedī, 224
 Feridūn Paşa, 174, 221, 241
 Feridūn Paşa Türbesi, 174
 Ferruḥ Çelebi, 372
 Ferruḥ Kethüdā Tekyesi, 332
Fetāvā-yı Ḥayriyye, 277
Fetāvā-yı ibn Baḥṭiṣ, 180
Fethu'l-kebir li-fethi rā'i't-tekbir, 285
Fethu'l-Mu'idi'l-Mubdi şerḥu Manzūme-i Sa'dī Efendi, 284
Fethü'l-ingilāk fī mes'ele'ti 'Alayu't-ṭalāk, 285
Feyzu'llāh Efendi {Çorlulu}, 238
Feyzu'llāh Efendi {Isparta}, 196
 Feyzu'llāh Efendi-zāde Sa'dü'd-dīn Efendi, 196
Feyzu'llāh Ḥulūşī Efendi, 387
 Feyzu'llāh Şakir Beg, 319
 Fındık Muştafa Efendi, 253
 Fındıklılı Meḥammed Ağa, 388
 Fındık-zāde Feyzī Efendi, 253
 Fıtnat Ḥānım, 255
 Filibe, 39, 129, 163, 190, 196, 253, 370, 372
 Fīrüz Ağa, 319
 Fransa İmparatoru, 153

G, Ğ

Ġalaṭa, 100, 150, 157, 185, 213, 240, 339, 340, 341
 Ġalaṭasarāyı, 151, 243, 319, 381
 Ġavşī Dede, 340
Ġavşü'l-ḳabül hemā fī ma'nā bismi'llāh, 285
Ġāyetü'l-maṭlūb fī maḥabbetü'l-maḥbūb, 287
Ġāyetü'l-vicāze fī tekrāri's-şalāt 'ale'l-cenāze, 287
 Ġazzī-zāde Şeyh 'Abdu'r-raḥmān., 166
 Gelenbe Kaşabası, 215
 Gelenbevi İsmā'īl Efendi, 216
 Gelibolu, 177, 178, 311
 Gelibolulu Pārsā Şeyh Meḥammed Şābir Efendi, 254
 Gemlik, 324
Güldeste-i Riyāz-ı 'İrfān, 159
 Gülnüş Emetu'llāh Vālide Sultān, 254
 Gülşen, 13, 21, 26, 28, 193, 194, 333, 420, 425, 427

Gümüşsuyu, 243
Gümüşsuyu Hatahānesi, 243, 382, 388
Güzoğlu Şeyh Hüseyin Efendi, 389

H, H, H

Hāce Hobyār Beg Mescid-i Münîfî, 250
Hāce Naşrî'd-dîn Efendi, 200
Hāce 'Ubeydu'llāh-i Semerkandî Nāzırü'd-dîn-i
Taşkendi, 109, 289
Hāce Sa'dü'd-dîn Efendi, 119, 303
Hāce Tācü'd-dîn-i Rūmî, 108, 289
Hācî Bayrām-ı Velî, 311
Hācî Bekir Efendi, 293
Hācî Evhad Tekyesi, 321
Hācî Eyüb Ağa, 216
Hācî İskender Mağhallesi, 248
Hācî Kemālî Efendi, 148
Hadîs-i erbā'în, 278
Hādî-zāde 'Abdül-'azîz Efendi, 379
Hāfîz 'Alî Efendi, 258
Hafîd Efendi, 296
Hakkāk Hāfîz Ahmed Efendi, 349
Hakke'l-yaqîn ve hidāyeti'l-muttaqîn, 285
Halāvetü'l-ālā fi't-ta'biri icmālen, 287
Haleb, 100, 106, 163, 176, 181, 182, 191, 195, 200,
203, 209, 210, 213, 216, 218, 229, 234, 240,
254, 262, 267, 268, 275, 305, 338, 388
Haleb Mevlevî Hānkāhı, 305
Hālet Efendi, 327
Hālîd bin Velîd, 171
Hālîl Efendi, 177, 228, 244, 252, 272, 315, 319,
382, 383, 384, 386, 393
Hālîl Kāmîlî Paşa, 238, 378
Hālîl Sâlik Dede, 133, 220
Hālîme Hātûn, 339
Hālîm-zāde Dāmādı, 231
Hamratü'l-Bābil ve gınā'ü'l-belābil, 285
Hamratü'l-hān Rennetü'l-elhān, 284
Hamza Efendi Risālesi, 279
Hamza Paşa Medresesi, 270
Hamza-zāde Şeyh İbrāhîm, 267
Hamza-zāde Şeyh Muḥammed bin Kemālî'd-dîn,
197
Hamza-zāde Şeyh 'Abdu'r-raḥmān, 166
Ḥandî Dede, 340
Ḥareket-i Altmışlı, 160, 212, 221
Ḥaremeyn-i Muḥteremeyn, 126, 156, 159, 181, 185,
193, 197, 211, 229, 258, 367
Ḥarmenlik, 103, 167, 172, 196, 216, 240, 271, 276,
323, 337, 384, 391
Ḥāş Odabaşı Çārşusu, 391
Ḥasan Cān Ağa, 193

Ḥasan Efendi, 130, 171, 174, 179, 195, 229, 237,
240, 299, 306, 315, 319, 330, 331, 332, 336,
337, 350, 360, 365

Ḥasan Efendi {Köprü}, 271

Ḥasan Efendi {Re'isü'l-'ulemā}, 171

Ḥasan Feyzî Efendi, 303
Ḥasan Şabrî Efendi, 319
Ḥasib Dede, 340
Ḥaşîrpüş Dede, 248
Ḥāşköy, 96, 301, 386
Ḥāşiye 'alā şerhi'l-'akā'id-i'l-Ḳayrevānî, 347
Ḥātem Efendi, 250, 391
Ḥattāt 'Osmān Beg, 161
Ḥattāt Şenā'î Efendi, 174
Ḥaṭvānî-zādelar, 179
Ḥavvā Hātûn, 324
Ḥayālî, 200, 274
Ḥayātî-zāde Emîn Efendi, 241
Ḥayfā, 280
Ḥazret-i Ebî Bekir, 105, 288
Ḥazret-i Ḥakkî Dergāhı, 378
Ḥazret-i Hālîd, 99, 103, 107, 162, 174, 177, 188,
190, 195, 202, 213, 221, 225, 226, 228, 231,
241, 242, 264, 265, 277, 299, 300, 305, 311,
327, 328, 332, 337, 360, 362, 363, 364, 388, 389
Ḥazret-i Hüdā'î Āsitānesi, 310
Ḥazret-i Mevlānā, 170, 340, 347
Ḥazret-i Mısrî Dergāhı, 329
Ḥazret-i Naşūhî Dergāhı, 322, 381, 390
Ḥazret-i 'Alā'ü'd-dîn Tekyesi, 350
Ḥazret-i 'Ātike, 165
Ḥazret-i Sezā'î, 334, 335
Ḥazret-i Sivasî Dergāhı, 296, 325
Ḥazret-i Sivasî Dergāh-ı Qadîmî, 322
Ḥazret-i Sünbül Sinān, 172, 270
Ḥazret-i Şems-i Sivasî, 303, 375
Ḥazret-i Şeyh Yāvşî Dergāhı, 161
Ḥazret-i Üftāde Kütüb-hānesi, 346
Ḥazret-i Ümm-i Sinān, 307, 311, 329, 360
Hediyyetü'l-aḥlāk ile's-şūfiyye fî sâ'iri'l-āfāk, 368
Hediyyetü'l-İhvān, 297
Hediyyetü'l-vu'āz, 357
Hediyyetü's-sālikîn, 357
Ḥekîm Süleymān Efendi, 162
Ḥekîmbaşî Gevrek-zāde Ḥasan Efendi, 174
Ḥekîmbaşî Nūh Efendi, 162
Ḥekîmoğlu 'Alî Paşa Cāmi', 336
Ḥekîm-zāde 'Alî Paşa, 152, 162, 171, 205, 214,
269, 334, 380
Ḥelva'î Şeyh Ya'küb Dede, 390
Hemedān, 152, 229
Ḥırsova, 153
Ḥızır Beg Efendi, 200
Hicāz, 168
Ḥilāfiyyāt, 212

Hilyetü'l-envâr, 133, 220
Hilyetü'l-âri fî sıfâtı'l-Bârî, 287
Hilyetü'z-zehebi'l-ibriz fî rihleti Ba'lebek ve'l-Bikâ'e'l-azîz, 285
 Hîşâr Câmî-i Şerîfî, 154
 Hîşârcık, 84, 153
Hizbü'l-a'zam, 279
 Hîrâsân, 317
 Hîrhor, 350
 Hûbyor Mescidi, 130, 292
Hulâşatı't-tahkîk fî hükmi't-taklîd ve't-tellîk, 286
Hulâşatü'l-eser, 228
 Humuş, 171, 209, 228, 243
 Hurrem Hâsekî Sultân Câmî, 321
Hülâşatü'l-beyân fî mezhebi'n-Nu'mân, 359
 Hürmet Tekye, 264
Hüsâm-ı Kânî Hâşiyesi, 212
 Hüsâmü'd-dîn-i Uşşâkî, 53, 79, 145, 176, 350, 362
Hüseyin Efendi, 220, 248, 257, 258, 265, 299, 316, 321, 325, 327, 335, 364, 383, 384, 391
Hüseyin Efendi {Levhî}, 248
Hüseyin Efendi {Seyyid Hüseyin Efendi}, 257
Hüseyiniyye, 224

I, İ, Î, Ğ

Isparta, 196
İlâkûl'l-kuyûd şerhi Mir'atü'l-vücûd, 284
 İbn Hâcib, 212
 İbn Mâlik, 198, 280
 İbn Şahne, 181
 İbrâhîm Ağa Çayırı, 161, 238, 364, 378
 İbrâhîm bin 'Abdü'l-hayy bin 'Abdü'l-hak, 194
 İbrâhîm Efendi, 53, 79, 89, 145, 157, 159, 173, 176, 179, 211, 215, 216, 231, 241, 242, 243, 253, 256, 265, 269, 271, 272, 279, 304, 306, 307, 319, 320, 348, 384, 386, 389
 İbrâhîm Paşa, 227, 308, 310, 377
 İbrâhîm Paşa Câmî, 227
 İbrâhîm Vâşık Efendi, 395
 İbrâhîm-i Halebî, 199
 İdrîs Efendi, 191, 306
 İdrîs Köşkü, 103, 202, 264, 328, 362
 İdrîs-i Muhtefî, 161, 217, 265
İlhâm Dede, 301
 İmâm Büşîrî, 134, 220
 İmâm Gazzâlî, 281
 İmâm Nevevî, 184, 278
 İmâm 'Alî Efendi, 102, 302
 İmâm Zeynü'l-'âbidîn, 240
 İmâm-ı Rabbânî Şeyh Ahmed-i Fârûkî-i Serhendî, 108, 289
 İmâm-ı Sultânî Konevî Hüseyin, 384
 İncirlice Mağallesi, 324
 İnegöllü Şeyh Kâsım, 127, 295, 354

İrân, 132, 152, 191, 219, 229
İrşâdî'l-mütemellî fî teblîgi gayri'l-muşallî, 285
İsbâgu'l-minne fî enbârî'l-cenne, 287
İsbât-ı Vâcib, 230
İshak Efendi {İsmâ'îl Efendi-zâde}, 187
 İskender Paşa Câmî, 175
 İskenderiyye, 180, 207
İsmâ'îl Efendi, 119, 187, 200, 231, 234, 238, 255, 256, 259, 260, 270, 311, 312, 313, 316, 339, 371, 372
 İsmâ'îl ibn 'Abdü'l-kerîm, 238
 İsmâ'îl Paşa Medresesi, 165
 İspirî 'Alî Efendi bin Sâlih bin Dâvud, 298
 İstanbul, 1, 9, 12, 13, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 35, 36, 38, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 49, 51, 52, 53, 56, 57, 58, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 97, 100, 107, 117, 129, 130, 132, 162, 163, 165, 168, 170, 171, 173, 177, 178, 179, 182, 185, 186, 187, 189, 190, 191, 194, 195, 196, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 206, 211, 212, 213, 216, 218, 221, 224, 229, 231, 234, 235, 239, 240, 244, 247, 253, 255, 257, 258, 259, 260, 264, 265, 268, 269, 270, 271, 274, 278, 281, 292, 293, 294, 296, 305, 306, 307, 321, 323, 324, 337, 338, 339, 350, 361, 384, 385, 389, 390, 391, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429
İsti'âre-i Semerkandî, 230
 İstroviçe, 152
İşrâku'l-me'âlim, 286
 İştib, 206
İthâf min bâdir ilâ Hükmi'n-nevşâdir, 286
İthâfî's-sârî fî ziyâreti's-Şeyh Müdrîk el-Fezârî, 287
İzâhu'd-delâlat fî semâ'u'l-âlât, 286
İzâhu'l-mağşud min ma'nâ Vahdeti'l-vücûd, 284
İzâletü'l-hulefâ 'an Hilyeti'l-Muştafâ, 287
 İzmir, 120, 129, 176, 186, 187, 217, 237, 259, 339
 İzmir Mevleviyyeti, 187
 İzvornik, 152
İkdü'l-cevâhir fî Selâsili'l-ekâbir, 368
İkdü'l-cümân fî Târîh-i Ehli'z-Zamân, 365
İbânetü'n-naşş fî mes'eleli'l-kaşş, 286
 İnâdiyye Meydanı, 236
 İnâdiyye Tekyesi, 189, 375, 376
 İşâm, 224
 İzzî Şerhi, 212

K, K

Kaba Şakal Tekkesi, 274
 Kabartay, 153
 Kabaş Câmî, 205, 214
Kâdî Mîr, 274
 Kâdî 'İyâz, 154, 188

- Kādî asker Cāmi', 240
 Kādî asker 'İvaz Efendi Cāmi', 395
 Kādî-zāde-i Rūmî, 224
 Kaḥramān 'Alî Paşa, 84, 152
 Kalā'idü'l-mercān fî 'aḳā'idü'l-īmān, 287
 Kalendar-ḥāne, 193
 Kāmedü'l-lüz Karyesi, 184
 Kanavāt Maḥallesi, 347
 Kandilli Sarayı, 150
 Kağırlı Muṣṭafā Rāsiḥ Efendi, 264
 Kañlica, 175
 Ka'b ibn Züheyr, 220
 Kapı İçi, 388
 Kapağası Malaṭyalı İsmā'il Ağa, 148
 Kaplan Giray Hān, 260
 Kara Çelebi-zāde Şeyḥü'l-İslām 'Azîz Efendi, 155
 Kara Meḥammed Paşa Tekyesi, 315
 Kara Meydān, 325
 Kara Süleymān Efendi, 119, 299
 Karabaş, 300, 319, 338, 364
 Karabaş 'Alî Efendi, 300
 Karaca Aḥmed, 103, 163, 167, 172, 186, 189, 196, 200, 226, 235, 237, 240, 247, 257, 323, 339, 352, 356, 361, 364, 384, 389, 390
 Karaca Aḥmed Cāmi', 163, 200, 247, 257, 352, 390
 Karadeniz, 153, 216
 Karaferyeli Yuvannes Koninos, 157
 Karagümrük, 191, 293
 Karagümrük Cādesi, 191
 Karaḥarmanlı, 160
 Karaḥişārî Semā'î Meḥammed Dede, 346
 Karaman, 160
 Karşlı Hācî Dervîş Efendi, 268
 Kaşab Timur Hān Maḥallesi, 350
 Kasımpaşa, 133, 160, 206, 217, 220, 302, 305, 307, 321, 328, 333, 338
 Kaşide-i Bürde, 134, 220, 233
 Kaşide-i Bür'e, 134, 220
 Kaşide-i Dimyātiyye, 261
 Kaşide-i Haḍariyye, 261
 Kaşide-i Hemziyye, 261
 Kaşide-i Hemziyye fî na'tı Ḥayrū'l-Beriyye, 261
 Kaşide-i Lāmiyye fî na'ti'r-Resūli 'aleyhi eşrefi't-taḥiyye, 261
 Kaşide-i Nūniyye, 200
 Kaşiri-zāde Efendi, 199
 Kaşşāb-zāde Şeyḥ Meḥammed, 242
 Kassām-ı 'Askerî Hıfzî Efendi, 252
 Kaşamonu, 165
 Kāşgarî Tekyesi, 103, 264, 265
 Kātib Çelebi, 304
 Kātib-zāde Refî' Efendi, 255, 263
 Kātlü'l-Harāmî Cāmi'-i Şerîfi, 195
 Kaval, 179
 Kayın Aḥmed Beg, 337
 Kayşeri, 166
 Kayşeri, 127, 155, 190, 259, 260
 Kayşerili Kara Murād Efendi, 215
 Kazgancı, 321
 Keçeci Piri Maḥallesi, 312
 Kefe, 235
 Kelāmî Tekyesi, 391
 Kemānkeş Meḥammed Ağa, 387
 Kemeraltı, 390
 Kenzü'l-Haḳḳi'l-mübîn fî eḥādîşi Seyyidi'l-mürselîn, 283
 Kenzü'l-vā'izîn, 357
 Kerim-zāde Şādık Efendi, 225
 Kerküklü Nevres Efendi, 148, 203
 Keskin Dede Dergāh-ı Qadîmi, 211
 Keşfü'l-esrāri'l-gāmız şerḥu Dīvāni İbnü'l-Fāriz, 108, 283
 Keşfü'n-nūr 'an aşḥābü'l-kubūr ve fîhi kerāmāti'l-evliyā ba'de'l-mevt, 284
 Keşfü'r-rumūz fî Ḥalli'l-künūz, 329
 Keşfü's-sitr 'an farîzati'l-vitr, 285
 Keşmirî eş-Şeyḥ el-Murādî, 264
 Kethüdā Cānfedā Hātūn Cāmi', 240
 Kethüdā Qadın Cāmi', 293
 Kevākibi-zāde, 103, 216, 217, 240
 Kevkebü's-subḥ fî izāleti leyli'l-kubūh, 287
 Keyvān-ı Şābūn Maḥallesi, 281
 Kezek, 280
 Kıbrıs, 194
 Kılıç 'Alî Paşa Cāmi'-i Şerîfi, 83, 147
 Kırım, 152, 153, 235
 Kırımı Rahmî Efendi, 203
 Kıyāsî Hāce Baḥtî Efendi, 268
 Kız Maḥmūd Efendi, 189
 Kızıl Mescid, 207
 Kitāyetü'l-gulām fî erkāni'l-İslām, 287
 Kilis, 335
 Kiremitçi Süleymān Ağa Mescidi, 228
 Kiremitçi Süleymān Çelebi, 207
 Kirmān, 152
 Kisveci Dede, 375
 Kitāb-ı Hidāye, 277
 Kitābi'l-müstefîd fî 'ilmi't-Tecvîd, 285
 Kitābu 'Alemü'l-melāḥa fî 'İlmi'l-filāḥa, 284
 Kitābu rub'u'l-ifādāt fî rub'u'l-'ibādāt, 285
 Kitābu'l-meṭālibü'l-vāfiyye şerḥu'l-Ferā'idü's-seniyye, 285
 Kitābü'l-cevāb 'ani'l-es'ileti'l-mā'ihî ve'l-aḥdî ve's-siyye, 284
 Kitābü'l-vücūd ve'l-ḥaḳ ve'l-ḥiṭābi's-şidḳ, 284
 Koca Bekir Paşa Mektebi, 256
 Konya, 133, 160, 170, 220, 258, 327, 340, 369, 388, 391
 Korum Maḥallesi, 348
 Korumlu Şeyḥ Efendi, 348

Korumlu Tekye, 348
 Koska, 303
 Kozlu Cami, 392
 Koprü, 271
 Koprülü Mehmed Paşa, 185, 339
 Koprülü Mehmed Paşa-zade Fazıl Ahmed, 185
 Kösec Ahmed Efendi, 299
 Kösec Süleymân Efendi, 356
 Kösec Şeyh Süleymân Efendi, 332
 Köstendil, 291
Köstendilli Şeyh 'Alî Efendi, 295
 Kudsi-zade Şeyh Mehmed Efendi, 225
 Kudüs, 164, 165, 166, 167, 168, 174, 183, 184, 191,
 194, 210, 235, 246, 251, 275, 276, 277, 282
 Kudüs-i Şerif, 211, 275, 277
 Kudusi Şeyh 'Abdu'r-rahmân 'Ulbi, 164
 Kulekapısı Kabristanı, 206
 Kumkapı, 188
 Kumla-i Sefid Karyesi, 324
 Kur'an, 158, 163, 168, 169, 179, 188, 195, 197,
 207, 217, 218, 229, 264, 266, 272, 276, 281,
 288, 351, 366, 378, 381, 391
 Kur'an-ı Kerim, 169
 Kur'an-ı 'azimü's-şân, 169
 Kurretü'l-'ayn fî Beyâni verdi'l-hamîs ve'l-işneyn,
 368
 Kurşunlu Mağzen Cami, 150
 Kuru Yemişçi 'Abdu'llah Ağa, 238
 Kuyubaşı, 231
 Kuyubaşı Caddesi, 380
 Küçük Emir Efendi, 195, 221, 241, 242
 Küçük Otlukçu Yoğu, 264
 Küçük Piyale Paşa, 320, 321, 394
 Küçük Piyale Paşa Tekyesi, 320
 Kürdistan, 207, 347
 Kütahya, 46, 129, 174, 317, 339, 340
 Kütüb-i sitte, 276

L

Ladik, 235
 Lâgar Naşüh Mu'allim-hânesi, 216
 Lala-zade Nuri Beg, 161
 Lâleli, 303
 La'li Efendi Çeşmesi, 99, 179, 190, 231, 232, 244,
 245, 255, 271, 272, 275, 352
 La'li-zade, 178, 252
 Lebîb Dede, 340
 Lebîb Efendi, 251
 Leme'âtu'l-envâr fî'l-maqtû'î lahm bi'l-Cenne
 ve'l-maqtû'î lahm bi'n-Nâr, 284
 Leme'âtu'l-berkı'n-Necdî şerhu Tecelliyât-ı
 Hazret-i Maḥmūd Efendi, 284
 Lem'a-i nûrâniyye, 358
 Leḡā'if, 390

Leḡā'ifü'l-minne, 168
 Levhî Hüseyin Efendi, 248
 Limni, 329
 Lofcavi Fazıl 'Alî Efendi, 291
 Lum'atü'n-nûri'l-muḡiyye 'ani'l-ebiyâti's-
 sabi'ati'z-zâ'ide mine'l-Ḥamriyyeti'l-Fâriziyye,
 284
 Luḡfu'llah Efendi, 255, 270
 Lübnân, 282
 Lüḡat-i Şâhidî, 393

M

Maḡrûb-zade, 247
 Maḡrûb-zade 'Alî Efendi, 247
 Mağnisa, 100, 155, 240, 251, 256, 259, 372
 Mağnisa Hanḡâh-ı Mevlevî, 372
 Mağosa, 185
 Maḡalletü'l-Qaymeriyye, 347
 Mâhiyye, 260
 Maḡkeme Cami, 212
Maḡmūd Efendi {Fazlî-zade}, 351
Maḡmūd Efendi {Toḡad}, 189
Maḡmūd Efendi {Ḥ'âce Maḡmūd Efendi}, 276
Maḡmūd Efendi {Ḥalmânî}, 270
Maḡmūd Efendi {Menteş-zade}, 249
 Maḡrecü'l-mülteḡā ve Minḡacü'l-mürteḡā fî'l-
 fikih, 287
 Maḡremî-zade 'Alî Efendi, 232
 Maḡâbir-i Şâlihîn, 209
 Malaḡyalı İsmâ'îl Ağa, 377
 Mâlik bin Kinâne, 108, 279
 Maltepe, 133, 134, 219, 366
 Mantıcı Maḡallesi, 159
 Mantıḡcı Mes'ûd Efendi, 234
 Manḡzûme-i ibn Zikrî, 154
 Manḡzûmeti mi'ete ve ḡamsûnu beyten, 287
 Manḡzûmetü'l-Ḥulefâ, 105, 288
 Ma'âlî-zade, 173
 Ma'rifet-nâme, 314
 Mar'aş, 168, 169, 208
 Mar'aşlı Ebü Bekir Efendi, 168
 Mecmû'-ı ḡuḡebi't-tefsîr ve ḡalli fîh ilâ tis'ati
 ḡuḡbeten ve işneyn ve şelâşîn, el-Ecvibetü'l-
 manḡzûme 'ani'l-es'ileti'l-ma'lûme min-ciheti
 Beyti'l-Maḡdis, 286
 Medâyiḡü'l-kübrâ fî ḡaḡḡı'l-Muḡtafâ, 185
 Medḡi'l-ḡimâme fî Şürûḡi'l-imâme, 285
 Medîne, 100, 120, 153, 154, 162, 168, 180, 210,
 232, 233, 240, 247, 253, 255, 257, 266, 268,
 269, 284, 320, 393, 395
 Medîne-i Münevvere, 100, 120, 153, 154, 162, 168,
 180, 210, 233, 240, 247, 253, 255, 257, 266,
 269, 320
 Medrese-i Belediyye, 184
 Medrese-i Berâniyye, 267

- Medrese-i Beyāniyye, 210
 Medrese-i Emīniyye, 180
 Medrese-i Kelāse, 170
 Mehādiye Muḥārebese, 84, 153
 Meḥemmed Ağa Tekyesi, 382
Meḥemmed Baḥtī Efendi, 268
 Meḥemmed Efendi, 41, 54, 78, 79, 100, 119, 145, 155, 157, 160, 162, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 175, 185, 186, 190, 193, 195, 196, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 206, 212, 213, 216, 217, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 231, 232, 234, 235, 236, 237, 242, 243, 247, 252, 253, 255, 256, 258, 260, 264, 265, 271, 272, 276, 277, 295, 297, 300, 303, 304, 305, 308, 311, 313, 315, 317, 318, 319, 321, 323, 324, 325, 326, 328, 329, 330, 336, 337, 338, 346, 350, 351, 352, 355, 360, 362, 363, 365, 377, 378, 381, 382, 384, 386, 389, 394
Meḥemmed Emīn Efendi {Şhlā-zāde}, 263
Meḥemmed Emīn Vāşık Efendi, 247
Meḥemmed er-Reşīdī Efendi, 173
Meḥemmed Es‘ad Efendi, 100, 106, 156, 213, 240, 244, 245, 255, 260
 Meḥemmed Faḥrū‘d-dīn Efendi, 324
Meḥemmed Hāzık Efendi, 271
Meḥemmed Hıfzī Efendi, 252
Meḥemmed Hūdādād Beg, 269
Meḥemmed İkbāl Efendi, 206
Meḥemmed Lāyih Efendi, 235
 Meḥemmed ‘Ārif Dede Efendi, 333
 Meḥemmed ‘Ārif Efendi, 190, 382
Meḥemmed Rāşid Efendi, 191
Meḥemmed Refī‘ Efendi, 239, 352
 Meḥemmed Riyāzū‘d-dīn Beg, 381
Meḥemmed Şālīh Efendi, 163, 165
 Meḥemmed Sa‘īd Efendi, 106, 173, 213, 240, 251, 255, 382, 390
Meḥemmed Yūmnī Efendi, 249
Meḥemmed Zekeriyyā Efendi, 174, 195
Meḥemmed Zeynū‘l-‘ābidīn Efendi, 240
Mekātībāt-ı Şūfiyye, 322
 Mekke, 4, 6, 43, 52, 100, 129, 163, 172, 174, 176, 186, 187, 190, 200, 207, 216, 221, 224, 225, 227, 229, 230, 234, 235, 239, 240, 248, 261, 263, 269, 270, 325, 367, 368
 Mektübī-i Şeyḥū‘l-İslāmī Yūmnī Efendi, 249
 Melek H‘āce-zāde Şeyḥ Meḥemmed Eşref Efendi, 349
 Mengli Cāmi‘, 181
 Menteş-zāde ‘Abdu‘r-raḥmān Efendi, 249
 Merc-i Daḥdāh Qabristānı, 158, 166
 Merc-i Daḥdāh Qabristānı, 171, 181, 183, 197, 198, 211, 347
 Merzifon, 200
 Merzifonlu Muştafā Efendi, 155
 Mescid-i Akşā, 164, 276
Meşnevi, 133, 134, 219, 220, 249, 287, 297, 299, 333, 340, 341, 347
Mes‘ūd Efendi, 252
 Mestçi-zāde ‘Abdu‘llāh Efendi, 211
 Mevlānā Şemsü‘d-dīn Fenārī, 173
 Mevlānā Ya‘küb Çerhī, 109, 289
 Mevlevī-ḥāne, 126, 156, 300, 316, 318, 319, 323, 333, 340, 341, 369
 Mısır, 105, 106, 161, 168, 170, 171, 173, 174, 185, 188, 192, 193, 194, 197, 200, 213, 215, 218, 230, 233, 241, 245, 246, 247, 261, 266, 270, 276, 277, 281, 282, 286, 315, 325, 339, 340
 Midilli, 326
Miftāḥu‘l-fütūḥ fī mişkātū‘l-cism ve züccācatī‘n-nefs ve mişbāḥu‘r-rūḥ, 288
Miftāḥu‘l-ma‘īyye şerḥu Risāleti‘n-Naḫşibendiyye, 284
Miftāḥū‘l-felāḥ, 278
Minḥacū‘l-‘ābidīn, 281
 Minkārī-zāde Dāmādī, 264
 Minkārī-zāde Şeyḥū‘l-İslām Yahyā Efendi, 299
 Mi‘mār Kāsım Ağa, 384
Mi‘rāciyye, 220, 249
Mi‘yāru‘l-ḥarīka, 297
Mirḳātū‘l-uşūl, 175
Mir‘āt, 175
 Mīrzā Meḥemmed Efendi, 186
 Mīrzā-zāde Aḥmed Neylī Efendi, 188, 203
Mollā Cāmi, 200
 Mollā Çelebi Fazıl Efendi, 238
 Mollā Hüsrev, 175, 281, 285
 Mollā İlyās-ı Gūrānī, 166
 Mollā Maḥmūd-ı Kürdī, 280
 Mollā Müncil, 157
 Mollā ‘Aşķī Cāmi‘, 221
 Mollā ‘Uşşākī Cāmi‘, 395
 Monlā Çelebi Tekyesi, 300
 Monlā Gūrānī, 253
 Mora, 306, 332, 391
 Mostar, 206
 Mudanya, 308, 309, 377
 Mudanyavī Şeyḥ ‘Abdu‘r-raḥmān Efendi, 238, 377
Muḍarriyye, 134, 220
 Mudurnulu Şeyḥ ‘Abdu‘llāh Rüşdī Efendi, 381
 Muḥammed Bahā‘ü‘d-dīn-i Şāh-ı Naḫşibend, 289
 Muḥammed Bākībī‘llāh-i Tācū‘d-dīn, 289
 Muḥammed bin Ḥalāl bin ‘Abdū‘l-ganī, 191
 Muḥammed el-Ḥabbāl, 170
 Muḥammed Emkenekī, 289
 Muḥammed Ma‘şūm-ı Serhendī, 108, 289
Muḥammed Remzī Efendi, 160
 Muḥammed Ṭabī‘at ibn Kays ibn Muştafā, 170
 Muḥammed Zāhid Emkenekī, 289
 Muḥsin Efendi, 372

Muhsin-zāde Mehemmed Paşa, 294
Muhtaşar-ı Müntehā, 277
Muhtaşaru sîreti'l-Halebiyye, 181
Muhyi'd-dîn, 127, 188, 212, 285, 286, 288, 295,
 324, 335, 342, 346, 347, 354
Muḳaddemât-ı Erba'a, 230
Münis Dede, 323
 Mu'allā Kabristānı, 174
 Murād Ağa Cāmi', 392
 Murādiyye Cāmi', 216
 Muşallā Cāmi', 277
Muşaf-ı Şerîf, 318
 Müşlu, 84, 152, 155
 Muştafā bin ' Abdü'l-kādir bin Bahāü'd-dîn el-
 Ma'rûf bin el-Hādî, 159
 Muştafā Efendi, 90, 100, 101, 102, 119, 148, 157,
 160, 161, 167, 174, 178, 185, 189, 190, 191,
 192, 193, 194, 196, 212, 215, 224, 225, 226,
 229, 232, 236, 238, 239, 244, 246, 251, 253,
 254, 269, 272, 275, 276, 277, 294, 295, 296,
 301, 307, 308, 309, 310, 323, 326, 328, 335,
 336, 338, 346, 348, 349, 350, 355, 360, 361,
 362, 365, 366, 375, 377, 380, 384, 385, 386,
 389, 391, 393, 394
Muştafā Efendi {Sā'atçı-zāde}, 236
Muştafā Feyzî Efendi, 220, 221, 222
 Muştafā Hüsamü'd-dîn Efendi, 349
 Muştafā Mecdî Efendi, 228
Muştafā Nürî Efendi, 214
 Muştafā Paşa, 153, 162, 203, 231, 242, 250, 268,
 270, 272, 276, 293, 339, 391
Muştafā Sa'du'llāh Efendi, 239
Muştafā Zekî Efendi, 119, 178
Mücellidât-ı Tārîhiyye, 233
Mücerrebât-ı Zekî, 179
 Müderris Feyzî Efendi, 196
 Müderris Mūsā Efendi, 103, 264
Müfred, 334, 344, 358
 Müftî İsmā'îl Hā'ik, 210
 Müftî Şeyh Ebu's-su'ūd Kevākibî, 218
 Müftî Şeyh İsmā'îl Hā'ik, 170, 198
 Müftî Şeyh Şehābü'd-dîn Aḫmed-i Ğazzî, 210
 Mülākkaḫ, 155
Mülteḳā, 206, 208, 264, 335
Mülteka'l-ebḫur, 181
Münācātü'l-kādīm ve münācātü'l-ḫakīm, 287
 Münād-zāde Mehemmed, 227
 Münāvî Ḳal'ası, 153
 Müneccimbaşı Aḫmed Dede, 126, 156, 340
Müneccimbaşı Tārîhi, 126, 156
 Münîf Efendi, 204
Münşe'ât, 390
 Mü'minler Ḳaryesi, 177
 Mü'min-zāde Ḥasib Efendi, 259, 329
Müslim-i Şerîf, 274

Müstaḫîm-zāde Efendi, 164
 Müstaḫîm-zāde Süleymān Sa'dü'd-dîn Efendi, 133,
 219, 298

N

Nābî Efendi, 352
 Naḫılbend Cāmi', 223, 272, 384
 Naḫılbend Maḫallesi, 272, 361
 Naḫîfî Efendi, 83, 99, 132, 147, 218
 Naḫîbü'l-eşrāf 'Abdu'r-raḫmān Efendi, 176
 Naḫîbü's-sādāt ve Sultāniyye Medresesi, 173
 Naḫḳāş Ḥasan Paşa Türbesi, 207
 Naḫşibendî Tekyesi, 306, 335
 Namāzgāh Tekyesi, 308
 Nā'ilî 'Abdu'llāh Paşa-zāde, 319
Na'imā Tārîhi, 191
 Na'ıçeci Şeyh Ḥalîl, 382
 Nāyî 'Osmān Dede, 340
 Naẓîf Beg, 306
 Naẓîm, 305, 340
 Naẓmî, 296, 297, 298
 Naẓmî Efendi Tekyesi, 296
Necāhü'l-kārî, 274
 Necmü'd-dîn Dede, 294, 386, 387
 Nedîm Aḫmed Efendi, 161
Nefḫātü'l-ezhār 'alā Nesemātü'l-eşhār, 287
*Nesemātü'l-eşhār fî medḫi'n-Nebî'l-muḫtār
 şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem ve hiye el-
 Bedî'îye*, 287
 Nesib Dede, 340, 348
 Neşāṭî el-Ḥacc Süleymān Dede, 333
*Neticetü'l-'ulūm ve naşîḫati 'ulemā'ü'r-rüsüm fî
 şerḫi maḳālāti's-Serhendî el-ma'lūm*, 286
 Nevcihān Usta, 322
 Nev'î-zāde 'Aṭā'î Efendi, 50, 79, 145, 176, 304
 Nevşehir, 51, 237
*Nihāyetü'l-murād şerḫu Hediiyetü İbni'l-'İmād fî
 fiḫi'l-Ḥanefiyye*, 287
Nihāyetü's-sul fî ḫilyeti'r-Resul, 284
 Niksar Mevlevî-ḫānesi, 388
 Niksarî Şeyh 'Osmān Keşfî Efendi, 361
 Nîl, 178, 205
 Ni'met Efendi, 148, 149, 150
 Niş, 84, 152
 Nişancı Mehemmed Paşa Cāmi', 191, 211, 276
 Nişancı Mehemmed Paşa Tekyesi, 385
 Nizāmî Şeyh Mehemmed, 311
Nüh Efendi {Şeyh-zāde}, 220
 Nüh Efendi-zāde, 162
 Nüh Kuyusu Cāddesi, 103, 173, 276
*Nuḫbetü'l-mes'ele şerḫu't-Tuḫfetü'l-mürsele fî't-
 tevḫîd*, 285
*Nuḫdü's-şurār şerḫi 'Uḫdü'd-dürer fîmā yuftā
 bihi 'alā ḳavli Züfer*, 286
Nu'mān Efendi, 252, 349

Nu' m̄n Paşa, 230
 Nūrlu Dede Mescidi, 253
 Nūru' oṣmānī Cāmi', 151
Nūrū'l-ef'ide şerhi'l-mürşide, 287
Nūrū'l-fetāvā, 253
Nūzhetū'l-vācid 'ale'l-cenā'iz fi'l-mesācid, 287
Nūzhetū'n-nuẓẓār fī 'ilmū'l-'ayār, 181

O, Ö, '

Odabaşı Çārşusu, 348
 Odabaşı Şeyh Efendi, 355
 Odabaşı Şeyh Muṣtafa Efendi, 293, 308
 Oḳmeydānı, 161, 217, 238, 246, 251, 258, 265,
 277, 321, 323, 366
 Oḳufça Ḳofī Ḳal'ası, 153
 'Oṣmān Efendi, 132, 179, 196, 218, 229, 239, 244,
 245, 249, 256, 265, 268, 303, 309, 328, 336,
 337, 353, 354, 355, 359, 361
 'Oṣmān Efendi {Ḥaṭṭāī}, 179
 'Ömer Beg Cāmi', 249
 'Ömer Efendi {Kürdistān}, 207
 'Ömeriyye, 280, 282
 'Örfi-i Şirāzī Dīvānı, 264
 Orta Cāmi', 364
 Orta Mezārlik, 223, 230, 235, 265, 271, 389
 Ortancılar, 371
 Otaḳçılar, 174, 231, 232, 251, 269, 272, 327, 331,
 338, 363
 Otaḳçılar Cāddesi, 131, 331
 Otaḳçılar Cāmi', 327, 338
 Otaḳçılar Ḥamāmı, 174, 251
 Özi, 84, 152, 263, 375
 Özi Ḳal'ası, 84, 152

P

Parmaḳlık, 321
 Pārsā Meḥammed Şābir Efendi, 177
 Paşakapısı, 186, 235, 257
 Paşmaḳçı Tekyesi, 321, 394
 Paşmaḳçı-zāde, 160
 Paşmaḳçı-zāde 'Abdu'llāh Efendi, 241
 Paşmaḳçı-zāde 'Alī Efendi, 278
 Paşmaḳçı-zāde Seyyid 'Alī Efendi, 170
 Paşmaḳçı-zāde 'Alī Efendi, 260
 Paṭrona, 84, 152, 155
 Peçevī 'Ārifī Aḥmed Dede, 347, 348, 372
Pend, 172
 Perizād Ḥātūn, 362
 Pertev Paşa, 36, 68, 221, 241
 Pınarbaşı, 166, 190, 249
 Pınarbaşı Ḥāmūşanı, 166, 190
 Pır Ḥazret-i Hüdā'ī, 292, 315, 324, 339, 355, 359,
 378, 380, 396
 Pır Hüdā'ī 'Azīz Maḥmūd, 182, 183

Pır İbrāhīm-i Gülşenī, 336
 Pır Mevlānā, 133, 219, 326, 388
 Pır Nūrū'd-dīn Cerrāhī, 295
 Pır Nūrū'd-dīn el-Cerrāhī, 130, 292, 350
 Pır Sünbül Sinān, 162, 203, 242, 293, 348
 Pır Paşa Cāmi', 360, 361
 Pır Paşa Tekyesi, 348

R

Rābi'a Ḥānım, 372
 Rāḡıb Meḥammed Paşa, 261
Rannātū'n-nesīm veḡunnetū'r-raḥīm, 285
Rā'ihātū'l-cenne şerhu İẓā'atū'd-düünne, 284
 Rāst Meḥammed Efendi, 319
Ravzatū'l-Ebrār, 155
Ravzatū'l-enām fī beyānī'l-icāze fī'l-menām, 284
 Receb Enīs Dede, 323, 332, 333, 374
 Reddiyye, 169
*Reddū'l-cāhil ile 'ş-şavāb fī cevāzi izāfetū't-ta'tir
 ile'l-esbāb*, 287
Reddū'l-müfterī 'anī't-ṭa'ni fī 'ş-Şüsterī, 287
*Reddū't-te'nif 'ale'l-mu'annif ve işbātı cehl ḥāze'l-
 muşannif*, 284
 Refdī Efendi, 101, 226
Ref'ū'l-iḥtilāf min kelāmī'l-Ḳādī ve'l-Keşşāf, 284
*Ref'ū'l-iştibāh 'an 'ilmiyyetü ismu'llāh te'ālā
 'azze şānūhu*, 285
Ref'ū'l-kisā 'an 'ibāreti'l-Beyzāvī fī süreti'n-Nisā,
 285
*Ref'ū'l-'inād 'an ḥükmi't-tefviz ve'l-isnād fī
 naẓmi'l-vaḳf*, 286
Ref'ū'r-reyh 'an Ḥazreti Ğayb, 284
 Remle, 277
 Remzī, 160
 Re'isü'l-eṭibbā Ḥayātī-zāde, 220
 Re'isü'l-küttāb Şarı 'Abdu'llāh, 133, 219
 Re'isü'l-müneccimīn Meḥammed Efendi, 157
Resā'il, 285
Resā'ili't-taḥḳik fī Resā'ili't-tedḳik, 286
Reşehātū'l-iḳdām şerhu Kifāyetū'l-ḡulām, 287
 Revānī-zāde Şeyh Muṣtafa Efendi, 149
Rif'atī 'Alī Beg, 188
Risāle fī cevābi su 'āl min Beyti'l-maḳdis, 286
Risāle fī ḥalli nikāḥ el-mu'teḳidi 'alā eş-şerīfe, 285
*Risāle fī ḥükmi tefsīr mine'l-ḥükkām ve Taḳrībū'l-
 kelām 'ale'l-iḥlām fī ma'nā Vaḥdeti'l-vücūd*,
 286
Risāle fī iḥtirāmu'l-ḥubz, 286
*Risāle fī ḳavlihi 'aleyhi's-selām min şalli 'aliyyü
 vāhideten şalla'llāhu 'aleyhi 'aşereten*, 288
Risāle fī su 'āl 'an ḥadişi Nebevī, 285
Risāle fī ta'biri rū'yā se'ele 'anhā, 285
Risāle fī'l-fiḳih, 287
Risāle fī'l-fünūn, 288

Risāle fī'l-ḥadeş 'ale'l-cihād ve İştibākü'l-esinne
fī'l-cevābi 'ale'l-farzi ve's-sünne, 286
Risāle fī'l-'aḳā'id, 287
Risāle-i fī takriri'n-nişābi's-şer'î mine'd-denā'ir
ve'd-derāhim, 154
Risāle-i Hızıryye, 134, 220
Risāleti uḫrā fī keyyü'l-ḥumşa, 287
Roma, 60, 61, 62, 153, 421
Rūḫü'l-beyān, 155
Rüm Meḥemmed Paşa Cāmi', 103, 174
Rūmili Hışārı, 148, 338
Rusya, 153
Rükübü't-taklīd bi'l-iz'an fī vücebü't-taklīd bi'l-
imān, 288

S, Ş, Ş

Sabaç, 153
Şabürî Dede, 312, 313, 355, 396
Saçaḳlı-zāde Efendi, 168
Sadefciler Cāddesi, 306
Şadıḳ bin Muḥammed bin Hüseyn bin
Muḥammed., 158
Şadr-ı A'zam Dāmād İbrāhīm Paşa, 126, 156, 158,
177, 372
Şadr-ı A'zam Elmās Meḥemmed Paşa, 235
Şadrü'd-din-zāde Meḥemmed Emin Efendi, 196
Şafî Mūsā Dede, 305
Şafvetî Efendi Tekyesi, 336
Şafvetü'l-aşfiyā fī beyāni'l-fazileti beyne'l-enbiyā,
284
Şafvetü'z-zamir fī nuşreti'l-vezir, 288
Şahḥafî, 328, 329
Sakızaḡacı, 161, 295, 322, 383
Sakızlı Şeyḫ İlyās Efendi, 274, 354
Şalacaḳ, 295
Şalı Tekyesi, 252
Şālih Efendi, 163, 164, 165, 201, 220, 250, 264,
319, 369
Şālihiyye, 208, 280, 281, 282
Sā'atçı-zāde, 236
Sa'dî Faḳih Maḡallesi, 185
Sa'dî 'Alî Efendi, 246
Sa'dü'd-din el-Cebāvî, 190
Sa'dü'd-din el-Cibāvî, 190
Sa'id bin Muḥammed Emin ibn Ḥalil bin 'Abdü'r-
rahîm, 166
Sa'sa', 166
Saraç Doḡan Mescidi, 240
Saraçḡanebaşı, 350
Saraçlar Çeşmesi, 162, 171, 177, 200, 215, 229,
237, 268, 302, 354, 364
Sarāy-ı hümayün, 84, 152, 172, 221, 246, 273, 299,
322, 324
Şarfü'l-e'inne ilā 'aḳā'idu ehli's-sünne, 287
Şarfü'l-inān ilā kırā'ati Ḥafş Bin Süleymān, 284

Şarıyer, 237
Şarmaşık Tekyesi, 119, 312
Şaydā, 245
Sefîne, 318, 342
Selāmsız, 291
Selānik, 157, 162, 182, 211, 217, 229, 230, 231,
241, 260, 325
Selānikli Şeyḫ Süleymān Efendi, 312
Selimiyye Cāmi', 208
Selvā'u'n-nedim ve tezkiyetü'l-'adim, 287
Semendire, 84, 153
Se'erd, 314
Sevābü'l-Müdrük li-ziyāreti's-Sitt Zeyneb ve's-
Şeyḫ Müdrük, 287
Seyfu'llāh Feyzî Efendi, 195
Seyyid Aḡmed Deresi, 103, 173, 177, 196, 237,
258, 271, 361, 384, 389
Seyyid Aḡmed Ebi'l-'Abbās, 180
Seyyid Ca'fer Efendi, 215
Seyyid Cemāl-i İṣfahānî, 193
Seyyid el-Ḥacc Aḡmed Efendi, 388
Seyyid Ḥalil Efendi, 173, 320
Seyyid Hāşim Efendi, 225
Seyyid Hüseyn Vehbî Efendi, 202
Seyyid İbrāhīm Dede, 388
Seyyid Meḥemmed Şadrü'd-din Efendi, 100, 176
Seyyid Muḥammed Dede, 305
Seyyid Muştafā Efendi {Paşmakçı-zāde}, 160
Seyyid Muştafā Efendi {Tariḡatçı-zāde}, 279
Seyyid Nizām, 330
Seyyid 'Abdu'r-rahmān Nesib, 310
Seyyid 'Abdü'l-ḡayy Efendi, 182, 199
Seyyid 'Alî Efendi, 265, 269, 313
Seyyid 'Ömer Efendi, 263
Seyyid Şadrü'd-din Efendi, 176
Seyyid Seyfu'llāh Efendi, 330
Seyyid Şükru'llāh Efendi, 244
Seyyid Yaḡyā-yı Şirvānî, 295, 316, 355
Seyyid Yākut el-'Arşî, 180
Şiraserviler, 161, 238, 378
Şirbistān, 153
Sırrî Efendi, 298
Silāhdār Meḥemmed Paşa, 325
Silivriḡapısı, 213, 366
Silkü'l-le'ālî, 260
Simî, 303
Simkeşbaşı Meḥemmed Aḡa, 303
Simkeş-hane, 307
Sinān Paşa, 188, 295, 386
Sinob, 387
Sinobî Şeyḫ Muştafā, 294, 295, 386
Sipāhî Meḥemmed Dede, 340
Sipāhî Muştafā Dede, 340
Sirniyagur, 338
Sittî Ḥānım, 213

Sivaslı Muḥarrem Ağa, 163
 Siyāhī Aḥmed Efendi, 176
Siyer-i Halebî, 181
 Sofya, 84, 120, 152, 291
 Şokullu Meḥammed Paşa Tekyesi, 384
 Şūfîler, 350, 391
 Sulṭān Aḥmed Ḥān Cāmi‘-i Şerîfî, 336, 364
 Sulṭān Aḥmed Ḥān-ı Evvel, 157, 202, 244, 272, 295, 351, 363, 365, 377
 Sulṭān Aḥmed Ḥān-ı Şālîş, 83, 96, 147, 167, 208, 214, 244, 254, 256, 257, 263, 264, 288, 293, 301, 303, 306, 322, 334, 337, 365, 371
 Sulṭān Aḥmed Semti, 274
 Sulṭān Argun, 317, 340, 341
 Sulṭān Bāyezîd Ḥān, 249, 250, 311, 361, 364, 388
 Sulṭān Ġāzî Ḥudāvendigār, 243
 Sulṭān Ḥamāmî, 294
 Sulṭān Maḥmūd, 82, 83, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 257, 279, 322, 324, 371, 377, 387, 388
Sulṭān Maḥmūd Ḥān-ı Evvel, 82, 146, 153, 257, 279, 322, 324, 371, 377, 387, 388
 Sulṭān Meḥammed Ḥān, 95, 118, 119, 130, 147, 148, 163, 171, 198, 202, 224, 225, 230, 232, 273, 275, 276, 288, 292, 308, 312, 330, 334, 336, 350, 354, 362, 371, 392, 396
 Sulṭān Meḥammed Ḥān-ı Rābi‘, 130, 147, 163, 171, 202, 225, 288, 292, 308, 312, 334
 Sulṭān Muṣṭafā Ḥān, 83, 147, 163, 334
 Sulṭān Muṣṭafā Ḥān-ı Şānî, 83, 147, 163, 334
 Sulṭān ‘Abdū’l-kādir-ı Geylānî, 280, 367
 Sulṭān ‘Oṣmān Ḥān ibn Ertuğrul ibn Süleymān Şāh, 31, 78, 145
 Sulṭān ‘Oṣmān Ḥān-ı Evvel İbn Ertuğrul İbn Süleymān Şāh, 288
 Sulṭān Selīm Ḥān, 340
 Sulṭān Selīm-i Kādīm, 161, 193, 217, 228, 295, 322, 363, 383
 Sulṭān Selīm-i Kādīm Cāmi‘, 161, 217
 Sulṭān Süleymān Ḥān-ı Evvel, 304, 311, 336, 386
 Sulṭān Veled, 346
 Şun‘u’llāh Efendi, 271
Su ‘ālū vird min Beyti’l-makdis ve mi’e cevābi minhu, 286
Sûre-i Nebe, 261
Sûre-i Yâsîn, 261
Sûr-nâme, 205
Sur‘atü’l-intibāh li-mes‘eleti’l-iştibāh fî fiḫhi’l-Ḥanefiyye, 286
 Şuterāzûsu, 172, 323
 Şuyolcu-zāde Eyüblü Necîb Efendi, 193, 203, 311
Süleymān Efendi {Ketḥüdā-zāde}, 238
 Süleymān ‘İşmet Efendi, 172
Süleymān Rācî Efendi, 395
 Süleymāniyye Cāmi‘, 201, 311
 Süleymāniyye Cāmi‘-i Şerîfî, 201

Süleymān-nâme, 155
 Sütölçe, 96, 301, 305, 306, 386
 Süveys, 216

Ş

Şāfiyye, 198
 Şāh Çelebi, 346, 372
 Şāh Kūbād-ı Şirvānî, 317
 Şāh Sulṭān Tekyesi, 310, 389
 Şāhîn Emîr-zāde, 159
Şakāyîku’n-Nu‘māniyye, 32, 78, 80, 145, 146
 Şām, 105, 139, 158, 159, 165, 166, 167, 170, 176, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 191, 192, 194, 197, 198, 202, 208, 209, 210, 211, 217, 218, 225, 228, 229, 233, 234, 246, 247, 248, 253, 254, 266, 267, 276, 280, 281, 282, 283, 286, 288, 325, 347, 368
 Şāmlı Şemsü’l-dîn Efendi, 190, 231
 Şa‘bān Efendi, 177, 354
 Şāriḥ-i Buḥārî Yūsuf Efendi-zāde, 175
 Şattū’l-‘Arab, 153
 Şebrevgānî Dervîş ‘Alî Dede, 383
 Şefîk Efendi, 191
 Şehîdlik, 386
 Şehîrî Meḥammed Reşîdî Efendi, 173
 Şehirköyü, 84, 152
 Şehlā ‘Abdu’r-raḥmān Efendi, 263
 Şehremîni, 296, 308, 319, 329, 350, 391
 Şeh-zāde Cāmi‘, 217, 336, 348, 356, 361
 Şeh-zāde Cāmi‘-i Latîfî, 336
 Şeh-zāde Cāmi‘-i Şerîfî, 217, 348, 356
 Şekerci ‘Abdu’r-raḥmān Ağa, 256
 Şekerkapısı Bostānı, 172
 Şekerpāre Türbe, 174
Şemā’il-i şerîf, 233
 Şemsî Tekyesi, 326
Şenşürî, 192
 Şerefü’l-dîn ‘Abdū’l-mü’min-i İṣfahānî, 261
Şerḥ-i Çāgmîni, 224
Şerḥ-i Makāşid, 224
Şerḥ-i ‘Aḳā’id-i ‘İşāmî, 224
Şerḥu evrādi’s-Şeyḥ ‘Abdū’l-kādir Geylānî, 287
Şerḥu hāze’n-naẓm, 284
Şerḥu Hizbü’l-a‘ẓam el-Müsem mā bi-feyzu’r-raḥme, 279
Şerḥu Mevāki‘i’n-nücüm eş-Şeyḥü’l-ekber Muḥyi’d-dîn ibnū’l-‘Arabî, 347
Şerḥu Naẓmu Kabẓatü’n-nūr el-müsem mā Neḫḫatü’ş-şūr ve neḫḫatü’z-zuhūr, 288
Şerḥu Naẓmu’s-Senüsiyye el-müsem mā bi-Leṭā’ifi’l-ünsiyye ‘alā Naẓmi’l-‘Aḳîdeti’s-Senüsiyye, 288
Şerḥu ‘Avāmîli’l-Cürcānî, 347
Şerḥu Risāle, 108, 284, 347
Şerḥu Ta’rîfi’l-‘İzzî, 347

Şerife Fâtıma, 182
 Şerîfkapısı, 268, 354
 Şerîf-zâde ‘Alî Mollâ Efendi, 240
 Şevâhidü’r-Rızâ, 168
 Şeyh Hüseyin-i Mûsulî, 229
 Şeyh Ahmed, 108, 127, 153, 158, 164, 167, 168, 171, 179, 180, 183, 185, 192, 194, 197, 207, 209, 229, 234, 245, 246, 250, 266, 267, 274, 281, 285, 288, 289, 291, 293, 295, 298, 299, 302, 306, 308, 309, 313, 315, 316, 332, 337, 338, 342, 346, 349, 353, 354, 359, 371, 383, 386, 390, 391, 395
 Şeyh Ahmed Yekdest-i Mekki, 392
 Şeyh Ahmed-i Baḥîş, 180
 Şeyh Ahmed-i Beşîşî, 207
 Şeyh Ahmed-i Hırsetî, 234
 Şeyh Ahmed-i Merhûmî, 192
 Şeyh Ahmed-i Mevlevî, 246, 247
 Şeyh Ahmed-i Minîni, 179
 Şeyh Arslan, 108, 167, 210, 284, 347
 Şeyh Bedir Hasan ibn ‘Alî ‘Uceymî, 367
 Şeyh Bekir, 180
 Şeyh Bekkâr, 198
 Şeyh Câbir, 181, 195, 275
Şeyh Cârullah, 165
 Şeyh Cemâl Yûsuf bin İbrâhîm, 233
 Şeyh Cemâlî’-d-dîn Çelebi, 346
 Şeyh Cennet Efendi, 183, 361
Şeyh Dâvud Efendi, 375, 376
 Şeyh Debbâğ ‘Alî er-Rûmî, 127, 295
 Şeyh Ebî Tâhir, 266
 Şeyh Ebi’l-mevâhib, 184
 Şeyh Ebi’l-vehhâb, 165, 167
Şeyh Ebû Bekir {Kudûs}, 164
 Şeyh Ebû Bekir ‘Ulî, 164
 Şeyh Ebu’l-Vefâ, 195, 239
 Şeyh Ebu’s-su’ud-i Dimyâtî, 192
 Şeyh Elvân Dede, 230
 Şeyh Emîn, 166, 255, 269, 293, 298, 392
 Şeyh Emîr Hâlîfe, 312
 Şeyh Es’ad, 154, 181, 211
 Şeyh es-Selâmî, 291
 Şeyh Eyyûb-i Hâletî, 197
 Şeyh Ferhâd Maḥallesi, 188
 Şeyh Ferîdû’-d-dîn-i ‘Attâr, 172
 Şeyh Gâfûrî Maḥmûd Efendi, 313
 Şeyh Habîbu’llâh, 167
Şeyh Hâfız Ahmed Efendi {Cum’a Vâ’izi}, 360
 Şeyh Hâfîzü’-d-dîn, 188
Şeyh Hâlîl {Gazzî}, 167
 Şeyh Hâlîl-i Desûkî, 266
 Şeyh Hâlîl-i Likânî, 192
 Şeyh Hamdu’llâh Efendi, 257
 Şeyh Hâmid Efendi, 375, 376, 379, 380
 Şeyh Hamzatü’r-Rûmî, 184

Şeyh Hasan el-Kürdî, 347
 Şeyh Hasan Münîr, 165
Şeyh Hasan {Gazze}, 246
Şeyh Hasan {Hasan-ı Garbil}, 217
 Şeyh Hasan-ı Kürdî, 192
 Şeyh Hasan-ı Mısrî, 217, 218
 Şeyh Hasan-ı Nahḥâl, 246
 Şeyh Hasan-ı ‘Acîmî, 276
 Şeyh Hasan-ı Şürûnbülâlî, 281
 Şeyh Hasan-ı Taftâzânî, 209
 Şeyh Hayrû’-d-dîn-i Remlî, 277
 Şeyh Hıfzî Efendi, 298
 Şeyh Hikmetî Efendi, 378
 Şeyh Himmet Efendi, 252, 389
 Şeyh Hüseyin, 130, 183, 195, 229, 275, 281, 320, 321, 329, 330, 331, 338, 362, 367, 391, 395
 Şeyh Hüseyin Gazzâlî, 183
 Şeyh Hüseyin-i Şerîfî, 275
Şeyh İbrâhîm {İbrâhîm-i Behisnî}, 194
Şeyh İbrâhîm Ağa, 321, 322
 Şeyh İbrâhîm bin Hasan-ı Gürânî, 197, 198
 Şeyh İbrâhîm bin Muḥammed, 208
 Şeyh İbrâhîm el-Fettâl, 281
 Şeyh İbrâhîm er-Rûmî, 127, 295
 Şeyh İbrâhîm Fettâl, 165, 170, 184, 197, 198, 208
 Şeyh İbrâhîm Hakkî, 314
 Şeyh İbrâhîm ibn Hâlîl, 228
Şeyh İbrâhîm Keşfî Efendi, 306
 Şeyh İbrâhîm-i Medenî, 168
 Şeyh İbrâhîm-i Şebraḥîtî, 207
 Şeyh İlyâs-ı Kürdî, 198, 246, 267
 Şeyh İsmâ‘îl Hakkî, 160
 Şeyh İsmâ‘îl ibn ‘Abdû’l-ğani-i Nâblusî, 197
 Şeyh İsmâ‘îl-i Nâblusî, 280
 Şeyh İsmâ‘îl-i ‘Aclûnî, 192
 Şeyh İsmâ‘îl-i ‘Aclûnî, 217
 Şeyh İsmâ‘îl-i Rûhî, 319
 Şeyh İsmâ‘îl-i Rûmî, 239
 Şeyh İsmâ‘îl-i Tillovî, 313, 315
 Şeyh Kâhramân Ağa, 308
 Şeyh Kâsım-ı Hânî, 182
 Şeyh Kâsım-ı Neccâr, 262
 Şeyh Kemâl, 313
 Şeyh Kemâlî’-d-dîn el-Halebî, 281
 Şeyh Kemâlî’-d-dîn ibn Yaḥyâ ed-Dımışkî, 234
 Şeyh Koca Nûrî’-d-dîn Efendi, 242
Şeyh Maḥmûd Efendi {Eyûb}, 300
Şeyh Maḥmûd Efendi {Gelenbe}, 215
 Şeyh Maḥmûd Sâlimî, 191
 Şeyh Manşûr-ı Menûfî, 247
Şeyh Meḥammed {Üsküdarî}, 154
 Şeyh Meḥammed el-Enarî, 327
 Şeyh Meḥammed Emîn el-Muḥibbî, 228
Şeyh Meḥammed Faḥrî’-d-dîn Efendi, 348
Şeyh Meḥammed Keşfî Efendi, 327

- Şeyh Mehemmed Luţfî Efendi**, 372
 Şeyh Mehemmed Mollâ, 216
Şeyh Mehemmed ‘Alâ’ü’-d-dîn Efendi, 381
 Şeyh Mehemmed ‘İlmî Efendi, 383
 Şeyh Mehemmed Rüşen Efendi, 310, 378
 Şeyh Mehemmed Şihâb Efendi, 310
 Şeyh Mehemmed Üsküdarî, 154
 Şeyh Mehemmed Za‘îfî Efendi, 264
 Şeyh Mestci ‘Alî er-Rûmî, 295
 Şeyh Mestçi ‘Alî er-Rûmî, 127
 Şeyh Mısrî-i Niyâzî, 329
 Şeyh Mizâhî, 197
 Şeyh Mollâ Mahmûd-ı Kürdî, 197
Şeyh Muhammed {Muhammed el-Mevâhibî}, 196
Şeyh Muhammed {Muhammed-i ‘Aclûnî}, 191
 Şeyh Muhammed Bedr-i Ğazzî, 234
 Şeyh Muhammed bin Berekât, 281
 Şeyh Muhammed bin Muhammed Bedîrî, 267
 Şeyh Muhammed bin ‘Alâ’ü’-d-dîn-i Kürdî, 197
 Şeyh Muhammed bin ‘Alî el-Kâmilî, 210
 Şeyh Muhammed bin ‘Ukayletü’l-Mekkî, 195
 Şeyh Muhammed bin Sitânî, 275
 Şeyh Muhammed bin Süleymân-ı Mağribî, 208
 Şeyh Muhammed bin Zevyetü’ş-Şirvânî, 317
 Şeyh Muhammed Ebi’l-mevâhib ibn ‘Abdü’l-bâkî, 368
 Şeyh Muhammed el-Balabânî, 276
 Şeyh Muhammed el-Bâ’ûnî, 105, 288
 Şeyh Muhammed el-Ĥalîlî, 183
 Şeyh Muhammed Emîn Berzencî, 168
 Şeyh Muhammed es-Sürûr, 191
 Şeyh Muhammed ibn Ahmed ‘Ukayletü’l-Mekkî, 179
 Şeyh Muhammed ibn Kemâlî’-d-dîn ibn Ĥamza, 281
 Şeyh Muhammed ibn Muhammed el-Makdisî, 167
 Şeyh Muhammed ibn ‘Abdü’r-raĥîm, 165
 Şeyh Muhammed ibn ‘Alî eş-Şiyâd, 266
 Şeyh Muhammed ibn Süleymân-ı Mağribî, 181, 276
 Şeyh Muhammed Kâmilî, 166, 179, 246
 Şeyh Muhammed Kebîsî, 181
 Şeyh Muhammed Meĥâsinî, 197
 Şeyh Muhammed ‘Abdü’l-hādî, 197
 Şeyh Muhammed ‘Aşmāvî, 266
 Şeyh Muhammed ‘İsāvî, 281
Şeyh Muhammed ‘Ukayle, 367
Şeyh Muhammed Raĥmetü’lîlâh, 209, 210
Şeyh Muhammed Ṭabî’at, 170
Şeyh Muhammed {Medîne}, 168
Şeyh Muhammed {Muhammed-i Beylûnî}, 210
Şeyh Muhammed {Muhammed-i Ğarîr}, 207
Şeyh Muhammed {Muhammed-i Ğazzî}, 266
Şeyh Muhammed {Muhammed-i Ğürânî}, 266
Şeyh Muhammed {Müşul}, 254
 Şeyh Muhammed-i Baĥarî, 197
 Şeyh Muhammed-i Başrî, 195
 Şeyh Muhammed-i Berzencî, 198
 Şeyh Muhammed-i Bihûtî, 197
 Şeyh Muhammed-i Fâsî, 247
 Şeyh Muhammed-i Ğazzî, 192, 266
 Şeyh Muhammed-i Ğürânî, 168
 Şeyh Muhammed-i Ĥalîlî, 267
 Şeyh Muhammed-i Ĥarrâşî, 207
 Şeyh Muhammed-i Kâmilî, 184
 Şeyh Muhammed-i Ĥuraṭâ, 262
 Şeyh Muhammed-i Mağribî, 168, 197
 Şeyh Muhammed-i Meĥâsinî, 281
 Şeyh Muhammed-i ‘Înânî, 192
 Şeyh Muhammed-i Şâmî, 191
 Şeyh Muhammed-i Üstüvânî, 197, 281
 Şeyh Muhammed-i Yâbî, 197
 Şeyh Muhammed-i Zemmâr, 267, 275
Şeyh Murâd Efendi, 327
 Şeyh Murâd-ı Keşmîrî, 335
 Şeyh Muştafâ el-‘Ömerî, 159
 Şeyh Muştafâ ibn Süvâr, 165
 Şeyh Muştafâ bin Manşûr, 195
 Şeyh Muştafâ el-Bekrî, 184
 Şeyh Muştafâ el-‘Azîzî, 246
 Şeyh Muştafâ er-Raĥmetî, 210
 Şeyh Muştafâ eş-Şiddîkî, 186, 246
 Şeyh Muştafâ eş-Şirvânî, 233
 Şeyh Muştafâ Ĥızır-ı Cāvî, 181
 Şeyh Muştafâ Kelâmî Efendi, 391
Şeyh Muştafâ {Medîne}, 232
 Şeyh Muzṭârî-i Mağribî, 164
 Şeyh Naşûh, 231
 Şeyh Naşûhî, 308, 322, 381, 390
 Şeyh Nazmî Efendi, 296, 297
 Şeyh Necm-i Behisnî, 234
 Şeyh Necmü’-d-dîn Ferâ’izî, 165
 Şeyh Necmü’-d-dîn-i Ferâ’izî, 192, 208
 Şeyh Necmü’l-Ğazzî, 281
Şeyh Ni’met, 218
 Şeyh Nürü’-d-dîn ‘Alî ibn ‘Alî eş-şehîr Emlesî, 276
 Şeyh Nürü’-d-dîn-i Desûkî, 266
 Şeyh ‘Abdî Efendi, 95, 396
Şeyh ‘Abdu’lîlâh {Nâblus}, 185
 Şeyh ‘Abdu’lîlâh bin Süleymân Başrî, 168
 Şeyh ‘Abdu’lîlâh ibn Sâlim el-Başrî, 233, 277, 367
 Şeyh ‘Abdu’lîlâh ‘İşmet Efendi, 215
 Şeyh ‘Abdu’lîlâh-ı Şîrâvî, 246
 Şeyh ‘Abdu’r-rabb-ı Deyrî, 247
 Şeyh ‘Abdu’r-raĥmân Sefer-i Cûlânî, 208, 217
Şeyh ‘Abdu’r-raĥmân {Sefer-i Cûlânî}, 208
 Şeyh ‘Abdu’r-raĥmân-ı Muĥillî, 192
 Şeyh ‘Abdu’r-raĥmân-ı Türkânî, 283
 Şeyh ‘Abdu’r-ra’ûf-ı Beşîşî, 247
 Şeyh ‘Abdu’r-ra’ûf-ı Sicînî, 246

- Şeyh ‘Abdü’l-bākī-i Zerkānī, 197
- Şeyh ‘Abdü’l-celīl**, 171, 198, 267
- Şeyh ‘Abdü’l-cevād, 247
- Şeyh ‘Abdü’l-eḥād en-Nūrī, 296, 303, 316
- Şeyh ‘Abdü’l-ḡanī {Nāblus}**, 188
- Şeyh ‘Abdü’l-ḡanī-i Nāblusī, 107, 109, 158, 159, 166, 167, 169, 170, 179, 183, 188, 194, 197, 198, 208, 210, 211, 229, 246, 267, 279, 280, 281, 288, 290
- Şeyh ‘Abdü’l-ḥak, 185
- Şeyh ‘Abdü’l-ḥakk, 159
- Şeyh ‘Abdü’l-kādir Çelebi, 346
- Şeyh ‘Abdü’l-kādir el-‘Ömerī, 170
- Şeyh ‘Abdü’l-kādir Hādī, 198
- Şeyh ‘Abdü’l-kādir ibn ‘Alī el-Fāsī, 154
- Şeyh ‘Abdü’l-kādir ibn ‘Ömer el-‘Arzī, 275
- Şeyh ‘Abdü’l-kādir ‘Ömerī, 184
- Şeyh ‘Abdü’l-kādir-i Deyrī, 275
- Şeyh ‘Abdü’l-kādir-i Maḳdisī, 277
- Şeyh ‘Abdü’l-kādir-i Şafedī, 281
- Şeyh ‘Abdü’l-kādir-i Şafevī, 276
- Şeyh ‘Abdü’l-kerīm Efendi-zāde, 298
- Şeyh ‘Abdü’l-kerīm-i Ġazzī, 165, 267
- Şeyh ‘Abdü’l-laṭīf**, 158, 159, 195, 209, 280, 302, 370, 371
- Şeyh ‘Abdü’l-mecīd, 187, 296, 297, 316, 326, 363, 375, 382, 383, 385
- Şeyh ‘Abdü’l-mecīd Efendi**, 296, 363
- Şeyh ‘Abdü’l-mecīd-i Sivasī, 187, 296, 316, 326, 363, 375, 382, 383, 385
- Şeyh ‘Abdü’l-mecīd-i Şīrvānī, 317
- Şeyh ‘Abdü’l-muḥsin-i Üsküdarī, 154
- Şeyh ‘Abdü’l-‘azīz Efendi**, 352, 369
- Şeyh ‘Abdü’l-vehhāb ibn Celālī’d-dīn-i Hemedānī, 342
- Şeyh ‘Abdü’l-vehhāb-ı Halebī, 262
- Şeyh ‘Abdü’n-nebī Efendi, 362
- Şeyh ‘Abdü’r-raḥīm Efendi {‘Abdī Efendi}**, 396
- Şeyh ‘Abdü’r-raḥīm el-Luṭfī, 191
- Şeyh ‘Abdü’r-raḥīm-i Kābulī, 267
- Şeyh ‘Abdü’r-ra’ūf-ı Beşīşī, 171
- Şeyh ‘Abdü’r-resūl Berzencī-i Medenī, 208
- Şeyh ‘Abdü’r-rezzāk-ı Hamevī, 282, 288
- Şeyh ‘Abdü’ş-şamed Efendi, 382, 389
- Şeyh ‘Abdü’s-selām-ı Hārīrī, 275
- Şeyh ‘Abdü’s-selām-ı Kāmilī, 184
- Şeyh ‘Abdü’s-selām-ı Lākānī, 197
- Şeyh ‘Alā’ü’d-dīn-i Haşkefī, 192
- Şeyh ‘Alā’ü’d-dīn-i Uşşākī, 127, 295
- Şeyh ‘Alī**, 100, 103, 127, 153, 158, 167, 174, 183, 209, 250, 265, 275, 281, 290, 291, 293, 294, 295, 300, 314, 329, 335, 338, 346, 355, 359, 364, 365, 367, 374, 379, 383, 386, 387, 394, 395
- Şeyh ‘Alī {‘Aliyy-i Kezber}**, 246
- Şeyh ‘Alī Şīr Emelī, 197
- Şeyh ‘Aliyy-i Baḳarī, 245
- Şeyh ‘Aliyy-i Ḍarīrī, 233
- Şeyh ‘Aliyy-i Kāmilī, 192
- Şeyh ‘Aliyy-i Kezber, 246, 247
- Şeyh ‘Aliyy-i Ḳubrevī, 197
- Şeyh ‘Aliyy-i Maḡribī, 153
- Şeyh ‘Aliyy-i Mısrī, 158
- Şeyh ‘Aliyy-i Mīnīnī, 158
- Şeyh ‘Aṭāu’llāh {Müşulī}**, 315
- Şeyh ‘Azīz Efendi, 294, 352, 369
- Şeyh ‘İlmī Efendi**, 366
- Şeyh ‘İsā el-Cezerī, 197
- Şeyh ‘İsā el-Maḥvī, 325
- Şeyh ‘İsā el-Maḥvī Efendi, 383
- Şeyh ‘Osmān Beg, 337
- Şeyh ‘Osmān bin Muḥammed eş-Şem‘a, 267
- Şeyh ‘Osmān bin Şem‘a, 194
- Şeyh ‘Osmān Efendi {İdrīs Köşkü Şeyhi}**, 362
- Şeyh ‘Osmān ibn Ḥammūde, 246
- Şeyh ‘Osmān Kaṭṭān, 198, 246
- Şeyh ‘Osmān Şalāḥī, 275
- Şeyh ‘Osmān Şem‘a, 183, 211
- Şeyh ‘Osmān-ı Haḳīkī, 330
- Şeyh ‘Osmān-ı Necdī, 192
- Şeyh ‘Osmān-ı Rūḥī, 354
- Şeyh ‘Ömer, 184, 195, 228, 280, 284, 384
- Şeyh ‘Uḳayletü’l-Mekkī, 368
- Şeyh Pīr Meḥammed-i Erzincānī, 127, 295
- Şeyh Ramażān ‘Aṭīfī, 197
- Şeyh Ramażān-ı Maḥfī, 127, 295
- Şeyh Ramażān-ı ‘Akkāvī, 197
- Şeyh Receb Enīs Dede**, 332
- Şeyh Receb Ḥamdī, 197
- Şeyh Refī‘ā ‘Abdu’r-raḥmān Efendi, 296
- Şeyh Şādık**, 158
- Şeyh Şāḳıb Dede, 317, 345
- Şeyh Şālīḥ-i Behūtī, 192
- Şeyh Sa‘dī ibn ‘Abdü’l-kādir el-‘Ömerī, 283
- Şeyh Sa‘īd, 108, 166, 183, 240, 282, 289, 382, 391
- Şeyh Selāme bin İbrāḥīm, 207
- Şeyh Seyyid Aḥmed Ḥamdī, 192
- Şeyh Seyyid Cemāl Efendi, 313
- Şeyh Seyyid Es‘ad, 181
- Şeyh Seyyid Ḥabīb Meḥammed Efendi, 298
- Şeyh Seyyid Ḥasan, 192, 288
- Şeyh Seyyid Ḥasan Münīr, 192
- Şeyh Seyyid Kāsım, 288, 313
- Şeyh Seyyid Muḥammed-i Şemdü’d-dīn, 288
- Şeyh Seyyid ‘Abdü’l-kādir-i Geylānī, 288
- Şeyh Seyyid ‘Abdü’r-rezzāk Ebī Bekir, 288
- Şeyh Seyyid ‘Alā’ü’d-dīn, 288
- Şeyh Seyyid Şerefü’d-dīn-i Yaḥyā, 288
- Şeyh Süleymān-ı Naḥvī, 262
- Şeyh Şa‘bān-ı Velī, 322
- Şeyh Şemsü’d-dīn, 183, 317

Şeyh Şennāvi-i Cezāyirî, 197
 Şeyh Şihāb Ahmed bin Muhammed Naḥlî, 168
 Şeyh Şihāb Ahmed ibn Muhammed ed-Dimyātî, 367
 Şeyh Şihāb Ahmed ibn Muhammed en-Naḥlî, 367
 Şeyh Tācū'd-dīn ibn Ahmed ed-Dehhān, 367
 Şeyh Tācū'd-dīn İbrāhīm Kāmil-i Qayserî, 295
 Şeyh Temîr, 182
 Şeyh Tūlū'î Efendi, 382
 Şeyh Vānî Efendi, 185
 Şeyh Velî Dede, 385
 Şeyh Yahyâ, 171, 184, 192, 317, 382
 Şeyh Yegen Efendi, 336
 Şeyh Yūnus-ı Kalyūbî, 192
 Şeyh Yūnus-ı Küfrevî, 192
 Şeyh Yūsuf el-Kāmîni, 281
 Şeyh Yūsuf el-Maḥdūm ibn Fāzıl 'Alî eş-Şirvānî, 317
Şeyh Yūsuf Nizāmü'd-dīn Efendi, 379
 Şeyh Yūsuf-ı Sîneçāk Dede, 103, 305
 Şeyh Zeynū'd-dīn-i Bedirî, 192
Şeyh Ziyâ'ü'd-dīn Efendi, 366
 Şeyhî, 121
 Şeyhî Efendi, 80, 103, 121, 130, 146, 232, 292, 302, 303, 304, 331, 349
 Şeyhî Mehemmed, 54, 79, 145
 Şeyhler, 133, 219, 232, 249, 299, 366, 396
 Şeyhler Kabristānı, 133, 219, 249
 Şeyhler Makberesi, 299
 Şeyhler Mezāristanı, 232
 Şeyhü'l-İslām Çelebi-zāde İsmā'îl 'Aşım Efendi, 334
 Şeyhü'l-İslām Dāmād-zāde Ebu'l-ḥayr Ahmed, 305
 Şeyhü'l-İslām Dürri Efendi, 200
 Şeyhü'l-İslām Ebe-zāde Efendi, 217
 Şeyhü'l-İslām Ebü İshāk İsmā'îl Efendi, 182, 187, 260, 270
 Şeyhü'l-İslām Es'ad Efendi, 193, 260
 Şeyhü'l-İslām Feyzu'llāh Efendi, 186, 189, 193
 Şeyhü'l-İslām H'âce Sa'dü'd-dīn Efendi, 151, 193
 Şeyhü'l-İslām Kemāl Paşa-zāde, 239, 254, 271, 303
 Şeyhü'l-İslām Kemāl Paşa-zāde Efendi, 254
 Şeyhü'l-İslām Mehemmed Emin Efendi, 221
 Şeyhü'l-İslām Mehemmed Şerîf Efendi, 255
 Şeyhü'l-İslām Minkārî-zāde Yahyâ Efendi, 277, 335
 Şeyhü'l-İslām Muştafâ Efendi, 160, 236
 Şeyhü'l-İslām Nakşî İdris Efendi, 191
 Şeyhü'l-İslām 'Alā'ü'd-dīn 'Alî el-'Arabî, 202
 Şeyhü'l-İslām 'Alî Efendi, 160
 Şeyhü'l-İslām 'Aṭâ Efendi İmāmı, 264
 Şeyhü'l-İslām Paşmakçı-zāde, 169, 232, 269
 Şeyhü'l-İslām Paşmakçı-zāde Efendi, 271
 Şeyhü'l-İslām Paşmakçı-zāde 'Abdu'llāh, 169
 Şeyhü'l-İslām Paşmakçı-zāde 'Alî Efendi, 232, 272

Şeyhü'l-İslām Paşmakçı-zāde Seyyid 'Alî Efendi, 187
 Şeyhü'l-İslām Piri-zāde Şā'ib Efendi, 148
 Şeyhü'l-İslām Şerîf-zāde Mehemmed Mollâ Efendi, 240
 Şeyhü'l-İslām Veliyyü'd-dīn Efendi, 179, 256, 269
 Şeyhü'l-İslām Yeñişehirli 'Abdu'llāh Efendi, 158, 175
 Şeyhü'l-İslām Zenbîlî 'Alî Efendi, 213
 Şeyhü'l-Ḳādir-i Sa'lebi, 267
 Şeyhü'l-Ḳurrâ Mehemmed Efendi, 223
 Şeyhü'l-ulemâ Şeyh 'Abdü'l-ḳādir-i Sağlebi, 166
 Şeyh-zāde Dāmādı, 269
 Şeyh-zāde Refî' Efendi, 239
 Şiblî-zāde, 212, 248
 Şiblî-zāde Maḥallesi, 212
 Şifâ-yı Şerîf, 154, 188
 Şirvānî 'Alî Efendi, 207

T, T

Taḥḳîḳi'n-naẓm fî taḥḳîḳi'n-naẓm fî vaḳfî ma'lûm, 285
Taḥḳîḳu ma'nâ el-Ma'būd fî şūreti külli ma'būd, 288
Taḥḳîḳu'l-intişār fî ittifāḳi'l-Eş'arî ve'l-Mâturîdî 'ale'l-iḥtiyâr, 284
Taḥḳîḳu'l-ḳāziyye fî'l-farḳ beyne'r-rüşve ve'l-hediyye, 286
Taḥḳîḳu'z-zevk ve'r-reşf fî ma'ne'l-muḥālefeti beyne ehli'l-keşf, 284
Taḥmîs-i Kaşîde-i Bānet Su'ād, 261
Taḥriku silsiletü'l-vidād fî mes'eleti ḥalku ef'ālî'l-ibād, 284
Taḥriku'l-Öklid fî fetḥi bâbi't-tevhîd, 284
Taḥrîr, 192
Taḥrîru yeminü'l-eşbât fî taḥrîru yeminü'l-işbât, 288
Taḥşîlül-ecr fî ḥükmi ezānî'l-fecr, 286
Taḥyîrül-'ibād fî süknê'l-bilād, 286
 Taksim, 243
Taḳvîmü't-tevâriḥ, 304
Ta'îrül-enām fî ta'bîrül-menām, 284
 Tarḥān Ḥadîce Vālide Sultān, 147, 182, 351, 377
Taşavvurât, 224
Taşdîḳât, 224
Taşîr-i Bedî', 198
 Tatar, 157
Tatvîbü'n-nüfus fî ḥükmi'l-maḳādim ve'r-ru'ûs, 286
 Teberdārānî, 246
 Tebrîz, 152
Tecelliyât, 284, 359
Tefsîr-i Beyzâvî, 212, 277
Tehâfût, 212
Tehzîb, 278

Tehzîbü'l-Kur'ânât, 169
 Tekerlek Muştafa Efendi Câmî', 148
 Tekfûrtağı, 157
 Tekfûrtağı Şeyh Hâsib Efendi, 312
 Tekfûrtağı Şeyh Mu'allâ Efendi, 312
Tekmiletü's-şakâyık fî-Haqqi Ehli'l-hakâyık, 73, 146
Tekmîlû'n-nu'ût fî lüzûmi'l-büyût, 286
 Tekye Kapısı, 291
 Temîm-i Dârî, 179
Tenbîhu men yelhu 'an şîhhati'z-zîkr bi'l-ismihû celle şânühu, 286
Tenbîhü'l-efhâm 'alâ 'Umdeti'l-Hükkâm, 286
Tenvîrû'l-ebşâr, 281
Tenvîrû'l-Ebşâr, 180
Tertîbu'l-'ulûm, 169
 Terzi-zâde Mehemmed, 217
Teşhîzü'l-ezhân fî tathîri'l-edhân, 286
 Tevekkül Çeşmesi, 306
Tevfîku'r-rütbe fî tahkîki'l-huṭbe, 284
 Teymürkapı Mahallesi, 276
Tezkiretü's-Su'arâ, 381
 Tillo, 314
 Timoğ Nehri, 84, 152
 Tire, 155
 Toğad, 189, 259
Tuḥfetü'n-nāsik fî beyāni'l-menāsik, 285
Tuḥfetü'r-rāki'î's-sācid fî cevāzi'l-i'tikāf fî fenā'î'l-mesācid, 286
 Tünusbâğı, 161, 163, 186, 235, 251, 255
 Türbetü'd-Daḥdāh, 194
 Türbetü's-Şalāhiyye, 276
 Türbetü'z-zehbiyye, 181
 Taberiyye, 280
 Tağıstānî 'Abdü'l-mü'min Efendi, 237
 Tālî'ü'l-kubbe Mahallesi, 210
 Tārîkatçı-zâde, 279
Tārîkat-i Muḥammediyye, 169, 279
 Tarsûsî, 175
 Taş Mekteb, 188, 224
 Taşçı-zâde Feyzullah Efendi, 387
 Taşkendî Muḥarrem Efendi, 257
Taşköprîli-zâde Ahmed 'İşâmü'd-dîn Efendi, 32, 78, 145
 Taşköprîli-zâde Mevlânâ Ahmed 'İşâmü'd-dîn Efendi, 304
 Taşlıburun Tekyesi, 388
 Tavşan-ı Bî-Zebân Sebîli, 257
 Tavşanlı Kaşabası, 317
 Tavşanlı Mevlevî-hânesi, 102, 317
 Toklu İbrâhîm Dede, 354
 Topçular Caddesi, 173, 238
 Top-ḥâne Meydânı, 83, 147
 Top-ḥâneli Ḥazînedâr Dede, 394
 Top-ḥâneli Şeyh Veliyyü'd-dîn Efendi, 183

Topkapılı Şâlih Efendi, 163, 164
 Topuzlubendi, 150
 Torlak 'Alî Dede Mahallesi, 338
 Trablus, 159
 Trablusgarb, 159, 233
 Trablusşâm, 155, 166, 184, 282
 Trabzon Mevleviyyeti, 195
Tulû'u's-şabâh 'alâ huṭbetü'l-Miṣbâh, 284
 Turla Nehri, 263, 375
 Turmuş-zâde Ahmed Efendi, 249, 263, 264, 270
 Tuzbâzarı, 160

U, Ü, Ü, ' ,

Ulu 'Arif Çelebi, 346
 Ustrumca, 206
 Uzun Kâdî, 165
 'Ulûfeci-zâde Kütahyalı Mehemmed Dede, 340
 'Uryânî Dede Türbesi, 225
 'Uryânî 'Alî Efendi, 196
 'Uşşâkî-zâde, 119, 170, 211, 304
 'Uyûnü'l-emşâl 'azîmetü'l-miṣâl, 287
 Üçler Câmî', 223
 Ünye, 217
 Üskübî Şeyh 'Alâ'ü'd-dîn, 312
 Üsküdar, 26, 64, 99, 100, 102, 103, 129, 149, 155, 161, 162, 163, 167, 171, 172, 173, 175, 176, 177, 186, 187, 189, 190, 196, 199, 200, 215, 216, 217, 223, 226, 229, 230, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 246, 247, 249, 250, 251, 252, 254, 255, 257, 258, 259, 263, 265, 268, 271, 276, 291, 293, 295, 301, 302, 306, 308, 312, 322, 323, 336, 337, 339, 352, 354, 355, 356, 361, 364, 365, 375, 376, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 389, 390, 391, 396
 Üsküdarî Şeyh Ra'ûfî Efendi, 387
 Üveys el-Karânî, 244

V

Vaḥdet-i Vücûd Risâlesi, 200
 Vahyî Efendi, 332
 Vâkıf Karyesi, 296
 Vak'a-nüvîs Râşid Efendi, 229
 Vak'a-nüvîs Şabîh Efendi, 394
 Vak'a-nüvîs Şâkir Beg, 172
 Vâlide Sultân Câmî'-i Şerîfî, 147, 185, 337, 356
 Vân, 185
 Vânî-zâde 'Alî Efendi, 265
Vaz'ıyye-i 'İşâmî, 224
Ve'r-reddü 'ale'r-recülî'l-'anîd, 284
 Veçnin, 152
 Vefâ Meydânı, 239, 268
Vefeyât, 159
 Vefkî, 383
 Vehbî Dede, 340

Veled-i Bevvāb Maḥallesi, 160
 Veled-i Enbiyā Maḥallesi, 369
 Velī Paşa Kayını, 167
 Veliyyü'd-dīn Efendi, 103, 216, 224, 240, 339, 360, 396
 Veliyyü'd-dīn Şuffesi, 337
 Vezneciler, 361, 390
 Vidin, 84, 152
 Viyana, 36, 41, 53, 56, 133, 219
 Vize, 162, 212
 Voynuk Şücā'a Mescidi, 268

Y

Yā İmām Aḥmed Efendi, 300, 301
 Yāfa, 280
 Yahyā Dede, 369, 370
 Yahyā Kethüdā Zāviyesi, 307
Yahyā Şiddik Efendi, 89, 100, 276, 278
 Yahyā Vākıf Efendi, 106, 213, 214
 Yahyā-zāde Tekyesi, 193
 Yağacık, 396
 Yalıköy Hamāmı, 328
 Yanık, 188
 Yanyavī Es'ad Efendi, 157
 Ya' kūb-zāde, 194, 365
 Yavaşca Meḥemmed Ağa, 296
 Yavaşca Meḥemmed Ağa Tekyesi, 296
 Yavşī, 296, 320, 322, 326, 363
 Yayla, 195, 366
 Yayla Senti, 195
 Yazıcı-zāde eş-Şeyḥ Meḥemmed, 311
 Yedi Emīrlər Türbe-i Şerīfesi, 380
 Yediküle, 321
 Yekçeşm Aḥmed Efendi, 252, 263
 Yekçeşm Süleymān Efendi, 162
 Yekdest Hāfız Muştafā, 275
 Yekdest Mekki, 224
 Yeñi Cāmi', 265, 337, 339
 Yeñi Mezāristān, 159
 Yeñi Vālide Cāmi', 339
 Yeñi Vālide Sultān Cāmi' -i Şerīf, 296
 Yeñi Zeyrek, 268
 Yenibāğçeli Çelebi Efendi, 332

Yenibāğçeli Çelebi Efendi-zāde Şeyḥ 'Abdu'r-rahmān Efendi, 364
 Yeñiçeri Çorbacıları, 387
 Yeñiçeşme Cāddesi, 328
 Yeñiçeşme Mescidi, 160
 Yeñikapı Dergāhı, 373
 Yeñikapı Mevlevī-ḥānesi, 333, 347
 Yeñiköy Sāhili, 238
 Yeñişehir, 160, 170, 172, 173, 193, 202, 216, 221, 224, 244, 249, 270, 391, 392
 Yeñişehirli Meḥemmed Emīn Belīg Efendi, 393
 Yeraltı Cāmi', 150
 Yerebağan Senti, 257
 Yıldız Hamāmı, 387
 Yiğitbaşı, 127, 295, 354
 Yiğitbaşı Marmaravī eş-Şeyḥ Aḥmed Şemsü'd-dīn, 354
 Yoğurtçular, 360, 361
 Yoğurtçular Şeyhi, 361
Yūnus Efendi, 232
Yūsuf Efendi {Evliyā Yūsuf}, 171
Yūsuf Efendi {Karaḥişār-ı Şarkī}, 231
 Yūsuf Nābī Efendi, 278
 Yüksek Kabristān, 207
 Yüksek Kaldırım Cāddesi, 240

Z, Z, Z, Z

Zākir Büyük 'Alī Çelebi, 308
 Zākir-zāde Şeyḥ 'Abdu'llāh, 236, 250, 309, 359
 Zākir-zāde Şeyḥ 'Abdū'l-vehhāb, 364
 Zāl Maḥmūd Paşa Cāmi', 207, 228, 300
Zehā 'irū'l-mevārīş fī'd-delāle 'alā mevāzi'i'l-eḥādīs, 283
 Zenbilli 'Alī Efendi-zāde, 238
 Zeynī Efendi, 83, 147
 Zeynū'l-'ābidīn el-Ğazzī, 197, 266
 Zeyrek, 349, 350, 352, 361, 383
 Zincirlikuyu, 191
 Zincirlikuyu Cāddesi, 211
Ziyādetü'l-başt fī beyāni 'ilmi'n-noḡta, 287
Zuhrü'l-ḥadīka fī tercemeti ricāli't-tarīka, 283
Zübdetü'l-fā'ide fī'l-cevābi 'ani'l-ebiyāti'l-vāride, 284
 Zülfiḳār Ağa, 296

KAYNAKLAR

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim, *Bursalı İsmail Belîğ*, Gazi Üni. Yay., Ankara, 1985.

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim, (tıpkıbasım), *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*, Anıl Matbaa Yay., Ankara, 1998.

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim, (haz.), *İsmail Belîğ, Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*, AKMB Yay., Ankara, 1999.

Açıkgöz, Namık, (haz.), *Riyâzü's-Su'arâ, Riyâzî Mehmed Efendi, Kültür Bak. e-kitap*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0>, (erişim tarihi: 15.09.2018)

Adak, Abdurrahman, (haz.), *Ali Emiri'nin Gözüyle Diyarbakır Şairleri*, Kent Işıkları Yay., İstanbul, 2012.

Adıgüzel, Niyazi, *Edirneli Ahmed Bâdî'nin Riyâz-ı Belde-i Edirne Eserinin Tezkire Kısmı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üni., SBE, Edirne, 2008.

Adıvar, Adnan, “Tarih ve Biyografi”, *Tarih Dergisi*, Sayı 3-4, 1952, s. 2.

Ahmed Rif'at, *Devhatü'l-Meşâyih Ma'a Zeyl*, Çağrı Yay., İstanbul, 1978.

Akbayar, Nuri, “Hâl Tercümesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, IV. Cilt, 1981, s. 33.

Akbayar, Nuri, (haz.), *Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1996.

Akkuş, Mehmet, (haz.), *Hatîbî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Bağdâd*, Marmara Üni., İlahiyat Fak. Yay., İstanbul, 2008.

Aktepe, Münir, “Ebu'l-Hayr İsâmeddin Ahmed Efendi”, *İA*, XII/I. Cilt, 1997, s. 42-43.

Akün, Ömer Faruk, “İbnülemin Mahmud Kemal”, *DİA*, XXI. Cilt, 2000, s.259.

Alparslan, Ali, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 1999.

Altun, Kudret, (haz.), *Mucîb, Tezkire-i Mucîb*, AKMB Yay., Ankara, 1997.

Ârif, “*Devlet-i Osmâniye'nin Teessüs ve Takarrürü Devrinde İlim ve Ulemâ*”, Edebiyat Fakültesi Mecmuası, S. 2, İstanbul, 1332, s. 137.

Arslan, Mehmet, (haz.), *Mehmed Sirâceddin, Mecma'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ*, Dilek Matbaası, Sivas, 1994.

Arslan, Mehmet, (haz.), *Hadîkatü'l-Vüzerâ ve Zeyilleri*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2013.

Arslan, Mehmet, “İSMET EFENDİ, Fındıklılı” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3106> (erişim tarihi: 04.05.2016).

Avcı, Câsim, “Tabakât (İslâm Tarihi)”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 297.

Aycibin, Zeynep, *Kâtip Çelebi - Fezleke - Tahlil ve Metin*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni., SBE, İstanbul, 2007.

Aydın, Abdullah, “Asude Bahar Ülkesine Yolculuk Olan Ölümün Şair Biyografilerinde İfade Edilmesi”, *Turkish Studies*, Volume 8/8, Summer 2013, s. 161-188.

Aydın, Hanefi, *Şehrî-zâde Mehmed Said, Gülşen-i Mülûk ve Gül-i Zîbâ Adlı Eserleri*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Mimar Sinan Üni., Fen-Edb. Fak., İstanbul, 1986.

Aydiner, Mesut (haz.), *Mü'min-zâde Seyyid Ahmed Hasîb Efendi, Ravzatü'l-Küberâ*, TTK Yay., Ankara, 2003.

Babacan, İsrâfil, (haz.), *Garîbî, Tezkire-i Şu'arâ-yı Rûm*, Vizyon Yay., Ankara, 2010.

Balcı, Rüştü, (çev.), *Kâtip Çelebi, Keşfü'z-zunûn*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2015.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *İrâdeler, İrâde-i Hâriciyye*, nr: 2381 (2284), Husûsî No: 8, Vesika: 2.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *İrâdeler, İrâde-i Hâriciyye*, nr: 2381 (2284), Husûsî No: 8, Vesika: 7.

Baştuğ, İbrahim, (haz.), *İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri C. IV*, AKMB Yay., Ankara, 2002.

Baykal, İsmail, *Enderunlu Sanatkârlar ve Hocaları, Enderun Mektebi Tarihi*, İstanbul Fethi Derneği, 1953.

Behar, Cem, (haz.), *Şeyhülislâm'ın Müziği, Şeyhülislâm Esad Efendi'nin Atrabü'l-Âsâr'ı*, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2010.

Birişik, Abdülhamit, “Tabakât (Tefsir)”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 290-291.

Bloch, Edgar, *Bibliothèque Nationale Catalogue Des Manuscrits Turcs*, Paris, 1933.

Bloch, Edgar, *Catalogue des Manuscrits Arabes des Nouvelles Acquisitions (1884-1924)*, Paris, 1925.

Bloch, Edgar, *Catalogue de la Collection de Manuscrits Orientaux, Arabes, Persans Et Turcs*, Paris, 1900.

Canım, Rıdvan, (haz.), *Latîf, Tezkiretü's-su'arâ ve Tabsiratü'n-nuzamâ*, AKMB Yay., Ankara, 2000.

Celepoğlu, Ayşegül, (haz.), *İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri C. V*, AKMB Yay., Ankara, 2013.

Ceyhan, Âdem, "Ahmed Muhtar Bey'in Şair Hanımlarımız İsimli Eseri", *Türkiyat Araştırmaları*, S. 8, 2000, s. 299-350.

Congresso Internazionale di Scienze Storiche, Roma, 1901.

Coşkun, Ali Osman, *Seyrek-zâde Mehmed Âsım'ın Hayatı ve Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'ârAdlı Eseri*, Yayınlanmamış YL Tezi, Gazi Üni., SBE, Ankara, 1985.

Coşkun, Menderes, (haz.), *Manzum Bir Şairler Tezkiresi Silkü'l-Le'âlî-i Âl-i Osmân*, Bizim Büro Yay., Ankara, 2002.

Cunbur, Müjgan, (haz.), *İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri C. I*, AKMB Yay., Ankara, 1999.

Cunbur, Müjgan, (haz.), *Gelibolulu Mustafa Âlî, Menâkıb-ı Hünerverân*, Büyüyen Ay Yay., İstanbul, 2012.

Çapan, Pervin, (haz.), *Mustafa Safâî Efendi, Tezkire-i Safâî*, AKMB Yay., Ankara, 2005.

Çiftçi, Ömer, (haz.), Fatîn Davud, Hâtimetü'l-eş'âr, *Kültür Bak. e-kitap*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78465/fatin-davud---hatimetul-esar.html>, (erişim tarihi: 20.03.2016)

Derin, Fahri Ç., (haz.), *Hâfiz Hüseyin Ayvansarâyî, Vefeyât-ı Selâtîn ve Meşâhir-i Ricâl*, İstanbul Üni. Yay., İstanbul, 1978.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2007.

Dikmen, Hamit, *Edirneli Mecdî Efendi, Şakâîk-ı Numâniye Çevirisi İndeksi*, Yayınlanmamış YL Tezi, Ankara Üni., SBE, Ankara, 1980.

Donuk, Suat, (haz.), *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî's-Şakâ'ik*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2017.

Donuk, Suat, (haz.), *Türk Edebiyatında Vefeyâtnâme ve İsmail Belîğ'in Güldeste-i Riyâz-ı İrfân'ı*, Gece Kitaplığı Yay., Ankara, 2016.

Duran Ramazan-ÇeçenHalil, (haz.), *Silâhdâr-zâde Mehmed Emin Efendi, Tezkire-i Silâhdâr-zâde*, Kesit Yay., İstanbul, 2016.

Durmuş, İsmail, "Tabakât", *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 288.

Durmuş, İsmail “Tabakāt (Arap Edebiyatı)”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 288-289-290.

Durmuş, Mustafa, “Ölümü Güzelleştiren Eda: Türkçe Şair Tezkireleri İle Şairnâmelerde Ölümüne Bakış Ve Ölümün İfade Biçimleri Üzerine”, *Millî Folklor*, Sayı: 94, 2012, s. 105-122.

Efendioğlu, Mehmet, “Tabakāt (Hadis)”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 291-292.

Ekinci, Ramazan, (haz.), *Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, Vefeyât-ı Ayvansarâyî*, Buhara Yay., İstanbul, 2013.

Ekinci, Ramazan, (haz.), *Zeyl-i Şakâ’ik*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2017.

Ekinci, Ramazan, (haz.), *Vekâyi’u’l-Fuzalâ*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2018.

Ekinci, Ramazan, “HASÎB, Uşşâkî-zâde Seyyid İbrahim” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*,
<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1134>
(erişim tarihi: 30.04.2016).

Emecen, Feridun, “Osmanlı Kronikleri ve Biyografî”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, S. 3, 1999, s. 85.

Eraslan, Kemal, (haz.), *Alî Şîr Nevâyî, Nesâyimü’l-Mahabbe Min Şemâyimi’l-Fütüvve*, TDK Yay., Ankara, 1996.

Eraslan, Kemal, (haz.), *Ali Şîr Nevâyî, Mecâlisü’n-Nefâis I-II*, TDK Yay., Ankara, 2001.

Erdem, Sadık, “Mehmed Sâlih Yümnî, Tezkire-i Şu‘arâ-yı Yümnî”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 55, 1988.

Erdem, Sadık, (haz.), *Râmiz ve Âdâb-ı Zurfâ’sı*, AKMB Yay., Ankara, 1994.

Erdem, Sadık, (haz.), *Mehmed Sâlih Yümnî, Tezkire-i Şu‘arâ-yı Yümnî*, TTK Yay., Ankara, 2013.

Erdem, Sadık, (haz.), *Ârif Hikmet, Tezkire-i Şu‘arâ*, TTK Yay., Ankara, 2014.

Ergun, Sadeddin Nüzhet, *Türk Şairleri, C. I-III*, İstanbul, 1936.

Ergun, Sadeddin Nüzhet, *Türk Mûsikîsi Antolojisi*, İstanbul Üni., Edebiyat Fak. Yay., İstanbul, 1943.

Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü’ş-şakâ’ik Fî Hakkı Ehli’l-hakâ’ik*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY. 9290.

Fındıklılı İsmet Efendi, Tekmiletü's-şakā'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakā'ik, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, No: 12/89 (1925); 13/90 (1926); 14/91 (1926); 15/92 (1926).

Furat, Ahmed Suphi, (haz.), *Eş-şekā'iku'n-nu'māniyye fî 'Ulemâ'i'd-devleti'l-'Osmâniyye – Taşköprülü-zâde*, Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1985.

Galitekin, Ahmet Nezih, (haz.), *Hadikatü'l-cevâmi'*, İşaret Yay., İstanbul, 2001.

Genç, İlhan, (haz.), *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, AKMB Yay., Ankara, 2005.

Gönül, Behcet, "İstanbul Kütüphanelerinde Al-Şakā'ik Al-Nu'māniya Tercüme ve Zeyilleri", *Türkiyat Mecmuası*, S. VII-VIII/2, 1945, s. 136-168.

Gündoğdu, Raşit, "Uşşâkî-zâde İbrâhim Efendi", *DİA*, XVIII. Cilt, 2012, s. 233-34.

Güvemli, Zahir, "Hadâ'ikü'l-hakâ'ik fî Tekmiletü's-Şakā'ik", *Yeni Türk Dili*, VI, İstanbul 1938, s. 66.

Güvemli, Zahir, "Hadâ'ikü'l-Hakâ'ik fî Tekmiletü's-Şakâ'ik, İstanbul Kütüphanelerindeki Yazma Nüshaları", *Yeni Türk Yurdu*, VII, İstanbul 1939, s. 75-76.

Güzel, Bilal, (haz.), *Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa ve Nuhbetü'l-Âsâr min Ferâidi'l-Eş'âr*, Yayınlanmamış YL Tezi, Gazi Üni., SBE, Ankara, 2012.

Habîb, *Hat ve Hattâtın*, Ebuzziya Matbaası, İstanbul, 1305.

Hızlı, Mefail-Yurtsever, Murat, (haz.), *Baldır-zâde Selîsî Şeyh Mehmed, Ravza-i Evliyâ*, Arasta Yay., Bursa, 2000.

İnâl, İbnülemîn Mahmûd Kemâl, *Kemâlü'l-İsme*, İstanbul, 1328.

İnâl, İbnülemîn Mahmûd Kemâl, *Hoş Sadâ, Son Asır Türk Musikişinasları*, Maarif Basımevi, İstanbul, 1958.

İnâl, İbnülemîn Mahmûd Kemâl, *Son Hattatlar*, MEB Yay., İstanbul, 1970.

İnce, Adnan, (haz.), *Sâlim Efendi, Tezkiretü's-şu'arâ*, AKMB Yay., Ankara, 2005.

İpekten, Haluk, "Nev'î-zâde Atâî", *DİA*, IV. Cilt, 1991, s. 40-41.

İpşirli, Mehmet, (haz.), *Nâimâ, Tarih*, TTK Yay., Ankara, 2007, C. 1, s. 55.

İsen, Mustafa, *Ötelerden Bir Ses – Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.

İsen, Mustafa, (haz.), *Gelibolulu Âlî, Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, AKMB Yay., Ankara, 2005.

İsen, Mustafa, vd., *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yay., Ankara, 2011.

Kaplan, Mahmut, “Güldeste-i Riyâz-ı İrfân’da Vefatlara Düşülen Notlar”, *Turkish Studies*, Volume 7/1, Winter 2012, s. 57-80.

Kara, Mustafa-Atlansoy, Kadir, (haz.), *Mehmed Şemseddin, Bursa Dergâhları, Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, Uludağ Yay., Bursa, 1997.

Karabaşoğlu, Cemal, *Sâlim ve Safâî Tezkireleriyle Vekâyi’ü’l-fuzalâ’daki Musikişinaslara Dair Bilgiler*, Yayınlanmamış YL Tezi, Marmara Üni., SBE, İstanbul, 2003.

Karahan, Abdülkadir, “Nev’î-zâde Atâî”, *İA*, IX. Cilt, 1997, s. 226-27.

Karahan, Abdülkadir, “Tezkire”, *İA*, XII/I. Cilt, 1974, s. 226.

Karahan, Abdülkadir, “Tezkire”, *İA*, XI. Cilt, 1997, s. 226.

Karaismailoğlu, Adnan, (çev.), *Molla Câmi, Baharistan*, Akçağ Yay., Ankara, 2004.

Karakaya, Burcu, *Vekâyi’ü’l-fuzalâ’nın Tezkire Kısımının Önemi ve Dönem Tezkireleri Arasındaki Yeri*, İKÜ III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi, İstanbul, 2010.

Karakışla, Yavuz Selim “Arşivden Bir Belge: Fındıklılı İsmet Efendi’nin Uluslararası Tarih Kongresi’ne Delege Atanması (1902)”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, S. 72, C. 12, Aralık 1999, s. 42-44.

Karataş, Mehmet, (haz.), *Nazmî-zâde Murtazâ, Gülşen-i Hulefâ*, TTK Yay., Ankara, 2014.

Kartal, Ahmet, (haz.), *Muallim, Nâcî, Lûgat-i Nâcî*, TDK Yay., Ankara, 2009.

Kaya, Eyyüp Said, “Tabakât (Fıkıh)”, *DİA*, XXXIX. Cilt, 2010, s. 292-294.

Kayabaşı, Bekir, *Kaf-zâde Fâizî’nin Zübdetü’l-Eş’âr’ı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üni. SBE, Malatya, 1997.

Kayacıoğlu, İsmail, *Şakâ’iku’n-Nu’mâniyye Zeyillerinden Vekâyi’ü’l-fudalâ’daki ŞairBiyografileri*, Yayınlanmamış YL Tezi, Gazi Üni., SBE, Ankara, 1998.

Kazancıgil, Ratip, (haz.), *Abdurrahman Hibrî, Enîsü’l-Müsâmirîn*, Edirne Valiliği Yay., İstanbul, 1999.

Kılıcı, Mehmet, *Enderunlu Âkîf’in Mir’ât-ı Şi’r’i*, Yayınlanmamış YL Tezi, Çukurova Üni., SBE, Adana, 2001.

Kılıç, Filiz, “Edebiyat Tarihimizin Vazgeçilmez Kaynakları: Tezkireler”, *TALİD*, S. 10, Güz 2007, s. 543.

Kılıç, Filiz, (haz.), Tezkire-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bağdâdî, *Kültür Bak. e-kitap*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78468/sefkat-i-bagdadi---tezkiretus-suara.html>, (erişim tarihi: 20.03.2016)

Kılıç, Filiz, (haz.), *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay., İstanbul, 2010.

Kilisli Muallim Rifat, (haz.), *Nefes-zâde İbrahim, Güلزâr-ı Savâb*, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, İstanbul, 1938.

Kilisli Muallim Rifat, (haz.), *Suyolcu-zâde Mehmed Necîb, Devhatü'l-küttâb*, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, İstanbul, 1942.

Koç, Mustafa, (haz.), *Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin Efendi, Tuhfe-i Hattâtîn*, Klasik Yay., İstanbul, 2012.

Komisyon, "Biyografiya" *Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, İstanbul, t.y., II. Cilt, s. 419.

Kurnaz, Cemal, (haz.), *Muallim Nâcî, Osmanlı Şairleri*, Akçağ Yay., Ankara, 2000.

Kurnaz, Cemal-Tatçı, Mustafa, (tıpkıbasım), *Tuhfe-i Nâilî, Dîvân Şairlerinin MuhtasarBiyografileri*, Bizim Büro Yay., Ankara, 2001.

Kurnaz, Cemal-Tatçı, Mustafa, (tıpkıbasım), *Osmanlı Müellifleri I-III*, Bizim Büro Yay., Ankara, 2009.

Kut, Günay, (haz.), *Heşt Bihişt, The Tezkire by Sehî Beg*, Harvard Üni. Yay., 1978.

Kut, Günay, "Ahmed Hasîb Efendi", *DİA*, II. Cilt, 1989, s. 87.

Kut, Günay, "Âşık Çelebi", *DİA*, III. Cilt, 1991, s. 549-50.

Kutlu, Şemsettin, (haz.), *Fâik Reşâd, Eslâf*, Tercüman Yay., t.y.

Levend, Ağâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yay., Ankara, 2008.

Lugal, Necati, (çev.), *Devletşah, Tezkiretü's-şu'arâ (Şair Tezkireleri)*, Pinhan Yay., İstanbul, 2011.

Majer, Hans Georg, "Uşşâkî-zâde", *İA*, XVIII. Cilt, 1997, s. 77-80.

Muallim Nâcî, *Esâmî*, İstanbul, 1308.

Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin, *Devhatü'l-Meşâyih*, Çağrı Yay., İstanbul, 1978.

Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin Efendi, *Mecelletü'n-nisâb*, Kültür Bak. Yay., Ankara, 2000.

Necef-zâde, Yakub Kenan, (haz.), *Sarı Abdullah, Gönül Meyveleri (Semerâtü'l-Fu'âd)*, Neşriyat Yurdu, İstanbul, 1967.

Necib Âsım, "Osmanlı Târîh-nüvîsleri ve Müverrihleri-Medhal", *TOEM*, İstanbul, 1328, s. 41.

Oğraş, Rıza, (haz.), Esad Mehmed Efendi ve Bâğçe-i Safâ-Endûz'u, **Kültür Bak. e-kitap**, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78463/esad-mehmed-efendi---bagce-i-safa-enduz.html>, (erişim tarihi: 20.03.2016)

Oğuz, F. Sabiha Kutlar, vd., (haz.), **Mehmed Tevfik, Kâfile-i Şu'arâ**, Doğu Kütüphanesi Yay., İstanbul, 2012.

Okay, Orhan, **"Tanzimatçılar: Yenileşmenin Öncüleri (1860-1896)"**, Türk Edebiyatı Tarihi, C. 3, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul, 2006.

Okuyucu, Cihan-Kartal, Ahmet-Köksal, M. F., **Klâsik Dönem Osmanlı Nesri**, Kesit Yay., İstanbul, 2012.

Orhonlu, Cengiz, "Fındıklı Semtinin Tarihi Hakkında Bir Araştırma" **Tarih Dergisi**, S. 11-12, İstanbul, 1956, s. 68.

Öngören, Reşat, "Tabakât (Tasavvuf)", **DİA**, XXXIX. Cilt, 2010, s. 295-296.

Öz, Mustafa, "Tabakât (Kelâm)", **DİA**, XXXIX. Cilt, 2010, s. 294-295.

Öz, Yusuf, "Tezkire (Fars Edebiyatı)", **DİA**, XLI. Cilt, 2011, s. 68-69.

Özcan, Abdülkadir, (tıpkıbasım), **Mecdî Mehmed Efendi, Hadâ'iku's-Şakâ'ik**, Çağrı Yay., İstanbul, 1989.

Özcan, Abdülkadir, (tıpkıbasım), **Nev'î-zâde Atâyî, Hadâ'iku'l-hakâ'ik Fî Tekmiletü's-Şakâ'ik**, Çağrı Yay., İstanbul, 1989.

Özcan, Abdülkadir, (tıpkıbasım), **Şeyhî, Vekâyi'ü'l-fuzalâ**, Çağrı Yay., İstanbul, 1989.

Özcan, Abdülkadir, (tıpkıbasım), **Fındıklılı İsmet Efendi, Tekmiletü's-Şakâ'ik Fî Hakkı Ehli'l-hakâ'ik**, Çağrı Yay., İstanbul, 1989.

Özcan, Abdülkadir, "İsmet Efendi, Fındıklılı", **DİA**, XXIII. Cilt, 2001, s. 139-40.

Özcan, Abdülkadir, "Mehmed Mecdî", **DİA**, XXVIII. Cilt, 2003, s. 228-29.

Özcan, Abdülkadir, "I. Mahmûd", **DİA**, XXVII. Cilt, 2003, s. 348.

Özcan, Abdülkadir, "eş-Şekâ'iku'n-Nu'mâniyye", **DİA**, XXXVIII. Cilt, 2010, s. 485.

Özcan, Abdülkadir, "Şeyhî Mehmed Efendi", **DİA**, XXXIX. Cilt, 2010, s. 82-83.

Özcan, Hidayet, (haz.), **İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri C. III**, AKMB Yay., Ankara, 2000.

Özgül, M. Kayahan, (haz.), **İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri C. II**, AKMB Yay., Ankara, 2000.

- Öztuna, Yılmaz, *Türk Bestecileri Ansiklopedisi*, Hayat Yay., İstanbul, 1967.
- Öztuna, Yılmaz, *Büyük Türk Müsîkîsi Ansiklopedisi*, Kültür Bak. Yay., Ankara, 1990.
- Öztürk, Furkan, (haz.), *Tezkire-i Silâhdâr-zâde*, DBY Yay., İstanbul, 2016.
- Pakalın, Mehmed Zeki, *Sicill-i Osmânî Zeyli*, TTK Yay., Ankara, 2008.
- Parmaksızoğlu, İsmet, (haz.), *Kazasker Mehmed Hafid, Sefinetü'l-vüzerâ*, Şirket-i Mürettibiye Basımevi, İstanbul, 1952.
- Rado, Şevket, *Türk Hattatlar*, Tifdruk Matbaacılık, İstanbul, 1984.
- Rescher, Oskar (Osman), *Taşköprü-zâde eş-Şaqa'ik en-No'manijje fortgesetzt von 'Ali Miniq unter dem Titel el-'iqd el-manzûm fî dîkr afâdil er-Rûm*, Mit Zusaetsen, Verbesserungen und Anmerkungen nach dem Randdruck Cairo, Stuttgart, 1934.
- Rescher, Oskar (Osman), *es-Saqaiq en-no'manijje*, Biblio Verlag, Osnabrück, 1978.
- Rona, Mustafa, *50 Yıllık Türk Müsîkîsi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960.
- Serin, Muhittin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2008.
- Sevgi, Ahmet, "Garîbî Tezkiresi...", *Yeniçağ Gazetesi*, 22 Ekim 2010.
- Solmaz, Süleyman, (haz.), *Ahdî, Gülşen-i Şu'arâ*, AKMB Yay., Ankara, 2005.
- Sözer, Vural, *Mûzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, Atlas Yayınevi, İstanbul, 1964.
- Sungurhan, Aysun, (haz.), "Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu'arâ", *Kültür Bak. e-kitap*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78466/kinalizade-hasan-celebi---tezkiretus-suara.html>, (erişim tarihi: 20.03.2016)
- Sungurhan, Aysun (haz.), Beyânî, Tezkiretü's-Şu'arâ, *Kültür Bak. e-kitap*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78462/beyani---tezkiretus-suara.html>, (erişim tarihi: 20.03.2016)
- Tan, Muharrem, (çev.), *Taşköprülü-zâde – Osmanlı Bilginleri (eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî 'ulemâ'i'd-Devleti'l-'Osmâniyye)*, İz Yay., İstanbul, 2007.
- Tansel, F. Abdullah Tansel, *İyi ve Doğru Yazma Usulleri III*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 1978.
- Taşköprü-zâde Ahmed İsâmeddin Efendi, *eş-Şakâ'iku'n-nu'mâniyye fî 'Ulemâ'i'd-devleti'l-Osmâniyye*, Dârü'l-kitâbü'l-Arabiyye, Beyrut, 1975.
- Tayşi, Serkan, (haz.), *Cemâleddin Mahmud Hulvî, Lemezât-ı Hulvî ez-Leme'ât-ı Ulvî*, Tercüman Yay., İstanbul, 1980.

Tek, Abdürrezzak, *Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin'in Risâle-i Melâmiyye-i Bayrâmiyye Adlı Eserinin Metni ve Tahlili*, Yayınlanmamış YL Tezi, Uludağ Üni., SBE, Bursa, 2000.

Tilgen, Nurullah, *Eyüplü Hattatlar*, Aydınlık Basımevi, İstanbul, 1950.

Toparlı, Recep-Çöğenli, Sadi (haz.), *Karabağlı Müctehid-zâde Mehmed Aka, Riyâzü'l-âşıkîn*, Erzurum, 1992.

Turan, Ahmet Nezihi (haz.), *Ahmed Resmî Efendi, Hamîletü'l-Küberâ*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2000.

Türer, Osman, (haz.), *Osmanlılarda Tasavvufi Hayat (Hediyyetü'l-ihvân)*, İnsan Yay., İstanbul, 2006.

Uludağ, Süleyman, (çev.), *Ferîdüddin Attâr, Tezkiretü'l-evliyâ*, Kabalcı Yay., İstanbul, 2007.

Uludağ, Süleyman-Kara, Mustafa (haz.), *Evliyâ Menkıbeleri*, Pinhan Yay., İstanbul, 2011.

Uzun, Mustafa, "Tezkire (Türk Edebiyatı)", *DİA*, XLI. Cilt, 2012, s. 69-70.

Üçok, Coşkun, (çev.), *Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Kültür Bak. Yay., Ankara, 1992.

Ünver, İsmail, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008, s. 1-46.

Yavuz, Yusuf Şevki, "Taşköprî-zâde Ahmed Efendi", *DİA*, XL. Cilt, 2011, s. 151.

Yazar, İlyas, "Şair Tezkirelerinde Ölüm Bağlamında Dil ve Üslup Üzerine Bir İnceleme", *CBU Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 11, 2013, s. 457-466.

Yazar, Nihal, (haz.), *Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî ve Türbenâme*, Mas Matbaacılık, Ankara, 1985.

Yekta, Rauf, *Esâtîz-i Elhân*, Pan Yay., İstanbul, 2000.

Yılmaz, Kâşif, (haz.), *Güftî ve Teşrifâtü's-Şu'arâ'sı*, AKMB Yay., Ankara, 2001.

Yöntem, Ali Cânib, "Vekâyi'ü'l-fuzalâ", *HayatMecmuası*, III/75, Ankara, 1928, s. 2-3.

Yücel, Ayşe, *Lalî-zâde Abdülbâkî'nin Menâkıb-ı Melâmiyye-i Bayrâmiyyesi*, Yayınlanmamış YL Tezi, Gazi Üni., SBE, Ankara, 1988.

Yüksel, Hasan-Köksal, M. Fatih, (haz.), *Osmanlı Toplumunda Sâdât-ı Kirâm ve Nakibüleşraflar, Ahmed Rıf'at Devhatü'n-Nukabâ*, Sivas, 1998.

Zavotçu, Gencay, (haz.), *Rızâ Tezkiresi*, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul, 2009.

Zübeyiroğlu, Ruhsar, *Mehmed Tevfik, Mecmûatü't-terâcim*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üni., SBE, , İstanbul, 1989.

